

ב"ה יום שני יו"ד שבט ה'תשע"ג

רישום כמנויים ל"דבר מלכות"

לכל הרוצים והמעוניינים

שלום וברכה!

בתקופה הקרובה תחל התארגנות שונה בהפצת ה"דבר מלכות"

כל המעוניין ב"דבר מלכות" יירשם באתר

<http://www.dvarmalchus.org/Register.asp>

או ישלח אימייל ל: Israel@DvarMalchus.org

וימלא את הפרטים הנחוצים

כל המעוניין לקבל לביתו חוברת "דבר מלכות" בודדת מידי שבוע
יחוייב ב - 25 ש"ח לחודש.

כל המעוניין לקבל כמויות גדולות כפי שהיה עד עכשיו (עלידי העיתון
ידיעות אחרונות כרגיל) יצטרך להזמין לפחות 5 חוברות "דבר מלכות"
לשבוע כאשר העלות החדשית לכל חוברת תהיה 10 ש"ח לחודש.

נא לשים לב: כרגע עד שיתבהר המצב הרי משלוחים הביתה הם רק
לחברת אחת (אלא אם רוצים כמה משלוחים לאותה כתובת) ואילו
האפשרות כמו שהייתה עד היום על ידי העיתון ידיעות אחרונות היא
מ - 5 חוברות והלאה. וכמובן צריכים לציין ולסכם עם אותם חנויות
שיסכימו לקבל עבורכם. ולשלוח לנו את הכתובת שלהם.

בשאר חלקי העולם נודיע ספציפית לכל מקום ומקום.

היות ואנו רק גוף בשר ודם ויכול להיות שתהיה תקופת הרצה שאיננו
בטוחים שהכול יהיה כפי שצריך כך שאם תהיינה טעויות אנו מבקשים
מראש את סליחתכם.

ב"ה יום שני יו"ד שבט ה'תשע"ג

שלום וברכה!

כדי לעודד את הלימוד והעיון ב"דבר מלכות"

הרי בקרוב נצא בעז"ה עם

פרסי עידוד ומלגות

מידי חודש בחודשו

לאלו שיירשמו כמנויים ויכתבו באופן רציני

על מה שמזופיע ב"דבר מלכות".

המלגות יהיו על תורתו של הרבי בסכומים:

10,000 ₪

5,000 ₪

2,000 ₪

על שאר דברי התורה

יינתנו בעז"ה מלגות חדשיות בסכומים הבאים:

5,000 ₪

3,000 ₪

1,000 ₪

מעבר לכך תהיה הגרלה לכל המנויים בארץ ישראל על

3 כרטיסי טיסה לרבי.

כל האמור לעיל ייעשה רק לאחר בדיקה וכו' שתעמוד בחוקי המדינה

וכו' ועל כך תינתן בעז"ה ידיעה מאוחר יותר.

בהצלחה

שבוע פרשת תצוה - זכור

(17 - 23 February 13)

ז' - י"ג אדר ה'תשנ"ג

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מִחֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקִּבְּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְחַתְחֵק לִימֵי הַחוּדוּשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִזְרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־יתבות "לה"ו) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה "החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובכ' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה יְרוּשָׁיִם
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלָּו וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לַעֲמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפָּט נְאֻמִּים בְּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
וְיִשָּׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לַעֲמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוּשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֶּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תַּהֲלִתוֹ עֲמִידַת לָעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִירָא אֶת־יְהוָה בְּמַצּוֹתָיו חָפֵץ מֵאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זִרְעוּ דֹּר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָרַח בַּחֲשָׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לָבוֹ בַּטַּח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱבִיוִּים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנָיו יַחֲלַק וְנֶמֶס תְּאוֹת רָשָׁעִים תֹּאבֵד:

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

עלה בידו לשואלו. אמר שמואל לרב מנשיא, אי חבימת שלח להו
- אם חכם אתה ויודע לפסוק בשאלות אלו, שלח להם תשובה
במקום לוי.
רב מנשיא משיב לשאלותיהם: שלח להו רב מנשיא לבני בשכר, מה
ששאלתם על בילה, חזנונו על כל צדי בילה ולא מצינו לה צד
היתר לנטותה בשבת. שואלת הגמרא: ולישלח להו בדרמי פר
יחזקאל - מדוע לא שלח להם רב מנשיא שמותר לנטותה באופן
שהיה הסדין מקופל על מוטות המיטה מבעוד יום, כמבואר בברייתא
ששנה רמי בר יחזקאל (לעיל קלא). משיבה הגמרא: לפי שאינן בני
תורה, ועקב חוסר ידיעותיהם יש לחשוש שיבואו להקל אף לנטותה
לכתחילה בשבת.
ממשיך רב מנשיא ומשיב על שאלתם השניה: בשותא בברמא
עירבובא - כישות בכרם כלאים היא, משום שדינה כירק. מקשה
הגמרא: ולישלח להו להיתר בדרמי טרפון, דתניא בברייתא (תוספתא
כלאים פ"ג ה"ד), בישות, רבי טרפון אומר, אין נחשבת כלאים בפרם,
וחכמים אומרים, הרי היא כלאים בפרם, וקנימא לן - ומקובל
בידינו (נכוח לו), כל המיקל בארץ - במצוות התלויות בארץ, אף אם
אין הלכה כמותו בארץ, הלכה כמותו בחוצה לארץ, ואם כן היה
ראוי לפסוק לבני בשכר הדרים בחוץ לארץ כדעת רבי טרפון המיקל
לגבי כישות בכרם. משיבה הגמרא: לפי שאינן בני תורה, ויש
לחשוש שמחמת דמיון כישות לירק, יבואו להקל אף בשאר ירקות
האסורים לזריעה בכרם.
הגמרא מפסיקה בתשובותיו של רב מנשיא, ומביאה דעות שונות

בענין זריעת כישות בכרם: מכריז רב, האי מאן דבעי למיורע
בשותא בברמא לזרע - מי שרוצה לזרוע כישות בכרם שיורע.
אולם רב עמרם חסידא (החסיד) מנגיד עילוייה - היה מלקה מכת
מרדות מדרבנן למי שזרע כישות בכרם. ואילו רב משרשיא, יהיב
ליה - היה נותן לו פרוטה לתינוק נכרי, וזרע ליה כישות בכרם, לפי
שסבר שמעיקר הדין מותר לזרוע כישות בכרם בחוץ לארץ כנוצר
לעיל, אך לפי שלא רצה שילמדו ממנו להקל ביקש לעשות זאת
בשינוי ולשלוח ילד נכרי לזרוע תחתיו.
שואלת הגמרא: וליתן ליה (שיתן) לתינוק ישראל. משיבה הגמרא:
ישראל אתי למיפדך - יש לחשוש שמא יבוא לעשות כן אף כשיגדל
ויתחייב במצוות, משום שיסבור שהדבר מותר. שואלת הגמרא:
וליתן ליה לגדול נכרי. משיבה הגמרא: יש לחשוש שמא הרואה את
מעשהו אתי לאיחלופי בישראל - יבוא להחליפו בישראל, ולחשוב
ששלח לכך רב משרשיא ישראל גדול, ויסיק מכך שזריעת כישות
בכרם מותרת.
הגמרא חוזרת לתשובותיו של רב מנשיא, ומביאה את תשובתו
לשאלה השלישית: ועל מה ששאלו בענין מַת ביום טוב, שלח להו,
מַת לא יתעסקו ביה ביום טוב לא יהודאין (יהודים) ולא ארמאין
(ארמאים), לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שני. מקשה הגמרא:
איני - האם כך הוא הדין, והאמר (והרי אמר) רבי יהודה פר שילת
אמר רבי אסי, עובדא הנה כפי בנישטא דמעון - מעשה היה בבית
הכנסת של העיר מעון (שאדם מת המתין לקבורה), ביום טוב הסמוך
לשבת,

מפתח כללי

קיג	עין יעקב מסכת יומא.....	(יט)	סדר הנחת תפילין	ב	(א)
קיד	מסכת שבת עם ביאורים	(כ)	מזמורי תהלים קיא, קיב	ג	(ב)
	מדף קלו עד דף קמג.....		מאמר ד"ה להבין ענין חושן ואפוד		(ג)
	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		שבת פרשת תצוה, י"ג אדר, ה'תשכ"ו.....	ה	
קמו	שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	(כא)	שיחת ש"פ תצוה		(ד)
	אדמו"ר הזקן.....		פרשת זכור, י"ג אדר, ה'תשכ"ו.....	יא	
קמו	שולחן ערוך הלכות שבת	(כב)	לקוטי שיחות – פרשת תצוה		(ה)
	אדמו"ר הזקן.....		בלה"ק) כך יא.....	טו	
קמו	תורה אור	(כג)	מתוך פניני לוי יצחק על התורה		(ו)
	אדמו"ר הזקן.....		לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....	יח	
קמט	שערי אורה	(כד)	זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה		(ז)
	אדמו"ר האמצעי.....		ז"ל שניאורסאהן חוברת כג, תרגום מאידש.....	יט	
קנ	מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	(כה)	ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תצוה.....	כ	(ח)
	אדמו"ר ה"צמח צדק".....		שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תצוה.....	כב	(ט)
קנ	תורת שמואל תרל"ב	(כו)	שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה.....	מה	(י)
	אדמו"ר מוהר"ש.....		שיעורים בספר התניא (מוגה)		(יא)
קנא	שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	(כז)	לשבוע פרשת תצוה.....	מו	
	אדמו"ר מוהר"ש.....		לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצוה.....	נו	(יב)
קנב	ספר המאמרים קונטרסים	(כח)	הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....	סא	(יג)
	אדמו"ר מוהר"ש.....				
קנג	לקוטי דיבורים	(כט)			
	אדמו"ר מוהר"ש.....				
קנד	דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	(ל)			
	אדמו"ר מוהר"ש.....				
קנד	אגרות קודש	(לא)			
	אדמו"ר מוהר"ש.....				
קנו	חומש לקריאה בציבור.....	(לב)			
קסד	לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה.....	(לג)			
קסה	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.....	(לד)			

שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:

סד	ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצוה.....	(יד)
פו	פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה.....	(טו)
צה	ספר המצוות לשבוע פרשת תצוה.....	(טז)
קד	נביאים וכתובים	(יז)
	מלכים א פרק ח-ט, תהלים פרק עד.....	
קו	משניות – מסכת בבא קמא	(יח)
	ביאור קהתי.....	

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 לְהִבִּין עֲנִין חֲשׁוֹן וְאֶפֶס, עַל־פִּי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים שֶׁגִּבִּי הָאֶפֶס
 2 כְּתִיב¹ וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לִפְנֵי ה' עַל שְׁתֵּי כְּתָפָיו
 3 לְזָכְרוֹן, וְכֵן גִּבִּי הַחֲשׁוֹן כְּתִיב² וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי
 4 יִשְׂרָאֵל גּוֹ' עַל לְבֹ גּוֹ' לְזָכְרוֹן לִפְנֵי ה' וּמִכָּאן שֶׁעַם הֵיוּתָם שְׁנֵי
 5 בְּגָדִים שׁוּנִים, יֵשׁ לָהֶם מִכְנֶה
 6 מִשׁוֹתָף. וּכְפִי שֶׁמִּדְּזֶק כ"ק
 7 אֶדְמוּ"ר ה'צִמַּח צֶדֶק³
 8 (שֶׁהַשְּׁנָה שְׁנַת תַּשְׁכ"ו, בַּה
 9 נֶאֱמַר מֵאֵמֶר זֶה הִיא שְׁנַת
 10 הַמָּאָה לְהִסְתַּלְקוּת־
 11 הַלּוּלָא שְׁלוֹ ב"ג נִיסָן
 12 תַּרְכ"ו), שְׁצַרְיָה לְהִבִּין
 13 טַעַם הַחֲלּוּק הַהִבְדָּל בֵּין
 14 הָאֶפֶס לַחֲשׁוֹן, שֶׁבָּאֶפֶס
 15 הָיוּ שְׁמוֹת י"ב הַשְּׂבָטִים
 16 רַק עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, כְּמוֹ
 17 שֶׁכְּתוּב⁴ בַּתּוֹרָה בְּצִוּוֹי עַל
 18 עֲשִׂית הָאֶפֶס, לְכַתּוּב שֶׁשָּׂה
 19 מִשְׁמוֹתָם שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר
 20 הַשְּׂבָטִים עַל הָאֲבָן הָאֶחָת
 21 וְאֶת שְׁמוֹת הַשְּׂבָטִים
 22 הַנּוֹתָרִים עַל הָאֲבָן
 23 הַשְּׁנִית, וּבַחֲשׁוֹן הָיוּ
 24 שְׁמוֹת י"ב הַשְּׂבָטִים
 25 כְּתוּבִים עַל י"ב אֲבָנִים⁵
 26 נִפְרָדוֹת. וְגַם, צָרִיךְ לְהִבִּין גַּם
 27 אֶת הַמִּשְׁמָעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
 28 הַבְּדֵל נִסְפָּה בֵּין הַחוּשׁוֹן וְהָאֶפֶס
 29 בַּחֲשׁוֹן הָיָה לְכָל שְׂבָט מִן
 30 אֶבֶן אַחֵר, לְרֹאיוֹן אֶדָם
 31 וְכו', לְיוֹסֵף שֶׁהָם
 32 וּלְבִנְיָמִין יִשְׁפָּה⁶, כֵּן
 33 שֶׁהָשֵׁם שֶׁל כָּל שְׂבָט הָיָה כְּתוּב עַל אֶבֶן־טוֹבָה מִסּוּג שׁוֹנָה וּבָאֶפֶס הָיוּ
 34 שְׁתֵּי הָאֲבָנִים מִמִּין אֶחָד, שְׁתֵּי אֲבָנֵי שֶׁהָם⁷ כֵּן שֶׁהָשְׁמוֹת שֶׁל כָּל
 35 שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַשְּׂבָטִים הָיוּ כְּתוּבִים עַל אֲבָנִים מֵאוֹתוֹ סוּג. וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין
 36 דְּבַר נִסְפָּה בְּתוֹכָן הַפְּנִימִי שֶׁל הַחוּשׁוֹן וְהָאֶפֶס מֵהוּ כְּפָל הָעֲנִין דְּנִשְׂיָא

בס"ד. שבת פרשת תצוה, פרשת זכור, י"ג אדר, ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

לְהִבִּין עֲנִין חֲשׁוֹן וְאֶפֶס, שֶׁגִּבִּי הָאֶפֶס כְּתִיב¹ וְנִשָּׂא
 אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לִפְנֵי ה' עַל שְׁתֵּי כְּתָפָיו
 לְזָכְרוֹן, וְכֵן גִּבִּי הַחֲשׁוֹן כְּתִיב² וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל גּוֹ' עַל לְבֹ גּוֹ' לְזָכְרוֹן לִפְנֵי ה'. וּכְפִי שֶׁמִּדְּזֶק
 כ"ק אֶדְמוּ"ר ה'צִמַּח צֶדֶק³ (שֶׁהַשְּׁנָה הִיא שְׁנַת הַמָּאָה
 לְהִסְתַּלְקוּת־הַלּוּלָא שְׁלוֹ), שְׁצַרְיָה לְהִבִּין טַעַם הַחֲלּוּק
 בֵּין הָאֶפֶס לַחֲשׁוֹן, שֶׁבָּאֶפֶס הָיוּ שְׁמוֹת י"ב הַשְּׂבָטִים רַק
 עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴ שֶׁשָּׂה מִשְׁמוֹתָם עַל הָאֲבָן
 הָאֶחָת וְאֶת שְׁמוֹת הַשְּׂבָטִים הַנּוֹתָרִים עַל הָאֲבָן הַשְּׁנִית,
 וּבַחֲשׁוֹן הָיוּ שְׁמוֹת י"ב הַשְּׂבָטִים עַל י"ב אֲבָנִים⁵. וְגַם,
 בַּחֲשׁוֹן הָיָה לְכָל שְׂבָט מִן אֶבֶן אַחֵר, לְרֹאיוֹן אֶדָם וְכו',
 לְיוֹסֵף שֶׁהָם וּלְבִנְיָמִין יִשְׁפָּה⁶, וּבָאֶפֶס הָיוּ שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
 מִמִּין אֶחָד, שְׁתֵּי אֲבָנֵי שֶׁהָם⁷. וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין מֵהוּ כְּפָל
 הָעֲנִין דְּנִשְׂיָא שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי אֶהְרֹן לְזָכְרוֹן,
 הֵן עַל כְּתָפוֹ בָּאֶפֶס, וְהֵן עַל לְבֹ בַּחֲשׁוֹן.

(ב) וְנִקְוֶדֶת הָעֲנִין בְּזָה⁸, דְּהִנֵּה, כְּלָלוֹת הַחֲלּוּק בֵּין
 הָאֶפֶס לַחֲשׁוֹן הוּא, שֶׁהָאֶפֶס (שֶׁהָיָה אֶהְרֹן
 חוֹגֵר מֵאַחֲרָיו) הוּא בְּחִינַת אַחֲרִים, וְהַחֲשׁוֹן (שֶׁהָיָה עַל
 לְבֹ) הוּא בְּחִינַת פְּנִים⁹. וְעֲנִינוּ בְּעֶבְרִית,

מִפְּנִימִיּוֹת הָרָצוֹן וְחִפְצוֹ הָאִמִּיתִי אֲשֶׁר חִפֵּץ בָּה חֲסִי־שְׁלוֹם כִּי־אִם כִּמָּאן דְּשַׂדִּי
 בְּתַר כְּתָפוֹי (כְּמִי שֶׁמְשַׁלֵּיךְ אַחֵר כְּתָפוֹ לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֹא בְּרִצּוֹנוֹ). וְהַחוּשׁוֹן הַמוֹנֵחַ
 לִפְנֵי שֶׁל חֶכֶן הוּא כִּנְגַד הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת "פְּנִים" וְהָאֶפֶס שֶׁמְקוֹמוֹ מֵאַחֲרָיו
 הוּא כִּנְגַד הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת "אַחֲרִים".

שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי אֶהְרֹן לְזָכְרוֹן, הֵן עַל כְּתָפוֹ
 בָּאֶפֶס, וְהֵן עַל לְבֹ בַּחֲשׁוֹן שְׁבוּדָאֵי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם עֲנִין מִיּוֹחַד,
 שׁוֹנָה מֵהַשְּׁנִי, וְצָרִיךְ לְהִבִּין מֵהוּ.
 (ב) וְנִקְוֶדֶת הָעֲנִין בְּזָה⁸, עַל־פִּי הַמֵּאֱמֶר הַנּוֹכַח שֶׁל אֶדְמוּ"ר ה'צִמַּח צֶדֶק'
 דְּהִנֵּה, כְּלָלוֹת הַחֲלּוּק
 הַהִבְדָּל הַכְּלָלִי בֵּין הָאֶפֶס
 לַחֲשׁוֹן הוּא, שֶׁהָאֶפֶס
 (שֶׁהָיָה אֶהְרֹן חֶכֶן חוֹגֵר
 מֵאַחֲרָיו) הוּא בְּחִינַת
 אַחֲרִים, וְהַחֲשׁוֹן (שֶׁהָיָה
 עַל לְבֹ) הוּא בְּחִינַת
 פְּנִים⁹ כְּמִבְּאֹר בַּחֲסִידוֹת,
 הַשְּׁפָעָה שֶׁל אֹר וְחַיּוֹת אֱלֹקִית
 יִכּוּלָה לְהִיּוֹת בְּדֶרֶךְ קִירוֹב וְגִילּוֹי,
 בְּבִחִינַת "פְּנִים" אוּ בְּדֶרֶךְ הַסֵּתֵר
 וְרִיחּוֹק בְּבִחִינַת "אַחֲרִים" (וְכִמּוֹ)
 שֶׁכְּתוּב בְּסִפְר הַתְּנִיּא, פֶּרֶק כֹּב,
 שֶׁצַד הַקְּדוּשָׁה מִקְבֵּל חַיּוֹת
 אֱלֹקִית מִבְּחִינַת "פְּנִים". וְאִילוּ
 הַסֵּטֵר־אַחֲרָא, הַצַּד הָאֲחֵר,
 מִקְבֵּל חַיּוֹת מִבְּחִינַת אַחֲרִים
 דְּקְדוּשָׁה וּפְירוּשׁ אַחֲרִים כְּאֵדָם
 הַנּוֹתָן דְּבַר לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֹא בְּרִצּוֹנוֹ
 שֶׁמְשַׁלֵּיכוֹ לוֹ כְּלֹאֲחֵר כְּתָפוֹ כִּי
 מִחֲזִיר פְּנִי מִמֶּנּוּ מִשְׁנֵאתוֹ אוֹתוֹ,
 כֵּן לְמַעַלָּה בְּחִינַת פְּנִים הוּא
 פְּנִימִיּוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְחִפְצוֹ
 הָאִמִּיתִי אֲשֶׁר חִפֵּץ ה' לְהַשְׁפִּיעַ
 חַיּוֹת לְכָל הַקְּרֹב אֵלָיו מִסֵּטֵר
 דְּקְדוּשָׁה אֲבָל הַסֵּטֵר־אַחֲרָא
 וְהַטּוּמָא הִיא תוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר
 שָׂא וְאִינוּ מִשְׁפִּיעַ לָהּ חַיּוֹת
 מִפְּנִימִיּוֹת הָרָצוֹן וְחִפְצוֹ הָאִמִּיתִי אֲשֶׁר חִפֵּץ בָּה חֲסִי־שְׁלוֹם כִּי־אִם כִּמָּאן דְּשַׂדִּי
 בְּתַר כְּתָפוֹי (כְּמִי שֶׁמְשַׁלֵּיךְ אַחֵר כְּתָפוֹ לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֹא בְּרִצּוֹנוֹ). וְהַחוּשׁוֹן הַמוֹנֵחַ
 לִפְנֵי שֶׁל חֶכֶן הוּא כִּנְגַד הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת "פְּנִים" וְהָאֶפֶס שֶׁמְקוֹמוֹ מֵאַחֲרָיו
 הוּא כִּנְגַד הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת "אַחֲרִים".

(1) פרשתנו כח, יב. (2) שם, כט. (3) ד"ה זה באוה"ת פרשתנו ע' א'תרנו ואילך. בסה"מ תרל"ג ח"א ע' קנז ואילך. (וש"נ. 4) שם, יו"ד. (5) שם, כא. (6) "כמ"ש הרמב"ם פ"ט מהל' כלי המקדש וברכות ס"פ תצוה ופ' במדבר פ"ב" (לקו"ת פ' ראה כה, ד). (7) שם, ט. (8) בהבא לקמן – ראה אוה"ת שם ע' א'תרסו ואילך. (9) ראה זח"ב רלא, ב – הובא ונתבאר באוה"ת שם ע' א'תרסו ואילך. וראה פנים יפות פרשתנו כח, ו. – הובא ונתבאר באוה"ת שם ס"ע א'תרמב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 וְעִנֵּינוּ בַּעֲבוּדָה, בעבודת ה' של אדם בכל מקום ובכל זמן, שְׁאֵפֹד¹⁰
 2 מוֹרָה עַל הָעֲבוּדָה שֶׁהִיא בְּבַחֲנִית אַחֹר, עבודה בדרגה נמוכה
 3 יחסית שבה הקשר של האדם לאלוקות הוא בבחינת "אחוריים" באלוקות כְּמוֹ
 4 שְׁכָתוּב¹¹ אַחֲרֵי הָרִי' אֱלֹקֵיכֶם תֵּלְכוּ, ולשון הכתוב "אחרי" רומז
 5 לעבודת ה' בדרגה שהאדם
 6 מתקשר ומתחבר לאלוקות רק
 7 בבחינת "אחוריים" (ולא עם
 8 בחינת "פנים" הנעלית יותר)
 9 שֶׁהִיא הָעֲבוּדָה בְּבַחֲנִית
 10 אֲתַפְּסֵיָא בְּלִבְד, כאשר האדם
 11 כופה את יצרו ומצליח להתגבר
 12 על תאוותיו הִינּוּ, שמעמדו
 13 ומצבו הרוחני הוא עדיין כזה
 14 שְׁלֹא נִהְפֵּךְ לְבוֹ מֵתַאוּת
 15 עוֹלָם הִנֵּה כו', והתאוות שלו
 16 הן בתוקף וְעֵדִין אֵין לוֹ
 17 חֶפֶץ וְתִשׁוּקָה לְאֱלֹקוֹת,
 18 וְרַק כּוֹפֶה וּמִכְרִיחַ אֶת
 19 עַצְמוֹ כו', ולמעשה אינו נגדר
 20 אחר התאוות, וכיון שזו דרגה
 21 נמוכה יחסית, היא נקראת בחינת
 22 "אחוריים" ונרמזת בענין האפוד
 23 שהכהן הגדול לובש מאחוריו
 24 וְחֹשֶׁן¹⁰ שהכהן הגדול לובש
 25 מלפניו מוֹרָה עַל הָעֲבוּדָה
 26 הנעלית יותר שְׁכָתוּב
 27 אֲתַהֲפֹכָא, שְׁנֵתֵּהֶפְכוּ
 28 הַמִּדּוֹת דִּנְפֹשׁ הַבְּהִמִּית
 29 כפי שהן מצד טבען והפכו
 30 לְהִיּוֹת כְּפִי מַהוּת מְדֻרְגֶּת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, ולא זו בלבד שהאדם כבר
 31 לא מתאוות תאוות אלא שכוחות הנפש הבהמית עצמה התהפכו לטוב כמו
 32 הנפש האלוקית שְׁעֲבוּדָה זו היא בְּחִינַת פְּנִים ונרמזת בעניין החושן.
 33 וְעִנֵּינוּ נְשִׂאת אֶהָרֶן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל הָאֵפֹד וְהַחֹשֶׁן
 34 ומעתה מוכן למה השמות של בני ישראל נכתבו פעמיים, הן על החושן והן
 35 על האפוד, כי העובדה שאהרן נושא את שמותם עליו הן מלפנים והן מאחור
 36 הוּא הַנְּתִיבִית־כַּחַ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עַל ב' אוֹפְנֵי הָעֲבוּדָה
 37 דְּאֲתַפְּסֵיָא וְאֲתַהֲפֹכָא נשיאת השמות על האפוד נותנת כוח לעבודת ה'
 38 בבחינת "אתכפא" ונשיאת השמות על החושן נותנת כוח לעבודת ה' בבחינת
 39 "אתהפא" (וְעַל־דֶּרֶךְ עֲנִין הָעֲלָאָת הַגְּרוֹת של המנורה במשכן
 40 שְׁעַל־יְדֵי אֶהָרֶן, שכמובאר בחסידות העובדה שיש במנורה שבעה גרות

ביאור בדרך אפשר

רומזת לכך שעל ידי אהרן יש נתינת כוח לעבודת ה' בשבע דרגות שונות
 שקיימות בבני ישראל אֵלָּא שיש הבדל מהותי בין הנתינת כוח שעל ידי
 העלאת הגרות לנתינת כוח שעל ידי נשיאת השמות על החושן ועל האפוד
 שְׁפַעֲלַת הָעֲלָאָת הַגְּרוֹת הִיא נתינת כוח לבני ישראל בְּנוֹגֵעַ לְנֶפֶשׁ
 הָאֱלֹקִית, היינו עבודת ה'
 שעל־ידי הנפש האלוקית
 וּפַעֲלַת נְשִׂאת הָאֵפֹד
 וְהַחֹשֶׁן הִיא נתינת כוח לבני
 ישראל בְּנוֹגֵעַ לְבִרְוֵר נֶפֶשׁ
 הַבְּהִמִּית¹² עבודת האדם
 לְבִרְוֵר וּלְהַפְרִיד את הטוב שבה
 מן הרע שבה ולהעלותה
 לְקִדּוּשָׁה.
 וְהִינּוּ, העובדה ששמות בני
 ישראל לא היו כתובים רק על
 האפוד אלא גם על החושן
 מלמדת שְׁלֹא מְבַעֵי אין צריך
 לומר שְׁפַעֲשֵׁר נִמְצְאִים
 עדיין בדרגה נמוכה בעבודת ה'
 ועוסקים בַּעֲבוּדָה רוחנית
 שְׁכָתוּבִית אַחֲרֵיכֶם, שהיא
 כאמור עבודת בְּחִינַת
 אֲתַפְּסֵיָא בְּלִבְד, וְשׁ צוֹרֶךְ
 בַּפַּעֲלַת אֶהָרֶן כו', שהרי מי
 שמצבו הרוחני ירוד בוודאי זקוק
 לעזר וסיוע כדי שאכן יתגבר על
 התאוות שלו כְּמוֹ שְׁכָתוּב
 וְנִשְׂא אֶהָרֶן אֶת שְׁמוֹתֵם
 לְפָנֵי ה' עַל שְׁתֵּי כְּתָפָיו
 לְזִכְרוֹן, והרי הכתפיים הם בחינת אחוריים (כמצוטט לעיל מספר התניא
 שהשפעה מבחינת אחוריים היא "כאדם הנותן דבר לשונאו שמשליכו לו
 כלאחר כתפו") אֵלָּא גַם פֶּאֶשֶׁר נִמְצְאִים בדרגה גבוהה בעבודת ה'
 בַּעֲבוּדָה שְׁכָתוּבִית פְּנִים וקירוב לאלוקות, בְּחִינַת אֲתַהֲפֹכָא, כאשר
 הנפש הבהמית כבר הפכה לטוב כמו הנפש האלוקית כְּתִיב וְנִשְׂא אֶהָרֶן
 אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גו', עַל לְבוֹ גו' היינו לפניו בבחינת "פנים"
 לְזִכְרוֹן לְפָנֵי ה', ומוסיף ומבאר מה עניינה של הנתינת כוח גם כשנמצאים
 בדרגה גבוהה כל כך בעבודת ה' שהיא לְהַעֲלוֹתֵם לְפָנֵי הָרִי', כדיוק
 לשון הכתוב לגבי נשיאת שמות בני ישראל על החושן "לזכרון לפני ה'" היינו
 נתינת כוח לתוספת התקרבות לאלוקות והתעלות עד לבחינת "לפני ה'" היינו
 לְמַעֲלָה¹³ מַעֲלָה הרבה יותר גבוה מְבַחֲנִית שֵׁם הָרִי'¹⁴.

(10) ראה גם סה"מ תרל"ג ע' קסו בשוה"ג – מגוכי"ק. (11) פ' ראה יג, ה. (12) לקו"ת שם. אוה"ת שם ע' א'תרנט. ע' א'תרסג-ח. שם (כרך ח') ע' ג'עה. סה"מ תרס"ח ע' קי. (13) לקו"ת שם. (14) ברשימה אחרת, שע"י העבודה בבחי' האפוד באים לעבודה דבחי' החושן, שזהו מה שהחושן ה' מחובר ודבוק אל חשב האפוד באופן שלא יזח החושן מעל האפוד (פרשתנו שם, כח).

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וְעַל-פִּי־זָה יוֹכֵן הַטַּעַם לִכְךָ שֶׁבִּנְיָגוֹד לֹאפוֹד בּוֹ הָיוּ שְׁמוֹת בְּנֵי
2 יִשְׂרָאֵל כְּתוּבִים בְּשֵׁתִי קְבוּצוֹת שֶׁל שִׁישָׁה שְׁמוֹת עַל כָּל אֶבֶן, הָרִי שֶׁבַחֲשָׁן
3 הָיְתָה לְכָל שֹׁבֵט אֶבֶן מִיַּחֲדָת בִּפְנֵי-עֲצָמָה, כֵּךְ שֶׁהָיוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
4 אֲבָנִים וְהָיוּ הָאֲבָנִים חֲלֻקוֹת שׁוֹנוֹת וְנִבְדְּלוֹת זֶה מִזֶּה כִּפִּי שֶׁמְפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה
5 בְּמִינֵן בְּסוּג הָאֶבֶן וּבִגְוֵנֵן
6 בְּצִבְעֵה הָאֶבֶן (לְפִי גוֹן 1
7 הַדְּגָלִים 15 צִבְעֵה הָאֶבֶן שֶׁל כָּל
8 שֹׁבֵט הָיָה בְּהִתְאָם לְצִבְעֵה הַדָּגָל
9 שֶׁל אוֹתוֹ שֹׁבֵט בַּעַת שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל
10 הָיוּ בְּמַדְבָּר, כְּפִירוֹשׁ רִשִּׁי
11 בְּפִרְשֵׁת בְּמַדְבָּר לִגְבֵי הַדְּגָלִים:
12 "כָּל דָּגָל יִהְיֶה לוֹ אוֹת, מִפֶּה
13 צְבוּעָה תְּלוּיָהּ בּוֹ. צִבְעוֹ שֶׁל זֶה
14 לֹא כִצְבָעוֹ שֶׁל זֶה, צִבְעֵה כָּל אֶחָד
15 כְּגוֹן אֲבָנֵי הַקְּבוּעָה (בְּחוֹשֶׁן)",
16 דִּכְוֵן שֶׁעֲנִין הַחֲשָׁן מוֹרָה
17 עַל הָעֲבוּדָה דָּאֲתֵּהֶפְכָּא,
18 הִפִּיכָה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לְקְדוּשָׁה
19 שֶׁהָיָה עֲנִין בְּרוּר כָּל
20 פְּרָטִי כַחוֹת נֶפֶשׁ
21 הַבְּהִמִית שֶׁנִּהְפְּכִים
22 לְאוֹר, הִהִפִּיכָה שֶׁל חוֹשֶׁן
23 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לְאוֹר הָיָה לֹא רָק
24 בְּאוֹפֶן כִּלְלִי אֲלָא כָּל פֶּרֶט וּפְרֵט
25 בְּכוֹחוֹת וּבְתַכְנוּנוֹת שֶׁלָּה מִשְׁתַּנָּה
26 מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה וּמִתְהַפֵּךְ
27 מִחוֹשֶׁן לְאוֹר וְכֵךְ כָּל הַפְּרָטִים
28 שְׁבָה מִתְבַּרְרִים, הֵינּוּ שׁוֹנֵיכָּ הַהִבְדָּל בֵּין הַטוֹב לְרַע וְהָיָה עוֹלָה לְקְדוּשָׁה וּמֵאֲחֵר
29 שְׁאִינוֹ דוֹמָה הַבִּירוֹר וְהִהִפִּיכָה שֶׁל כּוֹחַ אֶחָד לְשֵׁנִי (שֶׁהָרִי יֵשׁ לְנֶפֶשׁ כּוֹחוֹת
30 שׁוֹנִים שֶׁל שְׂכָל, רִגֵּשׁ וְעוֹד שֶׁלְכָל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ תְּכוּנָה שׁוֹנָה וּמִיַּחֲדָת) לְכֵן
31 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲבֵנֵי הַחוֹשֶׁן חֲלֻקִּים שׁוֹנֵה וְנִבְדָּל בְּגוֹנוֹ וְתֵּאָרוֹ, בְּצִבְעֵה
32 שְׁלוֹ וּבְצוּרָה שְׁלוֹ הֵינּוּ לְפִי אֶפֶן מֵהוּתוֹ וּמִדְּרָגָתוֹ, שֶׁל הַכּוֹחַ הַמְּסוּיִים
33 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁנִּשְׁאִיטָה הַשֵּׁם עַל אֶזֶן בְּפֶרֶט הָיָה נִתְּנִית הַכּוֹחַ הַמִּיּוֹחֵד
34 לְעִבּוּדָה הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל בִּירוֹר וְהִפִּיכָה הַכּוֹחַ הַמְּסוּיִים הַזֶּה מְרַע לְטוֹב שֶׁבַּאֲפֵן
35 קֵצֶה הָרִי הוּא מִתְהַפֵּךְ לְאוֹר וְטוֹב כִּי 16, כִּי לְכָל כּוֹחַ יֵשׁ אוֹפֶן
36 עֲבוּדָה שְׁבִאֲמַצְעוּתוֹ הוּא מִתְהַפֵּךְ לְטוֹב (וּלְמַשָּׁל, אִינוֹ דוֹמָה אוֹפֶן הָעֲבוּדָה
37 הַנֶּפֶשִׁית הַרוּחָנִית הַדְּרוֹשׁ לְבִירוֹר הַשְּׂכָל שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְהִפִּיכָתוֹ מִחוֹשֶׁן
38 לְאוֹר לְאוֹפֶן הָעֲבוּדָה שֶׁל בִּירוֹר וְהַעֲלָאתָ הַמִּידוּת) וְהֵינּוּ, שֶׁעֲבוּדָה זֹאת
39 עֲבוּדַת ה"אֲתֵּהֶפְכָּא" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מִחוֹשֶׁן לְאוֹר הָיָה בְּאֶפֶן שֶׁכָּל

ביאור בדרך אפשר

40 שֹׁבֵט וְשֹׁבֵט בְּמִסְלָתוֹ יַעֲלֶה 17, כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁבִּקְרִיעַת יָם סוּף
41 הָיָה נִבְקַע לְשָׁנִים עֶשְׂרֵה מַעֲבָרִים שׁוֹנִים (כְּכָתוּב "לְגוֹזֹר יָם סוּף לְגוֹרִים") כִּי כָּל
42 שֹׁבֵט וְשֹׁבֵט עָלָה בְּמִסְלָה הַמִּיּוֹחֵד לוֹ, בְּהִתְאָם לְאוֹפִי הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל עֲבוּדָתוֹ
43 הַרוּחָנִית הַמִּיּוֹחֵד הַשׁוֹנָה מִשְׁאֵר הַשִּׁבְטִים וְלָכֵן הָיוּ בְּחוֹשֶׁן י"ב אֲבָנִים
44 שׁוֹנוֹת זֶה מִזֶּה כְּפִי 17
45 הַשִּׁבְטִים הַשׁוֹנִים זֶה מִזֶּה
46 בְּאוֹפִי עֲבוּדָתָם הַרוּחָנִית, שֶׁהֵם
47 י"ב גְּבוּלֵי אֶלְכָסוֹן 18,
48 הֵינּוּ הַתְּכַלְלוֹת שֶׁשֶׁת הַמִּידוּת
49 (חֶסֶד, גְּבוּרָה, תְּפָאֶרֶת, נִצָּח, הוֹד
50 יְסוֹד) זֶה בְּזוֹ. וּמִקּוֹר הָעֲנִין הוּא
51 ב'סִפֵּר יְצִירָה' שֶׁם נִקְרָאוֹת
52 הַמִּידוּת 'קִצּוֹת' עַל שֶׁם שֶׁשֶׁת
53 הַקִּצּוֹת (שֶׁבְּעוֹלָם וּבְכָל דְּבָר)
54 שֶׁהֵם אַרְבַּעַת הַצְּדִידִים מִזֹּרֵחַ,
55 מַעֲרָב, צָפוֹן, דְּרוֹם, מַעֲלָה וּמַטָּה
56 (הַנִּקְרָאִים ב'סִפֵּר יְצִירָה' 'רוֹם'
57 ו"תַּחַת") הַמִּקְבָּלִים לְשֵׁשֶׁת
58 הַמִּידוּת, וְהַמִּפְגֵּשׁ שֶׁל שֵׁשֶׁת
59 קִצּוֹת יִצְרָה י"ב זְוִיּוֹת
60 אֶלְכָסוֹנוֹת. וְנִתְבָּאֵר ב'לְקוּטֵי
61 תוֹרָה' (פְּרָשֶׁת מַסְעִי, לִגְבֵי
62 חֲלֻקַּת הַנֶּחֱלָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל)
63 שִׁי"ב גְּבוּלֵי אֶלְכָסוֹן קְשׁוּרִים
64 לִי"ב הַשִּׁבְטִים וְכִמּוֹ שֶׁגַּם
65 עֲכָשׁוֹ בְּזִמָּן הַזֶּה כִּשְׁאִין לָנוּ
66 חוֹשֶׁן וְאִפוֹד בְּבִגְדֵי כְּהוֹנֵה יֵשׁ
67 י"ב שְׁעָרִים שׁוֹנִים לְעֲלִית תְּפִלָּתָה כָּל שֹׁבֵט בְּשַׁעַר הַמִּיּוֹחֵד אֱלֹי
68 כִּי 19 [וּבְפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה כְּשֶׁם שִׁי"ב הַשִּׁבְטִים בַּעַת מַסְעָם
69 בְּמַדְבָּר נִחְלָקוּ לְד' מַחְנוֹת וּבְכָל מַחְנֶה ג' שִׁבְטִים, כְּמִפְּרֹשׁ
70 בְּתוֹרָה בְּפִרְשֵׁת בְּמַדְבָּר, כֵּךְ גַּם אֲבָנֵי הַחֲשָׁן נִחְלָקוּ לְד' טוּרִים,
71 וּבְכָל טוּר ג' אֲבָנִים הֵינּוּ שְׁמַלְכוֹר הַחֲלֻקָה הַכִּלְלִית לְשָׁנִים עֶשְׂרֵה שִׁבְטִים
72 שֶׁלְכָל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ עֲנִין מִיּוֹחֵד, קִיּוּמָה חֲלֻקָה נֹסֶפֶת לְאַרְבַּע מַחְנוֹת שֶׁל
73 שְׁלוֹשָׁה שִׁבְטִים]. מִה-שְׁאִין-כֵּן בְּאִפּוֹד, בְּחִינַת אַחֲוָה, שֶׁמּוֹרָה
74 עַל הָעֲבוּדָה דָּאֲתֵּהֶפְכָּא בְּלִבָּד, שֶׁהָיָה עֲבוּדָה בְּדִרְגָּה יוֹתֵר נִמּוּכָה מֵאֲשֶׁר
75 הָעֲבוּדָה בְּבִחִינַת "אֲתֵּהֶפְכָּא" וְכֵן אֵין הִפִּיכָה הַחוֹשֶׁן לְאוֹר וְהַתְּעַלּוֹת גְּדוּלָּה
76 לֹא שִׁיף לֹא יִתְּנֶה שִׁיחָה לְכָל שֹׁבֵט אֶבֶן מִיַּחֲדָת שֶׁמּוֹרָה עַל
77 פְּרָטִי מְדִרְגַּת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁבְּאוֹתוֹ הַשִּׁבְטִים, כִּפִּי שֶׁהָיָה בְּחוֹשֶׁן,
78 שֶׁהָרִי הָאֶבֶן שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לֹא נִתְהַפְּכָה עֲדִין לְיִפְלָל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִהְיוֹת כְּפִי מֵהוֹת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית מִמֶּשׁ, ולענין זה של העלייה
2 וההתכללות בקדושה יש הבדלים בין השבטים כי לכל אחד יש "מסילה" של
3 עלייה מיוחדת לו (בהתאם לתוכן ולמהות המיוחדת של נפשו האלוקית,
4 כמבואר לעיל) אבל כאשר הנפש הבהמית לא עולה ונכללת בנפש האלוקית

5 יֵשׁ כָּאֵן רַק נְתִינַת-כֹּחַ

6 לַעֲבוֹדָה דָּאֲתַפְּיָא, 1

7 שְׁהִיא אֶצֶל פּוֹלֵם בְּשׁוּהָ, 2

8 כִּי אֵין בָּהּ הַבְּדִלִים מִצֵּד הָאָדָם

9 אֲלָא הִיא עֲנִיין כִּלְלִי שֶׁל

10 הַתַּגְבּוּרוֹת עַל הַיֵּצֶר הָרַע וְלָקֹן

11 בַּאֲפֹד הָיוּ כָּל יִ"ב

12 הַשְּׁבָטִים עַל סוּג אֶחָד

13 שֶׁל אֲבָנִים²⁰.

14 וְהַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שְׁאֲבָנִי

15 הָאֲפֹד הָיוּ לֹא רַק אֲבָנִים

16 מֵאוֹתוֹ סוּג לְכָל הַשְּׁבָטִים אֲלָא

17 בּוֹה עֲצֻמוֹ הָיוּ אֱלֹהֵי אֲבָנֵי

18 שְׁהֵם דְּוָקָא הוּא, כִּיוּן שִׁישׁ

19 קָשֶׁר וְשִׁיכּוֹת פְּנִימִית בֵּין עֲנִינִים

20 שֶׁל אֲבָנֵי הַשּׁוֹהֵם לַעֲבוֹדָה

21 הָרוּחָנִית הַמְּרוֹמָזֶת בְּעִנֵּין הָאֲפֹד

22 לְפִי שְׁהִפְּחַ שְׁנִיתָן לְכָל יְהוּדֵי

23 מִלְּמַעְלָה שְׁתּוּכַל לְהִיּוֹת לוֹ

24 שְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה עַל יֵצֶר

25 וּנְפִשׁוֹ הַבְּהֵמִית בְּאֶפְסָן שֶׁל

26 אֲתַפְּיָא, שֶׁאֵמָנֵם זֹהוּ עֲבוֹדָה

27 בִּדְרָגָה יוֹתֵר נִמּוּכָה מֵהַעֲבוֹדָה

28 שֶׁל אֲתַהֲפָא, וּבְכַל זֹאת זֶה עֲבוֹדָה גְּדוּלָּה וְיֵשׁ צוּרָן בְּנִתְיַת כּוֹחַ מִיּוּחַדָּת עַל

29 זֶה וְכֹחַ זֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת נִמְשָׁף מִמְּקוֹם עֲלִיּוֹן בְּיוֹתֵר, וְעִנֵּין זֶה

30 מִקּוֹר הַנְּתִינַת כּוֹחַ לַעֲבוֹדָה שֶׁל אֲתַכְפִּיָּא מִרְמָז בְּאֲבָנֵי הַשּׁוֹהֵם, כִּי,

31 שְׁהֵם אוֹתִיּוֹת מִשָּׁה²¹, שְׁעַל-יָדוֹ עַל יְדֵי מִשָּׁה רַבִּינוֹ דְּוָקָא נִמְשָׁף

32 וְיִוֵּרֵד מִלְּמַעְלָה וּבֹא לָאָדָם הַכֹּחַ לַעֲבוֹדָה דָּאֲתַפְּיָא.

33 וְעוֹד זֹאת, וְיֵשׁ גַּם עֲנִיין נֹסֵף בְּאֲבָנֵי הַשּׁוֹהֵם שִׁישׁ לוֹ קָשֶׁר וְשִׁיכּוֹת פְּנִימִית

34 לַעֲבוֹדָה שֶׁל אֲתַכְפִּיָּא שְׁאֲבָן הַשּׁוֹהֵם (בְּאֲבָנֵי הַחֹשֶׁן שְׁבוּ הֵייתָה לְכָל

35 שְׁבַט אֶבֶן מִיּוּחַדָּת לוֹ) הוּא הָאֶבֶן דְּיוֹסֵף²², וְהָרִי מִדְּרָגַת יוֹסֵף

36 הִיא לְמַעְלָה מִמְּדְּרָגַת כָּל שֹׁאֵר הַשְּׁבָטִים, שְׁנִשְׁמָתוֹ הִיא

37 מִבְּחִינַת יְחִידָא-עֵילָאָה דְּאֲצִילוֹת בִּאֲחֻדוֹת ה' בְּמוֹבֵן זֶה שְׁכַל
38 הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַנִּבְרָאִים בְּטָלִים לִפְנֵי וְאֵין לָהֶם כָּל עֶרֶךְ וְכָל חֲשִׁיבוֹת וְכֵאלוֹ
39 אֵינֶם קִיָּמִים יֵשׁ דְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת, וְהִבְטוּל הָעֵמּוּק וְהַמּוֹחֵלֵט שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
40 (הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בְּיוֹתֵר מִבֵּין אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַכִּלְלִיִּם אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה, יְצִירָה,
41 עֲשִׂיָּה) נִקְרָא "יְחִיד עֲלִיּוֹן",

42 בְּשׁוֹנָה מִהִבְטוּל בִּדְרָגָה יוֹתֵר

43 נִמּוּכָה שֶׁנִּקְרָא "יְחִידָא תַתָּאָה",

44 יְחִיד תַּחְתּוֹן. וְהַמַּעְלָה הַמִּיּוּחַדָּת

45 שֶׁל יוֹסֵף עַל שֹׁאֵר הַשְּׁבָטִים הִיא

46 שֶׁמְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ הוּא

47 מִדְּרָגָה זוֹ, "יְחִידָא עֵילָאָה"

48 שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (מֵה-

49 שְׁאִין-כֵּן שְׁאֵר הַשְּׁבָטִים

50 הֵם מֵעוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּמּוּךְ

51 בִּדְרָגָתוֹ מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת,

52 וּכְמִבּוֹאָר בַּחֲסִידוֹת שֶׁלֵּכֵן הִיא

53 בְּכוֹחוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְהִיּוֹת מִשְׁנָה

54 לְמֶלֶךְ בְּמִצְרַיִם וּלְעֹסֵק בַּהֲנַחְגָּת

55 מִצְרַיִם מִבְּלִי שְׁכַל זֶה יִפְרִיעַ לוֹ

56 לְהִיּוֹת בְּטָל וְדִבּוּק בְּאֲלוֹקוֹת,

57 אֲבָל כְּדִי שֶׁהַשְּׁבָטִים יוּכְלוּ

58 לְהִישָׁאֵר בְּבִטּוּל וּבִדְבִיקוֹת

59 שֶׁלָּהֶם הֵם הֵיוּ צָרִיכִים לְהִיּוֹת

60 רוֹעֵי צֶאֱן וּלְגוֹר בֶּאֱרֵץ גּוֹשֵׁן וְלֹא

61 לְבֹא בְּמַגַּע קָרוֹב עִם עֲנִינֵי

62 הָעוֹלָם²³, וּמִשָּׁם מִ"יְחִידָא

63 עֵילָאָה" שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת,

64 בְּחִינַת יוֹסֵף, נִמְשָׁף הַכֹּחַ לַעֲבוֹדָה דָּאֲתַפְּיָא.

65 (ד) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׁעַל-דְּרָגָה מְצִינוֹ גַּם בְּעִנֵּין מִלְּחָמָה

66 עֲמָלֵק, כְּמִבְּאָר בְּדִרְוִשֵׁי מֵאֲמֵרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל שַׁבַּת פְּרִשְׁת זְכוֹר²⁴

67 שְׁבָצָאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים הֵייתָה אֶצְלָם הָעֲבוֹדָה

68 בְּבִחִינַת אַחֲוִירִים, שְׁזוּהִי הָעֲבוֹדָה דָּאֲתַפְּיָא בְּלִבָּהּ (שְׁזוּהוּ מֵה

69 שְׁנָאֲמָר²⁵ לְגַבִּי הַיְצִיָּה מִמְּצָרִים כִּי בְּרַח הָעָם, "דְּלִכְאוּרָה הוּא תְּמוּה

70 לְמָה הֵייתָה כֹּזָאת וְכִי אֵילוֹ אִמְרוּ לְפָרַעַה לְשַׁלַּחֵם חֲפָשִׁי לְעוֹלָם לֹא הִיא מוֹכַרְת

71 לְשַׁלַּחֵם?" (תְּנִיא פֶּרֶק לֹא) וְאֵם כֵּן לְמָה הֵיוּ צָרִיכִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִרוּחַ

72 מִמְּצָרִים? אֲלָא סִיכַת הַבְּרִיחָה הִיא מִפְּנֵי שְׁהָרַע שְׁבִנְפָּשׁוֹת יִשְׂרָאֵל

(20) ראה גם סה"מ תרס"ח ריש ע' קכא: "כמו בהעלאת הנרות דההמשכה מלמעלה הוא בחי' שמן למאור, והעלאת והתכללות הנרות הוא שבעה נרות .. כמו"כ בבירור נה"ב ההמשכה מלמעלה .. לסייע בהבירור הוא בחי' אור א', וההעלאת היא י"ב מדרי' כו". (21) י"נ למאור"א א' ס"ד – הובא באוה"ת פרשתנו ס"ע א'תמרו (ושם): "והמכוון י"ל כמ"ש ע"פ שאו את ראש כו' אתה ואהרן .. שכדי להעלות נש"י .. הוא ע"י .. אתה ואהרן, שושבינא דמלכא ושושבינא דמטרוניתא .. והן שתי אבני השם, הגם שהם אותיות משה, הרי נאמר הוא משה ואהרן וכו'". – ולהעיר מהמבואר לקמן ס"ה). (22) ראה גם אוה"ת שבעה הקודמת: "ונודע ע"פ מ"ש ויקח משה את עצמות יוסף עמו". (23) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' קצב ואילך. תו"ח ויחי רמב, ד ואילך. (24) ראה תו"א פרשתנו פד, ד. ובכ"מ. (25) בשלח יד, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲדִין הָיָה בְּתֻקָּפוֹ כו'²⁶, "..." כי לא פסקה זוהמתן עד מתן תורה, רק
2 מגמתם וחפצם הייתה לצאת נפשם האלויות מגלות הסטרא-אחרא היא
3 טומאת מצרים ולדבקה בו יתברך" (תניא שם) וכל זמן שטומאת מצרים עדיין
4 הייתה בהם היו צריכים "לברוח" מהרע וְעִבּוּדָתָם הָיְתָה בְּבַחֲנִית
5 אֲתַכְפִּיא בְּלִבְדִּי, שְׁלֹכֵן
6 בגלל שעדיין היה להם קשר
7 לסטרא-אחרא הָיָה עֲמָלֶךְ
8 יָכוֹל לִנְגֹד לָהֶם כו' כי מי
9 שכבר הפך את נפשו הבהמית
10 מחושך לאור, ועבודתו היא
11 בבחינת "אתהפכא", הרי
12 הקליפות והסטרא-אחרא לא
13 יכולות לפגוע בו.
14 וְזֶהוּ הַטַּעַם לִכְךָ שֶׁמִּלְחַמְתָּ
15 עֲמָלֶךְ הָיְתָה צְרִיכָה
16 לְהִיטֵל עַל-יְדֵי אָנָשִׁי
17 מִשֵּׁה דִּקְא²⁷, כמסופר
18 בתורה שכאשר עמלק בא
19 להלחם עם ישראל, אמר משה
20 ליהושע "בחר לנו אנשים" שיהיו
21 "אנשי משה" (וכפירוש רש"י):
22 "גיבורים ויראי חטא שתהא
23 זכותן מסייעתן" פָּאֲמֹר
24 לְעִיל שֶׁהִפַּח לְעִבּוּדָה
25 דְּאֲתַכְפִּיא צְרִיךְ לְהִיטֵל
26 נִמְשָׁךְ מִמָּקוֹם עֲלִיּוֹן
27 בְּיוֹתֵר כו' ממש רבנו
28 ומיוסף הצדיק.
29 (ה) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי עֲנִין זֶה
30 עִם הַמֶּאֱמָר שֶׁזֶה-עֲתָה
31 בשנת תשכ"ו בעת אמירת
32 המאמר יָצָא מִגְּלוּת
33 לְגִלְגָּל, 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל'
34 הוּא מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן
35 (וְכַנְרָא שֶׁהוּא מִה'צִמַּח
36 צֶדֶק, או שְׁמִיֶּסֶד עַל-
37 כָּל-פָּנִים עַל מֶאֱמַר ה'צִמַּח צֶדֶק, בִּיּוֹן שֶׁתֵּן הַדְּבָרִים
38 שבמאמר זה נִמְצָא בַּמֶּאֱמָר שֶׁל ה'צִמַּח צֶדֶק, ב'אֹר
39 הַתּוֹרָה'²⁹), שְׁבוּ מִבְּאֵר מַה שֶּׁכְּתוּב³⁰ בתורה בפרשת וארא הוּא
40 אֶהְרֹן וּמִשֵּׁה אֲשֶׁר אָמַר ה'וְי' לָהֶם הוֹצִיאֵם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
41 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם גו' הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם

42 לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן, ובמאמר
43 זה שואל את השאלה שְׁצִרִיךְ לְהַבִּין הַעֲנִין, שְׁאֵצֶל לְהוֹצִיא אֶת
44 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲנִין הַשְּׁלִיחוֹת לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם כְּתִיב הוּא
45 אֶהְרֹן וּמִשֵּׁה (אֶהְרֹן לְפָנֵי מִשֵּׁה), וְאַצֵּל דְּבוּרָם אֶל פְּרַעֲה
46 לַעֲנִין תיאור הדיבור לפני פרעה
47 בפועל כְּתִיב הוּא מִשֵּׁה
48 וְאַהֲרֹן (מִשֵּׁה קוֹדֵם
49 לְאַהֲרֹן) ויש להבין מה טעם
50 הַשִּׁנּוּי?
51 וְנִקְוֶה הַבְּאֹר בְּזֶה³¹,
52 במאמר הנזכר, שְׁפָדִי
53 לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
54 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, דְּהִינוּ
55 בַּמִּשְׁמֻעוֹת הַרוּחָנִית-הַפְּנִימִית
56 הוֹצֵאת וְשַׁחֲרוּר נִפְשׁ
57 הָאֱלֹקִית מִבְּחִינַת מִיִּצְרִים
58 וְגִבּוּלִים שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהֶם
59 הַפְּרֻעוֹת וְהַגְּבּוּלוֹת עַל רְצוֹנָה
60 וְשִׁאֲפָתָה לְדוּכָךְ בְּאֵלּוּקוֹת
61 כְּנָ"ל שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם
62 כְּתִיב כִּי בָּרַח הָעַם, מִפָּנֵי
63 שֶׁהָרַע שֶׁבִּנְפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל
64 עֲדִין הָיָה בְּתֻקָּפוֹ כו', רַק
65 מִגְּמָתָם וְחִפְצָם הָיְתָה
66 לְצֵאת נִפְשָׁם הָאֱלֹקִית
67 מִגְּלוּת הַסְטְרָא-אֲחֵרָא
68 כו'], וְנִמְצָא שִׁינּוּיֵי מִצְרַיִם
69 הֵיא הַעֲבֹדָה שֶׁל אֲתַכְפִּיא
70 בְּלִבְדִּי, לְפָנֵי הַפִּיכָת הָרַע לְטוֹב,
71 לְזֶה דִּי הַנְּתִינִת-כַּחַ
72 דְּאַהֲרֹן לְהַעֲלֹאָה כַּמְבֹאֵר
73 בַּחֲסִידוֹת שֶׁהִתְקַרְבוּת הָאֵדָם
74 לְאֵלּוּקוֹת יְכוּלָה לְהִיטֵל בְּשֵׁנִי
75 אוֹפְנִים – בְּדֶרֶךְ "הַמִּשְׁכָּה"
76 וְהַתְּגַלּוּת אֱלֹקִית מִלְּמַעְלָה
77 לְמַטָּה אוּ בְּדֶרֶךְ "הַעֲלָאָה" שֶׁל
78 הָאֵדָם מִצַּד עֲצֻמוֹ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְעִבּוּדָתָה "אֲתַכְפִּיא" הֵיא בְּבַחֲנִית הַעֲלָאָה
79 [וְהַנְּתִינִת כּוֹחַ לִכְךָ הֵיא מִבְּחִינַת אֶהְרֹן כִּיִּדְוַע שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל אֶהְרֹן הוּא
80 לְפַעַל שִׁיְהִיָּה נִרְאָה וְנִגְלָה אֱלֹקוֹת, שֶׁזֶהוּ שֶׁאַהֲרֹן אוֹתִיּוֹת
81 נִרְאָה (כַּמְבֹאֵר ב'לְקוּטֵי תּוֹרָה' פְּרָשַׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ³² כִּיצַד אֶהְרֹן
82 פּוֹעֵל הַתְּגַלּוּת אֱלֹקוֹת בְּדֶרֶךְ הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה), וְזֹהִי עִבּוּדוֹתָה שֶׁל

(26) תניא פל"א (מ, ב. 27) ראה תו"א שם פג, ב. 28) בבוכ 448 (קמב, א). נדפס לאח"ז באוה"ת וארא (כרך ח') ע' ב'תתצד ואילך.
וראה גם ד"ה הם המדברים גו' – שם ע' ב'תתצט ואילך. (29) וארא ע' רכה"ט. (30) וארא ו, כו"ז. (31) שם ע' ב'תתצח ואילך.
(32) ל, א. לא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אהרן הנתינת פח לבני ישראל שיהיה אצלם ענין ההעלאה].
 2 ואחר-כך לאחר התחלת העבודה בדרך אתכפייא שהיא עניין של העלאה
 3 תהיה ההמשכה מלמעלה למטה על-ידי משה, ולכן נאמר לגבי
 4 עבודה זו הוא אהרן ומשה אשר אמר הוי' להם הוציאו את
 5 בני ישראל מארץ
 6 מצרים, אהרן תחלה כי
 7 התחלת העבודה היא בדרך
 8 אתכפייא שענינה העלאה
 9 ואחר-כך משה שממנו באה
 10 הנתינת כוח לעבודה הנעלית
 11 יותר, בדרך אתהפכא והמשכה.
 12 אבל פדי להעלות גם את
 13 נפש הבהמית, ולהפוך אותה
 14 מרע לטוב לזה צריך נתינה
 15 של מדרגה עליונה יותר,
 16 והינו, על-ידי משה
 17 דוקא, שהנתינת כוח ממנו
 18 נעלית יותר מאשר הנתינת כוח
 19 מאהרן ועל זה נאמר הם
 20 המדברים אל פרעה מלך
 21 מצרים גו' הוא משה
 22 ואהרן, משה תחילה ואחר כך
 23 אהרן כיון שפנוגצ לדבור
 24 לפרעה, שהוא ענין

ישראל שיהיה אצלם ענין ההעלאה], ואחר-כך תהיה
 ההמשכה על-ידי משה, ולכן נאמר הוא אהרן ומשה
 אשר אמר הוי' להם הוציאו את בני ישראל מארץ
 מצרים, אהרן תחלה ואחר-כך משה. אבל פדי להעלות
 גם את נפש הבהמית, לזה צריך מדרגה עליונה יותר,
 והינו, על-ידי משה דוקא, ועל זה נאמר הם המדברים
 אל פרעה מלך מצרים גו' הוא משה ואהרן, שפנוגצ
 לדבור לפרעה, שהוא ענין שכירת הגסות כו', הנה
 העקר הוא משה דוקא, ורק לאחר-יזה באה פעלת
 אהרן כו' 33. וענין זה הוא על-דרך האמור לעיל בענין
 החשן והאפוד שהוא ענין ברור נפש הבהמית (דלא
 כמו העלאת הנרות ששיך לנפש האלקית), שבשכיל
 העבודה דאתפכא (ענין האפוד) יש צורך בנתינת-פח
 מיחדת ממשה רבנו (שהם אותיות משה) 34.

25 שכירת הגסות כו', של קליפה קשה כפרעה שגם היא תתבטל לרצון ה'
 26 הנה העקר הוא משה דוקא, ורק לאחר-יזה לאחר שמשא פעל
 27 את עיקר השבירה באה פעלת אהרן כו' 33.
 28 וענין זה הוא על-דרך האמור לעיל בענין החשן והאפוד
 29 שהוא ענין ברור נפש
 30 הבהמית (דלא כמו
 31 העלאת הנרות ששיך
 32 לנפש האלקית),
 33 שבשכיל העבודה
 34 דאתפכא (ענין האפוד)
 35 יש צורך בנתינת-פח
 36 מיחדת ממשה רבנו
 37 (שהם אותיות משה) 34
 38 וכך גם לענין שבירת הקליפה
 39 של פרעה, כיוון שהיא ביטול של
 40 קליפה שהיא בתוקף ועדיין לא
 41 התהפכה לקדושה, יש צורך
 42 בהמשכה של כוח רב מלמעלה
 43 למטה שזהו ענינו של משה
 44 (ואילו לענין העלאה והתקרבות
 45 של הנפש האלוית מלמטה
 46 למעלה בדרך העלאה, די בנתינת
 47 כוח מעבודת של אהרן בהעלאת
 48 הנרות).

(33) ראה גם אוה"ת שם ס"ע ב'תתק. (34) חסר סיום המאמר (המו"ל).

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

1 הגמרא מביאה כמה הלכות נוספות שאמר רבא בהלכות שבת,
 2 שבהן אסרו חכמים משום גזירה: אמר רבא, לא ליתבי איניש
 3 אפומיה דליחויא – לא ישב אדם בפתח המבוי במקום הלחי באופן
 4 שאינו רואה את הלחי, כשיש חפץ בידו, דילמא מינדרא ליה –
 5 שמא יתגלגל לו החפץ מידו לרשות הרבים, ואתי לאתויי – ויבוא
 6 להביאו אליו למבוי, שכיון שיושב סמוך כל כך ללחי באופן שאינו
 7 מבחין בו, אין לו היכר בינו לרשות הרבים, ונמצא שמכניס מרשות
 8 הרבים לרשות היחיד.
 9 הלכה נוספת: ואמר רבא, לא ליצד איניש בוקא – לא יצדד אדם
 10 גיגית, דהיינו שדוחפו אילך ואילך עד שעומד יפה על הארץ, שכיון
 11 שצריך מקום ישר לעמוד בו, יש לחשוש דילמא אתי לאשוויי גומות
 12 – שמא יבוא להשוות גומות במתכוין, כדי לעשות מקום ישר לשם
 13 כך.
 14 הלכה נוספת: ואמר רבא, לא ליחדוק איניש אודרא – לא יחדק
 15 אדם מוכים, בפומא דשישא – בפי פך שבתוכו משקה לסותמו כדי
 16 שלא ישפך או כדי שלא ישתה ממנו נחש, משום שבסתם המוכים
 17 יהיו לחים מחמת המשקה שבתוכו, וחוששים דילמא אתי לידי
 18 סחיטה – שמא יחדק את המוכים היטב ויבוא לסוחטם, כיון שדרכו
 19 בכך.

20 הלכה נוספת בהלכות שבת בשם רב כהנא: אמר רב כהנא, מיט
 21 ששל גבי פגדו, מכסכסו מכפנים – משפשף את בגדו בצד שבפנים
 22 כנגד גופו, ובכך מרכך את הבגד ומסיר את הטיט ממנו, שאין הדבר
 23 מוכח שרוצה לכבס את הבגד, וגם בפועל אינו מכבס ממש את הבגד,
 24 אלא רק מפרך הטיט ומסירו, ואין מכסכסו מבחין – ואסור לשפשף
 25 את הבגד בצד שבחוץ כנגד העם, מפני שדומה לכיבוס ונראה
 26 כמלבן.
 27 הגמרא מקשה על הלכה זו מברייתא: מיתיבי – הקשו בני הישיבה,
 28 שנינו בברייתא, מיט ששל גבי מנעלו, מנדרו פגב סבין, וטיט ששל
 29 בגדו, מנדרו בצפורן, וכלבד שלא יכסבם – שלא ישפשף את
 30 הבגד להסיר את הטיט. מאי – מה היא כוונת הברייתא, לאו – האם
 31 אין זה שלא יכסבם כלל, ואף מבפנים אסור, ושלא כדברי רב
 32 כהנא.
 33 מתרצת הגמרא: לא, אין כוונת הברייתא שלא ישפשף כלל, אלא
 34 שלא יכסבם מבחוץ, אלא רק מכפנים כדברי רב כהנא.
 35 הלכה נוספת בענין גרירת טיט בשבת: אמר רבי אבהו, אמר רבי
 36 אלעזר, אמר רבי ינאי, מנדרין את הטיט ממנעל חרש שאין חשש
 37 שיקלפנו, אבל לא ממנעל יטין, מפני שקולף את העור ממנו ועובר
 38 על איסור מ'מחק'.

בס"ד. שיחת ש"פ תצוה, פרשת זכור, י"ג אדר, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

א. פרשת זכור יכולה להיות בכמה פרשיות, וביניהם גם פרשת תצוה, כבקביעות שנה זו. וכיון שכל עניני התורה אינם בדרך מקרה, אלא בהשגחה פרטית, במכלל-שכן מעניני העולם שכולם בהשגחה פרטית¹, ובודאי שכן הוא בעניני התורה, הרי מובן, שכאשר פרשת זכור באה ביחד עם פרשת תצוה, בודאי יש קשר ושייכות בתוכן עניניהם, ועד שהשייכות ביניהם מודגשת בגלוי בתושב"כ, כדלקמן.

ב. והביאור בזה:

בהתחלת פרשת תצוה נאמר: "ואתה תצוה וגו' להעלות נר תמיד גו' חוקת עולם לדורותם". וגם בפרשת זכור מודגש ענין התמידיות - "זכור את אשר עשה לך עמלק", "לא תשכח"², היינו, שצריך להיות זכרון תמידית³. ולהעיר, שנוסף לכך שהזכרון דעמלק הו"ע תמידית, הנה גם מחיית עמלק היא מצוה תמידית - כי, אע"פ שלאחרי ש"בא סנחריב ובלבל את העולם"⁴ אי אפשר לקיים מצות מחיית עמלק (ועד"ז הצייוי "לא תחי" כל נשמה"⁵ בנוגע לז' האומות), לפי ש"כבר אבד זכרם"⁶, הרי זה רק סיבה צדדית וחיצונית שמונעת את קיום המצוה בפועל (ע"ד "ארי" הוא דרביע עלי"⁷), אבל עצם המצוה דמחיית עמלק - אילו הי' עמלק קיים - היא מצוה תמידית⁸. וזהו הטעם שהרמב"ם מונה מצות מחיית עמלק במנין המצוות, אף שכותב בעצמו⁹ שבמנין המצוות נכללו רק המצוות שהם בתמידות, ולא רק לפי שעה - "לפי שהוא נוהג בכל דור שבו נמצאת אפשרות לאותו דבר"¹⁰.

ג. ועוד ועיקר - שבפרשת תצוה מודגש גם ענין הזכרון (כמו בפרשת זכור), הן בנוגע לאפוד, כמ"ש¹¹ "ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני ה' .. לזכרון", והן בנוגע לחושן, כמ"ש¹² "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט גו' לזכרון לפני ה' תמיד". ויומתק יותר, שהתורה לא מסתפקת בזכרון פעם אחת, אלא יש צורך בשתי זכירות, הן באפוד והן בחושן; ועד"ז בנוגע לזכרון דעמלק - כמובא בד"ה זכור תרס"ה¹³ מאמר המדרש¹⁴ (שהובא בבחי"2) "שתי זכירות כתבתי לכם בתורה, זכור את אשר עשה כו' ומחה אמתה את זכר כו'" (אף שלכאורה אינו מובן מהו הענין ד"שתי זכירות", הרי בהצייוי נאמרה רק זכירה א', ואילו הזכירה הב' אינה אלא בדרך סיפור דברים).

ויש להוסיף בזה, ע"פ המבואר בד"ה זכור הנ"ל, שאף ש"לכאורה הלא העיקר הוא המחי", למחות זרעו של עמלק", מ"מ, יש תועלת גם בהזכירה כשלעצמה - "שזכור ורע בעיניו הרע דעמלק, ודואג בנפשו על זה שנמצא אופן רע כזה כו', והדאגה הזאת .. ה"ז שובר ומאבד קליפת עמלק"¹⁵.

[ועפ"ז יש לבאר הדעה שגם נשים חייבות בשמיעת פרשת זכור¹⁶, אף שאינן חייבות במחיית עמלק, לפי שמחיית עמלק נעשית ע"י מלחמה, ונשים אינן שייכות למלחמה, כדאיתא בגמרא¹⁷ ש"איש דרכו לכבוש ואין האשה דרכה לכבוש .. וכבשה¹⁸ (חסר) כתיב" - כי, גם זכירת עמלק הוא ענין בפני עצמו שיש בו תועלת כו', וענין זה שייך גם אצל נשים].

וכן הוא גם בענין האפוד והחושן שבפרשת תצוה - שהזכרון כשלעצמו פועל פעולתו, כפירוש רש"י¹⁹ שהחושן מכפר על עיוות וקלקול הדין.

(1) ראה כתר שם טוב בהוספות סק"ט ואילך. וש"נ.

(2) ס"פ תצא.

(3) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ה.

(4) ראה ברכות כח, א. וש"נ.

(5) פ' שופטים כ, טז.

(6) רמב"ם שם ה"ד.

(7) עירובין עח, ב. שבועות כב, ב. וראה אנציק' תלמודית בערכו

(כרך ב ע' קפו). וש"נ.

(8) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חכ"ב ע' 49 ואילך. וש"נ.

(9) סהמ"צ בכללים כלל הג'.

(10) שם מ"ע קפו.

(11) כח, יב.

(12) שם, כט.

(13) סה"מ תרס"ה ס"ע רי ואילך.

(14) תנחומא תצא ה. פסיקתא דר"כ ופס"ר פ' זכור (פי"ב). יל"ש

ס"פ תצא.

(15) שם ע' ריט. וראה גם שיחת פורים ס"ס (לקמן ס"ע 191).

(16) ראה בס' שנשמנו בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע' קצב.

(17) יבמות סה, ב.

(18) בראשית א, כח.

(19) פרשתנו כח, ט"ל — נתבאר בארוכה לקמן ס"ט. וש"נ.

ד. ונוסף לכך שבקביעות שנה זו שפרשת זכור היא בפרשת תצוה יש הדגשה יתירה על ענין הזכרון, יש עוד מעלה בקביעות שנה זו, שפרשת זכור היא בערב פורים, ומיד לאחריו נכנסים לימי הפורים - שמיד לאחר הזכרון דעמלק בפרשת זכור, באה גם מחיית המן (מזרעו של עמלק) בפועל בימי הפורים. והענין בזה²⁰:

כתיב²¹ "והימים האלה נזכרים ונעשים", ומפרש רש"י: "נזכרים, בקריאת מגילה, ונעשים, משתה ושמחה ויום טוב לתת מנות ומתנות"; אבל ישנו גם פירוש הגמרא²² ש"נזכרים" קאי על הקריאה בתורה בפרשת זכור, שאז ישנו רק ענין הזכרון, ואילו "נעשים" קאי על ימי הפורים עצמם, שבהם ישנה המחי' בפועל (החל מהקריאה בתורה - לא רק "זכור את אשר עשה לך עמלק", אלא "צא הלחם בעמלק"²³).

ובכן, בדרך כלל, כשיש הפסק של כמה ימים בין שבת זכור לימי הפורים, יש הפסק בין ה"נזכרים" (בשבת זכור) ל"נעשים" (בימי הפורים); וזוהי המעלה בקביעות שנה זו - ש"נזכרים ונעשים" בסמיכות זל"ז, שברגע שלאחרי ש"נזכרים" בשבת זכור, מתחיל מיד הענין ד"נעשים" שבימי הפורים.

ולהעיר, שיש עוד אופן בהסמיכות של פורים ליום השבת - כאשר פורים חל להיות בערב שבת, אבל, בקביעות זו, אין קורין פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, אלא בשבת שלפני, כדאיתא בגמרא²⁴: "פורים שחל להיות בערב שבת, רב אמר מקדימין פרשת זכור (לשבת שלפני) . . כי היכי דלא תיקדום עשי' לזכירה", כך, שיש הפסק גדול בין הזכירה בשבת זכור לעשי' בימי הפורים.

וכמו"כ יש גם אופן הקביעות שפורים "חל להיות בשבת עצמה"²⁴ [דאף שעכשיו לא יכולה להיות קביעות כזו, כיון שאז יחול פסח ביום שני, היפך הכלל "לא בד"ו פסח"²⁵, הרי בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי' - כמה מאות שנה לאחר פורים, שהי' בסמיכות לבית שני - היתה יכולה להיות גם הקביעות דפורים ביום השבת], אבל, לדעת רב נחמן²⁴, "אף בזו אמר רב מקדימין (קריאת פרשת זכור לשבת שלפני)", כדי שתקדם זכירה לעשי' דעיירות²⁶ (ומשמעות דברי הגמרא - שהלכה כרב נחמן).

ונמצא, שהאפשרות היחידה להסמיכות דפרשת זכור לימי הפורים היא - בקביעות שנה זו, ששבת זכור היא ערב פורים.

ואל יהא דבר זה קל בעיניך (שמהזכירה באים תיכף ומיד לעשי') - שהרי זוהי המעלה המיוחדת שבברכת כהנים²⁷, ש"עד מהרה ירוץ דברו"²⁸, שההשפעה באה מלמעלה באופן של מהירות, וכמ"ש²⁹ "כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו", וכמו בענין השקדים כפי שהם לטובה כו'²⁷, והיינו, שזוהי המשכה שבאה ממקום נעלה ביותר, שלא שייך שם העלמות והסתרים, ולכן באה ההמשכה למטה תיכף ומיד.

ה. ויש להוסיף, שהמעלה שבקביעות שנה זו ששבת פרשת זכור היא בערב פורים, שמהזכרון דעמלק בשבת באים מיד למחיית המן בפועל בימי הפורים - קשורה גם עם הקביעות בפרשת תצוה:

ובהקדים המבואר בחסידות³⁰ שענינו של עמלק הוא ש"יודע את רבונו" ואעפ"כ "מכוין למרוד בו"³¹ (לא זו בלבד שמורד, אלא שמכוין למרוד), ולכן, הנה גם כשיש גילוי אלקות, הרי הוא בתנועה של קרירות ("אשר קרך"³²), שאינו מתפעל מזה כו', וכל זה הוא מצד עזות וחוצפה יתירה - חוצפה בלא תגא³³, ללא טעם ודעת, בתכלית התוקף ובכל ההתפשטות (שהרי אין מקום שאינו נמצא בו), ללא הגבלות.

ועפ"ז אינו מובן: כיצד יכול להיות ענין המלחמה למחות את עמלק (והמן) בעבודת האדם?!

בשלמא כאשר ההתנגדות היא ע"פ שכל, אזי יכולים לפעול ע"י הסברה שכלית באופן ההפכי; אבל כאשר

(27) ראה לקו"ת ס"פ קרח (נה, ד ואילך).

(28) תהלים קמז, טו.

(29) מקץ מא, לב.

(30) ראה בארוכה ד"ה זכור הנ"ל ע' ריג ואילך. ובכ"מ.

(31) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם. ובלקו"ש חכ"א ע' 193

הערה 38. וש"נ.

(32) תצא כה, יח (ע"פ תנחומא ופסיקתא).

(33) ראה סנהדרין קה, סע"א.

(20) לשלימות הענין ראה שיחת פורים סס"ג ואילך (לקמן ס"ע

193 ואילך).

(21) אסתר ט, כה.

(22) ראה מגילה ל, א.

(23) בשלח יז, ט.

(24) מגילה שם.

(25) טשו"ע רסתכ"ח.

(26) פרש"י שם.

1 ההתנגדות אינה ע"פ שכל, היינו, שכל כוונתו אינה אלא לנגד לקדושה, גם אם זה היפך השכל - כיצד יכולים
2 לפעול עליו?!

3 ומה שמבואר בתניא³⁴ שישנה העצה היעוצה ש"מבטשין ליי"ש³⁵, להרעים עליו בקול רעש ורוגז כו' - הרי
4 זה רק בנוגע לשלש קליפות הטמאות, שאינם משנים את תפקידם, ואינם יכולים לעבור על רצונו ית"ש³⁶, ולכן
5 יכולים לפעול עליהם ע"י הביטוש כו'; אבל עצה זו אינה מועילה בנוגע לקליפת עמלק ש"יודע את רבונו
6 ומכוין למרוד בו". וא"כ, איך אפשר לפעול את הענין דמלחמת ומחיית עמלק בעבודת האדם?

7 ו. אך הענין הוא - שזוהי הפעולה שנעשית ע"י קריאת פרשת זכור לפני פורים (כנ"ל (ס"ג) מהמבואר בד"ה
8 זכור תרס"ה שיש תועלת גם בהזכירה כשלעצמה), כפי שמבאר רש"י³⁷ שטעם הדבר הוא "לסמוך מחיית עמלק
9 למחיית המן", והיינו, שכדי שכל אחד מישראל יוכל לפעול בעבודתו הענין ד"מחיית המן", צ"ל אצלו הזכרון
10 ד"מחיית עמלק" כפי שנעשה לראשונה ע"י משה רבינו, שאמר ליהושע: "בחר לנו אנשים"²³, אנשי משה
11 דוקא³⁸.

12 וההסברה בזה:

13 ההתנגדות דעמלק מגעת רק בכחות הגלויים, ששם יכולה להיות לו שליטה כו', אבל לא על נקודת היהדות,
14 שזוהי"ע האמונה שלמעלה מהדעת וההשגה, שענין זה ישנו תמיד בשלימות אצל כאו"א מישראל, אפילו קל
15 שבקלים, שלכן גם הוא מוסר נפשו על קדושת השם, כמבואר בתניא³⁹.

16 וזהו מ"ש במלחמת עמלק "בחר לנו אנשים", אנשי משה דוקא - כי, כאשר יהודי מעורר את בחי' משה
17 שבנפשו⁴⁰, שזוהי נקודת האמונה שלמעלה מהדעת וההשגה, אזי יש בכחו לבטל ולמחות את עמלק.

18 ולכן, כדי שכל אחד מישראל יוכל לפעול בעבודתו בימי הפורים הענין דמחיית המן, יש צורך בהקדמת
19 קריאת פרשת זכור אודות מחיית עמלק, שענין זה נפעל ע"י משה רבינו, שעיי"ז נתעורר בחי' משה שבכאו"א
20 מישראל, ובכח זה יכול לפעול בעבודתו הענין דמחיית המן.

21 ועפ"י יש לבאר פלוגת רב ושמואל²⁴ בנוגע לפורים שחל בערב שבת, ולדעת רב נחמן, גם בנוגע לפורים
22 שחל להיות בשבת עצמה, אם מקדימין קריאת פרשת זכור לשבת שלפנ"ז, בגלל הצורך שתקדם זכירה לעשי'
23 אצל כל בני"י (לא רק במוקפין, אלא גם בעיירות) - שלדעת שמואל, מספיקה הנתינת כח של משה שישנה בנוגע
24 לכללות בני"י, ואילו לדעת רב, שכן היא ההלכה, יש צורך בנתינת כח של משה גם בנוגע לעבודתו של כל איש
25 פרטי מישראל.

26 ז. ובכל זה ניתוסף הדגשה מיוחדת - מצד הקביעות דפרשת זכור בפרשת תצוה:
27 בהתחלת פרשת תצוה נאמר: "ויקחו אליך גו", שזוהי"ע ההתקשרות וההתמסרות של בני"י אל משה רבינו,
28 שעיי"ז ניתוסף בנתינת כח דמשה לכל אחד מישראל בעבודתו⁴¹.

29 ומזה מובן, שכאשר הקביעות היא באופן שבפרשת תצוה קורין גם פרשת זכור, אזי ניתוסף עוד יותר בנתינת
30 כח דמשה לכל אחד מישראל לפעול בעבודתו הענין דמחיית עמלק.

31 והעיקר - ע"פ האמור לעיל במעלת קביעות שנה זו בנוגע להסמיכות ד"נזכרים ונעשים" - שתיכף ומיד יהי'
32 הענין ד"נעשים" בנוגע ל"מלחמה לה' בעמלק מדור דור"⁴², וכפירוש התרגום⁴³ שבזה נכלל גם "דרא דמשיחא",
33 בביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן ממש.

* * *

8 ח. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ג) אודות השייכות דפרשת תצוה לפרשת זכור, שגם בפרשת תצוה מדובר
9 אודות ה"זכרון לפני ה'" ע"י האפור והחושן - יש להתעכב גם על פירוש רש"י בנוגע ל"חושן המשפט".

(40) ראה תניא רפמ"ב.

(41) ראה גם תו"א שם פב, א. סה"מ תרפ"ט ע' 177. תורת מנחם

סה"מ אדר ע' לד ואילך. וש"נ.

(42) ס"פ בשלח.

(43) תיב"ע עה"פ.

(34) פכ"ט.

(35) זח"ג קסח, א.

(36) ראה תניא פכ"ד.

(37) ד"ה ומפסיקין — מגילה כט, א.

(38) ראה תו"א פרשתנו פג, ב.

(39) פיי"ח-יט.

ובהדגשה - שנוסף על לימוד הפשט בפירוש רש"י, יש בפירוש רש"י גם "יינה של תורה", ששייך לחלק הסוד שבתורה, פנימיות התורה, כפי שנתגלה ע"י רבינו הזקן, ועד שנתפרסם גם בדפוס⁴⁴ (משא"כ בדורות שלפנ"ז לא ידעו זאת, ואפילו אלו שידעו, לא גילו זאת).

וכמובן, אין זה בסתירה לפירוש הפשוט בפירוש רש"י שהוא פשוטם של כתובים, ואדרבה, כיון שה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י נלקח מתוך הפירוש הפשוט בפשטות הכתובים, ומובן, שבשביל למצוא את ה"יינה של תורה" מתוך פירוש פשטות הכתובים יש צורך בביעה כו', הרי ע"פ הכלל "לפום צערא אגרא"⁴⁵, מובן, שעצ"ז באים לענינים עמוקים יותר בפנימיות התורה (ע"ד המעלה דתלמוד בבלי, שדוקא בגלל שיש בו ריבוי הקושיות והשקו"ט כו'⁴⁶, ועד שבגלל זה נקרא "במחשכים הושיבני"⁴⁷, הנה הלכה כבבלי לגבי ירושלמי⁴⁸).

ט. הביאור⁴⁹ בפירוש רש"י על הפסוק⁵⁰ "חשן משפט", "שמכפר על קלקול הדין". ד"א משפט שמכפר דבריו .. לשון ברור דברים שמפרש ומברר דבריו, בהשוואה לפירושו על הפסוק⁵¹ "את האורים ואת התומים", "הוא כתב שם המפורש שהי' נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו, ובמקדש שני הי' החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא הי' בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר⁵² ושאל לו במשפט האורים", "את משפט בני ישראל", "דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות, ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט ע"ש סליחת המשפט", שבתחילה מפרש רש"י "חשן משפט", ע"ש "שמכפר על קלקול הדין" - כיון ש"משפט" כפשוטו הוא לשון דין⁵³; ואילו בסיום הפרשה שבה ניתוסף הענין ד"אורים ותומים", שמזה מובן שהם דבר נוסף על עצם החשן (שלכן, גם בבית שני שלא היו אורים ותומים, לא הי' הכה"ג מחוסר בגדים), ובהם תלוי רק ענין ה"משפט"⁵⁴ - מסיק ומכריע רש"י שהפירוש העיקרי ב"חשן (המשפט)" הוא "דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו כו'".

וה"יינה של תורה": גם בבית שני הי' עצם החשן קיים בשלימותו, והחסרון הוא רק בפעולת החשן בעולם. ועצ"ז בזמן הגלות, שבגילוי ישנו ענין ה"נחש" (אותיות "חשן")⁵⁵, והחשן (בגימטריא משיח)⁵⁶ הוא בהעלם, והעבודה היא לגלות את החשן (משיח), שיתגלה ויפעל בעולם - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 133 ואילך (ולקמן בעמוד הבא).

* * *

י. מאמר (כעין שיחה) ד"ה להבין ענין חושן ואפור.

* * *

יא. דובר אודות הפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה - "כי תשא גו"⁵⁷.

שם, (ב"מ) "לכבוד ולתפארת" [כפי שמצינו בגמרא (שבת ק"ג, סע"ב. ור"ג) ש"ר יוחנן קרי למאני מכבודא", וכמ"ש הרמב"ם במו"נ (ח"ג פמ"ה) שאין האדם מכובד אצל ההמון כו' אלא בשלימות אבריו ויופי בגדיו], ואילו הצורך לכפר על ענין של קלקול הדין (שלא הי' צריך להיות מלכתחילה, מצד מעלת הכהנים שענינם הוא (ברכה לג, יו"ד) "יורו משפטיך ליעקב גוי" — הרי זה היפך הכבוד. ולכן מוסיף רש"י ד"א משפט שמכבר דבריו כו", וכיון שאין זה המשמעות הפשוטה של "משפט", צריך להאריך ולהוכיח ש"המשפט משמש ג' לשונות וכר'".

(54) ועפ"ז יש לתרץ דיוק נוסף, שכאן נאמר "חשן המשפט" (בה"א הידיעה), ולעיל נאמר "חשן משפט" (נוסף על התירוץ הפשוט שה"א הידיעה מופיעה בפעם הב', לאחר שכבר נזכר "חשן משפט") — כי, הלשון "חשן המשפט" שייך רק כאשר גם לולי ענין המשפט ישנה מציאותו של ה"חשן" (וכמו "ארון הברית", כיון שיכול להיות גם ארון סתם, וכן "שולחן הערוך", כיון שיכול להיות גם שולחן סתם), כיון שהאורים ותומים (ענין ה"משפט") הם דבר נוסף על עצם החשן.

(55) שעהמ"צ וטעהמ"צ להרח"ו פרשתנו.

(56) מאו"א בערכו. חומת אנך בפרשתנו.

(57) לא הגיע לידינו לע"ע (המור"ל).

(44) סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

(45) אבות פ"ה מכ"א.

(46) ראה המשך תרס"ו ע' צ ואילך. ועוד.

(47) איכה ג, ו. וראה סנהדרין כד, א.

(48) ראה אנציק' תלמודית (כרך ט) ערך הלכה ס"ד (ע' רנ). ור"ג.

(49) במהלך הביאור בפירוש רש"י, התייחס כ"ק אדמו"ר שליט"א

(במאמר המוסגר) לדבר המבלבל: היתכן שיש כאלו שמסוגלים להירדם ולישון בה בשעה שמבארים "געשמאקע" ענינים. ואמר, שמצא עליהם לימוד זכות — ע"פ המבואר בחסידות (ראה המשך תרס"ו ע' קז ואילך. ועוד) שתענוג וצער הם קוין שקולים, שהענוג הוא לפי ערך הצער, וכמאזו"ל "לפום צערא אגרא", ולכן, מי שלא הי' לו צער מהקושיות (בגלל שנרדם ולא שמעם), אין זה פלא שגם כשמעירים אותו לשמוע התירוץ, אינו מתענג מזה! ... וכיון שכן, יכולים הם להמשיך לישון מתוך תענוג, ואין צורך להעיר אותם.

(50) פרשתנו כח, טו.

(51) שם, ל.

(52) פינחס כז, כא.

(53) אלא שפירוש זה אינו מספיק, כי, יש עוד בגדי כהונה שפועלים ענין של כפרה (ראה ערכין טז, א. ור"ג), ואעפ"כ, אינם נקראים על שם זה. ובפרט שעיקר ענינם של בגדי כהונה הוא (פרשתנו

לקוטי שיחות פרשת תצוה כרך יא

עצמה⁵ על "חשן משפט", ולמה חוזר עליהם כאן עוד הפעם?
 (ב) בפירושו הקודם נאמרו ב' הפירושים בסדר הפוך (ממה שנאמרו להלן): (א) "שמכפר על קלקול הדין. ואח"כ (ב) "ד"א משפט, שמברר דבריו והבטחתו אמת כו' לשון בירור דברים שמפרש ומברר דבריו" –
 הרי נוסף על הקושי מצד השינוי בסדר דבריו (המדויקים בכל פרט), יש לתמוה על הסתירה הבאה בעקבות שינוי זה:
 הפי' שמעמידו רש"י לראשונה – אותו תופס כעיקר פירושו, וא"כ חילוף הסדר – מחליף קביעות הפירוש העיקרי⁶. ומה גם שלקמן הוא מביא את פירושו השני בתור "מדרש אגדה", ז.א. שאין פירושו זה ע"ד הפשט לגמרי כ"א בדרך "אגדה המיישבת דברי המקרא"⁷ [כי מחמת הקושי בפירושו הראשון (שכל כולו ע"ד הפשט) מוכרח להביא פי' "מדרש אגדה" שאינו ע"ד הפשט לגמרי, ובפירושו לעיל, על "חשן משפט", הביאו כפי ראשון (ועיקרי)?]
 ג. והביאור בכ"ז:
 לאחר שבתחלת והמשך הפרשה מבוארים כל פרטי ואופני עשיית החשן, נאמר בה כסיומה⁸: "ונשא אהרן גו' בחשן המשפט על לבו גו'" – שבזה נגמר לכאור' כל ענין החשן: אבל אח"כ ממשיך בכתוב: "ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים גו' ונשא אהרן את משפט בני גו'".
 ומזה שענין האור"ת לא נכלל בפרשת החושן בין כל פרטיו, אלא בא לאחריו כענין מיוחד לעצמו, מובן בפשטות סדר המקראות שהאור"ת אינם חלק מ(מעשה) החשן עצמו אלא דבר הנוסף על עצם החשן⁹.

א. בפסוק¹ "ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים גו'" מפרש רש"י: "נתת האורים ואת התומים" – הוא כתב שם המפורש שהי' נותנו בתוך כפלי החשן שע"י הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו. ובמקדש שני הי' החשן שא"א לכהן גדול להיות מחוסר בגדים אבל אותו השם לא הי' בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט שנא'² ושאל לו במשפט האורים".
 וצריך להבין:
 (א) דרכו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא – ולפי"ז אינו מובן הפי' כאן (ובפרט – באריכות) איך הי' החושן במקדש השני? ועוד מוסיף טעם הדבר "שא"א לכהן וכו'"³?
 (ב) כוונת רש"י בכ"מ לפרש תיבות הכתוב שהוא מעתיקם – ועפ"ז מה שייך כאן ביאורו "וע"ש אותו הכתב כו' שנא' ושאל לו במשפט האורים", דמקומו בפי' הפסוק ההוא?
 (ג) לא זו בלבד שאין מקומו כאן, אלא, אדרבה, ביאור זה בסתירה הוא למ"ש רש"י לפנ"ז: אם הוא קרוי חשן משפט (רק) ע"ש אותו הכתב, הרי בהעדר הכתב יחסר גם בענינו כ"חשן המשפט" – ונמצא שיש מקום לומר דבמקדש שני, שלא הי' אז הכתב בתוך החשן, הי' הכה"ג "מחוסר בגדים", היפך ממ"ש רש"י לפנ"ז?⁴
 ב. להלן בפירושו על "משפט בני ישראל" (שבפסוק זה) כ' רש"י: "דברים שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדין נק' משפט על שם סליחת המשפט".
 וגם בפירושו זה קשה:
 (א) ב' פירושים אלו כבר אמרם רש"י לפנ"ז (בפ' זו

האורים אינו הוכחה שע"ז נקרא החשן – חשן משפט.

(5) כח, ו.

(6) ואין לתרץ שרש"י הקדים כאן הפי' שמשפט קאי על האור"ת לפי שבא בהמשך למ"ש לפנ"ז שע"ש אותו הכתב הוא קרוי משפט:

(א) כיון שברש"י הוא ד"ה חדש "משפט בני" – לכל לראש צריך לפרש תיבות אלו על פי הסדר שלהן.

(ב) כיון שלכאורה אינו נוגע לפירושו באור"ת מ"ש אח"כ "וע"ש אותו הכתב הוא קרוי משפט" הו"ל לרש"י להביא גם ענין זה בפירושו על "משפט בני" – ובתור פירוש שני.

(7) פרש"י בראשית ג, ח. וראה שם ג, כד. ובכ"מ.

(8) כח, כט.

(9) ברמב"ן כאן כ' שמה שלא הזכירו בין שאר עניני מעשה החשן הוא

(1) פרשתנו כח, ל.

(2) פנחס כז, כא.

(3) ומזה מובן שאפ"ל דכוונת רש"י דאעפ"י שנקרא משפט ע"ש האור"ת וא"כ קשה איך הי' החשן בלא אור"ת בבית שני, וע"ז מתרץ רש"י שהוא ציווי בפ"ע – כבמשכיל לדוד (תצוה שם, טו) – שהרי אין ענינו של רש"י ליישב הנודע לבן חמש עשרה בלמדו בגמרא (יומא כא, ב) שלא הי' האור"ת בבית שני גם אם הקושיא היא ע"פ מה שפירש במקרא, שהרי מפרש הוא פשוטו של מקרא [נוסף לזה – דלפי"ז עיקר התירוץ (שהוא ציווי בפ"ע) חסר מן הספר].

(4) ומ"ש במשכיל לדוד (שם) דלפי שהוא ציווי בפ"ע בכתוב צ"ל דמ"מ אינו מעכב, אינו מובן, דא"כ מה דחק לרש"י לומר שע"ש האור"ת קרוי משפט ושיצטרך אח"כ לתרץ דמ"מ אינו מעכב. דזה שנאמר ושאל לו במשפט

ד. והנה בהתאם ובהמשך לפירושו הנ"ל בתחילת
הפסוק (שמוכיח בו שע"ש אותו הכתב דא"ת נקרא
"משפט") מפרש רש"י ג"כ – בפירושו הראשון – מ"ש
להלן בפסוק "את משפט בני": "דבר שהם נשפטים
ונוכחים וכו'", והיינו ד"משפט" קאי על האו"ת, כפי שפי'
ברישא דקרא; ומתבאר טעמו של רש"י במה שהכריע כאן
שפירוש זה הוא העיקרי כי רק לפי פי' זה¹⁴ ניתן להסביר,
בכדי ליישב המשך הכתובים, שהאו"ת אינם מעצם
החושן, וכנ"ל.
משא"כ בפירש"י לעיל ב"חשן משפט" שעדיין אין
הכרח לפרש שהענין ד"משפט" קאי על האו"ת – פשוט
טפי לפרש הענין ד"משפט" כפשוטו – מל' דין – מאשר
לפרשו "בירור דברים" שאינו במשמעותו הפשוטה של
"משפט". ולכן מקדים רש"י את הפי': "שמכפר על קלקול
הדין" כי הוא העיקר בפשוטו של מקרא על אוד, ורק
אח"כ (בתור פי' שני): "ד"א משפט שמברר דבריו כו".
אמנם מטעם זה עצמו – שקשה לומר ש"משפט"
פירושו "בירור דברים" ו"שהם נשפטים ונוכחים על ידו
כו", וגם כיון שהחשן נק' בשם "חשן המשפט" גם טרם
שנתנו בתוכו את האו"ת¹⁵ – אין רש"י מסתפק בפירושו
הראשון (על פסוק דידן) ש"משפט בני" היינו האו"ת,
ומוסיף פי' שני דהחושן נק' "משפט" על שם ש"מכפר על
מעוותי הדין", דלפי"ז מיושב יותר פירושו של "משפט"
– כמשמעו.
אלא דמאחר שפי' זה קשה להולמו בפשטות המשך
הכתובים – וכנ"ל (דא"כ למה לא כלל הכתוב ענין האו"ת

1 ולכן לאחר שרש"י מפרש שהאו"ת "הוא כתב שם
2 המפורש שהי' נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר
3 דבריו כו", דמזה נראה שהאו"ת הנם חלק מהחשן עצמו
4 – שלימותו של החשן קשורה בזה שנותנים בו או"ת¹⁰ –
5 הרי זהו בסתירה להמובן מסדר הכתובים הנ"ל.
6 וממשיך רש"י (ליישוב קושיא זו): "ובמקדש שני הי'
7 החשן שא"א לכה"ג להיות מחוסר בגדים אבל אותו השם
8 לא הי' בתוכו", דמזה מוכח שהאו"ת אינם חלק מעצם
9 החשן – שהרי לא הי' הכה"ג "מחוסר בגדים" גם בעת
10 שהי' החשן בלעדס.
11 אמנם זה עצמו דורש ביאור: מאחר ש"ע"י (האו"ת)
12 הוא מאיר כו" למה באמת לא יהיו דבר המעכב בשלימות
13 החשן, כמו שאר חלקיו (שכ"א מהם הוא פרט המעכב
14 בכללות ענינו של החשן), ובפרט שהאו"ת הנם לכא' ענין
15 עיקרי בהחשן? ולכן מבאר רש"י בהמשך דבריו: "ועל שם
16 אותו הכתב הוא קרוי משפט וכו'", היינו שרק ענין
17 ה"משפט", שהוא דבר נוסף על עצם החשן, תלוי
18 ב"הכתב" של האו"ת, אבל גוף ועצם החשן, הבגד, שלם
19 הוא גם בלא האו"ת¹¹ ואין הכה"ג "מחוסר בגדים"¹².
20 וזהו גם הטעם שבתחילה נתפרש בכתובים הציווי על
21 מעשה החשן עצמו וכל פרטיו, ולהורות שבזה נשלמה
22 פרשת החושן עצמו בשלימותו, מסיים הכתוב ומבאר ענינו
23 ותכליתו של החשן: "ונשא אהרן את שמות בני גו' לזכרון
24 לפני ה' תמיד"; ורק אח"ז בא הציווי על האו"ת שהוא
25 "חשן" המושפט (דבר נוסף על עצם החשן¹³) – וענינו:
26 "והיו על לב אהרן גו' ונשא אהרן את משפט בני גו'".

השאלה באורים ותומים כו" הרי האו"ת הן חלק מהחשן ואדרבה החשן נק'
על שם.

ו"ל שגם ר"א בן הרמב"ם אויל לשיטתו כי פי' (פרשתנו שם, ל):
והחכמים ז"ל אומרים שהם (האורים ותומים) תוארים לאבנים כו" (וראה
תורה שלמה כאן שכ"ה שיטת הגאונים (רה"ג ורש"ג ור"ג – הובאו באוצה"ג
ברכות ד, א). הרלב"ג בשם "רו"ל". מדרש לק"ט פרשתנו כט. וראה פי'
רגמ"ה ב"ב קכב, א), וא"כ מובן שהאו"ת הם עיקר החשן ולכן נקרא על
שם. וראה לקמן הערה 16.

13 ובוזה יומתק גם מה שבתחלת הפרשה (כשזכור חשן בפעם הראשונה)
נאמר "חשן" סתם (ואין זה מפני שמקצר שם בשם, שהרי נאמר אח"כ
"וכנתת תשבץ") – כי בתחילת הפרשה מזכיר רק עצם ענינם, ואח"כ כשמפרט
מעשה החשן נק' "חשן משפט".

14 במשכיל לדוד (שם) כ' שלפי הפי' שמשפט פי' שמכפר על מעוותי
הדין אתי שפיר טפי מה שהאו"ת אינם מעכבים, כי לפי' זה גם ענין המשפט
(שבחשן משפט) אינו ע"ש האו"ת. אבל אינו מובן דאדרבה לפי זה צ"ל
שהאו"ת הם חלק מהחשן עצמו, דמהיכא תיתי לחלק בינו לשאר חלקי החשן
כיון שע"י הוא מאיר דבריו כו" [נוסף לזה שלפי פירושו לא יתיישבו כל
הקושיות הנ"ל]. ועכצ"ל כפפנים שאדרבה להפי' שנקרא משפט ע"ש האו"ת
מתיישב מה שאינם מעכבים, וכמשמעות ל' רש"י.

15 ראה לעיל הערה 11. אבל מ"מ עדיין דוחק הוא קצת.

"כי לא היו מעשה אומן ולא הי' לאומנין ולא לקהל ישראל בהם מעשה ולא
נדבה כלל, אבל הוא סוד מסור למשה מפי הגבורה והוא כתבם בקדושה והיו
מעשה שמים".

אמנם זה מתרץ רק מה שלא נזכרה עשיית (כתיבת) האו"ת בין שאר
העשיות, אבל עדיין אינו מובן למה הפסיק הכתוב בפסוק "ונשא אהרן גו"
שמזה משמע שכבר נגמר כל ענינו של החשן ולא רק מעשה האומנין.

10 משא"כ לפי פי' ראב"ע (הובא ברמב"ן כאן. וראה ראב"ע פרשתנו
כח, ו. צו ח, ג) שהאו"ת "הם מעשה אומן כסף וזהב כו' על הצורות שיעשו
בעלי הכוכבים כו" ה"ה דבר בפ"ע אלא שהי' מונח בתוך החשן כשלא היו
משתמשים בו (ראה ראב"ע פרשתנו שם). אלא שלפירושו קשה למה לא נזכרה
עשייתו וכמו שהקשה ברמב"ן (שם).

11 אבל מ"מ החשן נק' "חשן משפט" (ולא שמשפט קאי על האו"ת)
אלא שנק' כן ע"ש האו"ת שבתוכו (או ע"ש פעולת האו"ת שמאיר דבריו כו',
כי האותיות שבחשן היו מאירות), ולכן יתכן שהחשן יהי' נקרא משפט גם
קודם שנתנו לתוכו את האו"ת (כמפור' כאן "ונתת אל חשן המשפט את האורים
ואת התומים גו"), כי זהו מעניני החשן (אלא שהוא ענין נוסף על עצם ענינו
– בגדי קודש גו' לכבוד ולתפארת" (פרשתנו כח, ב)).

12 וי"ל שרש"י אויל לשיטתו שפי' (פרשתנו כח, ד) שחשן הוא "תכשיט
כנגד הלב", וענין זה הרי אינו תלוי בהאו"ת, משא"כ לפי פי' ר"א בן הרמב"ם
(פרשתנו שם): "ואמר אבי אבא שגורתו מן חש שטעמו מהירות התשובה אצל

עצמו הי' גם בבית שני, אלא שענין ה"משפט" (שע"י 20
נשפטים בנ"י והעולם), היינו פעולתו של החשן בעולם, 21
ענין זה הוא שחסר אז; עצם החשן הי' קיים בשלימותו 22
גם בבית שני²⁰. 23

ועד"ז הוא גם בזמן הגלות: ארז"ל²¹ ש"חשן" אותיות 24
נחש" - נחש הקדמוני. ולאידך גיסא מבואר בשם ר' 25
אפרים (מבעהתו"ס)²², ש"חשן" בגי' "משיח". והנה בזמן 26
הגלות (שבא מפני חטאינו – שסיבתם התגברות המשכא 27
דחויא²³ על נפח"א) הרי ענין ה"נחש" הוא בגילוי, והחשן 28
(בגימט' משיח) הוא בהעלם; והיינו שישנו ה"חשן" גם 29
בזמן הגלות אלא שהוא נמצא בהעלם – וזאת היא 30
עבודתנו בזמן הגלות לפענח ולגלות את החשן (בגי' 31
משיח) מהעלמו, עד שיהי' בבחי' "חשן משפט" – 32
שתתגלה פעולתו וענינו בעולם. 33
ועי"ז הנה "חשן" הוא בגי' "משיח" שגילוי החשן 34
(בבחי' "חשן משפט") מביא לידי גילוי המשיח – ובקרב 35
ממש. 36

(משיחות ש"פ תצוה תשכ"ו)

1 בין שאר מעשי החשן) – לכן כתב רש"י, שפירושו זה
2 השני הוא "לפי מדרש אגדה": דעם היות שבפרט א' קרוב
3 הוא יותר לפשט המקרא – הרי לעומת זה אינו מתיישב
4 בכללות הכתובים והפרשה כולה. ולכן מעתיקו רש"י בתור
5 פי' שני של הכתוב.
6 ולפי שיטתו של רש"י מובן גם ע"ד ההלכה, איך הי'
7 הכה"ג עובד בבית שני כשחסרו האו"ת והרי הי' מחוסר
8 בגדים¹⁶? כי חסרון האו"ת אינו נוגע לעצם החשן כ"א
9 לענין ה"משפט", ולכן אין הכה"ג מחוסר בגדים בהעדרם,
10 כמ"ש רש"י עצמו בפירושו¹⁷.

11 ה. מ"ינה של תורה" בפרש"י שלפנינו:
12 מבואר בחסידות¹⁸ שהחילוק העיקרי שבין מקדש
13 הראשון לבין מקדש השני (אשר משו"ז חסרו ה' דברים
14 במקדש שני¹⁹) לא הי' כ"כ במדרגת גילוי האלקות
15 שבמקדש עצמו, כי גם במקדש השני הי' גילוי בחי' בינה
16 כמו במקדש הראשון, כ"א שעיקר החילוק הי' בהמשכת
17 גילוי בחי' בינה בגבולין, שבבית שני לא הי' יכולת
18 להמשיך בחי' בינה אלא לגבי עצמו ולא בגבולין.
19 ולפי פרש"י כן הוא הענין גם בנוגע להחשן:

(16 ראה תור"ה ואורים – יומא כא, ב. רמב"ם והשגות הראב"ד הל' בית
הבחייה רפ"ד ובנו"כ שם. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה". רשב"ם ב"ב
קלג, ב ד"ה לגזבר. רע"ב אחרי טז, ד.

ומה שלא ס"ל לרש"י וכו' (ע"ד ההלכה כדעת הרמב"ם (שם) ש"עשו
בבית שני או"ת כדי להשלים שמונה בגדים" אלא "שלא היו נשאלין בהם כו'
מפני שלא היתה שם רוח"ק" – י"ל כי זהו דלא כמשמעות הגמרא (יומא שם)
כי רק בנוגע לאש מבואר שם "אין מיהוה הוה סיוע לא מסייעא" אבל בנוגע
לשאר הדברים משמע שלא היו כלל*. ולהרמב"ם כ' כמה מפרשים (באר שבע
סוטה מח, א. מרכבת המשנה הל' ביהב"ח שם. הכתב והקבלה פרשתנו כח,
ל) שס"ל שאבני החשן הם האו"ת** (כשיטת הגאונים וכו' שבעה ערה 12),
ולכן מוכרח לומר שהאו"ת היו בבית שני אלא שלא היו נשאלין בהם.
וא"כ מובן מה שלא ס"ל לרש"י כן גם ע"ד הפשט – כי פשוט הכתובים
הוא שהאו"ת לא היו אבני החשן כמ"ש "ונתת אל חשן המשפט את האורים
ואת התומים גו'", ונכתב זה לאחר כל ענין אבני החשן המבואר בכתוב לפנ"ז.
17) ורש"י איל לשיטתו (שהאו"ת הוא שם המפורש) גם בפי' הגמרא
(יומא עג, א). וגם איל לשיטתו זו בפי' (שם ה, ב) ש"מלתא דלא כתיבא
בהאי ענינא (דמילואים) מנ"ל (שמעכבים בימי המילואים) הכוונה לאו"ת,
משא"כ להסבירים שהאו"ת הם אבני החשן (ראה לעי' הערה 12 והערה
הקודמת) הרי ודאי שמעכבים (גם) בימי המילואים. וי"ל שהמאירי שפי'
שהכוונה "לבישת מכנסים ועשירית האיפה" איל לשיטתו בפירושו (יומא
עא, ב) שכ': וזהו שבבית שני אפ"י שעשו בו או"ת להשלים ענין הבגדים .

. מ"מ לא היו נשאלין בהם מפני שלא היתה בהם רוח הקדש (עדמ"ש הרמב"ם
בהל' כלי המקדש פ"י הנ"ל וכדלעיל הערה 16 שלשיטתו האו"ת הם אבני
החשן). וראה גם תוס' הרא"ש ב' ר"ת ותוס' רי"ד מהדו"ק ב' רבינו ברוך
שהכוונה ביומא (ה, ב) לפרישת שבעה.

וי"ל שרש"י והרמב"ם אולי לשיטתם גם בפי' הגמרא (יומא עג, א) "פניו
(של הכה"ג הנשאל) כלפי שכניה", שרש"י פי' (שם ד"ה כלפי): "כלפי או"ת
ושם המפורש שבתוך החשן". כי יתכן לקרוא האו"ת בשם שכניה כי הוא השם
המפורש. והרמב"ם לשיטתו (שאבני החשן הם האו"ת כנ"ל) מפרש (הל' כלי
המקדש פ"י הי"א) שכלפי שכניה היינו הארון.

ובזה יומתק מה שגם המאירי (שהולך בשיטת הרמב"ם כנ"ל) מפ' בגמרא
(שם עא, ב) שכלפי שכניה היינו הארון כדעת הרמב"ם.

(18 לקו"ת דרושים לרי"ה נז, ג. סידור אדה"ז שער התקיעות רמד, ב. וראה
שער האמונה ז, א.

(19 יומא כא, ב. ירושלמי הוריות פ"ג ה"ב. וש"נ. שהש"ר ה, ט.
20) ומכ"ש לדעת הגאונים והרמב"ם (שבעה' 12 והע' 16) שאבני החשן
הם האו"ת הרי לא הי' חסרון כלל בהחשן בבית שני. משא"כ לפי דעת ראב"ע
(אחרי שם).

(21 שער המצות וטעמי המצות להרח"ו פ' תצוה.

(22 מאורי אור בערכו. חומת אנך בפרשתנו.

(23 תניא פל"א. ובכ"מ.

* ולדעת הרמב"ם ותוס' י"ל: (א) לאחר שמוכרח לתרץ כן בנוגע לאש – ה"ה בנוגע לאו"ת (ב) שבנוגע לאו"ת אין תמי' כלל לומר שהאו"ת עצמם היו, אלא שלא היו נשאלין
בהן, ולכן גם המקשה ס"ד לומר כן, משא"כ בנוגע לאש שהוה ריפץ טבע האש ש"סיוע לא מסייעא" ולכן מקשה מאש דוקא.

וראה במדב"ר (בהעלתך פט", יר"ד) ותנחומא (בהעלתך ו) דלא חשיב האו"ת בין ה' דברים שנגזרו בבית שני, ולהרמב"ם אינו סותר (עכ"פ בפרט זה) להמבואר בש"ס שם, כי
י"ל שבש"ס הכוונה שלא היו נשאלין בהם, ובבמדב"ר הכוונה שמציאותם לא חסרה.

ובזה יבואר מה שבמדב"ר ותנחומא (שם) מדייק שר' דברים "נגזרו" משא"כ במקומות שנמנו האו"ת בין ה' דברים (נסמן לקמן הערה 19) נאמר רק שחסרו, כי לשון גזירה מדגיש
שמציאותם הי' חסר ולכן לא חשיב האו"ת לשיטת הרמב"ם (ואי"ו דומה להמבואר בגמרא בנוגע לאש דמיהוה הוה סיוע לא מסייע. ומ"מ מונה אותו בין ה' דברים גם במדב"ר
ובתנחומא הנ"ל, כי שם עכ"פ הי' ענין של גזירה בפעולת האש עצמו, משא"כ באו"ת שרק שלא היו נשאלין בהם). משא"כ "חסר" (שענ"כ בדוחק י"ל) פי' שאינו בשלימות.

** וכדמוכח מזה שלא הזכיר בענין עשירית בגדי כהונה (הל' כלי המקדש פ"ט) את האו"ת גם לא מנתנינן בחשן. וכן מוכח בפי"ח (מסוה פ"ט מ"ב): "ושמיר נחש חופר אבנים
ובו פתחו אורים ותומים". וראה בהערה 12 שכן פי' ר"א בנו בפירושו עה"ת ומסתבר שהולך בשיטת הרמב"ם אביו. וראה שם עוד ד"ל דאיל לשיטתו בפי' "חשן" בשם אבי
אביו.

מתוך פניני לוי יצחק על התורה

ה. רמז בפ' על העשר ספירות
בראשית, הוא חכמה¹⁵.
ברא, מלשון נוקב ופותח, וכמו וברא אתה
בחרבותם¹⁶.
אלקים, הוא בינה.
ופירוש בראשית ברא אלקים, היינו שבראשית –
חכמה, ברא, שנקב ופתח אלקים דבינה, כמאמר¹⁷
בחכמה פותח שערים, דבינה.
את השמים, הוא ז"א.
ואת הארץ, קאי על¹⁹ מלכות²⁰.
לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד ה

ג. "בראשית" ב'-ראשית, חכמה ובינה
כתיב¹ כי ב"ה הוי' צור עולמים, שבריא את העולמות
הוא ב"ה² שקאי על חכמה ובינה³.
כמו שאמר⁴ כולם בחכמ', עשית בבינה⁵. והיינו
מעשה בראשית.

ב' ראשית, הוא ה"ב" ראשים דחכמה ובינה⁶.
לקוטי לוי יצחק, הערות לספר זהר שמות-דברים עמוד רעג

ד. רמז בתיבת "בראשית" נוט' "שאר-בית",
שהחכמה בונה בינה
מחכמה ולמטה הוא שם הויה דתיקון וכו', כי חכמה
הוא י' של שם⁷, בינה ה' של שם.

והנה ענין זה מה שמיו"ד דחכמה נמשך ה' דבינה,
שחכמה הוא הבונה אותה, הוא ע"ד ענין המזון והשאר⁸
שהבעל נותן לאשתו. שעל ידי המזון⁹ הזה ח' בינה
כמ"ש¹⁰ והחכמה תחי' בעלי', כי בינה וחכמה הוא
בחינת איש ואשה.

איש, אש¹¹ י' – חכמה.

אשה, אש ה' – בינה.

והוא ענין בראשית, שתיבת בראשית¹² הוא שא"ר
בי"ת¹³, בראשית הוא חכמה¹⁴ הנקראת ראשית, והוא
שאר בית היינו המזון.

שאר הנמשך מחכמה.

לבית והיכל דבינה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר שמות-דברים עמוד עה

(1) ישע"כו, ד.

(2) ראה מנחת כט:

(3) ראה תניא אגרת התשובה פרק ד', וז"ל: "כי היו"ד שהיא בחי' נקודה
לבד מרמות לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי'
התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה... ואחר שבאה לבחי' התפשטות
וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללות ונרמות באות ה"א שיש
לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה"
ע"ש.

(4) תהלים קד, כד.

(5) ראה זוהר ח"ג דף מג, א. לקוטי תורה דרושים ליום הכפורים סט, א.
(תורת מנחם ספר המאמרים תשי"ז עמוד ז. תשכ"א עמוד רג).

(6) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי תתונה חלק א' עמוד קצ.

(7) ראה תניא אגרת התשובה פ"ד. (הלשון מובא לעיל סימן ג הערה 3).

(8) (שמות כא, י) "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". וראה כתובות מז:
שארה אלו מזונות וכו'.

(9) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, מה שמזון מספרו "חסד א-ל".

(10) קהלת ז, יב.

(11) ראה סוטה יז.

(12) "בראשית" הוא אותיות "שאר-בית".

(13) ראה פרי עץ חיים שער יום הכיפורים פרק ג'.

(14) ראה תרגום ירושלמי, בראשית, בחוכמא ברא ה'. (ראה גם לקמן
סוף סימן כו).

(15) ראה תרגום ירושלמי "בראשית" בחוכמא ברא ה'. (ראה גם לקמן
סוף סימן כו).

(16) יחזקאל כג, מז.

(17) ברכת תפלת ערבית.

(18) ראה לקוטי תורה פרשת האזינו עג, א.

(19) ראה לקוטי תורה פרשת במדבר ה, ב. תורת מנחם – ספר המאמרים
מלוקט חלק א' עמוד ער ואילך. חלק ד' עמוד קסח.

(20) "הנה כל השפעה צ"ל ע"י עשר בחי' דוקא שהם חב"ד חג"ת
נהי"ם, ומבשרי אחזה (איוב יט, כו) כמו בהשפעת השכל לזולתו צריך
ג"כ שיומשך ע"י עשר בחי' אלו, והיינו מה שצריך להשכיל ולהתבונן
בתחלה בעצמו בכח חכמתו ובינתו בההשכלה ההיא ולהעמיק בדעתו
היטב באיכות ומהות ההשכלה, דהעמקה זו היא המחברת החכמה
והבינה, והיינו שמביא נקודת החכמה לידי השגה דבינה, וגם ע"י נתפס
ונקלט אצלו ההשכלה בטוב.

וגם צריך להיות לו אהבה ורצון בההשפעה כי לולי זאת הרי אי
אפשר לו להשפיע, וגם דברים היוצאים מן הלב דוקא אז הם נכנסים
ללב השומע*, וצריך להיות גם מדת הגבורה לצמצם א"ע שיוגבלו
דברי ההשכלה בההשפעה הזאת שלא יתערבו ויתבוללו הענינים אלו
באלו, כי מצד האהבה והרצון מאיר האור בתוקף, ומה גם מצד תוקף
התפעלות התגלות הלב הרי יכול להיות ההשפעה בריבוי, ובלא סדר
והדרגה כל כך, ולא ה' המקבל יכול לקבל, ולזאת צ"ל מדת הגבורה
והצמצום, לצמצם מדת האהבה וההתגלות ובפרט התפעלות הלב בכדי
שתהיה ההשפעה בהגבלה וסדר והדרגה.

אמנם בכדי שהצמצום יהי ג"כ בסדר והדרגה הנה ע"ז הוא מדת
התפארת לזווג וליחד את החסד וגבורה, היינו שיהי' האהבה והרצון
בההשפעה והצמצום ע"ד המיצוע והמועיל לפי חושי וכלי המקבל.

והנה השפעת המשפיע אל המקבל הוא באופן כזה דכאשר המקבל יגדל
יהי' בכחו להשפיע, וזהו כליות שהם** יועצות איך להשפיע באופן כזה
שיושלם הכוונה פנימית שלו, וע"ד מלמד להועיל שהוא ע"ד תן לחכם
ויחכם עוד (משלי ט, ט. וראה אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ב' ע'
שסד ואילך) בכח עצמו, ויסוד הוא התקשרות המשפיע בהמקבל. וכן
הוא בכל דבר השפעה צ"ל ע"י עשר בחי' אלו דוקא במזיגה והרכבה
נכונה.

וכן הוא בבריאית והתהוות העולם היצ"ל ג"כ עשר מדרי' אלו שהם עשר
ספירות". (תורת מנחם – דרושי תתונה עמוד ח).

(* ראה ספר הישר לרבינו תם שעני יג. הובא בשל"ה סט, ב. "שירת
ישראל" לר"מ אבן עזרא עמוד קנו.

(** "נצח והוד". ראה תניא – אגרת הקודש ע' קכב, ב. ביאורי זוהר
לאדמו"ר האמצעי צא, ג. ספר המאמרים עטר"ת עמוד קנ. תרפ"ה עמוד
קץ.

פרשה ושמה מרק עוף

בשלב זה כבר לא היה ביכולתו של בעלי לאכול את כל סוגי המזון. בעלי רצה בכל מאודו להבריא ממחלתו. אילו היה מבריא – היה יכול לחיות לפי רוחו. מלבד זאת, הוא ראה שאנשים רבים רוצים בהחלמתו, ואומרים שנוכחותו חיונית להם ושהם נזקקים להשפעתו. בשל כל סיבות אלו אילץ בעלי את עצמו לעשות כל פעולה שהיתה עשויה לסייע לרפואתו. הרופא הורה לבעלי לאכול מרק עוף. שם היתה זו בעיה של ממש: קניית העוף, הבאתו אל השוחט, ולאחר-מכן הבישול – כל אחד מאלו היה מלאכה שלמה.

ה. רבינוב⁴⁸ עשה בעצמו את כל הדרוש, והביא אלינו את העוף כשהוא מוכן. כדי ללכת מביתו אל ביתנו היה צורך לעבור גשר ולעלות במעלה הר, אך הוא לא החסיר יום אחד מלבוא אל ביתנו פעמיים ולפעמים שלוש, כשהוא עוזב את ביתנו בשעה אחת-שתיים אחר חצות הלילה. לאחר שהיה מביא את העוף – היה צורך לחמם אותו, ולעתים קרובות לא היו ברשותנו גפרורים כדי להעלות באמצעותם אש בכירה שעמדה בחצר הבית.

– בעיה זו של מחסור בגפרורים לא היתה רק אצלנו. במקרה כזה היו לוקחים דף עיתון, מגולגל בצורת חצוצרה, חוצים את הרחוב לבית מי מהשכנים שהיו ברשותו גפרורים, מדליקים שם את הנייר, רצים בחזרה עם הנייר הבווער במהירות רבה כדי שלא יכבה בדרך, ובאמצעות אש זו מעלים אש בכירה. למחרת עשה כך השכן עצמו, והגיע אלינו לאותה מטרה כשבדיו דף עיתון. זהו עניין קל-ערך, אך כוונתי היא לתאר את התנאים שבהם חיינו שם. –

גם זאת עשה אותו הירשע, כשהיה מביא את הסיר ובו העוף. לאחר-מכן היה מתיישב ליד בעלי כדי להאכילו את המרק. הוא עשה זאת באהבה כה גדולה! בעלי ראה כמה נחת-רוח גורם הוא להירשע עם כל כף שהוא אוכל, ולכן אכל את המרק, אבל הדבר היה כבר קשה לו מאוד.

”איזה עשיר – כל שיש לו בית-הכסא סמוך לשולחנו”⁴⁹. מבחינה זו לא היינו עשירים, ולצורך כך מוכרחים היינו ללכת למקום מרוחק למדי בחצר הבית. התקנתי אפוא מתקן מתאים למטרה זו בחדר השני. בעלי נהג לומר לי שקשה לו לראות את הכוחות הרבים שעלי להשקיע בטיפול בו, אבל אדם אחר שימלא את מקומי – לא היה.

התקנת סורגים בן-לילה

בשלב שבעלי היה כבר רתוק למיטתו, ולא היה עוד ביכולתו עוד לצאת לשאוף אוויר – הורה הפרופסור שיישן כשחלונות הבית פתוחים, כדי שאוויר צח ייכנס אל החדר. כדי שניתן יהיה להשאיר את החלונות פתוחים גם בלילה – מן ההכרח היה להתקין בהם סורגי ברזל, פשוט נגד גנבים.

להשיג עשת ברזל ובעל מלאכה שיתקין ממנה סורגים – היה מן הנמנעות. דברים כאלה ניתן היה להשיג רק עבור פקידי ממשל, אבל לא באופן פרטי.

למעשה, ההוראה להתקין את הסורגים התקבלה לפנות ערב, ולמחרת בשעה עשר בבוקר נשלמה כבר המלאכה! מפקח בכיר במפעל צבאי, יהודי, השיג את הברזל ממנהל המפעל, נסע לביתנו בעצמו עם הברזל, כשהוא מביא אתו פועל, והתקין מיד את הסורגים.

הגויים העוברים ברחוב היו נעצרים ושואלים שאלות: מניין השיגו את הסורגים? ממה עשו אותם? ולכל

המשך בעמוד כא

מצנפת כתונת מכנסים אפוד מעל חושן ציץ, אבל הדיוט שימש רק בארבעה בגדים.

והנה כשהם חוטאים וחייבים, אז הקב"ה שולח ד' בגדים שהם ר"ת **אמכ"ם**, א'בנט מ'צנפת כ'תונת מ'כנסים. ומשמש רק בד' בגדים היתירים, שהוא ר"ת של **אמח"ץ**, א'יפוד מ'עיל ח'ושן צ'יץ.

והנה הסוד במדרש הנעלם הנ"ל. הכי פירושו כד ישראל חייבין, אתקיים בהון ובפשעיים שולחה אמכס. ר"ל מכח פשעיים וחטאתיים אנכי שולח הד' בגדים, הרמוזים במלת **אמכ"ם** שהם ר"ת א'בנט מ'צנפת כ'תונת מ'כנסים. ור"ל כי כאשר ישראל זכאין אזי הוא יתברך משמש בשמנה בגדים ככהן גדול ביה"כ בבהמ"ק למטה. לאפוקי כד חייבין, אזי שולח ד' בגדים המרומזים במלת אמכ"ם כנ"ל. ונשארין ד' בגדים שהוא ר"ת **אמח"ץ** א'יפוד מ'עיל ח'ושן צ'יץ, כמו שכהן הדיוט משמש רק בד' בגדים, כמו כן הוא יתברך משמש בד' בגדים, (אף שבגדיו יתברך המרומז במלת **אמח"ץ** אינם של כהן הדיוט מ"מ נשתווה הוא יתברך לענין זה שמשמש רק בד' בגדים דוק). ומרמז שהקב"ה מוחץ ראש שונאי נפש ישראל מחץ ראש על ארץ רבה.

וכד יתחזרון בתיובתא אזי יתחזר **אמכ"ם** לאתראה פירוש כאשר יחזרו בתשובה, אז ד' בגדים המרומזים במלת **אמכ"ם** כנ"ל יוחזר למקומה וארמון על משפטו ישב. אז בשעתא דא אשתלימו שמנה בגדים דלביש כהנא רבא ביזמא דכיפורא, ר"ל אז בשעה שיהיו ישראל זכאין וצדיקים, ממילא יוחזר ד' בגדים המרומזים במלת **אמכ"ם**, ויתחברו עם ד' בגדים המרומזים במלת **אמח"ץ**, והוא פלאי והוא רחום יכפר. כ"ד ש"ב ואהובו שמשון במרנא ורבנא מזהר ר"ר פסח.

הג"ה מרבי פסח ברבי יצחק מגיד משרים דזולקווא הנה זה יותר משנה שהמדרש הזה עלה בידי מן ש"ב הנ"ל (ר' משה ב"ר יהושע העשיל מהמבורג) ושם ה' כתוב כד ישראל בגלותא וכו'. במקום הכתוב כאן בפנים כד חייבין וכו'. גם אח"כ ה' כתוב לשם וכד יתהדרון לאתרייהו יתהדר אמכס וכו'. וכתב בשם דודי כוונת **אמכס** בקיצור מופלג שהם הר"ת של בגדי כהן גדול וכו' והשמיט כל הכתוב לכאן עפ"י הקדמות, כי ה' נעלם ממנו. ובקש מאתי שאבאר לו בביאור פסח פירוש לפירושו של דודי להבינו למה הוא כדן.

וכתבתי לו בס"ד עפ"י ההמצאה שהמצאתי וכביר מצאה ידי הקדמה מופלאה מהזהר ומשארי ספרי המקובלים. וז"ל שם, מבואר בזוהר בכמה מקומות דאית כהן גדול לעילא, ואית כהן דלאו איהו גדול עיין סבא משפטים, ובזוהר ויקרא (עמוד שכ"א) על פסוק גדול ה' ומהולל מאוד בעיר אלקינו וגו' מפרש אימתי איהו גדול, בעיר אלקינו דהיינו בא"י אז הוא ית' נקרא גדול ע"ש כוונתו. לפ"ז אפשר לומר דכביכול הקב"ה מכוונה בשם כהן גדול דוקא בא"י. אבל בר מארעא דישראל אינו מכוונה בשם כהן גדול דהא גדול בעיר אלקינו כתיב דוקא.

עוד איתא בזוהר נשא (עמוד ר"ן הובא ג"כ ברקנטי תצוה) וז"ל סוד שמנה בגדי כה"ג נרמזו בזוהר מהאי דקנא אתגלי דקנא דכהנא רבא עילאה, דנחית לדקנא דכהנא רבא תתאה

כה, ד – ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי

ביאור מדרש הנעלם (מדרש פליאה), דבזמן הגלות הקב"ה כביכול בבחי' כהן הדיוט – ושולח בגלות הד' בגדים דכהן הדיוט שהם "אבנט מצנפת כתונת מכנסים" ר"ת אמכ"ם בסוד "ובפשעיים שולחה אמכ"ם", ובזמן הגאולה לע"ל הקב"ה בבחי' כהן גדול דמשמש בשמונה בגדים, וזהו סוד "אמח"ץ ראש אויביכם", אמח"ץ ר"ת "איפוד מעיל חושן ציץ"

ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד וגו'. נשאלתי מן ש"ב הגאון הגדול המפורסם מזהר"ר יושע נר"ו (בעל מגיני שלמה) מושל בגבורתו בק"ק קראקא יצ"ו.

מה שמצאנו במדרש הנעלם וז"ל המדרש ככתבו וכלשונו. כד ישראל חייבין אתקיים בהון ובפשעיים שולחה אמכס ואשתאר אמחץ, דא הוא אמחץ ראש אויביכם. וכד יתהדרו ישראל בתיובתא אתהדר אמכס לאתראה בשעתא דא אשתלימו ח' בגדים דלביש כהנא רבא ביזמא דכיפורא עכ"ל המדרש הנעלם בזוהר חדש. וקשה להולמו.

והגאון מזהר"ן מקראקא כתב עליו ז"ל המדרש הזה הוא חתום וסתום עד ביאת מורה צדק, כי צודו גבורים ממנו, אפילו פירוש המלות עכ"ל מזהר"ן בעל מגלה עמוקות.

ומי שיש לו שכל שוה יראה ויבין שהמדרש הזה הוא עמוק. וכמה קדושים דרשוני ושאלוני לבאר להם הטיב וכו', מגודל אהבתי דמר בהיותו עצמי ובשרי ואהבת עולם אהבתיו, לא אכחיד אמרי מלבאר המלות ועניינם בקיצור מופלג, ולא הסוד, כי קצרה היריעה מהכיל סודו.

והוא דאמרינן בגמרא דסנהדרין (דף ל"ט) שאל האי מינא אלקיכם כהן כי קברי' למשה במאי טבל וכו' והקשו בתוספות ולמה לא הקשה היאך טימא את עצמו הואיל והוא כהן ותרצו דישראל נקראו בנים למקום, עכ"ל.

והנה פליאה דעת ממני נשגבה בעיני על המבוכה גדולה שקשה על רבותינו הצרפתיים, איך אמרו משום שישאל נקראו בנים, תינח כהן הדיוט, כהן גדול מאי איכא למימר. ואיך יתכן שהקב"ה ית' בכלל כהן הדיוט ח"ו.

אמנם כן הוא שיש בזה סוד, אך הנה זה מפורסם בזוהר בכמה מקומות לאין מספר, וכן בכל המקובלים שמגודל חיתתן של ישראל, הקב"ה כביכול עושה את עצמו ככהן הדיוט כדי שיהי' לו כביכול יכולת לילך למקום טומאה מליאה גילולים וכו'. א"כ מתורץ תמיהתי על התוס' דהיאך טימא הקב"ה למשה, הא כהן גדול אסור לטמא אפילו לבן, תריץ הקב"ה כביכול מתוך חיתתו עשה עצמו ככהן הדיוט.

וידוע מכתבי האר"י ז"ל כאשר ישראל חוטאים אז הקב"ה עושה את עצמו כמו כהן הדיוט ומשמש רק בארבעה בגדים. והדבר הזה שנוי ומשולש בכתבי המקובלים קטנים וגדולים איש על מחנהו ואיש על דגלו.

הנה ידוע כהן גדול ה' משמש בשמנה בגדים, כהן הדיוט בארבעה בגדים, ואלו הבגדים ששימש כהן גדול אבנט

ובזה ג"כ מתורץ מ"ש בילקוט (יחזקאל לו) על פסוק כטומאת הנדה היתה דרכם לפני. לא טומאת מות, כי במת אין כהן גדול עם מת בבית וכו', אבל עם נדה הוא בבית וכו', דכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם עכ"ל. הנה מה דייק המדרש כהן גדול, היינו דסתם כהן מותר לטמא לבנו ואנן בניו של מקום כמ"ד בין כך ובין כך קרויים בניו. וא"כ אפילו ה' טומאת מות ה' רשאי לטמאיו הוא יתברך. ע"ז דייק כהן הגדול דאז אסור אפילו לבנו לטמאיו, ולכן הוא יתברך הראה חבתו ואמר טומאת הנדה.

הרי להדיא שמכונה הוא ית' לכהן גדול, והיאך דורש הזוהר ע"פ ולאחותו הבתולה וגו' לה יטמא על הקב"ה, והלא האי קרא בכהן הדיוט כתיב. אבל להנ"ל שפיר כל אחד על מקומו יבא בשלום, דהא קול אומר קרא בית ישראל יושבים על אדמתם וגו' שהיא א", ושם מכונה לכהן גדול, ע"כ אמר כטומאת הנדה מטעם הנ"ל במדרש, משא"כ האי קרא ולאחותו הבתולה רומז אטומאה דעתיד הוא יתברך לעשות באדום, כמו שהתחיל ר' אבא פתח מי זה בא מאדום וגו' והוא חו"ל ושם הוא יתברך מכונה לכהן דלאו גדול וק"ל.

ואחר שעלה על לבי כל הנ"ל בס"ד, כמו אחר שנה, בא אלי בן דודי ה"ה האלוף המרומם התורני הרבני מוהר"ר פסח (ב"ר שמואל), ושאלתי את פיו אולי נמצא בידו מזה מכתבי דודינו מפורש בשום שכל, על המדרש הנ"ל. וימצא כתוב שכתב דודי הי"ד בזה הלשון אשר הצגתי בפנים, **נשאלתי משה"ב הגאון וכו'**, ות"ל שכיוונתי לדעתו הרמה שהקב"ה כביכול בר מא"י לאו איהו כהן גדול וכו"ל.

ולי נראה באופן זה, דר"ל בפשעים שולחה אמכ"ם, כלומר בגלותא אז דמיון כהן הדיוט לו יתברך שמשמש בד' בגדים שסימנם אמכ"ם כנ"ל, ושם נמצא ד' בגדים אלו של כהן הדיוט (ששולחו בגלות וזה שלחה אמכ"ם), והבגדים המרומזים במלת אמח"ץ נשארו ולא יצאו בגלות, ואח"כ יתהדרון מגלותא אותיות אמכ"ם ויתחברו עם אותיות אמח"ץ ויהיו כל שמנה בגדים ככהן גדול וק"ל.

ליקוטי שושנים – ניצוצי שמשון

וכו'. מנלן דכתיב שבת אחים גם יחד, גם יחד לרבות כהן גדול של מטה, שכל זמן שכהן גדול שלמטה משמש בכהונה גדולה, כביכול כהן גדול דלעילא משמש בכהונה גדולה, עכ"ל. הרי להדיא דברינו הנ"ל.

ובהאר"י ז"ל בפירוש הזוהר פנחס כתב כהן גדול (אבא), כהן סגן (בחסד), כהן הדיוט (בנצח) גם המגיד פרשת תצוה כתב בגדי כהן גדול רומזים בחסד, בגדי כהן הדיוט רומזים לנצח וכו' עכ"ל.

ובזה ישבתי קושיית התוספות על הגמרא (סנהדרין לט) שאל מינא אלקיכם כהן הוא וכו' והקשו ה"ל להקשות האין טימא ותרצו שנקראו בניו וכו'. והקשה מהרש"א ז"ל הלא יתברך מכונה לכהן גדול שאסור לטמא אפילו לבן, ותירץ הוא ז"ל דהוי כמת מצוה, עכ"ל. אבל לדברינו הנ"ל מפורש הטיב.

ולדעתי זה הוא ביאור המדרש רבה שאמר הקב"ה למשה אם אתה בא לא"י את נקבר ע"י בשר ודם, אבל בחו"ל אתה נקבר על ידי, עכ"ל. ולכאורה הוא תמוה מאד יציב בארעא וגירא בשמי שמיא. אבל ברור לפי הנ"ל, דבא"י מכונה הוא ית' לכהן גדול ואז אי אפשר לטמא את עצמו כדין כהן גדול שאסור לטמא אפילו לבן, משא"כ בחו"ל דהוא יתברך מכונה כהן דלאו גדול אז רשאי לטמא למשה.

ובזה מתורץ ג"כ מאמר בזוהר פרשת אמור על פסוק ולאחותו הבתולה הקרובה אשר לא היתה לאיש לה יטמא, ר' אבא פתח מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, זמין הקב"ה ללבשא נוקמא על אדום וכו', לסאבא לון בסגיאון דקטוליא, דכתיב וכל מלבושי אגאלתי וכ"כ למה דכתיב ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש, דא עשו דכתיב איש שדה, לה יטמא באינון לבושי דנוקמין דזמין לאיסתאבא בין אינון אוכלסין וכו' עכ"ל המצטרך.

ולכאורה האין יטמא הוא ית', הלא כהן גדול אסור לטמאיו אפילו לקרובים והאי קרא בכהן הדיוט הוא דכתיב, אלא ע"כ לומר כנ"ל דבר מארעא דישאל אין הוא יתברך מכונה בשם גדול כי אם גדול ה' בעיר אלקינו, אז הוא גדול, וק"ל.

המשך מעמוד יט

רשימת הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל שניאורסאה

אחד מהם היה צורך לספק תירוץ כלשהו.

כל זאת הביא לידי פועל יהודי מחרקוב. הוא היה כה מסור, עד שלאחר-מכן לן בביתנו מספר לילות וסייע לבעלי. באוזני שמעתיו מביע בקשה מעומק לבו: "רבי, אתם אינכם זקוקים לייסורים אלה, מוטב שאסבול אותם אני ולא אתם!"...

אלו שביקרו בביתנו לעתים קרובות ראו שאין באפשרותי עוד לעשות בעצמי את כל הנדרש. הם שכרו אפוא שוחט⁶⁰ מהעיר גז'אטסק⁶¹ שישעה עמי במשך היום וסייע לבעלי בדברים מסויימים, ואילו בלילות התחלפו בתפקיד זה שני אנשים צעירים יותר – סטודנט ובחור ישיבה ממכרינו.

לילה אחד, כשעמדתי סמוך לחלון, אמר לי בעלי: "אני נושם אוויר דרך הסורגים, ובכך רצוני לחבר את הגוף עם הנשמה..."

(60) הכוונה כנראה להרה"ח ר' יעקב יוסף רסקין (הנזכר לקמן), שהיה שוחט, ומוצאו מעיר זו.

(61) עיר במחוז סמולנסק ברוסיה, כיום נקראת גאגאריץ.

♦ יום ראשון ז' אדר ♦

כִּוְאֵת תִּפְקֹד יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְבּוּן לָךְ
מִשְׁחָא זִיתָא דְכָנָא דְכָנָא פְתִישָׁא לְאַנְהָרָא
לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָא תְדִירָא:

כו (ב) וְאֵתָה תִצְוָה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֹׁמֶן
זֵית זָךְ בְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

ה"י וְאֵתָה תִצְוָה • זָךְ • בְּלֵי שְׁמָרִים, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִנְחוֹת: (דף פח) 'מְגִרְגְרוּ בְּרֹאשׁ הַיֵּית וְכו'... בְּתִית • הַיֵּיתִים
הָיָה כּוֹתֵשׁ בְּמִכְתָּשֶׁת וְאֵינוֹ טוֹחֵנֶן בְּרִיחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שְׁמָרִים, וְאַחֵר שֶׁהוֹצִיא טָפָה רִאשׁוֹנָה, מִכְּנִיסָן
לְרִיחִים וְטוֹחֵנֶן, וְהַשְׁמֵן הַשֵּׁנִי פֶסוּל לְמִנּוּחָה וְכָשֶׁר לְמִנְחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּתִית לַמָּאֹר" וְלֹא בְּתִית לְמִנְחוֹת. לְהַעֲלֹת
נֵר תָּמִיד • מְדֻלֵּק עַד שֶׁתִּהְיֶה עוֹלָה מֵאֲלִיָּה (שבת כא). תָּמִיד • כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה קְרוִי תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁאֵתָה
אוֹמֵר (במדבר כח) "עוֹלֹת תָּמִיד" וְאֵינָה אֵלָּא מִיּוֹם לַיּוֹם, וְכֵן בְּמִנְחַת חֲבִיתִין נֶאֱמַר (ויקרא ו) "תָּמִיד" וְאֵינָה אֵלָּא מִחֲצִיתָהּ
בַּבֹּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֶרֶב, אֲבָל "תָּמִיד" הָאֶמּוֹר בְּלֶחֶם הַפָּנִים מִשְׁבֶּת לְשִׁבֶּת הוּא.

~ נְכוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת יֵא ענ" 127)

בְּלֵי שְׁמָרִים (רש"י כז, כ) יֵשׁ לְשָׁאֵל, מֶה מְחַדֵּשׁ בָּזָה, וְהֵרִי יְדוּעַ שֶׁזָּךְ פְּרוּשָׁה נָקִי מִתְעַרְבֶת דְּבַר זָר. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁבֹא לְלַמְּדֵנוּ
שֶׁזָּךְ קָאֵי עַל הַשְׁמֵן (שְׁמֵן צָלוּל, בְּלֵי שְׁמָרִים), לֹא עַל הַיֵּית (זֵית נָקִי וְיָפָה). וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: צוּיִי זֶה נֶאֱמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, שֶׁם
הָיָה בְּרִשְׁתָּם שְׁמֵן (שֶׁהִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם), וְלֹא זֵיתִים, שֶׁהֵרִי בְּמִדְבָּר אֵין עֲצֵי זֵית. אבן עזרא

(כא) בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד מַחוּץ לְפָרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדֹת יַעֲרֹךְ
אֹתוֹ אֶהְרֵן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲקֵת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ה"י מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר • תֵּן לָהּ מִדָּתָה, שֶׁתִּהְיֶה דוֹלָקֶת מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר, וְשֶׁעֲרוֹ חֲכָמִים חֲצִי לֹוֹג לְלֵילִי טִבָּת הָאֶרֶץ, וְכֵן
לְכָל הַלֵּילוֹת, וְאֵם יִתֵּר אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. אבן עזרא

א וְאֵת קָרֵב לִתְהֵי יֵת אֶהְרֵן אֶחָד וְיֵת בְּנוֹהִי
עִמָּה מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי אֶהְרֵן
נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֵן:

כח (א) וְאֵתָה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן אֶחָד וְאֶת־בְּנָיו
אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹלִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

ה"י וְאֵתָה הִקְרַב אֵלֶיךָ • לְאַחֵר שֶׁתִּגְמֹר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר. וְכֵה נֹרֹת הַמִּשְׁכָּנָה. וְכֵן
הוּא לְהִיּוֹת טַעַם יַעֲרֹךְ, בְּעִבּוֹר הֵיּוֹת הַנֹּרוֹת
כְּחֻצִי עֹגוֹל. וְעוֹד אֲדַבֵּר עַל זֶה:

א וְאֵתָה. בְּעִבּוֹר הֵיּוֹת מִשָּׁה כֵּהֵן הַכֹּהֲנִים
בְּתַחֲלָה, עַל כֵּן טַעַם הִקְרַב אֵלֶיךָ. וְכֵר
רְמִזָּתִי לָךְ לְמָה נִבְחַר אֶהְרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ לַשֵּׁם,
בְּעִבּוֹר כְּבוֹד מִשְׁפַּחַת נַחֲשׁוֹן. שִׁיְהִיּוּ הַכֹּהֲנִים
מִכְּפָרִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵין לְדַבֵּר עַל
מִשָּׁה אֲדוּנָנוּ כִּי בּוֹרֵחַ הָיָה, וְיֵמִי יִתֵּן לוֹ
עֲבָרִית. וְעוֹד, כִּי טוֹרַח כָּל יִשְׂרָאֵל עַל מִשָּׁה
לְלַמְּדֵם הַמִּצְוֹת וְלִדְוֹן כָּל דְּבַר קִשְׁיָה. וְיֵי
לְכַהֲנוֹ לִי, נֹסֶפֶת. כְּיֵי' מִתְּחִלָּה שָׁנִי. כְּנֹ
בְּעוֹר. וּפִירֵשׁ שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן, אוֹלִי בְּנֵים
אַחֲרִים הֵיּ לוֹ חוּץ מֵאֵלָּה. וְאֵין סֶפֶק כִּי
רְבִמָּה לְמַעַלָּה בְּמִדְבָּר מִשְׁפַּחַת אֶהְרֹן, עַל
כֵּן נִתְּנָה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל עֲרִים רַבּוֹת, בְּכִתּוּב
בְּסֵפֶר הַחֹשֶׁעַ:

עוֹלָמִית עַל הַעֲבּוֹר, לְתַת תָּמִיד שְׁמֵן זֵית
לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד. וְאֵל תִּשְׁתַּלֵּם בְּעִבּוֹר הַשְׁמֵן
שֶׁהִבִּיאוּ הַנְּשִׂאִים, כִּי הוּא הָיָה שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה.
רַק שְׁמֵן לַמָּאֹר חַיִּיב הַעֲבּוֹר. וְיֵשׁ מִנְהֶג
בְּמִקְוֹמוֹת שְׁשָׁם זֵיתִים, שִׁיְבָחֵהוּ הַיֵּית הַזֶּה.
וְהַטַּעַם, הַנֶּגְרָגִים שְׁאֵין בָּהֶם עֲפוּשׁ אוֹ שֶׁלֹּא
נֶאֱכָלָה קֶצֶתָם, וּמִמֶּנּוּ יַעֲשׂוּ שְׁמֵן לְמַאֲכָל
הַמִּלְכִּים. עַל כֵּן הִזְכִּיר הַכְּתוּב, זָךְ לִפְנֵי בְּתִית:
לַמָּאֹר. לְצוּרָה הָאֹר בְּלִילָה: לְהַעֲלוֹת. לְהַדְלִיק
הַנֹּרוֹת. וְעַל מְנוֹרַת שְׁלֹמֹה כְּתוּב לְבַעֲרָם
כַּמִּשְׁפָּט: וְטַעַם תָּמִיד. כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה. וְיֵשׁ
מֵלֶת תָּמִיד קִשְׁיָה מְזֹאת, וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד.
כַּאֲשֶׁר הוֹשֵׁם הַמִּצְנָפֶת עַל רֹאשׁוֹ, לְעוֹלָם יִשְׁמֹ
עֲלֶיהָ צִיץ הַקֹּדֶשׁ:

כֹּא אֲשֶׁר עַל הַעֲדוּת. דָּרָךְ קֶצֶרָה, עַל אֲרוֹן
הַעֲדוּת. אֲמַר יָקָת, כִּי יַעֲרֹךְ, כְּמוֹ שֶׁבָּרַךְ הַכֵּהֵן.
שִׁיְעָרָךְ שְׁמֵן שִׁסְפִּיק לְהִיּוֹת הַנֹּרוֹת מֵאִירִים

לְדַעַת אִמֶּת אִם לְכַבֵּן יֵאוּה. רֹאה כָּל גּוֹיָה
לְנִכְבֵּד בְּנוּה. וְאוֹרִים וְתוֹמִים וְסוֹדִם אַחוּה.
בִּסְתֵר בִּסְדֵר וְאֵתָה תִצְוָה:

כ וְאֵתָה תִצְוָה. אֲנִיכִיר בְּתַחֲלָה טַעַם לְדַבֵּק
הַפְּרָשָׁה. כִּי כַּאֲשֶׁר הַשָּׁלִים לְסֹפֶר כָּל כְּלֵי
הַקֹּדֶשׁ וְהַפָּרֶכֶת וְהַמִּשְׁכָּן וְהָאֶהֱל וְהַמִּכְסָּה,
וּמִזְבַּח הָעוֹלָה וְהַחֲצֵר וְהַמִּסָּפָה, הַחֵל לְפָרֵשׁ
מִשְׁרָתִי הַמִּשְׁכָּן, וְיֵמָּה הִיא עֲבוּדָתָם בְּעֶצְמָם,
אֵין זָר אִתָּם. וְהַחֵל שֶׁיַּעֲלוּ נֹרוֹת בְּשִׁמֵּן זֵית,
לֹא בְּשִׁמֵּן זָר. וְאֵלָּה הַמִּשְׁרָתִים רְאוּיִים לְהִיּוֹת
נִכְרִים וְנִבְדָּלִים מִמִּשְׁפַּחוֹתָם, גַּם בְּמִלְבוּשֵׁיהֶם.
וְהִזְכִּיר הַכְּתוּב זֶה אֲחֵר זֶה. וְאַחֵר כֵּן הִזְכִּיר
שֶׁהֵם חֲבִיבִים לְלַמֵּד שְׂבָעַת יָמֵי הַמִּלּוּאִים,
שִׁיְלַמְּדֵם מִשָּׁה וְיִגְדִּילֵם. וְאַחֵר כֵּן יִשְׁרָתוּ וְיַעֲלוּ
עוֹלוֹת הַתָּמִיד עַל מִזְבַּח הָעוֹלָה, לֹא עַל מִזְבַּח
הַזֶּהָב. רַק שִׁיְקַטִּירוּ עֲלָיו וְיִכְפּוּר עַל קְרִינָתוֹ
אֲחַת בְּשָׁנָה: וְטַעַם וְאֵתָה תִצְוָה. שֶׁהִיא מִצְוָה

(ב) וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי-קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת: אֲבֹן עֹזָא

(ג) וְאַתָּה תִּדְבֹּר אֶל-כָּל-חֲכָמֵי-לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי אַהֲרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ-לִי:

כ"י"א לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ-לִי • לְקַדְּשׁוֹ, לְהַכְנִיסוֹ בְּכֹהֵנָה עַל יְדֵי הַבְּגָדִים, שֶׁיִּהְיֶה כֹהֵן לִי. וּלְשׁוֹן כֹּהֵנָה, שְׁרוּת הוּא, שְׁנִטְרִיא"ה בְּלַע"ז. אֲבֹן עֹזָא

(ד) וְאַלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶי וּמַעֲלִיל וּכְתָנֶת תִּשְׁבֵּץ מִצָּנֶפֶת וְאַבְנֹת וְעָשׂוּ בְּגָדֵי-קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:

כ"י"א חֹשֶׁן • תְּכָשִׁיט כְּנָגֵד הַלֵּב. וְאַפֹּדֶי • לֹא שְׁמַעְתִּי (שהוא לבוש), וְלֹא מִצָּאתִי בְּבִרְתָּא פְּרוּשׁ תַּכְנִיתוֹ. וְלִבִּי אֹמֵר לִי שֶׁהוּא חֲגוּר לֹא מֵאַחֲרָיו, רַחֲבֹו פְּרָחַב גַּב אִישׁ, כְּמִין סִנֵּר שְׁקוֹרִין פְּרָצִינ'ט, שְׁחֹגְרוֹת הַשְּׁרוּת כְּשֹׁרֻכּוֹת עַל הַסּוּסִים. כִּךְ מַעֲשֵׂהוּ מִלְּמָטָה, שְׁנָאֲמַר: (שְׁמוּאֵל ב' ו') "וְדוֹד חֲגוּר אֶפֶד בְּד". לְמַדְנֹו, שֶׁהָאֶפֶד חֲגוּרָה הִיא. וְאִי אֶפְשָׁר לֹאמַר שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא חֲגוּרָה לְבָדָה, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר: (וִיקְרָא ח') "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד", וְאַחֵר כִּךְ "וַיַּחְגֵּר אוֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד", וְתִרְגָּם אוֹנֶקְלוֹס: 'בְּהִמְיָן אֶפֶדָא'. לְמַדְנֹו, שֶׁהַחֹשֶׁב הוּא הַחֲגוּר וְהָאֶפֶד שֶׁם תְּכָשִׁיט לְבָדוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לֹאמַר שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַכְּתָפוֹת שָׁבוּ הוּא קְרוֹי אֶפֶד, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפֶד, לְמַדְנֹו שֶׁהָאֶפֶד שֶׁם לְבָד, וְהַכְּתָפוֹת שֶׁם לְבָד, וְהַחֹשֶׁב שֶׁם לְבָד. לְכִךְ אֲנִי אֹמֵר שֶׁעַל שֵׁם הַסִּינֵר שֶׁל מָטָה קְרוֹי אֶפֶד עַל שֵׁם שְׁאֹפְדוֹ וּמִקְשָׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר: (שם) "וַיֶּאֱפֹד לוֹ בּוֹ". וְהַחֹשֶׁב הוּא חֲגוּר שֶׁלְמַעֲלָה הִימְנוֹ, וְהַכְּתָפוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ. וְעוֹד אֹמֵר לִי לִבִּי, שֶׁיֵּשׁ רֵאזָה שֶׁהוּא מִין לְבוּשׁ, שֶׁתִּרְגָּם יוֹנְתָן "וְדוֹד חֲגוּר אֶפֶד בְּד", 'פְּרִדוּט דְּבוּרִי'. וְתִרְגָּם כְּמוֹ כֵּן: "מַעֲלִילִים", פְּרִדוּטִין, בְּמַעֲשֵׂה תִמְרָ אַחֲוֹת אֲכָשְׁלוֹם: (שְׁמוּאֵל ב' יג') "כִּי כֵן תִּלְבָּשׁן בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַכְּתוּלוֹת מַעֲלִילִים". וּמַעֲלִיל • הוּא כְּמִין חֲלוּק, וְכֵן הַכְּתָנֶת, אֶלָּא שֶׁהַכְּתָנֶת סְמוּךְ לְבָשָׁרוֹ, וּמַעֲלִיל קְרוֹי חֲלוּק הַעֲלִילוֹן. תִּשְׁבֵּץ • עֲשׂוּיִין מִשְׁבָּצוֹת לְנוֹי, וְהַמִּשְׁבָּצוֹת הֵם כְּמִין גְּמוּלוֹת הַעֲשׂוּיִוֹת בְּתַכְשִׁיטִי זָהָב, לְמוֹשֵׁב קְבִיעֵת אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרֻגְלִיוֹת, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר בְּאַבְנֵי הָאֶפֶד: "מוֹסְבּוֹת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב", וּבִלַּע"ז קוֹרְאִין אוֹתוֹ קִשְׁטוֹנ'שׁ. מִצָּנֶפֶת • כְּמִין כַּפֵּת כּוֹבַע שְׁקוֹרִין קוֹפִי"א, שֶׁהָרִי בְּמָקוֹם אַחֵר קוֹרָא לָהֶם 'מַגְבָּעוֹת' וּמִתְרַגְּמִין כּוֹכָעִין (עֵיין יוֹמָא כ"ה). וְאַבְנֹוֹת • הִיא חֲגוּרָה עַל הַכְּתָנֶת, וְהָאֶפֶד הִיא חֲגוּרָה עַל הַמַּעֲלִיל, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּסֹדֶר לְבִישָׁתָן: "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכְּתָנֶת וַיַּחְגֵּר אוֹתוֹ בְּאַבְנֹוֹת וַיִּלְבֹּשׁ אוֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד". בְּגָדֵי-קָדֵשׁ • מִתְּרוּמָה הַמְּקַדָּשֶׁת לְשָׁמִי, יַעֲשׂוּ אוֹתָם. אֲבֹן עֹזָא

(ה) וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:

כ"י"א וְהֵם יִקְחוּ • אוֹתָם חֲכָמֵי לֵב שֶׁיַּעֲשׂוּ הַבְּגָדִים, יִקְבְּלוּ מִן הַמִּתְנַדְּבִים אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת, לַעֲשׂוֹת מֵהֵן אֶת הַבְּגָדִים. אֲבֹן עֹזָא

אֲבֹן עֹזָא עַל הַתּוֹרָה

הַמַּעֲלִיל. וְאַחֵר כֵּן הָאֶפֶד, וְהָאֶפֶד לוֹ בּוֹ. כִּי הַחֹשֶׁב מִקְּאֶפֶד. וּבְעִבּוּר הַחֹשֶׁב נִקְרָא אֶפֶד. וְהָיָה עַל הַסִּינֵר שֶׁהוּא בְּפִסְקֵי הַזָּהָב. וְאֵל תִּשְׁתּוּמֵם שֶׁתִּמְצָא כְּתוּב בְּאַחֲרֹוֹנָה בְּמַעֲשֵׂה, וַיִּשֶׂם אֶת הַמִּצָּנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ. כִּי פְּרוּשׁוֹ, וַיִּכְבֵּר שֵׁם הַמִּצָּנֶפֶת עִם צִיץ הַזָּהָב, בְּלִבָּשׁוֹ הַכְּתָנֶת. וְכִמְזוּהוֹ, וַיִּלְבִּישׁוּהוּ בְּגָדִים, וַיִּכְבֵּר הַלְבִּישׁוּהוּ. כִּי בְּתַחֲלָה כְּתוּב, וַיִּשְׁמֹו הַצִּיץ הַשְּׁהוּר עַל רֹאשׁוֹ:

הַזָּהָב. חֲכָמֵי לֵב הַעוֹשִׂים, נֶאֱמָרִים הֵם:

וְלִבֹּשׁ מִכְנָסֵי בָד. וְאֵין צוּרָה לְהַזְכִּיר עֲתָה וְלֹא בִשְׁעַת מַעֲשֵׂה, כִּי מִנְהֵג כָּל אֶדָם לְלַבֹּשׁ מִכְנָסִים. וְהָיָה מִשֶּׁהַ לְלִבִּישׁוֹ הַכְּתָנֶת, וְאַחֵר כֵּן שֵׁם הַמִּצָּנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ, וְשֵׁם עַל הַמִּצָּנֶפֶת צִיץ גִּזְרֵי הַקָּדֵשׁ. וְלֹא הַזְכִּיר בְּפִסְקֵי הַזָּהָב - שֶׁהוּא סוֹפֵר בְּגָדֵי כְּהוּנָה - אֶת צִיץ גִּזְרֵי הַקָּדֵשׁ, כִּי אֵינוֹ בְּגָד. וְכִמְזוּהוֹ הַזְכִּירוּ בְּעִבּוּר הַרְבִּיבִים, שֶׁמִּנְהֵג בְּגָדֵי כְּהוּנָה. וְאֵין הָאֲוִירִים וְהַתּוֹמִים, בְּגָדִים. וְלֹא אֲבָנִים וְלֹא קִלְפִים. וְאַחֵר כֵּן חֲגַר אוֹתוֹ בְּאַבְנֹוֹת. וְאַחֵר כֵּן הַלְבִּישׁוֹ

ב וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי קָדֵשׁ. נִקְרָאוּ כֵּן בְּעִבּוּר שִׁישְׁתָּיו בְּהֵם בְּמָקוֹם הַקָּדֵשׁ. אוֹ עַל הַרְדָּה, וְלֹא יִקְדָּשׁוּ אֶת הָעֵם בְּבִגְדֵיהֶם. וּבְגָדֵי אַהֲרֹן כָּלֵם הַנּוֹכְרִים: לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. שִׁיתַּפְּאֵרוּ בָּהֶם. כִּי אֵין אַחֵר מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁיִּלְבֹּשׁ כְּאַלֶּה: ג וְאַתָּה. וַיִּוֹ מִלֵּאתִיו, שֶׁב אֶל לֵב ד וְאַלֶּה. הַזְכִּיר בְּתַחֲלָה הַחֹשֶׁן, שֶׁהִיָּה לְמַעֲלָה מִקְּאֶפֶד, שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מִהַמַּעֲלִיל. וְאַחֵר כֵּן הַכְּתָנֶת וְהָאֶבְנֹוֹת הַחֲגוּר אוֹתוֹ. וְהַמִּצָּנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ. וְכֵן הִיָּה כְּאֶשֶׁר רָחַץ אַהֲרֹן בְּמִים,

(ו) וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
וַיַּעֲבִדוּ יָת אֶפֶדָא דְּהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא
צָבַע וְהוּרִי וְכוּן שְׁזִיר עוֹבֵד אָמֵן:
מְשׁוֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב:

הַי"א וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד • אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פרושן פרקים, וישגה הקורא בצרופן, לכה אני כותב מעשיהם כמות שהוא למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו, כנגד לבו למטה מאציליו. רחבו כמדת רחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחבר בראשו על פני רחבו מעשה אורג ומאריך לכהן ולכהן, כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחברות בחשב, אחת לימין ואחת לשמאל מרחקות זו מזו שעור הבדלת כתפיים, מאחורי הכהן, לשני קצות רחבו של סינר. וכשזוקפן, עומדות לו על שני כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארכות כדי שעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השהם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזקב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשבצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאליות תקועין במשבצות שבכתף שמאל. נמצא, החשן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחבר בחשב, וטבעות החשן, אל מול טבעות האפוד, שוכבים זה על זה ומרפסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונדל, הולך וחוזר. זהב תכלת וארגמן תולעת שני ויש משור • חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין ססים דקים וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן: חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן וכן בתולעת שני, וכן בשש. שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כלם כאחד, נמצא חוטן כפול עשרים ושמונה, וכן מפרש במסכת יומא, ולמד מן המקרא הזה: "וירקעו את פחי הזהב, וקצצו פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בתוף התכלת ובתוף הארגמן וגו'". למדנו, שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין. מעשה חשב • כבר פרשתי שהיא אריגת שתי קירות, שאין צורת שני עבריה דומות זו לזו. אב עזרא

אבן עזרא על התורה

באבן אחת, על מספר בני ישראל, ועל שמותם בתולדותם. וככה הששה השניים. רק המשפט איננו כפי החלוק בלב. רק כפי החלוק למראה העין. ובצבור הנטיה, אמר וירכסו את החשן משבצותיו אל טבעות האפוד בפתיל תכלת. והנה החשן כפול, כי שם היו האזורים והתומים שמונים עד עת הצורך. אז יתנוס מחוץ אל החשן. והנה אבני ששה שוות, ומצין אחד. ואין בזה אבני החשן. כי הששה הם לזכרון. ומשפט בני ישראל על אבני החשן. ומלת אורים, מגזרת חומתי ראיתי אור. ותומים שהם תמימים. והאורים, לא התומים, זהב וכסף היו. והמספר ידוע בראיות גמורות מהעליון והשפל. והמשפיל יבין. והנה אפודים רבים היו עם הכהנים, ויש להם חשב. רק כי אין שם חשן ולא אורים. ואשר היה רגיל בדברי האורים והתומים שהיו על חשן המשפט, יוכל להשיב לשואל מדמיון האפוד לבדו, רק לא בכל עת. ואילו הואלת לגלות זה הסוד, לא יכלתי לכתבו כפי המקרב שחברתי בפירוש הספר פלו, כי לא יבינו מי שלא למד ספר המדות, וסוד מלאכת שמים. ואין צורך להאריך בצורת האפוד והחשן והשבצות:

ומלאכת בו מלואת אבן. והנה מעשה הקרש הוא, לא מעשה משה. ואחר כך אמר למשה, ונתת אל חשן המשפט את האזורים ואת התמים. ובמעשה האפוד כתוב ד' טורי אבן, והזכיר הטורים. ואמר על משה ויתן עליו את החשן, ויתן אל החשן את האזורים ואת התמים. והנה על דרך הפשט, אין האבנים המאירים ולא המתמימים. כי השאלה היא באורים ותומים. והנה לא ידענו מה הם. והנה אין מועילות אותיות שמות השבטים. גם שמות האבות. כי לא נקרא חשן המשפט רק בצבור האזורים שהם עליו. ועוד שאלה אחרת, כי לא נוכל לומר כי האזורים הם עצמם התמים, כי כתוב לאזורים ולתמים. ועוד, כי מלת האזורים, גם תומים לשון רבים. והנה דברים רבים הם. ורבינו שלמה אמר כי האזורים והתומים היו כתבי שם המפרש. ואילו ראה תשובת רבנו האי, לא אמר ככה. וסוד עמוק הוא דבר האפוד והחשן. רק ארמוז קצת הסוד, אולי יבינו מי שהוא ידע דעת עליון. והפתח שייכל לבא אל הסוד. שתי העבותות הנתונות על ב' משבצות וחשב האפוד, הוא המישור על אמצעיתו. על פן הששה על כתף השנית. ואלה הם כפי המחקרה. על פן הם

ו טעם האפוד. כי הוא גדול מהחשן, ולא יח מעל החשב. יש שאלות קשות בדבר האפוד והחשן. כי משה לא עשה רק אפוד אחד. והנה כתוב אפוד ירד בידו. ואינו אפוד משה, כי אין כתוב האפוד הידוע. כמו הגישה האפוד. ועוד, למה כתוב ירד ולא אמר הוריד, כי יראה כי מקרה היה, ויש כתוב שמנים איש נושא אפוד בד. ומפרשים רבים פרשו זה, שהיו ראויים לשאת אפוד. ולא שמו לב לדעת האמת. כי האפוד בד הוא, מין ממיני פשתים. ואפוד משה לא היה בד, רק זהב ותכלת וארגמן ותולעת שני, ויש עם הכל. ולא היו שואלים רק בחשן המשפט, שהיו עליו עולים האזורים והתומים. וככה כתוב במשפט האזורים לפני ה'. ואין טענה מן הגישה האפוד, כי חשן דבק עמו, והאזורים עם החשן. וכן כתוב עד עמוד הכהן לאזורים ולתמים. וכתוב תמיד ואוריו. והנה ראינו שטענה השם את דוד על פי אפוד אביתר. והנה שאול בלכתו למלחמה, שאל באורים, הם הם שהיו בחושן המשפט עם האפוד והאזורים. והנה דוד שאל בצקלג באפוד אביתר, והנה אינו אפוד משה. וקשה שאלה מואת, כי האזורים אינם אבני חשן. כי הנה כתוב

(ו) שְׁתֵּי כִתְּפֵת חֲבֵרֹת יִהְיֶהֱלוּ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְּרָן: וּתְרִמִּין בְּתַפִּין מִלִּפְסָן יִהְיוּ לָהּ עַל תְּרִין סִטְרוֹהֵי וְיִתְּלַפֵּף:

כ"י"א שְׁתֵּי כִתְּפֵת וָגו' • הסינר מלמטה וחשב האפוד היא התגורה וצמודה לו מלמעלה, דגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו, שאין נופלות, כמו שמפרש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קבועות בהן, אחת בכל אחת. אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו • אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש, שְׁנָאֵמֶר (יחזקאל מד): "לא יחגרו בִּצְעָה", אין חגורין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אציליהם. וְחִבְּרָן • האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך מחברם.

(ח) וְחִשָּׁב אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כַּמַּעֲשָׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זֶה־בְּתַכְלֵת וְאַרְגָּמֶן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשֶׁשׁ מִשְׁזֹר:

כ"י"ב וְחִשָּׁב אֶפְדֹתוֹ • וחגור שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו. אֲשֶׁר עָלָיו • למעלה בשפת הסינר, היא התגורה. כַּמַּעֲשָׂהוּ • כפאריגת הסינר, מעשה חושב ומחמשת מינים, כך אריגת החשב, מעשה חושב ומחמשת המינים. מִמֶּנּוּ יִהְיֶה • עמו יהיה ארוג ולא יארגנו לבד ויחברנו.

(ט) וְלִקְחֹתִי אֶת־שְׁתֵּי אֲבִי־שֹׁהֶם וּפְתַחְתִּי עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אֶבֶן עֹזֶרָא

(י) שִׁשָּׁה מִשְׁמֹתֶם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשְּׁנִית בְּתוֹלְדֹתֶם:

כ"י"ג בְּתוֹלְדוֹתֶם • בסדר שגולדו: ראובן, שמעון, לוי, יהודה, דן ונפתלי על האחת. ועל השניה: גד ואשר, יששכר, זבולן, יוסף, ובנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדתו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת.

(יא) מַעֲשֵׂה חֹרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחֵי חֹתֶם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִי־עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת זֶה־בְּתַעֲשֵׂה אֹתָם:

כ"י"ד מַעֲשֵׂה חֹרֶשׁ אֶבֶן • מעשה אמן של אבנים. 'חֹרֶשׁ' זה, דבוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן: (ישעיה מד) "חֹרֶשׁ עֲצִים נָטָה קו", חֹרֶשׁ שֶׁל עֲצִים. וכן: (שם יב) "חֹרֶשׁ בְּרוֹז מַעֲצָד", כל אלה דבוקים ופתוחים. פְּתוּחֵי חֹתֶם • בתרגומו: כתב מפרש בגלף דעזקא, חרוצות האותיות בתוכן כמו שחורצין חותמי טבעות, שהם לחתם אגרות כתב נפר ומפרש. עַל־שְׁמוֹת • כמו בשמות. מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת • מקפות האבנים במשבצות זהב, שעושה מושב האבן בזהב, כמין גמא למדת האבן ומשקעה במשבצות. נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחבר המשבצות בכתפות האפוד.

אבן עזרא על התורה

פַּעַם. והיו"ד נוסף כיו"ד יצחק. גם אחלקמה, אל חלקמה. והוא אבן. שכל מי שהאבן שהוא באצבעו, לעולם יראה חלומות. ואין לתמה על זה, כי כח ימצא בתולדת כל אבן ואבן. כי יש אבן המושכת את הכנול והמשמדת את הדם. והבורחת מהחומץ. והנשכרת לעולם על משלש:

וירק ושחור. והנה בעבור היות האבנים האמצעי, ימצא על מינים רבים. ותרגם נפך, כדמות שחור. בעבור, ותשם בפה עיניה. וזה לא יסב, שלא יהיה נוי"ן נפך, שרש. כי הוא על משקל אודם. והכס גדול ספרדי אמר, כי יתלום הוא הנקרא אלמם שהוא שובר כל האבנים ונוקב הדלח. מגזרת הולם

ט ואבן השֹׁהֶם. לכהן. ובארמית, בורלא. ולשון ישמעאל, בלאור. ואין לנו דרך בברור לדעת אבני המלואים. כי הגאון תרגם כרצונו, כי אין לו קבלה שישמך עליה. כי הגה ראינו שתרגם ספיר, לכן. ואינו רק אודם. ואין טענה מאודם שכתוב בראשונים, כי ידוע כי חמש הם גוני העינים. הלבן וברקת ואודם

יב) וְשִׁמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֲבָנֵי זָכָרֹן
אֲבָנֵי דִכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוּל אֶהְרֹן יָת
שְׁמֵהֶם לְפָנֵי יְהוָה יְהוָה יִי עַל תְּרִין כְּתֹפֹדֵי
לְדִכְרָנָא:

(יב) וְשִׁמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֲבָנֵי זָכָרֹן
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂאָ אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתֶם לְפָנֵי יְהוָה עַל־
שְׁתֵּי כְתֹפֹדֵי זָכָרֹן:

כז"א ◀ לְזָכָרֹן • שִׁיחָא רוּחָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשִּׁבְטִים כְּתוּבִים לְפָנָיו, וְיִזְכֹּר צְדָקָתָם.

♦ יום שני ח' אדר ♦

(יג) וְעִשִּׂיתָ מִשְׁבַּצַּת זָהָב:

יג) וְתַעֲבֹד מִרְמָצָן דְּדָהָב:

כז"א ◀ וְעִשִּׂיתָ מִשְׁבַּצַּת • מַעוּט מִשְׁבָּצוֹת, שְׁתֵּים, וְלֹא פֶרֶשׁ לָךְ עֲתָה בְּפִרְשָׁה זֹה, אֲלֵא מִקְצַת צִרְכָּן, וּבְפִרְשַׁת הַחֹשֶׁן
גוֹמֵר לָךְ פִּירוּשָׁן.

יד) וְשִׁמְתָּ שְׁרָשְׁרוֹת זָהָב טָהוֹר מִגִּבְלַת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה
עֶבֶת וְנִתְתָּה אֶת־שְׁרָשְׁרוֹת הָעֶבֶת עַל־הַמִּשְׁבָּצַת:
עַל מִרְמָצָתָא:

(יד) וְשִׁמְתָּ שְׁרָשְׁרוֹת זָהָב טָהוֹר מִגִּבְלַת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה
עֶבֶת וְנִתְתָּה אֶת־שְׁרָשְׁרוֹת הָעֶבֶת עַל־הַמִּשְׁבָּצַת:

כז"א ◀ שְׁרָשְׁרוֹת זָהָב • שְׁלִשְׁלָאוֹת. מִגִּבְלַת • לְסוּף גָּבוּל הַחֹשֶׁן תַּעֲשֶׂה אוֹתָם. מַעֲשֶׂה עֶבֶת • מַעֲשֶׂה קְלִיעַת חוּטִין
וְלֹא מַעֲשֶׂה נִקְבִּים וּכְפָלִים, כְּאוֹתָן שְׁעוּשִׁין לְבוּרוֹת, אֲלֵא כְּאוֹתָן שְׁעוּשִׁין לְעִרְדִּסְקָאוֹת, שְׁקוּרִין אִינְשִׁינְשִׁיר"ש (כִּיעָה)
כב). וְנִתְתָּה אֶת שְׁרָשְׁרוֹת • שְׁל עֲבוֹתוֹת, הַעֲשׂוּיוֹת מַעֲשֶׂה עֶבֶת, עַל מִשְׁבָּצוֹת הַלָּלוּ, וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צִנְאוֹת עֲשִׂיתָן
שְׁל שְׁרָשְׁרוֹת וְלֹא צִנְאוֹת קְבִיעוּתָן. וְאִין "תַּעֲשֶׂה" הָאִמּוֹר כָּאן לְשׁוֹן צוּי, וְאִין "וְנִתְתָּה" הָאִמּוֹר כָּאן לְשׁוֹן צוּי,
אֲלֵא לְשׁוֹן עֲתִיד, כִּי בְּפִרְשַׁת הַחֹשֶׁן חוּזַר וּמְצִינָהוּ עַל עֲשִׂיתָן וְעַל קְבִיעוּתָן, וְלֹא נִתְתָּב כָּאן אֲלֵא לְהוֹדִיעַךְ מִקְצַת
צִרְךָ הַמִּשְׁבָּצוֹת שְׁצִינָה לַעֲשׂוֹת עִם הָאֹפֶד. וְכִתְבָּ לָךְ זֹאת לֹמַר לָךְ, הַמִּשְׁבָּצוֹת הַלָּלוּ יִזְכְּקוּ לָךְ לְכַשְׁתַּעֲשֶׂה
שְׁרָשְׁרוֹת מִגִּבְלַת עַל הַחֹשֶׁן, תִּתְּנָם עַל הַמִּשְׁבָּצוֹת הַלָּלוּ. אֲבָן עוֹרָא

טו) וְעִשִּׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֶׂה אֹפֶד
תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר
תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

(טו) וְעִשִּׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֶׂה אֹפֶד
תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר
תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

כז"א ◀ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט • שְׁמִכְפָּר עַל קְלָקוּל הַדִּין. דָּבָר אַחֵר: מִשְׁפָּט, שְׁמִכְבָּר דְּבָרָיו וְהַבְּטָחָתוֹ אֲמָת, דְּרִישְׁנָמ"ט
בְּלַע"ז, שֶׁהַמִּשְׁפָּט מְשַׁמֵּשׁ ג' לְשׁוֹנוֹת: דְּבָרֵי טַעֲנוֹת בְּעֲלֵי הַדִּין, וְגַמְר הַדִּין וְעֹנֵשׁ הַדִּין, אִם עֹנֵשׁ מִיתָה, אִם עֹנֵשׁ
מָכוֹת, אִם עֹנֵשׁ מָמוֹן. וְזֶה, מְשַׁמֵּשׁ לְשׁוֹן בְּרוּר דְּבָרִים, שְׁמִכְפָּר וּמְכַבֵּר דְּבָרָיו. כְּמַעֲשֶׂה אֹפֶד • מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב
וּמְחַמֵּשׁ מִינִין.

טז) רְבֹעַ יִהְיֶה כָּפוֹל זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ:

(טז) רְבֹעַ יִהְיֶה כָּפוֹל זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ:

כז"א ◀ זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ • כָּפוֹל, וּמִטָּל לוֹ לְפָנָיו כְּנֶגֶד לְבוֹ, שְׁנָאֵמֵר: "וְהָיָה עַל לֵב אֶהְרֹן", תְּלוּי בְּכֹתָפוֹת
הָאֹפֶד הַבָּאוֹת מֵאַחֲרָיו עַל כְּתֹפִיו, וְנִקְפְּלוֹת וְיִוָּרְדוּת לְפָנָיו מַעֲט, וְהַחֹשֶׁן תְּלוּי בֵּהֶן בְּשִׁרְשְׁרוֹת וּטְבָעוֹת, כְּמוֹ
שְׁמִפְרֵשׁ בְּעִנְיָן.

יז) וְתִשְׁלַם בָּהּ אֶשְׁלָמוֹת אֲבָנָא אֶרְבָּעָא סָדְרִין
אֲבָן טָבָא סָדְרָא קְדָמָאָה סָמָן יִרְקָן וּבִרְקָן
סָדְרָא חֲדָ:

(יז) וּמִלֵּאת בּוֹ מִלֵּאת אֲבָן אֶרְבָּעָה טוּרִים אֲבָן טוּר אָדָם
פְּטִידָה וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד:

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יד) וּמִלֵּת שְׁרָשְׁרוֹת. כָּפוֹל הַשִּׁי"ן. וְאִם לֹא יִקְפְּלוּהוּ, שָׁנָה הוּא, שְׁרָשְׁרוֹת גְּבֻלוֹת. וּלְפָרֵשׁ בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ מִלֵּת גְּבֻלוֹת, וּמִלּוֹת רַבּוֹת כְּמַעֲשֶׂה הַחֹשֶׁן.
גַּם מִלֵּת חֹשֶׁן, קֶשֶׁה:

שיעור יומי ליום שני ח' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - כח - פרשת תצוה כז

כז"י • וּמִלֹּאֲתָ בּוֹ • עַל שֵׁם שְׁהָאֲבָנִים מִמִּלְאוֹת גְּמוּלוֹת הַמִּשְׁבָּצוֹת הַמִּתְקַנּוֹת לָהֶן, קוֹרָא אוֹתָן בְּלִשׁוֹן מְלוֹאִים.

(יח) וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְךְ סִפִּיר וַיְהִלֵּם:

יח וְסִדְרָא תַנִּינָא אֲזַמְרַגְדִּין וְשִׁבְזִי
וְסִבְהִלִּים:

(יט) וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לִשְׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:

יט וְסִדְרָא תְלִיתָאָה קִנְפִּירִי טְרַקְנִיא וְעִין
עֲגִלָּא:

(כ) וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תְרִשִׁישׁ וְשֵׁהָם וַיִּשְׁפֹּה מִשְׁבָּצִים זָהָב
יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:

כ וְסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יִמָּא וּבּוֹרְלָא וּפְנִטְרִי
קִמְרָצִין דְּדִהָב יִהְיוּ בְּאַשְׁלֻמִּיתָהוֹן:

כז"י • מִשְׁבָּצִים זָהָב • יִהְיוּ הַטּוֹרִים בְּמִלּוֹאֲתָם, מִקְפִּים מִשְׁבָּצוֹת זָהָב בְּעֵמֶק שְׁעוֹר שְׂיִתְמַלֵּא בְּעֵבִי הָאֶבֶן, זָהוּ
לִשׁוֹן בְּמִלּוֹאֲתָם, כִּשְׁעוֹר מְלוֹי עֶבְרִי שֶׁל אֲבָנִים יִהְיֶה עִמָּךְ הַמִּשְׁבָּצוֹת, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.

(כא) וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל-שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה
עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תִּהְיוּן לִשְׁנֵי
עֶשֶׂר שָׁבֹט:

כא וְאֲבָנִיא יִהְיוּן עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּרִישִׁי עֶסְרִי עַל שְׁמֵהֶתָהוֹן כְּתֹב מִפְּרִשׁ
כְּגִלוּף דְּעֻזָּא גְבֵר עַל שְׁמֵה תִּהְיוּן לְתַרְוִין
עֶסֶר שְׁבֻטִין:

כז"י • אִישׁ עַל-שְׁמוֹ • כְּסִדֵּר תּוֹלְדוֹתָם, סִדֵּר הָאֲבָנִים: אָדָם לְרֹאשׁוֹבָן, פְּטֻדָּה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כָּלֶם.

(כב) וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׂרָשֶׁת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב
טָהוֹר:

כב וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרִישִׁי מִתְחַמֵּן עוֹבֵד
גְּדִילֵי דְּדִהָב דְּכִי:

כז"י • עַל הַחֹשֶׁן • בְּשִׁבִּיל הַחֹשֶׁן, לְקַבֵּעַם בְּטַבְּעוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ לַמִּטָּה בְּעֵנִין. שְׂרָשֶׁת • לִשׁוֹן שְׂרָשִׁי אֵילָן
הַמֵּאַחֲזִיזִין לְאֵילָן לְהַחֲזִיז וּלְהַתְקַע בְּאַרְצָן. אֵף אֵלּוּ יִהְיוּ מֵאַחֲזִיזִין לַחֹשֶׁן, שִׁבְהֵם יִהְיֶה תְּלוּי בְּאִפּוֹד, וְהֵן שְׁתֵּי
שְׂרָשׁוֹת הָאֲמוּרוֹת לַמַּעֲלָה, בְּעֵנִין הַמִּשְׁבָּצוֹת. וְאַף שְׂרָשׁוֹת, פֶּתֶר מִנְחָם בֶּן סֹרֵק לִשׁוֹן שְׂרָשִׁים, וְאָמַר שְׁהֲרִישׁ
יִתְּרָה כְּמוֹ מִ"ם שֶׁבְּשִׁלְשֵׁם וּמִ"ם שֶׁבְּרִיקָם. וְאִינִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרִיו, אֲלֹא שְׂרָשֶׁת בְּלִשׁוֹן עֶבְרִית כְּשֶׁלֶּשֶׁלַּת בְּלִשׁוֹן
מִשְׁנָה. גְּבֻלַּת • הוּא מְגַבְּלוֹת הָאֲמוּר לַמַּעֲלָה, שֶׁתִּתְקַעַם בְּטַבְּעוֹת שִׁיָּהִי בְּגִבּוֹל הַחֹשֶׁן, וְכָל גְּבּוֹל לִשׁוֹן קָצָה,
אֲשׁוּמִי"ל בְּלַע"ז. מַעֲשֵׂה עֶבֶת • מַעֲשֵׂה קְלִיעָה.

(כג) וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי
הַטַּבְּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

כג וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרִישִׁי עֻזָּן דְּדִהָב
וְתַתֵּן יָת תְּרִישִׁי עֻזָּתָא עַל תְּרִין סִטְרֵי
חוֹשְׁנָא:

כז"י • עַל הַחֹשֶׁן • לְצַרְף הַחֹשֶׁן, כְּדֵי לְקַבֵּעַם בּוֹ, וְלֹא יִתְּכֵן לִזְמֹר שֶׁתִּהְיֶה תַּחֲלַת עֲשִׂיתָן עָלָיו, שְׂאֵם בֶּן מֵהוּ
שֶׁחֲזָר וְאָמַר: "וְנָתַתָּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת", וְהֵלֵא כְּבֹר נְתוּנִים בּוֹ? הִנֵּה לוֹ לְכַתֵּב בְּתַחֲלַת הַמִּקְרָא: "וְעָשִׂיתָ עַל
קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב"? וְאַף בְּשְׂרָשׁוֹת צְרִיף אִתָּה לְפָתֵר בֶּן. עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן • לְשְׁתֵּי פְּאוֹת
שֶׁכְּנִגֵּד הַצֹּאֵר, לִימִנִית וְלִשְׂמָאלִית הַבָּאִים מוֹל בְּתַפּוֹת הָאִפּוֹד.

(כד) וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת
אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

כד וְתַתֵּן יָת תְּרִישִׁי גְּדִילָן דְּדִהָב עַל תְּרִין
עֻזָּתָא לְסִטְרֵי חוֹשְׁנָא:

כז"י • וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב • הֵן הֵן "שְׂרָשֶׁת גְּבֻלַּת" הַכְּתוּבוֹת לַמַּעֲלָה, וְלֹא פֶּרֶשׁ מְקוֹם קְבוּעָן בַּחֹשֶׁן.
עֲכָשׁוּ, מִפְּרִשׁ לֶךְ שִׁיָּהִא תוֹחֵב אוֹתָן בְּטַבְּעוֹת, וְתַדַּע לֶךְ שֶׁהֵן הֵן הָרֵאשׁוֹנוֹת, שְׁהֲרִי בְּפִרְשֶׁת "אַלֶּה פְּקוּדֵי" לֹא
הַכְּפִלוּ.

(כה) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל-שְׁתֵּי
הַמִּשְׁבָּצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כְּתָפּוֹת הָאִפּוֹד אֶל-מֹול פְּנִיו:

כה וְיָת תְּרִישִׁי גְּדִילָן דְּעַל תְּרִישִׁי סִטְרוֹהִי תִתֵּן
עַל תְּרִישִׁי מִרְמָצָתָא וְתַתֵּן עַל כְּתָפֵי אִפּוֹדָא
לְקַבֵּל אִפּוֹהִי:

י"א • וְאֵת שְׁתֵּי קִצּוֹת • שֶׁל שְׁתֵּי הָעֲבוֹתוֹת, ב' רֹאשֵׁיהֶם שֶׁל כָּל אַחַת וְאַחַת. תִּתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצוֹת • הֵן הַכְּתוּבוֹת לְמַעַלָּה, בֵּין פְּרֻשַׁת הַחֹשֶׁן וּפְרֻשַׁת הָאֹפֹד, וְלֹא פִּרְשׁ אֶת צִרְכָּן וְאֵת מְקוֹמָן. עֲכָשׁוּ, מִפְּרֻשׁ שִׁיתְקַע בָּהֶן רֹאשֵׁי הָעֲבוֹתוֹת הַתְּחוּבוֹת בְּטִבְעוֹת הַחֹשֶׁן, לִיָּמִין וּלְשִׁמְאַל אֶצֶל הַצֹּנָאֵר, שְׁנֵי רֹאשֵׁי שְׂרָשְׁרוֹת: הַיָּמִינִית תּוֹקַע בַּמִּשְׁבָּצוֹת שֶׁל יָמִין, וְכֵן בֶּשֶׁל שִׁמְאַל, שְׁנֵי רֹאשֵׁי שְׂרָשְׁרוֹת הַשִּׁמְאַלִּית. וְנִתְּתָה • הַמִּשְׁבָּצוֹת. עַל כְּתוּבוֹת הָאֹפֹד • אַחַת בְּזוֹ וְאַחַת בְּזוֹ. נִמְצְאוּ כְּתוּבוֹת הָאֹפֹד מִחֻזִּיקֵין אֶת הַחֹשֶׁן שֶׁלֹּא יִפֹּל, וּבָהֶן הוּא תְּלוּי. וְעִדִּין שֶׁפֶת הַחֹשֶׁן הַתְּחוּבָה הוֹלֶכֶת וּבָאָה וְנוֹקֶשֶׁת עַל כְּרִסּוֹ, וְאֵינָה דְּבוּקָה לוֹ יָפָה, לְכָךְ הֶצְרַךְ עוֹד ב' טִבְעוֹת לְתַחְתִּיתוֹ כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרֻשׁ וְהוֹלֵךְ. אֶל מוֹל פָּנָיו • שֶׁל אֹפֹד, שֶׁלֹּא יִתֵּן הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּעֶבֶר הַכְּתוּבוֹת שֶׁכִּלְפֵי הַמַּעִיל, אֲלֹא בְּעֶבֶר הָעֲלִיּוֹן שֶׁכִּלְפֵי הַחוּץ, וְהוּא קְרוּי מוֹל פָּנָיו שֶׁל אֹפֹד, כִּי אוֹתוֹ עֶבֶר שְׂאִינוֹ נִרְאָה, אֵינוֹ קְרוּי פָּנִים.

(כו) וְעִשִׂיתָ שְׁתֵּי טִבְעוֹת זָהָב וְשִׂמְתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קִצּוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֶבֶר הָאֹפֹד בֵּיתָה:

כיון שעבד פרמין עזקן דדחב ותשוי יתהון על תרין סטרי חושנא על ספתה די לעברא דאפודא מלגיו:

י"א • עַל שְׁנֵי קִצּוֹת הַחֹשֶׁן • הֵן שְׁתֵּי פְּאוֹתֵיו הַתְּחוּבוֹת, לִיָּמִין וּלְשִׁמְאַל. עַל שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל עֶבֶר הָאֹפֹד בֵּיתָה • הָרִי לָךְ שְׁנֵי סִימָנִין: הָאֶחָד שִׁיתָנָם בְּשְׁנֵי קִצּוֹת שֶׁל תְּחוּתִיתוֹ, שֶׁהוּא כְּנָגֵד הָאֹפֹד, שְׁעֲלִינוֹ אֵינוֹ כְּנָגֵד הָאֹפֹד, שֶׁהָרִי סְמוּךְ לַצֹּנָאֵר הוּא, וְהָאֹפֹד נָתַן עַל מִתְּנִי. וְעוֹד נָתַן סִימָן שֶׁלֹּא יִקְבָּעַם בְּעֶבֶר הַחֹשֶׁן שֶׁכִּלְפֵי הַחוּץ, אֲלֹא בְּעֶבֶר שֶׁכִּלְפֵי פָּנִים, שְׁנִימָמֵר: "בֵּיתָה", וְאוֹתוֹ הָעֶבֶר הוּא לְצַד הָאֹפֹד, שֶׁחֲשַׁב הָאֹפֹד חוּגְרוֹ לִכְהֵן וְנִקְפֹּל הַסִּינֵר לִפְנֵי הַכֹּהֵן עַל מִתְּנִי, וּקִצֵּת כְּרִסּוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד כְּנָגֵד קִצּוֹת הַחֹשֶׁן, וּקִצּוֹתֵיו שׁוֹכְבִין עָלָיו.

(כו) וְעִשִׂיתָ שְׁתֵּי טִבְעוֹת זָהָב וְנִתְּתָה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת הָאֹפֹד מְלֻמָּטָה מִמּוֹל פָּנָיו לְעִמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֹפֹד:

כיון שעבד פרמין עזקן דדחב ותמן יתהון על תרמין כתיפי אפודא מלרע מלקבל אפיה לקבל בית לופי מעלוי להמין אפודא:

י"א • עַל שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת הָאֹפֹד מְלֻמָּטָה • שֶׁהַמִּשְׁבָּצוֹת נְתוּנוֹת בְּרֹאשֵׁי כְּתוּבוֹת הָאֹפֹד הָעֲלִיּוֹנִים הַבָּאִים עַל כְּתוּבָיו כְּנָגֵד גְּרוֹנוֹ, וְנִקְפֹּלוֹת וַיִּירָדוּת לִפְנָיו, וְהַטִּבְעוֹת צִוָּה לִיתֵן בְּרֹאשֵׁן הַשְּׁנֵי שֶׁהוּא מַחְבֵּר לְאֹפֹד, וְהוּא שְׁנִימָמֵר: "לְעִמַּת מַחְבְּרָתוֹ", סְמוּךְ לְמָקוֹם חִבּוּרֵן בְּאֹפֹד, לְמַעַלָּה מִן הַחֲגוּרָה מַעֵט, שֶׁהַמַּחְבֵּרֶת לְעִמַּת הַחֲגוּרָה, וְאֵלוּ נְתוּנִים מַעֵט בְּגִבָּה זְקִיפַת הַכְּתוּבוֹת, הוּא שְׁנִימָמֵר: "מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֹפֹד", וְהֵן כְּנָגֵד סוֹף הַחֹשֶׁן, וְנִתֵּן פְּתִיל תְּכֵלֶת בְּאוֹתָן הַטִּבְעוֹת וּבְטִבְעוֹת הַחֹשֶׁן, וְרוֹכֵסֵן בְּאוֹתוֹ פְּתִיל לִיָּמִין וּלְשִׁמְאַל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה תְּחוּתִית הַחֹשֶׁן הוֹלֵךְ לְפָנִים וְחוּזָר לְאַחֹר וְנוֹקֶשֶׁת עַל כְּרִסּוֹ, וְנִמְצָא מִיָּשֵׁב עַל הַמַּעִיל יָפָה. מִמּוֹל פָּנָיו • בְּעֶבֶר הַחִיצוֹן.

(כח) וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן כְּתִיב מִטְּבַעְתּוֹ קְרִי מִטְּבַעְתּוֹ אֶל-טִבְעַת הָאֹפֹד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֹפֹד וְלֹא-יִזַּח הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֹפֹד:

כח ויחידיו ית חושנא מעזקתה לעזקתא דאפודא בחוטא דתכלתא למהוי על המין אפודא ולא יתפרק חושנא מעלוי אפודא:

י"א • וַיִּרְכְּסוּ • לְשׁוֹן חִבּוּר, וְכֵן (תהלים לא) "מִרְכְּסֵי אִישׁ", חִבּוּרֵי חֲבָלֵי רִשְׁעִים, וְכֵן (ישעיה מד) "וְהִרְכְּסִים לְבַקְעָה", הָרִים הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לִירֹד לִגְיָא שְׁבִינִיָּהֶם אֲלֹא בְּקִשֵׁי גְדוֹל, שֶׁמִּתּוֹךְ סְמִיכָתָן הִגְיָא זְקוּפָה וְעִמָּקָה, יִהְיֶה לְבַקְעַת מִישׁוֹר וְנוֹחָה לִילָךְ. לְהִיּוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֹפֹד • לְהִיּוֹת הַחֹשֶׁן דְּבוּק אֶל חֹשֶׁב הָאֹפֹד. וְלֹא יִזַּח • לְשׁוֹן נְתוּק, וְלְשׁוֹן עֲרָבִי הוּא, בְּדִבְרֵי דוֹנָשׁ בֶּן לְבָרֵט. אבן עזרא

כט וַיִּטּוֹל אֶהָרֶן יֵת שְׁמֵהָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁן
דִּינָא עַל לִבָּהּ בְּמַעֲלָה לְקוֹדֶשׁא לְדוֹכְרָנָא
קָדָם יִי תְדִירָא:

ל וַתִּתֵּן בַּחֲשֹׁן דִּינָא יֵת אֲוִירָא וְיֵת תַּמְיָא
וַיְהִי עַל לִבָּהּ דְּאֶהָרֶן בְּמַעֲלָה קָדָם יִי וַיִּטּוֹל
אֶהָרֶן יֵת דִּינָא דְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל עַל לִבָּהּ קָדָם יִי
תְדִירָא:

(כט) וַנִּשָּׂא אֶהָרֶן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁן הַמִּשְׁפָּט
עַל־לִבּוֹ בִּבְאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזַכָּרֹן לַפְּנֵי־יְהוָה תָּמִיד:

(ל) וַנִּתֵּן אֶל־חֲשֹׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים
וַהֲיֹו עַל־לֵב אֶהָרֶן בִּבְאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וַנִּשָּׂא אֶהָרֶן
אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד:

כז"י אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים • הוא כתב שם המפרש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר
דבריו, ומתמם את דבריו (יזמא עג). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחסר בגדים, אבל
אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר (במדבר כז): "ושאל לו במשפט האורים".
את־משפט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל • דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו, אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש
אגדה שהחשן מכפר על מעוטי הדין, נקרא משפט על שם סליחת המשפט.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 133)

ובמקדש שני היה החשן. . . אבל אותו השם לא היה בתוכו (רש"י כח, ל) יש לשאל, מדוע מזכיר דבר זה. ויש לבאר, דהנה
השם היה חלק מהחשן, שכן על ידו מלא החשן את תפקידו. אמנם, מזה שהכתוב מפריד בין מעשה החשן ובין נתינת האורים
ותומים משמע שאינם חלק מהחשן. ועל פירוק, שהחשן עצמו, בתור בגד קהנה – אינו תלוי בשם, ועל כך מסתיע רש"י מבית
שני; ואלו תפקידו כחשן משפט – כן תלוי בשם. אבן עזרא

♦ יום שלישי ט' אדר ♦

(לא) וַעֲשִׂיתָ אֶת־מַעֲלֵי הָאֲפֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת:

לא וַתַּעֲבֹד יֵת מַעֲלֵא דְאַפֹּדָא גְמִיר תְּכֵלָא:

כז"י אֶת־מַעֲלֵי הָאֲפֹד • שהאפוד נתן עליו לחגורה. כְּלִיל תְּכֵלֶת • כלו תכלת, שאין מין אחר מערב
בו. אבן עזרא

לב וַיְהִי כּוּם רִישָׁה כְּפִיל לְגִוָּה תּוֹרָא יְהִי
מִקֵּץ לְפִימָה סְחוּר עֹבֵד מְחִי כְּפִים
שָׂרָן יְהִי לָהּ לֹא יִתְבָּזֵעַ:

(לב) וַיְהִי פִּירָאשׁוּ בְּתוֹכוֹ שֹׁפָה יְהִי לְפִיו סָבִיב
מַעֲשֵׂה אוֹרֵג כְּפִי תַחֲרָא יְהִי־לֹו לֹא יִקְרַע:

כז"י וַיְהִי פִּירָאשׁוּ • פי המעיל בגבהו, הוא פתיחת בית הצואר. בְּתוֹכוֹ • בתרגומו: "כפיל לגוה", כפול
לתוכו, להיות לו לשפה כפלתו, והיה מעשה אורג ולא במחט. כְּפִי תַחֲרָא • למדנו, שהשורונים שלהם פיהם
כפול לתוכו. לא יקרע. כדי שלא יקרע. והקורעו עובר בלאו, שזה ממנזן לאוין שבתורה, וכן: "ולא יזח
החשן", וכן "לא יסורו ממנו", הנאמר בבדי הארון.

(לג) וַעֲשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיוֹ רִמְיָ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
עַל־שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:

לג וַתַּעֲבֹד עַל שִׁיפּוּלוּהִי רִמְיָ תְּכֵלָא
וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי עַל שִׁיפּוּלוּהִי סְחוּר
סְחוּר וְזִגְיָ דְדִּהְבָּא בִּינְיָהוֹן סְחוּר סְחוּר:

כז"י רִמְיָ • עגלים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת. וּפַעֲמֹנֵי זָהָב • זגין עם ענבלים
שבתוכם. בְּתוֹכָם סָבִיב • ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל.

אבן עזרא על התורה

ופעמון בין שני רמונים. כי אחרים אמרו, כי
הפעמונים אינם נראים. רק הם בתוך הרמונים,
ושם ישמיעו קול:

לא ועשית. הארון תרגם מעיל מנטר, כדמות
הנקרא סרבל. רק פי ראשו בתוך המעיל.
וקדמוניו ז'ל אמרו כי רמון סביב המעיל,

ל ונתת. טעם משפט, דיני השם וגזירותיו
העתידות. כי בעבור כן שואלים באורים
ותומים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 336 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ריקנין שבך כרמונים או כתפוחי זהב

ועשית על-שוליו רמול תכלת . . על-שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב: (כח, לג)

ופירש רש"י: "בתוכם סביב – ביניהם סביב, בין שני רמזים פעמון אחד דבוק".

והקשה על-זה הרמב"ן "אם-כן לא היו הרמזים משמשים כלום. ואם לנוי, למה היו עשויים כרמונים חלולים, יעשה כמין תפוחי זהב, ולכן מפרש "והפעמנים טמוני בהם (כרמונים)".

ונמצא, דנהלקו אם הרמזים היו לנוי, מה היה צריך להיות צורתם. לפי רש"י הרמזים חלולים היו, ולפי הרמב"ן אם היו נעשים לנוי, היו צריכים לעשותם כ"תפוחי זהב".

ונראה לבאר בעבודת האדם לקונו, דהנה הכהן-גדול היה שלוחם של כלל ישראל, ובגדיו נרמזו כל הבחינות בבני ישראל, וב'שולי המעיל' נרמזה מעלתם של הדרגה הכי תחתונה בבני ישראל "ריקנין שבך".

לרש"י – "פשוטו של מקרא" – ב'שולי המעיל' מרמזים מעלת ה"נוי" שלהם ש"אפילו ריקנין שבך מלאים מצות קרמון" ולכן נרמזו ה"ריקנין" בצורת רמזים.

אף לרמב"ן, שבפרשו ישנם גם "דברים נעימים . . ליוצאי חן" (לשון הרמב"ן ב"פתיחה" לפירושו על התורה) אם תכלית הרמזים לגלות היפי וה"נוי" שב"ריקנין", היו צריכים לעשותם בצורת תפוחי זהב, להראות שכל יהודי בפנימיותו אינו "ריקן" (ורק "מלא מצות") אלא כל מציאותו הוא "תפוח זהב", עובד ה'.

(לד) פעמן זהב ורמון פעמן זהב ורמון על-שולי המעיל סביב:
 לד וזא דהבא ורמוןא וזא דדהבא ורמוןא
 על שיפולי מעילא סחור סחור:

כ"י • פעמן זהב ורמון וגו' • פעמן זהב, ורמון אצלו.

(לה) והיה על-אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל-הקדש לפני יהוה ובצאתו ולא ימות:
 לה והיה על אהרן לשמשא ונשמע קולו
 במעלה לקודשא דדם יי ובמפקה ולא ימות:

כ"י • ולא ימות • מקלל לאו אתה שומע הן: אם יהיו לו, לא יתחייב מיתה. הא אם יפגס מחסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 337 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בהן גדול אינו מוציא אף אחד מהכלל

ונשמע קולו בבאו אל-הקדש . . ולא ימות: (לה)

וצריך באור מה טעם גדל ההכרח ב"ונשמע קולו" עד שכלי זה נתחייב ההפך מ"ולא ימות" רחמנא-ליצולן?

יש לומר על-פי המבאר בדרושי חסידות דאף שבדרך-כלל "לא ברעש ה'" שבקדשה הפל בדממה דקה ובבטול, מפל-מקום ה'בעל תשובה' מכיון שעבודתו בבריחה ממקום המות והשמאה, לכן עבודתו ברעש גדול, וכדגמות הבורח ממנות רחמנא-ליצולן, שבורח בקול רעש גדול.

והנה הכהן-גדול הוא שלוחו של כלל ישראל. וכשנכנס לקדש, אף אלו שנמצאים בדרגות הכי נמוכות הנרמזים ב'שולי המעיל' נכנסים עמו.

ולכן אם "נשמע קולו בבואו אל הקדש" שהפעמונים שב'שולי המעיל' עשו רעש, בזה מראה שעושה שליחותם של כל ישראל, וגם ה'בעל תשובה' נכללים עמו.

אף אם חס-ושלום לא "נשמע קולו" דבזה מראה שאינו רוצה לכלול עמו בעבודתו את אלו שעבודתם בקול רעש גדול, אזי מראה שאינו שלוחו של כל ישראל, ואם-כן אינו ראוי לכהן בכהונה גדולה, ובטלה כהנתו, וממילא משתלשל מזה ההפך מ"ולא ימות" רחמנא-ליצולן וק"ל.

(לו) ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש ליהוה:
 לו ותעבד ציצא דהב דכי ותגלוף עלויה
 כתב מפרש קדש ליי:

כ"י • ציץ • כמין טס של זהב היה, רחב שני אצבעות, מקיף על המצח מאזן לאזן. • אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

לו ועשית ציץ. תרגמה הגאון עצאבה, והיא בתוה על המצנפת. ואיננה כדמות כתר, כי אלה ששימוי הזכרים באלה האצות על הראש, שיכסו הראש והם גבוהים. והמצנפת המגבעות כדמות מצנפת. כי המגבעות כדמות

(ז) וְשִׁמְתָּ אֹתוֹ עַל־פִּתִּיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־הַמִּצְנֶפֶת
אֶל־מוֹל פְּנֵי־הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה:

ה"י על פתיל תכלת • ובמקום אחר הוא אומר (שמות לט): "ויתנו עליו פתיל תכלת", ועוד כתיב כאן: "והיה על המצנפת", ולמטה הוא אומר: "והיה על מצח אהרן", ובשחיטת קדשים (ובחים יט), שנינו: 'שערו היה נראה בין ציץ למצנפת – ששם מניח תפלין'. למדנו, שהמצנפת למעלה בגבה הראש, ואינה עמקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה והפתילים היו בנקבים ותלויין בו בשני ראשים, ובאמצעו ששה בג' מקומות הללו פתיל מלמעלה, אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי הערף שלשפות, ונמצאו בין ארץ הטס ופתילי ראשיו, מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים והולך על פני רחב הראש מלמעלה. נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר "והיה על המצנפת", והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקיימו כל המקראות: פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה. אבן עזרא

(ח) וְהָיָה עַל־מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־עֹן הַקִּדָּשִׁים
אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְנַת קִדְשֵׁיהֶם וְהָיָה
עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנֵי יְהוָה:

ה"י וְנִשָּׂא אֶהְרֹן • לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו משמעו: אהרן נושא את המשא של עון. נמצא מסלק העון מן הקדשים. את־עון הקדשים • לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטמאה, כמו ששנינו (מנחות כה): אי זה עון הוא נושא? אם עון פגול, הרי כבר נאמר: "לא ירצה". ואם עון נותר, הרי נאמר: "לא יחשב". ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי "עון הקדשים" נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה, אלא להכשיר הקרבן. והיה על־מצחו תמיד • אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא 'תמיד', לרצות להם אפלו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה. ולדברי האומר: עוזהו על מצחו, מכפר ומרצה, ואם לאו, אינו מרצה, נדרש: "על מצחו תמיד", מלמד שמשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו.

(ט) וְשִׁבְצָתָּ הַכֹּהֲנֹת שֵׁשׁ וְעֵשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֹת
תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רָקִם:

ה"י וְשִׁבְצָתָּ • עשה אותם משבצות משבצות, וכלם של שש.

אבן עזרא על התורה

גור. וכמוהו, ועליו יציץ גורו. אולי הכל מגזרת ציץ, דבר נראה. וכן, מציץ מן התרכים. ודע כי בשנים הנקבים שהם במח על המצח, שם יתחבר כח הקמח הרגשות. ושם כח הדמות. ושם סחל המושקה. על כן כתיב על הציץ, לשאת את עון הקדשים. אולי לא היה מושבת המקדשים כהן. ואמר הכתוב, על כהנת אהרן בתחלה, וכתנת תשבץ, שהיא משבצת לבדה. ולא כן כתנת בניו. והתשבץ עשוי לכבוד אהרן. וכן אמר במעשה, ויתן עליו הכהנת הירדעה שהיא המשבצת. ועל בניו וילבישם כתנות, כמו ולבני אהרן תעשה כתנות. ורבי סעדיה תרגם ושבצת, תעני. והוא כדמות צורת המטבע מרובע, עשוי בתוך העגול:

מקום המצח, לא על הראש. ובמקום אחר כתוב ויתנו עליו פתיל תכלת, לתת על המצנפת מקום המצח. ואל תתמה על מלת על, כי כמוהו, ויבואו האנשים על הנשים. על להם הבכורים תנופה לפני ה'. על שני קבשים. את החלב על הקוה. ורבים ככה. והנה לא תמצא לעולם, כי המצנפת היתה רק לאהרן לבדו. והמגבעות לבניו. ויש אומרים כי מגבעות מגזרת גבעות. כי המצנפת עושרת הראש ועושה אותו. וכן כתיב צנוף יצנפך צנפה, ועטף עטה. והידוע דרך צנוף המצנפת, ידע פירוש זאת לא זאת השפלה הגבה והגבוה השפל. כי אומנות היא. והנה כתיב ושמת המצנפת על ראשו, ונתת את גור הקדש על המצנפת. והנה הציץ נקרא

היא כגד דק ארוך צנוף סביב הראש לבדו מעט, תדמה לה המצנפת שיש בראש הנשים באלה המקומות. כי בארץ ישמעאל ובספרד ואפריקא ומצרים ובבל ובאגד, המצנפת היא על הראש מן הנקבים הנקבים, ולא על ראש אשה. והשרים הגדולים עושים ציץ וקב על המצנפת, על מקום המצח. וכבר הזכרתי לך כי מנהג ארץ ישראל ותכשיטיהם אינו כמנהג אלה המקומות. והוצרך רבנו שלמה למקן המקראות, בשלש פתילות תכלת. ועל דרך הפשט אין צורך רק לפתיל אחד, שיעמוד הציץ על פני המצנפת שהוא על המצח. ושם (ז) ושמם אותו על פתיל תכלת. עם פתיל תכלת. שהיה הציץ קשור משני צדדיו. ואין ספק כי פני המצנפת הוא על

(מ) וּלְבַנֵּי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כִתְנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנִים
וּמִגְבְּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:

כ"י"א וּלְבַנֵּי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כִתְנֹת • אֲרַבְּעָה בְּגָדִים הִלְלוּ וְלֹא יוֹתֵר: כִּתְנֹת וְאֲבָנִים וּמִגְבְּעוֹת – הֵיא מִצְוֶנֶפֶת, וּמִכְנָסִים הַכְּתוּבִים לְמִטָּה בַּפָּרָשָׁה.

(מא) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן אֶחָיִד וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ
וּמִשְׁחַתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֹוּ־לִי:

כ"י"ב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן • אֹתָם הָאֲמֹרִים בְּאֶהְרֹן: חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶם וּמַעֲלִיל וּכִתְנֹת־תִּשְׁבֵּץ, מִצְוֶנֶפֶת וְאֲבָנִים וְצִיצִי, וּמִכְנָסִים הַכְּתוּבִים לְמִטָּה בְּכֻלָּם. וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ • אֹתָם הַכְּתוּבִים בָּהֶם. וּמִשְׁחַתָּ אֹתָם • אֶת אֶהְרֹן וְאֶת בָּנָיו, בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם • כָּל מְלֹוי יָדָם, לְשׁוֹן חֲנוּף הוּא, כִּשְׁהוּא נִכְנָס לְדָבָר לְהִיט מִחֻק בּוֹ מֵאֹתוֹ יוֹם וְהִלָּאָה. וּבִלְשׁוֹן לַעֲזִיז, כִּשְׁמִמְנִין אֲדָם עַל פְּקִידַת דָּבָר, נוֹתֵן הַשְׁלִיט בְּיָדוֹ בֵּית יָד שֶׁל עוֹר, שְׁקוֹרִין גּוֹוֹאנָט"ו (האנדרשו"ה), וְעַל יָדוֹ הוּא מִחֻזְקוֹ בַּדָּבָר, וְקוֹרִין לְאוֹתָהּ מְסִירָה וּוִירָסִט"ר וְהוּא מְלֹוי יָדָם. אֲבָן עוֹרָא

(מב) וְעִשִׂיתָ לָהֶם מִכְנָסִי־כָד לְכִסּוֹת בִּשְׂרַר עֲרוּהָ מִמִּתָּנִים
וְעִד־יָרֵכִים יִהְיוּ:

כ"י"ג וְעִשִׂיתָ לָהֶם • לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו. מִכְנָסִי־כָד • הָרִי ח' בְּגָדִים לְכַהֵן גָּדוֹל וְאֲרַבְּעָה לְכַהֵן הַדְּיוֹט. אֲבָן עוֹרָא

(מג) וְהָיוּ עַל־אֶהְרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם • אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ
בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יֵשְׂאוּ עֹן וּמָתוּ
חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֵרְעוֹ אַחֲרָיו:

כ"י"ד וְהָיוּ עַל־אֶהְרֹן • כָּל הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה, עַל אֶהְרֹן הָרִאשׁוֹן לוֹ. וְעַל־בָּנָיו • הָאֲמֹרִים בָּהֶם. בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • לְהִיכָל, וְכֵן לְמִשְׁכָּן. וּמָתוּ • הָא לְמִדָּת, שֶׁהַמִּשְׁמַשׁ מְחַסֵּר בְּגָדִים בְּמִיתָה. חֻקַּת־עוֹלָם לוֹ • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר: "חֻקַּת עוֹלָם", הוּא גִזְרָה מִזֶּד וּלְדוֹרוֹת, לְעַבְד בּוֹ. אֲבָן עוֹרָא

♦ יום רביעי י' אדר ♦

כט (א) וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לָהֶם לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַהֵן
לִי לָקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:

כ"י"ה לָקַח • כְּמוֹ קֹחַ, וְשִׁתִּי גִזְרוֹת הֵן: אַחַת שֶׁל קִיחָה וְאַחַת שֶׁל לְקִיחָה וְלָקַח פֶּתֶרֶן אֶחָד. פֶּר אֶחָד • לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, שֶׁהוּא פֶר. אֲבָן עוֹרָא

(ב) וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצַּת בְּלוּלַת בִּשְׁמֵן וְרִקְיָי מִצּוֹת
מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֵלֶת חֲמִים תַעֲשֶׂה אֹתָם:

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

וְאֵילָם. וְגַם יֵצֵק בּוֹ מִים. בְּעֹבֹר שֶׁהַזִּידִיר עִם פֶּר בֶּן בָּקָר. יוֹרָה כִּי אֵינָנו גָּדוֹל. וְכִכָּה בְּנֵי יוֹנָה. שְׁעִיר עִזִּים. וְהָאֵיל גָּדוֹל מִהַפֶּסֶח. וְהַזִּידִיר הַזֶּה שֶׁהוּא שְׁלִישִׁית הַחֵיל, וְלִכְבֹּשׁ רַב־עִיָּה:

מִבּוֹאָם. לְהַסְתִּיר אוֹ לְהַעֲלוֹת הַגִּזְרוֹת: אֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין קֹחַ אוֹ לָקַח. כְּמוֹ צֶק לְעַם מִבּוֹאָם. לְהַסְתִּיר אוֹ לְהַעֲלוֹת הַגִּזְרוֹת: אֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין קֹחַ אוֹ לָקַח. כְּמוֹ צֶק לְעַם

מִלֵּת אֹתָם אֶת אֶהְרֹן אֶחָיִד. מִלֵּת אֹתָם, כּוֹלֵלֶת הַכְּתוּבִים הַמִּשְׁבָּצִים וְהַמִּצְוֹת וְהַקְּבָצוֹת, שֶׁהֵם בְּגָדֵי אֶהְרֹן. גַּם כּוֹלֵלֶת הַכְּתוּבֹת שֶׁאֵינָן מִשְׁבָּצוֹת, וְהַמִּכְנָסִים וְהַמִּגְבְּעוֹת שֶׁהֵם בְּגָדֵי בָנָיו: וְקִדְּשָׁם. בַּדָּבָר. כְּמוֹ שֶׁמָּא וְיִטְמָאוּ:

כ"י • וְלָחֶם מִצֹּת וְחֹלֶת מִצֹּת וְרִקְיָקִי מִצֹּת • הָרִי אֱלוֹ ג' מִיָּנִין: רְבוּכָה, וְחֹלֹת וְרִקְיָקִין, 'לָחֶם מִצֹּת' הִיא הַקְרוּיָה לַמִּטָּה בְּעֵנִין. 'חֹלֶת לָחֶם שָׁמֶן', עַל שֵׁם שְׁנוֹתָן שָׁמֶן בְּרְבוּכָה כְּנֶגֶד חֹלֹת וְרִקְיָקִין, וְכָל הַמִּיָּנִין בָּאִים עֶשֶׂר עֶשֶׂר חֲלוֹת (מִנְחוֹת ע"ו) • בְּלוֹלֶת בַּשֶּׁמֶן • כְּשֶׁהֵן קָמַח, יוֹצֵק בֶּהֶן שָׁמֶן וּבּוֹלֵלָן (שם ע"ה) • מְשֻׁחִים בַּשֶּׁמֶן • אַחֵר אֲפִיֶתֶן מוֹשְׁחֵן כַּמִּין כ"ף יְוֵנִית, שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה כְּנוּ"ן שְׁלֹנּוּ (שם) •

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כו ענ"ד 239)

מוֹשְׁחֵן כַּמִּין כ"ף יְוֵנִית (רש"י כט, ב) לְכֹאזְרָה הָיָה לוֹ לזִמּוֹר בְּקִצּוֹר שֶׁהַמְשִׁיחָה הִיא כִצּוֹרֶת אוֹת נו"ן, וְלִשְׁם מִה מִזְרִיר וּמִפְרֹשׁ "כַּמִּין כ"ף יְוֵנִית". וַיֵּשׁ לזִמּוֹר, שֶׁהַמְשִׁיחָה הִיא כַּמִּין כ"ף יְוֵנִית כְּדִי לְרַמֵּז עַל הַכְּהֻנָּה, שֶׁכֵּן הַמְלִים 'כְּהֵן' וְכְהֻנָּה מִתְחִילוֹת בְּאוֹת כ"ף; וְלָכֵן מִדְּגִישׁ שֶׁהַמְשִׁיחָה הִיא "כַּמִּין כ"ף יְוֵנִית" דִּןְקָא (וראה אברבנאל פסוק ז). אבן עזרא

(ג) וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אוֹתָם בַּסֵּל וְאֶת־הַפָּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:

כ"י • וְהִקְרַבְתָּ אוֹתָם • אֶל חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן, בְּיוֹם הַקָּמָתוֹ. אבן עזרא

(ד) וְאֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אוֹתָם בַּמַּיִם:

כ"י • וְרַחֲצֵת • זוֹ טְבִילַת כָּל הַגּוֹף.

(ה) וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־הַכֹּהֵנֶת וְאֶת מַעֲלֵי הָאֹפֶד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְדֵּת לוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֹפֶד:

כ"י • וְאֶפְדֵּת • קָשַׁט וְתָמָן הַחֲגוּרָה וְהַסִּינֵר סְבִיבוֹתָיו. אבן עזרא

(ו) וְשִׁמַּת הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:

כ"י • נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ • זֶה הַצִּיץ. עַל־הַמִּצְנֶפֶת • כִּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי לְמַעַלָּה עַל יָדֵי הַפֶּתִיל הָאֲמָצְעִי, וְשְׁנֵי פֶתִילֵין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ הַקְּשׁוּרִין שֶׁלִּשְׁתֵּן מֵאַחֲרֵי הָעֶרְף, הוּא נוֹתֵנוּ עַל הַמִּצְנֶפֶת כַּמִּין כּוֹבַע. אבן עזרא

(ז) וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָ אוֹתוֹ:

כ"י • וּמִשְׁחָתָ אוֹתוֹ • (תורת כהנים) אֶף מְשִׁיחָה זוֹ כַּמִּין כ"ף יְוֵנִית. נוֹתֵן שָׁמֶן עַל רֹאשׁוֹ וּבֵין רִיסֵי עֵינָיו וּמִחֻבָּרָן בְּאֶצְבָּעוֹ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ו וְשִׁמַּתָּ. גַּם אֵינּוּ רְחוּק שֵׁשִׁים הַמִּצְנֶפֶת בְּאַחֲרֻנָּה. וְהַזִּכִּיר בְּתַחֲלַת הַפָּרָשָׁה הַמִּצְנֶפֶת לִפְנֵי הָאֲבֵנִים, כִּי הִיא נִכְבְּדָה מִמֶּנּוּ: ז עַל רֹאשׁוֹ. עַל רֹאשׁ אֹהֶרֶן לְבָדוֹ, כִּי הוּא הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחִי. וְהִנֵּה זֶה הָיָה לִפְנֵי שׁוּמוֹ הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ, כִּי עַל הָרֹאשׁ יִצּוּק לְבָדוֹ.

וְאָמַר כִּי כְּמוֹהוּ, חֲסִים מִכֶּלֶת לְבִיתָהּ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים טְחוּנוֹת: ג וְהִקְרַבְתָּ אוֹתָם. וְהֵם פֶּסֶל כְּמִשְׁפָּטָן. לְהִיחֹתָם שֵׁם אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְכִכָּה הָפֵר וְהֵאֵילִים: ה וְלִמְחָתָהּ. וְקָרָא הַחֹשֶׁן מְלֻבוּשׁ, כִּי הוּא מְכַסֶּה הַמָּקוֹם כְּנֶגֶד הַלֵּב:

ב וְלָחֶם. חֲלוֹת. עֲבוֹת. וְהָעֵד, רִקְיָקִי מִצֹּת. וְהַזִּכִּיר בַּשֶּׁמֶן. הוּא שָׁמֶן זֵית כְּמִשְׁפָּט. וּמִלֶּת סוּלֶת בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי, הוּא סַמִּי"ד. שֶׁהוּסֵר הַפֶּסֶל מִמִּחְשָׁה. וּבְאֶרֶץ יִשְׁמַעְעָלִים עוֹשִׂים כֵּן. וְאֵין לָחֶם נִכְבָּד מִמֶּנּוּ. וְרַבִּים פִּירְשׁוּ מִגִּזְרֵת סִלִּית כָּל שׁוֹגִים מִחֻקֶּיךָ. סִלָּה כָּל אֲבִירֵי ה'.

שיעור יומי ליום חמישי י"א אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת תצוה

(טו) וְאֶת־הָאֵלִי הָאֶחָד תִּקַּח וְסִמְכוּ אֹהֶלן וּבָנוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: אבן עזרא

(טז) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ"י • וְזָרַקְתָּ (ובחים נב) בכלי, אוֹתוֹ בַּמִּזְבֵּחַ וְזָרַק בְּגִיד הַקָּרֵן כְּדִי שִׁירָאָה לְכָאן, וְאִין קָרָבָן טַעוֹן מִתְנָה בְּאַצְבָּע אֵלָא חֲטָאת בְּלִבָּד, אָכֵל שְׁאָר זְבָחִים אִינֵן טַעוֹנִין קָרֵן וְלֹא אֲצַבֵּעַ, שְׂמַתָּן דָּמָם מִחֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַטָּה, וְאִינוּ עוֹלָה בְּכַבֵּשׁ, אֵלָא עוֹמֵד בְּאַרְצָן וְזָרַק. סָבִיב • כָּף מִפְּרֹשׁ בְּשַׁחֲטָה קְדָשִׁים, שְׂאִין 'סָבִיב' אֵלָא ב' מִתְנֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע: הָאֶחָת, בְּקָרֵן זָוִית זוֹ, וְהָאֶחָת, בְּקָרֵן שְׁכַנְגָּדָה בְּאַלְכֶסוֹן, וְכָל מִתְנָה נִרְאִית בְּשָׁנֵי צַדֵּי הַקָּרֵן אֵילָף וְאֵילָף. נִמְצָא, הֵדֵם נִתּוֹן בְּד' רוּחוֹת סָבִיב, לְכָף קְרוֹי 'סָבִיב'. אבן עזרא

(יז) וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחֵיו וְרַחֲצֵהוּ קִרְבּוֹ וְכִרְעֵיו וְנִתַּח עַל־נִתְחֵיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:

כ"י • עַל־נִתְחֵיו • עִם נִתְחֵיו, מוֹסֵף עַל שְׁאָר הַנִּתְחִים. אבן עזרא

(יח) וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַה עֲלֶה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:

כ"י • רֵיחַ נִיחֹחַ • נִחַת רוּחַ לִפְנֵי, שְׂאֵמְרָתִי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי. אִשָּׁה • לְשׁוֹן אִשׁ, וְהִיא הִקְטַרְתָּ אֲבָרִים שְׁעַל הָאֵשׁ. אבן עזרא

♦ יום חמישי י"א אדר ♦

(יט) וְלִקַּחְתָּ אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי וְסִמְכוּ אֹהֶלן וּבָנוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: אבן עזרא

(כ) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנִתַּחְתָּה עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן אֹהֶלן וְעַל־תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנוּי הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ"י • תְּנוּךְ (תורת כהנים, פרשת צו): הוּא הַסְּחֹס, גִּיד הָאֲמָצְעִי שֶׁבְּתוֹךְ הָאֹזֶן, שְׁקוֹרִין טַנְדְּרוּסִים. בֶּהֱן יָדָם • הַגּוֹדֵל, וּבִפְרָק הָאֲמָצְעִי. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

טו וְאֶת־הָאֵלִי הָאֶחָד מֵהַשְּׁנַיִם, אִיזָה מֵהֵן שִׁירָאָה: טז וְשַׁחַטְתָּ (וכי'). עַל הַמִּזְבֵּחַ. לֹא עַל קִרְיֹת הַמִּזְבֵּחַ. וְהִנֵּה שֶׁם יִזְרַק כָּל הַדָּם, לֹא עַל הַיִּסּוּד: יז וְאֶת הָאֵיל. לֹא הַזְכִּיר עַל הַפֶּר שִׁנְתָּהֶנּוּ. טו וְשַׁחַטְתָּ. תְּנוּךְ. אִין לוֹ רַע. וְהָאֹזֶן אֲמַר, הַרְף הַדָּבָק בַּעֲגוּל הָאֹזֶן: בֶּהֱן. וְרַבִּים, בְּהֻנָּת. וְאִינֵנוּ עַל מִשְׁקַל הַלְשׁוֹן. וְהִנֵּה יִהְיוּ שֶׁם שְׁנַיִם מִשְׁקָלִים. וְרַבִּים כָּכָה בְּשִׁמּוֹת: יָדָם הַשְּׁנִי יִזְרַק כְּדָם הָרֹאשׁוֹן, רַק הֵדֵם הַנִּשְׁאָר:

עַל כֵּן כָּלוּ פֶּאֶשֶׁר הוּא נִשְׁרָף. עַל כֵּן לֹא הַזְכִּיר כִּרְעֵיו: וְרַחֲצֵהוּ. בְּצוּרֵי: יח וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאֵיל. עַל כֵּן לֹא הַזְכִּיר הָאֵלִיָּה וְהַחֲלָבִים: יט וְלִקַּחְתָּ. זֶה הַשְּׁנִי הוּא אֵיל הַמְּלוֹאִים:

(כא) וְלִקְחֶתָּ מִן־הָדָם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֹהֶרָן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְגָדֵי בָנָיו וּבְגָדֵי אֹתוֹ: אבן עזרא

כא ותסב מן דמא די על מדבחה ומשחא דרבותא ותדי על אהרן ועל לבושהו ועל בנהו ועל לבושי בנהו עמה ויתקדש הוא ולבושהו ובנהו ולבושי בנהו עמה:

(כב) וְלִקְחֶתָּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֵב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֹלֵב הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרֵת הַכֹּהֵן וְאֶת שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא:

כב ותסב מן דכרא תרפא ואליתא וית תרפא דחפי ית גזא וית חצר כבדא וית תרתין פלגין וית תרפא די עליהן וית שוקא דמינא ארי דכר קרבנא הוא:

כ"א • החלב • זה חלב הדקים, או הקיבה (חולין מט). • והאלה • מן הכליות ולמטה, כמו שמפרש בויקרא (ג ט) שנאמר: "לעמדת העצה וסירנה", מקום שהכליות יוצעות. ובאמורי הפר לא נאמר 'אלה', שאין אליה קרבה אלא בכבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה. ואת שוק הימין • לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד. כי איל מלאים הוא • שלמים לשון שלמות, שהשלם כפל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, שמשמשים שלום למזבח, ולעובד העבודה ולבצעים. לכך אני מצריכו החזקה להיות לו לעובד העבודה למנה, וזהו משה שמשמש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם בעלים במפרש בענין. • אבן עזרא

(כג) וּכְפָר לָחֶם אַחַת וְחִלַּת לָחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אַחַד מִסַּלְ הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

כג ופתא דלחם חד וגרפתא דלחם משח חדא ואספוג חד מסלא דפטרינא די קדם יי:

כ"א • וכפר לחם • מן החלות. וחילת לחם שמן • ממין הרבוכה (תורת כהנים). • ורקיק • (מנחות עה) מן הרקיקין, אחד מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לפהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד. • אבן עזרא

(כד) וּשְׁמֵת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֹהֶרָן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כד ותשוי כלא על ידא דאהרן ועל ידא דבנהו ותרים יתהון ארמוותא קדם יי:

כ"א • על כפי אהרן וגו' והנפת • שניהם צסוקין בתנופה, הבצלים והפהן, הא כיצד? כהן מניח ידו תחת יד הבצלים ומניף, וכזה היו אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן. • תנופה • (מנחות סב) מוליך ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעכבת ומבטלת פרעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכבת טללים רעים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 175)

אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן (רש"י כט, כד) ואלו בפרשת שמות (ד, יד) כתב שמשה נענש בכך שאהרן יהיה כהן "ואתה הלוי".

שיעור יומי ליום חמישי י"א אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת תצוה
 לז
 ויש לומר: א. הנהגה פסקה ממונה לאחר ימי המלוואים. ב. לא פסקה הנהגה אלא מזרעו. אבל אין מסתבר לומר שנעשה כהן רק לימי המלוואים, שכן לפי זה נמצא שבתחלה נענש ולא נתנה לו כהנה; לאחר מכן נתנה לו כהנה למשך ימי המלוואים; ולאחר מכן שוב נלקחה ממונה. **אבן עזרא**

(כה) וְלִקְחַתְּ אִתָּם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה
 לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה:
 כה ונתסב יתהון מידיהון ותסיק למדבחה על
 עלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי קרבנא הוא
 קדם יי:

כ"א על העולה • על האיל הראשון שהעלית עולה. לריח ניחוח • לנחת רוח, למי שאמר ונעשה רצונו.
 אשה • לאש נתן. לה' • לשמו של מקום. **אבן עזרא**

(כו) וְלִקְחַתְּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים אֲשֶׁר לַאֲהֶרֶן
 וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה:
 כו ונתסב ית חדיא מדבר קרבנא די לאהרן
 ויתרים יתה ארמוותא קדם יי ויהי לך לחלק:

כ"א תנופה • לשון הולכה והבאה, וינטל"ר בלע"ז. **אבן עזרא**

(כז) וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
 הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים מֵאֲשֶׁר לַאֲהֶרֶן
 וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:
 כז ויתקדש ית חדיא דארמוותא וית
 דאפרשותא די אתרם ודי אתפרש מדבר
 קרבנא מדי לאהרן ומדי לבנוהי:

כ"א וקדשת את חזה התנופה ואת שוך התרומה וגו' • קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם
 כחזה (נ"א בחזה) ושוך של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא: "והיה לאהרן ולבניו" לאכל. הורם • לשון
 מעלה ומוריד. **אבן עזרא**

(כח) וְהָיָה לַאֲהֶרֶן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 כִּי תְּרוּמָה הִוא וְתְּרוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי
 שְׁלֵמִיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:
 כח ויהי לאהרן ולבנוהי לקנס עלם מן בני
 ישראל ארי אפרשותא הוא ואפרשותא יהי
 מן בני ישראל מנקסת קידשיהון
 אפרשותהון קדם יי:

כ"א לחק-עולם מאת בני ישראל • שהשלמים לבצלים, ואת החזה ואת השוך יתנו לכהן. כי תרומה הוא •
 החזה ושוך הזה.

(כט) וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לַאֲהֶרֶן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו
 לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֻּאֲכֶם אֶת־יָדָם:
 כט ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחרי
 למשחה בהם ולמלאכם את-ידם:

כ"א לבניו אחרי • למי שפא בגדלה אחרי. למשחה • להתגדל בהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו
 (במדבר יח): "לך נתתים למשחה", (תהלים קה): "אל תגעו במשיחי". ולמלאכם את-ידיכם • על ידי הבגדים הוא
 מתלבש בכהנה גדולה. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

כד והנפת אותם. והם בידם: תאר, מגזרת אש. ובמקום אחר, מן האש: הורם, כי יורם למעלה, ולא יונף. ויהיה
 כה ולקחת. כתוב מיידם. ובמקום אחר, מעל כו ולקחת מאשר לאהרן. ולא הזכיר בניו, תרומתם, שזרימו מזבח השלמים לכבוד השם:
 פפיקם. והדבר שנה: ניחות. כפול החי"ת. כט ובגדי. יהיו לבנו המשוח תחתיו. וטעם
 והמבין סוד נשמת האדם, גבין זה: אשה. כז וקדשת. מהיום וקלאה. ואין הונף כמו
 אחריו. במותו:

(ו) שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּגָדוֹ אֲשֶׁר יִבָּא
אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ:

לשבעת יומין ילבושונן כהנא תחתוהי
מבגדוהי די יעול למשכן זמנא לשמשא
בקודשא:

ה"י • שְׁבַעַת יָמִים • רְצוּפִין. יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן • אֲשֶׁר יָקוּם מִבְּגָדוֹ תַּחֲתָיו לְכַהֵנָה גְדוֹלָה, כְּשִׁימְנוּהוּ לְהִיּוֹת כֹּהֵן
גְּדוֹל. אֲשֶׁר יִבָּא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד • (יזמא עב) אוֹתוֹ כֹּהֵן הַמּוֹכֵן לִיכָנֹס לְפָנָי וּלְפָנִים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְזֶהוּ כֹהֵן גְּדוֹל,
שְׂאִין עֲבוּדָת יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּשֶׁרָה אֶלָּא בּוֹ. תַּחֲתָיו מִבְּגָדוֹ • מְלֻמָּד, שָׁאם יֵשׁ לוֹ לְכַהֵן גְּדוֹל בֶּן מִמְלָא אֶת מְקוֹמוֹ,
יִמְנוּהוּ כֹהֵן גְּדוֹל תַּחֲתָיו (תורת כהנים) • הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּגָדוֹ • מִכָּאן רָאִיהָ: כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן לְשׁוֹן פּוֹעֵל, עוֹבֵד מַמָּשׁ.
לְפִיכָךְ, נִגּוֹן תְּבִיר נִמְשָׁךְ לְפָנָיו. אבן עזרא

(זא) וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבְשַׁלְתָּ אֶת-בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם
קָדֹשׁ:

לא וית דכר קרבניא תסב ותבשל ית בסרה
באתר קדוש:

ה"י • בְּמָקוֹם קָדֹשׁ • בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהַשְּׁלָמִים הִלְלוּ קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים הָיוּ. אבן עזרא

(זב) וְאָכַל אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת-בֶּשֶׂר הָאֵיל וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
בַּסֵּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

לב ויכול אהרן ובנוהי ית בסר דכרא וית
לחמא די בסלא לתרע משכן זמנא:

ה"י • פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • כָּל הַחֲצֵר קְרוּי כֵּן. אבן עזרא

(זג) וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמִלָּא אֶת-יָדָם לְקֹדֶשׁ
אֹתָם וְזָר לֹא-יֹאכַל בִּי-קֹדֶשׁ הֵם:

לג ויכלון יתהון די יתפפר בהון לקרבא ית
קרבנהון לקדשא יתהון ויחלוני לא ייכול
ארי קודשא אנון:

ה"י • וְאָכְלוּ אֹתָם • אֶהֱרֹן וּבָנָיו, לְפִי שֶׁהֵם בְּעֲלֵיהֶם. אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם • לָהֶם, כָּל זְרוֹת וְתַעֲבוֹב. לְמִלָּא
אֶת-יָדָם • בְּאֵיל וְלָחֶם הִלְלוּ. לְקֹדֶשׁ אֹתָם • שְׁעַל יְדֵי הַמִּלּוּאִים הִלְלוּ נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְקַדְּשׁוּ לְכַהֵנָה. כִּי
קֹדֶשׁ הֵם • קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, וּמִכָּאן לְמַדְנֵי אֲזַהֲרָה לִזְרֵי הָאוֹכֵל קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, שֶׁנֶּתַן הַמִּקְרָא טַעַם לְדָבָר מִשּׁוּם
דְּקֹדֶשׁ הֵם. אבן עזרא

(זד) וְאִם-יִוָּתֵר מִבֶּשֶׂר הַמִּלֵּאִים וּמִן-הַלֶּחֶם עַד-הַבֶּקָר
וְשִׁרְפֶתָּ אֶת-הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל בִּי-קֹדֶשׁ הוּא: אבן עזרא

לד ואם ישתאר מבסר קרבניא ומן לחמא עד
צפרא ותוקיד ית דאשתאר בננרא לא
יתאכל ארי קודשא הוא:

(זה) וְעִשִּׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כֹּכַב כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתִי אֹתָהּ
שְׁבַעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:

לה ותעבד לאהרן ולבנוהי כדין ככל די
פקדית יתך שבעת יומין תקרב קרבנהון:

ה"י • וְעִשִּׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כֹּכַב • שְׁנֵה הַכְּתוּב וְכַפֵּל, לְעַכְב, שָׁאם חֲסֵר דְּבָר אֶחָד מִכָּל הָאֲמוּר בְּעִנְיָן, לֹא
נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם לְהִיּוֹת כֹּהֲנִים, וְעֲבוּדָתָם פְּסוּלָה. אֹתָכָה • כִּמוֹ אוֹתָךְ. שְׁבַעַת יָמִים תְּמַלֵּא וְגו' • בְּעִנְיָן הַזֶּה
וּבְקַרְבָּנוֹת הִלְלוּ, בְּכָל יוֹם. אבן עזרא

(זו) וּפָר חֲטָאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל-הַכֹּהֲנִים וְחֲטָאת
עַל-הַמִּזְבֵּחַ בַּכֹּפֶר עָלָיו וּמִשְׁחַת אוֹתוֹ לְקֹדֶשׁ:

לו ותורא דחטאתא תעבד ליומא על כפורהי
ותדפי על מזבחה בכפורהי עלוהי ותדפי
יתה לקדשותה:

אבן עזרא על התורה

ל שְׁבַעַת. מֵלֶת יִלְבָּשׁם, בְּקִמְצָן גְּדוֹל תַּחַת
קֶטֶן. וְכִמּוּהוּ, בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילָם:
לא ובשלת. בצווי. כמו והפית בצור. ויכן
שלמה את הבית:

לב וְאָכַל. וְאֵת הַלֶּחֶם הַנּוֹתֵר מִהַסֵּל:
לג וְאָכְלוּ אוֹתָם. אֲשֶׁר כּוּפֵר. דִּרְךָ קִצְרָה.
ומלאת אותם, בעבור אחרת: וזר. שאינו מצרע
אחר:

לד ואם. נקרא האיל מלואים, כי בו ימלאו
ידיהם:
לה אֹתָכָה. בְּאֵתְנָח. מִלָּה מְחַבֶּרֶת מִן אוֹתָךְ.
בְּקִמְצָן גְּדוֹל תַּחַת הַסֵּל. וְכִי אוֹתָךְ רִאִיתִי:

י"ג"א על הכפרים • בשביל הכפרים, לכפר על המזבח מכל זרות ותעוב, ולפי שנגמר: "שבעת ימים תמלא ידם", אין לי אלא דבר הכא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הכא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו, לכך הצריך מקרא זה. ומדרש 'תורת כהנים' אומר: בפרת המזבח הצריך, שמה התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח. וחסאת • וחדש, לשון מתנת דמים הנתונים באצבע, קרוי חטוי. ומשחת אתו • בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית. אבן עזרא

(לז) שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים בלחג המזבח יקדש:

לז שבעת ימים תכפר על מדבחה ותקדש יתה ויהי מדבחה קדש קודשית כל דיקרב במדבחה ותקדש:

י"ג"א והיה המזבח קדש • ומה היא קדשתו? "כל הנוגע במזבח יקדש", אפילו קרבן פסול שפעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד. מתוך שנגמר: "כל הנוגע במזבח יקדש", שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון: הרובע והנרבע, ומקצה ונעבד והטרפה וכיוצא בהן? תלמוד לומר: "וזה אשר תעשה" הסמוך אחריו (תורת כהנים פרשת צו), מה עולה ראוי, אף כל ראוי, שנגרף לו כבר ונפסל משבא לעזרה, כגון: הלן והיצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוז' למקומו וכיוצא בהן (ובתים נז) • אבן עזרא

• יום שישי י"ב אדר •

(לח) וזה אשר תעשה על המזבח בבשים בניי שנה שנים ליום תמיד: אבן עזרא

לח ודין די מעבד על מדבחה אמרין בני שנה תרין ליומא תדירא:

(לט) אתה הכבש האחר תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: אבן עזרא

לט וזאת אמר חד מעבד בצפרא וזאת אמר תנינא מעבד בין שמשיא:

(מ) ועשרן סלת כלול בשמן פתית רבע ההין ונסך רביעת ההין יין לכבש האחר:

מ ועשרונא סלתא דפילא במשח פתישא רבעות הינא ונסכא רבעות הינא חמרא לאמר חד:

י"ג"א ועשרן סלת • עשירית האפפה, מ"ג ביצים וחמש ביצה. בשמן פתית • לא לחובה נאמר 'פתית', אלא להכשיר, לפי שנגמר 'פתית למאור', ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות? תלמוד לומר כאן 'פתית', ולא נאמר 'פתית למאור' אלא למעט מנחות שאין צריך פתית, שאף השחון בריחים פשוט בהן (מנחות פ). רבע ההין • שלשה לוגין. ונסך • לספלים, כמו ששנינו במסכת סכה: שני ספלים של כסף היו בראש המזבח ומנקבים כמין שני חטמין דקים. נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החטם ונופל על גג המזבח ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ. אבן עזרא

(מא) ואת הכבש השני תעשה בין הערבים במנחת הבקר ובנספה תעשה ללח לריח ניחח אשה ליהוה:

מא וזאת אמר תנינא מעבד בין שמשיא כמנחת צפרא וכנספה מעבד לה לאתקבלא ברענא קרבנא קדם יי:

י"ג"א לריח ניחח • על המנחה נאמר, שמנחת נסכים פלה כליל, וסדר הקרבנות: האברים בתחלה, ואחר כך המנחה, שנגמר (ויקרא כג): "עולה ומנחה". אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

לט את הכבש. ה"א הכבש, בצבור ה"א אחרת. כאלו הוא, את הכבש האחד. ור' משה הכהן אמר, כי את הכבש, כבש אחד: מ ועשרון. עשירית האפפה. גם ההין מדה מצרית: מא ואת. מלת ובנספה. שב אל הבקר:

בכשרה יקדש. יש אומרים, כי על הלחם לבדו ידבר שלא יגעו אם לא יהיו קדושים. והטעם, שלא יהיו טמאים: לח וזה. הטעם זה הדרבן. וכן זה יתנו, זה השעור. וכן וזה אשר תעשה אותם. משה יעשה ככה שבעת ימי המלוואים. ואחר בן אהרן ובניו.

לו ופר. תעשה ליום. בכל יום משבעת ימי המלוואים: וטעם על הכפורים. על שני האילים. וכתוב, כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם: לז קדש קדשים. קדש אחר הקדשים: כל הנוגע במזבח יקדש. כמו כל אשר יגע

(מב) **עָלַת תְּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה**
אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:
 מב עֲלֹתָ תְּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה
 קָדַם יְיָ דֹּאזְמַן מִימֵרִי לָכֹן תִּמְן לְמַלְא
 עֲמֹךְ תִּמְן:

ה"י • תמיד • מיום אל יום, ולא יפסיק יום בנתיים. אשר אועד לכם • כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לבא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקדוש ברוך הוא מדבר עם משה משהוהקם המשכן, ויש אומרים: "מעל הכפרת", כמו שנאמר (שמות כה): "ודברתי אתך מעל הכפרת", ו"אשר אועד לכם" האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא. **אבן עזרא**

(מג) **וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי:**
 מג וְנִאֲזַמֵּן מִימֵרִי תִמְן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְקַדֵּשׁ
 בִּיקְרִי:

ה"י • ונועדתי שמה • אתועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם. ונקדש • המשכן. **בכבדי** • שתשרה שכניתי בו, ומדרש אגדה: אל תקרי בכבדי, אלא במקבדי, במקבדים שלי. כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה (ויקרא י): "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש", והיכן דבר? "ונקדש בכבדי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש חז"א עמ' 166 – מו"ת 'לקראת שבת')

"ונועדתי" – דרך משה

ונועדתי שמה לבני ישראל

"אתועד עמם בדבור כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם" (כט, מג. ובפירוש רש"י)
 ויש לדיק בלשון רש"י דלכאורה אהל מועד היה המקום ששם דבר הקב"ה אל בני ישראל, ולמה נקט רש"י "אתועד עמם בדבור". לדבר עם עבדיו" דמשמע ששם דברו גם בני ישראל אל הקב"ה?
 ויש לומר דהא גופא משמיענו רש"י, דכמו ש"בית עולמים" נקרא בפתוב גם "ביתי בית תפלה" שהיה המקום הקבוע לתפלת ישראל אל הקב"ה, כמו כן האהל מועד היה המקום הקבוע לא רק לדבור הקב"ה אל בני ישראל אלא גם לתפלה ולדבור של בני ישראל להקב"ה (וראה פירוש הקצר לאבן-עזרא על הפסוק). **אבן עזרא**

(מד) **וְקִדַּשְׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אֹהֶרֶן**
וְאֶת-בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַתֵּן לִי: **אבן עזרא**

(מה) **וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיְיִתִי לָהֶם**
לְאֱלֹהִים: **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

מב עולת תמיד לדורתיכם. יעשה ככה, בבואם אל ארץ כנען. כי לא הקריבו עולות רק חמשים יום במדבר סיני. וזהו עולת תמיד העשויה בהר סיני. כי המשכן הושם בתחתית ההר בקצה המחנה. כי מערבים היו השבטים. כי באחד לחדש השני החלו לדעת מספר כל שבט ושבט לעשותם דגלים. ואחר שנסעו דרך שלשת ימים מהר סיני, היה הארון נוסע בתוך המחנות. וכן היה חונה בתוך המחנות. ועל דרך הסברה, לא הקריבו ישראל עולות וזבחים רק בסיני לבדו, ויום הפסחים בשנה השנית. כי כן כתוב על עבודת אהרן, ויעש כאשר צוה ה' את משה. וכן פתיב הזבחים ומנחתם הגשתם לי בית ישראל ארבעים שנה במדבר. כי ישראל עמדו במדבר בתהו וזליל ושימוז, כמו שמנה ושלשים שנה. ומאין היה להם בכל יום חצי הין שמן זית, גם כן זין. ואיך יוליו עמקם כמו ארבעה עשר אלף הין. ומאין היה להם, שני כבשים בני שנה בכל יום. ותוספת בשבת ובמועדים. ואין טענה ממלת אנהנו ובעירנו, כי בקדש היו, ושם בישוב קנו. ובזאת השנה שללו מדן וארץ סיחון ועוג, ויהי לכלם מקנה רב. והנה פרש טעם למה נקרא אהל מועד: לכם. לישראל. וככה קריאת העדה: לדבר אליך. לכבוד שם. וזאת אמר, אשר אועד לכם למשה ולאהרן לפעמים. ורמז לדבר אליך, למשה תמיד. ועדותו, ונועדתי שמה לבני ישראל:

מג ונאזמן מימרי תמן לבני ישראל ויתקדש ביקרי:

מה ונאקדש ית משכן זמנא וית מדבקא וית אהרן וית בנוהי אקדש לשמשא קדמי:

מה ונאשרי שכנתי בגו בני ישראל ואהוי להון לאלה:

מב עולת תמיד לדורתיכם. יעשה ככה, בבואם אל ארץ כנען. כי לא הקריבו עולות רק חמשים יום במדבר סיני. וזהו עולת תמיד העשויה בהר סיני. כי המשכן הושם בתחתית ההר בקצה המחנה. כי מערבים היו השבטים. כי באחד לחדש השני החלו לדעת מספר כל שבט ושבט לעשותם דגלים. ואחר שנסעו דרך שלשת ימים מהר סיני, היה הארון נוסע בתוך המחנות. וכן היה חונה בתוך המחנות. ועל דרך הסברה, לא הקריבו ישראל עולות וזבחים רק בסיני לבדו, ויום הפסחים בשנה השנית. כי כן כתוב על עבודת אהרן, ויעש כאשר צוה ה' את משה. וכן פתיב הזבחים ומנחתם הגשתם לי בית ישראל ארבעים שנה במדבר. כי ישראל עמדו במדבר בתהו וזליל ושימוז, כמו שמנה ושלשים שנה. ומאין היה להם בכל יום חצי הין שמן זית, גם כן זין. ואיך יוליו עמקם כמו ארבעה עשר אלף הין. ומאין היה להם, שני כבשים בני שנה בכל יום. ותוספת בשבת ובמועדים. ואין טענה ממלת אנהנו ובעירנו, כי בקדש היו, ושם בישוב קנו. ובזאת השנה שללו מדן וארץ סיחון ועוג, ויהי לכלם מקנה רב. והנה פרש טעם למה נקרא אהל מועד: לכם. לישראל. וככה קריאת העדה: לדבר אליך. לכבוד שם. וזאת אמר, אשר אועד לכם למשה ולאהרן לפעמים. ורמז לדבר אליך, למשה תמיד. ועדותו, ונועדתי שמה לבני ישראל:

מג ונאזמן מימרי תמן לבני ישראל ויתקדש ביקרי:

מה ונאקדש ית משכן זמנא וית מדבקא וית אהרן וית בנוהי אקדש לשמשא קדמי:

מה ונאשרי שכנתי בגו בני ישראל ואהוי להון לאלה:

מו וידעו כי אני יהוה אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם:
 בניהון אנא יי אלההון:
 מו וידעו כי אני יהוה אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם:
 בניהון אנא יי אלההון:

(מו) וידעו כי אני יהוה אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם:
 בניהון אנא יי אלההון:

כ"י"א לשכני בתוכם • על מנת לשכן אני בתוכם. אבן עזרא

♦ שבת קודש י"ג אדר ♦

א ומעבד מדבחא לאקטרא עלוהי קטרת
 בוסמיא דאעי שטין תעבד יתה:

ל (א) ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו:

כ"י"א מקטר קטרת • להעלות עליו קיטור עשן סמים. אבן עזרא

ב אמתא ארבה ואמתא פתיה מרבע יהי
 ומרתין אמין רומה מנה קרנוהי:

(ב) אמה ארבו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים קמתו ממנו קרנתיו: אבן עזרא

ג ומתפי יתה דהב דכי ית אגרה וית פתלוהי
 סחור סחור וית קרנוהי ומעבד לה דיר
 דדהב סחור סחור:

(ג) וצפית אתו זהב טהור אתגגו ואת קירלתיו סביב ואת קרנתיו ועשית לו זר זהב סביב:

ד ומתפי יתה דהב דכי ית אגרה וית פתלוהי
 סחור סחור וית קרנוהי ומעבד לה דיר
 דדהב סחור סחור:

כ"י"א את גגו • זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם. זר זהב • סימן הוא לכתר כהנה. אבן עזרא

ה ומתפי יתה דהב דכי ית אגרה וית פתלוהי
 סחור סחור וית קרנוהי ומעבד לה דיר
 דדהב סחור סחור:

(ד) ושתי טבעת זהב תעשה לו מתחת לזרו על שתי צלעותיו תעשה על שני צדיו והיה לבתים לבדים לשאת אתו בהמה:

ו ומתפי יתה דהב דכי ית אגרה וית פתלוהי
 סחור סחור וית קרנוהי ומעבד לה דיר
 דדהב סחור סחור:

כ"י"א צלעותיו • כאן היא לשון זיוות, בתרגומו, לפי שגאמר: "על שני צדיו", על שתי זיוותיו ששני צדיו. והיה • מעשה הטבעות האלה. לבתים לבדים • לכל בית תהיה הטבעת לבד. אבן עזרא

ז ומתפי יתה דהב דכי ית אגרה וית פתלוהי
 סחור סחור וית קרנוהי ומעבד לה דיר
 דדהב סחור סחור:

(ה) ועשית את הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב: אבן עזרא

ח ומתפי יתה דהב דכי ית אגרה וית פתלוהי
 סחור סחור וית קרנוהי ומעבד לה דיר
 דדהב סחור סחור:

(ו) ונתתה אתו לפני הפרכת אשר עלי ארן העדר לפני הכפרת אשר עלי העדות אשר אועד לך שמה:

אבן עזרא על התורה

ג וצפית. הנזיר גג על זה המזבח, ולא כן במזבח הנחשת. ובצבור היותו מצפה זהב, נקרא המזבח הזהב. וכן, השלחן הזהב. כמו המנוחה השחורה:
 ד על שתי צדיו. תוספת לבאר. וה"א בהמה נוסף, כי המלה מלעיל, כאשר פרשתי:
 ה וצפית. הבדים מצפים זהב, כבדי הארון:

אותם מצפים רק בצבור שיעשו לי משכן, ושכנתי בתוכם. וזהו מעבדון את האלהים על הקר הזה:
 א וצפית. מקטר. שם המפעל. כמו ומשלות מנות:
 ב אמה. המזבח גבוה על השלחן חצי אמה. אולי כן היה גבוה על המנוחה. והיה כנגד הכרובים שהם פורשים כנפים למעלה:

לתחום. רק המצוה באה על מנחה ישראל בצאתו למלחמה על האויב. וכן כי תצא מנחה, לא ידבר על מנחה כל ישראל, אנשים נשים וטף. כי היוצאים למלחמה הם זכרים ומעטים. והנה בנשאים הארון עמהם כאשר עשה פנחס, לא יכלו לעשות מחיצה למקום הארון:
 השעם, אז ידעו כי לא הוצאתי

כ"ט"א לפני הפרקת • שמא תאמר משוך מפנגד הארון לצפון או לדרום? תלמוד לומר: "לפני הכפרת", מכון פנגד הארון מבחין.

(ו) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר
בהיטיבו את הנגרת וקטירנה:
והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר
בהיטיבו את הנגרת וקטירנה:
והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר
בהיטיבו את הנגרת וקטירנה:

כ"ט"ב בהיטיבו • לשון נקוי הפזיכין של המנוחה מדשן הפתילות שנשפרו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר. הנגרת • לוצי"ש בלע"ז, וכן כל גרות האמורות במנוחה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הנדלקה. אבן עזרא

(ח) ובהעלת אהרן את הנגרת בין הערבים יקטירנה
קטרת תמיד לפני יהוה לדרתיכם:
והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר
בהיטיבו את הנגרת וקטירנה:
והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר
בהיטיבו את הנגרת וקטירנה:

כ"ט"ג ובהעלת • כשידליקם להעלות להבתן. יקטירנה • בכל יום, פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים. אבן עזרא

(ט) לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא
תסכו עליו:
והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר
בהיטיבו את הנגרת וקטירנה:
והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר
בהיטיבו את הנגרת וקטירנה:

כ"ט"ד לא תעלו עליו • על מזבח זה. קטרת זרה • שום קטרת של נדבה, כלן זרות לו חוץ מזו. ועלה ומנחה • ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של לחם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חס"י עמ' 458 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

העסק בעניני עולם הזה רק עם חיצוניות הלב

לא תעלו עליו • • ועלה ומנחה (ל, ט)

ידוע מה שכתוב בספרים הקדושים (ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו. של"ה ש' האותיות אות ל. ועוד) דכל אחד ממשאל צריך לעשות בלבד משכן ומכון לשבתו יתברך. ונמצא דכל העבודות שהיו במשכן ישנם גם כן בעבודת ה'.

ומבאר בתורת החסידות (ראה תורת חיים לאדמו"ר האמצעי, שמות תמו, א ואילך. ועוד) דעבודת הקרבנות בכל אחד ואחד היא ההתעסקות עם עניני עולם הזה לשם שמים, להעלותם לקדשותו יתברך, שהוא על-דרך הקרבנות שלוקחים בהמה גשמית, ומעלים אותה להיות "ריח ניחוח לה".

ועבודת הקטרת היא כלשון הזכר הקדוש (חלק ג רפת, א) "בחד קטירא אתקטירנא", ההתקשרות עם הקב"ה, הינו העבודה בה האדם קשור עם הקב"ה לבדו, ואין לו שכיכות עם עניני עולם הזה (כגון למוד התורה).

והנה עבודת הקרבנות היא על מזבח החיצון בלבד, מה שאין-כן מזבח הפנימי "לא תעלו עליו גו' עולה ומנחה" והוא רק בשביל הקטרת.

ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו, דהמזבח הפנימי שבכל אחד ממשאל, שהוא רגש האדם ופנימיות לבו, צריך להיות רק להקב"ה לבדו, בלי התערבות עניני עולם הזה, והעבודה דהעלאת הדברים הגשמיים, צריכה להיות רק עם "מזבח החיצון", שהוא חיצוניות לבו, כי פנימיות לבו ורגשותיו הם אף ורק להקב"ה בלבד. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ו ונתת. לפני הפרקת מחוץ. לפני הכפרת. המרקחות. כי האחד, בשמים בלי סמים: תמיד. בעשותם עולות. על כן הזכיר ופירוש בהיטיבו. לתמן הפתילה והשמן: לדורותיכם: ח ובהעלת. בעבור עלות להב הפתילה, ט לא. קטורת זרה. שאינה מתכוונתה: נקרא כן. והנה בהעלות, פעל יוצא: קטורת

יִכְפֹּר אֶהְרֶן עַל קִרְנוֹהִי חֹדָא בְּשִׁמְתָא מְדָמָא
חֲטָאת כְּפוּרִיָּא חֹדָא בְּשִׁמְתָא יִכְפֹּר עֲלוּהִי
לְדִרְיִכוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קָדֶם יי: פפפ

(י) וְכִפֹּר אֶהְרֶן עַל־קִרְנוֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת
הַכֹּפָרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדִרְתִּיכֶם קֹדֶשׁ־
קֹדֶשִׁים הוּא לִיהוָה:

כס"י וְכִפֹּר אֶהְרֶן • מִתַּן דְּמַיִם. אַחַת בַּשָּׁנָה • בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, הוּא שְׁנַאֲמַר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת" (ויקרא יז): "וַיֵּצֵא אֶל
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְכִפֹּר עָלָיו". חֲטָאת הַכֹּפָרִים • הֵם פֶּר וְשָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים הַמְכַפְּרִים עַל טְמֵאת
מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁי. קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים • הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ לְדִבְרֵים הִלּוּ בְּלִבָּד וְלֹא לַעֲבוּדָה אַחֲרֵת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 179)

הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ לְדִבְרֵים הִלּוּ בְּלִבָּד, וְלֹא לַעֲבוּדָה אַחֲרֵת (רש"י ל, י) הַקִּרְבַּת קִרְבֵּן מִסְמֶלֶת אֶת הַשְּׁמוּשׁ בְּדִבְרֵי גִשְׁמִי, כְּגוֹן
אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, לְשֵׁם שְׁמַיִם, לְצַרֵּף עֲבוּדַת ה'. וְעֲבוּדָה זוֹ צְרִיכָה לְהַעֲשׂוֹת עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, הֵינִינוּ בְּחִצּוֹנוֹת הַלֵּב, בְּלִי הַתְּלַהּבוֹת
יִתְרָה. וְאֵלּוּ עֲבוּדָה רוּחָנִית, כְּגוֹן תַּפְלָה לְמוֹד וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְשׁ לַעֲשׂוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, עִם 'פְּנִימִיּוֹת' הַלֵּב, הֵינִינוּ בְּלַהֵט
וּבַהֲתַלְהָבוֹת. אבן עזרא

ק"א פסוקים, מיכאל סימן. חסלת פרשת תצוה

אבן עזרא על התורה

י וְכִפֹּר. אַחַת בַּשָּׁנָה. בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי. וְטַעַם כְּפוּרִים, עַל דָּם הַפֶּר וְדָם הַשְּׁעִיר. וְזֶה חַיִּיב כָּל שָׁנָה. וְאֵין צוּרֵף לְהַזְכִּיר דָּם פֶּר הַמִּשְׁחִית
אוֹ הַצָּבוּר בְּחֻטָּאָם. כִּי אֵינָם תְּמִיד רַק לְפָרְקִים מַעֲשִׂים:

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(י) וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם, כִּי בָעֵת שֶׁתִּסְפֹּר לָהֶם עַל
בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַעֲתִיד, וַיִּכְרוּ בְּבִנְיָן הָרִאשׁוֹן
שֶׁנִּחְרַב בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם וַיִּכְלְמוּ בָּזֶה. וּמִדְּרוֹ אֵת
תְּכֵנִיּוֹת, וַיִּמְדְּרוּ עַל יָדָּהּ שֶׁאֵתָּה מוֹרָה לָהֶם אֵת תְּכֵן
חֲשׁוֹן הַבְּנִין. (יא) וְאֵם נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ,
אֵם וַיִּכְלְמוּ מִכָּל הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים שֶׁעָשׂוּ, אִם הוֹדַע
לָהֶם אֵת מַה שֶּׁאֵין עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם בְּבִנְיָן
הַמִּקְדָּשׁ. וְתִבְנוּתוֹ, חֲשׁוֹן תָּאִיו וְלִשְׁכּוֹתָיו.
וּמוֹצְאָיו וּמוֹכְאָיו, מִדַּת הַפְּתִיחוֹת, שִׁיּוּצָאִים
וּבָאִים דְּרָכָם. וְכָל צוּרוֹתָיו, צוּרַת כָּל חֹדֶר וְחֹדֶר.
וְאֵת כָּל חֲקוֹתָיו, מַה שֶּׁרָאִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל חֹדֶר
וְחֹדֶר. וְכָל צוּרוֹתָיו, צוּרַת הַפְּתִיחוֹת שֶׁעַל הַקִּירוֹת.
וְכָל תּוֹרוֹתָיו, מְקוֹם עֲמִידַת הַכְּהֵנִים וְהָעָם. וְכֵתֵב
לְעֵינֵיהֶם, אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּתוּב לְעֵינֵיהֶם,
כִּדְּי שֶׁלְּמִדּוֹ בּוֹ. (יב) סְבִיב סְבִיב קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים,
בֵּינוֹן שֶׁכָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁל אֲחֻזּוֹת הַכְּהֵנִים וְהַלְוִיִּם
נִקְרָאוּ "קֹדֶשׁ", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "תִּירוֹמֹת הַקֹּדֶשׁ" (ויחזקאל
מחזקאל, לכן יִקְרָא הַר הַבֵּית "קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים" לְעֵמֶתָם.

(ג) אִמָּה אִמָּה וְטַפָּח, בְּאִמָּה בַּת שִׁשָּׁה טַפָּחִים,
שֶׁהִיא אִמָּה וְטַפָּח בְּאִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טַפָּחִים. וְחִיק הָאִמָּה, אֲכָל גְּבִיָּה עֲלִית הַיִּסּוּד, הִנֵּה כְּמִדַּת הָאִמָּה הַפְּשׁוּטָה בַּת חֲמִשָּׁה טַפָּחִים. וְאִמָּה
רַחֲבָה, וְכֵן הָאִמָּה שֶׁל רַחֲב כְּנִיסַת הַסּוּבֵב שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, הִנֵּה בְּאִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טַפָּחִים. וְגִבּוּלָה אֵל שֶׁפְּתָה סְבִיב וְרַת הָאֲחֵר, וְכֵן הַקִּירוֹת
שֶׁהֵיוּ בְּגִבּוּלָה מִסְבִּיב בְּאַרְבַּע הַפְּנוֹת, הִנֵּה הַמִּדָּה שֶׁל כָּל קֶרֶן וְרַת אַחַת מֵאַמְצַע תְּקֵרָן. וְלִפִּי זֶה הָיוּ הַקִּירוֹת אִמָּה עַל אִמָּה, כִּי הָאִמָּה שְׁתֵּי
יָרֵחוֹת. וְהָיוּ גַם כֵּן בְּאִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טַפָּחִים. וְזֶה גִבּ הַמִּזְבֵּחַ, וְכִמְדָּה זוֹ שֶׁל אִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טַפָּחִים וְהָיוּ גַם מִזְבֵּחַ הַזֶּהֱבִי שֶׁהוּא אִמָּה
עַל אִמָּה. (יד) וּמַחֲזִיק הָאֲרִץ, מִהַתְּחַלֵּת הַיִּסּוּד שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן מִהַקִּרְקַע. עַד הַעֲזָרָה הַתְּחַתּוֹנָה, עַד סוֹף גְּבִיָּה הַבְּלִיטָה הַתְּחַתּוֹנָה שֶׁל
הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהוּא נִחְשָׁב לִיסוּד הַמִּזְבֵּחַ. וְרַחֲב אִמָּה אַחֲרָה, וְרַחֲב הַבְּלִיטָה שֶׁל יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ אִמָּה אַחֲרָה. וְהַעֲזָרָה הַקְּטַנָּה עַד הַעֲזָרָה הַגְּדוּלָּה
אַרְבַּע אַמּוֹת, מִהֵנֵּן שֶׁל יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ עַד גִּבּ הַ"סּוּבֵב" שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ וְהָיוּ אַרְבַּע אַמּוֹת גְּבִיָּה. וְרַחֲב הָאִמָּה, וְרַחֲב הַסּוּבֵב שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ וְהָיוּ
נִכְנָס לִפְנֵים בְּרַחֲב אִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טַפָּחִים. (טו) וְהַתְּחַלֵּל, הוּא גְּבִיָּה הַמִּזְבֵּחַ מִן הַסּוּבֵב וְלִמְעַלָּה. אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּלוּמָר, הַדְּמִים הַנִּתְּנִים

בקרנות המזבח, גבול רשותם הוא מגן המזבח ולמטה ארבע אמות. וְשֵׁם הוּא "חוט הסקרא" להבדיל בין דמים הנתנים למעלה לבין דמים הנתנים למטה. ומהאראל ולמעלה הקרנות ארבע, למעלה מגן המזבח היו ארבע קרנות בארבע הפנות. (טו) והאראל שתיים עשרה ארד, שטח המזבח שהוא מקום המערכה, היה שתיים עשרה אמה על שתיים עשרה אמה. והיו מאמצעיתו לכל צד, ואם בן היה עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע אמות. אל ארבעת רבעיו, שמהאמצע הוא מודר שתיים עשרה אמה לכל צד. (זו) והעזרה, גג המזבח עם מקום הקרנות ועם מקום רגלי הכהנים. אל ארבעת רבעיה, שהוא מודר ארבע עשרה אמה מהאמצע לכל צד. ואם בן היה עשרים ושמונה אמות על עשרים ושמונה אמות. והגבול, הקרנות שהיו בגובה מסביב לה בארבע הפנות. חצי האמה, היו חצי אמה רחב מהאמצע לכל צד, ואם בן היה אמה על אמה. והחיק לה אמה סביב, כלומר, לעתיד יהיה היסוד של המזבח בולט אמה מסביב לכל הצדדים. ולא כפי שהיה מקדם שלא היה למזבח יסוד בולט בצד דרום ובצד מזרח משום שלא היה שטח זה בגחלת בנימין. ולעתיד לא יהיה מקום המקדש מיוחד לשום שבט. ומעלותהו פנות קדים, והכבש שעולים בו, יהיה בדרום, כדי שיהיה העולה בו פונה ("קדים") לצד מזרח, שכל הפניות הם דרך ימין. (יח) אלה חקנות המזבח, אלה האמורים להלן הם משפטי המזבח לחנכו ביום השלמת עשיתו. (יט) הכהנים הלויים, הכהנים הקאים משבט לוי. מודר צדוק, הוא היה הכהן הגדול הראשון ששמש בבית המקדש בימי שלמה, לפיכך נקראו על שמו. פר בן בקר לחטאת, מוסב על "ונתתה אל הכהנים וגו'". (כ) על ארבע קרנותיו ואל ארבע פנות העזרה, על ארבע קרנות המזבח ועל ארבע הזויות של בגן גג המזבח. ואל

ומהאראל ולמעלה הקרנות ארבע: זו והאראל שתיים עשרה ארד בשתיים עשרה רחב רבוע אל ארבעת רבעיו: זו והעזרה ארבע עשרה ארד בארבע עשרה רחב אל ארבעת רבעיה והגבול סביב אותה חצי האמה והחיק לה אמה סביב ומעלתהו פנות קדים: יח ויאמר אלי בן-אדם כה אמר אדני יהוה אלה חקנות המזבח ביום העשותו להעלות עליו עולה ולזרק עליו דם: יט ונתתה אליהם הלויים אשר הם מודר צדוק הקרבים אלי נאם אדני יהוה לשרתני פר בן-בקר לחטאת: כ ולקחת מדמו ונתתה על-ארבע קרנותיו ואל-ארבע פנות העזרה ואל-הגבול סביב וחטאת אותה ובפרתהו: כא ולקחת את הפר החטאת ושרפו במפקד הבית מחוץ למקדש: כב וביום השני תקריב שעיר-עזים תמים לחטאת וחטאו את-המזבח פאשר חטאו בפר: כג בכלותך מחטא תקריב פר בן-בקר תמים ואיל מן-הצאן תמים: כד והקרבתם לפני יהוה והשליכו הכהנים עליהם מלח והעלו אותם עולה ליהוה: כה שבעת ימים תעשה שעיר-חטאת ליום ופר בן-בקר ואיל מן-הצאן תמימים יעשו: כו שבעת ימים יכפרו את-המזבח וטהרו אותו ומלאו ידיו: כז ויכלו את-הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על-המזבח את-עולותיכם ואת-שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה:

הפטרה לפרשת זכור נדפסה בעמ' קסא

הגבול סביב, ויכן שזה נאמר על היסוד, שהוא בגבול המזבח. (מצודת דוד) וחטאת אותה ובפרתהו, בזה תטהר את המזבח ותנקו להכניסו בקדשה להיות ראוי לכפר עליו מפאן ולהבא. כא) במפקד הבית, במקום שהבית בלה. כלומר, במקום קדוש מחוץ לבית. כד) והקרבתם לפני ה', זו היא ההקדשה שעל המזבח. והשליכו הכהנים עליהם מלח, בפתוח בתורה "על כל קרבנד תקריב מלח" (ויקרא ב'ג). תמימים יעשו, לקרבן עולה את הפר ואת האיל. כז) ומלאו ידיו, בזה יחנכו את המזבח.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום רביעי - י' אדר מפרק נה עד סוף פרק נט	יום ראשון - ז' אדר מפרק לט עד סוף פרק מג
יום חמישי - י"א אדר מפרק ס עד סוף פרק סה	יום שני - ח' אדר מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שישי - י"ב אדר מפרק סו עד סוף פרק סח	יום שלישי - ט' אדר מפרק מט עד סוף פסוק נד
שבת קודש - י"ג אדר פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	

יום ראשון ז' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, וזאת תהי' עבודתו... עד עמ' 80, לפניכם ה' וגו'.

ליקוטי אמרים

והתאחדותה מחדש באלקות על-ידי תורה ועבודה, יוֹתֵר מִהֲנוּף
הַנְּבִיָּה, – שהנפש תהיה יקרה בעיניו – לשמוח בשמחתה – מאשר
גופו הנבזה, שֶׁלֹא לְעֶרְבּ וּלְכַלְכֵּל שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ בְּעֶצְבוֹן הַגּוֹף.
– שמבלי הבט שמבחינת הגוף קיימת סיבה להיות בעצבות, יהיה
בכל זאת בשמחה מבחינת
הנפש, שיקרה בעיניו
בהרבה. וְהֵנָּה, בְּחִינַת ז' –
אופן זה של עבודה, שהנפש
האלקית מנתקת עצמה
מגלות הגוף והנפש
הבהמית, על-ידי מצוות
ומעשים טובים, למרות
שהגוף נשאר בנחיתותו,
היא בְּחִינַת יְצִיאַת
מִצְרַיִם, שְׁנֵי אֲמָרִים בָּהֶּם:
"כִּי בָרַח הָעָם", – שעם
ישראל יצא ממצרים בצורה
של בריחה. דְּלִכְאוּרָהּ הוּא
תְּמוּנָה, לְמַד הִתְיָתָה בְּזֹאת,
– "לברוח" ממצרים, וְכִי
אֵלּוּ אֲמָרוּ לְפָרְעָה
לְשַׁלְּחֵם חֲפְשֵׁי לְעוֹלָם, לֹא
הָיָה מִכְרָח לְשַׁלְּחֵם? –
אחרי עשר המכות שניתכו
עליו, היה פרעה נאלץ בין
כה לשלחם, מדוע, איפוא,
היה זה צריך להיות בצורה של ערמה, לומר לו שיוצאים לשלשה
ימים בלבד, ולאחר מכן לברוח? אֵלֶּיךָ – כי כל דבר הנעשה אצל
בני ישראל בגשמיות – מקורו מאותו דבר כפי שהוא ברוחניות. בני
ישראל היו בגשמיות בגלות מצרים, מחמת שברוחניות היו
נשמותיהם בגלות הקליפה והטומאה של מצרים; ויצאתם ממצרים
בגשמיות נבעה מיציאת נשמותיהם מטומאת מצרים ברוחניות;
ומאחר שיצאתם ממצרים, היתה כך שנפשם האלקית השתחררה
בכוח מן ה"רע" של טומאת וקליפת מצרים שנדבקה בהן (שכן,
מבחינת גופם ונפשם הבהמית, נשארו עדיין בהם קליפת וטומאת
מצרים) – לכן גם בגשמיות היתה גאולתם בצורה של בריחה –
ובלשון ה"תניא": מִפְּנֵי שֶׁהָרַע שֶׁבִּנְפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל – מבחינת גופם
ונפשם הבהמית, עָדִין הָיָה בְּתַקְפּוֹ בְּחֻלָּל הַשְּׂמָאֵלִי, – שבלב,
מקומה של הנפש הבהמית ושל היצר הרע¹³, כִּי לֹא פָּסְקָה
וְהִתְמָה עַד מֵתֵן תּוֹרָה, רַק מִנְּמָתָם וְחִפְצָם הִתְיָתָה לְצֵאת
נַפְשָׁם מֵהַלְהוּת מְגֻלוֹת הַסְּמָרָא-אֲחֵרָא, הִיא טְמֵאת מִצְרַיִם,
וְלִדְבָקָהּ בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וּבְדִכְתִּיב¹⁴: "ה' עָזַר וּמָעִז וּמְנוּסֵי בְּיָוֶם

וְזֹאת תִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ כֹּל יְמֵיו בְּשִׂמְחָה רַבָּה, הִיא שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ
בְּצֵאתָהּ מִהֲנוּף הַמִּתְעַב, וְשִׂבָּה אֶל בֵּית אֲבִיהָ בְּנְעוּרֶיהָ, –
לשורשה, כמו שהיתה בתחילה, השבה זו מתבצעת בְּשִׁעֲת הַתּוֹרָה
וְהַעֲבוּדָה, – כשהוא לומד תורה ועוסק בעבודת ה', חוזרת הנפש
ליחודה בשורשה
כבתחילה, לפני שהתלבשה
בגוף. וּבְמֵאֲמָר רַח"ל¹:
לְהִיטֵת כֹּל יְמֵיו בְּתִשְׁבֻּתָהּ.²
9 – לשון כ"ק רבינו:
10 "דלכאורה אינו מובן –
11 לאחר שעשה תשובה – על
12 מה שוב יעשה תשובה?" –
13 אלא הכוונה היא, שתמיד
14 יעסוק בתורה ובעבודה,⁸
15 לגרום להשבת הנפש
16 למקורה ושורשה, שזה ענין
17 התשובה. וְאֵין לָךְ שְׂמִיחָה
18 גְּדוּלָּה בְּצֵאתָה מִהֲגֻלוֹת
19 וְהִשְׁבִּיחָה, בְּמִשְׁלַל בֵּן מֶלֶךְ
20 שֶׁהָיָה בְּשִׁבְיָה וְטוֹחֵן בְּבֵית
21 הָאֲסוּרִים¹² – מאסר קשה
22 בו הוא נדרש לעסוק
23 בעבודות קשות ומפרכות,¹⁷
24 וּמְגֻלוֹת בְּאִשְׁפָּה, – ומאותו
25 מצב וְיֵצֵא לְחֶפְשִׁי אֶל בֵּית
26 אָבִיו הַמֶּלֶךְ. – וניתנה לו
27 האפשרות לחזור לבית אביו המלכותי – הרי זו השמחה הגדולה
28 ביותר; כן תהא שמחתו של בן ישראל, בעבודת התורה והמצוות,
29 כי על ידי כך, הוא מוציא את הנפש, שהיא בן מלך, מגלותה בגוף
30 ובעניניו הנחותים, ומחזירה לשורשה – מלכו של עולם. וְאֵיךְ
31 שֶׁהֲנוּף עוֹמֵד – עדיין, בְּשִׁקּוּצוֹ וְתַעֲבוּבוֹ, וְכִמּוֹ שְׂבִיבוֹת בְּיָדָהּ
32 דְּנִקְרָא "מִשְׁכָּא דְּחֻיָּא", – שהגוף נקרא "משכא דחויא" – "עור
33 הנחש" ("נחש" הכוונה לשלש הקליפות הטמאות לגמרי, וגופו של
34 יהודי שמקליפת "נוגה", נקרא לכן, "משכא דחויא" – "עור
35 הנחש")¹³. כִּי מֵהוּתָה וְעֶצְמוּתָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לֹא נִחְפָּד
36 לְטוֹב לְכַלֵּל בְּקִרְשָׁה – שכן, המצוות והמעשים הטובים משפיעים
37 רק על לבושי הנפש הבהמית שעל-ידם נעשית מצוה גשמית. ואילו
38 מהותה ועצמותה של הנפש הבהמית, כלומר: כוחותיה, אינם
39 נהפכים על ידי כך ל"טוב", כיצד, איפוא, הוא יכול להיות בשמחה
40 גדולה, בשעה שהוא יודע שמבחינת גופו ונפשו הבהמית הוא
41 נשאר עדיין באותו מצב נחות? – מִכָּל מְקוֹם, הִיָּקֵר נַפְשׁוֹ
42 בְּעֵינָיו, לְשִׂמְחָה בְּשִׂמְחָתָה – שמחת הנפש, ביציאתה מגלות הגוף,

11. ראה שבת קנ"ג, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה שופטים טז, כא. ורשב"ם שמות יא, ה"13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמבואר הענין בארוכה בד"ה ותפקחנה - להצ"צ - ס' החקירה ע' 136". 14. שמות יד, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ ג"כ זה שלא עיכבן אפילו כהרף עין כו". 16. ירמ' טז, יט.

- 1 צָרָה וְגו', - "מנוסי" - לשון "בריחה", כלומר: ישנה צורת עבודה
2 של בריחה אל ה', "משגבי
3 ומנוסי וגו'¹⁷", "והוא
4 מנוס לי וגו'¹⁸". - הרי, 1
5 כשם שברוחניות בריחה 2
6 הנפש האלקית מזה"רע, 3
7 לכן כך היה גם בגשמיות,
8 שהגאולה באה באופן של "כי ברח העם". וְלָבָן, לְעֵתִיד, -
9 בגאולה העתידה, כְּשִׁיעָבִיר ה' רוּחַ הַטּוֹמָאָה מִן הָאָרֶץ, -
10 וממילא לא תהיה ברוחניות צורה זו של בריחה מן ה"רע", כי הרע
- 11 יתבטל לגמרי, לכן גם בגשמיות לא תהיה הגאולה בצורה של
12 "בריחה", שלכן - כְּתִיבִי:
13 "ובמנוסה לא תלכו, כי
14 הלך לפניכם ה' וגו'".
15 - אך, היציאה ממצרים
16 היתה בצורה של מנוסה,
17 וכך גם בעבודה הרוחנית
18 של יהודי, שאף שהגוף נשאר עדיין בנחיתותו, יוצאת בכל זאת
19 הנפש האלקית מגלותה בגוף ובנפש הבהמית, על-ידי מצוות
20 ומעשים טובים, שזוהי בחינת יציאת מצרים.

יום שני ח' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 80, ולהיות בחי' תשובה... עד עמ' מא, משמחי לב:

- 21 וְלִהְיוֹת בְּחִינַת תְּשׁוּבָה זו - השבת הנפש לשורשה על-ידי תורה
22 ומצוות, בְּיָתֵר שֵׁאת וְיָתֵר עֵז מַעְמָקָא דְלָבָא, - מעומק הלב, וגם
23 שְׂמַחַת הַנֶּפֶשׁ - המתלווה ל"תשובה" זו, תְּהִיָּה בְּתוֹסַפֵּת אוֹרָה
24 וְשִׂמְחָה - הרי זה כְּאִשֶּׁר יָשִׁיב אֶל לְבָבוֹ דַּעַת וְתְבוּנָה - כשיתבונן
25 בלבו, בדעת ובתבונה,
26 לְנַחֲמוֹ - את הלב,
27 מַעְצְבוֹנוֹ וְיִגְוֹנוֹ, - הנובעים
28 מחשבונו ומצבו הרוחני,
29 לְאִמֵּר בְּנִזְכָּר לְעִיל: הֵן 6
30 אִמַּת כּו' - שאני רחוק
31 בתכלית מהקב"ה, ומתועב
32 ומשוקץ, אֲךְ אֲנִי לֹא
33 עֲשִׂיתִי אֵת עֲצָמִי, -
34 העובדה שהנפש האלקית
35 מסוגלת לבוא למצב כזה
36 של גלות בגוף ובנפש
37 הבהמית, המושכות אותה
38 לענינים שפלים ביותר - לא
39 אני יצרתי את הנסיבות
40 שמצב כזה יוכל להתהוות, ¹⁷
41 אלא הקב"ה הליבש את
42 הנפש האלקית בגוף ובנפש
43 הבהמית, כך שהיא מסוגלת
44 לבוא למצב כזה, וְלָמָּה עָשָׂה ה' בְּזֹאת, לְהוֹרִיד חֶלֶק מֵאוֹרוֹ
45 וְתַבְרָךְ, - הנפש האלקית, הַמְּמַלֵּא וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין - כל
46 העולמות, וְכָל קַמְיָה בְּלֹא חֲשִׁיב, - והכל לעומתו לא נחשב
47 לכולם, וְהַלְבִּישׁוֹ - את האור, את הנשמה, הליבש הקב"ה,
48 בְּ"מַשְׁכָּא דְחַוְיָא" - בגוף, הנקרא, כאמור, "עור הנחש" וְ"מַפָּה
- 49 סְרוּחָה" - למה, אכן, עשה הקב"ה כך? אֵין זֶה כִּי אִם יִרְדָּה זו
50 - של הנפש האלקית, הֵיא צִדָּךְ עֲלִיָּה, - שתבוא אחרי הירידה:
51 לְהַעֲלוֹת לָהּ כָּל נֶפֶשׁ חַיּוֹנִית הַבְּחִימִית שְׂמַקְלֶפֶת נִגְה וְכָל
52 לְבוּשֶׁיהָ, הֵן בְּחִינַת מַחְשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה שְׁלָה, - שכולם יתעלו
53 אל הקב"ה, עַל יְדֵי
54 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּמַעֲשֵׂה דְבוּר
55 וּמַחְשָׁבַת תְּתוּרָה - על-ידי
56 עשיית מצוות התורה, ועל-
57 ידי הדיבור וההרהור בעניני
58 תורה - שעל ידי כך מתעלה
59 הנפש הבהמית ומחשבתה,
60 דיבורה ומעשיה, [וְכִמּוֹ
61 שִׁיתְבָּאָר לְקַמְנָא²⁰ עֲנִין
62 הַעֲלָאָה זו - של הנפש
63 הבהמית ולבושיה
64 פְּאִרְיָבוֹת, אִיךְ שְׁהִיא -
65 העלאה זו, תְּכַלִּית בְּרִיאת
66 הָעוֹלָם], וְאִם בֶּן אִפּוֹא
67 זֹאת אַעֲשֶׂה, וְזֹאת תְּהִיָּה
68 כָּל מְנַמְתִּי כָּל יְמֵי חַלְדִּי -
69 כל משך ימי חיי, לְכָל בְּהֵן
70 - להכניס במחשבה, דיבור
71 ומעשה של תורה, חֲזִי רוּחִי
72 וְנַפְשִׁי, וְכִמּוֹ שְׂכַתוֹכִי²¹: "אֵלֶיךָ ה' נִפְשִׁי אֲשָׁא", דְּחִינְנִי לְקִשֶּׁר
73 מַחְשַׁבְתִּי וְדִבּוּרִי בְּמַחְשָׁבָתוֹ וְדִבּוּרוֹ וְתַבְרָךְ, וְהֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְבוּשׁ
74 הָעֲרוּבוֹת לְפָנֵינוּ, - הלכות התורה, הן הן מחשבתו ודיבורו של
75 הקב"ה, ועל-ידי הדיבור וההרהור בהלכות התורה, מקשר האדם
76 את דיבורו ומחשבתו, בדיבורו ומחשבתו של הקב"ה, וְכֵן מַעֲשֵׂה

1 **במעשה המצות**, – שעלידי עשיית המצוות במעשה, מתקשר
2 לבורש המעשה שבאדם, לבחינת המעשה של הקב"ה, שְׁלֵבָן
3 **נקראת התורה**²²
4 **"משיבת נפש", פרוש –**
5 משיבה את הנפש למקורה
6 **וְשִׁרְשָׁה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר**²³
7 – על מה שלמדנו,
8 שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו הרוחני – ישמח
9 את עצמו על-ידי תורה ומצוות, ועל ידי כך יחזיר את נפשו
10 למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: **"שְׂרִים מְשֻׁמְחִי**
11 **לֵב"** – שעלידי החשבון, שעלידי תורה ומצוות, מתעלה גם

ליקוטי אמרים

במעשה המצות שלכן נקראת התורה משיבת נפש פי'
למקורה ושרשה וע"ז נאמ' פקודי ה' ישרים משמחי לב:

נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה
יותר, ושמחת הנפש תהיה בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי
החשבון האמור לפני כן,
הרי נפשו האלקית בלבד
תצא מגלות הגוף והנפש
הבהמית, ותברח מן ה"רע",
שהוא עדיין בתוקפו – ואז
הרי מבחינת גופו ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות
וירוד; לעומת זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה
על-ידי לימודו תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה
שמחה.

יום שלישי ט' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, באריכות:

23 **פרק לב.** בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם מגיע
24 למרירות ול"לב נשבר", על-ידי שעושה חשבון נפשו ומצבו הרוחני שאינו
25 כמו צריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית על-ידי התבוננותו,
26 שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק מהקב"ה תכלית ריחוק,
27 אבל יש בו הרי נפש אלקית,
28 שהיא חלק אלקה מומעל ממש,
29 ומאחר שהנפש האלקית
30 נמצאת בגלות הגוף והנפש
31 הבהמית, ורחמנות גדולה עליה
32 – ישתדל, משום כך, בלי הפסק
33 לגאול את הנפש האלקית
34 מגלות זו ולהחזירה לשורשה
35 באלקות, על-ידי קיום התורה
36 והמצוות – שיבה חזרה זו
37 מביאה לשמחת־נפש גדולה:

ליקוטי אמרים

פרק לב והנה ע"י קיום הדברי' הנ"ל להיות גופו
נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו
תהיה שמחת הנפש לברוה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא
לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל
למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו
והנפש והרוח מי יודע גדולתו ומעלתו בשרשן ומקורן
באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב' א' לכולנה
ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם

עליו לאהוב כמו שהוא אוהב את עצמו. **כי מאחר שגופו נמאס**
ומתועב אצלו, – הרי שאין מקום כלל שמצד גופו יאהב את עצמו
יותר מאשר את הזולת; כן אין מקום כלל שיאהב את עצמו יותר
מאשר את הזולת, בחשבו שהנפש שלו היא למעלה במדרגה מאשר
הנפש של הזולת, שהרי,
והנפש והרוח מי יודע
גדולתו ומעלתו בשרשן
ומקורן באלקים חיים, –
כיצד, איפוא, הוא יכול
לדעת שנפשו חשובה והיא
למעלה מנפש הזולת? שמה
המצב הפוך לגמרי? **בשגם** –
כי בעצם, **שְׂבָלָן מתאימות**,
– כל הנשמות שוות,
במדרגה אחת. **כ"ק רבינו**
מעיר: "ועוד יותר מזה שמתאימות אבל מחולקות כאו"א בפ"ע – הנה
ואב אחד כו". כלומר: נוסף על כך, שהנשמות מתאימות, אך יחד עם
כך הן נבדלות אחת מהשניה וכל נשמה היא דבר לעצמו (כי עצם
הדבר שאנו אמרים שהן מתאימות אחת לשניה מורה על התבדלותן
ולא על התאחדותן) – הרי כפי שרבנו הזקן ממשיך ואומר ביחס
לענינו – **וְאֵב אֶחָד לְכָלֶנָּה**, – אב אחד ושורש אחד לכל נפשות בני
ישראל². **כ"ק רבינו מסיים הערתו האמורה:** "כולנה – מתאחדים".
כלומר: הרי זה יותר מאשר נאמר קודם, בכך ש"אב אחד" הוא
"לכולנה" – אחדות אחת. **וְלֵכֵן נִקְרָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל "אחים" ממש**,
מצד שְׂרָשָׁם נְפֻשָׁם בְּה' אֶחָד; – כמו שלהרבה אחים יש אב אחד, כך

שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו הנחות
39 והלא־טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר מהגוף, וממילא
40 אסור ששמחה זו תופר על-ידי העצבות הנובעת מהגוף. **וְהִנֵּה, עַל יְדֵי**
41 **קיום הדברים הנזכרים לעיל, להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו**, –
42 בהשתכנעו, על-ידי חשבון הנפש, עד כמה הגוף ירוד, **רַק שְׂמִיחָתוֹ**
43 **תהיה שְׂמִיחָת הַנֶּפֶשׁ לְבָדָה** – ממה שהוא יוצא מהגלות וחוזר
44 לשורשו האלקי, על-ידי מצוות ומעשים טובים, **חֲרִי זֶה דֶּרֶךְ יִשְׁרָה**
45 **וְכָלֶה לְבָא לִידֵי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך"**¹ **לְכָל**
46 **נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן**. – החל מגדול במצוות
47 ובמעשים טובים, וכלה בקטן במצוות ובמעשים טובים, את כולם

22. שם יט, ח. 23. שם יט, ט. 1. ויקרא יט, יח. 2. לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתו ומעלתו" – של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדרגות הנפשות, ומיד אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאוחדות? אלא הפירוש הוא: "אלקים חיים", השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדרגות – כאן ישנם הבדלים בין מדרגה אחת לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשורשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" – "אב" הוא בחינת "חכמה" – שם אין שום הבדל והתחלקות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל) (בפרק שני) – ביחס לשורש הנשמה ואיך שהיא יורדת לאחר מכן בהשתלשלות – ה"בן" ששורשו הוא מטיפת מוח האב, שם אין עדיין ציור של אברים נפרדים; וכשטיפת האב יורדת לאחר מכן בכטן האם, שם מתחילה להתהוות תבניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד לכולנה" – שכל הנשמות מאוחדות. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא קרובים או דומין (כפה"י לך יג, ח)" – מה שבני ישראל מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן,

1 יש לכל הנשמות אב אחד ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד אפשרי,
2 לכאורה, הדבר לאהוב את הזולת כמו את עצמו; אהבת עצמו היא
3 הרי טבעית ועצמותית, ואילו האהבה לזולת, איננה עצמותית כי
4 אם אהבה הנוצרת, ודבר עצמותי הוא תמיד חזק יותר מאשר דבר
5 הנוצר ונרכש. כיצד, איפוא,
6 הוא יכול לאהוב את הזולת
7 כמו שהוא אוהב את עצמו?
8 אלא, לפי האמור, שמבחינת
9 הנשמה כל בני ישראל הם
10 אחים, כי הם באים משורש
11 אחד, מובן הדבר. שכן,
12 מבחינת הנשמה הרי גם
13 האהבה לזולת היא אהבה
14 טבעית ועצמותית, באותה
15 מדה שהאהבה בין אחים
16 היא טבעית ועצמותית.
17 ברם, כל האמור הוא רק
18 מבחינת הנשמה בלבד, רק
19 – זאת, שהגופים מחלקים,

20 ולכן העושים גופם עקר ונפשם טפלה – אי אפשר להיות
21 אהבה ואחווה אמיתית ביניהם, – מאחר שעניני הנפש – בהם
22 האהבה לזולת היא טבעית ועצמותית – אינם בעיניו העיקר, כי אם
23 עניני הגוף, ומבחינת הגוף, הרי הוא והזולת – נפרדים וחלוקים אחד
24 מהשני ואי אפשר שתשרור ביניהם אהבה אמיתית, אלא – אהבה,
25 התלויה בדרך לבדה. – שאז, מוגבלת האהבה בהתאם לגבולות
26 ה"דבר", וכשה"דבר" הגורם את האהבה, בטל – בטלה ממילא
27 האהבה. ואילו מי שהנפש היא עיקר בעיניו והגוף – טפל, יש לו
28 הרי, מבחינת הנפש, אהבה עצמותית לזולת, באותה מדה של
29 האהבה העצמותית והטבעית שבין אחים. להלן, יסביר רבנו הזקן
30 "ענין עוד יותר גדול בהנ"ל, שהשמחה מביאה לידי קיום מצוה כזו
31 – שהיא כל התורה כולה" (לשון ב"ק רבינו). כלומר: כשגופו יהיה
32 מאוס עליו, ושמחתו תהיה מצד הנפש בלבד, זה יביא אותו לקיום
33 מצוה כזו המבטאת את התורה כולה – והיא, אכן, מצות אהבת
34 ישראל – אלא עד כאן דובר אודות מצוה זו כשלעצמה, ולהלן
35 ידובר אודות מצוה זו – אהבת ישראל – כפי שהיא "כל התורה
36 כולה". שכן, דברי חכמינו ז"ל, שאהבת ישראל היא יסוד ושורש
37 כל התורה, כלומר יסוד ושורש לכל המצוות, דורשים הסבר. שני
38 סוגים במצוות: מצוות שבין אדם לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום.
39 אפשר, לכן, להבין, כיצד אהבת ישראל יש בה משום יסוד לקיום
40 כל המצוות שבין אדם לחבירו; ברם, איזו שייכות יש לאהבת הזולת

ליקוטי אמרים

בה' אחד רק שהגופים מחולקין. ולכן העושי' גופם עיקר
ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחווה אמיתית
ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה. וז"ש הלל הזקן על
קיום מצוה זו והו' כל התורה כולה ואידך פירושא הוא
כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות
הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל
עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש
לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד
באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא
שריא באתר פגים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד
באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות:

41 כמו את עצמו, לכך שבגללה יהיה זהיר במצוות שבין אדם למקום
42 – שבגלל אהבה זו, יקיים, למשל, מצות תפילין, או מצוות דומות
43 אחרות? אלא, לפי ההסבר האמור, שכדי לקיים מצות "ואהבת
44 לרעך כמוך" כראוי, הרי זה דוקא על-ידי שעושים את הנשמה עיקר
45 ואת הגוף טפל – יובן הדבר,
46 שעצם דבר זה הוא אכן
47 יסוד גם למצוות שבין אדם
48 למקום: יסוד ושורש התורה
49 כולה הוא להעלות את
50 הנפש מעל הגוף, וכפי
51 שרבנו הזקן יסביר להלן.
52 וזהו שאמר הלל הזקן על
53 קיום מצוה זו: "זהו כל
54 התורה כולה, – ש"ואהבת
55 לרעך כמוך" היא יסוד
56 התורה כולה, והיא המביאה
57 לקיום כל המצוות של
58 התורה, ואידך פירושא
59 הוא כו'. – כל השאר
60 מהווים פירוש למצוה זו. כי יסוד ושרש כל התורה הוא להגביה
61 ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל
62 עלמין; – עד עיקר ושורש כל העולמות, שזהו העלאת מלמטה
63 למעלה; וגם להמשיך אור א"ס ב"ה ברכנו אבינו כולנו כאחד
64 כמ"ש ב"תפלה" לקמן, דהיינו – "כנסת ישראל" משמעה: במקור
65 נשמות כל ישראל, למהוי אחד באחד דוקא, – שיהיה "אחד"
66 (אחדות שמאור אין סוף) עם "כנסת ישראל" כפי שהיא "אחד"
67 דוקא, כלומר, דוקא כששוררת אחדות בנשמות ישראל למטה, ולא
68 כשיש פירוד חס ושלום בנשמות, – שאז, כששורר פירוד חלילה
69 בנשמות, אין אור אין סוף נמשך בכנסת ישראל ולמטה – כי,
70 דקדשא ב"ה הוא לא שריא באתר פגים, – אין הקב"ה "שורה",
71 כלומר הוא אינו מתגלה, במקום פגום, מקום שאין בו אחדות
72 מלאה; וכמו שאומרים: "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור
73 פניך", – אימתי יכול להיות "ברכנו באור פניך"? – כשישנו "כולנו
74 כאחד", כשאנחנו כולנו מאוחדים כאחד, וכמו שנתבאר במקום
75 אחר ב"אריכות: – בהתאם לאמור, הרי, מצות "ואהבת לרעך
76 כמוך", מאחר שהיא מבוססת על התקשרותן ואחדותן של כל
77 נשמות ישראל – לפיכך היא תקפה ומחייבת ביחס לכל אחד
78 מישראל, כי הרי לכל יהודי יש נשמה בתוכו. אלא, אפשר להקשות
79 על כך מהגמרא האומרת שישנם יהודים שמצוה לשנוא אותן – וכך
80 אומר ה"תניא" להלן:

יום רביעי י' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, ומ"ש בגמ' שמי... עד עמ' 82, דשבת:

נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'), ונוסף על מה שהוא אינו
חבירו בתורה ובמצוות, הוא גם ואינו מקרב אצלו, – באיזה ענין
שיהיה, כך שאין סכנה שהוא ילמד ממנו, הנה על זה אמר הלל
הזקן: "היו מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום וכו', – ורודף
שלום, אוהב את הקבירות
ומקרבן לתורה", – אף
שהלל מדבר אודות אנשים,
אין הוא מתאר אותם בתואר
"בני אדם" או "אנשים" כי
אם בתואר "בריות", לומר,
שאף הרחוקים מתורת ה'
ועבודתו, ולכן נקראים
בשם "בריות" בעלמא –
"בריות" סתם, מעלתם
היחידה מתבטאת בכך,
שהקב"ה ברא אותם – גם
כאלה, צריך למשכן –
"למשוך" אותם, בחבלי
עבודת אהרן, וכלי הא'
– על-ידי כל זה, ואולי
יוכל לקרבן לתורה
ועבודת ה'; והן לא – וגם
אם לא, כלומר: גם אם לא יצליח, והם לא יתקברו חלילה לתורה
ולעבודת ה', לא הפסיד שכן מצות אהבת רעים. – בעצם הדבר
שהוא אוהב אותם והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' – כבר
קיים מצות אהבת רעים. וְגַם הַמְקַרְבִּים אֵלָיו וְהוֹכִיחֵם – על
הנהגתם הרעה, וְלֹא שָׁבוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם – שכאמור שמיצוה
לשנאותם – אין זה אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות
"ואהבת לרעך כמוך", אלא, מצוה לאהבהם גם כן. – ברם, כיצד
אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך לאהוב
אותם, – מסביר ה"תניא" להלן שמאחר שהשנאה והאהבה נובעות
משתי סיבות נפרדות: השנאה – מהרע שבהם, והאהבה – מהטוב
המוסתר שבהם – אין הן סותרות אחת לשניה – ושתייהן הן אמת:
– האהבה היא אמיתית, והשנאה – אמיתית: שנאה – להם, מצד
הרע שבהם, – המביא אותם לחטא, ואהבה – להם, מצד בחינת
הטוב – שכאמור לעיל – בפרק י"ח וי"ט – ישנו גם ברשע גמור,
אלא שהוא הגנוז שבהם, – גנוז ומוסתר בהם, שהוא ניצוץ

ומה שכתוב בגמרא, שמי שרואה בחברו שחטא – מצוה
לשנאותו, וגם לומר לרבו שישנאהו – הרי, כשמישהו חוטא, לא
זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא אותו; ולפי
מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך" היא לכל אחד
מישראל? – התשובה
לשאלה זו, היא: תינו – מה
שנאמר בגמרא שמצוה
לשנאותו, הרי זה בחברו
בתורה ומצות, – שהזולת
הוא "חברו" במובן זה
שכמוהו גם הוא שומר תורה
ומצוות, אלא שב"פרט"
מסויים הוא נכשל ועובר
עבירה – וכ"ק רבינו מסביר
בהערה: "ובמילא אפילו
שגגת תלמוד עולה זדון",
כלומר: דוקא כשהחוטא
הוא "חברו", שומר תורה
ומצוות, מצוה לשנוא אותו
בגלל חטאו, כי, בהיותו בן
תורה (ומצוות), נחשב לו גם
חטא כזה, שהוא נכשל בו
מחמת "שגגת תלמוד" – כ"זדון". עבירה זו נחשבת בחומרה כזו –
בחברו בתורה ומצוות בלבד, – ו"עולה זדון" אינו מספיק כ"א דוקא
וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך" (לשון כ"ק רבינו),
כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו בשוגג "עולה זדון" – נחשב
לזדון, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו, אלא מן ההכרח שיהיה כאן
תנאי נוסף: וּבְכָר קָיָם בּוֹ מִצְוַת הַהֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתְךָ⁸ –
והחמינו ז"ל אומרים¹⁰ על "עמיתך": עם שאהבך – שווה אליך,
בתורה ובמצות – ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו על חטאו,
ואף-על-פי-כן לא שב מחטאו, – "וזה" זדון בפירוש" (לשון כ"ק
רבינו), כמו שכתוב בספר חרדים. – אותו מצוה לשנאותו. אכל
מי שאינו חברו – בתורה ובמצוות, ולשון כ"ק רבינו: "ובמילא
וזדונתיו – כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו", כי מי שאינו "חברו"
בתורה ומצות, כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים חכמינו
ז"ל: "עמי הארץ וזדונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם לכך גם אם
הוא עובר עבירה בזדון – אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו

7. ראה פסחים קיג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצות". שדוקא שומר תורה ומצוות – מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחטא – אסור לשנוא אותו? האם אין סברא מסוימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שהוא מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו – שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומ' צ. 2) מספיק – שיתרחק ממנו וא"צ והכרח – שישנאהו. 3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאו כי"א לשמור עצמו מתקלה: ע"פ חסידות – ה"ז מויק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו – משום ספק הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצור כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעיש (שמירה) ע"י אל תחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א. 11. אבות א, יב.

בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי עושים לאדם כולו, 31
 – יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה" מוגבלת אך ורק ל"רע" שבו, 32
 אבל הרגש והיחס לאותו אדם בכלל – יהיו מתוך אהבה. ובלשון 33
 כ"ק רבינו: "כנראה שמוסיף עוד בזה – שאף ששניהן אמת אל יאמר 34
 שההרגש והיחס שלו לחברו 35
 בשניהן – שקול יחי' ושהו 36
 כו'. כי כיוון שצריך לעורר 37
 רחמים כו' (וזהו ע"י 38
 התבוננות בב"א בהטור"ר 39
 שבחברו) אזי זה מבטל 40
 השנאה ומעורר האהבה 41
 לחברו (הנק' לעיל (הרע) 42
 שבהם, (הטוב) שבהם. 43
 ורפי"ג: זו"ר (טור"ר) שופטן – 44
 שופט אותן) – בכללות. ומובן שזה ישיפע על יחסו גם כשיתבונן רק 45
 בהרע שבחברו. נוסף על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו 46
 כשהוכיחו וכו' – הנה לכללותו – ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה 47
 לו (שזהו עושה – לכללותו) וכי"ב, שאז – אהבה ותוצאותי' כו' 48
 וק"ל. על כל פנים, אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו 49
 – מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית 50
 שנאה שנאתים?" – [ולא אמר דוד המלך עליו-השלוש: "תכלית 51
 שנאה שנאתים וגו'"]¹³, – בלי שום רגש של אהבה אליהם, אלא 52
 על המינים והאפיקורסים, שאין להם חלק באלהי ישראל, – 53
 עליהם אמר דוד שהוא שונא אותם תכלית שנאה, שכן, לגביהם לא 54
 קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר ש"אין 55
 להם חלק באלקי ישראל", כדאיתא – כמו שאנו מוצאים, כגמרא 56
 ר"ש פרק מז' דשבת: – עליהם אמר דוד המלך – תכלית שנאה 57
 שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם מינים ואפיקורסים – לא שייך 58
 לומר עליהם "תכלית שנאה שנאתים", שכן, גם מי שמצוה לשנא 59
 אותו – הרי גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו. 60

אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית. – ומאחר שהן באות 1
 משתי סיבות נפרדות, יכולים שני רגשות מנוגדים אלה, שנאה 2
 ואהבה, לבוא אצלו לידי ביטוי אל אותו אדם. וגם, – עליו, לעורר 3
 רחמים בלבו עליה, – על הנפש האלקית שבהם, כי היא כבחינת 4
 גלות בתוך הרע מסמרא 5
 אחרא הנוכח עליה 6
 ברשעים, והרחמנות 7
 מבטלת השנאה ומעוררת 8
 האהבה, – ועל כך הוא 9
 אומר להלן: כגודע ממה 10
 שכתוב: "לעקב אשר 11
 פדה את אברהם"¹² – 12
 במובן רוחני, הכוונה היא, 13
 בשעת שמדתו של אברהם, 14
 מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך לפדות אותה 15
 ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה 16
 אותה? – "יעקב" – מדת הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את 17
 השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן? 18
 – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה 19
 לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותו? מפרש 20
 הרבי – שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות 21
 האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה 22
 להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיהן 23
 להיות אמיתיות, אפשר, הרי, אולי לחשוב ששתיהן צריכות להיות 24
 באופן שווה, והרגש והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב 25
 נמצאים בו, כמו שאומר ב"תניא": הרע שבהם או הטוב שבהם) 26
 יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא 27
 יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב" 28
 וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו לאותו 29
 אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש ויחס של אהבה, וכשתתעורר 30

יום חמישי י"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 82, פרק לג עוד... עד עמ' מב, נאם ה':

כנפשו בעתים מזמנים 73
 שצריך לזכרה ולהאירה 74
 בשמחת לבב, אי יעמיק 75
 מחשבתו ויציר בשכלו 76
 ויבניתו – כלומר, שההבנה 77
 – בענין שידובר בו להלן – 78
 תתקבל בשכלו בבחיורות, 79
 כאילו הוא מתבונן בציר 80
 המונח לפניו – ענין יחודו ותפארתו האמתית, – ענינה האמיתי של 81
 "אחדות ה'", אינו רק, שהקב"ה הוא אלקה יחיד, שברא את העולם, 82
 אלא שהוא ה"יש" היחיד, המציאות האמיתית היחידה, כי בלעדו – 83
 לא קיים שום דבר, וכפי שיוסבר להלן: איך הוא – הקב"ה, ממלא 84

ליקוטי אמרים

פרק לג עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתי' 7
 ובפרט כשרואה בנפשו בעתים 8
 מזמנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב אזי 9
 יעמיק מחשבתו ויציר בשכלו ויבניתו ענין יחודו ית' 10
 האמיתי איך הוא ממלא כל עלמין עליונים ותחתונים 11

פרק לג. בפרקים שלפני פרק 61
 ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה 62
 שיהודי בא לידי מרידות בגלל 63
 מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך 64
 להיות, יעורר מיד בתוכו שמחה 65
 אמיתית, בעשותו חשבון 66
 שעל-ידי שיקים מצוות 67
 ומעשים טובים יוציא את נפשו 68
 האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, וגם יגביה את נפשו הבהמית ולבושה: 69
 מחשבה, דיבור ומעשה, לקדושה, כשישתמש במחשבתו, דיבורו והמעשה 70
 שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה. 71
 עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמתית, ובפרט בשמחה 72

1 כָּל עֲלִיּוֹנִים — ממלא את כל העולמות, עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, —
2 כלומר: שבכל דבר קיימת חיות פנימית אלקית המחיה אותו, כמו
3 הנשמה המחיה וממלאה את הגוף. חיות זו מוגבלת ומותאמת לכוח
4 קיבולו של הנברא את החיות האלקית, שישאר בקיומו ולא יתבטל

5 במציאות; בענין זה קיים
6 הבדל בחיות שבין העולמות

7 העליונים לבין העולמות
8 התחתונים: בעולמות
9 העליונים החיות גלויה יותר
10 מאשר בעולמות התחתונים,
11 וְאֵפֶלּוּ מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ
12 הָלֹזִי הוּא כְּבוֹדִי וְתַכְרָה, —
13 הכוונה לצורה אחרת של
14 "חיות" — "חיות" המחיה את
15 העולמות בבחינת סובב כל
16 עלמין ("כבוד" — הוא בחינת
17 מקיף וסובב), באופן שהוא
18 מקיף את כל העולמות;
19 "חיות" זו, אינה מצומצמת
20 ומוגבלת בהתאם לנבראים,
21 אלא היא משפיעה בנברא —
22 בחיותה נעלית בהרבה
23 מהנבראים. ולגבי חיות זו,
24 אין שום הבדל בין העולמות

25 העליונים לבין העולמות התחתונים, עד שגם בעולם הגשמי — מלא
26 כבודו. — וְכֵלֵא קְמִיָּה כְּלֵא חֲשִׁיב מִמֶּשׁ, — והכל לגבי — חשוב
27 בלא כלום, והוא לְבָדוּ הוּא בְּעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מִמֶּשׁ, כְּמוֹ
28 שֶׁהָיָה לְבָדוּ קֶדֶם שְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, — אז, לא היה קיים שום
29 דבר מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו העולמות והנבראים — קיים
30 הוא בלבד, שכן — הכל לגביו כאילו אינו קיים, וְגַם בְּמָקוֹם הַזֶּה
31 שֶׁנִּבְרָא בּוֹ עוֹלָם הָיָה, חֲשִׁיבִים וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, — צבא
32 השמים וצבא הארץ, הָיָה הוּא לְבָדוּ מִמֶּלֶא הַמָּקוֹם הַזֶּה, — לפני
33 שהם נבראו, וְגַם עֵתָּה — אחרי שכל אלה נבראו, כֵּן הוּא לְבָדוּ
34 כָּלִי שׁוֹם שְׁנוֹי כָּלִל, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים בְּטָלִים אֲצִלּוֹ
35 בְּמַצִּיאוֹת מִמֶּשׁ, — ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל במציאות
36 ממש, הרי שהם לגביו כמו שהיו לפני שנבראו. כדי להבין כיצד כל
37 הנבראים בטלים במציאות לגבי הקב"ה — מסביר רבנו הזקן את
38 הדבר במשל מהנפש: כְּבִטּוֹל אוֹתִיּוֹת הַדְּבָרִי וְהַמְחַשְׁבָּה בְּמִקּוֹרֶן
39 וְשִׁרְשָׁן, הוּא מֵהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעֲצֻמּוֹתֶיהָ, שֶׁחֵן עֶשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ:
40 חֲכֻמָּה בִּינָה וְדַעַת כו', — המדות: חסד, גבורה, תפארת וכו' שזן
41 מקור ושורש אותיות הדיבור והמחשבה (שהרי, אדם חושב ומדבר
42 ענינים של שכל או ענינים של מדות) והם, כוחות השכל והמדות,
43 נקראים: מֵהוּת וְעֲצֻמּוֹת הַנֶּפֶשׁ, ביחס ללבושי הדיבור והמחשבה,
44 שְׁאִין בָּהֶם — בשכל ובמדות, בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת עֲדִין קֶדֶם
45 שְׁמִתְלַבְּשׁוֹת בְּלִבוֹשׁ הַמְחַשְׁבָּה [כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר בְּפָרֶק כ' וְכֵא

ליקוטי אמרים

וּאֵפֶי מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ הָלֹזִי הוּא כְּבוֹדוֹ ית' וְכֹלֵא קְמִיָּה
כֵּלֵא חֲשִׁיב מִמֶּשׁ וְהוּא לְבָדוּ הוּא בְּעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים
מִמֶּשׁ כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבָדוּ קוֹדֶם שֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית וְגַם
בְּמָקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ עוֹלָם הוּא חֲשִׁיבִים וְהָאָרֶץ וְכָל
צְבָאָם הִיָּה הוּא לְבָדוּ מִמֶּלֶא הַמָּקוֹם הַזֶּה וְגַם עֵתָּה כֵּן
הוּא לְבָדוּ כָּלִי שׁוֹם שְׁנוֹי כָּלִל מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים
בְּטָלִים אֲצִלּוֹ בְּמַצִּיאוֹת מִמֶּשׁ כְּבִטּוֹל אוֹתִיּוֹת הַדְּבָרִי
וְהַמְחַשְׁבָּה בְּמִקּוֹרֶן וְשִׁרְשָׁן הוּא מֵהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעֲצֻמּוֹתֶיהָ
שֶׁחֵן עֶשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ חֲכֻמָּה בִּינָה וְדַעַת כו' שְׁאִין בָּהֶם
כְּחִי אוֹתִיּוֹת עֲדִין קוֹדֶם שְׁמִתְלַבְּשׁוֹת בְּלִבוֹשׁ הַמְחַשְׁבָּה
[כְּמוֹ שֶׁכָּ' כ' וְכֵא באריכות ע"ש] וְכֵא שֶׁ"ג"כ בְּמֵא
מִשָּׁל גִּשְׁמִי לֹזֶה מַעֲנִין בִּטּוֹל זִי וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִקּוֹרֵי
הוּא גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבִּרְקִיעַ שֶׁגַּם שֶׁם מְאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט
וְדֹאֵי זִיּוֹ וְאוֹרֵי וּבִיתֵר שֶׁאֵת מֵהַתְּפַשְׁטוֹתָו וְהָאֵרְתּוֹ
בְּחִלּוֹל הָעוֹלָם אֵלֵא שֶׁשֶׁם הוּא בְּטָל בְּמַצִּיאוֹת בְּמִקּוֹרֵי
וְכֵאִילוֹ אֵינוֹ בְּמַצִּיאוֹת כָּלִל: וְכֵא מִמֶּשׁ דֶּרֶךְ מִשָּׁל
הוּא בִּטּוֹל הָעוֹלָם וּמִלּוֹאֵו בְּמַצִּיאוֹת לִגְבִי מִקּוֹרֵי שֶׁהוּא

(שנבראו מאותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה) בטלים לגבי מקורם
ושורשם — אור אין סוף ברוך הוא. האמור הוא משל מתחום הנפש.
ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף מענין גשמי: וְכֵא שֶׁנִּתְבָּרַר גַּם
כֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר: מִשָּׁל גִּשְׁמִי לֹזֶה, מַעֲנִין בִּטּוֹל זִי וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
בְּמִקּוֹרֵי, הוּא גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבִּרְקִיעַ, שֶׁגַּם שֶׁשֶׁם — בגוף כדור
השמש, מְאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט וְדֹאֵי זִיּוֹ וְאוֹרֵי, — של השמש, וּבִיתֵר
שֶׁאֵת מֵהַתְּפַשְׁטוֹתָו וְהָאֵרְתּוֹ בְּחִלּוֹל הָעוֹלָם, — שכן, ככל שזיו
השמש קרוב יותר לשמש, הוא ודאי מאיר יותר, אֵלֵא שֶׁשֶׁם — בגוף
כדור השמש, הוּא — הזיו והאור, בְּטָל בְּמַצִּיאוֹת בְּמִקּוֹרֵי וְכֵאִילוֹ
אֵינוֹ בְּמַצִּיאוֹת כָּלִל: — שכן, בגוף כדור השמש, מורגש המקור
בלבד, שהוא השמש עצמה, ואילו זיו ואור השמש אינו ניכר כלל.
לקרב יותר את הדברים לשכל, הרי זה למשל, מה שחכמינו ז"ל
אומרים: "שרגא בטיהרא מאי אהני" (נר הדולק בצהרים — מה
מועיל?), הרי אין הכוונה, שאין הנר מפזר אור, שהרי, אם היו מכסים
חלונות החדר, שאור השמש לא יחדור אליו, היו מרגישים אז באור
הנר, אלא מאחר שקיים אור גדול יותר של השמש — לא נראה אור
הנר ואין לו שום השפעה כלל — ומאחר שכל מציאותו של הנר היא
להאיר, הרי כיון שאין הוא מאיר — אין הוא נחשב למציאות; כך,
ויותר מכך, אין בזיו ואור השמש משום מציאות, בשעה שהוא נמצא
במקורו, בשמש עצמה. וְכֵא מִמֶּשׁ דֶּרֶךְ מִשָּׁל, הוּא בְּטָל הָעוֹלָם
וּמִלּוֹאֵו בְּמַצִּיאוֹת לִגְבִי מִקּוֹרֵי שֶׁהוּא אֵינוֹ-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,

1. כן מובן מקיצור תניא מהצ"צ - שמוכיר כאן הג' ענינים ממלא, סובב וכולא קמי' וכו'. 2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג. 3. חולין ס, ב.
ראה זוהר בראשית כ, א.

למשל דירתו של אדם, בה דר ונמצא עצמותו של האדם, כך
תתגלה אמיתות ענין "אחדות ה'" בנבראים התחתונים. והנה, במה
גדולה שמחת הדין — ומה שגרוע ממנו — ושפל אנשים,
בהתקרבותו למלך בשר ודם — ולא רק כשהוא מתקרב אליו,
אלא יתירה מזו, המתאכסן
ודר אתו-עמו בביתו, —
של שפל האנשים, — ולא
יחד בהיכל המלך, הרי, אם
התקרבותו למלך בשר ודם,
מסיבה לאדם שמחה גדולה
ביותר, וקל-המלך לאין קץ
— שהשמחה גדולה במאד,
לקרבת ודירת מלך מלכי
המלכים הקדושים-פרוץ
הוא, — שבשעה שהאדם
מתקרב להקב"ה, ובאופן
שהקב"ה כביכול דר
ומתאכסן בדירתו — ודאי
וודאי שדבר זה צריך להטב לאדם שמחה גדולה ביותר, וכדכתיב:
"כי מי הוא זה אשר ערב לבו לנשת אל, נאם ה'": — ועל-ידי
אמונה והתבטלות ל"יחוד ה'", נעשה האדם קרוב להקב"ה, ובאופן
שהקב"ה דר בדירתו יחד אתו.

1 — שהעולם וכל בראיו — בטלים במציאות, וכאילו אינם קיימים
2 כלל, לגבי אור אין סוף ברוך הוא, וכמו שנתבאר שם באריכות.
3 — שזו משמעותו האמיתית של ענין "אחדות השם", שהקב"ה בלבד
4 הוא ה"יש" האמיתי, ובלעדו — אין שום דבר קיים. והנה, כשיעמיק
5 בזה הרבה, — להבין את
6 ענין "אחדות ה'", ישמח לבו
7 ותגל נפשו אף גילת ורגן
8 בכל לב ונפש ומאד
9 באמונה זו, כי רבה היא,
10 כי היא קרבת אלהים
11 ממש. — בשעה שהאדם חש
12 היטב את ענין "אחדות ה'"
13 הוא קרוב להקב"ה ממש.
14 וזה כל האדם ותכלית
15 בריאתו, ובריאת כל
16 העולמות עליונים
17 ותחתונים — להיות לו —
18 להקב"ה, היורה זו
19 בתחתונים, — בנבראים התחתונים, כמו שיתבאר לקמן
20 באריכות. — שכל תכלית בריאת האדם וכל העולמות העליונים
21 והתחתונים היא, כי נתאוו הקב"ה להיות לו "דירה" בנבראים
22 התחתונים, שיתגלה בהם ענינו האמיתי של "אחדות ה'" — כמו

ליקוטי אמרים

אור א"ס ב"ה וכמ"ש באריכו'. והנה כשיעמיק בזה
הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורגן בכל לב
ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים
ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל
העולמות עליונים ותחתונים להיות לו דירה זו בתחתונים
כמ"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת
הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם
המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת
ודירת ממ"ה הקב"ה וכדכתיב כי מי הוא זה אשר ערב
לבו לגשת אלי נאם ה':

יום שישי י"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מב, ועל זה תיקנו... עד עמ' 84, אתו עמו.

האמיתי. אלא, קבלנו דבר זה בירושה מאבותינו, שענין "אחדות ה'"
יובן וייקלט היטב בנשמתו של יהודי. וזהו שאמרו רז"ל: תרי"ג
מצות נתנו לישראל, בא
חבוקים והעמידו על אחת,
— היא מצות האמונה.
שנאמר: "וצדיק
באמונתו יחיה", כלומר,
כאלו אינה רק מצוה
אחת, היא האמונה לבדה,
כי על ידי האמונה לבדה
— בענין "יחוד ה'" האמיתי,
כפי שלמדנו לעיל, יבא
לקיום כל התרי"ג מצות.
דחינו, כשיהיה לבו שש
ושמח באמונתו ביחוד ה'
בתכלית השמחה, כאלו
לא היתה עליו רק מצוה
זו לבדה, והיא לבדה
תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות — כמו למשל, אילו ידע

45 ועל זה — על הביטול ל"יחוד ה'", תיקנו לתן שבת והודיה לשמו
46 יתברך בכל בקר, ולומר: "אשרינו מה טוב חלקנו וכו' ומה
47 יפה ירושתנו", כלומר,
48 כמו שהאדם שש ושמח
49 בירושה שנפלה לו הון
50 עתק שלא עמל בו, בן
51 ויותר מכן לאין קץ, יש
52 לנו לשמח על ירושתנו
53 שהנחילנו אבותינו, הוא
54 יחוד ה' האמיתי, אשר
55 אפלו בארץ מתחת — אין
56 עוד מלבדו, וזו היא
57 דירתו בתחתונים. —
58 שהנבראים התחתונים ידעו
59 והיו בטלים לענין "אין עוד"
60 מלבדו, שאין שום דבר
61 קיים בלעדי הקב"ה. ענין זה
62 נקרא "ירושדה", שכן,
63 בעבודתנו העצמית, לא היינו יכולים להגיע לענין "יחוד ה'"

ליקוטי אמרים

ועל זה תיקנו ליתן שבת

והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב
חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש
ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו כן
ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמח על ירושתנו
שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי'
בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים
וז"ש רז"ל תרי"ג מצות ניתנו לישראל בא חבוק
והעמידו על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר
כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לבדה כי ע"י
האמונה לבדה יבא לקיום כל התרי"ג מצות דהיינו
כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית
השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתי הוא באמונה אצל כאו"א (עיי' ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'".
5. פרק ל"ו. 6. ירמ' ל, כא. 7. מכות כד, א. 8. חבוק ב, ד.

1 האדם, שקיימת לגביו מצוה אחת בלבד, והיא תכלית בריאתו
2 ובריאת כל העולמות, הרי היה מתוך שמחה רבה ביותר מקיים
3 אותה מצוה – באותה מדה עליו לשמוח במצות האמונה ב"יחוד
4 ה'" האמיתי, הרי בִּבְחֵן
5 וְחִיּוּת נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה
6 רַבָּה זֶה תִּתְעַלֶּה נִפְשׁוֹ
7 לְמַעְלָה מֵעֲלָה, עַל כָּל
8 הַמוֹנְעִים קִיּוֹם כָּל
9 הַתִּרְיָג מִצֻּת מִבֵּית – 3
10 הפרעות הנובעות מגופו
11 ונפשו הבהמית, וּמְחוּץ. – 5
12 הפרעות הנובעות מהסובב
13 אותו, והיינו: שכל המניעות
14 הנובעות מגופו ונפשו
15 הבהמית ומעניני העולם, לא ימנעו אותו מלקיים תרי"ג המצוות.
16 שכן, מאחר שהוא חש את האמונה בענין "יחוד ה'", שאין שום

ליקוטי אמרים

לכדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח
וחיות נפשו בשמחה רבה זו תתעלה נפשו למעלה
מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מבית
ומחוץ. וזהו שאמר באמונתו יחיה יחיה דייקא כתחיית
המתים דרך משל כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו
והיא שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת
הנפש המשכלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו.

בדירה אחת אתו עמו – שזאת היא שמחה עצומה לנפש, הרי
נוסף על כך,

יום שבת קודש י"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת ישמח... עד עמ' מג, באמונה זו:

33 עוד זאת ישמח בכפלים בשמחת ה' וגדל נחת רוח לפניו
34 יתברך באמונה זו, – שבנפש האדם, דְּאֵתְכִפְיָא סְטָרָא אַחְרָא
35 מִמֶּשׁ וְאֵתְהַפֵּךְ חֲשׂוֹכָא
36 לְנֹהָרָא, – ממה שה"סטרא
37 אחרא" נכפית ממש,⁸
38 והחושך נהפך לאור, שְׁהוּא
39 חֲשֵׁךְ תְּקַלְפֹת שְׁבַעוֹלָם
40 הָיָה הַחֲמִירִי הַמְּחַשִּׁיכִים
41 וּמְכַסִּים עַל אוֹרֵי יִתְבָּרֵךְ
42 "עַד עַתָּה קִיין", כְּמוֹ
43 שֶׁבָּתוּב: "קִיין שֵׁם לְחֲשֵׁךְ"¹⁴
44 – שיגיע זמן בו יהיה סוף
45 לחושך הקליפות המכסות
46 על אור הקדושה. [וְהִינֵנו
47 "קִיין הַיָּמִין", – כשיתגלה
48 ה"ימין" שלמעלה, שְׁיַעֲבִיר מֵנוּ
49 – הקב"ה, את רוח הַמְּמַחֵה
50 מִן הָאָרֶץ, "וְנִגְלָה כְבוֹד
51 ה', וְרָאוּ כָל בֶּשֶׂר יַחְדָּו"¹⁰,

ליקוטי אמרים

עוד זאת
ישמח בכפליים בשמחת ה' וגדל נחת רוח לפניו ית'
באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשוכא
לנהורא שהוא חשך הקליפות שבע"ה החומרי
המחשיכים ומכסים על אורו ית' עד עת קץ כמ"ש קץ
שם לחשך [דהיינו קץ הימין שיעביר רוח הטומאה מן
הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וכמ"ש לקמן]
ובפרט בארצות עו"ג שאוירם טמא ומלא קליפות וס"א
ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא
מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושיו פי' שכל
מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמוח בשמחת ה' אשר
שש ושמח בדירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמיית
עו"הו רבים שהוא עו"הו הגשמי
המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא

52 וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמְן¹¹, – כל זה יהיה כשהקליפה תתבטל, ואילו
53 עתה, כשהקליפה עדיין מכסה על הקדושה, הרי, כשהאדם,
54 באמונתו בענין "יחוד ה'", שובר את ה"קליפה", והופך את חושך
55 ה"קליפה" לאור, יש בכך משום גרימת נחת רוח רב להקב"ה.
56 וּבִפְרָט בְּחוּץ לְאָרֶץ, שְׁאוּרֵי אֶרֶץ הָעַמִּים טָמֵא וּמְלָא קְלִפֹּת
57 וּסְטָרָא אַחְרָא, וְאֵין שִׂמְחָה לִפְנֵי יִתְבָּרֵךְ – כְּמוֹ, בְּאוֹרָה
58 וְשִׂמְחָה – בצירוף המעלה של בִּיתְרוֹן אֹרֶךְ הַבָּא מִן תַּחֲשֵׁךְ דִּיקָא.
59 – דוקא, מהפיכת החושך לאור. – וכשבחוץ לארץ נקלט בו ענין

17 דבר מבלעדי ה', הרי שאין שום דבר שבידו להפריע לו לקיים
18 תורה ומצוות שהן רצונו של הקב"ה, ולכן – ה"אמונה" היא יסוד
19 כל המצוות. וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר "בְּאֵמוֹנָתוֹ יִחְיֶה" – כְּמוֹ שִׁכְתוּב:
20 "וְצִדִּיק בְּאֵמוֹנָתוֹ יֵחִי",
21 "יִתִּיחַ" דִּיקָא, – דוקא,
22 בְּתַחֲתֵית הַמַּתִּים, דִּרְךָ
23 מִשָּׁל, כִּךְ תִּתִּיחַ נִפְשׁוֹ
24 בְּשִׂמְחָה רַבָּה זֶה. וְהִיא
25 שִׂמְחָה כְּפֹלָה וּמְכַפְּלָת,
26 כִּי מִלְּבַד שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ
27 הַמְּשֻׁכָּלָת – הַנֶּפֶשׁ
28 שְׂמִינָה, בְּקִרְבָּת ה'
29 וְדִירָתוֹ אֶתְוַעֲמֹ. – את
30 קרבת ה', והיותו "דר"
31 בדירה אחת אתו עמו – שזאת היא שמחה עצומה לנפש, הרי
32 נוסף על כך,

60 "אחדות ה'", יש בכך משום גרימת שמחה גדולה מיוחדת למעלה.
61 בהתאם לכך, מובן ממילא, שככל שגדול יותר החושך השורר
62 במקום – כך גדולה יותר
63 הנחת רוח למעלה הנובעת
64 מהאמונה ב"אחדות ה'"
65 שיהודי הנמצא באותו מקום
66 מאמין. הרי, שהשמחה היא
67 כפולה: שמחת הנפש על
68 קרבתה להקב"ה, והשמחה
69 על גרימת הנחת רוח
70 והשמחה להקב"ה כביכול.
71 וְזֶהוּ שֶׁבָּתוּב¹²: "יִשְׁמַח
72 יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׁיו", –
73 "בעושיו" פְּרוּשׁ שְׁכָל מִי
74 שְׁהוּא מִזְרַע יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ
75 לֹו לְשִׂמְחָה בְּשִׂמְחַת ה',
76 אֲשֶׁר – הקב"ה, שֵׁשׁ וְשִׂמְחָה
77 בְּדִירָתוֹ בְּתַחֲתוֹנִים, שֶׁהֵם
78 – הַנְּבֵרָאִים שְׁבַעוֹלָם,

79 בְּחִינַת עֲשִׂיָּה נְשִׂמִית מִמֶּשׁ. – ובהם קמה דירה להקב"ה. ולכן
80 נאמר "בעושיו" – לשון עשיה, לאמר: שהשמחה היא גדולה ביותר
81 מזה שהדירה להקב"ה כביכול, מוקמת בתוך הנבראים שבעולם
82 העשיה. וְזֶהוּ שֶׁבָּתוּב "בְּעוֹשָׁיו" לְשׁוֹן רַבִּים, – אלה שעושים
83 אותו (לכאורה היה צריך לומר "ישמח ישראל בעושו" – לשון יחיד)
84 שְׁהוּא עוֹלָם הָיָה תְּנַשְׁמֵי הַמְּלָא קְלִפֹּת וּסְטָרָא אַחְרָא, שֶׁנִּקְרָא
85 "רְשׁוּת הָרַבִּים" – ולא רשות היחיד, יחידו של עולם, אלא רשות
86 של קליפות, שהן רבות וְ"מִזְרֵי דְּפִרְוֵדָא", – הרי הפירוד, שכל אחד

- 1 לעצמו הוא הר נפרד גבוה, וכל אחד מהם יש מי שעשה אותו –
2 הוא ה' (לכן נאמר "עושר")
3 לשון רבים), ואתהפכך
4 לנהורא, – והם נהפכים
5 לאור, ונעשים "רשות"
6 תיחיד" ליחודו יתברך,
7 באמונה זו: – על-ידי אמונתו של יהודי ב"אחדות ה'" האמיתית –
- 8 כל זה נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן נאמר
9 "בעושר" לשון רבים,
10 שהשמחה למעלה היא
11 במיוחד מכך שכל עניני
12 העשיה הנפרדים נהפכים
13 לאור הקדושה על-ידי
14 האמונה בענין "אחדות ה'".

ליקוטי אמרים

ואתהפכך לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית'
באמונה זו:

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

1 – משנתנו ששנינו בה שנותנים לתוך הכברה, דלא כי האי תנא –
2 אינה הולכת בשיטת תנא זה שבברייתא, דתניא בברייתא, רבי
3 אליעזר בן יעקב אומר, אין משגיחין בכברה כל עיקר – אין
4 משתמשים בכברה כלל.

משנה

5 משנתנו מלמדת דינים נוספים בענין הכנת מאכל בהמה בשבת:
6 גורפין את האבוס בשבת לנקותו מן העפרורית שבו מלפני הפטם –
7 מלפני השור שמפטמים אותו, שלא תתערב הפסולת שבאבוס עם
8 התבן והשעורים שנותנים עכשיו לפניו ויקוץ במאכלו. ומסקלין את
9 התבן שלפני השור לצדדין כשהוא מרובה, מפני הרע – שלא
10 ידרסנו ברגליו ויטנפנו בצואתו, דברי רבי דוסא. וחקמים אוסרין.
11 נוטלין שעורין ותבן מלפני בהמה זו, ונותנין לפני בהמה זו בשבת,
12 ואין אומרים שמתלטל דבר שאינו ראוי, ואסור משום טלטול שלא
13 לצורך, אלא ראוי הוא, משום שאין בהמה קצה במאכל הניטל
14 מלפני חבירתה.

גמרא

15 שנינו במשנה: גורפים את העפרורית מן האבוס מלפני השור
16 שמפטמים אותו, ומסלקים את התבן שלפני השור לצדדים כשהוא
17 מרובה, שלא יטנפנו בצואה, דברי רבי דוסא, וחקמים אוסרים.
18 הגמרא תבאר באיזה דין נחלקו חכמים על רבי דוסא: איבעיא להו –
19 הסתפקו בני הישיבה, האם רבנן ארישא פליגי – רבנן נחלקו על
20 הרישא שהתיר רבי דוסא לגרוף את העפרורית, והם סוברים שאסור
21 לגרפה, משום שפעמים שהאבוס של קרקע, וכשגורף את העפרורית
22 מתכוין להשוות את הגומות שבקרקע כדי שלא יפלו השעורים
23 לתוכן. או אפי' פליגי – או שרבנן נחלקו על הסיפא שהתיר רבי
24 דוסא לסלק את התבן לצדדים שלא יטנפנו השור, והם סוברים
25 שאסור לסלקו, שכבר יש בו חלק שנמאס ואינו ראוי למאכל השור,
26 ואסור לטלטלו. או אתרבייהו פליגי – או שנחלקו בשניהם, בין
27 ברישא ובין בסיפא.
28 תא שמע בוא ושמע ראייה לפשוט הספק מברייתא, דתניא בברייתא,
29 וחקמים אומרים, אחר זה ואחר זה – בין עפרורית שבאבוס שלפני

32 הפטם ובין תבן שלפני הפטם, לא יסקלנו לצדדין. הרי שרבנן נחלקו
33 בין ברישא ובין בסיפא.
34 הגמרא מבארת במה נחלקו רבי דוסא וחקמים בדין הראשון: אמר
35 רב חסדא, מחלוקת רבי דוסא וחקמים היא דווקא באיבוס של
36 קרקע, ונחלקו אם גזרו שמא ישוה גומות, אבל באיבוס של
37 פלי, שאין בו חשש של השוואת גומות, לדברי הפל מותר
38 לגרפו.
39 מקשה הגמרא: ואיבוס של קרקע מי איכא למאן דשרי – האם יש
40 מי שמתיר לגרפו, הא קא משני גומות – הרי ודאי יש לגזור שמא
41 ישוה גומות. מתרצת הגמרא, אלא אי איתמר הכי איתמר – אלא
42 מה שנאמר בשם רב חסדא בביאור המחלוקת של רבי דוסא וחקמים,
43 כך נאמר, אמר רב חסדא, מחלוקת רבי דוסא וחקמים היא דווקא
44 באיבוס של פלי, שרבי דוסא מתיר לגרפו כיון שאין בו חשש של
45 השוואת גומות, וחקמים אוסרים משום גזירה שמא יבוא לגרוף
46 איבוס של קרקע, אבל באיבוס של קרקע לדברי הפל אסור לגרוף
47 את העפרורית, שמא ישוה גומות.
48 שנינו במשנה: ונוטלין שעורים ותבן מלפני בהמה זו ונותנים לפני
49 בהמה אחרת בשבת. הגמרא מביאה שתי ברייתות בענין זה ומבארת
50 אותם: תנא תרדא – שנינו בברייתא אחת, נוטלין שעורים ותבן מלפני
51 בהמה שפיה יפה, ונותנין לפני בהמה שפיה רע. ותניא אידך –
52 ושנינו בברייתא אחרת, נוטלין מלפני בהמה שפיה רע, ונותנין
53 לפני בהמה שפיה יפה.
54 אמר אביי, אידי ואידי – זו חזו, כלומר בין הברייתא הראשונה ובין
55 הברייתא השניה סוברת, שמקמי חמרא לקמי תורא שקלינן –
56 נוטלים שעורים ותבן מלפני החמור ונותנים לפני השור, ומקמי תורא
57 לקמי חמרא לא שקלינן – אין נוטלים שעורים ותבן מלפני השור כדי
58 ליתנם לפני החמור, אלא שבברייתא הראשונה קראו לפה החמור
59 'פה' ולפה הפרה 'רע' ובברייתא השניה להיפוך, והא דקתני – ומה
60 ששנינו בברייתא הראשונה 'נוטל מלפני בהמה שפיה יפה', היינו
61 משום שמדובר בחמור, וקראו לפיו יפה משום דלית ליה יריד –
62 שאינו מטיל יריים במאכלו, והאובל שלפניו אינו נמאס וראוי לתיתו
63 לפני השור, ומה ששנינו בברייתא 'נותנין לפני בהמה שפיה
64 רע' היינו משום שמדובר בפרה,

יום ראשון

יום ששי

ז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י.

תהלים: לט"ג.

תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.

כל איש בישראל עליו לדעת, כי הוא שליח אדון כל, למען הביא לפעל - בכל מקום שהוא - רצונו ותברך וכוונתו בבריאית העולם, שהם להאיר את העולם באור תורה ועבודה, והוא על ידי קיום מצות מעשיות והשרשת מדות טובות.

יום ראשון

ז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: לט"ג.

תניא: פרק לו. והנה . . . 90 ואפסי עוד.

אז מען געהט אין גאס דארף מען טראכטען דברי תורה צי אין מחשבה צי אין דבור, דאס ווענדט זיך, צי מען מעג ע"פ דין ריידען דארטען דברי תורה. אבער אז ער געהט און איז ניט פארנומען אין דברי תורה, זאגט איהם דער שטיין אויף וועמען ער טרעט: בולאך (גולם) וואס טרעסטו אויף מיר? מיט וואס ביסטו העכער פאר מיר?

כאשר הולכים ברחוב - צריך להרהר בדברי תורה, או במחשבה או בדבור. הדבר תלוי, אם מתור, על פי דין, לדבר שם דברי תורה. אך אם הוא הולך ואינו עסוק בדברי תורה - מטיחה בו האבן עליה הוא דורך: גלם! מדוע אתה דורך עלי? במה היא עליונותך עלי?

יום שני

שבת

ח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מד"ח.

תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.

דער אלטער רבי האט אמאל אריינגערופען א יונגערמאן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האט איהם געזאגט - מיט א ניגון, כדרכו - : "איך האב א מצוה פון ולמדתם אותם את בניכם, דו האסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון - דאס איז געווען דער מיטעלער רבי - און האט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב. ג. . . וואס איז אן אלף - א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע - דאס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואס באהעפט זיי. נאך א נוסחא איז דא: "א יוד למעלה דאס איז די נשמה, א איד למטה דאס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

רבנו הזקן זמן אליו פעם אברך מתלמידי המגיד, ואמר לו - בנגון, כדרכו - "עלי יש מצות ולמדתם אתם את בניכם", עליך יש מצות לזון ולפרנס בני ביתו, הבה נתחלף: אני אתן לך כדי שתוכל לקיים את המצוה שלך, ואתה למד עם בני - היה זה אדמו"ר האמצעי, - ובאר לו סדר הלימוד: ראשית לומדים אותיות א-ב... מהי "אלף"? - נקדה ממעל, נקדה מתחת, קו באמצע - זוהי "אלף". ילד חייב לדעת, שה"אלף" של תורה הוא ה"יוד" שממעל, ה"יוד" שמתחת, עם קו האמונה שמחברם.

יְשָׁנָה גִּרְסָה נִוְסָפֶת: "יִיֹד" לְמַעַלָּה זוֹהִי הַנְּשָׁמָה, "יִהוּדִי" לְמַטָּה – זֶהוּ הַגּוֹף, וְקוֹ שֶׁל יִרְאֵת שְׁמַיִם בְּאִמְצָע."

יום שני ח אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שני עם פירש"י.

תהלים: מדר"מח.

תניא: והנה תכלית . . . מו במציאות.

אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמִּכְתָּבָיו: טוֹבָה פְּעֻלָּה אַחַת מֵאֲלֶף אֲנָחוֹת. אֱלֹקֵינוּ חַי, וְתוֹרָה וּמִצְוֹת נִצְחִיִּים הֵמָּה, עֹזֵב אֶת הָאֲנָחָה וְשָׂקֵד בְּעִבּוּדָה בְּפִעֵל וְיַחְנֹךְ הָאֱלֹקִים.

יום ראשון ט אדר א ה'תש"ג שלישי

שיעורים. חומש: תצוה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: פרק כט. אך . . . לו וגסותן.

אז מען געהט אין גאס און מען טראכט משניות תניא, און מ'זיצט אין קראם (סטאר) מיט א חומש, א תהלים, איז איצט איז דאס טייערער, ווי אין דער צייט, ווען אין גאס (סטריט) איז געווען ליכטיג באור תורה. מ'טאר ניט געהן אין גאס אליבא רקניא, מען דארף האבען תורה, מיט וואס צו געהן אין גאס.

כְּשֶׁהוֹלְכִים בְּרָחוֹב וְחוֹשְׁבִים מִשְׁנִיּוֹת, תִּנְיָא, וְיוֹשְׁבִים בְּחִנּוֹת עִם חֲמֵשׁ, תְּהִלִּים הָרִי עֲתָה זֶה יִקָּר יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהָיָה בְּזִמְנֵי שֶׁהָרָחוֹב הָיָה מוֹאָר בְּאוֹר תוֹרָה. אָסוּר לְהֵלֶךְ בְּרָחוֹב "עַל לֵב רִיקָן". יֵשׁ לְהַצְטִיד בְּתוֹרָה, עֲמָה יִתְהַלְכוּ בְּרָחוֹב.

יום שלישי ט אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: ולזה נתן . . . מו מהאר"י ז"ל.

בְּבִרְכַּת בּוֹרָא גִּפְשׁוֹת אוֹמְרִים עַל כָּל מָה שֶׁבִּרְאָת – הַכֹּף בְּחוּלָם וְלֹא בְּקִמָּץ.

גִּדְּלֵי הַתְּשׁוּקָה לְהַתְקַשְּׁרוֹת, יְכוּל לְהַשְׁבִּיעַ רַק כְּאֲשֶׁר יִלְמַד מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת שְׂאוֹמֵר הָרֵב וְכוֹתֵב, כִּי בִּרְאִית פָּנִים בְּלִבָּד לֹא סָגִי [=דִּין].

יום רביעי

יום שני

י אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.

תהלים: נה-נט.

תניא: והסיבה . . . לו בשר אדם.

בברכת המזון קדם מים אחרונים אומרים על נהרות בבל, למנצח בנגינות, אברכה, זה חלק. ביום שאין אומרים בו תחנון: שיר המעלות בשב, לבני קרח, אברכה, זה חלק. אחר מים אחרונים וידבר אלי.

יום רביעי

י אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: נה-נט.

תניא: וגם כבר . . . 92 מחייהו כו'.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאָנאָנדער, וואו מ'איז – איז מען איין משפחה.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר התועדות חסידית, ויקבל ברכת הפרדה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים לא נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים [=מתרחקים] איש מרעהו. היכן שנמצאים – אנו משפחה אחת.

יום חמישי

יום שלישי

יא אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: ס-סה.

תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

ידוע ומקבל בענין הפונות שבתפלה, אשר אלו שאין דעתם יפה לכוון, מפני העדר הידיעה או מפני שאין בכחם לזכר פונות הפרטיות בעת התפלה, מספיק שיכונו פונה כללית: להיות תפלתו נשמעת לפניו יתברך עם כל הפונות המבארות בספרי קבלה.

יום חמישי

יא אדר שני

ה'תש"ג

תענית אסתר מקדם. סליחות, אבינו מלכנו. מחצית השקל.

שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: ס-סה.

תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חסידות כוללת שני ענינים עקריים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות, הינו בספירות ומדרגות בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבאר בחסידות, ב) הבנת ענין כל הלכה בעבודה, הינו שהגם שהיא חכמה ושכל אלקי ודין התורה, מכל מקום צריך למצא בזה ענין בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה.

יום
שישי

יום רביעי

יב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.

כתיב: "מתן אדם ירחיב לו, ולפני גדולים ינחנו". יש לך אנשים שהם גדולי השם בחכמתם או בעשרם, אבל מתן אדם, כשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחנו.

יום ששי

יב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: פרק לז. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענש זאל ווערען געהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו"? אומר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

שבת
קודש

יום חמישי

יג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

במנחה אין אומרים תחנון.

אדמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אדער חזר"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: ברור לי, שכאשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש, ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקני, ושמחתם מספקת עבורו, לבניו ובני בניו – רב טוב בגשמיות וברוחניות.

שבת

יג אדר שני, פרשת זכור

ה'תש"ג

הפסוק: כה אמר ה'. אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.

שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סט"א.

תנאים: ומעות . . . מז התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'זוערט שוואך אין תורה, וואס דער לימוד התורה איז דאך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אפ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

"ויבא עמלק, וילחם עם ישראל ברפידים" – "שרפו ידיהם מדברי תורה". כשמתרפים בתורה, שלמוד התורה הרי הוא על מנת לעשות ולקיים – בא עמלק ומקנה את היהודי; "וילחם עם ישראל" – ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה – ועמלק מצנן את קדשת התורה. והעצה לזה – "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. "וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

המשך ביאור למ' שבת ליום שישי עמ' ב

1 **בְּחֶצֶר**, ואינו יכול להכניסו לביתו לשומרו מפני שהוא מוקצה ואסור
2 בטלול, **מִנִּיחַ עָלָיו** – על הארנק **כָּבֵד** לחם או תינוק, ומטללל
3 – את הארנק ומכניסו לביתו. **אָמַר רַב יִצְחָק**, שָׁבַח לְבִינָה בְּחֶצֶר,
4 ואינו יכול להכניסה לביתו לשומרה מפני שהיא מוקצה, **מִנִּיחַ עָלָיו**
5 – על הלבניה **כָּבֵד** לחם או תינוק, ומטללל עמם ומכניסה לביתו.
6 **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרִי שִׁילָא**, **אָמַר רַבִּי אִסִּי**, פָּעַם אָחַת שָׁבַח דְּסִקְנָא
7 – שק של עור **מִלָּאָה מְעוֹת בְּסִרְיָא** – בדרך ההולכת מעיר לעיר,
8 שהיא רשות הרבים, ו**בָּאוּ וְשָׂאוּ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן** מה יעשו כדי
9 להביאו למקום המשתמר, ו**אָמַר לֵהֵן רַבִּי יוֹחָנָן**, הִנִּיחוּ עָלָיו – על
10 השקן **כָּבֵד** לחם או תינוק, וְכָךְ מְטַלְלִיָּה – את השקן למקום
11 המשתמר.

12 הגמרא מבארת אימתי נאמר היתר זה: **אָמַר מֶרְ זוּמְרָא**, הִלְבֵּתָא
13 **כָּבֵד** הֵי שְׂמִיעָתָא – הלבכה ככל השמועות הללו, שמותר לטלטל
14 מוקצה כשמניח עליו דבר היתר, דווקא **בְּשׁוּבָתָא** – באופן שבחב את
15 המוקצה במקום שאינו משתמר ורוצה לטלטלו למקום משתמר,
16 אבל אם הניחו שם מדעתו לא התירו לטלטלו בהנחת דבר היתר. **רַב**
17 **אִשִּׁי אָמַר**, אִפִּילוּ אִם שָׁבַח אוֹתוֹ שֶׁם נָמִי – גם כן [לא] התירו
18 לטלטלו בהנחת דבר היתר, וְלֹא אָמְרוּ שְׁמוֹתֵי לְטַלְטֵל מוקצה
19 בהנחת **כָּבֵד** או תינוק, אֶלָּא לְמַת הַמוּטֵל בַּחֲמָה בְּלָבָד, שהוא
20 מוקצה, ומשום כבוד הבריות התירו לטלטלו בהנחת דבר היתר עליו.
21 הגמרא מביאה את מנהגם של אבוי ורבא: **אָבִי מִנָּח בָּפָא אֲבִיפִי** –
22 היה מניח כף על גבי עומרים שנקצרו, שהם מוקצה, וכך היה
23 מטלטלם. **רַבָּא מִנָּח סְבִינָא אָבִי יוֹנָה** – היה מניח סכין על גבי בשר
24 בן יונה שאינו מבושל ואינו מליח, והוא מוקצה, וְכָךְ מְטַלְטְלִיָּה – את
25 הבשר. **אָמַר** על כך **רַב יוֹסֵף**, כָּמָה חֲרִיפָא שְׂמִיעָתָא דְּרִדְדָן –
26 כמה חריפה שמועת התינוקות, כלומר אבוי ורבא, שסבורים שהם
27 חריפים במנהגים אלו שנהגו, אך באמת אינו כן, אלא הדבר אסור,
28 משום **דְּאִימַר דְּאָמְרוּ רַבָּנֵן** – אימתי אמרו החכמים שמותר לטלטל
29 מוקצה בהנחת דבר היתר עליו, דווקא **בְּשׁוּבָתָא** את המוקצה במקום
30 שאינו משתמר, ועלול להפסיד את הדבר אם לא יטלטלנו למקום

31 המשתמר, אבל לְבִתְחִילָה – כשלא שכחו במקום שאינו משתמר
32 ואין כאן הפסד ממון, **מִי אָמַר** – האם אמרו שמותר, ואיך טלטלו
33 אבוי ורבא מוקצה בהנחת דבר היתר שלא במקום הפסד.
34 הגמרא מביאה את דברי אבוי ורבא על מנהגם האמור למעלה: **אָמַר**
35 **אָבִי, אִי לֹא דְאָדָם חָשׁוּב אָנָּה** – אם לא שאדם חשוב אני, וצריך
36 להחמיר בדבר המותר מן הדין כדי שלא ילמדו ממני אחרים להקל
37 באיסורים, **בָּפָא אֲבִיפִי לָמָּה לִי** – למה לי להניח כף על העומרים
38 להתירים בטלול, **הָא תָּזוּ לְמִיזְנָא עָלֵיהּ** – הלא הם ראויים להסב
39 עליהם, ואינם מוקצה. **אָמַר רַבָּא, אָנָּה אִי לֹא דְאָדָם חָשׁוּב אָנָּה** –
40 אני אם לא שאדם חשוב אני וצריך להחמיר על עצמי שלא ילמדו
41 ממני להקל באיסורים, **סְבִינָא אָבִי יוֹנָה לָמָּה לִי** – למה לי להניח
42 סכין על בשר בן יונה שלא התבשל ולא נמלח להתירו בטלול, **הָא**
43 **תָּזוּ לִי לְאוּמָצָא** – הלא ראוי הוא לי לאוכלו חי, ואינו מוקצה.
44 הגמרא דנה בדברי רבא שאמר שבשר חי אינו מוקצה מפני שראוי
45 לאוכלו חי. מדייקת הגמרא בדברי רבא: **מְעָמָא** – הטעם שאמר רבא
46 שבשר חי אינו מוקצה, משום דְּתָזוּ לְאוּמָצָא – שראוי לאוכלו חי, **הָא**
47 **לֹא תָזוּ לְאוּמָצָא** – אבל אם לא היה ראוי לאוכלו חי, לֹא היה מתיר
48 רבא לטלטלו, ואף שראוי הוא לאכילת חתול, שדבר העומד
49 לאכילת אדם, שיבשלוהו לאחר השבת, אינו נחשב מוכן לאכילת
50 בעלי חיים. תמזה הגמרא: **לְמִימָרָא** – האם ניתן ללמוד מכך דְּרַבָּא
51 **בְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִינָא לִי**, שדבר הראוי לאכילת אדם אינו נחשב
52 מוכן לבעלי חיים, וְהָאָמַר רַבָּא לְשִׁמְעִיָּה – לשמשו המשרת אותו
53 ביום טוב, מָוִי לִי בְּרִי אָנוּנָא וְשָׂדִי מִיעִיָּה לְשׁוֹנָרָא – צלה לי בן אוזיים
54 והשלך את מעוי לחתול, לביום טוב אין דרך בני אדם לאכול מעיים,
55 כיון שיש להם דברים אחרים לאכול, ומכך שהתיר רבא לטלטלם
56 למאכל בעלי חיים אף שמערב יום טוב עמדם למאכל אדם, יש
57 ללמוד שרבא סובר כרבי שמעון שדבר הראוי למאכל אדם נחשב
58 מוכן לבעלי חיים, ואם כן למה הוצרך להתיר טלטול בשר חי משום
59 שראוי לו לאכילה, הלא גם ללא טעם זה הותר בטלול.

האם מותר לקנות בובות? יום ראשון ז' אדר ה'תשע"ג

הציווי אלא העובדה שלאחר שהורה לעשות לו משה ברשותו, שהיא מעשה גמור בדוגמת הקונה חמץ בפסח שלוקה משום 'בל יראה', אף שהאיסור היא מציאות החמץ אצלו (שהיא בהעדר עשייה), כיון שגם לכך באמצעות מעשה, לוקה. ולפי זה הוסיף שגם ההלכה הבאה, "אסור לעשות צורות לנוי ואע"פ שאינן עבודה זרה", האיסור מדאורייתא הוא גם כשקונה את הצורה ומכניסה לרשותו אף שלא עשה אותה בעצמו, כי עצם הבעלות על הדבר אסורה. ומה שכתב הרמב"ם שהטעם הוא "כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהן לעבודה" – אין כוונתו שהאיסור הוא רק מחמת החשד, אלא שכדרכו בכמה מקומות, נותן טעם לדיני התורה, אך האיסור קיים גם כאשר הטעם לא שייך. אך יש סוברים שהאיסור הוא רק משום שיחשדו שעובד להם, ולכן בזמנינו שאין עובדים לצורות אדם ואין מקום לחשד, מותר להשהות צורות. ועל סמך זה מקילים רבים לקנות ולהשהות בבית בובות לילדים (ראה העמק שאלה נז, ג. יחווה דעת ג, סד).

הלכות עבודה זרה פרק ג, הלכות ט"י: העושה עבודת בוכבים לעצמו - אף-על-פי שלא עשה בידו... לוקה... אסור לעשות צורות לנוי, ואף-על-פי שאינה עבודת בוכבים... כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהם לעבודת בוכבים. יש להקשות: הרי לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו, ומדוע כאן לוקה "אע"פ שלא עשה בידו" אלא אחר עשה בשבילו? ומבאר ה'לחם משנה' כי מאחר שהשני עושה בשליחותו, הרי זה כאילו עושה בעצמו. והקשה עליו ה'מנחת חינוך' (מצוה כז): אם טעם האיסור הוא מצד שליחות, היה על הרמב"ם לחלק בין ישראל שעשה עבורו - לגוי, שהרי גוי אינו נעשה שליח. ועוד: הרי 'אין שליח לדבר עבירה', וגם כשישראל עשה עבורו אין לייחס את המעשה למשלח! ולכן ביאר: העבירה היא עצם הציווי לאחר לעשות לו עבודה-זרה, ואין זה מדין שליחות, ולכן אם גוי עשה על פי ציווי לוקה. וב'אגרות משה' (י"ד סי' נה) ביאר שהאיסור אינו העשיה או

מדוע עיר הנידחת לא נסקלת? יום שני ח' אדר ה'תשע"ג

דין התורה "הכה תכה את יושבי העיר לפי חרב" לא מתייחס לאנשי העיר כיחידים שעבדו עבודה זרה אלא ל'יושבי העיר' כציבור, כי בטלה מציאותם בתור יחידים שעבדו עבודה זרה ונעשו מציאות חדשה של ציבור העובד עבודה זרה. ולכן אין להעניש אותם בסקילה שהיא עונש היחיד העובד עבודה זרה, כי משעה שנעשו 'עיר הנידחת' בטל מהם דין היחיד ויש עליהם דין ציבור שעונשו בסייף. אמנם, אף שלגבי חטא עבודה זרה בטל מהם דין יחידים, בנוגע לעבירות אחרות נשאר עליהם דין יחידים, ולכן 'מדיחי העיר הנידחת בסקילה' למרות שהם חלק מאנשי העיר (להלן ה"ב), כי לענין זה לא בטלה מציאותם בתור יחידים, ועונשם כעונש המדיח, בסקילה.

(לקוטי שיחות ט, עמ' 109)

הלכות עבודה זרה פרק ד, הלכה א: ואנשי העיר המדיחין נהרגין בסף. יחיד שעבד עבודה זרה עונשו בסקילה, אבל כאשר העיר כולה (או רובה) עבדה עבודה זרה - 'נהרגין בסייף'. לכן, כל עוד מיעוט אנשי העיר עבדו עבודה זרה הרי הם כיחידים שעבדו עבודה זרה ודינם בסקילה (להלן ה"ב) ורק כאשר רוב אנשי העיר עבדו עבודה זרה (ובתנאים מסוימים) – נהרגין בסייף. ויש לתמוה: כלל הוא ש"כל מי שנתחייב בשתי מיתות נדון בחמורה" (הל' סנהדרין פ"ד ה"ד), וכיון שאנשי עיר הנדחת נתחייבו שתי מיתות: (א) סקילה בהיותם יחידים העובדים עבודה זרה. (ב) הרג, בהיותם אנשי עיר הנידחת – למה אינם נידונים בחמורה, שהיא סקילה? והביאור:

חומרת איסור עבודה זרה יום שלישי ט' אדר ה'תשע"ג

והקשו התוספות (פסחים כט, ב): מדוע אינה מקודשת והרי "כל הנשרפין – אפרם מותר" ואם כן אפשר לקדש גם באיסורי הנאה, שהרי לאחר השריפה יכול להשתמש באפרם, ובהנאה זו הוא מקדש! ותוצו: א. כיון שכעת אין בדברים אלו שוה פרוטה אינו יכול לקדש בהם גם אם בעתיד אולי כן יהיה בהם שוה פרוטה. ב. אם בעתיד יהיה ניתן להפיק מהאפר הנאה בשווי פרוטה אכן יכול לקדש ב'נשרפין', ומה שאמרו שאין לקדש באיסורי הנאה הוא כאשר גם כשיהיו אפר לא יהיה בהם שוה פרוטה. ועל התירוצי השני הקשה הרשב"א מדברי התוספתא (קידושין

הלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה י: עבודת בוכבים או אשה שנשרפה, אפרה אסור בהנאה. וכתבו התוספות (תמורה לד, ד"ה הנשרפין) שהלכה זו, שאסירה אסורה לעולם וגם אפרה אסור, מקורה מהכתוב (דברים יג, יח) "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". וכן דעת רש"י (חולין פט, א) לענין אפר עיר הנידחת שגם הוא אסור לעולם, והדבר נלמד מהפסוק 'ולא ידבק'. והנה, שנינו (קידושין נו, ב): "המקדש בערלה, בכלאי הכרם, בשור הנסקל ובעגלה ערופה ... אינה מקודשת". ופירש רש"י שאי אפשר לקדש בהם משום שאסורים בהנאה.

ד, ז: "המקדש באשירה ופירותיה, בעיר הנידחת וביושביה... אינה מקודשת", נמצא ש"אף על פי שאלו מן הנשרפין ויש באופן יותר משווה פרוטה – אינה מקודשת", היפך דברי התוספות שאם יש שווי פרוטה באפר של איסורי הנאה מקודשת?

וה'שער המלך' (חמץ ומצה ג, יא) מיישב: "הרי בעצי אשירה אף

על פי שהן מן הנשרפין, הא קתני בברייתא דאפרן אסור, וכתבו התוס' בסוף תמורה דהאי טעמא משום דכתיב 'ולא ידבק'...". כלומר, באשירה ועיר הנידחת יש איסור מיוחד (הנלמד מהפסוק "ולא ידבק") שגם האפר אסור בהנאה. ולכן, גם אם יש בו יותר משווה פרוטה אינה מקודשת.

מתי אין לחפש טעם למצוות?

יום רביעי י' אדר ה'תשע"ג

יחשוב כן בדעת הרמב"ם, שאין צריכים לקיים את המצוה כל שאין אנו יודעים את הטעם" אלא כך מתפרשים הדברים: הרמב"ם הסביר שהאיסור לגלח פאות הראש הוא מפני שדרך עובדי עבודה זרה וכמריהם לעשות כך, ואם כן יש להתיר לגלח פאות הראש כאשר הדבר נדרש משום 'שלום מלכות', כי לצורך זה התירו דבר האסור משום חוקות הגויים ואמרו כי "מי שהוא קרוב למלכות וצריך ללבוש במלבושיהם ולדמות להם - מותר בכל" (יר"ד סי' קעח ס"ב).

ועל כך חולק הטור ולדעתו האיסור להידמות לעכו"ם הותר משום 'שלום מלכות' רק בדבר האסור משום חוקות הגויים ואילו איסור גילוח פאות הראש שלא מפורש בו שהוא משום חוקות הגויים, אין להתירו משום שלום מלכות. ואי אפשר לומר שהיות ואין אנו יודעים טעם אחר נפרש מעצמנו שטעם האיסור הוא משום חוקות הגויים (ונתיר משום שלום מלכות) - כי "אין אנו צריכים לבקש טעם למצוות כי מצוות המלך הם עלינו אף אם לא נדע טעמן" ואין להתיר גילוח הפאות משום שלום מלכות.

הלכות עבודה זרה פרק יב, הלכה א: אין מנלחין פאתי הראש כמו שהיו עושין עובדי כוכבים שְׁנָאֹמֶר: "לא תקיפו פאת ראשכם."

כתב ה'טור' (יר"ד סי' קפא) כי הטעם שכתב הרמב"ם - שהתורה אסרה גילוח פאות הראש מפני שכך עושים עובדי עבודה זרה - אינו מפורש בתורה ו"אין אנו צריכים לבקש טעם למצוות, כי מצוות מלך הם עלינו אף אם לא נדע טעמם". וביאר ה'בית יוסף' (שם) שכוונת הטור כך היא: מדברי הרמב"ם שמחדש טעם למצוה זו משמע שאם לא נדע טעמה לא נהיה מצווים לקיימה, ואין הדבר כן אלא מצוות מלך היא ועלינו לעשותה אף אם לא נדע טעמה.

ותמה על זה ה'בית יוסף': וכי יעלה על הדעת שהרמב"ם רצה לומר שאין לקיים המצווה אלא אם כן נדע טעמה, ו"מי יחוש לכבוד התורה יותר ממנו?", אלא וודאי גם לדעתו "כל חיובי התורה גזירת מלך הם", אלא כל שאפשר למצוא טעם למצווה נפרש את טעמה.

וכתב ה'ט"ז' (יר"ד שם סק"א) על דברים אלו: "חס ושלום שהטור

מיהו 'קרקפתא'?

יום חמישי י"א אדר ה'תשע"ג

מנח תפילין", ומשמע שזהו גם אם ביטל את המצוה רק לפעמים.

ולכאורה שתי המחלוקות תלויות זו בזו: לדעת הר"ן שהדין נאמר גם לגבי שאר המצוות, בהכרח לפרש שהוא רק אם לא קיים המצוה מעולם, כי אם נאמר שגם מי שנמנע אפילו פעם אחת מלקיים מצוה כלשהי הוא בכלל פושעי ישראל בגופם, אין כלל מושג של 'בינוני' שבידו מחצה זכויות ומחצה עוונות, שהרי אפילו אם ביטל מצות עשה אחת נחשב כרשע. אך אם זהו דין מיוחד בתפילין יתכן לפרש שאפילו המבטל המצוה פעם אחת נחשב כפושעי ישראל.

ובדברי הרמב"ם "שלא הניח תפילין מעולם" מבואר כדעת הר"ן. וכן ביאר הרבי בהכריוז על 'מבצע תפילין', במענה לשאלה מהי גודל התועלת של הנחת תפילין פעם אחת - "קרקפתא דלא מנח תפילין יש לו דין מיוחד, ופסק דין ברור ברמב"ם דהיינו שלא הניח מעולם, זאת אומרת, שעל ידי שמניח תפילין פעם אחת יוצא הוא מסוג זה".

(לקוטי שיחות ו, עמ' 272)

הלכות תשובה פרק ג, הלכה ה: הַבִּינוּנִים - אִם הָיָה בְּכָלל מַחֲצָה עֲוֹנוֹת שְׁלָהוּ, שְׁלָא הֵנִיחַ תְּפִלִּין מְעֻלָּם, דִּנְיָן אוֹתוֹ בְּפִי הַטָּא, וְיִשְׁלֹו חֶלֶק לְעֻלָּם הַטָּא.

מקור הדברים בגמרא (ר"ה יז, א) שם נאמר ש"קרקפתא דלא מנח תפילין" הוא בכלל "פושעי ישראל בגופן". וכתב הר"ן (שם ד, א מדפי הר"ף): "הוא הדין לשאר מצוות עשה שבגופו שלא קיימן מעולם, כגון שלא קרא קריאת שמע ולא בירך על המזון אחריו מעולם".

אך מדברי כמה מהראשונים נראה שהוא דין מיוחד במצוות תפילין. וכן כתב הרא"ש (הל' תפילין סי' כח): "פושעי ישראל בגופן היינו קרקפתא דלא מנח תפילין... שאין לך גדול בכל מצוות עשה שבתורה יותר ממצוות תפילין, שהוקשה כל התורה כולה לתפילין... לכן צריך כל אדם לזיזה במצוות תפילין".

ועל דברי הר"ן (שם) שהדבר נאמר רק במי ש"לא קיימן מעולם", היינו שאם קיים המצוה אפילו פעם אחת יצא מכלל זה, הביא הרא"ש (ר"ה פ"א סי' ה) שאמנם הרי"ף גרס "קרקפתא דלא מנח תפילין לעולם", אך הגרסא לפנינו היא "קרקפתא דלא

יום שישי י"ב אדר ה'תשע"ג

בחירה חופשית בכל מצב

וכמבואר בחסידות (תורת חיים תולדות יד, ג) על פי דיוק לשון הגמרא (נדה טז, ב, הובא בתניא פ"א) "צדיק או רשע לא קאמר" – כי "אם יגזור אומר בדיבור, כך יהיה" ו"אם יגזור אומר שיהיה צדיק בהכרח שלא יהיה רשע".

ולפי זה היה מקום לומר, שכאשר "אתה הסבות את לבם אחורנית, כלומר מנעת מהן התשובה" אין שום אפשרות לעשות תשובה, אבל באמת יש לומר שכדוגמת המבואר בתניא (אגרת התשובה פ"א) שגם מי ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה" היינו שלא מסייעים לו, ואף מערימים עליו קשיים, אבל "אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו", בענייננו, "מנעת מהן התשובה" הוא רק בחיצוניות אבל בפנימיות הענין, הרי אדרבה, הכוונה היא לעזור אצלם תשובה עמוקה יותר ו"ידחוק ויתחזק ויתגבר על יצרו".

(לקוטי שיחות ו, עמ' 65 ואילך ובהע' 46)

הלכות תשובה פרק ו, הלכה ג: וְכֵן יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי אֱלֹהֵינוּ, לְפִי שֶׁהָרְבוּ לְפָשַׁע, מִנֵּעַ מֵאוֹתָן הַפְּרָכִים לְפָשַׁע תְּשׁוּבָה, שְׁנֵאמַר: "וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת לִבְךָ אַחֲרָיִית", בְּלוֹמַר: מִנֵּעַת מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה.

בכוח הבחירה יכול יהודי להתגבר גם על הנטיות הטבעיות שלו, ואף "בני אדם שנפשותיהם חולות, מתאונים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה" (לשון הרמב"ם הל' דעות רפ"ב) יש להם הכוח להתגבר על נטייתם ולהתנהג בדרך טובה (ראה לעיל רפ"ה: "רשות לכל אדם תנונה לו...").

והביאור בזה:

נטיה של האדם מלידה, איננה עובדה מוגמרת שאכן כך יהיה, אלא "חומר מוכן למעלה או לחסרון" (לשון הרמב"ם בשמנה פרקים רפ"ח), ובכוח בחירתו האדם יכול להתגבר על נטיה זו, אלא שאם הקב"ה היה גוזר במפורש על האדם הנולד אם יהיה צדיק או רשע – לא היה ביכולת בחירתו של האדם לשנות זאת.

שבת קודש י"ג אדר ה'תשע"ג

צדיקים ובעלי-תשובה

לומר שהוא גדול יותר ממנו". והוכחה זו צריכה עיון: הרי אם נאמר שבעל-תשובה גדול מצדיק קשה לאידך גיסא: דין הוא (שם מט, א) שכאשר המקדש "הטעה לשבח" (שאמר על עצמו שהוא מיוחס בייחוס קטן מכפי שהוא באמת), אינה מקודשת. ואם בעל-תשובה גדול מצדיק נמצא שהמקדש "הטעה לשבח" ואינה מקודשת! ואכן, אין להוכיח מהלכה זו האם צדיק נעלה מבעל-תשובה או להיפך כי הגמרא מדברת בשם המושאל של 'צדיק' ו'בעל תשובה' בלשון בני-אדם (כפי שמוכח בתחילת הסוגיא בנוגע להגדרת 'עשיר' – "אין אומרים כרבי אלעזר בן חרסום וכרבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עיריו מכבדים אותו מפני עושרו"), ובלשון בני-אדם גם 'בעל תשובה' נקרא 'צדיק', ומשנעשה בעל תשובה, הרי כיון שכלשון בני אדם נחשב 'צדיק' נתקיים התנאי ומקודשת.

(לקוטי שיחות יד, עמ' 363; יז, עמ' 186 הע' 45)

הלכות תשובה פרק ז, הלכה ד: אָמְרוּ חֲכָמִים: מָקוֹם שֶׁפָּעַל־יִתְשׁוּבָה עוֹמְדִין, אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִין יְכוּלִין לַעֲמֹד בּוֹ. בגמרא (ברכות לד, ב) מצינו מחלוקת בדבר: לדעת ר' יוחנן צדיקים גמורים גדולים מבעלי תשובה, אבל לדעת רבי אבהו אפילו צדיקים גמורים אינם עומדים במקום בעלי תשובה. והכריע הרמב"ם כדעת רבי אבהו.

וכתב בספר 'המועדים בהלכה' (עמ' עט) בשם הגאון הרוגאצ'בי שהמקור להכרעת הרמב"ם הוא בהלכה זו: המקדש את האשה "על מנת שאני צדיק אפילו הוא רשע גמור הרי זו מקודשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבד" (קידושין מט, ב). ואם נאמר שצדיק מעלתו גדולה יותר מבעל תשובה, מדוע תהא מקודשת אפילו אם הרהר תשובה בלבד, והרי התנאי היה 'שאני צדיק' והוא אינו אלא בעל תשובה, אלא מכאן "שעל כל פנים אין בעל התשובה פחות במדרגתו מהצדיק, וממילא, לפי הגמרא [שצדיק ובעל תשובה אינם באותה דרגה], מוכרחים

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

רַב הוּנָא בְּרִיהּ [בנו] דְּרַב יְהוֹשֻעַ עֲבִיד לְהוּ בְּגָרָף שֶׁל רִיעִי – היה גורם שידיה דינם ככלי שמטילים בו צואה שמותר להוציאו לאשפה, שהיה אוסף את הגרעינים לפניו עד שהיו נמאסות בעיניו, ואז היה נוטלם מפניו ונותנם לבהמה. הגמרא מביאה קושיא על הנהגת רב הונא. מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְאִמִּימֵר, וְכִי עוֹשִׂין גָּרָף שֶׁל רִיעִי – וכי מותר לגרום שידיה הדבר מאוס ככלי של צואה לְבִתְחִילָה, כדי שידיה מותר לטלטלו, והלא רק בדיעבד כשהיה לפניו דבר מאוס התיירו לפנותו, וכיצד גרם רב הונא שיהא הדבר מאוס לכתחילה כדי שיוכל לפנותו.

המשך הנהגות האמוראים בענין גרעיני התמרים בשבת: רַב שִׁשְׁתָּ זֶרֶק לְהוּ בְּלִישְׁנִיה – היה זורק את גרעיני התמרים בלשונו אל מעבר לשולחן, כדי שלא יגע בהם כיון שלא נשאר אוכל עליהם ואסורים בטלטול בידים. וְרַב פִּסְאָ זֶרֶק לְהוּ – היה זורק את הגרעינים אל אַחֲוָרֵי הַמִּטָּה שהיה מיסב עליה, וכן אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אֲבָקוּלָם, שֶׁהָיָה מְחַזֵּר פְּנֵיו לְאַחֲוָרֵי הַמִּטָּה שהיה מיסב עליה, וזוֹרְקֵן לַגרְעִינֵי הַתְּמָרִים שֵׁם.

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ראשון ז' אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה

מתוך מהדורת חזק

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ז' י"ג אדר ה'תשע"ג

יום ראשון ז' אדר ה'תשע"ג

הלכות עבודה זרה

וחקות הגוים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות - שתי מצוות עשה, ותשע וארבעים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לפנות אחר עבודה זרה; (ב) שלא לתור אחר הרהור הלב וראית העינים; (ג) שלא לגדף; (ד) שלא יעבד אותה כדרך עבודתה; (ה) שלא ישתתף לה; (ו) שלא לעשות פסל לעצמו; (ז) שלא לעשות פסל אפלו לאחרים; (ח) שלא לעשות צורות אפלו לנוא; (ט) שלא להדיח אחרים אחריה; (י) לשרף עיר הנדחת; (יא) שלא לבנותה; (יב) שלא להנות מכל ממונה; (יג) שלא להסית יחיד לעבדה; (יד) שלא לאהב המסית; (טו) שלא לעזב שגאתו; (טז) שלא להצילו; (יז) שלא ללמד עליו זכות; (יח) שלא ימנע מללמד עליו חובה; (יט) שלא להתנבא בשמה; (כ) שלא לשמע מן המתנבא בשמה; (כא) שלא להתנבא בשקר, ואפלו בשם ה'; (כב) שלא לגור מהריגת נביא שקר; (כג) שלא לשבע בשם עבודה זרה; (כד) שלא לעשות אוב; (כה) שלא לעשות ידעוני; (כו) שלא להעביר למלך; (כז) שלא להקים מצבה; (כח) שלא להשתחוות על אבן משכית; (כט) שלא לטע אשורה; (ל) לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה; (לא) שלא להנות בעבודה זרה ובכל משמשיה; (לב) שלא להנות בצפוי נעבד; (לג) שלא לכת ברית לעובדי עבודה זרה; (לד) שלא לחז עליו; (לה) שלא ישבו בארצו; (לו) שלא להדמות במנהגותו ובמלבושו; (לז) שלא לנחש; (לח) שלא לקסם; (לט) שלא לעונן; (מ) שלא לחבר חכר; (מא) שלא לדרש אל המתים; (מב) שלא לשאל באוב; (מג) שלא לשאל בידעוני; (מד) שלא לכשף; (מה) שלא להקיף פאת ראש; (מו) שלא להשחית פאת זקן; (מז) שלא יעדה איש עדי אשה; (מח) שלא תעדה אשה עדי איש; (מט) שלא לכתב קעקע; (נ) שלא להתגודד; (נא) שלא לעשות קרחה על מת. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. בימי אנוש [בן שת בן אדם הראשון] טעו בני האדם טעות גדולה, ונבערה [נכסלה] עצת חכמי אותו הדור; ואנוש עצמו, מן הטועים. וזו היתה טעותם: אמרו, הואיל והאל ברא כוכבים אלו וגלגלים אלו להנהיג את העולם, ונתנם במרום, חלק להם כבוד, והן משמשין המשמשין לפניו -

ראויין הם לשבחם ולפאָרם, ולחלק להם כבוד. וזהו רצון האל ברוך הוא, לגדל ולכבד [את] מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד עבדיו והעומדים לפניו, וזה הוא כבודו של מלך. בין שעלה דבר זה על לבם, התחילו לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות, ולשבחם ולפאָרם בדברים, ולהשתחוות למולם - כדי להשיג רצון הבורא, בדעתם הרעה. וזה היה עקר עבודה זרה. וכך היו אומרים עובדיה היוֹדעים עקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה. הוא שיקריה אומר: "מי לא יראך מלך הגוים, פי לך יאמה, פי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך, ובאחת יבערו ויכסלו, מוסר הקלים עץ הוא" - כלומר, הכל יודעים שאמה הוא האל לכבד; אבל טעותם וכסילותם, שמדמים שזה ההכל רצונך הוא. ב. ואחר שארכו הימים, עמדו בבני אדם נביאי שקר, ואמרו שהאל צוה להם ואמר להם: 'עבדו כוכב פלוני', או 'כל הכוכבים, והקריבו לו ונסכו לו כף וכו', ובנו לו היכל, ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם, הנשים והקטנים ושאר עם הארץ. ומודיע להם צורה שבה מלבו, ואומר: 'זו היא צורת הכוכב הפלוני שהודיעוהו בנבואתו'. והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות, ומתקבצים ומשתחוים להם; ואומרים לכל העם, שזו הצורה מטיבה ומרעה, וראוי לעבדה וליראה ממנה. והכופרין אומרים להם: 'שבעבודה זו תרבו ותצליחו', ויעשו כף וכו', ואל תעשו כף וכו'. והתחילו כופרים אחרים לעמד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל עצמו או המלאך דבר עמהם ואמר להם: 'עבדוני בכף וכו', והודיע להם דרך עבודתו, ויעשו כף, ואל תעשו כף. ופשוט דבר זה בכל העולם, לעבד את הצורות בעבודות משנות זו מזו, ולהקריב להן, ולהשתחוות להן. ובין שארכו הימים, נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם, ולא הפירוהו; ונמצאו כל עם הארץ והנשים והקטנים, אינם יודעים אלא הצורה של עץ ואבן וההיכל של בגין, שנתחנכו מקטנותן להשתחוות להן ולעבדן, ולהשבע בשמן. והחכמים שהיו בהם, כגון הכופרים וכיצא בהן, מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגלגלם ולדמותן [לפי דמותן]. אבל צור העולמים, לא היה שם מכירו ולא יודעו, אלא יחידים בעולם, כגון חנוך ומתושלח ונח ושם ועבר. ועל דרך זו, היה העולם מתגלגל [נמשך] והולך, עד שנולד עמודו של עולם, שהוא אברהם אבינו עליו השלום. ג. בין שנגמל [מחלב אימו, בן ג' שנים] איתן זה [=כינוי לאבות], התחיל לשוטט [לחפש] בדעתו והוא קטן, ולחשב ביום ובלילה; והיה תמה: 'היאך אפשר, שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד, ולא יהיה לו מנהיג? ומי יסבב אותו? לפי שאי

מארבע היסודות, ולא אחד מפל הנבארים מהם. ואף על
 פי שהעובד יודע שה' הוא האלהים, והוא עובד הנבא
 הזה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה - הרי זה עובד
 עבודה זרה. וענין זה, הוא שהזהירה תורה עליו ואמרה:
 "ופן תשא עיניך השמימה, וראית את השמש וגו' אשר
 חלק ה' אליהם אתם לכל העמים"; כלומר, שמה תשוט
 בעין לבך [תחשוב בליבך], ותראה שאלו הן המנהיגים את
 העולם, והם שחלק ה' אותם לכל העולם להיותן חיים
 והיום ונפסדים כמנהגו של עולם, ותאמר שראוי
 להשתחוות להן ולעבדן. ובענין זה צוה ואמר: "השמו
 לכם פן יפתה לבבכם" - כלומר, שלא תטעו בהרהור הלב
 לעבד אלו, להיותן סרסור [סוכן] ביניכם וביני הבוהא.
 ב. ספרים רבים חברו עובדי עבודה זרה בעבודתה, היאך
 עקר עבודתה ומה משפטיה ומעשיה. צונו הקדוש ברוך
 הוא, שלא לקרות באותן הספרים כלל, ולא נהרהר בה, ולא
 בדבר מדבריה. ואפלו להסתפל בדמות הצורה - אסור,
 שגאמר: "אל תפנו אל האילים". ובענין זה נאמר: "ופן
 תדרש לאלהיהם לאמר, איכה יעבדו" - שלא תשאל על
 דרך עבודתה היאך היא, ואף על פי שאין אתה עובד;
 שדבר זה גורם לך להפנות אחריה ולעשות כמו שהן
 עושין, שגאמר: "ואעשה כן גם אני".
 ג. וכל הלאוין האלו בענין אחד הן, והוא שלא יפנה
 [יתעניין ויחזק] אחר עבודה זרה; וכל הנפנה אחריה בדרך
 שהוא עושה בו מעשה [כגון גילה פסל מכוסה על מנת
 לראותו], הרי זה לוקה. ולא עבודה זרה בלבד הוא שאסור
 להפנות אחריה במחשבה, אלא כל מחשבה שגורמת לו
 לאדם לעקר עקר מעקרי התורה - מזהירים אנו שלא
 להעלותה על לבנו, ולא נסיח דעתנו לך ונחשב ונמשך
 אחר הרהורי הלב; מפני שדעתו של אדם קצרה, ולא כל
 הדעות יכולות להשיג האמת על ברי; ואם ימשך כל אדם
 אחר מחשבות לבו, נמצא מחריב את העולם לפי קצור
 דעתו. כיצד? פעמים תור אחר עבודה זרה; ופעמים יחשב
 ביהודי הבוהא, שמה [אמת] הוא שמה אינו [אמת], מה
 למעלה מה למטה, מה לפנים [קודם שנברא העולם] מה
 לאחור [אחרי הימים]; ופעמים בנבואה, שמה היא אמת
 שמה אינה; ופעמים בתורה, שמה היא מן השמים שמה
 אינה. ואינו יודע המדות שידון בהן עד שידע האמת על
 ברי, ונמצא יוצא לידי מינות. על ענין זה הזהירה תורה,
 ונאמר בה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אשר
 אתם זנים" - כלומר, לא ימשך כל אחד מהם אחר דעתו
 הקצרה, וידמה שמחשבתו משגת האמת. כן אמרו חכמים:
 "אחרי לבבכם", זו מינות; "ואחרי עיניכם", זו זנות. ולאו
 זה, אף על פי שהוא גורם לאדם לטרוך מן העולם הבא,
 אין בו מלקות.
 ד. מצות עבודה זרה, [שקולה] כנגד כל המצוות בלן היא,
 שגאמר: "וכי תשגו, ולא תעשו את כל המצוות וגו'" - ומפי
 השמועה למדו [ממדיה], שבעבודה זרה הכתוב מדבר. הא

אפשר שיסבב את עצמו! ולא היה לו מלמד ולא מודיע
 דבר, אלא משקע באור פשדים בין עובדי עבודה זרה
 הספשים. ואביו ואמו וכל העם עובדים עבודה זרה, והוא
 היה עובד עמהם. ולבו משוטט ומבין, עד שהשיג דרך
 האמת, והבין קו הצדק מדעתו הנכונה; וידע שיש שם -
 שישנון אלוה אחד, והוא מנהיג הגלגל, והוא ברא הכל,
 ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העם טועים,
 ודבר שגורם להם לטעות [ידע שורש טעותם], זה שעובדים
 את הפוכבים ואת הצורות, עד שאבד האמת מדעתם; וכן
 ארבעים שנה הפיר אברהם את בוראו. בין שהפיר וידע,
 התחיל להשיב תשובות [להקשות קושיות] על בני אור
 פשדים, ולערף דין עמהם, ולומר שאין זו דרך האמת,
 שאתם הולכים בה. ושבר את הצלמים, והתחיל להודיע
 לעם, שאין ראוי לעבד אלא לאלוה העולם, ולו ראוי
 להשתחוות ולהקריב ולנסף - כדי שיפירוהו כל הברואים
 הבאים; וראוי לאבד ולשבר כל הצורות, כדי שלא יטעו
 בהן כל העם, כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא
 אלו. בין שגבר עליהם בראיותיו, בקש המלך להרגו;
 נעשה לו נס, וצא לחן. והתחיל לעמד ולקרות בקול גדול
 לכל העם, ולהודיעם שיש אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי
 לעבד. והיה מחלף וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר
 ומממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ פנעו, והוא קורא,
 שגאמר: "ויקרא שם בשם ה' אל עולם". וכיון שהיו העם
 מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד
 ואחד כפי דעתו עד שיזהירה לדרך האמת, עד שנתקבצו
 אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם. ושתל בלבם
 העקר הגדול הזה, וחבר בו ספרים. והודיעו ליצחק בנו,
 וישב יצחק מלמד ומחזיר [לדרך האמת]; ויצחק הודיעו
 ליצחק ומנהו ללמד, וישב מלמד ומחזיר כל הנלוים אליו.
 ויצחק אבינו למד בנו כלם, והבדיל לוי ומנהו ראש,
 והושיבו בשיבה ללמד דרך ה', ולשמו מצות אברהם;
 וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממנה, כדי שלא
 ישתפח הלמוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב
 ובנלוים עליהם, ונעשת בעולם אמה שהיא יודעת את ה',
 עד שארכו הימים לישראל במצרים, וחזרו ללמד מעשיהן
 ולעבד עבודה זרה כמותן - חוץ משקט לוי, שעמד במצות
 אבות; ומעולם לא עבד שקט לוי עבודה זרה. וכמעט קט
 היה, והעקר ששתל אברהם נעקר, וחזרין בני יעקב לטעות
 העמים ותעיותן. ומאזהבת ה' אותנו, ומשמו את השבועה
 לאברהם אבינו, עשה משה רבנו ורבן של כל הנביאים,
 ושלחו. כיון שנתנבא משה רבנו, ובחר ה' בישראל לנחלה,
 הכתירן במצוות והודיען דרך עבודתו, ומה יהיה משפט
 עבודה זרה וכל הטועין אחריה.

פרק ב

א. עקר הצווי בעבודה זרה, שלא לעבד אחד מפל
 הברואים - לא מלאך, ולא גלגל, ולא כוכב, ולא אחד

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ראשון ז' אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה

מתוך מהדורת חזק

1 למדת, שכל המודה בעבודה זרה - כופר בכל התורה בלה,
2 ובכל הנביאים, ובכל מה שנצטוו הנביאים, מאדם
3 [הראשון] ועד סוף העולם, שנאמר: "מן היום אשר צוה ה'
4 והלאה לדתיתכם". וכל הכופר בעבודה זרה, מודה בכל
5 התורה בלה; והיא עקר כל המצוות בלן.
6 ה. ישאל שיעור עבודה זרה - הרי הוא כגוי לכל דבר,
7 ואינו כישאל שיעור עברה שיש בה סקילה; ומשמד
8 לעבודה זרה, הרי הוא משמד לכל התורה בלה. וכן המינים
9 מישאל, אינן כישאל לדבר מן הדברים. ואין מקבילים
10 אותם בתשובה לעולם - שנאמר: "כל באיה לא ישובון,
11 ולא ישיגו ארחות חיים". והמינים, הם התרים אחר
12 מחשבות לבם בסכלות, בדברים שאמרנו, עד שנמצאו
13 עוברים על גופי תורה להכעיס, בשאט בנפש [בזלזול] ביד
14 רמה, ואומרים שאין בזה עון. ואסור לספר עמון ולהשיב
15 עליהן תשובה כלל, שנאמר: "ואל תקרב אל פתח ביתה".
16 ומחשבת מין, לעבודה זרה [ואם שוחט בהמה - דינה
17 כחקירות ע"ז].
18 ו. כל המודה בעבודה זרה שהיא אמת - אף על פי שלא
19 עבדה, הרי זה מתורף ומגדף את השם הנכבד והנורא;
20 ואחד העובד עבודה זרה, ואחד המגדף את השם [שווים
21 שניהם בחומרתם] - שנאמר: "והנפש אשר תעשה כיד רמה,
22 מן האזרח ומן הגר - את ה' הוא מגדף". לפיכך תולין
23 עובד עבודה זרה, כמו שתולין את המגדף, ושיניהם נסקלן.
24 ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות עבודה זרה, ששיניהן
25 כופרין בעקר הן.
26 ז. ואלו הן דיני המגדף: אין המגדף חייב סקילה, עד
27 שיפרש את השם המיוחד של ארבע אותיות שהוא אלף
28 דלת נון יוד, ויברך [- יקלל] אותו בשם מן השמות שאינם
29 נמחקין [ד' שמות הם] - שנאמר: "ונקב שם ה' - מות
30 יומת", על השם המיוחד חייב סקילה; ועל שאר הפנויים
31 [כגון חנון רחום וכו'], באזהרה [לא]. ויש מי שמפרש,
32 שאינו חייב אלא על שם יוד הי ואו הי; ואני אומר, שעל
33 שניהם הוא נסקל.
34 ח. אזהרה של מגדף מניין? שנאמר: "אלהים לא תקלל".
35 בכל יום ויום דנין את העדים בפניו "כזה יוסי את יוסי"
36 [משתמשים בשם "יוסי" גי' אלקים] כתחליף לשם ה' - בגלל
37 הקושי בהתבטאות נוראה שכזו. נגמר הדין - מוציאים את
38 כל האדם לחוץ, ושואלים את הגדול שבפנים ואומרים לו:
39 'אמר מה ששמעת בפרוש! והוא אומר, והדינים עומדים
40 על רגליהם, וקורעין [בגדיהם] ולא מאחזין [לא תופרים מקום
41 הקריעה לעולם]. והעד השני אומר: 'אף אני כמותו
42 שמעתי'. ואם היו עדים רבים, צריך כל אחד ואחד מהן
43 לומר: 'כזה שמעתי'.
44 ט. מגדף שחזר בו בתוך כדי דבור כדי אמירת "שלום עליך
45 רבי", אינו כלום, אלא פיון שגדף בעדים, נסקל. מי שגדף
46 את השם בשם עבודה זרה, קנאין פוגעין בו והורגין אותו.

פרק ג

47 ואם לא הרגוהו קנאים, ובא לבית דין - אינו נסקל; עד
48 שיברך בשם מן השמות המיוחדים.
49 י. כל השומע ברפת השם, חייב לקרע; ואפלו על ברפת
50 הפנוי חייב לקרע; והוא, שישמענה מישאל. ואחד השומע,
51 או השומע מן השומע. אבל השומע מן הגוי, אינו חייב
52 לקרע; ולא קרע אלזקים ושבנא, אלא מפני שרבשקה
53 משמד היה. כל העדים והדינים סומכים את ידיהם אחד
54 אחד על ראש המגדף, ואומר לו: 'דמך בראשך, שאתה
55 גרמת לך'. ואין בכל הרוגי בית דין, מי שסומכים עליו,
56 אלא מגדף בלבד, שנאמר: "וסמכו כל השמעים את
57 ידיהם".
58
59 א. כל העובד עבודה זרה ברוצחו בודון, חייב כרת; ואם
60 היו שם עדים והתאזהר, נסקל. ואם עבד בשגגה, מביא
61 חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן].
62 ב. עבודות הרבה קבעו עובדי עבודה זרה, לכל צלם וצלם
63 ולכל צורה וצורה, ועבודת זה אינה בעבודת זה - כגון
64 פעור, שעבודתו שיפער אדם עצמו לו [ויעשה צרכיו לפניו];
65 ומרקוליס, שעבודתו שיזרק לו אבנים, או יסקל [יפנה]
66 מלפניו אבנים. והרבה עבודות כגון אלו תקנו לשאר
67 צלמים. לפיכך, הפוער עצמו למרקוליס, או שזרק אבן
68 לפעור - פטור; עד שיעבד אותו דרך עבודתו, שנאמר:
69 "איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם, ואעשה כן גם
70 אני". ומפני זה הענין, צריכין בית דין לידע דרכי
71 העבודות; שאין סקלין עובד עבודה זרה, עד שידעו שזו
72 היא דרך עבודתה.
73 ג. ואזהרה של עבודות אלו וכיצא בהן, הוא שכתוב:
74 "ולא תעבדם". במה דברים אמורים? בשאר עבודות, חוץ
75 משפתחה וזובח ומקשר ומנסף; אבל העובד באחת
76 מארבע עבודות אלו לאחד מכל מיני עבודה זרה - חייב,
77 ואף על פי שאין דרך עבודתו בכך. כיצד? הרי שנסף
78 לפעור או שזבח למרקוליס - חייב, שנאמר: "זבח לאלהים
79 יחרם" [- יומת]. וביחיה בכלל עבודות היתה [ויעבוד
80 אלוקים אחרים], ולמה יצאת? [פורטה במיוחד] לומר לך:
81 מה זביחה מיוחדת שעובדין בה לשם [בבית המקדש], וחייב
82 הזובח לאל אחר סקילה עליה, בין היתה דרך עבודתה
83 בזביחה, או אינה בזביחה; אף כל עבודה שהיא מיוחדת
84 לשם - אם עבד בה לאל אחר, בין שהיתה דרך עבודתה
85 בכך בין שאינה בכך - חייב עליה. לכך נאמר: "לא
86 תשפתחה לאל אחר", לחייב על ההשפתחה, אפלו אין דרך
87 עבודתו בכך. והוא הדין למקשר, ומנסף; וזורק ומנסף -
88 אחד הוא.
89 ד. ספת לה צואה [הניח לה בפיה], או שנסף לה עביט [כלי]
90 של מימי רגלים - חייב. שחט לה חגב - פטור, אלא אם כן
91 היתה עבודתה בכך; וכן אם שחט לה בהמה מחסרת אבר

הצורות שעל גבי הלוחות והטבליה, או צורות שרוקמין
 באריג - הרי אלו מותרות.
 יא. טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם - אם היתה
 הצורה בולטת - אסור להניחה [בביתו], ומתיר לחתם בה [כי
 יוצרת חקיקה]; ואם היתה הצורה שוקעת - מתיר להניחה,
 ואסור לחתם בה, מפני שהנחתם תעשה בו הצורה בולטת.
 וכן אסור לצור דמות חמה ולכנה כוכבים ומזלות
 ומלאכים, שנאמר: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות
 שמשין המשמשים לפני בפרוס, ואפלו על הלוח [שאינו
 בולטות]. צורות הבקמות ושאר נפש חיה חוץ מן האדם,
 וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהן - מתיר לצור אותם,
 ואפלו היתה הצורה בולטת.

יום שני ח' אדר ה'תשע"ג

פרק ד

א. מדיחי עיר מישראל [לעבודה זרה] - הרי אלו נסקלין,
 אף על פי שלא עבדו עבודה זרה, אלא הדיחו את יושבי
 עירם עד שעבדו אותה. ואנשי העיר המדחין, נהרגין בסוף;
 והוא שעבדו עבודה זרה, או שקבלו עליהם באלוה.
 ואזנה למדיח מנזן? תלמוד לומר: "לא ישמע על פיה".
 ב. אין העיר נעשית עיר הנדחת, עד שיהיו מדיחיה שנים
 או יתר על שנים, שנאמר: "יצאו אנשים בני בליעל"; ויהיו
 מדיחיה מאותו שבט ומאותה העיר, שנאמר: "מקרבך,
 ודיחו את יושבי עירם"; ועד שידיחו רבה, ויהיו המדחין
 ממאה ועד רבו של שבט. אבל אם הדח רבו של שבט,
 דנין אותם ביחידים, שנאמר: "יושבי העיר" - לא כפר
 קטן, ולא כרד גדול; וכל פחות ממאה כפר קטן, ורבו של
 שבט כרד גדול. וכן אם הדיחו נשים או קטנים, או
 שהדיחו יחיד, או שהדח מעוטה, או שהדחו מאליהן, או
 שהיו מדיחיה מחוצה לה - אין דנין בה דין עיר הנדחת,
 אלא הרי הן ביחידים שעבדו עבודה זרה: סוקלין כל מי
 שעבד, וממוזן ליורשיהן כשאר הרוגי בית דין.
 ג. אין דנין דין עיר הנדחת אלא בית דין הגדול של שבעים
 ואחד, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא או את האשה
 ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה, אל שערך" - יחידים
 נהרגין בבית דין של כל שער ושער [של כ"ג שבכל עיר],
 ואין המרבין נהרגין אלא בבית דין הגדול.
 ד. אין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת, שנאמר:
 "באחת עריך"; ולא ירושלים נעשית עיר הנדחת, לפי שלא
 נתחלקה לשבטים. ואין עושין עיר הנדחת בספר [בגבול],
 כדי שלא יפנסו גוים ויחריבו את ארץ ישראל. ואין בית
 דין אחד עושה שלש עירות הנדחות זו בצד זו; אבל אם
 היו מרחקות, עושה.
 ה. אין עושין עיר הנדחת, עד שידיחוה מדיחיה בלשון
 רבים ויאמרו להן: 'גלף וגעבד', או 'גלף וגזבח', או 'גלף

1 - פטור, אלא אם כן היתה דרך עבודתה בכף. עבודה זרה
 2 שעובדין אותה במקל - שבר מקל בפניה - חיב, ונאסרת.
 3 זרק מקל לפניה - חיב, ואינה נאסרת; שאין זריקת המקל
 4 כעין זריקת הדם, שהרי המקל [נשאר] כמות שהוא, והדם
 5 מתפזר. המקבל עליו אחד מקל מיני עבודה זרה באלוה,
 6 חיב סקילה; אפלו הגביה לכנה ואמר לה: 'אלי אתי', וכל
 7 פיוצא בדבור זה - חיב; ואפלו חזר בו בתוך כדי דבור,
 8 ואמר: 'אין זה אלי' - אין חזרתו כלום, אלא נסקל.
 9 ה. העובד עבודה זרה בדרבה, ואפלו עשה דרך בזיון -
 10 חיב. כיצד? הפוער עצמו לפעור כדי לבזותו, או זרק אבן
 11 למרקוליס כדי לבזותו - הואיל ועבודתו בכף - חיב, ומביא
 12 קרבן על שגגתו.
 13 ו. העובד עבודה זרה מאהבה, כגון שהשק בצורה זו מפני
 14 מלאכתה שהיתה נאה ביותר, או שעבדה מיראתו לה, שמה
 15 תרע לו כמו שהן מדמים עובדיה שהיא מטיבה ומרעה -
 16 אם קבלה עליו באלוה, חיב סקילה; ואם עבדה בדרך
 17 עבודתה או באחת מארבע עבודות מאהבה {או מיראה},
 18 פטור. המקנף [מחבק] עבודה זרה, והמנשק לה, והמכבד
 19 [במטאטא] והמרבץ [מזלף מים] לפניה, והמרחיץ לה, והסוף
 20 [שמן ובשמים] והמלביש והמנעיל, וכל פיוצא בדברי כבוד
 21 האלו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולא תעבדם"; ודברים
 22 אלו, בכלל עבודה זרה. ואף על פי כן אינו לוקה על אחת
 23 מהן, לפי שאינן בפרוש; ואם היתה דרך עבודתה באחד
 24 מקל הדברים האלו, ועשהו לעבדה - חיב.
 25 ז. יושב לו קוץ ברגלו בפני עבודה זרה - לא ישוח ויטלנו,
 26 מפני שנראה כמשתחנה לה; נתפזרו לו מעות בפניה - לא
 27 ישוח ויטלם, מפני שנראה כמשתחנה לה; אלא יושב, ואחר
 28 כך וטל.
 29 ח. פרצופות [פרצופי פנים] המקלחות מים [מפיהם] בפני
 30 עבודה זרה - לא יניח פיו על פיהן וישתה, מפני שנראה
 31 כמנשק לעבודה זרה.
 32 ט. העושה עבודה זרה לעצמו - אף על פי שלא עשה בידו
 33 [אלא אומן עשאה לבקשתו], ואף על פי שלא עבדה - לוקה,
 34 שנאמר: "לא תעשה לה פסל וכל תמונה". וכן העושה
 35 עבודה זרה בידו לאחרים - אפלו עשה אותה לגוי - לוקה,
 36 שנאמר: "ואלהי מסכה לא תעשו לכם". לפיכך, העושה
 37 עבודה זרה בידו לעצמו, לוקה שתיים.
 38 י. אסור לעשות צורות [אדם] לנואי, ואף על פי שאינה
 39 עבודה זרה, שנאמר: "לא תעשון אתי, אלהי כסף ואלהי
 40 זהב לא תעשו לכם" - כלומר, צורות של כסף וזהב
 41 שהן לנואי, כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהם
 42 לעבודה [זרה]. ואין אסור לצור לנואי, אלא צורת האדם
 43 בלבד. לפיכך אין צרין, לא בעץ ולא בסיד ולא באבן, צורת
 44 האדם; והוא שתהיה הצורה בולטת, כגון הציור והפיור
 45 [קישוטים] שבטקלין וכיוצא בהן; ואם צר, לוקה. אבל אם
 46 היתה הצורה משקעת, או צורה של סמנים [צבע], כגון

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שני ח' אדר – ספר המדע – הלכות עבודה זרה

מתוך מהדורת חזק

1 ונקטר', או 'גלף ונגספ', או 'גלף ונשתתה', או 'גלף ונקבל
2 באלות'; והם שומעים, ועבדו אותה דרך עבודתה, או
3 באחת מארבע עבודות (המנויות), או שקבלו אותה באלות.
4 עיר הנדחת שלא נתקיימו בה ובמדינתה כל התנאים האלו,
5 היאך עושים לה? מתרין ומעידין בכל אחד ואחד שעבד
6 מהן עבודה זרה, וסוקלין אותן ביחידין; וממונן ליורשיהן.
7 ו. והיאך דין עיר הנדחת, בזמן שתהא ראויה לעשות עיר
8 הנדחת? בית דין הגדול שולחין ודורשין וחוקרין, עד
9 שיגיעו בראיה ברורה שהדחה כל העיר או רבה, וחזרו
10 לעבודה זרה. אחר כך שולחין להן שני תלמידי חכמים,
11 להזהיר אותן ולהחזירן. אם חזרו ועשו תשובה, מוטב;
12 ואם עמדו באולתן - בית דין מצוין לכל ישראל לעלות
13 עליהן לצבא, והן צרינ עליהן ועורכין עמהם מלחמה, עד
14 שתבקע העיר. כשתבקע העיר, מיד מרבין להם בתי דיני
15 ודינים אותן. כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד עבודה
16 זרה אחר שהתירו בו, מפרישין אותו: אם נמצאו כל
17 העובדים מעוטה - סוקלין אותן, ושאר העיר נצול; נמצאו
18 רבה - מעלין אותן לבית דין הגדול וגומרין שם דינם,
19 והורגין כל אלו שעבדו בסניף. ומפין את כל נפש אדם אשר
20 בה לפי חרב, טף ונשים, אם הדחה בלה; ואם נמצאו
21 העובדים רבה, מפים את כל הנשים והטף של עובדים לפי
22 חרב. ובין שהדחה בלה בין שהדחו רבה, סוקלין את
23 מדינתה. ומקבצין כל שללה אל תוף רחובה (ככר מרכזית).
24 אין לה רחוב, עושין לה רחוב; הנה רחובה חוצה לה, בוגין
25 חומה חוץ ממנו עד שיפגס לתוכה, שנאמר: "אל תוף
26 רחבה". והורגין כל נפש חיה אשר בה. ושורפין את כל
27 שללה עם המדינה באש; ושורפתה מצות עשה, שנאמר:
28 "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה".
29 ז. נכסי הצדיקים שבבתוכה, והם שאר יושבי העיר שלא
30 הדחו עם רבה - נשרפין בכלל שללה; הואיל וישבו שם,
31 ממונן אבד. וכל הנתינה ממנה בכל שהוא - לוקה אחת,
32 שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".
33 ח. ועיר הנדחת שהיומנו עדיה, כל המחזיק בנכסיה זכה;
34 ומתיר להנות בו, שהרי היומנו. ולמה זכה בה? שכל אחד
35 ואחד כבר הפקיר ממנו משהו שנגמר דינה. ואינה נכנית
36 לעולם; וכל הבונה אותה - לוקה, שנאמר: "לא תבנה
37 עוד". ומתיר לעשותה גנות ופרדסים - שנאמר: "לא תבנה
38 עוד", לא תבנה מדינה [עיר] כמות שהיתה.
39 ט. שירה העוברת ממקום למקום, אם עברה בעיר הנדחת
40 והדחה עמה - אם שהת שם שלשים יום - נהרגין בסניף,
41 וממונם אבד; ואם לאו - הן בסקילה, וממונם ליורשיהן.
42 י. נכסי אנשי מדינה [עיר] אחרת שהיו מפקדין בתוכה -
43 אף על פי שקבלו עליהן אחריות - אין נשרפין, אלא יחזרו
44 לבצליהן, שנאמר: "שללה", ולא שלל חכמה. נכסי
45 הרשעים שהדחו שהיו מפקדין במדינה אחרת - אם נקבצו
46 עמה [בעת שריפת כל שללה], נשרפין בכללה; ואם לאו, אין
47 מאבדין אותן, אלא ינתנו ליורשיהן.

48 יא. בהמה, חצייה של עיר הנדחת וחצייה של עיר אחרת,
49 שהיתה בתוכה - הרי זו אסורה. ועסה שהיא פן - מתרת,
50 לפי שאפשר לחלק העסה.
51 יב. בהמה של עיר הנדחת שנשחטה - אסורה בהנאה,
52 כשור הנסקל שנשחט. שער הראש, בין של אנשים בין של
53 נשים שבה - מתיר בהנאה; אבל של פאה נכרית - הרי הוא
54 מכלל שללה, ואסור.
55 יג. פרות המחברים שבבתוכה - מתרין, שנאמר: "תקבץ .
56 . ושרפת", מי שאינו מחסר אלא קבוץ ושרפה; יצאו פרות
57 המחברין, שהן מחסרין תלישה וקבוץ ושרפה. והוא הדין,
58 לשער הראש. ואין צריך לומר האילנות עצמן שהן מתרות,
59 והרי הן של יורשיהן. ההקדשות שבבתוכה - קדשי מזבח
60 ימותו, שנאמר: "זבח רשעים, תועבה"; קדשי בדק הבית,
61 יפרו ואחר כך שורפין אותה - שנאמר: "שללה", ולא שלל
62 שמים.
63 יד. הככור והמעשר (מעשר בהמה) שבבתוכה - תמימין, הרי
64 הם קדשי מזבח וימותו; ובעלי מומין, הרי הן בכלל
65 "בהמה", ונהרגין. התרומות שבבתוכה - אם הגיעו ליד
66 כהן - ירקבו, מפני שהן נכסיו; ואם עדין הן ביד ישראל
67 - ינתנו לכהן של מדינה אחרת, מפני שהן נכסי שמים,
68 וקדשתן קדשת הגוף.
69 טו. מעשר שני, וכסף מעשר שני, וכתבי הקדש שבבתוכה
70 - הרי אלו יגנוזו.
71 טז. כל העושה דין בעיר הנדחת - הרי זה כמקריב עולה
72 כליל, שנאמר: "כליל לה' אליהך"; ולא עוד, אלא שמסלק
73 חרון אף מ ישראל, שנאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפו",
74 ומביא עליהם ברכה ורחמים, שנאמר: "ונתן לך רחמים,
75 ורחמך והרבה".

פרק ה

76 א. המסית אחד מ ישראל, בין איש בין אשה - הרי זה
77 נסקל, אף על פי שלא עבד המוסת ולא המסית עבודה
78 זרה; אלא מפני שהורוהו לעבד. בין שהיה המסית הידוט,
80 בין שהיה נביא, בין שהיה המוסת יחיד איש או אשה, או
81 יחידים - מיתתו בסקילה.
82 ב. המסית את רב אנשי העיר - הרי זה מדיח, ואינו נקרא
83 'מסית'. הנה זה שהדיח רב העיר נביא, מיתתו בסקילה.
84 והנדחים, הרי הן ביחידים, ואינם כאנשי עיר הנדחת, עד
85 שהיה המדיחים שנים. ואחד האומר: 'אמרה לי עבודה
86 זרה: עבדתי', או שאמר: 'אמר לי הקדוש ברוך הוא: עבדו
87 עבודה זרה' - הרי זה נביא שהדיח; ואם הדחו אחריו רב
88 העיר, נסקל. המסית שהסית, בין בלשון רבים בין בלשון
89 יחיד - הרי זה נסקל. כיצד? האומר לחברו: 'אעבד עבודה
90 זרה', 'אלף ואעבד', 'גלף ונעבד בעבודה פלונית', שדרך
91 אותה עבודה זרה להעבד בה; 'אנבח', 'אלף ואנבח', 'גלף
92 ונבבח'; 'אקטר', 'אלף ואקטר', 'גלף ונקטר'; 'אנסף', 'אלף
93 ואנסף', 'גלף וננסף'; 'אשתתוה', 'אלף ואשתתוה', 'גלף

לדבר דבר בשמי, את אשר לא צויתיו לדבר, ואשר ידבר
 בשם אלהים אחרים - ומת הנביא ההוא".
 ח. אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מי
 ששמע דברי נביא חבירו ואמר שדבר זה לו נאמר והוא
 נתנבא בו - הרי זה נביא שקר, ומיתתו בחרק.
 ט. כל המונע עצמו מהריגת נביא שקר מפני מעלתו,
 שהרי הוא הולך בדרך הנבואה - הרי זה עובר בלא
 תעשה, שנאמר: "בדון דברו הנביא, לא תגור ממנו". וכן
 המונע עצמו מללמד עליו חובה, או הפוחד ונרא מדבריו
 - הרי הוא בכלל "לא תגור ממנו". ואין דנין נביא שקר,
 אלא בבית דין של שבעים ואחד.
 י. הנודר בשם עבודה זרה, והנשבע בה - לוקה, שנאמר:
 "ושם אלהים אחרים לא תפירו"; אחד הנשבע בה לעצמו,
 ואחד הנשבע בה לגוי. ואסור להשביע לגוי ביראתו [אלוה
 שלו]. ואפילו להזכיר שם עבודה זרה שלא דרך שבועה -
 אסור, שנאמר: "לא תפירו".
 יא. לא יאמר אדם לחבירו: "שמר [המתן] לי בצד עבודה
 זרה פלונית", וכיוצא בה. וכל עבודה זרה הפתובה בכתבי
 הקדש - מתיר להזכיר שמה, כגון: פעור, ובל, ונבו, וגד,
 וכיוצא בהן. ואסור לגרם לאחרים שיזכרו ושיזכרו -
 ישבעו בשם עבודה זרה; ואינו לוקה אלא הנודר בשמה
 והמקיים בשמה, והוא הנשבע בשמה.

פרק ו

א. העושה אויב [שואל אל המתים] או ידעוני [מנבא עתידות
 בכישוף] ברצונו בידון, חיב כרת; ואם היו שם עדים
 והתראה, נסקל. היה שוגג, מביא חטאת קבועה [בין עני בין
 עשיר מביא בהמה לקרבן]. כיצד מעשה האויב? זה שהוא
 עומד ומקטיר קטרת ידועה, ואוחז שריבט של הדס בידו
 ומניפו, והוא מדבר בלאט [בלחש] בדברים ידועים אצלם,
 עד שישמע השואל [הבא לשאול באוב] כאלו אחד מדבר
 עמו [עם בעל האוב] ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים
 מתחת הארץ בקול נמוך עד מאד, וכאלו אינו נכר לאזן
 אלא במחשבה מרגיש בו. וכן הלוקח גלגלת של מת
 ומקטיר לה ומנחש בה [בלחשים ומעשים משונים], עד
 שישמע כאלו קול יוצא מתחת שחייו שפל עד מאד,
 ומשיבו. כל אלו, מעשה אויב הן; והעושה אחד מהן, נסקל.
 ב. כיצד מעשה הידעוני? מניח עצם עוף ששמו 'ידוע'
 בפיו, ומקטיר קטרת ועושה מעשיות אחרות, עד שישפל
 כנכפה [החולה במחלת הנפילה] וידבר בפיו דברים
 שעתידים להיות. וכל אלו, מיני עבודה זרה הן. ואזהרה
 שלהן מנין? שנאמר: "אל תפנו אל האבת ואל הידעונים".
 ג. הנותן מזרעו למלך [שם איל] ברצונו בידון, חיב כרת;
 בשוגג, מביא חטאת קבועה. ואם עשה בעדים והתראה -
 נסקל, שנאמר: "אשר יתן מזרעו למלך, מות יומת; עם
 הארץ ירגמהו באבן". ואזהרה שלו מנין? שנאמר:

ונשמתוה' - הרי זה מסית. הסית לשנים, הרי הן עדיו
 [הניסיתים עצמם]; והן מביאין אותו לבית דין, ומעידין עליו
 שפך אמו לָהֶן, וסוקלין אותו.
 ג. ואין המסית צריך התראה. אומר לאחד - הוא [האחד
 הניסית] אומר: "יש לי חברים רוצים בך", ומערים עליו עד
 שיקסית בפני שנים, כדי להרגו. אם לא רצה המסית להסית
 לשנים, מצוה להכמין לו [להחביא עדים]; כל חיבי מיתות
 שבתורה, אין מכמין עליהן - חוץ מזה. כיצד מכמין לו?
 המוסת מביא שנים, ומעמידן במקום אפל כדי שיראו
 המסית וישמעו דבריו, ולא יראה אותם. והוא אומר
 למסית: "אמר מה שאמרתי לי ביחוד"; והוא אומר לו,
 והמוסת משיבו: "היאך נניח את אלהינו שבשמים, ונלך
 ונעבד את העצים ואת האבנים?" אם תזר בו, או ששתק -
 פטור; ואם אמר לו: 'כך היא חובתנו, וכך יפה לנו' -
 העומדים שם ברחוק מביאין אותו לבית דין, וסוקלין אותו.
 ד. מצוה ביד המוסת להרגו, שנאמר: "ידך תהיה בו
 כראשונה להמיתו וגו'". ואסור למוסת לאהב את המסית,
 שנאמר: "לא תאבה לו". ולפי שנאמר בשונא: "עזב תעזב
 עמו", יכול אתה עוזב [עוזר] לזה? תלמוד לומר: "ולא
 תשמע אליו". ולפי שנאמר: "לא תעמד על דם רצף", יכול
 אין אתה עומד על דמו של זה? תלמוד לומר: "לא תחוס
 עינך עליו". ואסור למוסת ללמד עליו זכות, שנאמר: "ולא
 תחמל"; ואם ידע לו חובה - אינו רשאי לשתק ממנה,
 שנאמר: "ולא תכסה עליו". ואזהרה להדיוט המסית מנין?
 שנאמר: "וכל ישראל ישמעו ויראו, ולא יספּו לעשות".
 ה. המסית אחרים לעבדו, ואמר להם: 'עבדוני' - אם עבדו
 אותו, נסקל; ואם לא עבדוהו - אף על פי שקבלו ממנו
 ואמרו לו 'הן', אינו נסקל. אבל אם הסית לעבדות איש
 אחר, או לשאר מיני עבודה זרה - אם קבל ממנו, ואמר:
 'הן, נלך ונעבד' - אף על פי שיעדין לא עבד, שניהם
 נסקלין, המסית והמוסת, שנאמר: "לא תאבה לו, ולא
 תשמע אליו" - הא שמע ואבה [הוא] - חיב.
 ו. נביא המתנבא בשם עבודה זרה, כיצד? זה האומר:
 'אמרה לי עבודה זרה פלונית' או 'כוכב פלוני, שמצוה
 לעשות כך וכך', או 'שלא לעשות כך וכך'. אפילו כון את
 ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור - אם התרו
 בו בפני שנים, הרי זה נחנק, שנאמר: "ואשר ידבר בשם
 אלהים אחרים - ומת הנביא ההוא". ואזהרה שלו, מפלל
 שנאמר: "ושם אלהים אחרים לא תפירו".
 ז. ואסור לערוך דין והשוכה עם מתנבא בשם עבודה זרה,
 ואין שואלין ממנו אות ומופת; ואם עשה מעצמו - אין
 משגיחין עליו, ואין מהרהרין בו. וכל המחשב באותות
 שלו שמה אמת הן - עבר בלא תעשה, שנאמר: "לא תשמע
 אל דברי הנביא ההוא". וכן נביא השקר [המתנבא מה שלא
 שמע] - מיתתו בחרק, אף על פי שמתנבא בשם ה' ולא
 הוסיף ולא גרע [במצוות ה'], שנאמר: "אף הנביא אשר יזיד

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה

מתוך מהדורת חזק

ט. הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה, בין אילן סרק
בין אילן מאכל - אף על פי שעשאו לנואי למקדש, ויפי
לו - הרי זה לוקה, שנאמר: "לא תטע לך אֲשֶׁרָה בַּל עֵץ
אֶצֶל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ"; מפני שזה היה דרך עבודה זרה -
נוטעין אילנות בצד מזבח שלח, כדי שיתקבצו שם העם.
י. ואסור לעשות אכסדריות [מרפסות הפתוחות מרוח
רביעית] של עץ במקדש כדרך שעושין בחצרות; אף על
פי שהוא בגז, ואינו עץ נטוע - הרחקה יתרה, שנאמר:
"כל עץ"; אלא כל האכסדריות והסככות היוצאות מן
הכתלים שהיו במקדש - של אבן היו, לא של עץ.

יום שלישי ט' אדר ה'תשע"ג

פרק ז

א. מצות עשה היא לאבד עבודה זרה, ומשמשיה, וכל
הנעשה בשבילה - שנאמר: "אבד תאבדון את כל
המקומות", ונאמר: "כי אם כה תעשו להם - מזבחתיכם
תתצו". ובארץ ישראל, מצוה לרדף אחריה עד שנאבד
אותה מכל ארצנו [אף ממקומות שלא כבשנוס]; אבל בחוצה
לארץ, אין אנו מצווין לרדף אחריה, אלא כל מקום שנכבש
אותו, נאבד כל עבודה זרה שבו, שנאמר: "ואבדתם את
שם מן המקום ההוא" - בארץ ישראל אפה מצוה לרדף
אחריה, ואין אפה מצוה לרדף אחריה בחוצה לארץ.
ב. עבודה זרה עצמה, ומשמשיה, ותקרבת שלה [כגון בשר
שמקריבים לה], וכל הנעשה בשבילה - אסור בהנאה,
שנאמר: "ולא תביא תועבה אל ביתך". וכל הנאה באחד
מכל אלו, לוקה שנים - אחת משום "ולא תביא תועבה
אל ביתך", ואחת משום "ולא ידבק בידך מאומה מן
החרם".

ג. בהמה שהקריבוה לעבודה זרה, כלה אסורה; אפלו
פרשה, ועצמותיה, וקרניה, וטלפיה, ועורה - הכל אסור
בהנאה. לפיכך, אם היה בעור סימן שיועד בו שזה העור
תקרבת עבודה זרה הוא, כגון שהיו עושין שקורעין קרע
עגל כנגד הלב ומוציאין הלב - הרי כל אותן העורות שהן
כך, אסורין בהנאה; וכן כל פיוצא בזה.

ד. מה בין עבודה זרה של גוי, לעבודה זרה של ישראל?
עבודה זרה של גוי, אסורה בהנאה מיד, שנאמר: "פסילי
אלהיהם תשרפון באש", משפסלו נעשה לו אלוה; ושל
ישראל, אינה אסורה בהנאה עד שתעבר, שנאמר: "וישם
בסתר", עד שיעשה לה דברים שפסתר, שהן עבודתה.
ומשמשי עבודה זרה, בין של גוי בין של ישראל - אינן
אסורין עד שישתמשו בהן לעבודה זרה.

ה. העושה עבודה זרה לאחרים - אף על פי שהוא לוקה,
שכרו מתר, ואפלו עשאה לגוי, שהיא אסורה מיד; מפני
שאינה נאסרת עד שתגמר, ומכאן האחרון [מכה אחרונה]
שגומרה - אין בו שנה פרוטה. הלוקח גרוטאות [שברי
מתכות] מן הגוים, ומצא בהן עבודה זרה - אם נתן מעות

"ומזרעך לא תתן להעביר למלך", ולהלן הוא אומר: "לא
ימצא כף מעביר בנו ובתו באש". ביצד היו עושין? מדליק
אש גדולה, ולוקח מקצת [חלק מ-] זרעו [ילדיו] ומסורו
לכומרין עובדי האש, ואותן הכומרין נותנין הבן לאביו
אחר שנמסר בידן להעבירו באש ברשותן, ואבי הבן הוא
שמעביר בנו על האש ברשות הכומרין, ומעבירו ברגלו
[האב מהלך ברגלו חרעו בידיו] מצד לצד אחר בתוך
השלחבת; לא שהוא שורפו למלך כדרך ששורפין בגיהן
ובנותיהן לעבודה זרה אחרת, אלא בהעברה בלבד היתה
עבודת זה ששמו 'מלך'. לפיכך, העושה עבודה זו לעבודה
זרה אחרת חוץ ממלך, פטור.

ד. אינו חייב פרת או סקילה, עד שימסר למלך ויעבירו
ברגלו באש דרך העברה [עובר ברגליו ונושא זרעו בידיו];
מסר ולא העביר, העביר ולא מסר, או שמסר והעביר שלא
דרך העברה - פטור. ואינו חייב, עד שימסר מקצת זרעו
ויניח מקצתו, שנאמר: "כי מזרעו נתן למלך" - מקצת
זרעו, לא כלו.

ה. אחד זרע פשר, ואחד זרע פסול, אחד בניו ובנותיו,
ואחד בניהם ובני בניהם - על כל יוצאי ירכו הוא חייב,
מפני שהן זרעו. אבל אם העביר אחיו או אחיותיו או
אבותיו, או שהעביר עצמו - פטור. העביר אחד מזרעו,
והוא ישן או שהיה סומא - פטור.

ו. מצבה שאסרה תורה - היא בגז שיהיו הכל מתקבצין
אצלה, ואפלו לעבד את ה', שכן היה דרך עובדי עבודה
זרה, שנאמר: "ולא תקים לך מצבה, אשר שגא ה' אלהיך".
וכל המקום מצבה, לוקה. וכן אבן משפית [אבן יפה
ושכיית חמדה] האמורה בתורה - אף על פי שהוא
משפתחה עליה לשם, לוקה, שנאמר: "ואבן משפית לא
תתנו בארצכם להשתתחות עליה". מפני שכן היה דרך
עבודה זרה, להניח אבן לפניה להשתתחות עליה, לפיכך אין
עושין כן לה. ואינו לוקה, עד שיפשוט ידיו ורגליו על
האבן, ונמצא פלו משל עליה - שזו היא השתתותה האמורה
בתורה.

ז. במה דברים אמורים? בשאר הארצות; אבל במקדש,
מתר להשתתחות לה' על האבנים, שנאמר: "לא תתנו
בארצכם להשתתחות עליה" - "בארצכם" אין אתם
משתתחים על האבנים, אבל אתם משתתחים על האבנים
המפצלות [מסותות] שבמקדש. ומפני זה נהגו כל ישראל
להציע מחצלות בבתי כנסיות הרצופות באבנים, או מיני
קש ותכן, להבדיל בין פניהם ובין האבנים. ואם לא מצא
דבר מבדיל בינו ובין האבן - הולך למקום אחר ומשתתחה,
או שותה על צדו ומטה, כדי שלא ידביק פניו באבן.

ח. המשתתחה לה' על האבנים המפצלות בלא פשוט ידים
ורגלים - אינו לוקה, אלא מפני אותו מפת מרדות [מלקות
מדבונ]. אבל לעבודה זרה - אחד המשתתחה בפשוט ידים
ורגלים, או השתתחה בלא פשוט ידים ורגלים - משעה
שיכבש פניו בקרקע לה, נסקל.

התרו הכל; שְׁאֲנִי אוֹמֵר, אוֹתָהּ הִטַּעַת הִיטָה בְּכָל־ל הַשְּׁתִּים 47
שֶׁנִּפְּלוּ. נִתְעַרְבָה בְּמֵאָה וְנִחְלָקוּ, אֲרֻבַּעִים לְמָקוֹם אֶחָד 48
וְשִׁשִּׁים לְמָקוֹם אֲחֵר, וְנִפְּלוּ הָאֲרֻבַּעִים כָּלָן לְטַבְּעוֹת אַחֲרוֹת 49
- כָּלָן מִתְּרוֹת; שְׁאֲנִי אוֹמֵר, אוֹתָהּ הִטַּעַת הִיטָה הָאֲסוּרָה - בָּרֵב 50
הִיא; נִפְּלוּ הַשְּׁשִׁים לְטַבְּעוֹת אַחֲרוֹת, כָּלָן אֲסוּרוֹת. 51
יא. הָאֲשֶׁרָה [אֵילָן הַנְּטוּעַ לַעֲבוֹדָה זָרָה] - בֵּין שְׁהִיטָה 52
נֶעֱבַדְתָּ, בֵּין שְׁהִיטָה עֲבוֹדָה זָרָה מִנְּחַת תַּחְתִּיָּה - אֲסוּר לִישָׁב 53
בְּצֶל קוֹמָתָהּ, וּמִתֵּר לִישָׁב בְּצֶל הַשְּׂרָיִגִים [עֲנָפִים] וְהָעֵלִים 54
שָׁלָה. וְאִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֲרָת, אֲסוּר לוֹ לַעֲבֹר תַּחְתִּיָּה; וְאִם 55
אֵין שָׁם דֶּרֶךְ אַחֲרָת, עוֹבֵר תַּחְתִּיָּה כִּשְׁהוּא רֵץ. 56
יב. אֲפֻרוֹחִים שֶׁקָּנְנוּ בָּהֶם, וְאֵינָן צָרִיכִין לֵאמֹן [שִׁגְדוּלִים הֵם] 57
- מִתְּרִין; וְהַבִּיצִים וְהָאֲפֻרוֹחִים שֶׁצָּרִיכִין לֵאמֹן - אֲסוּרִין, 58
שֶׁהֲרִי הָאֲשֶׁרָה כְּמוֹ בָּסִיס לָהֶן. וְהֵן עֲצָמוֹ שֶׁבְּרָאשָׁה - מִתֵּר, 59
מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹף מִבִּיא עֲצִיו מִמָּקוֹם אַחֵר. 60
יג. נִטְלָה מִמֶּנָּה עֲצִים, אֲסוּרִים בִּהְנָאָה. הִסִּיק בָּהֶן אֶת הַתַּנּוּר 61
- יֵצֵן [יִסְוֹר], וְאַחֵר כִּף יִסִּיק בְּעֵצִים שֶׁל הַתֵּר וְיֵאָפֶה בּוֹ. 62
אָפֶה בּוֹ אֶת הַפֶּת, וְלֹא עָנְנוּ - הַפֶּת אֲסוּרָה בִּהְנָאָה. נִתְעַרְבָה 63
בְּאַחֲרוֹת - יוֹלִיד דְּמִי אוֹתָהּ הַפֶּת לִים הַמֶּלַח כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה 64
בָּהּ, וְשָׁאֵר הַכִּפּוּרוֹת מִתְּרוֹת. 65
יד. נִטְלָה מִמֶּנָּה כִּדְכָד [מַחֲט הָאוּרִים עֲשׂוּיָה מֵעֵץ] וְאַרְגָּ בּוֹ 66
אֶת הַבִּגְד, אֲסוּר בִּהְנָאָה; נִתְעַרְבַּ בְּכִגְדִים אַחֲרִים, יוֹלִיד דְּמִי 67
אוֹתוֹ הַבִּגְד לִים הַמֶּלַח, וְשָׁאֵר הַבִּגְדִים מִתְּרִין. וּמִתֵּר לִטַּע 68
תַּחְתִּיָּה יִרְקוֹת - בֵּין בִּימּוֹת הַחֲמָה שֶׁהֵן צָרִיכִין לַצֶּל, בֵּין 69
בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים; מִפְּנֵי שֶׁצֶל הָאֲשֶׁרָה שְׁהוּא אֲסוּר עִם 70
הַקִּרְקַע שֶׁאֵינָה נֶאֱסֶרֶת, גּוֹרְמִין לִירְקוֹת אֵלּוּ לַצֶּמַח, וְכָל 71
שֶׁדָּבָר אֲסוּר וְדָבָר מִתֵּר גּוֹרְמִין לוֹ, הֲרִי זֶה מִתֵּר בְּכָל מָקוֹם. 72
לְכִיכָּה, שְׂדֵה שְׂזֵבֶלָה בְּזָבֵל עֲבוֹדָה זָרָה, מִתֵּר לְזַרֵּעַ אוֹתָהּ; 73
וּפְרָה שֶׁשִּׁטְמָה בְּכִרְשִׁינִי [מִין קִטְנִיּוֹת] עֲבוֹדָה זָרָה, תֵּאָכֵל. וְכֵן 74
כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. 75
טו. בִּשְׂרֵי אוֹ יֵין אוֹ פִּרוֹת שֶׁהִכְנִיּוֹם לְהַקְרִיבָן לַעֲבוֹדָה זָרָה 76
- לֹא נֶאֱסָרוּ בִּהְנָאָה אֶף עַל פִּי שֶׁהִכְנִיּוֹם אוֹתָן לְבֵית עֲבוֹדָה 77
זָרָה, עַד שֶׁיִּקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ; הַקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ עֲבוֹדָה זָרָה, 78
נֶעֱשִׂי תַקְרִבָּת, וְאֶף עַל פִּי שֶׁחֲזָרוּ וְהוֹצִיאוּם, הֲרִי אֵלּוּ 79
אֲסוּרִין לַעֲוֹלָם. וְכָל הַנִּמְצָא בְּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ מִים 80
וּמִלַּח - אֲסוּר בִּהְנָאָה מִן הַתּוֹרָה; וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כָּל שְׁהוּא, 81
לֹאֻקָּה. 82
טז. הַמּוּצָא כֶּסֶת וְכֵלִים וּמַעוֹת בְּרָאשׁ עֲבוֹדָה זָרָה - אִם 83
מִצָּאָן דֶּרֶךְ בִּדְיוֹן, הֲרִי אֵלּוּ מִתְּרִין; וְאִם מִצָּאָן דֶּרֶךְ כְּבוֹד, 84
הֲרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין. כִּיצַד? מִצָּא כֶּסֶת מַעוֹת תַּלְוִי בְּצוּאָרָה, 85
כֶּסֶת מִקְפָּלָת וּמִנְחַת עַל רֹאשָׁה, כָּלִי כְּפּוֹי עַל רֹאשָׁה - הֲרִי 86
זֶה מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ בִּדְיוֹן; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. מִצָּא 87
בְּרֹאשָׁה דְּכָר שֶׁפִּיּוּצָא בּוֹ קָרֵב לְגִבִּי הַמְּזֻבָּח [בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ], 88
הֲרִי זֶה אֲסוּר. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמָּן שֶׁמִּצָּאָן חוץ 89
לְמָקוֹם עֲבוֹדָתוֹ; אֲבָל אִם מִצָּאָם בְּפָנִים - בֵּין דֶּרֶךְ כְּבוֹד 90
בֵּין דֶּרֶךְ בִּדְיוֹן, בֵּין דְּכָר הָרָאוּי לְמִזְבֵּחַ בֵּין דְּכָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי 91
לְמִזְבֵּחַ - כָּל הַנִּמְצָא בְּפָנִים אֲסוּר, אֲפִלּוּ מִים וּמִלַּח. וּפְעוּר 92

וְלֹא מִשֶּׁף, יִחְזִירֵם לְגוֹי; וְכֵן אִם מִשֶּׁף וְלֹא נָתַן מַעוֹת, אֶף 1
עַל פִּי שֶׁמְשִׁיכָה בְּגוֹי קוֹנָה, כְּמִקַּח טַעוֹת הוּא; מִשֶּׁף וְנָתַן 2
מַעוֹת, יוֹלִיכֵם לִים הַמֶּלַח [לֹאבְדוֹת]. וְכֵן גּוֹי וְגַר שֶׁיִּרְשׁוּ אֶת 3
אֲבִיהֶן גּוֹי - יָכוֹל הֲגַר לֹמַר לְגוֹי: 'טַל אֶתָּה עֲבוֹדָה זָרָה, 4
וְאֲנִי מַעוֹת', 'אֶתָּה יֵין נֶסֶף, וְאֲנִי פִּרוֹת'; וְאִם מִשְׁבָּאוֹ לְרִשּׁוֹת 5
הֲגַר, אֲסוּר. 6
ז. צוּרוֹת שֶׁעֲשׂוּ אוֹתָן גּוֹיִם לְנוֹאִי, מִתְּרִין בִּהְנָאָה; וְצוּרוֹת 7
שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן לַעֲבוֹדָה זָרָה, אֲסוּרִין. כִּיצַד? כָּל הַצּוּרוֹת 8
הַנִּמְצָאוֹת בְּכִפְרִים - אֲסוּרִים בִּהְנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן שֶׁהֵן 9
עֲשׂוּיִין לַעֲבוֹדָה זָרָה. וְהַנִּמְצָאוֹת בְּמִדְיָנָה [בְּעִיר] - אִם הִיוּ 10
עוֹמְדִין עַל פֶּתַח הַמִּדְיָנָה, וְהִיָּה בְּיַד הַצּוּרָה צוּרַת מִקָּל אוֹ 11
צִפּוֹר אוֹ פְּדוּר אוֹ סִיף אוֹ עֶטְרָה וְטַבְּעַת - חֲזָקָתוֹ שֶׁהוּא 12
לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְאֲסוּר בִּהְנָאָה; וְאִם לֹא - הֲרִי זֶה חֲזָקָתָה 13
לְנוֹאִי, וּמִתְּרִין. 14
ז. צִלְמִים הַנִּמְצָאִים מְשֻׁלָּכִים בְּשׂוּקִים אוֹ בְּתוֹךְ הַגְּרוּטָאוֹת, 15
הֲרִי אֵלּוּ מִתְּרִין; וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר שֶׁבְּרִי צִלְמִים. אֲבָל 16
הַמוּצָא יָד עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ רִגְלָה אוֹ אֶבֶר מֵאֲבִרְיָה מְשֻׁלָּה, 17
הֲרִי זֶה אֲסוּר בִּהְנָאָה - הוֹאִיל וְיָדַע בְּרֹאִי שֶׁזֶה הָאֶבֶר מִן 18
הַצּוּרָה הַנֶּעֱבַדְתָּ, הֲרִי הִיא בְּאֲסוּרָה, עַד שֶׁיִּדְּעַה לוֹ שֶׁבְּטָלוּהָ 19
הַגּוֹיִם. 20
ח. הַמוּצָא כָּלִים וְעֲלִיָּהן צוּרַת חֲמָה וְלִכְנָה וְדִקְרוֹן [מִין 21
נַחַש] - אִם הִיוּ כָּלִי כְּסָף וְזָהָב אוֹ בְּגָדִי שְׁנִי [בְּגָדִי מִשִּׁי 22
צְבוּעִים שֵׁנִי], אוֹ שֶׁהִיוּ חֲקוּקִים עַל הַנְּזָמִים וְעַל הַטַּבְּעוֹת - 23
הֲרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין; וְעַל שָׁאֵר הַכָּלִים - מִתְּרִין, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן 24
לְנוֹאִי. וְכֵן שָׁאֵר הַצּוּרוֹת הַנִּמְצָאוֹת עַל הַכָּלִים, חֲזָקָתָן לְנוֹאִי 25
וּמִתְּרִין. 26
ט. עֲבוֹדָה זָרָה, וּמִשְׁמִשָּׁיָהּ, וְכָל הַתַּקְרִבָּת שֶׁלָּהּ - אוֹסְרִים 27
בְּכָל שֶׁהֵן. כִּיצַד? עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּצוּרוֹת שֶׁל נוֹאִי, 28
אֲפִלּוּ אַחַת בְּכִמָּה אֲלָפִים - יוֹלִיד הַכָּל לִים הַמֶּלַח; וְכֵן אִם 29
נִתְעַרְבַּ כּוֹס שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה בְּכִמָּה כּוֹסוֹת, אוֹ חֲתִיכָה מִן 30
הַכֶּשֶׁר שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתָהּ [בֵּית עִז] בְּכִמָּה חֲתִיכוֹת - יוֹלִיד הַכָּל 31
לִים הַמֶּלַח; וְכֵן עוֹר לְבוֹב [נִישׁ בּוֹ חוֹד נֹגֵד הַלֵּב, סִימָן הַיִּכָּר 32
שֶׁ'הוֹקֵרֵב' לַעֲוִי] - שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּכִמָּה עוֹרוֹת, הַכָּל אֲסוּר בִּהְנָאָה. 33
עֶבֶר וּמִכָּר עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹ אֶחָד מִמִּשְׁמִשָּׁיָהּ, אוֹ תַקְרִבָּת 34
שֶׁלָּהּ - הֲרִי הַדְּמִים אֲסוּרִין בִּהְנָאָה; וְאוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהֵן 35
כַּעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: 'וְהָיִיתָ חֶרֶם כְּמֹהוּ' - כָּל שֶׁאֶתָּה 36
מִבִּיא מַעֲבוֹדָה זָרָה וּמִכָּל מִשְׁמִשָּׁיָהּ וְתַקְרִבָּתָהּ, הֲרִי הוּא 37
כְּמֹהוּ. 38
י. עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ אֲשֶׁרָה שֶׁנִּשְׁרָפָה, אֲפָרָה אֲסוּר בִּהְנָאָה. 39
וְנִחְלָתָ שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אֲסוּרָה; וְהַשְּׁלֵחַת מִתְּרִין, מִפְּנֵי 40
שֶׁאֵין בָּהּ מִשֶּׁ. סֶפֶק עֲבוֹדָה זָרָה, אֲסוּר; וְסֶפֶק סֶפֶקָה, מִתֵּר. 41
כִּיצַד? כּוֹס שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּפְּלָה בְּאוֹצָר [מַחֲסוֹן] מִלֵּא 42
כּוֹסוֹת - כָּלָן אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה וְכָל מִשְׁמִשָּׁיָהּ 43
אוֹסְרִים בְּכָל שֶׁהֵן; פֶּרֶשׁ כּוֹס אֶחָד מִן הַתַּעֲרִבָּת, וְנִפְּלָה 44
לְכוֹסוֹת שְׁנַיִם - הֲרִי אֵלּוּ מִתְּרִין. טַבְּעַת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה 45
שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה טַבְּעוֹת, וְנִפְּלוּ שְׁתֵּים מֵהֶן לִים הַגְּדוֹל - 46

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה

מתוך מהדורת חזק

1 ומרקוליס - כל הנמצא עמָהָן בין בפנים בין בחוץ, אסור
2 בהנאה. וכן אבני מרקוליס - כל אבן הנראית שהיא עמו
3 [- סמוכה לו], אסורה בהנאה.

4 יז. עבודה זרה שהיה לה מרחץ או גנה - נהנין בהם שלא
5 בטובה [אין מחזיקין להם טובה], ואין נהנין בהם בטובה.
6 היה לה ולאחרים - נהנין בהן ואפלו בטובת הכומרים,
7 ובכלבד שלא יתן שָׁכָר.

8 יח. מרחץ שיש בה עבודה זרה - מותר לרחץ בה, מפני
9 שהיא נעשית שם לנואי לא לעבודה, שנאמר: "אלהיהם" -
10 בזמן שנהגין בה מנהג אלהות, ולא בזמן שמבזין אותן,
11 כגון זו שהיא עומדת על הביב [חריץ ליציאת שופכין], והכל
12 משמינין בפניה. ואם היתה דרך עבודתה בכף, אסור לכנס
13 בו.

14 יט. סבין של עבודה זרה ששחט בה - הרי זה מותר, מפני
15 שהוא מקלל; ואם היתה בהמה מסכנת [נוטה למות] - הרי
16 זו אסורה, מפני שהוא מתקן, והרי זה התקון מהנאת
17 משמשי עבודה זרה. וכן אסור לחתך בה בשר, מפני שהוא
18 מתקן; ואם חתך דרך הפסד והשתתה, מותר.

פרק ח

19
20 א. כל שאין בו תפוסת [מגע] יד אדם [כגון הרים וגבעות],
21 ולא עשהו [כגון בעלי חיים] - אם נעבד, הרי זה מותר
22 בהנאה. לפיכך, הגוים העובדים את ההרים, ואת הנבעות,
23 ואת האילנות הנטועין מתחתן לפרות, ואת המעינות
24 הנובעים לרבים, ואת הבהמה - הרי אלו מותרין בהנאה;
25 ומותר לאכל אותן הפרות שנעבדו במקום גדילתן, ואותה
26 הבהמה. ואין צריך לומר, בהמה שהקצת לעבודה זרה,
27 שהיא מתרת באכילה; בין שהקצוה לעבדה, בין שהקצוה
28 להקריבה - הרי זו מתרת. במה דברים אמורים, שאין
29 הבהמה נאסרת? בשלא עשה בה מעשה לשם עבודה זרה;
30 אבל אם עשה בה מעשה כל שהוא, אסרה. כיצד? כגון
31 ששחט בה סימן [קנה או וושט] לעבודה זרה. עשה אותה
32 חליפין לעבודה זרה [קניב בהמה תמורת ע"ז] - אסרה, וכן
33 חליפי חליפין; מפני שנעשית כדמי עבודה זרה. במה
34 דברים אמורים? בבהמת עצמו; אבל אם שחט בהמת חברו
35 לעבודה זרה או החליפה - לא נאסרה, שאין אדם אסור
36 דבר שאינו שלו. המשתתה לקרקע עולם, לא אסרה; חפר
37 בה בורות שיחין [חריצים ארוכים בקרקע] ומצרות [חצובות
38 בסלע] לשם עבודה זרה, אסרה.

39 ב. מים שעקרו הגל [והוציאם מחוץ לים] והשתתה להן,
40 לא אסרו; נטלן בידו והשתתה להן, אסרו. אבני הר
41 שנדלדלו [נעקרו ממקומם], ועבדן במקומן - מותרות, שהרי
42 אין בהן תפוסת יד אדם.

43 ג. ישראל שזקף [העמיד] לבנה להשתתות לה, ולא
44 השתתה, ובא גוי והשתתה לה - אסרה בהנאה, שזקיפתה
45 מעשה; וכן אם זקף ביצה, ובא גוי והשתתה לה - אסרה.

46 חתך דלעת וכיוצא בה, והשתתה לה - אסרה; השתתה
47 לחצי הדלעת, וחצי האחר מערה [מחובר] בו - הרי זה
48 אסור מספק, שמה זה החצי כמו [בית] יד לחצי הנעבד.
49 אילן שננטעו מתחלה שיהא נעבד - אסור בהנאה; וזו היא
50 "אשרה" האמורה בתורה. היה אילן נטוע, וגדעו ופסלו
51 [קיצצו] לשם עבודה זרה, אפלו הכריף [כפף ענף בקרקע
52 וכיסהו בעפר] והרפיב [ענף מעץ אחר] בגופו של אילן,
53 והוציא שריגים [ענפים] - כורת את השריגים, והם אסורים
54 בהנאה; ושאר האילן, מותר. וכן המשתתה לאילן - אף על
55 פי שלא נאסר גופו - כל השריגים והעלים והלולבין
56 והפרות שיוצא כל זמן שהוא נעבד, הרי אלו אסורין
57 בהנאה. אילן שהיו הגוים משמרין את פרותיו, ואומרים
58 שהם מוכנים לעשות מהן שכר לבית עבודה זרה פלונית,
59 ועושין מהן שכר, ושומין אותו ביום אידם - הרי זה האילן
60 אסור בהנאה; מפני ששומיו שהוא אשרה, ולפיכך עושין
61 בפרותיו כף, שזו היא חקה של אשרה.

62 ד. אילן שמעמידין תחתיו עבודה זרה - כל זמן שהיא
63 תחתיו, אסור בהנאה; נטלה מתחתיו עבודה זרה - הרי זה
64 מותר, מפני שאין האילן עצמו הוא הנעבד. בית שפנה אותו
65 הגוי מתחלה שיהא הבית עצמו נעבד, וכן המשתתה לבית
66 כנוי - הרי זה אסור בהנאה. היה כנוי, וסידו וכירו [קישטו]
67 לשם עבודה זרה עד שנשתדש - נוטל מה שחדש, והחדוש
68 אסור בהנאה, מפני שעשהו לעבד; ושאר הבית, מותר.
69 הכניס עבודה זרה לתוך הבית - כל זמן שהיא שם, הבית
70 אסור בהנאה; הוציאה, הותר הבית. וכן אבן שחצבה
71 מתחלה לעבדה, אסורה בהנאה. היתה חצובה, וצירה
72 וכירה שתעבד - אפלו ציר וכיר כגוף האבן, ואין צריך
73 לומר אם סיד עליה - נוטל מה שחדש, והוא אסור בהנאה,
74 הואיל ונעשה שיעבד; ושאר האבן, מותר.

75 ה. אבן שהעמיד עליה עבודה זרה, הרי זו אסורה כל זמן
76 שהיא עליה; סלק עבודה זרה, האבן מתרת. מי שהיה ביתו
77 סמוך לבית עבודה זרה [וקיר אחד להם], ונפל - אסור
78 לבנותו. כיצד הוא עושה? כונס לתוך שלו [מרחיק ד'
79 אמות], ובונה; ואותו הרוח - ממלאהו קוצים או צואה, כדי
80 שלא ירחיב בבית עבודה זרה. היה הכתל שלו ושל עבודה
81 זרה, ידון מחצצה למחצצה: מחצצה שלו, מותר בהנאה; ושל
82 עבודה זרה, אסור - אבניו ועציו ועפרו, הכל אסור בהנאה.
83 ו. כיצד מאבד עבודה זרה ושאר דברים שהן אסורים
84 בגללה, כגון משמשיה ותקרכת שלה? שוחק [טוחן] וזורה
85 לרוח, או שורף ומטיל לים המלח.

86 ז. דבר שאין בו תפוסת יד אדם, שנעבד, כגון הרים ובהמה
87 ואילן - אף על פי שהנעבד עצמו מותר בהנאה, צפוינו [אם
88 הם מצויים] אסורין בהנאה; והנהגה בכל שהיא מהן -
89 לזקה, שנאמר: "לא תחמד כסף וזהב עליהם". וכל צפוינו
90 עבודה זרה, הרי הן בכלל משמשיה.

91 ח. עבודה זרה של גוים, שבטלה גוים קדם שתבוא ליד

פרק ט

47

א. שלשה ימים לפני אידיהם [חגם] של גוים, אסור לקח
מהם ולמכור להם דבר המתקנים [המשתמר לזמן], וללוות
מהן ולהלוותם, ולפרען ולפרע מהן מלוה או שבעט או ששל
המשכון. אבל מלוה על פה נפרעין מהן, מפני שהוא
כמציל מידם; ומתן למכור להן דבר שאינו מתקנים, כגון
יקות ותבשיל, עד יום אידם. במה דברים אמורים? בארץ
ישראל; אבל בשאר ארצות, אינו אסור אלא יום אידם
בלבד. עבר ונשא ונתן עמקן באותן השלשה ימים, הרי זה
מתן בהנאה; והנושא ונותן עמקם ביום אידם, הרי זה
אסור בהנאה.

ב. ואסור לשלח דורון [מתנה] לגוי ביום אידו, אלא אם כן
נודע לו שאינו מודה בעבודה זרה, ואינו עובדה. וכן גוי
ששלח דורון לישראל ביום אידם, לא יקבלנו ממנו; ואם
חשש לאיבה [אם יסרב], נוטלו בפניו, ואינו נהנה בו - עד
שיודע לו שזה הגוי אינו עובד עבודה זרה ואינו מודה בה.
ג. היה אידם של אותם הגוים ימים רבים, שלשה או
ארבעה או עשרה - כל אותן הימים ביום אחד הן, וכלן
אסורין עם שלשה ימים שלפניהן.

ד. הנוצרים - עובדי עבודה זרה הם, ויום ראשון יום אידם
הוא. לפיכך, אסור לשאת ולתת עמקם בארץ ישראל, יום
חמישי ויום ששי שבכל שבט ושבת; ואין צריך לומר יום
ראשון עצמו, שהוא אסור בכל מקום. וכן נוהגים עמקם
בכל אידיהם.

ה. יום שמתכנסין בו הגוים להעמיד להן מלך, ומקריבין
ומקלסין לאלהיהן - יום אידם הוא, והרי הוא כשאר
אידיהן. אבל גוי שהוא עושה איד לעצמו, ומודה לעבודה
זרה שלו, ומקלסו ביום שנולד בו, ביום תגלחת זקנו או
בלוריתו, ביום שעלה בו מן הים או שיצא בו מבית
האסורים, ביום שעשה בו משהתה לבנו [לנישואיו], וכיוצא
באלו - אין אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד. וכן
יום שיממות להן בו מת וינעשו אותו איד, אותם העושים
אסורין אותו היום; וכל מיתה ששורפין בה כלים ומקטירין
קטרת, בידוע שיש בה עבודה זרה. אין יום האיד אסור,
אלא לעובדין בו בלבד; אבל הגוים ששומחים בו ואוכלין
ושותין ומשמרין אותו מנהג, או מפני כבוד המלך, אבל
הם אין מודין בו - הרי אלו מתרין לשאת ולתת עמקן.
ו. דברים שהן מיחדין למין ממיני עבודה זרה, אסור למכור
לעובדי אותה עבודה זרה שבאותו המקום לעולם. ודברים
שאין מיחדין לה מתן למכור אותם סתם; ואם פרש הגוי
שהוא קונה אותם לעבודה זרה, אסור למכור לו, אלא אם
כן פסלו מלהקריבו לעבודה זרה, לפי שאין מקריבין חסר
לעבודה זרה.

ז. היו מערבים דברים המיחדין עם דברים שאין מיחדין,
כגון לבונה זכה [המשתמשת לע"ז] בכלל לבונה שהנה -

ישראל - הרי זו מתרת בהנאה, שנאמר: "פסילי אלהיהם
תשרפון באש", כשבאו לגדלנו וזה נוהגין בהם אלהות;
אבל אם בשלום, הרי אלו מתרין.

ט. עבודה זרה של ישראל, אינה בטלה לעולם; אפלו היה
לגוי בה שתפוח, אין בטולו מועיל כלום, אלא אסורה
בהנאה לעולם, וטעונה גניזה. וכן עבודה זרה של גוי
שבאת לידי ישראל, ואחר כך בטלה הגוי - אין בטולו
מועיל כלום, אלא אסורה בהנאה לעולם. ואין ישראל
מבטל עבודה זרה, ואפלו ברשות הגוי [שנתן לו רשות לבטל
אליה]. גוי קטן או שוטה, אינו מבטל עבודה זרה. וגוי
שבטל עבודה זרה - בין שלו, בין של גוים אחרים, בעל
כרחו, אף על פי שאנסו ישראל על כך - הרי זו בטלה;
וכלבד שיהא הגוי המבטל עובד עבודה זרה; אבל מי
שאינו עובד, אין בטולו בטול. המבטל עבודה זרה, בטל
משמשיה; בטל משמשיה, משמשיה מתרין, והיא אסורה
בהנאה כמו שהיתה, עד שיבטלה. ותקרכת עבודה זרה,
אינה בטלה לעולם.

י. כיצד מבטלה? קטע ראש אוננה, ראש חטמה, ראש
אצבעה, פחסה [מיעכה] בפניה אף על פי שלא חסרה, או
שמכרה לצורף ישראל - הרי זו בטלה. אבל אם משכנה,
או מכרה לגוי או לישראל שאינו צורף, או שנפלה עליה
מפלת ולא פנה [את גל האבנים], גנבה לסטים ולא תבעה
[חיפשה], רקק בפניה, השתין בפניה, גררה [גרר אותה], ורק
בה את הצואה - הרי זו אינה בטלה.

יא. עבודה זרה שהניחיה עובדיה בשעת שלום - מתרת
בהנאה, שהרי בטלוי; בשעת מלחמה - אסורה, מפני שלא
הניחיה אלא מפני המלחמה. עבודה זרה שנשברה מאליה
- שבריה אסורים בהנאה, עד שיבטלוי; לפיכך, המוצא
שברי עבודה זרה - הרי אלו אסורין בהנאה, שמא לא
בטלוי הגוים. ואם היתה של פרקים [עשויה מכמה חלקים],
והדיוט יכול להחזירה - צריך לבטל כל פרק ופרק
מפרקה; ואם אינו יכול להחזירה - בין שבטל אבר אחד
ממנה, בטלו כל השברים.

יב. מזבח עבודה זרה שנפגם - צדין הוא אסור בהנאה, עד
שינתן רבו ביד הגוים; ובימוס [אבן ביטס לע"ז] שנפגם,
מתר. אי זה הוא בימוס ואי זה הוא מזבח? בימוס, אבן
אחת; מזבח, אבנים הרבה. וכיצד מבטלין אבני [עבודה זרה
ששמה] מרקוליס? פינן שבנה בהן בנן, או חפה [ריצף] בהן
את הדרכים, וכיוצא באלו - הרי הן מתרין בהנאה. כיצד
מבטלין את האשורה? קרסם [קטף] ממנה עלה, וזר [קצץ]
ממנה יונק [ענף רך], נטל ממנה מקל או שרביט, או ששפיה
[שייפה] שלא לצרפה - הרי זו בטלה. שפיה לצרפה - היא
אסורה, ושפיה [הנודים שמתקלפים בעת השיוף] מתרין.
ואם היתה של ישראל - בין לצרפה בין לצרכו, בין היא
ובין שפיה אסורין לעולם; שעבודה זרה של ישראל, אין
לה בטול לעולם.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום רביעי י' אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה

מתוך מהדורת חזק

אחרת מחמת הנשואין, אפלו לאחר שלשים יום - אסור, 48
עד שנים עשר חדש. וכל ההרחק הזה - מפני עבודה זרה 49
הוא [שלא ימשך אחריו], שנאמר: "וְקָרָא לָךְ, וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ 50
- וְלִקְחָתָּ מִבְּנֵיתוֹ לְבָנֶיךָ, וְנָנוּ בְּנֵיתִי אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן, וְהִזְנוּ 51
אֶת בְּנֶיךָ". 52

טז. בת ישראל לא תניק את בנה של נכרית, מפני שמגדלת 53
בן לעבודה זרה; ולא תילד את הנכרית. אבל מגדלת היא 54
בשכר, משום איבה [שנאה]. והנכרית מגדלת את בת 55
ישראל, ומניקה את בנה - ברשותה [ברשות היהודיה], כדי 56
שלא תהרנגו. 57

יז. ההולכין לתרפות [בית עבודת כוכבים], אסור לשאת 58
ולתת עמהן. והבאין [חוזרין משם], מתרין; והוא, שלא יהיו 59
קשורין זה בזה [חבורות חבורות] - שאם היו קשורין, שמא 60
דעתן לחזור. וישראל ההולך לתרפות - בהליכה מתר לשאת 61
ולתת עמו, שמא יחזור בו; ובחזירה, אסור. ישראל משמר 62
- בין בהליכה בין בחזירה, אסור. 63

יח. ישראל שהלך ליריד של גוים, בחזירה אסור לשאת 64
ולתת עמו, שמא עבודה זרה מכר להן שם, ודמי עבודה 65
זרה ביד ישראל אסורים בהנאה; וביד גוי, מתרין. ומפני 66
זה, נושאין ונותנין עם הגוי הבא מן התרפות, ואין נושאין 67
ונותנין עם ישראל הבא מן התרפות, ולא עם המשמר, לא 68
בהליכתו ולא בחזירתו. 69

יום רביעי י' אדר ה'תשע"ג

פרק י

א. אין כורתין ברית לעובדי עבודה זרה, כדי שנעשה 72
עמהן שלום ונניח אותם לעבדם - שנאמר: "לא תכרת להם 73
ברית"; אלא יחזרו מעבודתה, או יתרגו. ואסור לרחם 74
עליהם, שנאמר: "ולא תחנם". לפיכך, אם ראה עובד 75
עבודה זרה אובד או טובע בנהר, לא יעלנו; וראה לקוח 76
למות, לא יצילנו. אבל לאבדו בידו, או לדחפו לבור, 77
וכיוצא בזה - אסור, מפני שאינו עושה עמנו מלחמה. במה 78
דברים אמורים? בגוי. אבל מוסרי ישראל [מלשינים], 79
והמינים, והאפיקורסים - מצוה לאבדן ביד, ולהורידן 80
לבאר שחת; מפני שהן מצרין לישראל, ומסירין את העם 81
מאחרי ה', כשוע הנוצרי ותלמידיו, וצדוק וביתוס 82
ותלמידיהן [תלמידי חכמים שיצאו לתרבות רעה] - "וישם 83
רשעים ירקב". 84

ב. מכאן אתה למד, שאסור לרפאת עובדי עבודה זרה, אפלו 85
בשכר. ואם היה מתבאר מהן, או שהיה חושש משום איבה 86
- מרפא בשכר; אבל בחנם אסור. וגר תושב [שקיבל ד' 87
מצוות] - הואיל ואתה מצוה להחיותו, מרפאין אותו בחנם. 88
ג. אין מוכרין להם בתים ושדות בארץ ישראל. ובסוריא 89
[ארצות שכבש דוד] - מוכרין להם בתים, אבל לא שדות. 90
ומשפירין להם בתים בארץ ישראל, ובלבד שלא יעשם 91
שכונה - ואין שכונה פחות משלשה. ואין משפירין להם 92

מוכר הכל סתם, ואין חוששין שמא ילקט הזכר לבדה 1
לעבודה זרה; וכן כל כיוצא בזה. 2

ח. פשם שאין מוכרין לגוים דברים שמחזקין בהן ידיהן 3
לעבודה זרה - כף אין מוכרין להם דבר שיש בו נזק לרבים, 4
כגון דבים ואריות, וכלי זין [כלי מלחמה] וככלים 5
ושלשליות. ואין משחזין להם את הזין. וכל שאסור למכרו 6
לגוי, אסור למכרו לישראל החשוד למכור לגוי; וכן אסור 7
למכור כלי נזק לסוטים ישראל. 8

ט. היו ישראל שוכנים ביני הגוים, וקרתו להם ברית - מתר 9
להם למכור כלי זין לעבדי המלך וגיסותיו; מפני שעושים 10
בהם מלחמה עם צרי המדינה להצילה, ונמצאו מגנים 11
עלינו - שהרי אנו שרויין בתוכם. עיר שיש בה עבודה זרה 12
- מתר להלך חוצה לה, ואסור להפגס לתוכה. היה חוצה 13
לה עבודה זרה, מתר להלך בתוכה. 14

י. המהלך ממקום למקום, אסור לו לעבר בעיר שיש בה 15
עבודה זרה. במה דברים אמורים? בזמן שהדרך מיוחדת 16
לאותו מקום [רק דרכה ניתן להגיע אליו]; אבל אם יש שם 17
דרך אחרת ונקרה [קרה מקרה] והלך בזה, מתר. 18

יא. ואסור לבנות עם הגוים, כפה [חדר] שמעמידים בה 19
עבודה זרה; ואם עבר ובנה, שכרה מתר. אבל בונה הוא 20
לכתחלה, הטרקלין או החצר שיש בה אותה הכפה. 21
יב. עיר שיש בה עבודה זרה, והיו בה חגיות מעשרות 22
[מקושטות] ושאין מעשרות - המעשרות, אסור להנות בהן 23
בכל מה שבתוכן, מפני שחזקתן, שבגלל עבודה זרה 24
נתעשרו; ושאין מעשרות, מתרות בהנאה. חגיות של 25
עבודה זרה - אסור לשכרן, מפני שמנהג עבודה זרה. 26

יג. המוכר ביתו לעבודה זרה - דמיו אסורים בהנאה, 27
ויולין אותו לים המלח; אבל גוים שאנסו ישראל וגזלו 28
ביתו והעמידו בו עבודה זרה, דמיו מתרין; וכותב [שטר 29
מכירה] ומעלה בערפאות שלהם [חותם בפני בית דיניהם]. 30

יד. ותלילין [כלי נשיפה המשמשים להסד] של עבודה זרה, 31
אסור לסד בהן. הולכין ליריד של גוים, ולזקחין מהם 32
בהמה ועבדים ושפחות בגיותן, ובתים שדות וכרמים; 33
וכותב ומעלה בערפאות שלהן, מפני שהוא כמציל מידם 34
[שתהיה בידו ראה]. במה דברים אמורים? בלזקת מבעל 35
הבית שאינו נותן מקס. אבל הלזקת שם מן התגר [סוחר] 36
- אסור; מפני שהוא נותן מקס, והמקס לעבודה זרה, 37
ונמצא זה מהנה עבודה זרה. עבר ולקח מן התגר - אם 38
בהמה לקח, נושר [מפיל] פרסותיה מן הארבעה ולמשה; 39
ואם כסות וכלים לקח, ירקבו; לקח מעות וכלי מתכות, 40
יוליכם לים המלח; לקח עבדים, לא מעלין [מן הבור אם 41
נפלו לתוכו] ולא מורידין [לבור]. 42

טו. גוי שעשה משתה לבנו או לבתו, אסור להנות 43
מסעודתו; ואפלו לאכל הישראלי ולשתות משלו שם - 44
אסור, הואיל ובמסבת הגוים אכלו. ומאמתי אסור לאכל 45
אצלו? משיתחיל לעסק ולהכין צרכי הסעודה, וכל מי 46
המשתה, ולאחר המשתה שלשים יום. ואם עשה סעודה 47

פָּנִיו מֵאֲזֵן לְאֲזֵן וַיִּנִּיחַ הַפֶּרֶעַ [קבוצת שערות ארוכות] 47
מִלְאָחֲרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהָן עוֹשִׂין, וְלֹא יִכְנֶה מְקוֹמוֹת כְּבָנָן 48
הַיְכָלוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה כְּדִי שִׁיכְנִסוּ בָּהֶן רַבִּים כְּמוֹ שֶׁהָן 49
עוֹשִׂין. וְכָל הַעוֹשֶׂה אַחַת מֵאלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - לֹקֵה. 50
ב. גוֹי שֶׁהָיָה מְסַתְּפֵר מִיִּשְׂרָאֵל - כִּיּוֹן שֶׁהָיָה קָרוֹב 51
לְבִלּוּרִיתוֹ שֶׁלשׁ אֲצָבָעוֹת לְכָל רוּחַ, שׁוֹמֵט [מסלק] אֶת יְדוֹ. 52
ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה קָרוֹב לְמַלְכוּת, וְצָרָךְ לִישָׁב לְפָנֵי מַלְכֵיהֶם, 53
וְהָיָה לוֹ גִּנְאֵי לְמִי שֶׁלֹּא יִדְמָה לָהֶם - הָרִי זֶה מֵתָר לְלִבֶּשׁ 54
כְּמַלְבוּשִׁים שֶׁלָּהֶם, וְלִגְלַח כְּגֹגֵד פָּנָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהָן עוֹשִׂין. 55
ד. אֵין מְנַחֲשִׁין כְּגוֹזִים, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִנְחָשׁוּ". כִּיצַד הוּא 56
הַנְּחוּשׁ? כְּגוֹן אֵלוֹ שְׁאוּמְרִים: 'הוֹאִיל וְנִפְלָה פְתִי מִפִּי, אוֹ 57
'נִפְל מְקָלִי מִיָּדִי, אֵינִי הוֹלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי הַיּוֹם, שָׂאֵם אֵלַי 58
אֵין חֲפָצִי נַעֲשִׂים'; 'הוֹאִיל וְעָבַר שׁוֹעַל מִימִינִי, אֵינִי יוֹצֵא 59
מִסֶּתַּח בֵּיתִי הַיּוֹם, שָׂאֵם יִצְאָתִי, וְפָנַעֲנִי אֲדָם רַמְאִי'. וְכֵן אֵלוֹ 60
שְׁשׁוּמְעִים צָפְצוּף הַעוֹפּוֹת וְאוּמְרִים: 'הִיכָה כֶּף', וְלֹא יִהְיֶה 61
כֶּף, 'טוֹב לַעֲשׂוֹת דְּבָר פְּלוֹנִי, וְרַע לַעֲשׂוֹת דְּבָר פְּלוֹנִי'. וְכֵן 62
אֵלוֹ שְׁאוּמְרִים: 'שְׁחוּט תִּרְנַגְלָת זֶה שֶׁקְרָאתָ כְּמוֹ תִּרְנַגּוֹל', 63
'תִּרְנַגּוֹל זֶה שֶׁקְרָא עֲרֻכִּית [קרא כעורב], שְׁחֹט'. וְכֵן הַמְּשִׁים 64
לַעֲצֻמוֹ סִימָנִים: 'אֵם יֵאָרֵעַ לִי דְבָר כֶּף וְכֶף אֲעֻשֶׂה דְבָר 65
פְּלוֹנִי, וְאֵם לֹא יֵאָרֵעַ לִי לֹא אֲעֻשֶׂה, כְּאֵלֶּיֶצֶר עֲבַד אֲבָרְהָם. 66
וְכָל כִּיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הִפֵּל אֶסוּר; וְכָל הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה 67
מִפְּנֵי דְבָר מַדְבָּרִים אֵלֹה, לֹקֵה. 68
ה. מִי שֶׁאָמַר: 'דִּיכָה זֶה שְׁכֵנִיתִי, סִימֵן טוֹב הִיתָה עָלַי' [חאז 69
הצלחתי בעסקי], 'אֲשֶׁה זֶה שְׁנֵשׂאֲתִי וּבְהִמָּה זֶה שֶׁקְנִיתִי 70
מִבֵּרְכַת הִיתָה, וּמַעַת שֶׁקְנִיתִיהָ הַעֲשֵׂרְתִּי', וְכֵן הַשְׁוֹאֵל 71
לְתִינוּק: 'אֵיכָה פֶסוּק אֲתָה לְמַד? אֵם אָמַר לוֹ פֶסוּק מִן 72
הַבְּרָכוֹת, יִשְׁמַח וְיֹאמַר: 'זֶה סִימֵן טוֹב' - כָּל אֵלֹה וְכִיּוֹצֵא 73
בָּהֶן, מֵתָר; הוֹאִיל וְלֹא כְּוֵן מַעֲשִׂיו וְלֹא נִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת, אֲלֹא 74
עָשָׂה זֶה סִימֵן לַעֲצֻמוֹ לְדָבָר שֶׁכָּבַר הָיָה - הָרִי זֶה מֵתָר. 75
ו. אֵיכָה הוּא קוֹסֵם? זֶה הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִשְׁאֵר הַמַּעֲשִׂוֹת, 76
כְּדִי שִׁישֵׁם [יתנהג כמשתומם] וְתִפְנֶה מִחֲשַׁבְתּוֹ מִכָּל הַדְּבָרִים 77
[יתנתק מסביבתו], עַד שִׁיאָמַר דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִין לְהִיּוֹת, 78
וְיֹאמַר: 'דְּבָר פְּלוֹנִי עֲתִיד לְהִיּוֹת', אוֹ 'אֵינִי הִנֵּה', אוֹ שִׁיאָמַר 79
שֶׁרְאוֹי לַעֲשׂוֹת כֶּף, וְהִתְהַרּוּ מִכֶּף. יֵשׁ מִן הַקּוֹסְמִין שֶׁהוּא 80
מִמְשֵׁשׁ בַּחוּל אוֹ בַּאֲבָנִים, וְיֵשׁ מִהֵן מִי שֶׁגוֹהֵר [מתכוּפף] 81
לְאַרְץ וְצוֹעֵק, וְיֵשׁ מִי שֶׁמְסַתְּפֵל בְּמִרְאָה שֶׁל בְּרָזֶל אוֹ 82
עֲשִׂוִּית וּמְדַמֵּין וְאוּמְרִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹחוֹז מִקָּל בְּיָדוֹ וְנִשְׁעָן 83
עָלָיו, וּמִכָּה בּוֹ עַד שֶׁתִּפְנֶה מִחֲשַׁבְתּוֹ וּמְדַבֵּר - הוּא שֶׁהִנְבִּיא 84
אוֹמֵר: "עֲמִי בַעֲצוֹ יִשְׂאֵל, וּמִקָּלוֹ יִגִּיד לוֹ". 85
ז. אֶסוּר לְקַסֵּם, וְלִשְׂאֵל לְקוֹסֵם; אֲלֹא שֶׁהַשְׁוֹאֵל לְקוֹסֵם, 86
מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת [מלקות מדובבן]; אֲבָל הַקּוֹסֵם 87
עַצְמוֹ, אֵם עָשָׂה מַעֲשֶׂה מִכָּל אֵלֹה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - לֹקֵה, 88
שְׁנֵאמַר: "לֹא יִמָּצֵא כֶּף. . . קֶסֶם קֶסֶמִים". 89
ח. אֵיכָה הוּא מַעוֹנֵן? אֵלֹה נּוֹתֵנִי הַעֲתִים, שְׁאוּמְרִים 90
בְּאַעֲטִיגְנוֹת [חכמת האסטרולוגיה] שֶׁלָּהֶן: 'יּוֹם פְּלוֹנִי רַע, 91
יּוֹם פְּלוֹנִי טוֹב', יּוֹם פְּלוֹנִי רְאוֹי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה 92
פְּלוֹנִית, 'שְׁנָה פְּלוֹנִית' אוֹ 'חֹדֶשׁ פְּלוֹנִי רַע לְדָבָר פְּלוֹנִי'. 93

שְׂדוֹת; וּבִסוּרֵיָא, מִשְׁפִּירִין לָהֶם שְׂדוֹת. וּמִפְּנֵי מַה הִתְמַרְוּ 1
בְּשִׂדָּה? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂתִים - מִפְּקִיעָה מִן הַמַּעֲשִׂוֹת, 2
וְנוֹתֵן לָהֶם חֲנִיָּה בְּקִרְקַע. וּמֵתָר לְמַכֵּר לָהֶם בָּתִּים וְשְׂדוֹת 3
בְּחוּצָה לְאַרְץ, מִפְּנֵי שֶׁאֵיכָה אֲרָצָנוּ. 4
ד. אִף בְּמָקוֹם שֶׁהִתְמַרְוּ לְהַשְׁכִּיר, לֹא לְבֵית דִּינָה הִתְמַרְוּ, 5
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַנֵּס לְתוֹכָה עֲבוֹדָה זָרָה, וְנֵאמַר: "וְלֹא תִבְיֵא 6
תּוֹעֲבָה אֶל בֵּיתְךָ"; אֲבָל מִשְׁכִּיר לָהֶם בָּתִּים, לַעֲשׂוֹתָם אוֹצֵר 7
[מחסן]. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶם פְּרוֹת וּתְבוּאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם 8
בְּמַחְבֵּר לְקִרְקַע; אֲבָל מוֹכֵר הוּא מִשְׁקִיץ, אוֹ מוֹכֵר לוֹ עַל 9
מְנָת לְקַץ וְקוֹצֵץ. וּמִפְּנֵי מַה אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּמַחְבֵּר? 10
שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִחְנַם", לֹא תִתֵּן לָהֶם חֲנִיָּה בְּקִרְקַע; שָׂאֵם 11
לֹא יִהְיֶה לָהֶם קִרְקַע, יִשְׁיבְתָן יִשְׁיבַת עֲרֵאִי הִיא. וְכֵן אֶסוּר 12
לְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ, וְאֶפְלוֹ לומר: 'כְּמָה נָאָה גוֹי זֶה בְּצוּרְתּוֹ'; קַל 13
וְחֹמֶר יִסְפָּר בְּשִׁבַּח מַעֲשִׂיו, אוֹ שִׁיחַבֵּב דְּבָר מַדְבָּרֵיהֶם, 14
שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִחְנַם" - לֹא יִהְיֶה לָהֶם חֵן בְּצִינְיָךְ, מִפְּנֵי 15
שְׁגוֹרִם לְהַדְבִּק עִמּוֹ וְלִלְמַד מִמַּעֲשֵׂיו הָרָעִים. וְאֶסוּר לִתֵּן 16
לָהֶם מַתָּנוֹת חֲנֹם; אֲבָל נּוֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשֵׁב - שְׁנֵאמַר: 17
"לְגֵר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְנַנֶּה וְאֲכָלָה, אוֹ מִכֵּר לְזָכְרִי", 18
בְּמִכְרָהּ, לֹא בְּנִתְיָהּ. 19
ה. מִפְּרָנִסִים עֲנִיִּי גוֹיִם עִם עֲנִיִּי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם; 20
וְאֵין מִמַּחֲוִין בִּידֵי עֲנִיִּי גוֹיִם בְּלִקֻט שְׂכָחָה וּפְאָה, מִפְּנֵי דְרָכֵי 21
שְׁלוֹם. וְשׁוֹאֲלִים בְּשִׁלּוּמָם, וְאֶפְלוֹ בְּיוֹם אֵידָם, מִפְּנֵי דְרָכֵי 22
שְׁלוֹם; וְאֵין כּוֹפְלִין לָהֶן שְׁלוֹם [שלוּם שלום] לְעוֹלָם. וְלֹא 23
יִכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁל נָכְרִי בְּיוֹם אֵידוֹ לִתֵּת לוֹ שְׁלוֹם; מִצָּאוֹ 24
בְּשׁוּק, נּוֹתֵן לוֹ שְׁלוֹם בְּשִׁפְפָה רַפָּה וְכָבֵד רֹאשׁ. 25
ו. אֵין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אִמּוּרִים, אֲלֹא בְּזִמְן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל 26
לְבֵין הָאֲמוּת, אוֹ בְּזִמְן שִׁיד הַגּוֹיִם תְּקִיפָה. אֲבָל בְּזִמְן שִׁיד 27
יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם, אֶסוּר לָנוּ לְהִנִּיחַ גוֹי עוֹבֵד 28
עֲבוֹדָה זָרָה בִּיגְנוּ; אֶפְלוֹ יוֹשֵׁב יִשְׁיבַת עֲרֵאִי, אוֹ עוֹבֵר מִמָּקוֹם 29
לְמָקוֹם לְסוּחֹרָה, לֹא יַעֲבֹר בְּאַרְצָנוּ, אֲלֹא עַד שִׁיִּקְבֵּל עָלָיו 30
שִׁבְעַת מִצְוֹת שְׁנֵשְׁטוּ בְּנֵי נֹחַ - שְׁנֵאמַר: "לֹא יִשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ", 31
אֶפְלוֹ לְפִי שְׁעָה. וְאֵם קָבַל עָלָיו שִׁבְעַת מִצְוֹת, הָרִי זֶה גֵר 32
תּוֹשֵׁב. וְאֵין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשֵׁב, אֲלֹא בְּזִמְן שֶׁהִיבֵל נּוֹהָ; אֲבָל 33
שֶׁלֹּא בְּזִמְן הַיּוֹבֵל, אֵין מְקַבְּלִין אֲלֹא גֵר צָדֵק בְּלִבָּד. 34

פֶּרֶק י"א

א. אֵין הוֹלְכִין בְּחֻקֹּת הַגּוֹיִם, וְלֹא מְדַמֵּין לָהֶם - לֹא 36
בְּמַלְבוּשׁ, וְלֹא בִשְׂעָר, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִלְכוּ 37
בְּחֻקֹּת הַגּוֹיִם", וְנֵאמַר: "וּבְחֻקֵּיהֶם לֹא תִלְכוּ", וְנֵאמַר: 38
"הַשְׁמֵר לָךְ, כֵּן תִּתְנַקֵּשׁ אַחֲרֵיהֶם". הִפֵּל בְּעֵינָן אֶחָד הוּא 39
מִזְהִיר: שֶׁלֹּא יִדְמָה לָהֶם - אֲלֹא יִהְיֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי מְבָדֵל מֵהֶם 40
וְיִדּוּעַ [ניכר] בְּמַלְבוּשׁוֹ וּבִשְׂעָר מַעֲשִׂיו, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבָדֵל 41
מֵהֶם בְּמַדְעוֹ וּבְדַעוֹתָיו [תורתו ומידותיו]. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: 42
"וְאֲבָדֵל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים". לֹא לְבִשׁ בְּמַלְבוּשׁ הַמִּיחָד 43
לָהֶן, וְלֹא יִגְדֵּל צִיצִית [קצוות שער שמעל המצח] כְּמוֹ צִיצִית 44
רַאשִׁם, וְלֹא יִגְלַח מִן הַצִּדִּדִּין וַיִּנִּיחַ הַשְּׂעָר בְּאַמְצַע כְּמוֹ שֶׁהָן 45
עוֹשִׂין, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'בִּלּוּרִית'; וְלֹא יִגְלַח הַשְּׂעָר מִכְּגֹגֵד 46

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום רביעי י' אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה

מתוך מהדורת חזק

ט. אסור לעונן, אף על פי שלא עשה מעשה אלא הודיע
 אותן הפזבים שהסכלים מדמין שהן דברי אמת ודברי
 חכמה. וכל העושה מעשה מפני האצטגנינות, וכן מלאכתו
 או הליכתו באותו העת שקבעו הוברי שמים [אסטרונומים]
 - הרי זה לוקה, שנאמר: "ולא תעוננו". וכן האוחז את
 העינים, ומדמה בפני הרואים שעשה מעשה תמהון והוא
 לא עשה - הרי זה בכלל מעונן, ולוקה.
 י. איזה הוא חובר ["וחובר חבר"]? זה שמדבר בדברים
 שאינן לשון עם [הברות בעלמא] ואין להן ענין [משמעות],
 ומעלה על דעתו בסכלותו שאותן הדברים מועילים, עד
 שהן אומרים שהאומר כן וכך על הנפש או על העקרב,
 אינו מזיק; והאומר כן וכך על האיש, אינו נזק מהן;
 ואוחז בידו בעת שמדבר מפתח או סלע, וכיוצא בדברים
 האלו - הכל אסור. והחובר עצמו שיאחז בידו כלום, או
 שעשה מעשה עם דבורו, אפילו הראה באצבעו - הרי זה
 לוקה, שנאמר: "לא ימצא כף. . . וחבר חבר". אבל אם
 אמר דברים בלבד, ולא הניד לא אצבע ולא ראש, ולא היה
 בידו כלום, וכן אדם שאמר עליו החובר אותן הקולות,
 והוא יושב לפניו ומדמה שיש לו בזה הנאה - מפני אותו
 מפת מרדות, מפני שנשמתו בסכלות החובר. וכל אותן
 הקולות והשמות המשנים המכבדים, "לא ירעו, וגם היטיב
 אין אותם".
 יא. מי שנשכו עקרב או נחש, מתר ללחש על מקום
 הנשיכה, ואפילו בשבת, כדי לישב דעתו ולחזק לבו; אף
 על פי שאין הדבר מועיל כלום - הואיל ומסכן הוא, התירו
 לו, כדי שלא תטרף דעתו עליו.
 יב. הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה, וכן הקורא
 על התינוק שלא יבעת, והמניח ספר תורה או תפלין על
 הקטן בשביל שיישן - לא די להם שהם בכלל מנחשים
 וחוברים, אלא שהם בכלל הפזרים בתורה, שהן עושין
 דברי תורה רפאות גוף, ואינן אלא רפאות נפשות, שנאמר:
 "ויהיו חיים לנפשך". אבל הבריא שקרא פסוקין או מזמור
 מתלים, כדי שתגן עליו זכות קריאתו, וינצל מצרות וינזקים
 - הרי זה מתר.
 יג. איזה הוא דורש אל המתים? זה המרעיב את עצמו
 והולך ולן בבית הקברות, כדי שיבוא המת בחלום, ויודיעו
 מה ישאל עליו. ויש אחרים, שהם לובשים מלבושים
 ידועים, ואומרים דברים, ומקטירין קטרת ידועה, וישנים
 לבדן - כדי שיבוא מת פלוני, ויספר עמו בחלום. כללו של
 דבר: כל העושה מעשה כדי שיבוא המת ויודיעו - לוקה,
 שנאמר: "לא ימצא כף. . . ודרש אל המתים".
 יד. אסור לשאל בעל אוב או בעל ידעוני, שנאמר: "לא
 ימצא כף. . . ושאל אוב וידעוני". נמצאת למד, שבעל אוב
 וידעוני עצמן - בסקילה. והנשאל בהן - באזהרה, ומפני
 אותו מפת מרדות; ואם כן מעשיו ועשה פני מאמרן,
 לוקה.
 טו. המכשף, חיב סקילה; והוא, שעשה מעשה כשפים.

אבל האוחז את העינים, והוא שיראה שעשה והוא לא
 עשה - לוקה מפת מרדות, מפני שלא עשה מעשה. וזה
 שנאמר במכשף בכלל "לא ימצא", לאו שנתן לאזהרה
 מיתת בית דין הוא, ואין לוקין עליו, שנאמר: "מכשפה לא
 תחיה".
 טז. ודברים האלו כלן, דברי שקר וכזב הן; והן שהטעו
 בהן עובדי עבודה זרה הקדמונים לגויי הארצות, כדי
 שינהו [ינהרו] אחריהן. ואין ראוי לישראל, שהם חכמים
 מחכמים, להמשיך בהכלים האלו, ולא להעלות על הלב
 שיש בהן תעלה, שנאמר: "כי לא נחש ביעקב, ולא קסם
 בישראל", ונאמר: "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם
 - אל מעננים ואל קסמים ישמעו; ואתה - לא כן נתן לך
 ה' אלהיך". כל המאמין בדברים אלו, וכיוצא בהן, ומחשב
 בלבו שהן אמת ודברי חכמה, אבל התורה אסרה אותן -
 אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת, ובכלל הנשים
 והקטנים שאין דעתן שלמה. אבל בעלי החכמה ותמימי
 הדעת, ידעו בראיות ברורות - שכל אלו הדברים שאסרה
 תורה, אינם דברי חכמה, אלא תהו והבל שנמשכו בהן
 חסרי הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגללן. ומפני זה אמרה
 תורה, כשהזהירה על כל אלו ההכלים: "תמים תהיה עם
 ה' אלהיך".

פרק יב

א. אין מגלחין פאתי [פאות] הראש, כמו שהיו עושים
 עובדי עבודה זרה וכמריהן - שנאמר: "לא תקיפו פאת
 ראשכם". וחיב על כל פאה ופאה; לפיכך, המגלח שג
 צדעיו [רקותיו], אפילו בבת אחת והתראה אחת - לוקה
 שתיים. אחד המגלח הפאות בלבד ומניח שער כל הראש,
 ואחד המגלח כל הראש כאחד - הואיל וגלח הפאות,
 לוקה. במה דברים אמורים? באיש המגלח; אבל האיש
 המתגלח, אינו לוקה אלא אם כן סיע למגלח. והמגלח את
 הקטן, לוקה.
 ב. האשה שגלחה פאת ראש האיש, או שנתגלחה -
 פטורה, שנאמר: "לא תקיפו פאת ראשכם, ולא תשחית את
 פאת זקנך"; כל שישנו בכל תשחית, ישנו בכל תקיף;
 ואשה אינה בכל תשחית, לפי שאין לה זקן. לפיכך,
 העבדים - הואיל ויש להם זקן, אסורין בהקפה.
 ג. כל מצוות לא תעשה שבתורה - אחד אנשים ואחד
 נשים, חיבים; חוץ מכל תשחית וכל תקיף, וכל ישמא בהן
 למתים. וכל מצוות עשה שהיא מזמן לזמן, ואינה תדירה -
 נשים פטורות; חוץ מקדוש היום [יום השבת], ואכילת מצה
 בלילי הפסח, ואכילת הפסח ושחיטתו, והקהל [בסוכות]
 מקץ שנת השמיטה, ושמיחה [בגלגל] - שהנשים חייבות.
 ד. טמטום ואנדרוגינוס, הרי הן ספק [ספקי זכר ספקי
 נקיבה] - נוהגין עליהן חמרי האיש וחמרי האשה בכל
 מקום, וחיבין בכל; ואם עברו, אינם לוקין.
 ה. אף על פי שהאשה מתרת לגלח פאת ראשה, הרי היא

בשריטה - פטור, עד שיכתב ויקעקע, שנאמר: "וכתבת
קעקע". במה דברים אמורים? בכותב. אבל זה שכתבו
בבשרו וקעקעו בו - אינו חייב אלא אם כן סיע, כדי
שיעשה מעשה; אבל אם לא עשה כלום, אינו לוקה.
יב. השורט שריטה אחת על המת - לוקה, שנאמר:
"ושרט לנפש, לא תתנו בבשרכם"; אחד ישראל, ואחד
כהן. שרט שריטה אחת על חמשה מתים, או חמש שריטות
על מת אחד - לוקה חמש; והוא, שהתרו בו על כל אחת
ואחת.
יג. גדידה ושריטה, אחת היא. וכשם שהיו הגוים שורטים
בבשרם על מתייהם מפני הצער - כך היו חובלין בעצמם
לעבודה זרה, שנאמר: "ויתגדדו כמשפטים בחרבות
וברמחים". גם זה אסרה תורה, שנאמר: "לא תתגדדו".
אלא שעל המת - בין שרט בידו בין שרט בכלי, לוקה.
ולעבודה זרה - בכלי, חייב מלקות; בידו, פטור.
יד. ובכלל אזהרה זו, שלא יהיו שני בתי דינין בעיר
אחת, זה נוהג במנהג, וזה נוהג במנהג אחר - שדבר זה
גורם למחלוקת גדולה, שנאמר: "לא תתגדדו", לא תעשו
אגדות אגדות.
טו. הקורח קרחה על המת - לוקה, שנאמר: "ולא תשימו
קרחה בין עיניכם למת". אחד ישראל ואחד כהן שקרח
על המת, אינו לוקה אלא אחת. הקורח ארבע או חמש
קרחות על מת אחד, לוקה כמנין הקרחות - והוא שהתרו
בו על כל קרחה וקרחה. אחד הקורח בידו, או בסם. הטביל
חמש אצבעותיו בסם, והניחן בחמשה מקומות בראשו
בבת אחת - הואיל וקרח חמש קרחות - אף על פי שהיא
התראה אחת, לוקה חמש; שהרי פלן באין כאחת. וחייב
על כל הראש בבין העינים, שנאמר: "לא יקרחו קרחה
בראשם". וכמה שעור הקרחה? כדי שיראה מראשו כגרים
פנוי (חצי פול) בלא שער (שטח של 36 שערות).
טז. הקורח ראשו, או השורט בבשרו, על ביתו שנפל,
ועל ספינתו שטבעה בים - פטור; ואינו לוקה אלא על
המת בלבד, או השורט לעבודה זרה. הקורח קרחה בראשו
של חברו, והשורט שריטה בבשר חברו, והפכות כתבת
קעקע בבשרו של חברו, והיה חברו מסייע - בזמן ששניהן
מזידין, שניהן לוקין; אחד שוגג ואחד מזיד - המזיד
משניהן לוקה, והשוגג פטור.

ברייך רחמנא דסייען

יום חמישי י"א אדר ה'תשע"ג

הלכות תשובה

מצות עשה אחת, והוא שישב החוטא מחטאו לפני ה',
ויתודה. ובאור מצוה זו ועקרם הנגזרים עמה בגללה -
בפרקים אלו.

אסורה לגלח פאת ראש הזכר; ואפלו פאת קטן, אסור לה
לגלח לו.
ו. ופאה זו שמניחים בצדע, לא נתנו בה חכמים שעור;
ושמענו מזקנינו, שאין מניח פחות מארבעים שערות. ומתיר
ללקט [לגזוז] הפאות במספרים; לא נאסר, אלא השחתה
בתער.
ז. דרך כמרי עבודה זרה היה להשחית זקנם, לפיכך אסרה
תורה להשחית הזקן. וחמש פאות יש בו - לחי העליון
ולחי התחתון מימין, ולחי העליון ולחי התחתון משמאל,
ושבלת הזקן [שער הסנטר]. ולוקה על כל פאה ופאה; ואם
נטלן פלן כאחת, לוקה חמש. ואינו חייב עד שיגלחנו בתער
- שנאמר: "ולא תשחית את פאת זקנדך", גלוח שיש בו
השחתה; לפיכך, אם גלח זקנו במספרים, פטור. ואין
המתגלח לוקה, עד שישע. ואשה - מתרת להשחית זקנה,
אם יש לה שער זקן; ואם השחיתה זקן האיש, פטורה.
ח. השפם - מתיר לגלחו בתער, והוא השער שעל גבי
השפה העליונה; וכן השער המדלדל מן השפה התחתונה.
ואף על פי שהוא מתיר [לגלח השפם], לא נהגו ישראל
להשחיתו, אלא לגלח קצתו, עד שלא יעכב אכילה ושתיה.
ט. העברת השער משאר הגוף, כגון בית השחי ובית
הערוה - אינו אסור מן התורה, אלא מדברי סופרים;
והמצבירו, מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן]. במה
דברים אמורים? במקום שאין מצבירין אותו אלא נשים -
כדי שלא יתקן עצמו תקון נשים; אבל במקום שמצבירין
השער האנשים - אם העביר, אין מכין אותו. ומתיר להעביר
שער שאר אברים במספרים, בכל מקום.
י. לא תעדה [תתקטש] אשה עדי [קישוטי] האיש, כגון
שתשים בראשה מצנפת או כובע, או תלבש שריון [מגן
מלחמה] וכיוצא בו, או שתגלח ראשה כאיש; ולא יעדה
איש עדי אשה, כגון שילבש בגדי צבעונין וחלי [תכשיט]
זהב, במקום שאין לובשין אותן הפלים ואין משימין אותו
החלי, אלא הנשים; הכל כמנהג המדינה. איש שעדה עדי
אשה, ואשה שעדת עדי איש - לוקין. המלקט שערות
לבנות מתוך השחרות, מראשו או מזקנו - משילקט שעה
אחת, לוקה; מפני שעדה עדי אשה. וכן אם צבע שער
שחר - משיצבע שעה לבנה אחת, לוקה. טמטום
ואנדוגינוס - אינו עוטיף [מתלבש] באשה, ולא מגלה ראשו
כאיש; ואם עשה כן, אינו לוקה.
יא. "כתבת קעקע" האמורה בתורה - הוא שישרט על
בשרו, וימלא מקום השריטה כחל [צבע שנותנות הנשים
בעניהן] או דיו או שאר צבעונין [צבעים] הרושמים
[שרישומם ניכר]; וזה הוא מנהג הגוים הרושמים עצמן
לעבודה זרה שלהן, כלומר שהוא עבד מכור לה ומרשם
לעבודתה. ומעת שירשם באחד מדברים הרושמים אחר
שישרט, באי זה מקום מן הגוף, בין איש בין אשה - לוקה.
כתב [שרט] ולא רשם בצבע, או שרשם בצבע ולא כתב

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום חמישי י"א אדר - ספר המדע - הלכות תשובה

מתוך מהדורת חזק

פרק א

א. כל המצוות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה - אם
עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה - כשיעשה
תשובה וישוב מחטאו, חייב להתודות לפני האל ברוך הוא,
שנאמר: "איש או אשה כי יעשו . . . והתודו את חטאתם
אשר עשו", זה ודוי דברים. ודוי זה - מצות עשה. כיצד
מתודה? אומר: 'אנא ה', חטאתי עויתי פשעתי לפניך,
ועשיתי כך וכן, והרי נחמתי ויבשתי במעשי, ולעולם איני
חוזר לדבר זה'. זה הוא עקרו של ודוי; וכל המתודה
להתודות ולהאריך בענין זה, הרי זה משבח. וכל בעלי
חטאות ואשמות - בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או
על זדונן, אין מתכפר להן בקרבנן, עד שיעשו תשובה,
ויתודו ודוי דברים, שנאמר: "והתודה אשר חטא עליה".
וכן כל מחייבי מיתות בית דין, ומחייבי מלקות - אין מתכפר
להן במיתתן או בלקיתן, עד שיעשו תשובה ויתודו. וכן
החובל בחברו או המזיק ממונו - אף על פי ששלם לו מה
שהוא חייב לו - אין מתכפר לו, עד שיתודה וישוב מלעשות
כזה לעולם, שנאמר: "מכל חטאת האדם".
ב. שער המשתלח [לנעזול ביום הכיפורים] - לפי שהוא
כפרה לכל ישראל, כהן גדול מתודה עליו על לשון כל
ישראל, שנאמר: "והתודה עליו את כל עונת בני ישראל".
שער המשתלח מכפר על כל עברות שבתורה, הקלות
והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה, בין שהודע
לו בין שלא הודע לו - הכל מתכפר בשער המשתלח;
והוא, שעשה תשובה. אבל אם לא עשה תשובה, אין
השער מכפר לו אלא על הקלות. ומה הן הקלות, ומה הן
החמורות? החמורות, הן העברות שחייב עליהן מיתת בית
דין או כרת; ושבעת שוא ושקר - אף על פי שאין בה
כרת, הרי היא מן החמורות. ושאר מצוות לא תעשה,
ומצוות עשה שאין בהן כרת - הן הקלות.
ג. בזמן שאין בית המקדש קיים, ואין לנו מזבח כפרה -
אין שם אלא תשובה. התשובה מכפרת על כל העברות;
אפלו רשע כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה - אין מזכירין
לו שם רשעו, שנאמר: "ורשעת הרשע לא יפשל בה ביום
שובו מרשעו". ועצמו של יום הכפורים [נעצם הוויתו של
היום הקדוש] מכפר לשבים, שנאמר: "כי ביום הזה יכפר
עליכם".
ד. אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל, ועצמו של יום
הכפורים מכפר - יש עברות שהן מתפטרין בשעתן [מדין],
ויש עברות שאין מתפטרין אלא לאחר זמן. כיצד? עבר
אדם על מצות עשה שאין בה כרת, ועשה תשובה - אינו
זז משם עד שמוחלין לו מיד, ובאלו נאמר: "שובו בנים
שובכים, ארפא משובתיכם". עבר על מצות לא תעשה
שאין בה כרת ולא מיתת בית דין, ועשה תשובה - תשובה
תולה [את הכפרה, והיא לא גמורה] יום הכפורים מכפר,
ובאלו נאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם". עבר על כרתות

ומיתות בית דין, ועשה תשובה - תשובה יום הכפורים
תולין, ויסוריין הבאין עליו גומרין לו הכפרה, ולעולם אין
מתכפר לו כפרה גמורה, עד שיבואו עליו יסוריין; ובאלו
נאמר: "ופקדתי בשבט פשעם, ובגנעים עונם". במה דברים
אמורים? בשלא חלל את השם בעת שעבר. אבל המחלל
את השם - אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים
והוא עומד בתשובתו ובא עליו יסוריין, אינו מתכפר לו
כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה יום הכפורים
ויסוריין שלשתן תולין, ומיתה מכפרת, שנאמר: "ונגלה
באזני ה' צבאות, אם יכפר העון הזה לכם, עד תמותיו".

פרק ב

א. איזו היא תשובה גמורה? זה שפא לידו דבר שעבר בו,
ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה מפני התשובה, לא
מיראה ולא מפשולן כח. כיצד? הרי שפא על אשה בעברה,
ולאחר זמן נתיחד עמה, והוא עומד באהבתו בה ויכלה
גופו, ובמדינה שעבר בה, ופרש ולא עבר - זה הוא בעל
תשובה גמורה. הוא ששלמה אומר: "וזכר את בוראך
בימי בחורתיך". ואם לא שב אלא בימי זקנותו, ובעת שאי
אפשר לו לעשות מה שהיה עושה - אף על פי שאינה
תשובה מעלה, מועלת היא לו, ובעל תשובה הוא. אפלו
עבר כל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו -
כל עונותיו נמחלין, שנאמר: "עד אשר לא תחשף השמש",
שהוא יום המיתה - מכלל, שאם זכר בוראו ושכ קדם
שימות, נסלח לו.
ב. ומה היא התשובה? הוא שיעזב החוטא חטאו, ויסירנו
ממחשבתו, ויגמר בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר: "יעזב
רשע דרכו, ואיש און מחשבותיו", וכן יתנחם על שעבר,
שנאמר: "כי אחרי שובי נחמתי, ואחרי הודעי ספקתי על
ידיך"; ויעיד עליו [יעשה עד על עצמו] יודע תעלומות [את
הקב"ה] שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר: "ולא נאמר
עוד אלהינו למעשה ידינו, אשר בך ירחם יתום". וצריך
להתודות בשפתינו, ולומר ענינות אלו שגמר בלבו.
ג. כל המתודה בדברים, ולא גמר בלבו לעזוב - הרי זה
דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת עד
שישליף השרץ; וכן הוא אומר: "ומודה ועזב, ירחם".
וצריך לפרט את החטא, שנאמר: "אנא, חטא העם הזה
חטאה גדלה, ויעשו להם אלהי זקב".
ד. מדרכי התשובה, להיות השב צועק תמיד לפני ה', בבכי
ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כחו, ומתרחק הרבה מן
הדבר שחטא בו, ומשנה שמו - כלומר: 'שאני אחר, ואיני
אותו האיש שעשה אותן המעשים' - ומשנה מעשיו כלן
לטובה ולדרך ישרה, וגולה ממקומו - שגלות מכפרת עון,
מפני שגורמת לו להכניע ולהיות ענו ושפל רוח.
ה. ושבח גדול לשב, שיתודה בפרים יודיע פשעיו להם,
ומגלה עברות שבינו ויבין חברו לאחרים, ואומר להם:
'אמנם חטאתי לפלוגי ועשיתי לו כך וכן, והריני היום שב

48 "וְעָבְרָתוֹ [כַּעֲסוֹ] שְׁמֶרָה נָצַח"; וְכֵן הוּא אוֹמֵר עַל הַגְּבֻעִים,
49 לִפִּי שֶׁלֹא מָחְלוּ וְלֹא נִתְפָּסוּ: "וְהַגְּבֻעִים - לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
50 הֵמָּה".
51 יֵא. הַחוּטָא לְחִבְרוֹ, וּמֵת חִבְרוֹ קִדָּם שֶׁיִּבְקֹשׁ מִמֶּנּוּ מַחֲלָה
52 - מִבֵּיא עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידֵן עַל קִבְרוֹ, וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶם:
53 'חֲטַאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנִי זֶה שַׁעֲשִׁיתִי לוֹ כִּף וְכָף'.
54 וְאִם הָיָה חֵיב לוֹ מִמּוֹן, יִחְזִירוּ לִיּוֹרְשֵׁיו; לֹא הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ
55 יוֹרֵשׁ - יִנְיַחְנוּ בְּבֵית דִּין, וְיִתְּנֶהָ.

פֶּרֶק ג

56
57 א. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָאָדָם, יֵשׁ לוֹ זְכוּת וְעֻנוֹת: מִי
58 שֶׁזְכוּתוֹ יִתְּרוֹת עַל עֻנוֹתָיו, צָדִיק; וּמִי שֶׁעֻנוֹתָיו יִתְּרוֹת
59 עַל זְכוּתוֹ, רָשָׁע; מִחֲצָה לְמִחֲצָה, בִּינּוּנִי. וְכֵן הַמְּדִינָה - אִם
60 הֵיזָה זְכוּתוֹ כָּל יוֹשְׁבֵיהָ מִרְבוֹת עַל עֻנוֹתֵיהֶם, הָרִי זֶה צְדָקָה;
61 וְאִם הֵיזָה עֻנוֹתֵיהֶם מִרְבִּין, הָרִי זֶה רָשָׁעָה. וְכֵן כָּל הָעוֹלָם
62 כֵּלּוּ.
63 ב. אָדָם שֶׁעֻנוֹתָיו מִרְבִּין עַל זְכוּתוֹ - מֵיֵד הוּא מֵת
64 בְּרָשָׁעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל רֹב עֲוֹנוֹ". וְכֵן מְדִינָה שֶׁעֻנוֹתֶיהָ
65 מִרְבִּין - מֵיֵד הִיא אוֹכֶזֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲקַת סֹדֶם וְעִמְרָה כִּי
66 רַבָּה". וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כֵּלּוּ, אִם הֵיזָה עֻנוֹתֵיהֶם מִרְבִּין - מֵיֵד
67 הֵן נִשְׁחָתִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם". וְשִׁקּוֹל
68 זֶה אֵינוֹ לִפִּי מִנֵּן הַזְכוּת וְהָעֻנוֹת, אֲלֵא לִפִּי גְדֻלָּתוֹ: יֵשׁ זְכוּת
69 שֶׁהִיא כִּנְגַד כִּמְהָ עֻנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעַן נִמְצָא בּוֹ דָּבָר טוֹב";
70 וְיֵשׁ עוֹן שֶׁהוּא כִּנְגַד כִּמְהָ זְכוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחוּטָא אֶחָד,
71 יֵאבֹד טוֹבָה הַרְבֵּה". וְאִין שׁוֹקְלִין אֲלֵא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל אֵל
72 דַּעוֹת, וְהוּא הַיּוֹדֵעַ הַיֹּדֵעַ עוֹרְכִין [שׁוֹקְלִים] הַזְכוּת כִּנְגַד
73 הָעֻנוֹת.
74 ג. כָּל מִי שֶׁנָּחַם עַל הַמַּעֲוֹת שַׁעֲשָׂה, וְתָקָה [הַתְּחַרְט] עַל
75 הַזְכוּת, וְאָמַר בְּלִבּוֹ: 'וְמָה הוֹעֵלֵתִי בַּעֲשִׂיתִי? אוֹלֵי לֹא
76 עָשִׂיתִי אוֹתָן! - הָרִי זֶה אֶבֶד אֶת כָּלּוֹ, וְאִין מְזִכְרִין לוֹ שׁוֹם
77 זְכוּת בַּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "צְדָקָה תַּצְדִּיק לֹא תַצְלִינּוּ בְּיוֹם
78 רָשָׁעוֹ"; אִין זֶה, אֲלֵא בְּתוֹקָה עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת. כִּשֶּׁם שֶׁשׁוֹקְלִין
79 עֻנוֹת אָדָם וְזְכוּתוֹ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ - כִּף בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה,
80 שׁוֹקְלִין עֻנוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָעוֹלָם עִם זְכוּתוֹ בְּיוֹם
81 טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה: מִי שֶׁנִּמְצָא צָדִיק, נִתְּחַם לַחַיִּים; וּמִי
82 שֶׁנִּמְצָא רָשָׁע, נִתְּחַם לַמֵּיתָה. וְהַבִּינּוּנִי, תוֹלִין לוֹ עַד יוֹם
83 הַכְּפוּרִים: אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה, נִתְּחַם לַחַיִּים; וְאִם לֹא, נִתְּחַם
84 לַמֵּיתָה.
85 ד. אֵף עַל פִּי שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה גְּזֵרַת הַכְּתוּב -
86 רְמֹז יֵשׁ בּוֹ, כְּלוֹמֵר: עוֹרוֹ עוֹרוֹ יִשְׂנִים מִשְׁנַתְּכֶם, וְהִקְיָצוּ
87 נִרְדָּמִים מִתְּרִדְמַתְכֶם; וְחַפְּשׂוּ בְּמַעֲשֵׂיכֶם וְחִזְרוּ בְּתְשׁוּבָה,
88 וְזָכְרוּ בּוֹרְאֵכֶם. אֵלּוֹ הַשּׁוֹכְחִים אֶת הָאֱמֶת בְּהַבְלֵי הַזְּמָן,
89 וְשׁוֹגִים [מִתְּחַסְּרִים] כָּל שְׁנָתָם בְּהַבְלֵי זְרִיק אֲשֶׁר לֹא יוֹעִיל
90 וְלֹא יַצִּיל - הַבִּיטוֹ לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם, וְהִיטִיבוּ דִרְכֵיכֶם
91 וּמַעֲלָלֵיכֶם; וְיַעֲזֹב כָּל אֶחָד מִכֶּם דְּרָכּוֹ הָרָעָה, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ
92 אֲשֶׁר לֹא טוֹבָה. לִפְיָכֶּה, צָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיִּיאָה עֲצָמוֹ כָּל
93 הַשָּׁנָה כְּלָה, כְּאֵלּוֹ חֲצִי וְכֵאֵלּוֹ חֲצִי חֵיב, וְכֵן כָּל הָעוֹלָם

1 וְנָחֵם. וְכָל הַמִּתְגַּאֵה וְאֵינוֹ מוֹדִיעַ, אֲלֵא מִכְסָּה פֶשַׁעִיו - אִין
2 תְּשׁוּבָתוֹ גְּמוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִכְסָּה פֶשַׁעִיו לֹא יַצִּילֵה". בְּמָה
3 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּעֲבֻרוֹת שִׁבִּין אָדָם לְחִבְרוֹ. אֲבָל שִׁבִּינוּ
4 לְבִין הַמָּקוֹם - אֵינוֹ צָרִיךְ לִפְרֹסֵם חֲטָאוֹ, וְעֻנוֹת פָּנִים הִיא
5 לוֹ אִם גֵּלֶם; אֲלֵא שֶׁב לִפְנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, וּפּוֹרֵט חֲטָאֵיו
6 לִפְנֵיו, וּמִתְּנֶה עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי רַבִּים סֶתֶם [לֹא פִירוּס]. וְטוֹבָה
7 הִיא לוֹ שֶׁלֹא נִתְגַּלָּה עֻנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁרִי נִשְׁוִי פֶשַׁע כְּסוּי
8 חֲטָאָה".
9 ו. אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְשׁוּבָה וְהִצָּעֲקָה יָפָה לַעוֹלָם, בַּעֲשִׂתָּהּ
10 הַיָּמִים שִׁבִּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכְּפוּרִים הִיא יָפָה בְּיֹתֵר,
11 וּמֵיֵד הִיא מִתְקַבֵּלָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "דְּרָשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ, קְרֹא וְהוֹיָה
12 בַּהֲיוֹתוֹ קְרוֹב". בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָחִיד; אֲבָל בַּעֲבוּר
13 - כָּל זְמַן שֶׁעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְצוֹעֲקִין בְּלִבָּב שְׁלָם הֵן נַעֲנִין,
14 שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּה' אֱלֹהֵינוּ, כָּכָל קְרֹאנוּ אֵלֵינוּ".
15 ז. יוֹם הַכְּפוּרִים - הוּא זְמַן תְּשׁוּבָה לְכָל, לִיְחִיד וּלְרַבִּים,
16 וְהוּא קֶץ [גִּמְרָה] מַחֲלָה וְסִלִּיחָה לְיִשְׂרָאֵל; לִפְיָכֶּה, חֵיבִין
17 הַכָּל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִהְיוֹת בְּיוֹם הַכְּפוּרִים. וּמַעֲוֹת וְדוּי
18 יוֹם הַכְּפוּרִים - שִׁתְּחַל מַעֲרַב הַיּוֹם קִדָּם שִׁיאֲכַל, שֶׁמָּא
19 יִחְנַק בְּסַעֲוֶדָה קִדָּם שִׁתְּנֶה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִתְנַהֵּן קִדָּם
20 שִׁיאֲכַל, חִזְרוּ וּמִתְּנֶה בְּלִילֵי יוֹם הַכְּפוּרִים עֲרִבִית; וְחִזְרוּ
21 וּמִתְּנֶה בְּשַׁחֲרִית, וּבְמִסְפָּה, וּבְמִנְחָה, וּבְעֵלֶיָּה. וְהֵיזָה
22 מִתְּנֶה? יְחִיד, אַחֵר תְּפִלָּתוֹ; וְשִׁלִּיחַ צַבּוּר, בְּאִמְצָע תְּפִלָּתוֹ
23 בְּכִרְכָּה רְבִיעִית.
24 ח. הַיּוֹדֵי שֶׁנִּתְגַּהַּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל - 'אֲבָל אֲנַחְנוּ חֲטָאנוּ...';
25 וְהוּא עֹקֵר הַיּוֹדֵי. עֲבֻרוֹת שֶׁהִתְנַהֵּן עֲלֵיהֶן בְּיוֹם הַכְּפוּרִים זֶה
26 - חִזְרוּ וּמִתְּנֶה עֲלֵיהֶן בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אַחֵר, אֵף עַל פִּי
27 שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתְשׁוּבָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי פֶשַׁעִי אָנִי אֲדַע,
28 וְחֲטָאתִי נִגְדִי תָמִיד".
29 ט. אִין הִתְשׁוּבָה וְלֹא יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפְּרִין, אֲלֵא עֲבֻרוֹת
30 שִׁבִּין אָדָם לְמָקוֹם, כְּגוֹן מִי שֶׁאֲכַל דָּבָר אֲסוּר אוֹ בָּעַל
31 בְּעֵלָה אֲסוּרָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן. אֲבָל עֲבֻרוֹת שִׁבִּין אָדָם לְחִבְרוֹ,
32 כְּגוֹן חוֹבֵל בְּחִבְרוֹ אוֹ מִקְלָל אֶת חִבְרוֹ אוֹ גּוֹזְלוֹ וְכִיּוּצָא
33 בְּהֵן - אֵינוֹ נִמְחַל לוֹ לַעוֹלָם, עַד שִׁיתֵּן לְחִבְרוֹ מָה שֶׁהוּא
34 חֵיב לוֹ, וְיִרְצֶהוּ. אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְחַזְּרִי לוֹ מִמּוֹן שֶׁהוּא חֵיב
35 לוֹ, צָרִיךְ לְרַצּוֹתוֹ וְלִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ שִׁמְחַל לוֹ; וְאִפְּלוֹ לֹא
36 הִקְנִיט אֶת חִבְרוֹ אֲלֵא בְּדְבָרִים, צָרִיךְ לִפְסוֹ וְלִפְגֹּעַ
37 [לְהַפְּצִיר] בּוֹ עַד שִׁמְחַל לוֹ. לֹא רָצָה חִבְרוֹ לְמַחֵל לוֹ -
38 מִבֵּיא לוֹ שׁוּרָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם מִרְעִיו, וּפּוֹגְעִין בּוֹ
39 וּמִבְּקָשִׁין מִמֶּנּוּ. לֹא נִתְרַצָּה לָהֶן, מִבֵּיא לוֹ שְׁנֵיהֶם וְשִׁלְשִׁית.
40 לֹא רָצָה, מִנִּיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ; וְזֶה שֶׁלֹא מָחַל, הוּא הַחוּטָא.
41 וְאִם הָיָה רַבּוֹ - הוֹלֵךְ וּבָא אֲפִלוֹ אֵלָּה פַּעֲמִים, עַד שִׁמְחַל
42 לוֹ.
43 י. לִפִּי שֶׁאֲסוּר לְאָדָם לִהְיוֹת אֲכוּרִי וְלֹא יִתְפָּס, אֲלֵא יִהְיֶה
44 נּוֹחַ לְרַצּוֹת וְקָשָׁה לְכַעַס, וּבְשַׁעֲה שֶׁמִּבְקֹשׁ מִמֶּנּוּ הַחוּטָא
45 לְמַחֵל, מוֹחַל בְּלִבָּב שְׁלָם וּבִנְפֹשׁ חֲפָצָה; וְאִפְּלוֹ הִצִּיר לוֹ
46 וְחֲטָא לוֹ הַרְבֵּה, לֹא יָקָם וְלֹא יֵטַר. וְזֶה הוּא דְּרָכָם שֶׁל זֵרַע
47 יִשְׂרָאֵל, וְלִבָּם תְּנִכּוֹן. אֲבָל הַגּוֹיִם עֲרָלִי לֵב אֵינֶן כֵּן, אֲלֵא

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום חמישי י"א אדר – ספר המדע – הלכות תשובה

מתוך מהדורת חזק

1 (כלו), חציו ופאי וחציו חב; חטא חטא אחד - הרי הכריע
2 עצמו והכריע את כל העולם פלו לכף חובה, וגרם להן
3 השחתה; עשה מצוה אחת - הרי הכריע את עצמו והכריע
4 את כל העולם פלו לכף זכות, וגרם להן תשובה והצלה.
5 זה הוא שנאמר: "וצדיק, יסוד עולם" - זה שצדק עצמו,
6 הכריע את כל העולם פלו והצילו. ומפני ענין זה, נהגו כל
7 בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק
8 במצוות מראש השנה ועד יום הכפורים, יתר מכל ימות
9 השנה. ונהגו פלם לקום בלילה בעשרת ימים אלו,
10 ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ודברי כבושין
11 [מוסר] עד שיאור היום.
12 ה. בשעה ששוקלין צונות אדם עם זכיותיו, אין מחשבין
13 עליו תחלת צון שחטא בו ולא שני, אלא משלישי ואילף.
14 אם נמצאו צונותיו משלישי ואילף מרבין על זכיותיו -
15 אותן שני הצונות מצטרפין, ודנין אותו על הכל. ואם
16 נמצאו זכיותיו כנגד צונותיו אשר מעון שלישי ואילף -
17 מעבירים [מוחלין] כל צונותיו ראשון ראשון [מוותרים] על
18 הפעמים הראשונות; לפי שהשלישי נחשב ראשון, שפכר
19 נמחלו השנים; וכן הרביעי הרי הוא ראשון, שפכר נמחל
20 השלישי; וכן עד סופן. במה דברים אמורים? ביחיד,
21 שנאמר: "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר".
22 אבל הצבור - תולין להן צון ראשון ושני ושלישי, שנאמר:
23 "על שלשה פשעי ישראל, ועל ארבעה לא אשיבנו".
24 וכשמחשבין להם על דרך זו, מחשבין להן מרביעי ואילף.
25 הבינונים - אם היה בכלל מחצה צונות שלקח שלא הניח
26 תפלין מעולם - דנין אותו כפי חטאיו, ויש לו חלק לעולם
27 הבא; וכן כל הרשעים שצונותיהן מרבין - דנין אותן כפי
28 חטאותיהן, ויש להן חלק לעולם הבא; שכל ישראל יש להן
29 חלק לעולם הבא, אף על פי שחטאו - שנאמר: "ועמך פלם
30 צדיקים, לעולם יירשו ארץ"; ארץ זו - משל, כלומר: ארץ
31 החיים; והוא העולם הבא. וכן חסידי אמות העולם, יש
32 להן חלק לעולם הבא.
33 ו. ואלו שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתין ואובדין,
34 ונדונין על גדל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים:
35 המינים, והאפיקורסים, והכופרים בתורה, והכופרים
36 בתחית המתים, והכופרים בביאת הגואל, והמשמדים,
37 ומחטיאי הרבים, והפורשים מדרכי צבור, והעושה עברות
38 ביד רמה בפרהסיא פיהוקים [מלך יהודה], והמוסרין,
39 ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים, ושופכי דמים,
40 ובעלי לשון הרע, והמושף ערלתו [שלא יכירו שמחול הוא].
41 ז. חמשה הן הנקראים 'מינים': האומר שאין שם אלוה,
42 ואין לעולם מנהיג; והאומר שיש שם מנהיג, אבל הם שנים
43 או יתר; והאומר שיש שם רבון אחד, אלא שהוא גוף ובעל
44 תמונה; וכן האומר שאינו לבדו ראשון וצור לכל; וכן
45 העובד אלוה זולתו, כדי להיות מליץ [יושר] בינו ובין רבון
46 העולמים. כל אחד מהמשה אלו, הוא מין.
47 ח. שלשה הן הנקראין 'אפיקורסים': האומר שאין שם

נבואה כלל, ואין שם מדע [חכמה] שמגיע מהבורא ללב
48 בני האדם; והמכחיש נבואתו של משה רבנו; והאומר
49 שאין הבורא יודע מעשה בני אדם. כל אחד משלשה אלו
50 - הן אפיקורוס. שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין
51 התורה מעם ה' - אפלו פסוק אחד, אפלו תבה אחת, אם
52 אמר: 'משה אמרו מפי עצמו', הרי זה כופר בתורה; וכן
53 הכופר בפרושה, והיא תורה שבעל פה, והכחיש מגידה
54 [חכמה], כגון צדוק וביתוס; והאומר שהבורא החליף
55 מצוה זו במצוה אחרת, וכבר בטלה תורה זו, אף על פי
56 שהיא היתה מעם ה', כגון הנוצרים וההגרים. כל אחד
57 משלשה אלו - כופר בתורה.
58 ט. שנים הם המשמדים: המשמד לעברה אחת, והמשמד
59 לכל התורה כלה. המשמד לעברה אחת - זה שהחזיק עצמו
60 לעשות אותה עברה בידו, ונתפרסם בה והרגל, אפלו
61 היתה מן הקלות, כגון שהחזק תמיד ללבש שעטנז או
62 להקניף פאה, ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו
63 - הרי זה משמד לאותו דבר; והוא, שיעשה להכעיס
64 [הקב"ה], ולא למלאות תאוותו בלבד. והמשמד לכל התורה,
65 כגון החורג לדתי הגוים בשעה שגורין שמד וידבק בהן,
66 ויאמר: 'מה בצע לו להדבק בישאל שהן שפלים ונרדפים,
67 טוב לו שיידבק באלו שיידן תקיפה' - הרי זה משמד לכל
68 התורה כלה.
69 י. מחטיאי הרבים כיצד? אחד שהחטיא בדבר גדול,
70 כגורם וצדוק וביתוס; ואחד שהחטיא בדבר קל, אפלו
71 לבטל מצות עשה; ואחד האונס אחרים עד שיחטאו -
72 כמנשה, שהיה הורג ישראל עד שיעבדו עבודה זרה; או
73 שהטעה אחרים והדיחם - כנשוע.
74 יא. הפורש מדרכי צבור - אף על פי שלא עבר עברות,
75 אלא נבדל מצדד ישראל ואינו עושה מצוות בכללן, ולא
76 נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן, אלא הולך בדרך פאחד
77 מגווי הארץ, וכאלו אינו מהן - אין לו חלק לעולם הבא.
78 העושה עברות ביד רמה פיהוקים - בין שיעשה קלות, בין
79 שיעשה חמורות - אין לו חלק לעולם הבא; וזה הוא הנקרא
80 'מגלה פנים בתורה', מפני שהעז מצחו וגלה פניו ולא בש
81 מדרגי תורה.
82 יב. שנים הם המוסרין: המוסר חברו ביד גוים או
83 להפלותו, והמוסר ממון חברו ביד גוים או ביד אגס [בעל
84 זרוע] שהוא כגוי - שניהן, אין להן חלק לעולם הבא.
85 יג. מטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים - זה הורדה
86 צבור בחזקה והן יראין ופחדין ממנו הרבה, וכונתו לכבוד
87 עצמו וכל חפציו, לא לכבוד שמים, כגון מלכי הגוים.
88 יד. כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים אלו שמנינו
89 - אף על פי שהן ישראל, אין להן חלק לעולם הבא. ויש
90 עברות קלות מאלו, ואף על פי כן אמרו חכמים שהרגיל
91 בהן אין לו חלק לעולם הבא, כדי להתרחק מהן ולהזהר
92 מהן. ואלו הן: המכנה את חברו, והקורא לחברו בכנוי,
93 והמלכין פני חברו ברבים, והמתכבד בקלון חברו, והמבזה

מִיִּשְׂרָאֵל חָכֵם גָּדוֹל וְזָקֵן וְיָרָא שְׁמַיִם מְנוּעָרִי וְאוֹהֵב לֵהָן, 46
שֵׁיחָא מוֹכִיחַ לְרַבִּים וּמַחְזִירֵן בְּתַשּׁוּבָה. וְזֶה שְׁשׁוּנָא אֶת 47
הַתּוֹכְחוֹת, אֵינּוּ בָּא לְמוֹכִיחַ וְלֹא שׁוֹמֵעַ דְּבָרָיו; לְפִיכָף יַעֲמֵד 48
בְּחִטְאָתָיו, שֶׁהֵם בְּעֵינָיו טוֹבִים. 49

ג. וּמַהֵם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הַעוֹשֶׂה אוֹתָן אִי אֶפְשָׁר לוֹ שִׁיָּשׁוּב 50
תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה, לְפִי שֶׁהֵן עֲוֹנוֹת שְׁבִין אָדָם לְחַבְרוֹ, וְאֵינּוּ 51
יֹדֵעַ חֲבֵרוֹ שֶׁחָטָא לוֹ, כְּדִי שִׁיחְזִיר לוֹ אוֹ יִשְׁאַל מִמֶּנּוּ לְמַחֵל 52
לוֹ; וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַמְקַלֵּל אֶת הָרֵבִים - וְלֹא קָלַל אָדָם יְדוּעַ, 53
כְּדִי שִׁישְׁאַל מִמֶּנּוּ כְּפָרָה. (ב) וְהַחּוֹלֵק עִם גֵּנֵב - לְפִי שֶׁאֵינּוּ 54
יֹדֵעַ גֵּנְבָהּ זֶה שֶׁל מִי הִיא, אֲלֵא הַגֵּנֵב גּוֹנֵב רַבִּים וּמִכִּיָּא לוֹ 55
וְהוּא לֹקֵחַ; וְעוֹד, שֶׁהוּא מַחְזֵק יָד הַגֵּנֵב, וּמַחְטִיא אוֹתוֹ. (ג) 56
וְהַמּוֹצֵא אֲבֵדָה וְאֵינּוּ מַכְרִיז עָלֶיהָ עַד שִׁיחְזִירָהּ לְבַעֲלֶיהָ - 57
לְאַחֵר זְמַן, כְּשִׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, אֵינּוּ יֹדֵעַ לְמִי יִחְזִיר. (ד) 58
וְהַאוֹכֵל {שֶׁד} {שׁוֹר} עֲנִיִּים וְיְתוּמִים וְאַלְמָנוֹת - אֵלּוּ בְּנֵי 59
אָדָם אֲמִלְלִין הֵן וְאֵינּוּ יְדוּעִין וּמַפְרָסְמִין, וְגוֹלִין מַעִיר לַעִיר, 60
אֵין לָהֶם מַפִּיר, כְּדִי שִׁיַּדַּע שֶׁד זֶה שֶׁל מִי הוּא וְיִחְזִירָנוּ לוֹ. 61

(ה) וְהַמְקַבֵּל שְׁחַד לְהַטּוֹת דִּין - אֵינּוּ יֹדֵעַ עַד הֵיכֵן הִגִּיעָה 62
הַטָּיָה זֶה וְכַמָּה הוּא כְּתִיב כְּדִי שִׁיחְזִיר, שֶׁהַדָּבָר יֵשׁ לוֹ רִגְלִים 63
יֵשׁ לוֹ בְּסִיס קַל; וְעוֹד שֶׁהוּא מַחְזֵק יָד זֶה, וּמַחְטִיא אוֹתוֹ. 64
ד. וּמַהֵם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הַעוֹשֶׂה אוֹתָן אֵין חֻזְקָתוֹ לְשׁוּב 65
מִהֵן, לְפִי שֶׁהֵן דְּבָרִים קָלִים בְּעֵינֵי רַב הָאָדָם, וְנִמְצָא חוֹטֵא 66
וְהוּא יְדֻמָּה שֶׁאֵין זֶה חָטָא; וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַאוֹכֵל מִסְּעוּדָה 67
שֶׁאֵינָהּ מִסְּפָקָת לְבַעֲלֶיהָ [עַנִּי הַמִּזְמִין אוֹרוֹחַ מַחֲמַת נִימוּס אֶךְ 68
לוֹ עֲצָמוֹ אֵין דִּין] - שֶׁזֶּה אֲבָק גָּזֵל, וְהוּא מְדַמָּה שֶׁלֹּא חָטָא, 69
וְיֹאמַר: 'כְּלוּם אֲכַלְתִּי אֲלֵא בְּרִשְׁוֹתָי'. (ב) וְהַמְשַׁתְּמֵשׁ 70
בְּעִבּוּטוֹ [מִשְׁכּוּנוֹ] שֶׁל עֲנִי - שֶׁהַעֲבוּט שֶׁל עֲנִי אֵינּוּ אֲלֵא כְּגוֹן 71
קֶרֶדֶם וּמַחְרָשָׁה, וְיֹאמַר בְּלָבוֹ: 'אֵינִי חֲסִירִים, וְהָרִי לֹא גִזְלִיתִי 72
אוֹתוֹ'. (ג) וְהַמְסַתֵּפֵל בְּעֲצָרִית - מַעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין בְּכֹף 73
כְּלוּם, שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'כִּי בַעֲלִיתִי?! אוֹ קֶרֶבְתִּי?!' וְהוּא אֵינּוּ 74
יֹדֵעַ, שֶׁרֹאֵית הַעֲנִיִּים עוֹן גָּדוֹל, שֶׁהִיא גּוֹרֶמֶת לְגוֹפֶן שֶׁל 75
עֲרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם". 76

(ד) וְהַמְתַּכְפֵּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ - אוֹמֵר בְּלָבוֹ שֶׁאֵינּוּ חוֹטֵא, לְפִי 77
שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ עוֹמֵד, וְלֹא הִגִּיעָה לוֹ בִּשְׁת, וְלֹא בִּישׁוֹ, אֲלֵא 78
עֶרֶךְ מַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים וְחֻזְקָתוֹ לְמוֹל מַעֲשֶׂה חֲבֵרוֹ אוֹ חֻזְקָתוֹ, 79
כְּדִי שִׁירָאָה מְכַלְלֵן שֶׁהוּא מַכְבֵּד וְחַבְרוֹ בְּזוּי. (ה) וְהַחּוֹשֵׁד 80
כְּשָׂרִים - אוֹמֵר בְּלָבוֹ שֶׁאֵינּוּ חָטָא, לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'מָה 81
עָשִׂיתִי לוֹ? וְכִי יֵשׁ שֵׁם אֲלֵא חָשׁד שְׁמָא עָשָׂה אוֹ לֹא עָשָׂה', 82
וְהוּא אֵינּוּ יֹדֵעַ שֶׁזֶה עוֹן שְׁמִשִּׁים אָדָם כְּשֶׁר בְּדַעְתּוֹ כְּבַעַל 83
עֲבֻרוֹת. 84

ה. וּמַהֵם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הַעוֹשֶׂה אוֹתָן יִמְשֹׁף אַחֲרֵיהֶן תְּמִיד, 85
וְהֵן קָשִׁין לְפָרֵשׁ מִהֵן; לְפִיכָף, צָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר מִהֵן שְׁמָא 86
יִדְבֹּק בָּהֶן, וְהֵן פִּלְזֵן דַּעוֹת רַעוֹת עַד מָאָד; וְאֵלּוּ הֵן: (א) 87
רְכִילוּת. (ב) וְלִשׁוֹן הָרַע. (ג) וּבַעַל חֶמָּה. (ד) וּבַעַל מַחֲשָׁבָה 88
רָעָה. (ה) וְהַמְתַּחְבֵּר לְרָשָׁע - מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְמַד מִמֶּעֲשָׂיו, 89
וְהֵם נִרְשָׁמִין בְּלָבוֹ; הוּא שֶׁאֵמַר שְׁלִמָּה: "וְרָעָה כְּסִילִים, 90
יָרוּעַ". וְכַבֵּר בְּאִרְנוּ בְּהִלְכוֹת דַּעוֹת דְּבָרִים שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם 91
לְנַהֵג בָּהֶן תְּמִיד, קֵל וְחֹמֶר לְבַעַל תְּשׁוּבָה. 92

תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים, וְהַמְבִּינָה רְבוּתִיו, וְהַמְבִּינָה אֶת הַמַּוְעָדוֹת, 1
וְהַמְחַלֵּל אֶת הַקְּדוּשִׁים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁכָּל אֶחָד 2
מֵאלּוֹ אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא? בְּשִׁמְת בְּלֹא תְּשׁוּבָה. אֲכָל 3
אִם שָׁב מִרְשָׁעוֹ, וּמֵת וְהוּא בַּעַל תְּשׁוּבָה - הָרִי זֶה מִבְּנֵי 4
הָעוֹלָם הַבָּא; שֶׁאֵין לָךְ דְּבָר שֶׁעוֹמֵד בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה. אֶפְלוֹ 5
כְּפָר בַּעֲקָר כָּל יָמָיו, וּבִאֲחֻרּוֹנָה שָׁב - יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם 6
הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְחַחוֹק וְלִקְרוֹב, אָמֵר ה' - 7
וּרְפָאֲתִיו". כָּל הַרְשָׁעִים וְהַפּוֹשָׁעִים וְהַמְשַׁמְדִּים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן 8
שֶׁחֲזָרוּ בְּתְּשׁוּבָה, בֵּין בְּגִלּוּי בֵּין שֶׁחֲזָרוּ בְּמַטְמוֹנִיּוֹת [בַּסֵּתֶר] 9
- מְקַבְּלִין אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים"; אֵף עַל פִּי 10
שֶׁעֲדִין שׁוֹכֵב הוּא, שֶׁהָרִי בַּסֵּתֶר בְּלִבּוֹ חוֹזֵר וְלֹא בְּגִלּוּי - 11
מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בְּתְּשׁוּבָה. 12

יום שישי י"ב אדר ה'תשע"ג

פרק ד

א. עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה דְּבָרִים מְעַכְבִּין אֶת הַתְּשׁוּבָה. אַרְבָּעָה 15
מֵהֵן - עוֹן גָּדוֹל, וְהַעוֹשֶׂה אֶחָד מֵאַרְבָּעָתָן, אֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ 16
הוּא מִסְּפִיק [מִסִּיעֵי] בִּידּוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, לְפִי גָדֵל חָטָאוֹ. 17
וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַמַּחְטִיא אֶת הָרֵבִים; וּבְכָלֵל עוֹן זֶה, הַמַּעֲכָב 18
אֶת הָרֵבִים מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה. (ב) וְהַמַּטָּה חֲבֵרוֹ מִדֶּרֶךְ טוֹבָה 19
לְדֶרֶךְ רָעָה, כְּגוֹן מִסִּית [יַחֲיד לַעֲבֻדָה זָרָה] וּמִדִּית [רַבִּיט]. 20
(ג) הַרוֹאָה בְּנוֹ בְּתַרְבוּת רָעָה, וְאֵינּוּ מִמַּחָה בִּידּוֹ - הוֹאִיל 21
וּבְנוֹ בְּרִשְׁוֹתָיו, אֵלּוּ מַחָה בּוֹ הִיָּה פּוֹרֵשׁ, וְנִמְצָא כְּמַחְטִיא 22
אוֹתוֹ; וּבְכָלֵל עוֹן זֶה - כָּל שֶׁאֶפְשָׁר בִּידּוֹ לְמַחֲוֹת בְּאַחֲרִים 23
בֵּין רַבִּים בֵּין יַחֲדִידִים וְלֹא מַחָה בָּהֶן, אֲלֵא יָנִיחַ אוֹתָן 24
בְּכִשְׁלוֹנָן. (ד) וְהַאֲמֵר: 'אֲחָטָא וְאָשׁוּב'; וּבְכָלֵל זֶה, הַאֲמֵר: 25
'אֲחָטָא, יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכַּפֵּר'. 26

ב. וּמַהֵם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הַנוֹעֲלִין דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה בְּפָנֵי 27
עוֹשִׂיהֶן; וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַפּוֹרֵשׁ מִן הַצָּבוּר - לְפִי שְׁבֻמָּן 28
שִׁיעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְלֹא יִהְיֶה עִמָּהֶן, וְאֵינּוּ זֹכָה עִמָּהֶן בְּזִכְרֵי 29
שְׁעוֹשִׂין. (ב) וְהַחּוֹלֵק עַל דְּבָרֵי חֻכְמִים - לְפִי שֶׁמְחַלְקָתוֹ 30
גּוֹרֶמֶת לוֹ לְפָרֵשׁ מִהֵן, וְאֵינּוּ יֹדֵעַ דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה. (ג) 31
וְהַמְלַעִיג עַל הַמַּצּוֹת - שֶׁפִּיֵּן שְׁנֵתְבָּזוּ בְּעֵינָיו, אֵינּוּ רוֹדֵף 32
אַחֲרֵיהֶן וְלֹא עוֹשֵׂן; וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה, בְּמָה יִזְכֶּה? (ד) 33
וְהַמְבִּינָה רְבוּתִיו - שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לָהֶן לְדַחְפוֹ וּלְטַרְדּוֹ 34
כִּישׁוּעַ וּכְגֻחְזוֹ, וּבִזְמַן שֶׁנֶּטְרָד לֹא יִמְצָא מַלְמֵד וּמוֹרָה לוֹ 35
דֶּרֶךְ הָאָמֶת. (ה) וְהַשּׁוֹנֵא אֶת הַתּוֹכְחוֹת - שֶׁהָרִי לֹא הִנִּיחַ לוֹ 36
דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהַתּוֹכְחָה גּוֹרֶמֶת לְתְּשׁוּבָה, שְׁבֻמָּן 37
שֶׁמוֹדִיעִין לוֹ לְאָדָם חָטָאִיו וּמַכְלִימִין אוֹתוֹ, חוֹזֵר בְּתְּשׁוּבָה, 38
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה: "זָכֹר, אֵל תִּשְׁכַּח", "מִמֶּרִים חִייתֶם", 39
"וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב", "עִם נָכַל, וְלֹא חָכֵם". וְכֵן יִשְׁעִיָּהוּ 40
הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאָמַר: "הוּי גּוֹי חוֹטֵא", "יָדַע שׁוֹר 41
קוֹנָהוּ", "מִדַּעְתִּי, כִּי קָשָׁה אֶתָּה, וְגִיד בְּרִזָּל עָרְפָךְ, וּמִצְדָּךְ 42
נִחוּשָׁה"; וְכֵן צִוָּהוּ הָאֵל לְהוֹכִיחַ לַחֲטָאִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "קְרָא 43
בְּגִרּוֹן, אֵל תַּחֲשֹׁף". וְכֵן כָּל הַנְּבִיאִים הוֹכִיחוּ לְיִשְׂרָאֵל, עַד 44
שֶׁחֲזָרוּ בְּתְּשׁוּבָה. לְפִיכָף, צָרִיךְ לְהַעֲמִיד בְּכָל קֶהֱל וְקֶהֱל 45

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שישי י"ב אדר - ספר המדע - הלכות תשובה

מתוך מהדורת חזק

1 ו. כל אלו הדברים וכיצא בהן - אף על פי שמעבדין את
2 התשובה, אין מונעין את התשובה; אלא אם עשה אדם
3 תשובה מהן - הרי זה בעל תשובה, ויש לו חלק לעולם
4 הבא.

פרק ה

6 א. רשות כל אדם נתונה לו: אם רצה להטות עצמו לדרך
7 טובה ולהיות צדיק, הרשות בידו; ואם רצה להטות עצמו
8 לדרך רעה ולהיות רשע, הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה:
9 "הן האדם היה כאחד ממנו, לדעת טוב ורע" - כלומר: הן
10 מין זה של אדם היה אחד בעולם, ואין מין שני דומה לו
11 בזה הענין, שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע
12 הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ, ואין לו מי שיצטב
13 על ידו מלעשות הטוב או הרע. וכיון שכן הוא, "פן ישלח
14 ידו".

15 ב. אל יעבר במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי האמות
16 ורב גלמי [בער] בני ישראל, שהקדוש ברוך הוא גזור על
17 האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן;
18 אלא כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק כמשה רבנו או רשע
19 כירבעם, או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי, או כילי
20 [מחצו] או שוע [פזור]; וכן שאר כל הדעות [מידות]. ואין
21 לו מי שיכפהו ולא גזור עליו, ולא מי שמושכו לאחד משני
22 הדרך, אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאיזה דרך
23 שירצה. הוא שירמיה אומר: "מפי עליון לא תצא הרעות
24 והטוב" - כלומר: אין הבורא גזור על האדם לא להיות
25 טוב, ולא להיות רע. וכיון שכן הוא, נמצא זה החוטא הוא
26 הפסיד על עצמו; ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על מה
27 שעשה לנפשו, וגמלה רעה. הוא שכתוב אחריו: "מה
28 יתאונן אדם חי, גבר על חטאיו". וחזר ואמר: הואיל
29 ורשותנו בדינו, ומדעתנו עשינו כל הרעות, ראוי לנו לחזור
30 בתשובה ולעזוב רשענו, שהרשות עתה בדינו. הוא שכתוב
31 אחריו: "נחפשה דרכינו ונחקרה, ונשובה עד ה'".

32 ג. ועקר זה - עקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה
33 - שגאמר: "ראה, נתתי לפניך היום, את החיים ואת הטוב,
34 ואת המוות ואת הרע", וכתוב: "ראה, אנכי נתן לפניכם
35 היום ברכה וקללה" - כלומר, שהרשות בידכם; וכל
36 שיחפץ האדם לעשות ממעשה בני האדם - עושה, בין
37 טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר: "מי יתן, והיה
38 לבכם זה להם" - כלומר, שאין הבורא כופה בני האדם
39 ולא גזור עליהם לעשות טובה או רעה, אלא לבם מסור
40 להם.

41 ד. אלו היה האל גזור על האדם להיות צדיק או רשע, או
42 אלו היה שם דבר שמושך את האדם בעקר תולדתו לדרך
43 מן הדרך, או למדע מן המדעות [חכמה מן החכמות], או
44 לדעה [מידה] מן הדעות, או למעשה מן המעשים, כמו
45 שבונים מלבם הטפשים הוברי שמים [החוזים בכוכבים] -
46 היאך היה מצוה לנו על ידי הנביאים, 'עשה כף, ואל

תעשה כף', 'הטיבו דרכיכם, ואל תלכו אחרי רשעכם',
והוא מתחלת ברייתו כבר נגזר עליו, או תולדתו תמשך
אותו לדבר שאי אפשר לו לזוז ממנו? ומה מקום היה לכל
התורה כלה, ובאיזה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או
משלם שכר לצדיק? השופט כל הארץ לא יעשה משפט?
ואל תתמה ותאמר: היאך יהיה האדם עושה כל מה
שיחפץ, ויהיו מעשיו מסורים לו, וכי יעשה בעולם דבר
שלא ברשות קונו ובלא חפצו? והכתוב אומר: "כל אשר
חפץ ה' עשה, בשמים ובארץ" ! דע, שהכל בחפצו יעשה,
ואף על פי שמעשינו מסורין לנו. כיצד? כשם שחפץ היוצר
להיות האש והרוח עולין למעלה, והמים והארץ יורדים
למטה, והגלגל סובב בעגול, וכן שאר בריות העולם להיות
כמנהגן שחפץ בו - ככה חפץ להיות האדם רשע או צדיק,
וכל מעשיו מסורין לו, ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך,
אלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם
יכול לעשות. לפיכך דנין את האדם לפי מעשיו: אם עשה
טובה, מטיבין לו; ואם עשה רעה, מרעין לו. הוא שהנביא
אומר: "מידכם היתה זאת לכם"; "גם המה בחרו
בדרכיהם". ובענין זה אמר שלמה: "שמח בחרו בלדותיך.
... ודע, כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט" - כלומר,
דע שיש בידך כח לעשות, ועתיד אתה לתן את הדין.
ה. שמא תאמר: והלא הקדוש ברוך הוא יודע כל מה
שיהיה קדם שיהיה! ידע שזה צדיק או רשע, או לא ידע?
אם ידע שהוא יהיה צדיק, אי אפשר שלא יהיה צדיק! ואם
תאמר שידע שיהיה צדיק ואפשר שיהיה רשע, הרי לא ידע
הדבר על בריו. דע, שתשובת שאלה זו "ארכה מארץ מדה,
ורחבה מני ים", וכמה עקרים גדולים והררים רמים תלויים
בה; אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר.
כבר באנו בפרק שני מהלכות יסודי התורה, שהקדוש
ברוך הוא אינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו, כגני אדם
שהן ודעתן שנים, אלא הוא יתברך שמו ודעתו - אחד;
ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בריו. וכשם
שאין כח באדם להשיג ולמצא אמתת הבורא [מהות],
שגאמר: "כי לא יראני האדם, וחי" - כך אין כח באדם
להשיג ולמצא דעתו [אופן ידיעתו] של בורא. הוא שהנביא
אומר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי".
וכיון שכן הוא, אין בנו כח לידע היאך ידע הקדוש ברוך
הוא כל הברואים והמעשים. אכל גיד בלא ספק, שמעשה
האדם ביד האדם; ואין הקדוש ברוך הוא מושכו, ולא גזור
עליו לא לעשות כן ולא שלא לעשות כן. ולא מפני קבלת
הדת בלבד גיד דבר זה, אלא בראיות ברורות מדברי
החכמה. ומפני זה נאמר בנבואה, שדנין את האדם על כל
מעשיו כפי מעשיו, אם טוב ואם רע. וזה העקר שכל דברי
הנבואה תלויין בו.

פרק ו

א. פסוקים הרבה יש בתורה ובדברי הנביאים, שהן נראין

על הפנענים להתעבי, ולא על ישראל לעבד עבודה זרה; 48
אלא כלן חטאו מעצמן, וכלן נתחייבו למנע מהן התשובה. 49
ד. ובענין זה שואלין הנביאים והצדיקים בתפלותיהן מאת 50
ה' לעזרם על דרך האמת, כמו שאמר דוד: "הורני, ה' 51
דרךך" - כלומר: אל ימנעוני חטאי דרך האמת, שממנה 52
אדע דרךך ויחיד שמך. וכן זה שאמר: "ורוח נדיבה 53
תסמכני", כלומר: תניח רוחי לעשות חפציי, ואל יגרמו לי 54
חטאי למנעני התשובה, אלא תהיה הרשות בידי, עד 55
שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו, כל הדומה 56
לפסוקים אלו. 57

ה. ומה הוא זה שאמר דוד, "טוב וישר ה'", על כן יורה 58
חטאים בדרךך, דרך ענוים במשפט, וילמד ענוים דרכו? 59
זה ששלח להן נביאים מודיעים להם דרכי ה', ומחזירין 60
אותן בתשובה. ועוד, שנתן בהם כח ללמד ולהביין; שמנה 61
זו בכל אדם, שכל זמן שהוא נמשך בדרך החכמה והצדק, 62
מתאנה להן ורודף אותן. והוא שאמר חכמים: 'בא לטהר, 63
מסייעין אותו' - כלומר: ימצא עצמו נעזר על הדרך. והלא 64
כתוב בתורה: "ועבדום וענו אתם", הרי גור על המצרים 65
לעשות רע; וכתוב: "וקם העם הזה, וזנה אחרי אלהי נכר 66
הארץ", הרי גור על ישראל לעבד עבודה זרה. ולמה נפרע 67
מהן? לפי שלא גור על איש פלוני הידוע, שיהיה הוא 68
הזונה; אלא כל אחד ואחד מאותן הזונות שעבדו עבודה 69
זרה - אלו לא רצה לעבד, לא היה עובד. ולא הודיעו 70
הבורא, אלא מנהגו של עולם. הא למה זה דומה? לאומר: 71
'העם הזה, יהיה בהן צדיקים ורשעים' - לא מפני זה יאמר 72
הרשע: 'כבר נגזר עליו שיהיה רשע, מפני שהודיע הקדוש 73
ברוך הוא למשה שיהיו רשעים בישראל'; כענין שנאמר: 74
"כי לא יחדל אביון מקרב הארץ" [אין מוכרח שכל אחד 75
יהיה אביון]. וכן המצרים, כל אחד ואחד מאותן המצרים 76
והמרעים לישראל, אלו לא רצה להרע להן, הרשות בידו 77
- שלא גזר על איש ידוע, אלא הודיעו שסוף ורעו 78
להשתעבד בארץ לא להם. וכבר אמרנו, שאין כח באדם 79
לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא דברים שעתידין להיות. 80

יום שבת קודש י"ג אדר ה'תשע"ג

פרק ז

א. הואיל ורשות כל אדם נתונה לו כמו שבארנו, ישתדל 83
אדם לעשות תשובה ולנער בפיו מחטאיו, כדי שימנע והוא 84
בעל תשובה, כדי שיזכה לחיי העולם הבא. 85
ב. לעולם יראה אדם את עצמו כאלו הוא נוטה למות, 86
ושמא ימות בשעתו [כשעומד בחטא] ונקמצא עומד 87
בחטאיו; לפיכך, ישוב מחטאיו מיד, ולא יאמר: 'כשאזקין 88
אשוב' - שמא ימות קדם שיזקין. הוא ששלמה אמר 89
בחכמתו: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים". 90
ג. ואל תאמר, שאין התשובה אלא מעברות שיש בהן 91
מעשה, כגון זנות וגנול וגנבה. כשם שצריך אדם לשוב 92

1 פסותרין עקר זה, ונקשלין בהן רב האדם, ויעלה על דעתן
2 מהן, שהקדוש ברוך הוא גוזר על האדם לעשות טובה או
3 רעה, ושאין לבו של אדם מסור לו להטותו לכל אשר
4 ירצה. והריני מבאר עקר גדול, שממנו תדע פרוש כל אותן
5 הפסוקים. בזמן שאדם אחד חוטא, או אנשי מדינה
6 חוטאים, ועושה החוטא חטא שעשה מדעתו וברצונו, כמו
7 שהודענו - ראוי להפרע ממנו; והקדוש ברוך הוא יודע
8 היאך יפרע. יש חטא שהדין נותן שנופרעין ממנו על חטאו
9 בעולם הזה, כגופו או במקומו או בכניו הקטנים; שביני
10 של אדם הקטנים שאין בהן דעת ולא הגיעו לכלל מצוות,
11 כקנינו הן - כתוב: "איש בחטאו יומת", עד שיעשה
12 "איש". ויש חטא שהדין נותן שנופרעין ממנו לעולם הבא,
13 ואין עובר עליו שום נזק בעולם הזה. ויש חטא שנופרעין
14 ממנו בעולם הזה, ולעולם הבא.

ב. במה דברים אמורים? בזמן שלא עשה תשובה; אבל
15 אם עשה תשובה, התשובה כתרס [נגן] לפני הפרענות.
16 וכשם שאדם חוטא ברצונו ומדעתו, כך הוא עושה תשובה
17 ברצונו ומדעתו. 18

ג. ואפשר שיהיה האדם חטא גדול או חטאים הרבה, עד
19 שיתן הדין לפני דין האמת, שיהיה הפרעון מזה החוטא
20 על חטאיו אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו דרך
21 התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות
22 ויאבד בחטאים שעשה. הוא שהקדוש ברוך הוא אומר על
23 ידי שיעה: "השמן לב העם הזה. . . ושב - ורפא לו".
24 וכן הוא אומר: "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים, ובזוים
25 דבריו, ומתעתעים בנביאיו, עד עלות חמת ה' בעמו עד
26 לאין מרפא" - כלומר, חטאו ברצונו והרבו לפשע, עד
27 שנתחייבו למנע מהן התשובה שהיא המרפא. לפיכך כתוב
28 בתורה: "ואני אחזק את לב פרעה" - לפי שחטא מעצמו
29 תחלה והרע לישראל הגרים בארצו, שנאמר: "הכה
30 נתחכמה לו", נתן הדין למנע ממנו התשובה, עד שנופרעין
31 ממנו. לפיכך חזק הקדוש ברוך הוא את לבו. ולמה היה
32 שולח לו ביד משה ואמר לו: 'שלח, ועשה תשובה', ויכבד
33 אמו לו הקדוש ברוך הוא שאין אתה משלח, שנאמר:
34 "ואתה ועבדיך, ידעתי וגו'", "ואולם, בעבור זאת
35 העמדתיך?" כדי להודיע לבאי העולם, שבזמן שמונע
36 הקדוש ברוך הוא התשובה לחוטא, אינו יכול לשוב, אלא
37 ימות ברשעו שעשה בתחלה ברצונו. וכן סיחון, לפי צונות
38 שהיו לו נתחייב למנעו התשובה, שנאמר: "כי הקשה ה'
39 אלהיך את רוחו, ואמץ את לבו". וכן הפנענים, לפי
40 תועבותיהן מנע מהן התשובה עד שעשו מלחמה עם
41 ישראל, שנאמר: "כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת
42 המלחמה את ישראל, למען החרים". וכן ישראל בימי
43 אליהו, לפי שהרבו לפשע, מנע מאותן המרבים לפשע
44 תשובה, שנאמר: "ואתה הסבת את לבם אחרנית", כלומר,
45 מנע מהן התשובה. נמצאת אומר, שאין האל גוזר על
46 פרעה להרע לישראל, ולא על סיחון לחטא בארצו, ולא

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שבת קודש י"ג אדר – ספר המדע – הלכות תשובה

מתוך מהדורת חזק

מאלו - כף הוא צריך לחפש בדרעות [מידות] רעות שיש לו, ולשוב מהן: מן הפעם, ומן האיבה, ומן הקנאה, ומן התחרות, ומן ההתל [ליצנות], ומרדיפת הממון והכבוד, ומרדיפת המאכלות, וכיוצא בהן - מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העונות, קשים מאותן שיש בהן מעשה; שבזמן שאדם נשקע באלו, קשה הוא לפרש. וכן הוא אומר: "יעזב רשע דרכו, ואיש און מחשבותיו".

ד. אל ידמה בעל תשובה, שהוא מרחק ממעלת הצדיקים, מפני העונות והחטאות שעשה. אין הדבר כן! אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא, וכאלו לא חטא מעולם; ולא עוד, אלא ששכרו הרבה, שהרי טעם טעם החטא ופרש ממנו וכשב יצרו. אמרו חכמים: 'מקום שבועלי תשובה עומדין בו, אין צדיקים גמורין יכולין לעמד בו'; כלומר, מעלתו גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שהן כושלין יצרן יתר מהן.

ה. כל הנביאים פלן ציו על התשובה; ואין ישראל נגאלין, אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה, שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו, ומיד הן נגאלין, שנאמר: "והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלהיך וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך וגו'".

ו. גדולה תשובה שמקרכת את האדם לשכינה - שנאמר: "שובה, ישראל, עד ה' אלהיך", ונאמר: "ולא שבתם עדי, נאם ה'", ונאמר: "אם תשוב ישראל, נאם ה', אלי תשוב" - כלומר, אם תחזור בתשובה, בי תדבק. התשובה מקרכת את הרחוקים: אמש היה זה שנוי לפני המקום, משקץ ומרחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד. וכן אתה מוצא, שבלשון שהקדוש ברוך הוא מרחק את החטאים [החוטאים] - בה מקרב הוא את השבים, בין יחיד בין רבים, שנאמר: "והיה במקום אשר יאמר להם, לא עמי אתם, יאמר להם, בני אל חי", ונאמר ביכניה ברשעתו: "כתבו את האיש הזה, צירי גבר לא יצילח בכימו", "אם יהיה בניהו בן יהוקים מלך יהודה, חותם על יד ימיני". וכיון ששב בגלותו, נאמר בנרפכל בנו: "ביום ההוא, נאם ה' צבאות, אקחך זרפכל בן שאלתיאל עבדי, נאם ה', ושמתיך בחותם".

ז. כמה מעלה מעלת התשובה! אמש היה זה מבדל מה' אלהי ישראל, שנאמר: "עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם"; צועק ואינו נענה, שנאמר: "גם כי תרבו תפלה, אניני שומע"; ועושה מצוות וטורפין [זורקים] אותן בפניו, שנאמר: "מי בקש זאת מידכם רמס חצרי", "מי גם בכם ויסגר דלתים", "עלתיכם ספו על זבחיכם, ואכלו בשר". והיום הוא מדבק בשכינה, שנאמר: "ואתם הדבקים בה' אלהיכם"; צועק ונענה מיד, שנאמר: "והיה טרם יקראו, ואני אענה"; ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ושמחה, שנאמר: "כי כבר רצה האלהים את מעשיך". ולא עוד, אלא שמתאווים להם, שנאמר: "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים, כימי עולם וכשנים קדמוניות".

ח. בעלי תשובה, דרכן להיות שפלים וענוים ביותר; אם חרפו אותן הפסילים במעשיהם הראשונים, ואמרו להם: 'אמש היית עושה כף רכף, ואמש היית אומר כף וכו' - אל ירגישו [אל ישימו לב] להן; אלא שומעין ושומחים, ויודעים שזו זכות להם, ושפל זמן שהם בשים ממעשיהם שעברו ונכלמין מהן, וזכותם מרבה ומעלתם מתגדלת. וחסא גדול הוא לומר לבעל תשובה: 'זכר מעשיך הראשונים', או להזכירן בפניו כדי לבישו, או להזכיר דברים וענינים הדומין להם כדי להזכירם מה עשה. הכל אסור, ומזהר עליו בכלל הונת דברים שהזהירה עליה תורה, שנאמר: "ולא תונו איש את עמיתו, ויראת מאלהיך [כי] אני ה'".

פרק ח

א. הטובה הצפונה לצדיקים, היא חיי העולם הבא; והן החיים שאין עמהן מות, והטובה שאין עמה רעה. הוא שכתוב בתורה: "למען ייטב לך, והארכת ימים" - מפי השמועה [ממורע"ה] למדו: "למען ייטב לך", לעולם שפלו טוב; "והארכת ימים", לעולם שפלו ארך; וזה הוא חיי העולם הבא. שכן הצדיקים - הוא שזכו לנעם זה, ויהיו בטובה זו; ופרעון הרשעים - הוא שלא יזכו לחיים אלו, אלא יפרתו וימותו. וכל מי שאינו זוכה לחיים אלו, הוא המת שאינו חויה לעולם, אלא נכרת ברשעו, ואובד כבהמה. וזה הוא הפרת הכתוב בתורה, שנאמר: "הפרת תפלת הנפש היא"; מפי השמועה למדו: "הפרת", בעולם הזה, תפלת הנפש היא - כלומר, שאותה הנפש שפרשה מן הגוף בעולם הזה - אינה זוכה לחיי העולם הבא, אלא גם מן העולם הבא נכרתה.

ב. העולם הבא - אין בו גוף וגויה [שלד], אלא נפשות הצדיקים בלבד, בלא גוף כמלאכי השרת. הואיל ואין בו גויות, אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני האדם צריכין להן בעולם הזה, ולא יאירע בו דבר מן הדברים שמאדעין לגופות בעולם הזה, כגון ישיבה ועמידה ושנה ומיתה ועצב ויחוק וכיוצא בהן. כף אמרו חכמים הראשונים: העולם הבא - אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא תשמיש, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן, ונהנין מזיו השכינה. הרי נתברר לך שאין שם גוף, לפי שאין שם אכילה ושתיה. וזה שאמרו צדיקים יושבין, על דרך החידה אמרו - כלומר, נפשות הצדיקים מצויין שם, בלא עמל ולא גע. וכן זה שאמרו 'עטרותיהן בראשיהן' - כלומר, דעה שידעו, שבגללה זכו לחיי העולם הבא, מצויה עמהן, והיא העטרה שלהן, כענני שאמר שלמה: "בעטרה שעטרה לו אמו". והרי הוא אומר: "ושמחת עולם על ראשם", ואין השמחה גוף כדי שתנוח על הראש; כף עטרה שאמרו חכמים כאן, היא הדעה. ומה הוא זה שאמרו, 'ונהנין מזיו השכינה'? שיודעין ומשיגין מאמתת [מהות] הקדוש ברוך הוא, מה שאינן יודעין והן בגוף האפל השפל.

48 אלא הקדוש ברוך הוא לבדו; ושפל הטובות שמחנבאין
49 בהן הנביאים לישראל, אינן אלא לדברים של גוף, שנהנין
50 בהן ישראל בימות המלך המשיח, בזמן שתחזור הממשלה
51 לישראל. אבל טובות חיי העולם הבא, אין לה ערך ודמיון,
52 ולא דמויה הנביאים, כדי שלא יפחתו אותה [- ערכה]
53 בדמיון. הוא שישעיהו אומר: "עין לא ראתה, אלהים
54 וזולתה - נעשה למחפה לו"; כלומר, הטובה שלא ראתה
55 אותה עין נביא, אלא עשה אותה האלהים לאדם שמחפה
56 לו. אמרו חכמים: "כל הנביאים פלן לא נתנבאו אלא
57 לימות המשיח, אבל העולם הבא - עין לא ראתה, אלהים
58 וזולתה".

59 ח. זה שקראו אותו חכמים 'העולם הבא' - לא מפני שאינו
60 מצוי עתה, וזה העולם אובד, ואחר כך יבוא אותו העולם.
61 אין הדבר כן! אלא הרי הוא מצוי ועומד, שנאמר: "מה רב
62 טובך, אשר צפנת ליראיך". ולא קראוהו 'העולם הבא',
63 אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם
64 הזה שאנו קיימים בו בגוף ונפש, וזה הוא הנמצא לכל אדם
65 בראשונה.

פרק ט

66 א. מאחר שנודע שמתן שכרן של מצוות והטובה שנוקה
67 לה אם שמרנו דרך ה' הכתובה בתורה - היא חיי העולם
68 הבא, שנאמר: "למען ייטב לך, והארכת ימים"; והנזקמה
69 שנוקמין מן הרשעים שעוובו ארחות הצדק הכתובות
70 בתורה - היא הפרת, שנאמר: "הפרת תפירת הנפש ההיא,
71 עונה בה"; מה הוא זה שכתוב בכל התורה פלה, אם
72 תשמעו נגיע לכם, ואם לא תשמעו יקרה אתכם, וכל אותן
73 הדברים בעולם הזה - כגון שבע ורעב, ומלחמה ושלום,
74 ומלכות ושלכות, ושיבת הארץ וגלות, והצלחת מעשה
75 והפסדו, ושאר כל דברי הפריה? כל אותן הדברים אמת
76 הוי, ויהיו, ובזמן שאנו עושין כל מצוות התורה, גיעו
77 אלינו טובות העולם הזה פלן; ובזמן שאנו עוברין עליהן,
78 תקרא אותנו הרעות הכתובות. ואף על פי כן, אין אותן
79 הטובות, הן סוף מתן שכרן של מצוות; ולא אותן הרעות,
80 הן סוף הנזקמה שנוקמין מעובר על כל המצוות. אלא כך
81 הוא הצדק [הצעת] הדברים: הקדוש ברוך הוא נתן לנו תורה
82 זו, עץ חיים, וכל העושה כל הכתוב בה, ויודעו [את ה'] -
83 ע"י התורה] דעה גמורה נכונה - זוכה בה לחיי העולם
84 הבא; ולפי גדל מעשיו וגדל חכמתו, הוא זוכה. והבטיחנו
85 בתורה, שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש, ונהגה
86 בחכמה תמיד - שסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו
87 מלעשותה, כגון חלי ומלחמה ורעב וכיצא בהן, וישפיע
88 לנו כל הטובות המחזקים את ידינו לעשות את התורה,
89 כגון שבע ושלום ורבות כסף וזהב - כדי שלא נעסק כל
90 זמנינו בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנויים ללמוד
91 בחכמה, ולעשות המצוה, כדי שנוקה לחיי העולם הבא.
92 וכן הוא אומר בתורה, אחר שהבטיח בטובות העולם הזה:

1 ג. כל 'נפש' האמורה בענין זה, אינה הנשמה שהיא צריכה
2 לגוף, אלא צורת הנפש, שהיא הדעה שהשיגה מהבורא
3 כפי כחה, והשיגה הדעות הנפרדות [המלאכים] ושאר
4 המעשים [מעשה בראשית ומרכבה]. והיא הצורה שבארנו
5 ענינה בפרק רביעי מהלכות יסודי התורה; היא הנקראת
6 'נפש', בענין זה. חיים אלו - לפי שאין עמהן מות, שאין
7 המות אלא ממארעות הגוף ואין שם גוף, נקראו 'צורר
8 החיים', שנאמר: "והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים".
9 וזהו השכר הגדול שאין שכר למעלה ממנו, והטובה שאין
10 אחריה טובה; והיא שהתאוו לה כל הנביאים.

11 ד. וכמה שמות קראו לה דרך משל: הר ה', ומקום קדשו,
12 ודרך הקדש, ותצרות ה', ואהל ה', ונעם ה', והיכל ה',
13 ובית ה', ושער ה'. והחכמים קראו לה דרך משל לטובה
14 זו המזמנת לצדיקים, 'סעודה'; וקורין לה בכל מקום
15 'העולם הבא'.

16 ה. הנקמה [הענישה] שאין נקמה גדולה ממנה - שתפרת
17 הנפש ולא תזכה לאותן החיים, שנאמר: "הפרת תפירת
18 הנפש ההיא, עונה בה". וזה האבדן, הוא שקוראין אותו
19 הנביאים דרך משל, 'באר שחת', ו'אבדון', ו'תפיתה'
20 [מדורה], ו'עליקה'; וכל לשון פליה והשחתה קוראין לו,
21 לפי שהיא הפליה שאין אחריה תקומה לעולם, והתפסד
22 שאינו חוזר לעולם.

23 ו. שמא תקל בעיניך טובה זו, ותדמה שאין שכר המצוות
24 והיות האדם שלם בדרכי האמת, אלא להיות אוכל ושותה
25 מאכלות טובות ויובעל צורות נאות ולובש בגדי שש ורקמה
26 ושובן באהלי שן ומשתמש בכלי כסף וזהב ודברים הדומים
27 לאלו, כמו שמדמין אלו הערבים הטפשים האוילים
28 השטופים בזמה. אבל החכמים ובעלי דעה ידעו, שכל
29 הדברים האלו דברי הבאי והבל הן, ואין בהם תוחלת
30 [תקווה]. ואינה טובה גדולה אצלנו בעולם הזה, אלא מפני
31 שאנו בעלי גוף וגויה; וכל הדברים האלו, צרכי הגוף הן,
32 ואין הנפש מתאנה להן ומחמדתן אלא מפני צורך הגוף,
33 כדי שימצא חפצו ויעמוד על בריו. ובזמן שאין שם גוף,
34 נמצאו כל הדברים האלו בטלין. הטובה הגדולה שתהיה
35 בה הנפש בעולם הבא, אין שום דרך בעולם הזה להשיגה
36 בה ולידע אותה, שאין אנו יודעין בעולם הזה אלא טובת
37 הגוף, ולא אנו מתאווין; אבל אותה הטובה גדולה עד מאד,
38 ואין לה ערך [דמיון] בטובות של עולם הזה אלא דרך משל.
39 אבל בדרך האמת, שנערף [נדמה] טובת הנפש בעולם הבא
40 כמו טובת הגוף בעולם הזה במאכל ובמשתה, אינו כן;
41 אלא אותה הטובה גדולה עד אין חקר, ואין ערך ואין
42 דמיון. הוא שאמר דוד: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך,
43 פעלת לחוסים בך".

44 ז. וכמה המה דוד והתאנה לחיי העולם הבא, שנאמר:
45 "ולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים". כבר
46 הודיענו חכמים הראשונים, שטובות העולם הבא אין כח
47 באדם להשיגה על בריה, ואין יודע גדלה ורפייה ועצמה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ז' אדר - ספר הפלאה - הלכות ערכים וחרמים

מתוך מהדורת חזק

עולמות: שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחלי ובמלחמה
ורעבון, אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוה שבהן זוכין
לחיי העולם הבא.
ב. ומפני זה התאוו כל ישראל, נביאיהם וחכמיהם, ימות
המלך המשיח, כדי שינוחו ממלכות הרשעה שאינה מנחת
להן לעסק בתורה ובמצוות פהגן, וימצאו להם מרגוע וירבו
בחכמה, כדי שיזכו לחיי העולם הבא. לפי שבאותן הימים
תרבה הדעת והחכמה והאמת - שנאמר: "כי מלאה הארץ
דעה את ה'", ונאמר: "ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש
את אחיו", ונאמר: "והסירתי את לב האבן מבשרכם".
מפני שאותו המלך שיעמד מוצע דוד, בעל חכמה יהיה יתר
משלמה, ונביא גדול הוא קרוב ממשה רבנו; ולפיכך, ללמד
כל העם ויורה אותן דרך ה', ויבואו כל הגוים לשמעו,
שנאמר: "ויהיה באחרית הימים, נכון יהיה הר בית ה'
בראש ההרים". וסוף השכר פלו והטובה האחרונה שאין
לה הפסק ולא גרעון, הוא חיי העולם הבא; אבל ימות
המשיח - הוא העולם הזה, ועולם כמנהגו הולך, אלא
שהמלכות תחזור לישראל. וכבר אמרו חכמים הראשונים:
'אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שעבוד מלכות
בלבד'.

"ויצדקה תהיה לנו וגו'". וכן הודיענו בתורה, שאם נעזב
התורה מדעתנו ונעסק בהכלי הזמן, כענין שנאמר: "וישמן
ישרון ויבצעט" - שדין האמת יסיר מן העוזבים כל טובות
העולם הזה, שהן חזקו ידיהם לבעט, ומביא עליהן כל
הרעות שמונעין אותן מלקנות העולם הבא, כדי שיאבדו
ברשעם. הוא שכתוב בתורה: "תחת אשר לא עבדת את ה'
וגו' ועבדת את איביך, אשר ישלחנו ה' בך". נמצא פרוש
כל אותן הברכות והקללות, על דרך זו: כלומר, אם עבדתם
את ה' בשמחה, ושמרתם דרכו - משפיע לכם הברכות
האלו ומרחיק הקללות, עד שתהיו פנויים להתחכם בתורה
ולעסוק בה, כדי שתזכו לחיי העולם הבא, וייתב לך לעולם
שכלו טוב, ותאריך ימים לעולם שכלו ארך, ונמצאתם זוכין
לשני העולמות, לחיים טובים בעולם הזה, המביאים לחיי
העולם הבא; שאם לא יקנה היום חכמה ומעשים טובים -
אין לו במה יזכה שנאמר: "כי אין מעשה וחסבון ודעת
וחכמה בשאול". ואם עזבתם את ה' ושיגיתם במאכל
ומשקה וזנות ודומה להן - מביא עליכם כל הקללות האלו
ומסיר כל הברכות, עד שיכלו ימכם בבהלה ופחד, ולא
יהיה לכם לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצוות, כדי
שתאבדו מחיי העולם הבא. ונמצאתם שאבדתם שני

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ז' ו"ג אדר ה'תשע"ג

ג. המקדיש את ביתו, או את בהמה טמאה שלו, או שאר
מטלטלין - הרי אלו נערכין בשווייהן, בין טוב ובין רע.
ואם פדה אותן המקדיש, או אשתו, או יורשו - מוסיף
חמש; וכופין את הפעלים לפתח ראשון. והדמים לבדק
הבית. בין שהיה הבית בבתי ערי חומה, בין שהיה בבתי
החצרים [בית בעיר פרוחה] - הרי זה נגאל לעולם.
ד. וגאלו אחד מיד ההקדש - אם היה בית עיר חומה, וקם
ביר הגואל שנים עשר חדש - נחלט [משתתף לפרוה
לצמיתות]; ואם היה בית החצרים, והגיע היובל והוא ביר
הגואל - חוזר לבעליו ביוכל.
ה. המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית - אף על
פי שעבר על עשה [שהיה לו להקדישה לקרבן], מה שעשה
עשוי, וחלה קדשה עליה, ונפדית כשהיא תמימה; ומעריך
אותה הפהן בדמיה, והדמים יפלו לבדק הבית. ואין הפודה
אותה פודה אלא על מנת להקריבה למזבח, למה שהיא
ראויה - שכל דבר הראוי למזבח, אינו יוצא מידי מזבח
לעולם.
ו. ומנזן שאסור להקדיש תמימים לבדק הבית? שנאמר:
"ושור ושה שרוע וקלוט - נדבה תעשה אותו"; מפי
השמועה למדו, נדבה לבדק הבית. וכן הדברים מראין
שאינה אלא קדשת דמים, שאין מקריבין בעל מום למזבח.

יום ראשון ז' אדר ה'תשע"ג

הלכות ערכים וחרמים

פרק ה

א. המקדיש שדה אחתו - מצוה עליו לפדותה הוא,
שהאדון [בעל השדה] קודם; ואם לא רצה, אין כופין אותו.
במה דברים אמורים? בזמן שמצות יובל נוהגת - שאם
יגיע יובל ולא יגאלנה, תצא לפנהנים, כמו שבארנו. אבל
בזמן שבטלו היובלות, שהרי אינה יוצאת לפנהנים, אלא
סופה להפדות לעולם - כופין את האדון לפתח בה תחלה
[בהצעת מחיר ראשונית], והיא נפדית בשויה כשאר
ההקדשות. אם נמצא מי שמוסיף עליו וגואל אותה, יגאל;
ואם לאו, אומרין לו: 'הגיעעד', ויתן מה שאמר. ואינו
פותח בפחות מארבע פרוטות, כדי שיהיה החמש שמוסיף
פרוטה.
ב. רצה האדון למכר שדות אחרות משדותיו, או ללוות,
כדי לפדות שדה זו שהקדיש - הרשות בידו, בין בזמן
שהיובל נוהג, בין בזמן שאין היובל נוהג; והוא קודם לכל
אדם. וכן אם רצה לגאל חציה, גואל - מה שאין בן במוכר
להקדיש [לחבירו]; וזה חמור בהקדיש מבהקדש.

טו. וכיצד עושין? מוכרין אותה פלה למי שיקריב אותה, 48
 ודמיה חלין, חוץ מדמי אותו אבר. ואם היה אבר שהנשמה 49
 תלויה בו, פשטה קדשה בכלה [ונחשב כהקדש כולה]. 50
 טז. היתה בהמה בעלת מום שאינה ראויה לקרב, והקדש 51
 אבר מאבריה לדמיו - בין שהנשמה תלויה בו, ובין שאין 52
 הנשמה תלויה בו - לא נתקדש אלא דמי אותו אבר בלבד. 53
 פיצד? כגון שאמר: 'דמי רגל פרה זו', או 'דמי לבנה הקדש' 54
 למזבח? - הוא והקדש שתפין בה. 55
 יז. וכן האומר: 'ראש עבד זה', או 'לב חמור זה הקדש' 56
 למזבח, או שאמר: 'ראשי הקדש למזבח' - אינו חייב אלא 57
 בדמי ראשו [ונמילא מחציתו]; וראוין במה ישנה אותו אבר 58
 [כשאין הנשמה תלויה בו] אלו היה נמכר, ויביא בדמיו 59
 קרבן. 60
 יח. במה דברים אמורים? בקדשי מזבח. אבל בקדשי בִּדְק 61
 הבית - האומר: 'דמי ראש חמור זה' או 'פבדו הקדש', או 62
 'דמי ראש עבד זה' או 'פבדו הקדש' - הואיל והוא אבר 63
 שהנשמה תלויה בו, הרי זה חייב בדמי פלו; שכל הקדש 64
 בִּדְק הבית, קדשת דמים הוא. 65
 יט. האומר: 'ערכי עלי למזבח', מביא בערפו קרבן; ואם 66
 אין ידו משגת לערוף שלם, הרי הדבר ספק - אם נדון בהשג יד, 67
 יד, הואיל והוציאו בלשון ערוף, או אינו נדון בהשג יד, 68
 הואיל ולמזבח נדר. וכן המקדש שזה אחרתו למזבח - 69
 הרי זו נפדית, והדמים יביאו בהם עולות למזבח; ויש 70
 בדבר ספק - אם פודין אותה בערוף הקצוב בה, או פודין 71
 אותה בשויה הואיל ולמזבח הקדש. ונדון בכל אלו וכיצא 72
 בהן, להחמיר. 73

יום שני ח' אדר ה'תשע"ג

פרק ו

א. אחד האומר: 'הרי זה הקדש לבִּדְק הבית', או 'חרם 76
 לבִּדְק הבית', או 'חרם לשמים'; וכן בכל נכסיו, אם אמר 77
 פל נכסיו 'הקדש', או 'חרם לבִּדְק הבית', או 'חרם לשמים' 78
 - הרי אלו יפלו לבִּדְק הבית. אבל אם אמר 'חרם' סתם, 79
 הרי אלו לכהנים - שסתם חרמים לכהנים, שנאמר: "כל 80
 חרם בישאאל - לך יהיה". 81
 ב. מחרים אדם מצאנו ומבקר, ומעבדיו ומשפחותיו 82
 הפנעניים, ומשדה אחרתו. אבל לא יחרים כל בהמתו, ולא 83
 פל עבדיו, ולא פל שדוהיו, ולא פל מין שיש לו משאור 84
 המטלטלין - שנאמר: "מכל אשר לו, מאדם ובהמה"; ואם 85
 יחרים את הכל, אפלו יחרים פל נכסיו - הרי אלו 86
 מחרמין; בין שהחרים לכהנים, בין שהחרים לבִּדְק הבית. 87
 ג. וכל מי שהחרים או הקדש פל נכסיו - לוקחין כל מה 88
 שיש לו, ואפלו תפלין שבראשו, ואין צריך לומר פלי 89
 אפגיותו ובגדיו - הכל הקדש או חרם. 90
 ד. מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים? שחרמי שמים - 91
 הקדש, ונפדין בשויה, ויפלו הדמים לבִּדְק הבית, ויצאו 92

ונאמר: "אתו" - אותו אתה עושה נדבה לבִּדְק הבית, ואין 1
 אתה עושה תמימים נדבה לבִּדְק הבית. ולא הבא מפלל 2
 עשה, הרי הוא פצעה. 3
 ז. המקדש את בהמתו סתם, או שהקדש את נכסיו סתם 4
 - רואין: פל בהמה תמימה הראויה להקריב על גבי המזבח 5
 - הזכרים ימכרו לצרכי עולות, ויקריבו אותן עולות; 6
 והנקבות ימכרו לצרכי שלמים, ויקריבו אותן שלמים; 7
 והדמים - יפלו לבִּדְק הבית, שסתם הקדשות לבִּדְק הבית. 8
 ועל זה נאמר: "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה", 9
 כל אשר יתן ממנו לה, יהיה קדש" - כלומר: כל הראוי 10
 לקרב על גבי המזבח, קרב. 11
 ח. הקדש נכסיו סתם, והיו בהן יינות שמנים וסלתות 12
 ועופות הראויין לקרב על גבי המזבח - ימכרו לצרכי אותו 13
 המין, ויקריבו אותן; והדמים ילקח בהן זכרים, ויקריבו 14
 עולות. 15
 ט. ומפני מה יקריבו דמי אלו עצמן, ודמי הבהמה התמימה 16
 יפלו לבִּדְק הבית? לפי שהבהמה הקדושה למזבח, אם נפל 17
 בה מום יש לה פדיון כמו שיתבאר, והסלת והיין והשמן 18
 והעופות שנספסו, אין להן פדיון, שנאמר: "והעמיד את 19
 הבהמה לפני השם, והעריך הבהן אותה" - כל שישנו 20
 בכלל העמדה והערכה, יש לו פדיון; ושאינו בכלל העמדה 21
 והערכה, אין לו פדיון. 22
 י. הקדש נכסיו סתם, והיתה בהן הקטרת שנותנין לאמנין 23
 [העוסקים ברקחת הקטורת] בשכרן, עד שיתחזרו ויקחו 24
 אותה, כמו שבארנו בשקלים - הרי זו תנתן לאמנין בשכרן, 25
 כמו שעושין במותר הקטרת. וכן עושין אם יש שם בנכסיו 26
 אחד מסממני הקטרת. 27
 יא. המקדש בהמה תמימה למזבח, ונפל בה מום ונפסלה 28
 - הרי זו נערכת ונפדית; ועל זה נאמר: "ואם פל בהמה 29
 טמאה, אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" - והעמיד את 30
 הבהמה וגו'; ויביא בדמיה קרבן אחר כמותה. 31
 יב. פל המקדש בהמה בחיים - בין טמאה בין שחורה, 32
 בין [לשם] קדש בִּדְק הבית בין קדשי מזבח שנפל בהן 33
 מום, או תמימה הראויה לקרב [שהקדישה לבדק הבית] כמו 34
 שנתבאר - הרי זו צריכה העמדה בדיו, שנאמר: "והעמיד 35
 את הבהמה"; לפיכך, אם מתה הבהמה קדם שתערוף 36
 ותפדה, אין פודין אותה אחר שמתה, אלא תקבר. אבל אם 37
 הקדש שחויטה או נבלה לבִּדְק הבית, הרי זו תפדה כשאר 38
 מטלטלין. 39
 יג. שחט בה שנים או רב שנים, וצדין היא מפרקסת - הרי 40
 היא פתיה לכל דבריה, ונערכת; והרי היא בכלל "והעמיד 41
 והעריך", עד שתמות. 42
 יד. המקדש בהמה תמימה לדמיה, הרי זו נתקדש גופה. 43
 פיצד? האומר: 'דמי בהמה זו הקדש למזבח', היא עצמה 44
 תקרב. הקדש אחד מאבריה לדמיו, ואמר: 'דמי רגלה של 45
 פרה זו הקדש למזבח' - הרי זו ספק אם פשטה קדשה 46
 בכלה או לא פשטה, ולפיכך תקרב ולא תפדה. 47

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ח' אדר - ספר הפלאה - הלכות ערכים וחרמים

מתוך מהדורת חזק

הנכסים לחלין. וחרמי פהנים - אין להן פדיון לעולם, אלא
 נתנין לפהנים פתרומה; ועל חרם פהנים הוא אומר: "לא
 ימכר ולא יגאל" - לא ימכר לאחר, ולא יגאל לבעלים.
 ה. ואחד המחרים קרקע או מטלטלין - הרי אלו נתנין
 לפהן שבאותו משמר בשעה שהחרים. חרמי פהנים - כל
 זמן שהן בבית הבעלים - הרי הן הקדש לכל דבריהם,
 שנאמר: "כל חרם, קדש קדשים הוא לה"; נתנן לפהן -
 הרי הם פחלין לכל דבריהן, שנאמר: "כל חרם בישראל,
 לך יהיה".
 ו. פהן שהיתה לו שדה חרם שזכה בה אחר היובל,
 והחרימה - הרי זו מחרמת, ויצאה לאחיו הפהנים, שנאמר:
 "לפהן תהיה אחזתו" - מלמד ששדה חרמו לו, כשדה
 אחזה לישראל, שאם החרימה - תהיה מחרמת.
 ז. מכר הפהן שדה חרמו, והקדישה לוקח - אפלו היה
 הלוקח הבעלים הראשונים שהחרימה - הרי זו שדה
 מקנה, וחוזרת לפהן שמכרה ביובל. אבל קרקע או
 מטלטלין של פהנים ולוים - אינן מחרמין אותן, שהרי
 הוא אומר בשדיהן: "כי אחזת עולם הוא להם", ומטלטלין
 הקשו לקרקעות פחרמין, שנאמר: "מכל אשר לו ומשדה
 אחזתו".
 ח. המקדיש קדשי מזבח (בהמת קרבן שעליו להקריבה -
 לבדק הבית - הרי ההקדש חל עליהן, ותערוף בהמה
 ותפדה, ויפלו דמיה לבדק הבית, והבהמה תקרב למה
 שהיתה בתחלה. אבל המקדיש קדשי בדק הבית למזבח,
 ואמר: 'הרי זו עולה' או 'שלמים', או החרימה לפהנים -
 לא עשה כלום, ואין הקדש מזבח ולא התרם חל על קדשי
 בדק הבית; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.
 ט. האומר: 'שור זה הקדש לאחר שלשים יום', ושחטו
 בתוך שלשים יום - הרי זה מחרם בהנאה; הקדישו למזבח,
 הרי זה הקדש למזבח. אבל אם אמר: 'הרי זה הקדש
 מעכשיו (אם לא ימות עד) לאחר שלשים יום', ושחטו בתוך
 שלשים יום - הרי זה אסור בהנאה; ואם הקדישו בתוך
 השלשים למזבח, אינו מקדש.
 י. הקדיש עולה לבדק הבית, אין בה אלא עכוב גזברין
 בלבד (שלפני הקרבתה הגזברים נדרשים להעריך שוויה).
 ומדברי סופרים שלא תשחט עד שתפדה. לפיכך, אם עבר
 ושחטה - הרי זו כשרה.
 יא. מחרים אדם בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, בין
 חרמי פהנים בין חרמי בדק הבית. ואם היו קדשים שהוא
 חייב באחזיותן, נותן את דמיהן בין לפהנים בין לבדק
 הבית; ויקרבו אותן הקדשים אחר שיפדו, למה שהן.
 יב. היו נדבה (שלא חייב באחזיותה) והחרימן, כיצד פודין
 אותן? אומרים: 'כמה אדם רוצה לתן בבהמה זו, להעלותה
 עולה שאינו חייב בה', וכל הנותן אותו שעור (אפילו אחר),
 יקריב בהמה זו נדבה כמו שהיתה.
 יג. ישראל שהחרים את בכור בהמה לשמים, בין שהיה

תמים בין שהיה בעל מום - הרי זה מחרם; ואין צריך
 לומר, אם החרימו הפהן לשמים, אחר שבא לידו.
 יד. וכיצד פודין אותו? אומרים: 'כמה אדם רוצה לתן
 בבכור זה, כדי שיהיה לו ותהיה הרשות [=האפשרות] בידו
 לתנו לכל פהן שירצה, לקרבו או לרעו'. כל הנותן אותו
 שעור, יקח הבכור ויתנונו לכל פהן שירצה; ויפלו הדמים
 לבדק הבית.
 טו. המחרים את המעשר - הרי זה מחרים שלמי נדבה,
 לפי שאינו חייב באחזיותו.
 טז. המקדיש שקלו (מטבע מחצית השקל) לבדק הבית, הרי
 זה קדש. הקדיש בפורים לבדק הבית, אינן קדש; אבל אם
 הקדישן הפהן אחר שבאו לידו, הרי אלו קדש.
 יז. המחרים חצי עבדו ושפחתו, הוא והכהנים שתפין בו;
 אבל אם הקדיש או החרימם לשמים חצי עבדו, פלו קדש
 כמו שבארנו. וכל המקדיש עבדו ושפחתו הפגועים, או
 המקדיש כל נכסיו והיו בהן עבדים - הרי גופן קדש;
 לפיכך אסור להנות בהם, עד שיפדו.
 יח. ואין הגזברין רשאים לקח דמיהן מאחרים, ולהוציא
 אותן לחרות (כדי שלא יתפרש כולוול בהקדש); אלא מוכרין
 אותן לאחרים, ואחרים מוציאים אותן לחרות, אם רצו.
 יט. המקדיש ידי עבדו, כל היתר על פרנסתו קדש. וכיצד
 הוא מתפרנס עבד זה? לוה וואכל, ועושה ופורע; והוא
 שיעשה פחות פחות משהו פרוטה, ויפרע - שאם עשה
 בפרוטה, ראשון ראשון קנה הקדש.
 כ. המקדיש את עצמו - לא הקדיש אלא דמיו, והרי הוא
 חייב בדמי עצמו; ומתיר לו לעשות ולאכל, שהרי לא
 נתקדש גופו כעבד.
 כא. אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. כיצד? כגון
 שהחרים בנו ובתו, ועבדו ושפחתו העבדיים, או שדה
 מקנתו - הרי אלו אינן מחרמין, שאין אדם מקדיש דבר
 שאין גופו שלו.
 כב. אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. כיצד? היה לו
 פקדון ביד אחר, וכפר בו זה שהוא אצלו - אין הבעלים
 יכולין להקדישו; אבל אם לא כפר בו, הרי הוא ברשות
 בעליו בכל מקום שהוא.
 כג. כמה דברים אמורים? במטלטלין. אבל קרקע שגזלה
 אחר, וכפר בה - אם יכול להוציאה בדינן - הרי זה יכול
 להקדישה, ואף על פי שצדין לא הוציאה: שהקרקע עצמה,
 הרי היא ברשות בעליה.
 כד. הגזול את חברו, ולא נתאשו הבעלים - שניהן אין
 יכולין להקדיש: זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו
 ברשותו. וכן כל פיוצא בזה.
 כה. מי שהיה מוכר דלועין או ביצים וכיוצא בהן, וכא
 לוקח ונטל אחת והלך לו - אם היו דמי כל אחת ואחת
 מהן קצובין, הרי זה כמי שפסק; ואין המוכר יכול להקדיש
 דלעת זו, שהרי אינה ברשותו (נסכר נמכרה). ואם אין

יום שלישי ט' אדר ה'תשע"ג

פרק ז

48 **א.** ההקדשות - אין פודין אותן לא בקרקעות, ולא בעבדים
 49 שהרי הקשו [הוסמכו והושוו] לקרקעות, ולא בשטרות שאין
 50 גופן מומן [ומהווים רק הוכחה], שנאמר: "ונתן את הכסף".
 51 אחד הכסף, ואחד שאר המטלטלין ששיון כסף; ואפלו
 52 סבין [קליפות].
 53 **ב.** כל הפודה קדשיו, מוסיף חמש; ואחד המקדיש עצמו,
 54 או אשתו, או הורש - מוסיפין חמש כמו שבאנו. ואף
 55 החמש, לא יהיה אלא מן המטלטלין. והחמש שמוסיף -
 56 הרי הוא פקדון עצמו, ודין אחד להן.
 57 **ג.** הפודה קדשיו, אין החמש מעבב; אלא מאחר שנתן את
 58 הקרן - נצא הקדש לחלין, ומתיר להנות בו. ומדברי סופרים
 59 שאסור לו להנות, עד שיתן החמש - שמא יפגע, ולא יתן;
 60 אבל בשבת - מפני ענג שבת, התירו לו לאכל, ואף על פי
 61 שעדיין לא נתן החמש, והרי הגזברין תובעין אותו.
 62 **ד.** קדשי מזבח שנפל בהן מום, נקפדו - אם פדה המקדיש
 63 עצמו, מוסיף חמש כשאר ההקדשות; והמקדיש שפדה
 64 לעצמו, הוא שמוסיף חמש, לא המתכפר בה [מקריב
 65 הקרבו], שפדאה. והקדש ראשון, הוא שחיב בתוספת
 66 חמש; אבל הקדש שני, אינו מוסיף עליו חמש, שנאמר:
 67 "ואם המקדיש יגאל את ביתו, וינסך חמישית כסף ערכך
 68 עליו" - המקדיש, לא המתכפר.
 69 **ה.** לפיכך אם חלל בהמה על בהמה שניה, בין בקדשי בדיק
 70 הבית, בין בקדשי מזבח שנפל בהן מום, או שהמיר [החליף
 71 בהמה הכשרה לקרבן בבהמה אחרת] בקדשי מזבח - כשהוא
 72 פודה את השניה שחלל עליה או את התמורה, לעצמו -
 73 אינו מוסיף חמש.
 74 **ו.** המפריש אשם להתכפר בו, ונפל בו מום, והוסיף עליו
 75 חמש וחללו על בהמה אחרת, ונתכפר באשם אחר [שלישי,
 76 כי נאבדה הבהמה השנייה], ונתקה [נעקרה מדין קרבן]
 77 בהמה [שמצאה לאחר שכבר הקריב קרבנו] שחלל עליה
 78 לרעה [שתרעה עד שיפול בה מום ותפדה] כמו שיתבאר
 79 במקומו - הרי היא ספק אם מוסיף עליה חמש, הואיל
 80 והיא קרבן עולה והרי היא גוף אחר וקדשה אחרת, או אינו
 81 מוסיף עליה חמש, מפני שהיא באה מכלל הקדש הראשון
 82 שפכר הוסיף עליו חמש.
 83 **ז.** קדשי בדיק הבית, אין עושין תמורה - שלא דנה תורה
 84 בתמורה, אלא בקדשי מזבח. כיצד? היו לפניו בהמת חלין
 85 ובהמת קדשי בדיק הבית, ואמר: "זו תליפת זו", או "זו
 86 תמורת זו" - לא אמר כלום. אבל אם אמר: "הרי זו תחת
 87 זו", או "הרי זו מחללת על זו" - דבריו קמיין; ויצאת
 88 הבהמה הראשונה לחלין, ונתפסה השנייה.
 89 **ח.** אחד קדשי בדיק הבית, ואחד קדשי מזבח שנפל בהן
 90 מום - אין פודין אותן לבתחלה, אלא בשנייה; ואם עבר

1 הדמים קצובין, והקדישה - הרי זו מקדשת, שעדיין ברשותו
 2 היא [עד שידע הקונה כמה לשלם]: שנה שלקחה, לא לקחה
 3 דרך גולה. וכן כל פיוצא בזה.
 4 **כו.** אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. כיצד? 'מה
 5 שתעלה מצודתי [רשת הדייגים] מן הים קדש', 'מה שתוציא
 6 שדה זו מן הפרות חרם' - לא אמר כלום.
 7 **כז.** האומר לחברו: 'שדה זו שמכרתי לך לכשאקנה ממך
 8 מקדשת', ולקחה ממנו - אינה מקדשת, לפי שכשהקדישה
 9 לא באת לרשותו.
 10 **כח.** וכן המקדיש מעשה ידי אשתו - הרי זו עושה
 11 ואוכלת, והמותר חלין. אמר לה: 'קדשו ידך לעושיהך' -
 12 הואיל והן משעבדין לו, הרי כל מעשה ידיה קדש; הרי
 13 למה זה דומה? לאמר: 'אילן זה קדש', שכל פרות שעושה
 14 להבא קדש. וכן כל פיוצא בזה.
 15 **כט.** האומר לחברו: 'שדה זו שאני מוכר לך, לכשאקנה
 16 ממך תתקדש' - הרי זו מקדשת כשיקנה, שהרי עתה
 17 בידו להקדישה. 'שדה זו שמשכנתי לך, לכשאפדנה תהי
 18 קדש' - כשיפדה אותה תקדש, שהרי בידו לפדותה; ואפלו
 19 היתה ממשכנת לזמן קצוב, שהרי בידו לפדותה אחר
 20 הזמן.
 21 **ל.** המשכיר בית לחברו, וחזר והקדישו - הרי זה קדש,
 22 ופקעה השכירות; ואם דר בו השוכר, מעל.
 23 **לא.** יראה לי, שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא
 24 בא לעולם, אם אמר 'הרי עלי להקדישו' - הרי זה חיב
 25 להקדישו כשיבוא לעולם, משום נדר; ואם לא הקדיש -
 26 הרי זה עובר משום "לא תאחר לשלמו" ו"לא יחל דברו"
 27 ומשום "ככל היצא מפיו, יעשה", כשאר הנדרים.
 28 **לב.** כיצד? האומר: 'הרי עלי להקדיש כל שתעלה מצודתי
 29 מן הים', 'הרי עלי לתן לעניים פרות שתוציא שדה זו',
 30 'הרי עלי להחרים או לתן לשבויים כל שאשתכר בשנה זו',
 31 וכל פיוצא בדרים אלו - הרי זה חיב לעשות בהן מה
 32 שאמר, כשיבואו לידו. וזה וכיוצא בו - בכלל נדרים הוא,
 33 לא בכלל הקדשות.
 34 **לג.** ראיה לדבר זה - מה שאמר יעקב אבינו: "וכל אשר
 35 תתן לי, עשר אעשרנו לך", ונאמר: "אשר נדרת לי שם
 36 נדר". והרי האומר 'לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר',
 37 חיב לנהג בנזירות, ואף על פי שעדיין לא נדר בנזיר -
 38 הואיל ואמר שידר בנזיר, חיב להנזר. וזה פיוצא בו, וכזה
 39 ראוי לדון.
 40 **לד.** הקדש טעות, אינו הקדש. כיצד? האומר: 'שור שחזר
 41 שניצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש', ויצא לכן - אינו
 42 הקדש; 'דינר זהב שיעלה בידי ראשון הרי הוא הקדש',
 43 ועלה של כסף - אינו הקדש; 'חבית של יין שתעלה בידי
 44 ראשונה הקדש', ועלת של שמן - בין שהיין יקר מן השמן
 45 באותו מקום, בין שהשמן יקר מן היין - אינה הקדש.
 46 התפס בה אחרת, ואמר: 'זו כזו' - הרי השניה הקדש. וכן
 47 כל פיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט' אדר - ספר הפלאה - הלכות ערכים וחרמים

מתוך מהדורת חזק

1 וחללן על פחות משנייה, אפלו הקדש שנה מאה דינר
2 שחללו על שנה פרוטה - הרי זה פדוי ויצא לחלין, ומת
3 להנות בו. ומדברי סופרים שהוא צריך חקירת דמים, וחזב
4 להשלים את דמיו.
5 ט. כיצד? היתה לו בהמת קדשי מזבח שנפל בה מום,
6 והרי היא שנה עשרה, ובהמת חלין ששנה חמשה, ואמר:
7 'הרי זו מחללת על זו' - הרי זו נפדית, ויצאת לחלין; אבל
8 צריך להשלים החמשה. וכן אם היתה בהמה הראשונה
9 קדשי בך הבית - הרי זו יצאת לחלין להגזו ולהעבר,
10 ותפנס השניה תחתיה דין תורה; אבל מדברי סופרים צריך
11 חקירת דמים אם היתה זו שחלל עליה שנה, או ישלים
12 דמיה.
13 י. שמו אותה שלשה, ואמרו שוין בדמיה - אפלו באו אחר
14 בן מאה ואמרו: 'של הקדש היתה יפה', אינו חוזר: הואיל
15 וחקירת הדמים מדבריהם, לא החמירו בה. אבל אם שמו
16 אותה שנים, ובאו שלשה ואמרו שהונה הקדש בכל שהוא
17 - חוזר.
18 יא. אין פודין את ההקדש אכסרה [אומדן שטח], אלא
19 בחקירת דמים כמו שבארנו; ואם פדה, יד ההקדש על
20 העליונה. כיצד? פדה זו תחת פדה זו של הקדש, 'טלית
21 זו תחת טלית זו של הקדש' - הקדשו פדוי, ויד ההקדש
22 על העליונה; אם היתה השניה יפה [=יקרה] מן הראשונה
23 ביותר, לוקחין אותה הגזברין ושוותקין; ואם אינה יפה -
24 משלים את הדמים כמו שבארנו, ומוסיף חמש. אבל אם
25 אמר: 'טלית זו בעשר סלעים תחת פדה של הקדש, ופדה
26 זו בעשר סלעים תחת פדה של הקדש' - אפלו היתה של
27 הקדש שנה חמשה ושל עשרה, הרי זה מוסיף חמש ונותן
28 שני סלעים ומחצה: שהרי בדמים קצובים פדה. ושניה,
29 אינה טעונה חמש כמו שבארנו.
30 יב. הפודה מיד ההקדש - משך במנה [בשביל לשלם מנה],
31 ולא הספיק לתן הדמים עד שעמד במאתים - נותן מאתים,
32 שנאמר: "ונתן את הפסך, וקם לו", בנתינת הפסך הוא
33 שלו. משכו במאתים, ולא הספיק לתן את הדמים עד
34 שעמד במנה - נותן מאתים; לא יהיה כח הדיוט [שקונה
35 במשיכה] חמור מכח הקדש, והרי קנה במשיכה ונתחייב
36 בדמים.
37 יג. פדה במאתים, ונתן הדמים, ולא הספיק למשכו, עד
38 שעמד במנה - כבר קנה בנתינת הפסך; ומוסף את שלו,
39 וזכה ההקדש במאתים. פדהו במנה, ונתן הדמים, ולא
40 הספיק למשכו, עד שעמד במאתים - מה שפדה פדוי,
41 ואינו נותן אלא המנה שפכר נתן: ואין אומרים כאן, 'לא
42 יהיה כח הדיוט חמור מכח הקדש' - שאפלו ההדיוט אינו
43 יכול לחזר בו, עד שיקבל מי שפרע [מאנשי דור המבול].
44 הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו כמו שיתבאר במקומו;
45 ואין ההקדש ראוי לקבל מי שפרע.

46 יד. המקדיש כל נכסיו, והיתה עליו כתבת אשה, או שטרי
47 בעלי חובות - אין האשה יכולה לגבות כתבתה מן
48 ההקדש, ולא בעל חוב את חובו: שההקדש מפקיע
49 [=מסיר] השעבוד שקדם. אבל כשימכר ההקדש הקרקע
50 שלו, ותצא השדה לחלין - יש לבעל חוב ולאשה לגבות
51 מן הפודה, שהרי שעבודה עומד על קרקע זו.
52 טו. הא למה זה דומה? לשני לקוחות שכתבה לראשון:
53 'דין ודברים אין לי עמך' [לגבות ממך נכס], ומכר לשני: -
54 שהיא טורפת [לגובה] מן השני.
55 טז. וכיצד פודין קרקע זה האיש? משיביעין את האשה או
56 בעלי חובות תחלה, כדרך כל הפא לפרע מנכסים
57 משעבדים; ואחר כך מכריזין עליה ששים יום בבקר
58 ובערב, כמו שבארנו, ואומרים: כמה אדם רוצה לתן בשדה
59 זו, על מנת לתן לאשה כתבתה [שמקבל את המגיע לה]
60 ולבעל חוב את חובו [שמקבל אפילו מטבעות חסרות]. ואחר
61 שפודין אותה, ולוקח אותה הלוקח אפלו בדינר כדי שלא
62 יאמרו 'הקדש יוצא בלא פדיון' - חוזר הפודה ומגבה
63 לאשה כתבתה או לבעל חוב את חובו, ואפלו היה החוב
64 מאה והשדה שנה תשעים: על מנת כך פודה אותה, הרוצה
65 לפדותה. אבל אם היה החוב [90-] שנים בדמי השדה, כגון
66 שהיתה שנה מאה ויש עליו חוב וכתבת אשה מאתים -
67 אין פודין אותה על מנת לתן החוב או הכתבה, אלא פודין
68 אותה סתם [ובעל חוב מפטיר], שאם התנו [הגזברים, בפני
69 הלוקח, שיש] לתן, אינה נפדית כלל [שלא יימצאו פודים].
70 יז. המקדיש כל נכסיו, ואחר כך גרש את אשתו, וגבת
71 כתבתה מן הפודה מן ההקדש - אינה גובה עד שידיונה
72 הנאה, שמא קנוגיא [תכנית רמאות] עשו על ההקדש; ואין
73 אומרים אלו רצה היה אומר בטעות הקדשתי, וישאל על
74 הקדשו לחכם והיה חוזר לו.
75 יח. וכן אין נאמן לומר אחר שהקדיש: 'מנה לפלוני חוב
76 עלי', או: 'כלי זה של פלוני הוא' - שמא יעשו קנוגיא על
77 ההקדש; ואפלו היה שטר ביד בעל חוב, אינו גובה על פי
78 זה אלא כדרך שגובין כל בעלי חובות כמו שבארנו.
79 יט. במה דברים אמורים? בכריא. אבל החולה שהקדיש
80 כל נכסיו, ואמר בשעה שהקדיש: 'מנה לפלוני בדי' -
81 נאמן; שאין אדם עושה ערמה על ההקדש בשעת מיתתו,
82 וחטא לאחרים - שהרי הוא הולך למות. לפיכך אם אמר:
83 'תנו אותה לו', נוטל בלא שבועה; ואם לא אמר 'תנו' [לא
84 מספיקה אמירתו בלבד, ו] אין נותנין לו, אלא אם בן היה
85 בידו שטר מקדם, הרי זה נוטל מן ההקדש מפני הצוואה.
86 ואם אחר שהקדיש אמר 'תנו' - אין שומעין לו, אלא הרי
87 הוא כשאר בעלי חובות: אם נתקם שטרו - נשבע וגובה
88 מן הפודה, לא מן ההקדש.
89 כ. מי שיצא עליו קול שהפקיר את נכסיו, או הקדישן, או
90 התרימן - אין חוששין לו, עד שתהיה שם ראיה ברורה.

פרק ח

א. בחמשה עשר באדר, בית דין נפנין לחפש ולבדק על צרכי צבור ועל עניני הקדשות; ובדקין עליהן ודורשין וחוקרין, ופודין את ההקדשות ואת התרמין, וגובין את הערכין ואת הדמים מפל החיב בהן - כדי שיהיה הכל עתיד עם תרומת שקלים, לחזק את בית אלהינו.

ב. אין פודין את ההקדשות, אלא בשלשה בקיאים [=מומחים]; וכן בשגובין מטלטלין שממשפנין מחיבי ערכין, שמין אותם בשלשה. וכשמעריכין בהמה וכיוצא בה משאר מטלטלין, שמין אותה בשלשה. אבל בשמעריכין את הקרקעות, או אם הזקקו לגבות ערכי אדם מן הקרקע שלו - אין מעריכין אותן אלא בפשרה, ואחד מהן כהן: שהרי "כהן" כתוב בפשרה. וכן האומר דמי עלי, או דמי פלוני עלי, או דמי ידי, או דמי רגלי - כששמין אותו כמה הוא שנה, או כמה דמי ידו או רגלו - שמין בפשרה, ואחד מהן כהן.

ג. כשפודין את ההקדשות מידי ההקדש, בין שהיו קרקעות או מטלטלין - מכריזין עליהן בפני כל הבאין לפדות. אמר אחד: 'הרי הן שלי בעשר סלעים', ואמר אחד בפעשים, ואמר אחד בשלשים, ואמר אחד בארבעים, ואמר אחד בחמשים, חזר בו של חמשים לבדו - ממשפנין מנכסיו עשר, ונותנין אותן ההקדשות לזה שנתן ארבעים; ונמצא ההקדש נוטל חמשים, עשר מזה וארבעים מזה. חזר בו אחרי כן של ארבעים - ממשפנין מנכסיו עשר, ונותנין את ההקדש לבעל השלשים; וכן עד הראשון. חזר בו הראשון שנתן עשר - מכריזין על ההקדש פעם שניה, ומוכרין אותו: אם נפדה בפחות מעשר, נפרעין משל בעל העשר את המותר [=ההפרש].

ד. כמה דברים אמורים? בשחזור זה אחר זה; אבל אם חזרו כלן כאחת, משלשין [=מחלקים] ביניהם בשנה. כיצד? אמר הראשון: 'הרי הוא שלי בעשר', ואמר השני בפעשים, ואמר השלישי בארבע ועשרים, וחזר בו השלישי והשני כאחד - נותנין אותו לראשון בעשר, וממשפנין מנכסיו שני בשבע ומנכסיו שלישי בשבע; ונמצא ההקדש גובה ארבע ועשרים. וכן אם חזרו שלשתן כאחת, ונמכר ההקדש בשלש - ממשפנין מנכסיו כל אחד משלשתן [שבע סלעים]. וכן על דרך זו לעולם.

ה. הבעלים קודמין לכל אדם, מפני שהן מוסיפין חמש; ואין מוסיפין חמש על עלוין [התוספת] של שאר הפודין, אלא על מה שנותנין הם תחלה. כיצד? אמרו הבעלים: 'הרי זה שלנו בפעשים', ובא אחר ואמר: 'הרי הוא שלי בפעשים' - הבעלים קודמין, מפני שהם מוסיפין חמש ונותנין חמש ועשרים. בא אחד ואמר: 'הרי הוא שלי כאחת ועשרים' - אם שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום, מוכרין

אותו להם בחמש ועשרים. ואם הוסיפו הבעלים על העשרים ואחת, אפלו פרוטה אחת - הרי אלו נותנין שש ועשרים ופרוטה אחת: אחד ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן, וחמש שהן חביבין בו משום חמש המתן שנתנו תחלה. וכן אם בא השני ואמר: 'הרי הוא שלי בפעשים ושנים', ובא שלישי ואמר: 'בפעשים ושלש', ובא רביעי ואמר: 'בפעשים וארבע', ובא חמישי ואמר: 'בפעשים וחמש', והוסיפו הן על העשרים וחמש אפלו פרוטה אחת - כופין אותן לתן שלשים ופרוטה: חמש ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן, וחמש של חמש שהן חביבין בו - לפי שאין הבעלים מוסיפין חמש על עלויו של זה, אלא חמש מה שנתנו תחלה מוסיפין על מה שנתן האחרון אם רצו.

ו. כמה דברים אמורים? בשלא שמו [העריכו] ההקדש שלשה ממחין; אבל אם שמו אותו שלשה, ואמרו שהוא שנה מה שנתן האחרון, והוסיפו הבעלים על עלויו, אפלו פרוטה אחת - הרי הן מוסיפין חמש על עלויו של אחרון, ונותנין אחד ושלשים ודינר ופרוטה.

ז. הרי שלא נשום ההקדש, ונתנו הבעלים תחלה עשרים, ובא אחר ונתן חמש ועשרים, ושתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום - הבעלים קודמין: שאף הם חביבין לתן חמש ועשרים, מפני החמש. בא אחר ונתן שש ועשרים, הוא קודם; ואם רצו הבעלים והוסיפו אפלו פרוטה, נותנין אחת ושלשים ופרוטה כמו שבארנו. ועל דרך זו לעולם.

ח. אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין בזמן הזה - שאין שם מקדש בחטאינו, כדי לחזק את בידן. ואם הקדיש או העריך או החרים - אם היתה בהמה, נועל דלת בפניה עד שתמות מאליה; ואם היו כסות [=בגד] או כלים, מניחן עד שיערקבו; ואם היו מעות או כלי מתכות, ישליכן לים הגדול ים המלח כדי לאבדן.

ט. הקדיש או החרים עבד שנכנס למצוות, פודהו וילכו הדמים לים המלח כשאר דמים וערכין של זמן הזה; ואם היה עבד גוי, לא מעלין [מן הבור להצילו ממיתתו] ולא מורידין [לבדו להרגו].

י. מתר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה, ואפלו בפרוטה; ומשליך את הפרוטה לים המלח. וכתמים דגו שיעפדה בארבעה זוזים או קרוב לזה, כדי לפרסם הדבר. אבל בזמן המקדש, לא יפדה לכתחלה אלא בשויו כמו שבארנו.

יא. מי שהחריס בזמן הזה מטלטלין סתם, הרי אלו נתנין לכהנים הנמצאים באותו מקום. אבל אם החריס שדה בארץ ישראל סתם, או שהחרימה לכהנים - אינה חרם: שאין שדה חרמים נוהגת, אלא בזמן שהיובל נוהג. החריס לכהנים קרקע בחוץ לארץ, ואפלו בזמן הזה - הרי היא כמטלטלין בארץ ישראל, ונתנת לכהנים.

יב. אף על פי שההקדשות והחרמין והערכין מצוות, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו, כדי לכהן יצרו ולא יהיה כילי [=קמצן], ויקים מה שצונו נביאים: "כבוד את ה'

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"א אדר – ספר זרעים – הלכות כלאים

מתוך מהדורת חזק

הכלאים], או המספה - כגון שהיתה חטה אחת ושעורה
אחת, או פול אחד ועדשה אחת מנחין על הארץ, וחפה
אותן בעפר, בין בידו בין בגילו בין בכלי - הרי זה לוקה.
ואחד הזורע בארץ, או בעצין נקוב; אבל הזורע בעצין
שאינו נקוב, מכין אותו מכת מרדות.
ג. אסור לזרע פלאים לגוי, ומתר לומר לגוי לזרע לו פלאי
זרעים. ואסור לאדם לקים פלאי זרעים בשדהו, אלא עוקר
אותן; ואם קים, אינו לוקה. ומתר לישראל לזרע פלאי
זרעים בידו, בחוצה לארץ; ואפלו לערב הזרעים לכתחלה,
ולזרען בחוצה לארץ - מתר. ודברים אלו, דברי קבלה.
ד. אין אסור משום פלאי זרעים, אלא זרעים הראויין
למאכל אדם; אבל עשבים המרים, וכיוצא בהן מן העקרין
[שורשים] שאינן ראויין אלא לרפואה, וכיוצא בהן - אין
בהן משום פלאי זרעים.
ה. פלאי האילנות, הרי הן בכלל מה שנאמר: "שדך לא
תזרע פלאים". כיצד? המרקיב אילן באילן, כגון שהרקיב
יחור [=ענף] של תפוח באתרוג, או אתרוג בתפוח - הרי זה
לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ;
וכן המרקיב דרך באילן, או אילן בדרך - לוקה בכל מקום.
ו. ואסור לישראל להניח הגוי שיירקיב לו אילנו פלאים.
ומתר לזרע זרעים וזרע אילן, כאחד; וכן מתר לערב זרעי
אילנות ולזרען כאחד - שאין לה פלאים באילנות, אלא
הרקיבה בלבד.
ז. הזורע זרעים פלאים, וכן המרקיב אילנות פלאים - אף
על פי שהוא לוקה - הרי אלו מתרין באכילה, ואפלו לזה
שעבר וזרען; שלא נאסר אלא זרעתן בלבד. ומתר לטע
יחור מן האילן שהרקיב פלאים, ולזרע מזרע הירק שהרקיב
פלאים.
ח. הזרעונין נחלקין לשלשה חלקים: האחד מהן, הוא
הנקרא 'תבואה'; והיא חמשה מינין - החטים, והפסמין,
והשעורין, ושבילת שועל, והשפון. והשני מהן, הוא הנקרא
'קטניות'; והם כל זרעון הנאכל לאדם, חוץ מן התבואה -
כגון הפול, והאפונים, והעדשים, והדחן, והארז,
והשמשמין, והפרגין, והספיר, וכיוצא בהן. והשלישי מהן,
הוא הנקרא 'זרעוני גנה'; והן שאר הזרעונין שאינן ראויין
למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם - כגון זרע
הבצלים והשומין, וזרע התציר והקצח, וזרע לפת, וכיוצא
בהם; וזרע פשתן, הרי הוא בכלל זרעוני גנה. כשיזרעו כל
מיני זרעונים אלו, יצמחו - נקרא הצמח בלו כל זמן שלא
נפר הזרע, דשא, ונקרא 'ירק'.
ט. ויש מזרעוני גנה זרעונים שדרכן לזרע מהן שדות, כגון
הפשתן והחרדל; ואלו הן הנקראין 'מיני זרעים'. ויש
מזרעוני גנה זרעים שאין דרך בני אדם לזרע מהן אלא
צרוגות צרוגות קטנות, כגון הלפת והצנון והתרדן
והבצלים והפספר והכרפס והמרור וכיוצא בהן; ואלו הן
הנקראין 'מיני ירקות'.

מהונף" - אף על פי כן, אם לא הקדיש ולא העריף ולא
החרים מעולם, אין בכך כלום; הרי התורה העידה ואמרה:
"וכי תחדל לגדר - לא יהיה בדך חטא".
יג. לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים, כל נכסיו; והעושה
זה, עובר על דעת הכתוב - שהרי הוא אומר: "מכל אשר
לו", לא כל אשר לו, כמו שבארנו חכמים. ואין זו חסידות,
אלא שטות - שהרי זה מאבד כל ממונו, ויצטרף לבריות;
ואין מרחמין עליו. ובהוה וכיוצא בו אמרו חכמים: חסיד
שוטה מקלל מבלי [=מחריב] עולם. אלא כל המפזר ממונו
במצוות, לא יפזר יותר מחמש; ויהיה כמו שצונו נביאים
"מכלכל דבריו במשפט" - בין בדברי עולם, בין בדברי
תורה. אפלו בקרבנות שאדם חייב בהן - הרי חסה תורה
על הממון, ואמרה שייביא כפי מסת יד [=יכולתו]
הכלכלית; קל וחמר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת
גדרו - שלא יגדיר אלא כראוי לו. שנאמר: "איש כמתנת
ידו, ככרפת ה' אלהיך אשר נתן לך".
ברוך רחמנא דסיען. נגמר ספר ששי, בעזרת שדי. ומנן
פרקים של ספר זה, שלשה וארבעים: הלכות שבועות,
שנים עשר פרקים; הלכות נדרים, שלשה עשר פרקים;
הלכות נזירות, עשרה פרקים; הלכות ערכים ותרמים,
שמונה פרקים.
בשם ה' אל עולם.
תהי דרך לעזרני, כי פקודיך בחרתי.
יום חמישי י"א אדר ה'תשע"ג

ספר שביעי והוא ספר זרעים

הלכותיו שבע, וזה הוא סדורן: הלכות פלאים, הלכות
מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות
מעשר שני ונטע רבעי, הלכות בכורים ושאר מתנות כהנה
שבבבולין, הלכות שמטה ויובל.
הלכות פלאים
יש בכללן חמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
(א) שלא לזרע זרעים פלאים; (ב) שלא לזרע תבואה או
ירק בכרם; (ג) שלא להרביע בהמה פלאים; (ד) שלא
לעשות מלאכה בכלאי בהמה כאחד; (ה) שלא ללבש
פלאים. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. הזורע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל - לוקה,
שנאמר: "שדך לא תזרע פלאים";
ב. ואחד הזורע, או המנפץ נמסיר צמחים מיתורים מסביבות

פרק ב

א. זרע שנתערב בו זרע אחר - אם היה אחד מעשרים וארבעה, כגון סאה של חטים שנתערבה בשלש ועשרים סאה של שעורים - הרי זה אסור לזרע את המערב, עד שימצט החטין או יוסיף על השעורים; ואם זרע, לזקה. ב. וכל שהוא פלאים עם הזרע, מצטרף לאחד מעשרים וארבעה. כיצד? שלש ועשרים סאה של חטים, שנתערב בה שני קבין שעורין, ושני קבין עדשים, ושני קבין פולים - הרי זה לא זרע הכל, עד שימצט סאה של תערובת, ויבר מקצתה או יוסיף על החטים; שהשעורים והעדשים והפול, כלן פלאים עם החטים.

ג. במה דברים אמורים? בשנתערבו מיני תבואה זה בזה, או מיני קטניות זה בזה, או שנתערבה תבואה בקטניות, או קטניות בתבואה. אבל זרעוני גנה שנתערב אחד מהן בתבואה או בקטניות, שעורין אחד מעשרים וארבעה ממה שזורעין בבית סאה מאותו המין: אם נתערב בסאה של תבואה או קטנית - לא זרע, עד שימצט או יוסיף על התבואה.

ד. כיצד? תרדל שנתערב בתבואה, והרי הטרדל זורעין ממנו קב בכל בית סאה - אם נתערב ממנו אחד מעשרים וארבעה מן הקב בסאה של תבואה או של קטנית, חייב למצט; וכן אם היה מין זה מזרעוני גנה זורעין ממנו סאתים בכל בית סאה - אם נתערב ממנו חצי קב בכל סאה של תבואה או של קטנית, ימצט.

ה. לפיכך, תבואה שנתערב בה זרע פשתן - אם היה שלשת רבעים בכל סאה, הרי זה ימצט; ואם לאו, אינו צריך למצט; לפי שבית סאה זורעין בו שלש סאים זרע פשתן. ועל דרך זה, משעורין בכל הזרעים האחרים.

ו. במה דברים אמורים? בשלא נתפנו לערב, ובשלא נתפנו לזרע השני מינין שנתערבו. אבל אם נתפנו לערב זרע בזרע אחר, או לזרע השני מינין שנתערבו - אפלו היתה חטה אחת בתוף פרי של שעורים, אסורה לזרעה. וכן כל פיוצא בזה.

ז. הזרע שדהו מין מן המינין, וכשצמח ראה בו פלאים - אם היה המין האחר אחד מעשרים וארבעה בשדה - הרי זה ילקט [יעקור], עד שימצטנו, מפני מראית העין, שמה יאמרו: 'כלאים זרע בכונה'; בין שהיה המין האחר שצמח תבואה וקטנית בתבואה וקטנית, או זרעוני גנה בתבואה וקטנית וזרעוני גנה. ואם היה הצומח פחות מכאן, אינו צריך למצטו.

ח. במה דברים אמורים? בזמן שיש מקום לחשד; אבל בזמן שהדברים מראין שאין זה מדעתו של בעל השדה, אלא מאליהן עלו - אין מחיבין אותו למצט.

ט. כיצד? כגון תבואה שעלו בה ספיחי איסטים, ותלתן שזרעה למאכל אדם שעלו בה מיני עשבים - שזה נמצא

שבוודאי לא נגרם בכוונה, שהרי הזרע הנוסף מזיק ו-] מפסיד הוא. וכן כל פיוצא בזה.

י. ובמה יודע שהתלתן זרעה למאכל אדם? בשדהית זרעה צרונות, וצונו, ופלו לה גבול סביב. וכן מקום הגרנות שעלו בו מינין הרבה, אין מחיבין אותו לעקר - שהרי הדבר ידוע, שאינו רוצה שיצמח צמח במקום הגרנות; ואם הסיר מקצתו - אומרים לו: 'עקר הכל חוץ ממין אחד', שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בקיום השאר.

יא. אין נוטעין ירקות בתוף סדן [מקום חיתוך הענפים] של שקמה [תאנה מדברית]. וכיוצא בה. הטומן אגדת לפת וצנון וכיוצא בהן פחת האילן, אפלו פחת הגפן - אם היו מקצת העלין מגלין, אינו חושש; שהרי אינו רוצה בהשרשתן. ואם אינן אגדה, או שלא היו העלין מגלין - חושש משום פלאים.

יב. שדה שהיתה זרעה, וקצר הזרע, ונשארו העקרין בארץ - אף על פי שאין מוציאין צמח אלא אחר כמה שנים - לא יהיה זרע באותה שדה מין אחר, עד שיעקר העקרין.

יג. היתה שדה זרעה חטים, ונמלך לזרעה שעורים קדם שיצמחו החטים - ימתין לה עד שיפסדו החטים ויתלעו בארץ, כמו שלשה ימים אם היתה שדהו רזה [במים], ואחר כך יתפך אותן במחרשה, ויזרע המין האחר. ואינו צריך להפך את פלה, עד שלא תשאר חטה שלא נעקרה; אלא חורש את השדה כדרך שחורשין אותה קדם המטר כדי שתתרוה.

יד. צמחו החטים, ואחר כך נמלך לזרעה שעורים - יתפך, ואחר כך יזרע; ואם הוריד בהמתו לתוכה, וקנסמה את הצומח - הרי זה מותר לזרע שם מין אחר.

טו. באחד באדר משמעין על הפלאים; וכל אדם יוצא לגנתו ולשדהו, ומנקין אותן מן הפלאים. ובחמשה עשר בו, יוצאין שלוחי בית דין, ומסבבין לבדק.

טז. בראשונה היו עוקרין ומשליכין, והיו בעלי בתים שמחין שמנקין להן שדותיהן. התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה שמצאו בה פלאים - והוא שימצאו בה מין אחר, אחד מעשרים וארבעה; אבל פחות מכן, לא יגזעו בה.

יז. וחזירין שלוחי בית דין בחלו של מועד הפסח, לראות האפיל [הזרעים המאחרים לצמוח] שיצא. וכלאים שהנצו [ביצבצו] - אין ממתינים להן, אלא יוצאין עליהן מיד; ומפקירין את כל השדה, אם יש בה אחד מעשרים וארבעה.

יום שבת קודש י"ג אדר ה'תשע"ג

פרק ג

א. יש מינין בזרעים, שיהיה המין האחד נפרד לצורות הרבה, מפני שנוי המקומות והעבודה שעובדין הארץ, עד שיצאה כשני מינין; ואף על פי שאין דומין זה לזה, הואיל והן מין אחד, אינן פלאים זה בזה.

ב. ויש בזרעים שני מינין, שהן דומין זה לזה וצורת שניהן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"ג אדר - ספר זרעים - הלכות כלאים

מתוך מהדורת חזק

1 קרובה להיות צורה אחת; ואף על פי כן, הואיל והן שני
2 מינין, הרי אלו אסורין זה עם זה.
3 ג. כיצד? החזרת עם חזרת גלים, והעלשין עם עלשי שדה,
4 והכרשין עם כרשי שדה, והפסקר עם פסקר הרים, והחרדל
5 עם חרדל מצרי, ודלעת המצרית עם הדלעת הרמוצה -
6 אינן כלאים זה בזה. וכן החטים עם הזנין, והשעורים עם
7 שבלת שועל, והפסמין עם השפון, והפול עם הספיר,
8 והפרקדן עם הטפח, ופול לכן עם השעועית, והקשות עם
9 המלפפון, והכרוב עם התרבותור [כרוב מדברי], והתרדין
10 עם הלעזנין - אינן כלאים זה עם זה. אבל הענזן עם הנפוס
11 [דומה לנפת], והחרדל עם הלפסן, ודלעת יוגית עם דלעת
12 מצרית או עם דלעת הרמוצה - אף על פי שדומין זה לזה,
13 הרי אלו כלאים זה בזה.
14 ד. וכן באילן - שני מינין שדומין זה לזה בעלין או בפרות,
15 הואיל והן שני מינין, הרי אלו כלאים. כיצד? התפוח עם
16 החורור, והפרסקין עם השקדים, והשיזפין עם הרימין - אף
17 על פי שדומין זה לזה, הרי הן כלאים זה בזה; אבל האגסין
18 עם הקרוסטמלין, והפרישין עם צורירין - אינן כלאים זה
19 בזה.
20 ה. וכן יש שם זרעים ואילנות אחרות - אף על פי שהם
21 שני מינין בטבען, הואיל ועלין של זה דומין לעלין של זה,
22 או פרי של זה דומה לפרי של זה דמיון גדול עד שיראו
23 כשני גונין ממין אחד - לא חששו להן לכלאים זה עם זה;
24 שאין הולכין בכלאים אלא אחר מראית העין.
25 ו. כיצד? הלפת עם הענזן - אינן כלאים זה בזה, מפני
26 שפרי של זה דומה לפרי של זה; והלפת עם הנפוס - אינן
27 כלאים זה בזה, מפני שהעלין דומין לעלין. אבל צנון עם
28 הנפוס - אף על פי שהעלין דומין זה לזה, והפרי דומה
29 לפרי - הרי אלו כלאים, הואיל וטעם פרי זה רחוק מטעם
30 פרי זה ביותר. וכן כל כיוצא באלו.
31 ז. וכמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן כלאים זה עם
32 זה? כדי שיהיו נראין מבדלין זה מזה; אבל אם נראין
33 שזנורעו בערבובית, הרי זה אסור.
34 ח. ושעורין רבים יש בהרחקה הזאת - הכל לפי גדל השדה
35 הנזרעת, ולפי רחב העלין, ושלוח היונקות [השורשים].
36 ט. כיצד? שדהו שהיתה זרועה מין תבואה, ובקש לזרע
37 בצדה מין תבואה אחר בשדה אחרת - מרחיק ביניהן בית
38 רבע, והוא כעשר אמות וחצי אמה על עשר אמות וחצי
39 אמה מרבע, בין מן האמצע בין מן הצד. ואם לא היה
40 ביניהן כשעור הזה, אסור; ואינו לוקה, עד שיהיו קרובין
41 בתוך ששה טפחים.
42 י. היתה שדהו זרועה ירק, ובקש לזרע בצדה שדה ירק
43 אחר, אפלו דלעת - מרחיק בין שתי השדות ששה טפחים
44 על ששה טפחים מרבע, בין מן האמצע בין מן הצד. ופחות
45 משעור זה, אסור; ואינו לוקה, עד שיהיו קרובין בתוך
46 טפח.

47 יא. היתה אחת משתי השדות זרועה תבואה, והשניה
48 שבצדה ירק או דלעת - מרחיק ביניהן בית רבע.
49 יב. במה דברים אמורים, שצריך להרחקה בשעורין האלו?
50 בין שתי שדות. אבל אם היתה שדהו זרועה ירק, ורצה
51 לזרע בצדה שדה של ירק ממין אחר - די לו לעשות בין
52 השדה ובין השדה תלם [חפירה] אחד, ארכו ששה טפחים
53 בלבד ורחבו כעמקו.
54 יג. היתה שדהו זרועה תבואה, ורצה לזרע בתוכה שדה
55 אחת של ירק - אפלו שדה של דלועין, שהעלין שלה
56 ארפין ומסתבכין - מרחיק ביניהן ששה טפחים; ואם
57 נמשכו העלין של דלעת ונכנסו לתבואה ונסתבכו בה -
58 יצטרך מן התבואה שלפני הדלעת, עד שלא יתערבו העלין.
59 ואין צריך לומר, שאם זרע שדה ממין זה, ושדה ממין
60 אחר - שדין להיות ביניהן תלם אחד, כמו שיתבאר.
61 יד. הרחיק בין שני המינין הרחקה הראויה להן, והיה מין
62 זה נוטה על גבי מין זה - בין שנטת תבואה על התבואה,
63 או ירק על גבי ירק, או ירק על התבואה, או תבואה על
64 הירק - הכל מתר, שהרי הרחיק כשעור; חוץ מדלעת יוגית,
65 שהיא נמשכת הרבה; לפיכך, אם נטת - יצטרך מלפניה כמו
66 שבארנו.
67 טו. היה בין שני המינין בור [שדה שוממה], או גיר [שדה
68 חרושה], או גפה [גדר מערימת אבנים], או דרך, או גדר
69 שהוא גבוה עשרה טפחים, או חריץ שהוא עמק עשרה
70 טפחים ורחב ארבעה, או אילן שהוא מסך על הארץ, או
71 סלע שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה - הרי זה מתר לסמוך
72 המין לצד אחד מאלו, והמין האחר לצד השני; הואיל
73 ואחד מפל אלו מבדיל ביניהן, הרי הן נראין מבדלין זה
74 מזה.
75 טז. במה דברים אמורים, שצריך הרחקה או דבר המבדיל?
76 בשזרע בתוך שדהו. אבל אם היתה שדהו זרועה חטים -
77 מתר לחברו לזרע בצדה שעורים, שנאמר: "שדה לא תזרע
78 כלאים"; אין האסור אלא שיוזרע שדהו כלאים, ולא נאמר
79 "הארץ לא תזרע כלאים". ולא עוד, אלא אפלו זרע בתוך
80 שדהו שעורים סמוך לחטים, ומשך זרע השעורים עד
81 שסמכו לשדה חברו שהיא זרועה שעורים - הרי זה מתר;
82 מפני שנראו השעורים שבתוך שדהו, שהן סוף שדה חברו.
83 יז. היתה שדהו זרועה חטים, ושדה חברו בצדה זרועה
84 חטים - מתר לו לזרע תלם אחד של פשתן בצד חטים שלו,
85 סמוך לשדה חברו; שהרואה יודע שאין הדרך העם לזרע
86 תלם אחד של פשתן, ולא נתפזן זה אלא לבדק שדהו אם
87 ראויה היא לזרע פשתן אם לא, ונמצא כוזרע להשתתה.
88 לפיכך, אסור לזרע מין אחר בין שתי שורות אלו שהן ממין
89 אחד, עד שירחיק בתוך שלו.
90 יח. היתה שדהו ושדה חברו שבצדה זרועין שני מיני
91 תבואה - לא יזרע ביניהן חרדל וחוריע, אפלו תלם אחד;
92 מפני שהעם זורעין מאלו תלם אחד. אבל אם היו שתי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום ראשון ז' אדר

מתוך מהדורת חזק

מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֵין מְבַדְּלִין זֶה מִזֶּה. וְאֵין צָרִיף לִוְמֵר, 5
אִם הִיתָה זֹוִית שֶׁל זֶרַע זֶה נִוְגַעַת בְּזֹוִית שֶׁל זֶרַע הָאֲחֵר - 6
מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִרְאֵין כְּסוֹף שָׂדֶה שְׁנֵעַ בְּסוֹף שָׂדֶה, שֶׁהוּא מִתֵּר 7
בְּלֹא הִרְחָקָה וְלֹא הִבְדְּלָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 8

הַשְּׂדוֹת וְרוֹעִין שְׁנֵי מִיָּי יִרְקוֹת, מִתֵּר לְזֶרַע בִּינִיָּהן תִּרְדֵּל אוֹ 1
חֲרִיעַ - שֶׁמִּתֵּר לְהִקִּיף תִּרְדֵּל אוֹ חֲרִיעַ לְכָל מִין, חוּץ מִן 2
הַתְּבוּאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶן מִזִּיקִין אוֹתָהּ. וְכֵן אִם הִיתָה זֹוִית שֶׁל 3
זֶרַע זֶה נִוְגַעַת בְּצִלְעַ שֶׁל זֶרַע הָאֲחֵר בְּתוֹךְ שָׂדֶהוּ - חֲרִי זֶה 4

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג אדר ה'תשע"ג

יום ראשון ז' אדר ה'תשע"ג

"לֹוִקִין עַל עֲרוּבֵי תַחֲוּמִין דְּבֵר תוֹרָה" וְהִבִּיאוּ רַאֲיָה מֵאֲמָרוֹ: 45
"אַל-יֵצֵא אִישׁ מִמִּקְוָמוֹ" (שְׁמוֹת טו, כט); וְהִקְשִׁי וְאָמְרוֹ: הֵיאָף 46
לִקְחָה עַל לֹאוֹ שֶׁבֶא בְּלִשׁוֹן "אַל" וְלֹא בֶא בְּלִשׁוֹן לֹא? 47
וְהִשְׁבִּי בְּדֶרֶךְ קִשְׁיָא וְאָמְרוֹ: אִם כָּל-מָה שֶׁבֶא בְּלִשׁוֹן 'אַל' 48
אֵין לֹוִקִין עָלָיו, אֲלֵא מַעֲתָה "אַל תִּפְנֵי אֶל-הָאֵלִילִם" הִכִּי 49
נָמִי (הָאִמְנָם כִּך) דִּלֹא לֹאקִי? ! חֲרִי מִשְׁמַע מִכָּאן שֶׁעֲנִין זֶה 50
לֹוִקִין עָלָיו. 51

הַמִּצְוָה הַמִּז' — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהִיּוֹת חֲפְשִׁיִּים 52
בְּמַחְשְׁבוֹתֵינוּ, עַד שֶׁנֶּאֱמַר דְּעוֹת הַמִּנְגְּדוֹת לְדַעוֹת שֶׁהִבִּיֵּאָה 53
הַתּוֹרָה, אֲלֵא נִגְבִּיל אֶת-מַחְשְׁבֵתֵנוּ וְנַעֲשֶׂה לָהּ סִיג שֶׁתַּעֲמֹד 54
אֲצִלּוֹ — וְהֵן מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְאִזְהָרֹותֶיהָ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: 55
"וְלֹא-תִתּוֹרֵי אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" (בַּמִּדְבָּר טו, לו). 56
וּלְשׁוֹן סִפְרֵי: "וְלֹא תִתּוֹרֵי אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם" — זֹו מִינּוֹת 57
כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִוֹצֵא אֲנִי מֵר מִפְּנֵי" וְגו' (קֹהֶלֶת ז, כו); 58
"וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" — זֹו זְנוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּאמֶר שֶׁמֶשׁוֹן 59
אֶל-אַבְרָהָם וְגו' (שׁוֹפְטִים יד, ג). הַפְּנִיָּה בְּאֲמָרָם זֹו זְנוּת — 60
רְדִיפֵת הַתַּעֲנוּגוֹת וְהַתַּאֲוָת הַגּוֹפִיּוֹת וְהַעֲסָקַת הַמַּחְשְׁבָה בְּהֵן 61
תָּמִיד. 62

הַמִּצְוָה הַמִּשְׁלִימָה שְׁשִׁים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּקוֹב 63
(לְקַלֵּל) אֶת-הַשֵּׁם הַגָּדוֹל — יִתְעַלֶּה עַל מָה שֶׁאֲמָרִים 64
הַכּוֹפְרִים לְעִילָא לְעִילָא — וְזֶהוּ הַעֲנִין שֶׁמְכַנִּים אוֹתוֹ 65
(בְּלִשׁוֹן סִגִּי-נִהוּר) "בְּרַפְתַּ הַשֵּׁם". וְעִנְשׁ הָעוֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה 66
הוּא מִפְּרֵשׁ בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא נִסְקָל, הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: 67
"וְנִקֵּב שֵׁם-ה' מוֹת יוֹמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ-בּוֹ כָּל-הָעֵדָה" (וִיקְרָא 68
כד, טו). אֲבָל הַאֲזַהְרָה, לֹא בָּאָה בְּכַתוּב אֲזַהְרָה מִיִּחְדָּת עַל 69
חֶטֶא זֶה לְבִדּוֹ, אֲלֵא בָּאָה אֲזַהְרָה הַכּוֹלְלָת עֲנִין זֶה וְזוּלָתוֹ, 70
וְהוּא אָמְרוֹ: "אֲלֵהִים לֹא תִקְלָל" (שְׁמוֹת כב, כו). וּלְשׁוֹן 71
הַמִּכְלֵתָא (פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים שִׁם): "לִפִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'וְנִקֵּב 72
שֵׁם-ה' מוֹת יוֹמָת' עִנְשׁ שֶׁמַּעֲנֵנוּ, אֲזַהְרָה לֹא שֶׁמַּעֲנֵנוּ — 73
תִּלְמוּד לִוְמֵר: 'אֲלֵהִים לֹא תִקְלָל'". וַיִּסְפְּרָא (פֶּרֶשֶׁת אֲמֹר 74
שִׁם): "עַל הַשֵּׁם הַמִּיָּחֵד (שִׁם הַמִּפְרָשׁ בִּן ד' אוֹתִיוֹת: אֶלֶף-דַּלֶּת- 75
נוּן-יֹוֹד, יוֹד-הָא-וָאוּרָה) (הַלְכוֹת עֲבוֹרִים פֶּרֶק ב הַלְכוֹת ז) — 76
בְּמִיתָה; וְעַל שֶׁאֵר הַכְּנֻזִין (שֶׁאֵר שְׁמוֹת שֶׁאֵינֶן נִמְחָקִים: אֶל, 77
אֱלוֹהִים, אֱלֹהִים, אֱהִיָּה, שְׁדִי, צַבָּאוֹת) — בְּאֲזַהְרָה (לֹאוֹ בַּלְבָּד). 78
וְעוֹד בְּמִכְלֵתָא (דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בִּן יוֹחָאי): "אֲלֵהִים לֹא תִקְלָל" 79
לִתֵּן לֹא-תַעֲשֶׂה עַל בְּרַפְתַּ הַשֵּׁם". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה 80

9
10 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה י. מִז. ס. ו. ה. ב. ג. ד. טו.
11 מִצְוֹת עֲשֶׂה קְפו. מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה כג. כד.
12 הַמִּצְוָה הַעֲשִׁירִית — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּפָנוֹת אֵל 12
עֲבוּדָה זָרָה וְלִהְתַּעֲסֵק בְּעִנְיָנִיהָ, כְּלוּמֵר: לְעִין וְלִלְמוּד אוֹתָן 13
הַהֲזִיוֹת וְהַהֲבִלִים שֶׁאֲמָרִים מִסְדִּיָּה, שְׁרוּחִנִית פְּלוֹנִית (כּוֹחַ 14
עֲלִיוֹן מִסּוּיִים) מוֹדִידִים אוֹתָהּ בְּאֶפֶן כֶּף וְכֶף, וְהִיא עוֹשֶׂה כֶּף 15
וְכֶף; וְהַכּוֹכֵב הַפְּלוֹנִי מְקַטְרִים לוֹ וְעוֹמְדִים לְפָנָיו כֶּף וְכֶף, 16
וְהוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה פְּלוֹנִי, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלֹו. שֶׁהַמַּחְשְׁבָה 17
בְּדָבָרִים אֵלֹו וְהָעִין בְּאוֹתָם הַדְּמִיוֹנוֹת הוּא מִמָּה שֶׁמַּעֲוֹרֵר 18
אֶת-הַפִּתִּי לְדַרְשׁ בְּהֵם וְלַעֲבָדָם. וְהַפְּסוּק שֶׁבּוֹ הִזְהַרְנוּ עַל 19
עֲנִין זֶה הוּא אָמְרוֹ: "אַל-תִּפְנֵי אֶל-הָאֵלִילִם" (וִיקְרָא יט, ד). 20
וּלְשׁוֹן סִפְרָא (תַּחֲלִילַת קְדוּשִׁים, י): "אִם פּוֹנֶה אֶתָּה אַחֲרֵיָהן 21
אֶתָּה עוֹשֶׂה אוֹתָן אֲלֵהוֹת". וְשִׁם אָמְרוֹ: "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: 22
אֶל-תִּפְנֶה לְרֵאוֹתָן", כְּלוּמֵר: אֲפִלּוֹ לְהִסְתַּפֵּל בְּצוּרַת הַפֶּסֶל 23
הַחִיצוֹנִית וְלִהְתַּבּוֹנֵן בְּעִשְׂתּוֹ אֲסוּר, כְּדִי שֶׁלֹא יַעֲסִיק חֵלֶק 24
מִן-הַזְּמַן בְּמַשְׁהוֹ מֵהֶם. וַיִּכְפֹּר "שׂוֹאֵל אֲדָם מִחֲבֵרוֹ" (שִׁבְתָּ 25
קַמֵּט): "כְּתַב הַמִּהְלָךְ (הַכְּתוּב) תַּחַת הַצְּנוּרָה (צוּרַת אֲדָם) וְתַחַת 26
הַדִּיקְנָאוֹת (שֶׁל שֶׁאֵר עֲצָמִים) אֲסוּר לְקִרְוָתוֹ בְּשִׁבְתָּ; וְדִיקְנֵי 27
(שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה) עֲצָמָה אֶף בְּחֵל אֲסוּר לְהִסְתַּפֵּל בָּהּ, מִשּׁוּם 28
שֶׁנֶּאֱמַר: 'אַל-תִּפְנֵי אֶל-הָאֵלִילִים'. מֵאִי תִלְמוּדָא? (אִיךָ נִלְמַד 29
פֶּסוּק זֶה) אָמְרַ רַבִּי יוֹחָנָן: 'אַל-תִּפְנֵי אֵל' — מִדַּעֲתָכֶם" 30
(הַבֵּלִים אֲשֶׁר אִתָּם בּוּדִים) וְכִבֵּר נִכְפַל הֵלֹאוֹ בְּעִנְיָן זֶה עֲצָמוֹ, 31
כְּלוּמֵר בְּאֲסוּר הַמַּחְשְׁבָה עַל עֲבוּדָה זָרָה וְהוּא אָמְרוֹ: 32
"הַשְּׁמָרִי לָכֶם פֶּן-יִפְתָּה לְבַבְכֶּם וְסִרְתֶּם וְעִבַּדְתֶּם" (דְּבָרִים יא, 33
טו), כְּלוּמֵר: אִם תּוֹעֵה לְבָב לְחֹשֶׁב בָּהּ, זֶה יִגְרֹם לָךְ לְסוּר מִן 34
הַדֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָה וְלִהְתַּעֲסֵק בְּעִבּוּדָתָהּ. וְאָמְרַ עוֹד בְּעִנְיָן זֶה 35
עֲצָמוֹ: "וּפֶן-תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְּׁמִמָּה וְרֵאִיתָ אֶת-הַשְּׁמֶשׁ וְאֶת- 36
הַיָּרֵחַ וְגו' (שִׁם ד, יט), כִּי לֹא הִזְהִיר לְכָל יָרִים אֲדָם 37
אֶת-רֵאשׁוֹ לְרֵאוֹתָם בְּעִנְיָנוּ, אֲלֵא הִזְהִיר מִלְּהִסְתַּפֵּל בְּעִין הַלֵּב 38
בְּמַה-שֶׁמִּיָּחֲסִים לָהֶם עוֹבְדֵיהֶם. וְכֵן אָמְרוֹ: "וּפֶן-תִּדְרֹשׁ 39
לְאֵלֵהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם 40
וְאֶעֱשֶׂה-בֵּן גֵּם-אֲנִי" (שִׁם יב, לו) — שֶׁהִזְהִיר מִלְּשֹׂאוֹל עַל 41
אֵיכּוֹת עֲבוּדָתָהּ אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹא יַעֲבֹדָנָהּ, לְפִי שֶׁכָּל-זֶה גּוֹרֵם 42
לְטַעוֹת אַחֲרֵיהָ. וְדַע שֶׁהָעוֹבֵר עַל עֲנִין זֶה — חֵיב מִלְּקוֹת. 43
וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר זֶה בְּסוֹף פֶּרֶק א' מַעֲרוּבִין (יז), כְּשֶׁאָמְרוֹ: 44

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום ראשון ו' אדר

מתוך מהדורת חזק

1 זו בפרק ו' מסנהדרין. ודע (שאף שהאזהרה "אלוקים לא תקלל"
2 היא אזהרה על כמה איסורים שונים, הרי) שסוג זה מן האזהרות
3 הפולל שנים שלשה ענינים — אינו מסוג לאו שבכללות
4 (לאו אחד הכולל כמה איסורים — שאין לוקין עליו, וראה לעיל
5 הכלל (השורש) התשיעי) — לפי שבאר הכתוב את הענש
6 בכל-ענין וענין מהם והודיענו בהכרח, שכל-ענין וענין
7 מזהרים עליו ושהוא מצות לא-תעשה, כמו שבארנו
8 בהקדמות שעשינו למאמר זה (בהקדמת הספר שאחר י"ד
9 הכללים (השורשים)). וכיון שהקלל הוא: לא ענש אלא-אם-
10 כן הזהיר — חוקרים אנו על האזהרה בהכרח. ויש שהיא
11 נלמדת באחת המדות, ויש שהיא בכלל ענין אחר, כמו
12 שבארנו בהקדמות. ולא יחא לאו שבכללות אלא אם לא
13 קדמה לנו ידיעה כלל, שענין מאותם הענינים מזהרים עליו
14 (רק כאשר אין מקור נוסף לאיסור), אלא מחמת אותו הלאו,
15 כמו שבארנו בכלל התשיעי; אבל אם קדמה ידיעה שאותו
16 הדבר מזהרים עליו — והוא באמרו שהעושה כן וכך
17 יעשה בו כן — אין לחש (להבדיל) אם האזהרה היא
18 בפרוש או מן הדין, בפרט או בכלל. ודע זאת, ויבואו לך
19 מענין זה עוד מצות רבות.

20 המצוה הששית — האזהרה שהזהרנו מלעבוד עבודה זרה
21 אפלו בזולת ארבע העבודות הנזכרות (במצות לא תעשה ה)
22 — אף בתנאי שיהא זה בדרפה, כלומר: שיעבדנה כמה
23 שדרך אותו הנעבד להעבד, כגון שיפער (יגלה) עצמו לפער
24 או יזרוק אבן למרקוליס (שם אליל). והוא אמרו: תעלה
25 באזהרה על כך: "ולא תעבדם" (שמות כ, ג). ולשון המקלטה
26 (שם): "לא תשתחוה להם ולא תעבדם" — לחיב על
27 העבודה בפני עצמה ועל ההשתחויה בפני עצמה. לפיכך מי
28 שזרק אבן לפער או פער עצמו למרקוליס — אינו חיב
29 לפי שאין זו עבודתו, שהרי אמר: תעלה: "איכה (באותו אופן
30 ש)יעבדו הגוים האלה את-אלהיהם ואעשה כן גם-אני"
31 (דברים יב, ל). העובר על לאו זה במזיד — חיב סקילה וכת, ו
32 ובשוגג קרבן. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק ו'
33 מסנהדרין. וישם (סד): אמרו: "שלוש פרות בעבודה זרה
34 למה? אחת לברפה, ואחת לשלא בדרפה, ואחת למלך".
35 כלומר: שהעובד לאיזה דבר שהוא ממני עבודה זרה באיזה
36 מין שיהיה ממני העבודה — הרי זה חיב פרת, בתנאי
37 שיעבד בדרפה, כלומר: בדרך שדרפה להעבד בו, כגון פוער
38 לפער וזרק אבן למרקוליס, ומעביר שערו לפמוש. וכן מי
39 שעבד באחת מארבע עבודות לאיזה נעבד שיהיה — הרי
40 זה חיב פרת, אף-על-פי שאין דרך עבודתו בכך, כגון אם
41 הקריב לפער או השתחוה למרקוליס — וזהו 'שלא
42 בדרפה'. והפרת השלישי הוא במעביר באש למלך' כמו
43 שאבאר (במצוות לא-תעשה ז — סוף שיעור יד).

44 המצוה החמישית — האזהרה שהזהרנו מלהשתחוה
45 לעבודה זרה. וברור, שמה שאנו אומרים, עבודה זרה, —
46 הפונה בו: כל-מה שנעבד זולת ה', והוא אמרו: תעלה:

47 "לא-תשתחוה להם ולא תעבדם" (שם, ה). ואין הפונה אסור
48 ההשתחויה לבדה — להוציא (ולמעט) זולתה — אלא
49 הזכיר (כדוגמה) דרך מדרכי העבודה, כלומר ההשתחויה, וכן
50 מזהרים מלהקריב לה ומלקטר; והעובר על אחת מאלו
51 והשתחוה או הקריב או נסף או הקטיר — חיב סקילה.
52 ולשון המקלטה (שמות כב, יט): "זובח לאלהים יחרם (שם)
53 — ענש שמענו, אזהרה לא שמענו, תלמוד לומר: "לא-
54 תשתחוה להם ולא תעבדם". וזכיה בכלל היתה ויצאת
55 ללמד: מה זכיה מיוחדת שפיוצא בה עובדין לשמים
56 וזכיון עליה בין שהוא עובדו (בין שהיא דרך עבודתה) בין
57 שאינו עובדו (בין שאינה דרך עבודתה), אף כל-שפיוצא בו
58 עובדין לשם — חיב עליו, בין שהוא עובדו בין שאינו
59 עובדו". וענין הדברים האלה, שארבעת מיני עבודה אלו,
60 והם: ההשתחויה, והנביחה, והקטור, והנסוף שבהם נתחייבו
61 לעבוד את ה' תעלה — כל-מי שיעבד עבודה זרה באחד
62 מהם — חיב סקילה, אפלו אותו הנעבד אין דרוש לעבדו
63 באחת מאלו. וזהו שקוראים לה: "שלא בדרפה", כלומר:
64 אף-על-פי שעבד אותה שלא בדרך עבודתה, כיון שעבד
65 באחת מאלו חיב סקילה אם הוא מזיד, והוא בפרט אם לא
66 נודע (לבית דין) עליו, או לא נענש (כשלא נתקיימו תנאי הענישה
67 כהתראה וכדומה); אף אם הוא שוגג, יקריב קרבן חטאת
68 קבועה. וכן אם קבל עליו באלוה (אמר לו "אלי אתה") איזה
69 דבר שקבלו עליו — הרי זה חיב (סקילה). וכבר נכפל הלאו
70 בענין זה, כלומר: באסור עבודתה באחד מארבעת מינים
71 אלו אפלו שלא בדרפה, והוא אמרו: תעלה: "ולא יזבחו
72 עוד את זבחייהם לשעירים" (ויקרא יז, ז) ולשון ספרא (שם):
73 "אין שעירים אלא שדים". ובגמרא זבחים (קו). נתבאר,
74 שלא זו היא דוקא בשוחט לעבודה זרה, אפלו אם אין
75 בדרפה בשחיטה. אמרו: מנין לזובח בהמה למרקוליס שהוא
76 חיב? שנאמר: "ולא יזבחו עוד את-זבחייהם לשעירים". אם
77 אינו ענין (אין המקרא משמש) לברפה, דכתיב (כי כבר ישנו
78 על-כך הפסוק) "איכה יעבדו הגוים האלה את-אלהיהם"
79 (ראה מצות לא תעשה הבאה — דברים יב, ל) — תנהו ענין
80 (השתמש בו) לשלא בדרפה. אם כן, העובר על זה אם הוא
81 מזיד — הריהו בפרט ובסקילה כמו שבארנו; ובשוגג —
82 יקריב קרבן. ולשון הפתוב: "זובח לאלהים יחרם". וכבר
83 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (ט).

84 המצוה השניה — האזהרה שהזהרנו מלעשות פסילים
85 אשר יעבדו. ואין הבדל בין שיעשם בידו או יבקש (לאחר)
86 לעשותם לו, והוא אמרו: תעלה: "לא-תעשה לך פסל
87 וכל-תמונה" (שמות כג, ד). והעובר על לאו זה — חיב
88 מלקות, כלומר: על עשיית עבודה זרה או בקשה (לאחר)
89 לעשות לו (כדי לעבדה) אף-על-פי שלא עבדה.

90 המצוה השלישית — האזהרה שהזהרנו מלעשות עבודה
91 זרה — אפלו לזולתנו — לעבדה, ואפלו היה זה המבקש
92 אותנו לעשותה הוא גוי, והוא אמרו: תעלה: "ואלהי מסכה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שני ח' אדר

מתוך מהדורת חזק

כָּלֶם וְלִשְׁרוֹף אֶת־הָעִיר עַל כָּל־מַה־שֶּׁבְּתוֹכָהּ, וְזֶהוּ דִין עִיר
הַנִּדְחָת. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְשִׂרְפָתָּ בָאֵשׁ אֶת־הָעִיר
וְאֶת־כָּל־שָׁלָלָהּ" (שם יז). וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת
סִנְהֶדְרִין (קיא.).

הַמִּצְוָה הַכ"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְכָּנוֹת עִיר הַנִּדְחָת,
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהִיָּתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד" (שם)
וְכָל־הַבִּנוּי מִמֶּנָּה אֵינָה דָּבָר חֵיב מִלְּקוּת, כְּלוּמֹר: שְׂיִישָׁב
אוֹתָהּ עִיר כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה. וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק
י" מִסִּנְהֶדְרִין.

הַמִּצְוָה הַכ"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהַשְׁתַּמֵּשׁ וּמִלְהַנֹּת
בְּאֵיזָה דָּבָר מִנְכָּסֵי עִיר הַנִּדְחָת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־
יִדְבֹק בְּיָדָךְ מֵאוֹמֶה מִן־הַחֶרֶם" (שם, יח), וְהַלּוּקָה מִמֶּנָּה
כָּל־שֶׁהוּא — חֵיב מִלְּקוּת. וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק
י" מִסִּנְהֶדְרִין (קיא.).

יום שני ח' אדר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה טז. יז. יח. יט. כ. כא.

כו. כז. כח. כט. יד. ח. ט. ז.

הַמִּצְוָה הַט"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהַסִּית, הֵינּוּ
שְׂיִקְרָא אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לַעֲבֹד עֲבֹדָה זָרָה, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא:
מִסִּית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעֵיל (מצות לא תעשה טו). וְלִשְׁוֹן
אֲזִהְרָה עַל זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּמִסִּית: "וְלֹא־יִוָּסְפוּ
לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הַרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ" (דברים יג, יב); הַעוֹבֵר עַל
זֶה, וְהוּא הַמְּפַתֵּחַ אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל — חֵיב סָקִילָה, כְּמוֹ
שֶׁאָמַר הַפְּתוּב: "כִּי הִרָא תִהְיֶה־גִּנוֹ" (שם, י). וְהָאֶדָם אֲשֶׁר
הַמִּסִּית רָצָה שְׂיוֹסֵת לוֹ — הוּא אֲשֶׁר רָאוּ שִׁיִּהְיֶה־גִּנוֹ, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָ יִתְעַלֶּה וְאָמַר: "יָדָךְ תִּהְיֶה־כּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ"
(שם). וְלִשְׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): מִצְוָה בְּיַד הַמוֹסֵת
לְהַרְגוֹ. וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִסִּנְהֶדְרִין
(סז.).

הַמִּצְוָה הַי"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַמוֹסֵת מִלְאַהֵב אֶת־
הַמִּסִּית, וְשֶׁלֹּא יֵאָבֶה לְדַבְּרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא
תֵאָבֶה לוֹ" (שם, ט). וְלִשְׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "מִכָּלֵל
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶהְיֶה לְרֹעֶךָ כְּמוֹד" (ויקרא יט, יח) יָכוֹל אֶתָּה
אוֹהֵב לָזֶה? תִּלְמוֹד לֹמַר: "לֹא־תֵאָבֶה לוֹ".

הַמִּצְוָה הַי"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַמוֹסֵת שֶׁלֹּא יִקַּל
בְּנִטְיָה (בשנאה) לַמִּסִּית, אֲלֵא חֵיב לְנִטּוֹר לוֹ בְּהִכָּרְתָּ;
וְכִשְׂאִינוּ נוֹטֵר לוֹ — עוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, וְהוּא
אָמְרוּ: "וְלֹא תִשְׁמַע אֲלֵיוֹ" (דברים יג, ט), וְכֵאן הַפְּרֹשׁ
(המשך דברי הספרי שם): מִכָּלֵל שֶׁנֶּאֱמַר: "עֹבֵר תַּעֲזֹב עִמּוֹ"
(שמות כג, ד) יָכוֹל אֶתָּה עוֹזֵב (עוזר ומסייע) לָזֶה? תִּלְמוֹד
לֹמַר: "וְלֹא תִשְׁמַע אֲלֵיוֹ".

הַמִּצְוָה הַי"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַמוֹסֵת מִלְהַצִּיל
אֶת־הַמִּסִּית, אִם יִרְאֶהוּ בְּמַצָּב שֶׁל אֲבוֹד וְכִלְיָה, וְהוּא

לֹא תַעֲשֶׂה — לָכֵם" (ויקרא יט, ד). וְלִשְׁוֹן סִפְרָא (תחלת פרשת
קדושים הלכה יב): וְאֵלֶּהי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה — אֲפִלּוּ
לְאַחֲרִים. וְשֵׁם אָמְרוּ: הַעוֹשֶׂה עֲבֹדָה זָרָה לַעֲצֻמוֹ עוֹבֵר
מִשׁוּם שְׁתִּי אֲזִהְרוֹת, כְּלוּמֹר: שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשִׂיתָה בְּיָדוֹ
— וְאֲפִלּוּ הִיא לְאַחֲרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִצְוָה שְׁלִישִׁית זוֹ
— וְגַם עוֹבֵר עַל שְׂרָכָשׁ עֲבֹדָה זָרָה וְהָרִי הִיא בְּרִשׁוֹתוֹ,
אִם אִם זֶה שֶׁעָשָׂה לוֹ הוּא אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁקָּדַם בְּמִצְוָה ב
— לְפִיכָךְ לֹקֵה שְׁתִּי מִלְּקִיּוֹת. וְכֵכָר נִתְבָּאָר דִּין הַמִּצְוָה
הַזֹּאת עִם מַה־שֶּׁלְּפָנֶיהָ בְּמִסְכַּת עֲבֹדָה זָרָה (מג.).

הַמִּצְוָה הַרְבִּיעִית — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת צוֹרֵת
הָאֶדָם מִן־הַמַּתְכֹּת, הָאֲבָנִים, הַעֲצִים וְדוֹמִיָּהִם, אִף־עַל־פִּי
שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה כְּדִי לַעֲבֹדָה, וְזֹאת כְּדִי לְהַרְחִיק מִלַּעֲשׂוֹת
הַצּוֹרוֹת בְּכָלֵל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחָשְׁבוּ עֲלֵיהֶם מַה־שֶּׁחוֹשָׁבִים
הַקְּמוּנִים, כְּלוּמֹר עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה, שֶׁחוֹשָׁבִים שְׂיִישׁ
לְצוֹרוֹת הַשְּׁפָעָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תַעֲשֹׂן אֹתִי
(אוֹתִי, בְּדוּמָה לִי, צוֹרֵת אָדָם עֲלֵיו נֹאמַר "בְּצַלְמִנוּ כְּדוּמוֹתֵנוּ") אֱלֹהֵי
כֶסֶף וְאֵלֶּהי זֶהָב לֹא תַעֲשֶׂה לָכֵם" (שמות כ, כג). וְלִשְׁוֹן
הַמְּכַלְתָּא (סוף פרשת יתרו) בְּעִנְיָן לֹא זֶה עַל דֶּרֶךְ הַפְּרֹשׁ:
"אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֵלֶּהי זֶהָב לֹא תַעֲשֶׂה לָכֵם" — שֶׁלֹּא תֹאמַר:
הֵרִינִי עוֹשֶׂה לְנוֹי כְּדֶרֶךְ שְׂאֲחִירִים עוֹשִׂים בְּמִדִּינוֹת, תִּלְמוֹד
לֹמַר: לֹא תַעֲשֶׂה לָכֵם; וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב מִלְּקוּת.
וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְאִיזוֹ צוֹרֵת מִתֵּר לַפֶּתַח וְאִיזוֹ
אֲסוּר וְאִיךָ יֵהָא אֶפֶן הַפְּתוּחַ, וְזוֹלַת זֶה, בְּפֶרֶק ג' מִעֲבֹדָה
זָרָה. וְנִתְבָּאָר בְּסִנְהֶדְרִין (ז): שֶׁלֹּא זֶה, כְּלוּמֹר, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר
"לֹא תַעֲשֹׂן אֹתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף" כּוֹלֵל גַּם עֲנִינִים אַחֲרִים חוּץ
מִעֲנִינֵי מִצְוֹת אֵלֶּי; אֲבָל פְּשׁוּטִיָּה דִּקְרָא מְדַבֵּר בְּמַה־שֶּׁהִזְהִירוּנוּ,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִכְלָתָא.

הַמִּצְוָה הַט"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְקוֹרָא לַעֲבֹדָה זָרָה,
כְּלוּמֹר: לְקוֹרָא בְּנֵי אֶדָם לַעֲבֹדָתָהּ וְלִזְרוֹם לָכָךְ, כְּלוּמֹר,
אִף־עַל־פִּי שֶׁהִקְוִיָּה הִנֵּה אֵינוֹ עוֹבֵד, וְלֹא עָשָׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה
מִן־הַמַּעֲשִׂים וְזִלַּת הַקְּרִיאָה אֵלֶּיהָ. וְזֶה אִם קָרָא רַבִּים (רוב
הַעִיר), נִקְרָא: מַדִּיחַ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְצִאֻ אֲנָשִׁים
בְּנֵי־בְלִיעֵל מִקִּרְבְּךָ וְיִדְיָחוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל עִירָם לֹא־מֹר" (דברים יג,
יד); וְאִם קָרָא לְאֶחָד (לִיחִידִים) מִבְּנֵי אֶדָם — הָרִי זֶה נִקְרָא:
מִסִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי יִסִּיתָךְ אֲחִיךָ בֶן־אִמְךָ וְגו'"
(שם, ז), וְדַבְּרָנוּ בְּמִצְוָה זוֹ הוּא בְּמִדִּיחַ בְּלִבָּד, וְהָאֲזִהְרָה
שֶׁבָּאָה עַל זֶה הִיא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ" (שמות
כג, יג). וּבִגְמָרָא סִנְהֶדְרִין (סג): אָמְרוּ: "וְלֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ"
— אֲזִהְרָה לַמִּסִּית, מִסִּית בְּהִדְיָא כְּתִיב בָּהּ (כתוב בו, במסית,
במפורש): "וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּ וְיִרְאוּן וְלֹא־יִוָּסְפוּ לַעֲשׂוֹת"
(דברים יג, יב)? אֲלֵא אֲזִהְרָה לְמַדִּיחַ. וְכֵן אָמְרוּ בְּמִכְלָתָא
דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: "לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ" — אֲזִהְרָה לְמַדִּיחַ.
הַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב סָקִילָה. וְלִשְׁוֹן סִנְהֶדְרִין (סז):
מַדִּיחִי עִיר הַנִּדְחָת — בְּסָקִילָה. וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּפֶרֶק י" מִסִּנְהֶדְרִין (קיא.).

הַמִּצְוָה הַקפ"ו — הַצּוֹרֵת שֶׁנֶּצְטִינֵינוּ לְהַרְגַּ אֲנָשֵׁי עִיר הַנִּדְחָת

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שני ח' אדר

מתוך מהדורת חזק

אָמְרוּ: "וְלֹא-תַחֵס עֵינֶךָ עָלָיו" (דברים יג, ט). וְכָא הַפְּרוּשׁ
 (המשך הספרי שם): מְכַלל שְׁנָאֲמָר: "לֹא תַעֲמֹד עַל-דָּם רַעֲךָ"
 (ויקרא יט, טז) כֹּחַ אֵי אִתָּה עֹמֵד עַל דָּמוֹ שֶׁל זֶה (המסית)?
 תִּלְמֹד לֹמֵר: "וְלֹא-תַחֵס עֵינֶךָ".

הַמִּצְוָה הָעֲשָׂרִים — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָר הַמוּסָת מִלְלָמֵד זְכוּת
 עַל הַמְּסִית: וְאֶפְלוּ יוֹדֵעַ לוֹ זְכוּת — אֲסוּר לוֹ לְהַזְכִּירוֹ וְלֹא
 לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-תַחֲמַל" (דברים
 שם). וְכָא הַפְּרוּשׁ (ספרי, שם): וְלֹא תַחֲמַל, לֹא תִלְמַד עָלָיו
 זְכוּת.

הַמִּצְוָה הַכ"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָר הַמוּסָת מִלְשָׁתָק
 מִלּוֹמַר חֻבָּה הִידוּעָה לוֹ עַל הַמְּסִית מִמָּה שֶׁמִּבֵּיא (לפסוק
 דין לחובתו עד) לִידֵי קִיוֹם הָעֹנֵשׁ עָלָיו, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 "וְלֹא-תַחֲמַל עָלָיו" (שם). וְכָא הַפְּרוּשׁ (ספרי, שם): וְלֹא
 תַחֲמַל — לֹא תִלְמַד עָלָיו זְכוּת.

הַמִּצְוָה הַכ"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָר אֲדָם מִלְּהַתְּנֵבָא בְּשִׁמָּה
 (של עבודה זרה), וְהוּא, שִׂיאֵמַר שֶׁה' צִוָּהוּ לְעִבְדָּהּ אוֹ שֶׁהִיא
 עֲצָמָה צִוָּתָה עַל עֲבוֹדָתָהּ וְהִבְטִיחָה גְּמוּלָה וְעֹנֶשׁ, כְּמוֹ
 שֶׁמִּדְּמִים נְבִיאִי הַבַּעַל וְנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה. וְלֹא כָּא בְּכַתוּב לֹא
 מִפְּרֹשׁ מִיַּחַד בְּעֵינֵינוּ זֶה, כְּלוֹמַר: אֲזִהְרַת מִתְּנֵבָא בְּשִׁמָּה;
 אֲכַל נִתְבָּאָר בְּכַתוּב הָעֹנֵשׁ, שֶׁכֵּן נִדוֹן הַמִּתְּנֵבָא בְּשִׁמָּה
 בְּמִיתָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְאֶשֶׁר יִדְבֹר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמַת
 הַנְּבִיאִי הַהוּא" (שם יח, ב). וּמִיתָה זֶה בְּחֻנֵּק, כְּפִי הַכָּלָל
 שֶׁאֲצַלְנוּ שְׁמִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סֵתָם — חֻנֵּק. וְכָבֵר יִדוּעַ
 לָךְ הִסוּד שֶׁבִּאֲרָתִי לָךְ בְּכָלֵל י"ד מִן הַכָּלִלִים שֶׁקִּדְמוֹ
 לְמֵאֲמָר זֶה, וְהוּא אָמְרָם: לֹא עֹנֵשׁ הַכְּתוּב אֶל־אִם-כֵּן
 הִזְהִיר; וְהִנֵּה אֲזִהְרָתוֹ מִמָּה-שְׁנָאֲמָר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 לֹא תִזְכְּרוּ" (שמות כג, יג). כִּי אֵינוֹ מִן-הַנִּמְנָע שֶׁלֹּא אֶחָד
 מִזְהִיר עַל עֲנִינִים רַבִּים וְאֵין דִּינוֹ דִּין לֹא שֶׁבְּכָלִלוֹת, כִּינֵּן
 שְׁנִתְבָּאָר הָעֹנֵשׁ בְּכָל-עֵינֵינוּ וְעֵינֵינוּ. וּמִזֶּה יִבֹּאוּ דְּגִמָּאוֹת
 בְּמִקּוּמָן. וְכָבֵר נִתְבָּאָר דִּין מִצְוָה זֶה בְּפֶרֶק י"א מִסְּנֵה־דְרִין.

הַמִּצְוָה הַכ"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָרנוּ מִלְשָׁמוֹעַ נְבוּאוֹת
 מִתְּנֵבָא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, כְּלוֹמַר: שֶׁלֹּא נִדוֹן עֲמוֹ וְלֹא
 נִשְׁאָלָהוּ וְנֵאמַר לוֹ: מָה הָאוֹת שֶׁלָּךְ וּמָה רֵאֲיָתְךָ עַל דְּבָר
 זֶה, כְּדֶרֶךְ שְׁנַעֲשֶׂה עִם מִתְּנֵבָא בְּשֵׁם ה' (נביא אמת) — אֶלֶּא
 כְּשֶׁנִּשְׁמַעְמָהוּ מִתְּנֵבָא בְּשִׁמָּה נִתְרָה בּוֹ עַל כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ
 חֲבִיבִים בְּכָל-חֻטְאֵי; וְאִם יִתְמַיד בְּטַעֲנָתוֹ — נַעֲנִישָׁהוּ
 כְּרָאוּי לְפִי דִּינֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא נַחוּשׁ לְאוֹתוֹתָיו וְלֹא
 לְרֵאוּתָיו. וְעַל זֶה הִזְהִירנוּ בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִשְׁמַע
 אֶל-דִּבְרֵי הַנְּבִיאִי הַהוּא" (דברים יג, ד). וְכָבֵר נִתְבָּאָר דִּינֵי
 מִצְוָה זֶה בְּפֶרֶק י"א מִסְּנֵה־דְרִין (שם).

הַמִּצְוָה הַכ"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָרנוּ עַל נְבוּאוֹת שֶׁקָּר,
 וְהוּא שִׁיתְּנֵבָא בְּשֵׁם ה' אֶלֶּא שִׂיאֵמַר מָה שֶׁלֹּא אָמְרוּ ה',
 אוֹ מָה שֶׁאָמְרוּ יִתְעַלֶּה לְזוּלָתוֹ וּמִיָּחַס זֹאת לַעֲצָמוֹ וְיֵאמַר
 שֶׁה' אָמַר לוֹ דְּבָרִים אֵלּוּ, וְהוּא לֹא אָמְרָם לוֹ. וְלִשְׁוֹן
 הָאֲזִהְרָה בְּעֵינֵינוּ זֶה הוּא אָמְרוּ: "אֶפֶר הַנְּבִיאִי אֶשֶׁר יִזִּיד לְדָבָר

דְּבָר בְּשִׁמָּה אֵת אֶשֶׁר לֹא-צִוִּיתִיו לְדָבָר" (שם יח, ב).
 (ומהעונש נלמד אזהרה, על פי הכלל הי"ד). וְגַם הָעוֹבֵר עַל לֹא
 זֶה חֲבִיב חֻנֵּק; וְכִשְׁמֵנוּ אֶת-הַנְּחֻנֵּקִים אָמְרוּ (סנהדרין פט):
 "וְנִבְיָא הַשֶּׁקֶר". וְשֵׁם אָמְרוּ: שֶׁלֹּשָׁה מִיתָתָם בְּיַד אֲדָם:
 "אֶשֶׁר יִזִּיד לְדָבָר דְּבָר בְּשִׁמָּה" — זֶה הַמִּתְּנֵבָא מָה שֶׁלֹּא
 שָׁמַע; "אֵת אֶשֶׁר לֹא-צִוִּיתִיו לְדָבָר, הָא לְחִבְרוֹ צִוִּיתִי" —
 זֶה הַמִּתְּנֵבָא מָה שֶׁלֹּא נֵאמַר לוֹ; "וְאֶשֶׁר יִדְבֹר בְּשֵׁם אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים" — זֶה הַמִּתְּנֵבָא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְכִכְלֵן נֵאמַר:
 "וּמַת הַנְּבִיאִי הַהוּא" — וְכָל-מִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סֵתָם
 הָרִי הִיא חֻנֵּק. וְכָבֵר נִתְבָּאָר דִּינֵי נְבִיאִי שֶׁקָּר זֶה בְּפֶרֶק י"א
 מִסְּנֵה־דְרִין (שם).

הַמִּצְוָה הַכ"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָרנוּ שֶׁלֹּא לִירָא מִנְּבִיא
 הַשֶּׁקֶר אוֹ לְהַמְנִיעַ מִלְּהַרְגוֹ כִּינֵּן שֶׁהוּא מִתְּנֵבָא בְּשֵׁם ה',
 אֶלֶּא לֹא יִנְיָא מַעֲנֵשׁ כָּלֵל כִּינֵּן שְׁנִתְבָּאָר לָנוּ שֶׁקָּרוּ וְהוּא
 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ" (שם יח, כב). וְלִשְׁוֹן סִפְרֵי
 (שם): "לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ" — אֵל תִּמְנַע עֲצָמָךְ מִלְלָמֵד עָלָיו
 חֻבָּה". וְכָבֵר בְּאֲרָנוּ דִּינֵי מִצְוָה זֶה בְּאֵר הֵיטֵב בְּהַקְדָּמַת
 חִבּוּרָנוּ לְפָרוּשׁ הַמִּשְׁנָה.

הַמִּצְוָה הִ"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָרנוּ מִלְּהַשְׁבַּע בְּעֲבוֹדָה
 זָרָה, אֶפְלוּ לְעוֹבְדֶיהָ. וְכֵן לֹא יִשְׁבִּיעַם בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לָנוּ
 בְּאָמְרָם (מכילתא פרשת שופטים): לֹא תִשְׁבִּיעַ לְגוֹי בִּירְאָתוֹ.
 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ"
 (שמות כג, יג), שֶׁלֹּא תִשְׁבִּיעַ לְגוֹי בִּירְאָתוֹ, וְשֵׁם אָמְרוּ
 (במכילתא) עוֹד: "לֹא תִזְכְּרוּ" — שֶׁלֹּא יִדוּר בְּשֵׁם עֲבוֹדָה
 זָרָה. וּבְסִנְהֶדְרִין (סג): "לֹא תִזְכְּרוּ" — שֶׁלֹּא יֵאמַר אֲדָם
 לְחִבְרוֹ: שְׁמוֹר לִי בְּצַד עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוּנִית". וְהָעוֹבֵר עַל
 לֹא זֶה, כְּלוֹמַר: הַנִּשְׁבַּע דֶּרֶךְ רוּמָמוֹת בְּדָבָר מְכַל-
 הַנְּבִרָאִים שֶׁמֵּאֲמִינִים בּוֹ הַתּוֹעִים שֶׁהוּא אֲלֵהוּת — חֲבִיב
 מִלְּקוּת. אָמְרוּ בְּגִמְרָא סִנְהֶדְרִין, כְּשֶׁהִזְהִירוּ מִלְּחַבֵּק עֲבוֹדָה
 זָרָה וּלְנִשְׁקָה וּלְכַבֵּד לְפָנֶיהָ וְכִיּוּצָא בָּהּ מַמְעֶשֶׂה הַכְּבוֹד
 וְהָאֲהָבָה: עַל כָּלֵם אֵינוֹ לֹקָה חוּץ מִן-הַנּוֹדֵר בְּשִׁמָּה
 וְהַמְקַנֵּם (הנשבע) בְּשִׁמָּה. וְכָבֵר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זֶה בְּפֶרֶק
 ז' מִסְּנֵה־דְרִין.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִינִית — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָרנוּ מִמְעֶשֶׂה הָאוֹב,
 וְהוּא שֶׁמִּקְטִיר קִטְרֵת יְדוּעָה וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים מְסִימִים,
 וְנִדְמָה לוֹ שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ דְּבוּר מִתַּחַת שָׁחִיו (מתחת מקום
 החיבור של הזרוע אל הכתף) שְׁעוֹנָה לְמָה שִׁישָׁאֵל עָלָיו —
 וְזֶה מִינֵן מִמִּינֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל-תִּפְנוּ
 אֶל-הָאֲבֹת" (ויקרא יט, לא). וְלִשְׁוֹן סִפְרָא (פרשת קדושים):
 "אוֹב — זֶה פִּיתוּם (שם מכשף) הַמְּדַבֵּר מִשְׁחִיו". וְהָעוֹבֵר
 עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד — נִסְקָל; וְאִם לֹא נִסְקָל הָרִי זֶה בְּכִרַּת;
 וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֲבִיב חֻטְאָת קְבוּעָה, כְּלוֹמַר: (דוקא זה)
 הָעוֹשֶׂה אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּיָדוֹ וּמִתְעַסֵּק בָּהֶם בְּעֲצָמוֹ. וְכָבֵר
 נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זֶה בְּפֶרֶק ז' מִסְּנֵה־דְרִין.

הַמִּצְוָה הַתְּשִׁיעִית — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהָרנוּ מִמְעֶשֶׂה הִידְעוּנִי

לפי שפך היו עושים אבנים מצירות מעשה אמן לפני
הפסילים, ועליהן היו משתחווים לאותו הפסל. אמר
יתעלה: "ואכן משפית (מצוירת) לא תתנו בארצכם
להשתחות עליה" (ויקרא כו, א), והעובר על לאו זה —
חייב מלקות. ולשון ספרא (סוף פרשת בהר): "לא תתנו
בארצכם — בארצכם אין אתם משתחווים על האבנים,
אבל משתחווים אתם על האבנים בבית המקדש". וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בגמרא מגלה (כב).

המצוה הי"ג — האזהרה שהזהרנו מלנטוע אילנות
במקדש או אצל המזבח לנוי לו וליופי, אפלו נתכונן בכך
לעבודת ה', כיון שפך היו מכבדים גם לעבודה זרה שהיו
נוטעים לה עצים נאים, יפים למראה, בכתי עבודתם. אמר
יתעלה: "לא תטע לך אשורה כל-עץ אצל מזבח ה' אלהיך"
(דברים טז, כא), העובר על לאו זה — חייב מלקות. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בגמרא תמיד (כח), ושם נתבאר
שהנטיעה בכל-המקדש אסורה.

המצוה הקפ"ה — הצווי שנגטוינו להשמיד כל-עבודה
זרה ובתיה בכל-מיני השמדה והשחתה: לשבר, לשרוף,
להרוס ולכרות — כל-מין במה-שראוי לו, כלומר: במה
שיהיה יותר גמור ומהיר בהשמדתו. לפי שהפנה היא
שלא נשאיר לה זכר, והוא אמרו יתעלה: "אבד תאבדון
את-כל-המקומות" (שם יב, ב). ועוד אמר: "כי אם-פה תעשו
להם מזבחתיהם תתצו וגו'" (שם ז, ה), ואמר עוד:
"ונתצתם את-מזבחתם" (שם יב, ג). ויברך אנכי שנוכרה
בגמרא סנהדרין (צ). מצות עשה בעבודה זרה, אמרו
בתמיהה: "בעבודה זרה מאי (איזו) מצות עשה אכא
(ישנה)?! תרגמה (פירשה) רב חסדא: 'ונתצתם'". ולשון
ספרי (פרשת ראה שם): "מנין אתה אומר שאם קצץ אשורה
והחליפה אפלו עשר פעמים שחייב לקצצה? תלמוד
לומר: 'אבד תאבדון'". ושם אמרו: "ואבדתם את-שם
מן-המקום ההוא (שם) בארץ-ישראל אתה מצוה לרדוף
אחריהם, ואין אתה מצוה לרדוף אחריהם בחוצה לארץ".

המצוה הכ"ה — האזהרה שהזהרנו שלא להוסיף כלום
משל עבודה זרה על ממוננו אלא נתרחק ממנה ומבתייה
ומכל-המתיחס אליה, והוא אמרו יתעלה: "ולא תביא
תועבה אל-ביתך" (שם ז, כו). והנהגה מאיזה דבר ממנה
— לוקה. ובסוף מכות (כד). בארו, שהמבשל בעצי אשורה
— לוקה שמים: אחת משום "ולא-תביא תועבה אל-
ביתך", ואחת משום "ולא ידבק בידך מאומה" (שם יג, יח)
— (ראה מצות לא תעשה כד — שיעור יג); והבן זאת. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' מעבודה זרה.

המצוה הכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהנות בפקשיטים
שקשטו בהם עבודה זרה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תחמד
כסף וזהב עליהם" (שם ז, כח). ובספרא (ויקרא פרשה ב הלכה
יז) בארו, שצפוני נעבד אסורין, והסמיכו את-זה לאמרו

וגם הוא מין ממיני עבודה זרה, והוא: שיקח עצם עוף
ששמו ידוע וישים אותו בפיו ויקטר בקטרת ויאמר דברים
ויעשה מעשים עד שיהיה במצב הדומה למצב המתעלה
ותבואהו תרדמה וידבר עתירות. אמרו (סנהדרין סה):
"ידעוני — מניח עצם ידוע בפיו והוא מדבר מאליו". וכא
הלאו על ענין זה בלשון זה: "אל תפנו אל-האבת
ואל-הידענים" (ויקרא שם). ואל תחשוב שזה לאו
שבכללות — לפי שפבר חלקם כשהזכיר את הענש
ואמר: אוב או ידעוני, וחייב בכל-אחד מהם סקילה וקרת
למזיד, והוא אמרו יתעלה: "ואיש או-אשה כיהיה בהם
אוב או ידעני מות יומתו" (שם כ, כז). ולשון ספרא (קדושים
שם): "לפי שהוא אומר 'ואיש או-אשה כיהיה בהם אוב
או ידעוני', ענש שמענו אזהרה לא שמענו — תלמוד
לומר אל-תפנו אל-האבת ואל הידעונים" (שם יט, לא); וגם
העובר על לאו זה בשוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (סה).

המצוה השביעית — האזהרה שהזהרנו מלקסור מקצת
בגינו לנעבד (עבודה זרה) שהיה מפרסם בזמן מתן תורה
שהיה שמו מלך, והוא אמרו יתעלה: "ומנרעף לא-תתן
להעביר למלך" (שם יח, כא). עבודת עבודה זרה זו היתה,
כמו שנתבאר בפרק ז' מסנהדרין (סד), שמעביר אש
ומלכה אותה ולוקח מקצת בגיו ומסרו בידי המתעסק
בעבודה אותו הנעבד (כדי למוסרו לרשות עבודה זרה),
ומעבירו (האב) על אותה האש (על גבה) מצד לצד (ולא
בתוכה ממש), וכבר נכפל הלאו על מעשה זה ואמר:
"לא-ימצא בך מעביר בנו-ובתו באש" (דברים יח, י).
והעובר על לאו זה במזיד — חייב סקילה, וקרת אם לא
נסקל; ובשוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין.

יום שלישי ט' אדר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה יא. יב. יג.
מצות עשה קפה.

מצות לא תעשה כה. כב. מח. נ.
נא. ל. לג. לא. לב.

המצוה הי"א — האזהרה שהזהרנו מלעשות מצבה (מבנה)
שיתקבצו אליה ויכבדוה, אפלו נעשית לעבוד עליה את ה',
כל-זה כדי שלא נתדמה בעבודתו יתעלה לעובדי עבודה
זרה, לפי שפך היו עושים: בונים מצבות ושמים את
הנעבדים עליהן, והוא אמרו יתעלה באזהרה על כך: "ולא-
תקים לך מצבה אשר שגא ה' אלהיך" (דברים טו, כב);
והעובר על לאו זה — חייב מלקות.

המצוה הי"ב — האזהרה שהזהרנו מלעשות אבנים
מוכנות להשתחות עליהן, אפלו אותה ההשתחיה היא
לה' יתעלה. וגם זאת כדי שלא להתדמות לעובדי פסילים,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שלישי ט' אדר

מתוך מהדורת חזק

מפל־אלו — חַיֵּב מִלְּקוּת. וְנִכְפַּל הִלָּאוּ בְּעֵינָיו זֶה בְּלִשׁוֹן
 אַחֵר, וְהוּא אָמַר: "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן־תִּנְקַשׁ אֲחֵרֵיהֶם" (דברים
 יב, ל). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "הַשְּׁמֵר" — (בטוי של) בְּלֹא־
 תַעֲשֶׂה; "פֶּן" — (בטוי של) בְּלֹא־תַעֲשֶׂה; "תִּנְקַשׁ אֲחֵרֵיהֶם"
 — שְׁמַא תִּדְמָה לָהֶם וְתַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם וְיִהְיֶה לָּךְ לְמוֹקֵשׁ,
 שְׁלֹא תֵאמַר: הוֹאִיל וְהֵם יוֹצְאִין בְּאַרְגָּמָן (צבע אדום) אֲנִי
 אֲצֵא בְּאַרְגָּמָן; הוֹאִיל וְהֵם יוֹצְאִין בְּתֵלוּסִין, אֲףֹ אֲנִי אֲצֵא
 בְּתֵלוּסִין — וְזֶה ("תֵלוּסִין") מִן מַמְיָגֵי תַכְשִׁיטֵי הַצִּבָּא.
 וְיִדְוֶע לָךְ לִשׁוֹן סִפְרֵי הַנְּבוּאָה: "וְיִהְיֶה בְּיוֹם הַהוּא וּפְקֻדָּתִי
 (אֲעִנִישׁ) עַל־הַשָּׂרִים וְעַל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ... וְעַל כָּל־הַלְבָּשִׁים
 מִלְּבוּשׁ נְכָרִי" (צפניה א, ח). כָּל־זֶה לְשֵׁם הַרְחָקָה מֵהֶם וּגְנוּי
 לְכָל־מִנְהַגֵּיהֶם — אֲפִלּוּ בְּמִלְּבוּשׁ. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
 מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ו' מִשְׁבֶּת (סו:) וְגַם בְּתוֹסַפְתָּא שְׁבֶת (פרק ז,
 59). ח.

הַמִּצְוָה הַל"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּנַחֵשׁ (לחמר), כְּגוֹן
 זֶה שְׂאוּמֵרִים הֶהָמוּ: כִּינּוֹן שְׁחוּתֵי מִן־הַדֶּרֶךְ לֹא אֲצַלִּיחַ
 בְּמַעֲשֵׂי; אוֹ: הַדֶּבֶר הָרִאשׁוֹן שְׂרָאִיתִי הַיּוֹם הוּא דֶּבֶר פְּלוּגִי,
 וְדַאי אֲרוּיחַ הַיּוֹם דֶּבֶר. וְאִפֵּן זֶה נְפוּץ מֵאֵד אֲצֵל הַמוֹנֵי
 הַעַמִּים הַסִּבְלִים. וְכָל־הַעוֹשָׂה מַעֲשֶׂה עַל פִּי הַנְּחוּשׁ —
 לוֹקָה, לְפִי שְׂאֵמֶר יִתְעַלֶּה: "לֹא־יִמָּצֵא כָף וְגו' מְעוֹנָן
 וּמִנְחָשׁ" (דברים יח, י). וְכִבֵּר כָּפֵל צְוִי זֶה וְאָמַר: "לֹא
 תִנְחָשׁוּ" (ויקרא יט, כו). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים יח): "מִנְחָשׁ —
 כְּגוֹן הָאוֹמֵר: נִפְלָה פְתִי מִפִּי, נִפְלָה מִקְלִי מִיָּדִי, עֶבֶר נִחָשׁ
 מִמִּינִי וְשׁוּעַל מִשְׁמָאֲלִי". וּבִסְפָרָא (ויקרא יט, כו): "לֹא
 תִנְחָשׁוּ — כְּגוֹן אֵלּוּ הַמִּנְחָשִׁים בַּחֲלָדָה וּבַעֲוֹפֹת
 וּבַכּוֹכְבִּים וְכָל כִּיּוֹצֵא בָהֶם". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה
 זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִשְׁבֶּת (סו:) וּבְתוֹסַפְתָּא שְׁבֶת (תוספתא שבת פרק
 ז, ח).

הַמִּצְוָה הַל"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקִסּוֹם, כְּלוּמֹר:
 לַעֲזוֹר אֶת־כַּחַת הַשְּׁעָרָה (לעתיד) בְּאַחַד מַמְיָגֵי הַעוֹרְרוֹת.
 לְפִי שְׁכַל־בְּצֵלִי הַכַּחוֹת הַמַּגִּידִים מִה שִׁיְהִיָּה קִדְּם הַיּוֹתוֹ
 — לֹא יִתְכַּן לָהֶם דֶּבֶר זֶה אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂכַחַת הַשְּׁעָרָה
 שְׁלָהֶם חִזָּק וְיִאָרַע עַל־פִּירֵיב כְּפִי הָאֵמֶת וְהַנִּכּוֹן; לְפִיכָף
 מְרַגִּישִׁים מִה־שִׁיְהִיָּה, וְיֵשׁ לָהֶם יִתְרוֹן זֶה עַל זֶה כְּמוֹ שֵׁישׁ
 לְכָל־בְּנֵי־אָדָם יִתְרוֹן זֶה עַל זֶה כָּל־כַּחַת מַכַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ.
 וְהַכְרַחִי הוּא לְבַעֲלֵי הַכַּחוֹת הַשְּׁעָרָתִיִּים הָאֵלּוּ לַעֲשׂוֹת
 אִיזָה מַעֲשֶׂה כְּדִי לַעֲזוֹר בּוֹ אֶת־כַּחוֹ וְלַעֲזוֹד אֶת־פְּעֻלָּתוֹ
 (שֶׁל כַּח הַהִשְׁעָרָה). יֵשׁ מֵהֶם מִי שְׁמַכָּה בְּמַטָּה עַל הָאָרֶץ
 הַבָּאוֹת תַּכּוּפּוֹת וְצוּעַק צִעְקוֹת מִשְׁנֹת וּמִפְּנֵה מִחְשַׁבְתּוֹ
 וְעוֹשָׂה כָף זְמַן מִמֶּשֶׁךְ עַד שִׁיָּאָרַע לוֹ מַעֲזִין מִצַּב הַתַּעֲלָפוֹת
 וְיִגִּיד מִה שִׁיְהִיָּה — וְכִבֵּר רְאִיתִי זֹאת פַּעַם בְּמַעֲרֵב
 הַפְּנִימִי. וְיֵשׁ מֵהֶם מִי שְׂזוֹרֵק אֲבָנִים קִטְנוֹת בִּירִיעֵת עוֹר
 וּמֵאֲרִיף לְהַבִּיט בָּהֶן וְאֶחָד־כָּף יִגִּיד, וְזֶה מִפְּרִסָּם בְּכָל־
 מְקוֹם שֶׁעֲבָרְתִּי בּוֹ. וּמֵהֶם מִי שְׂזוֹרֵק חֲגוּרֵת עוֹר אֲרָפָה עַל
 הָאָרֶץ וּמִסְתַּפֵּל בָּהּ וּמִגִּיד. הַפְּנֵה בְּכָל־אֵלּוּ לַעֲזוֹר אֶת־
 הַכַּחַת שֵׁישׁ בּוֹ, לֹא שְׂאוֹתוֹ דֶּבֶר בְּעֵצְמוֹ פּוֹעֵל מַשְׁהוֹ אוֹ

יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַחֲמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם". הַעוֹבֵר עַל לֹא
 זֶה — חַיֵּב מִלְּקוּת. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג'
 מַעֲבֹדָה זָרָה (מח.).

הַמִּצְוָה הַמ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּכָרוֹת בְּרִית עִם
 הַכּוֹפְרִים וְלִהְיוֹתָם שְׂקֻטִּים בְּכַפִּירָתָם, כְּלוּמֹר שְׂבָעָה
 עֲמָמִין. וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִכְרַת לָהֶם בְּרִית" (שם
 ז, ב). וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה, בְּמִצְוָה קִפּוֹ, שְׁמִלְחָמַת
 שְׂבָעָה עֲמָמִין וְכָל מַה־שְּׁנֹאֲמֶר בָּהֶם, רְאוּי לְמִנּוֹתוֹ, וְאִין
 דִּינוֹ בְּמִצְוֹת שְׂאִינָן נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת.

הַמִּצְוָה הַמְשָׁלִימָה חֲמָשִׁים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ
 מִלְּחָמוֹל (לרחם) עַל עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה וּמִלְּשִׁבַּח שׁוֹם דֶּבֶר
 מִכָּל מַה שְׂמִיחָד לָהֶם, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תִחַנֵּם"
 (שם ז, ב), וְכֵאן בְּקִבְלָהּ (וּקִיבְלוּ חו"ל בַּעֲבֹדָה זָרָה כ:). "לֹא תִתֵּן
 לָהֶם חֵן". וְאֲפִלּוּ אָדָם מְעוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה שֶׁצִּוְּרָתוֹ נֹאָה
 — אֲסוּר לָנוּ לִוְמֹר: זֶה נֹאָה בְּצִוְּרָתוֹ אוֹ זֶה יָפֵה פָנִים, כְּמוֹ
 שְׁנִתְבָּאָר בְּגִמְרָא דִּילָן (שלנו). וּבְגִמְרָא עֲבֹדָה זָרָה
 יְרוּשְׁלָמִי (פרק א הלכה ט) אָמְרוּ: לֹא תִתֵּן לָהֶם חֵן —
 בְּלֹא־תַעֲשֶׂה.

הַמִּצְוָה הַנ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ שְׁלֹא יִדּוּרוּ עוֹבְדֵי
 עֲבֹדָה זָרָה בְּאַרְצֵנוּ כְּדִי שְׁלֹא נִלְמַד כְּפִירָתָם, וְהוּא אָמַר
 יִתְעַלֶּה: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יִחְטִיאוּ אֹתְךָ לִי" (שמות כג,
 22). וְאֲפִלּוּ רִצָּה הַגּוֹי לַעֲבֹד בְּמוֹשְׁבוֹתֵינוּ אִין זֶה מִתֵּר לָנוּ,
 עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבֹדָה זָרָה, וְאִין יִהְיֶה מִתֵּר
 לוֹ לְדוֹר, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: גֵּר תוֹשֵׁב. הַפְּנֵה בְּזֶה שֶׁהוּא "גֵּר"
 לַעֲזִינָן שְׁמִתֵּר לוֹ לְדוֹר בְּאַרְץ בְּלִבָּד. וְכָף אָמְרוּ (עבֹדָה זָרָה
 26. ד:): "אִיזָהוּ גֵר תוֹשֵׁב? זֶה שְׂקִבַּל עָלָיו שְׁלֹא לַעֲבֹד
 עֲבֹדָה זָרָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה*"; אֲכַל עוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה
 אֵל יִדּוֹר וְאִין מוֹכְרִין לוֹ קַרְקָעוֹת וְלֹא מִשְׁפִּירִין. וּבְמִפְרָשׁ
 29. בָּא לָנוּ הַבְּאוּר (שם כ:). לֹא תִתֵּן לָהֶם חֲנִיָּה בְּקַרְקַע. וְכִבֵּר
 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסִנְהֶדְרִין וּבַעֲבֹדָה זָרָה.

הַמִּצְוָה הַמְשָׁלִימָה שְׁלִישִׁים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּלַכַת
 אַחֲרֵי הַכּוֹפְרִים וּמִלְּהַתְנַהֵּג כְּמִנְהַגָם, וְאֲפִלּוּ בְּמִלְּבוּשֵׁם
 וּכְנוֹסִיָּהֶם בְּאוֹלְמִיָּהֶם, וְהוּא אָמַר: "וְלֹא תִלְכוּ בַּחֲקַת הַגּוֹי
 אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם" (ויקרא כ, כג). וְכִבֵּר נִכְפַּל לֹא
 זֶה בְּאַמְרוֹ: "וּבַחֲקִיתֵהֶם לֹא תִלְכוּ" (שם יח, ג). וְכֵאן הַפְּרוּשׁ
 36 (ספרא פרשת אחרי־מוֹת): לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא בַּחֲקִים הַחֲקוּקִים
 לָהֶם וְלַאֲבוֹתֵיהֶם. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם): "וּבַחֲקִיתֵהֶם לֹא
 תִלְכוּ — שְׁלֹא תִהְלְכוּ בְּנוֹסוֹת שְׁלָהֶם, בְּדְבָרִים הַחֲקוּקִים
 לָהֶם, כְּגוֹן תְּרִטּוֹת (מְקוֹם מִשְׁחָק לְאָדָם) וְקַרְקָסוֹת (מְקוֹם
 מִשְׁחָק לְחַיּוֹת) וְהַאֲסִתְרִיּוֹת (אוֹלְמוֹת לְשִׁיחוֹת וְהַטּוֹת בַּעֲנִי
 41 דת) אֲלֵה הֵן מִיָּגִי מִסְּבוֹת שֶׁהֵיוּ מִתְּפִנָּסִים בָּהֶן לַעֲבֹדָת
 הָאֱלִילִים; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵלּוּ דְרָכֵי הָאֲמוּרִי שְׁמִנּוּ
 43 חֲכָמִים; רַבִּי יְהוּדָה בֶּן־בֶּתְרִיא אוֹמֵר: שְׁלֹא תִנְחָזֵר (יִגְלַח
 44 שַׁעְרָתוֹ בַּחֲרָה — עוֹגָה) וְלֹא תִגְדֵּל צִיצִית (בְּלוּרִית בְּרַאשׁוֹ)
 45 וְשְׁלֹא תִסְפֹּר קוֹמִי" (גִּילוּחַ הַשַּׁעַר שְׁכַנְגַּד פְּנִינִי). וְהַעוֹשָׂה דֶּבֶר

מֵאֵד, לִפִּי שֶׁהַדְּבָרִים הַנִּמְנָעִים לְחֻלּוּטִין נֶעֱשִׂים אֶפְשָׁרִים
בְּעֵינֵי הַסִּבִּלִים וְהַנָּשִׁים וְהַנְּעָרִים, וּמִחֲשָׁבָתָם מִתְרַגֵּלֶת
לְקַבֵּל אֶת-הַנִּמְנָעוֹת וְלַחֲשׁוֹב שֶׁהֵם אֶפְשָׁרִים לִהְיוֹת. וְהֵבֵן
זֹאת.

יום רביעי י' אדר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה לה. לח. לו. לז. לד.

מג. מד. מ. לט. מא. מה. קעא.

הַמִּצְוָה הַל"ה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְחַבֹּר (לאסוף)
קְבוּצוֹת שֶׁל שְׂרָצִים ו"לַחֲבָרִים" יחד, ולקבל מהן עצות שונות,
וְהוּא שִׁיאֲמַר דְּבָרִים (הַבְּרוּת וְצִירוּפֵי מִילִים מִשְׁנוֹת שֶׁל "שְׁמוֹת"
ו"לַחֲשִׁים") שֶׁמִּדְּמָה שֶׁהֵם מוֹעִילִים לָכֵף וְכָף, וּמְזִיקִים לָכֵף
וְכָף, וְלִשְׁוֹן סִפְרִי: "וְחִבֵּר חִבֵּר — אֶחָד חֹבֵר (אוסף)
אֶת-הַנֶּחֱשׁ וְאֶחָד חֹבֵר אֶת-הַעֲקָרָב", כְּלוּמֹר: הָאֲמִיר
עֲלֵיהֶם דְּבָרִים (לחשים) כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁכּוּהוּ לִפִּי דְמִיּוֹנוֹ. או
שֶׁאֲמַרְם עַל מְקוֹם נְשִׁיתָם כְּדִי לְהַשְׁקִיט הַכָּאֵב; וְהַעֲוֵבֵר
עַל לֹא זֶה — לֹאֲקָה. וְכָבֵר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּפֶרֶק ז' מִשְׁבֶּת (סו.).

הַמִּצְוָה הַל"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְרָדֹשׁ יָדִיעָה
מִן-הַמֵּתִים — כְּפִי מֵה שֶׁמִּדְּמִים (בְּדִמְיוֹנֵם הַכַּפְרָנִי) אוֹתָם
(הַרְשָׁעִים) שֶׁהֵם מֵתִים בְּאִמָּת (שֶׁלֵּהם רָאוּ בִּאֲמַת הַתּוֹאֵר
מֵתִים), אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם אוֹכִלִים וּמְרַגְשִׁים (שֶׁהֵרִי "רִשְׁעִים"
בַּחֲיִיהֶם קְרוּיִם מֵתִים" וְקִבְעוּ בְּדִמְיוֹנֵם) — שֶׁמִּי שֶׁעוֹשֶׂה כָּךְ
וְלֹכֵשׁ כָּךְ יְבוֹאֵהוּ הַמֵּת בִּשְׁנֵתוֹ וְיִגִּיד לוֹ מֵה-שִׁישְׁאָל עָלָיו.
וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִמָּצֵא כָּךְ וְגו' וְדָרַשׁ אֶל-הַמֵּתִים"
(שם). וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדָרִין (סו.): "דָּרַשׁ אֶל-הַמֵּתִים — זֶה
הַמַּרְעִיב עֲצָמוֹ וְהוֹלֵךְ וְלֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, כְּדִי שֶׁתִּשְׁרֶה
עָלָיו רוּחַ טְמֵאָה"; וְהַעֲוֵבֵר עַל לֹא זֶה — חֲזָב מִלְקוֹת.

הַמִּצְוָה הַל"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְשָׂאוֹל (לַהֲתִיעֵץ)
בְּעַל אוֹב וּמִלְבָּקֵשׁ יָדִיעָה מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה:
"לֹא-יִמָּצֵא כָּךְ וְגו' וְשָׂאֵל אוֹב" (שם). וְהַעֲוֵבֵר עַל לֹא זֶה,
כְּלוּמֹר: הַשְׂוֹאֵל בְּעַל אוֹב — אֵינּוּ חֲזָב מִיֵּתָה, אֲבָל דְּבָר
זֶה אֲסוּר (וְרָאָה לַעִיל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה ח — שִׁיעוּר יד.).

הַמִּצְוָה הַל"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְשָׂאוֹל (לַהֲתִיעֵץ)
בְּעַל יָדְעוֹנִי וְלִבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ יָדִיעָה (רָאָה לַעִיל לֹא תַעֲשֶׂה ט —
שִׁיעוּר יד), וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִמָּצֵא כָּךְ וְגו' וְשָׂאֵל
אוֹב יָדְעוֹנִי" (שם). וְלִשְׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשֵׁת קְדוּשִׁים): "'אֶל-
תִּפְנֵי אֶל-הָאֲבֹת וְאֶל-הַיָּדְעוֹנִים" (ויקרא יט, לא), אוֹב — זֶה
פִּיתוּם (שֶׁם מִכְשֵׁף שֶׁתִּרְגֹּמוּ: מַגְלָה נַעֲלָמוֹת) הַמְּדַבֵּר מִשְׁחִיר
(קוֹלוֹ נִשְׁמַע מִתַּחַת לַמְּקוֹם הַחִיבּוּר שֶׁל הַזֹּרֵעַ אֶל הַכֶּתֶף); וְיָדְעוֹנִי
— הַמְּדַבֵּר בְּפִיו — הָרִי אֱלוֹ (הֵם עֲצָמִם) בְּסִקְלָה; וְ
וְהַשְׂאֵל (הַמִּתִּיעֵץ) בְּהֵם בְּאֲזִהְרָה."

הַמִּצְוָה הַל"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִכָּל-מַעֲשֶׂה
הַכְּשָׁפִים, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִמָּצֵא כָּךְ וְגו' וּמִכְשָׁף"
(דְּבָרִים יח, י) וְהַעֲוֵבֵר עַל לֹא זֶה — חֲזָב סִקְלָה אִם הוּא

מִוְרָה עַל מַעֲשֶׂה. וְזוֹהִי טַעַם הַהֲמוֹן: כִּי כַּאֲשֶׁר מִתְאַמְתּוֹת
מִקְצַת אוֹתָן הַהֲגָדוֹת, חוֹשְׁבִים שֶׁפְּעֻלּוֹת אֱלוֹ מוֹרוֹת עַל מֵה
שִׁיָּהִיָּה. וְנִמְשָׁךְ (נִשְׁתַּרַשׁ מִתּוֹךְ הַרְגֵּל) הַדְּבָר אֲצִלָּם בְּטַעַם זֶה
עַד שֶׁחֲשָׁבוּ שֶׁמִּקְצַת אוֹתָן הַפְּעֻלּוֹת הֵן הַגּוֹרֵם שִׁיָּהִיָּה מֵה
שִׁיָּהִיָּה, כְּמוֹ שֶׁמִּדְּמִים בְּעָלֵי מִשְׁפָּטֵי הַכּוֹכָבִים. לִפִּי
שֶׁמִּשְׁפָּטֵי הַכּוֹכָבִים אֵינֶם אֱלֹא מִן-הַסּוֹג הַזֶּה, כְּלוּמֹר:
שֶׁהֵם מִין מִמִּינֵי (חֹשׁ מַחֲשִׁי) עוֹרְרוֹת-הַכֶּחַ (בַּנֶּפֶשׁ); לָכֵן אֵין
שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שְׂוִים בְּאִמָּתָה הַגָּדֵת הַעֲתִידוֹת, אֶף-עַל-פִּי
שֶׁהֵם שְׂוִים בִּידִיעַת הַמִּשְׁפָּטִים (חֲכַמַת הַכּוֹכָבִים). וְהַעֲוֹשֶׂה
אֵינָה מַעֲשֶׂה שִׁיָּהִיָּה מִהַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה וְזוּלָתָם, מִכָּל-מֵה
שֶׁנִּהְיָה בְּדָרְךָ זֶה — נִקְרָא: קוֹסֶם, אָמַר ה' יִתְעַלֶּה:
"לֹא-יִמָּצֵא כָּךְ [וְגו'] קֶסֶם קְסָמִים" (דְּבָרִים יח, י). וְלִשְׁוֹן
סִפְרִי (שם): אֵינָהוּ קוֹסֶם? זֶה הָאוֹחֵז בְּמִקְלוֹ וְאוֹמֵר: אִם
אֵלֶּךְ, אוֹ לֹא אֵלֶּךְ. וְעַל סוֹג זֶה שֶׁל עוֹרְרוֹת הַמִּפְרָסֶם בְּאוֹתוֹ
הַזֶּמֶן אָמַר הַנִּבְיָא: "עַמִּי בַּעֲצוֹ יִשְׁאֵל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ"
(הוֹשֵׁעַ יב). וְהַעֲוֵבֵר בְּמַעֲשֶׂה זֶה — חֲזָב מִלְקוֹת, כְּלוּמֹר:
הַקּוֹסֶם וּמַגִּיד עֲתִידוֹת עַל-יָדֵי מַעֲשֶׂה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, לֹא
הַשְׂוֹאֵל אֶת-הַקּוֹסֶם; אֲבָל שֶׁאֵלֶּת הַקּוֹסֶם (בַּלְבָּד) מַגִּיד מֵאֵד
(אִף שֶׁאֵין חֲיִיבִים עֲלֵיהֶם מִלְקוֹת). וְכָבֵר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּגִמָּרָא סְנֵהֲדָרִין (סו.) וּבְתוֹסֶפֶתָא שְׁבֶת
(פֶּרֶק ז, ח) וּבְסִפְרִי.

הַמִּצְוָה הַל"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְכָּנוּ מַעֲשִׂינוּ
בְּבַחֲרִית הַזְּמָנִים עַל פִּי מַעֲרֻכּוֹת הַכּוֹכָבִים (אִיטַצְטַגְנוֹת),
וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר: יוֹם זֶה רָאוּ לַפְּעֻלָּה פְּלוֹנִית וְנִתְפָּנוּ
לַעֲשׂוֹת, אוֹ יוֹם זֶה לֹא רָצִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּעֻלָּה פְּלוֹנִית
וְנִמְנָע מִלַּעֲשׂוֹתָהּ. וְזֶה אָמַר: יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִמָּצֵא כָּךְ וְגו'
מַעֲוֹן" (דְּבָרִים שם). וְכָבֵר נִכְפַּל לֹא זֶה וְאָמַר: "וְלֹא
תַעֲוִינִי" (ויקרא יט, כו). וְלִשְׁוֹן סִפְרָא (שם פֶּרֶק ו הַלְכָה ב): לֹא
תַעֲוִינִי — אֱלוֹ נִוְהֵנִי הַעֲתִים. לִפִּי שֶׁהוּא נִגְזֹר מִן "עוֹנָה",
כְּלוּמֹר: לֹא יִהְיֶה בְּכֶם קוֹבֵעַ עֲתִים הָאוֹמֵר: עַת פְּלוֹנִית
טוֹבָה וְעַת פְּלוֹנִית רָעָה. וְגַם הַעֲוֵבֵר עַל לֹא זֶה — חֲזָב
מִלְקוֹת, כְּלוּמֹר: הַמּוֹדִיעַ אֶת-הַעוֹנוֹת, לֹא זֶה הַשְׂוֹאֵל
עָלֵיהֶן; אֲבָל גַּם הַשְׂאֵלָה עַל דְּבָר זֶה — אֲסוּרָה נֹסֶף עַל
הַיִּתְּוֹת דְּבָר בְּלִתי אֲמַתִּי. וְהַמְּכַנֵּן מַעֲשִׂיו לְזִמְן מִסִּים מִתּוֹךְ
חֲשׁוֹב שִׁיאֲשֶׁר אוֹ יַצְלִיחַ בְּאוֹתָהּ הַפְּעֻלָּה — הָרִי גַם (גַם
אִם הוּא שׂוֹאֵל בַּלְבָּד הָרִי) זֶה לֹאֲקָה, לִפִּי שֶׁעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה. וְעוֹד
בְּכָלל הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲסוּר מַעֲשֶׂה אַחֲרֵת הָעֵינִים. וְלִשְׁוֹן
חֲכָמִים (סְנֵהֲדָרִין סו.): "מַעֲוֹן — זֶה הָאוֹחֵז אֶת-הָעֵינִים",
וְהוּא סוֹג גְּדוֹל מִסּוֹגֵי הַתַּחֲבּוּלוֹת וְנוֹסֶף לָכֵף קְלוֹת (זוּרוֹת)
תְּנוּעַת הַיָּד, עַד שֶׁנִּדְמִים לְאֶדָם דְּבָרִים בְּלִתי אֲמַתִּים. כְּמוֹ
שֶׁאֵין רוֹאִים שֶׁהֵם עוֹשִׂים תְּמִיד, שֶׁמִּישֶׂהוּ לֹאֲקָה חֲבֵל בִּידוֹ
וְנִוְהֵנִי בְּכַנֵּף בְּגָדוֹ לַעֲנִי בְּנֵי אָדָם וְאַחֲרֵי-כֵן מוֹצִיאוֹ נָחֵשׁ;
אוֹ זֹרֵק טַבַּעַת לְאֹרִיר וּמוֹצִיָּאָה מִפִּי אָדָם שֶׁלְּפָנָיו וְכוּיָצָא
בְּזֶה מַמַּעֲשֵׂי אַחֲרֵת הָעֵינִים הַמִּפְרָסִים אֲצִל הַהֲמוֹן —
כִּלְמַעֲשֶׂה מֵאֵלֹו אֲסוּר, וְהַעֲוֹשֶׂה אוֹתוֹ נִקְרָא: אוֹחֵז אֶת-
הָעֵינִים וְהוּא מִין מִמִּינֵי הַכְּשָׁפִים וְלִפְיָכָה לֹאֲקָה. וְעַם זֶה
הוּא גּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת. וְהַהֲפָסֵד הַנִּגְרָם עַל-יָדֵי כָּךְ עֲצוּם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום רביעי י' אדר

מתוך מהדורת חזק

1 מזיד, וחסאת קבועה (שאינה תלויה בהשגת ידו של המקריב)
 2 אם הוא שוגג. אמר יתעלה: "מכשפה לא תחיה" (שמות
 3 כב, יז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (סז).
 4 המצוה המ"ג — האזהרה שהזהרנו מלגלח הצדעים,
 5 (חלק המצח שליד האוזן) והוא אמרו יתעלה: "לא תקפו פאת
 6 ראשכם" (ויקרא יט, כז). וגם הלאו הזה הוא כדי שלא
 7 להתדממות לעובדי עבודה זרה, לפי שפך היו עושים עובדי
 8 עבודה זרה שמגלחים צדעיהם בלבד. ולפיכך הצרכו
 9 לבאר במסכת יבמות (ה). ואמרו: "הקפת כל-הראש —
 10 שמה הקפה", שלא תאמר שתכלית האסור הוא גלות
 11 הצדעים והנחת שאר השער כדרך שעושים במרי עבודה
 12 זרה, אבל אם מגלח הכל הרי אין בכך התדממות להם —
 13 לפיכך הודיענו, שאסור לגלח הצדעים כלל בין לבדם
 14 בין עם כל-הראש; וחיב מלקות על כל-צדע מהם, ולפיכך
 15 לוקה שמים אם גלח כל-ראשו. והטעם שלא נמנה אלו
 16 כשתי מצות, אף-על-פי שלוקה שמים, מפני שאין בהם
 17 שני לשונות תחת לאו אחד. שאלו אמר: לא תקיפו פאת
 18 ראש מקיפין ופאת ראש משמאל והיינו מוצאים שחייבו
 19 עליהם שמים כי אז היה אפשר למנותם כשתי מצות; אבל
 20 הואיל והם בלשון אחד וענין אחד — הרי הם מצוה
 21 אחת. אף-על-פי שפא (שקבלנו) הפרוש (בכתוב), שלאו זה
 22 כולל חלקים שונים מהגוף ושהוא חיב על כל-חלק מהם
 23 לבדו, אין זה מחיב שיהיו מצות הרבה. וכבר נתבאר דיני
 24 מצוה זו בסוף מכות (כ); ולא זו אינן הנשים חיבות בו.
 25 המצוה המ"ד — האזהרה שהזהרנו מלגלח את-הזקן,
 26 ויש בו חמשה חלקים: הלחי העליון מצד ימין, והלחי
 27 העליון מצד שמאל, והלחי התחתון מצד ימין, והלחי
 28 התחתון מצד שמאל, ושכולת הזקן. וכבר בא הלאו
 29 בלשון זה: "ולא תשחית את פאת זקנך" (שם), לפי שהפל
 30 נקרא: זקן. ולא אמר ולא תשחית זקנך, אלא אמר: "ולא
 31 תשחית את פאת זקנך" — רצונו לומר: לא תשחית אף
 32 פאה אחת מכלל הזקן. ובא הפרוש שהן חמש פאות, כמו
 33 שחלקנו אותן. וחיב חמש מלקיות אם גלח הפל, ואפלו
 34 גלחן בבת אחת. ולשון המשנה (מכות כ): "ועל הזקן (אם
 35 גלחו) חמשה (מלקיות): שמים מכאן ושמים מכאן ואחת
 36 מלמטן, רבי אליעזר אומר: אם נטלן פלן פאחת — אינו
 37 חיב אלא אחת". ואמרו בתלמוד (שם כא): "אלמא קסבר
 38 רבי אליעזר (רואים אם כן שרבי אליעזר סובר) לאו אחד
 39 הוא". הרי זו ראיה ברורה שתפא קמא (החולק על רבי
 40 אליעזר) סובר שהם חמשה לאוין וכך היא ההלכה. וגם זה
 41 היה דרך במרי עבודה זרה, כמו שמפרסם היום בקשויט
 42 נזירי האירופים שהם מגלחים את-זקנם. והטעם שאין
 43 למנותן כחמש מצות — לפי שהאזהרה שבה נאמרה
 44 בלשון יחיד והוא ענין אחד, כמו שבארנו במצוה
 45 שלפניה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף מכות; ומצוה
 46 זו אינן הנשים חיבות בה.

47 המצוה המשלימה ארבעים — האזהרה שהזהרנו גם
 48 הגברים מלהתקשט בתכשיטי הנשים, והוא אמרו יתעלה:
 49 "ולא-ילבש גבר שמלת אשה" (דברים כב, ה). וכל-גבר
 50 שנתקשט או לבש מה שידוע באותו המקום שצורה זו
 51 מיחדת לנשים — לוקה. ודע שמעשה זה, כלומר:
 52 שהנשים מתקשטות בתכשיטי הגברים או הגברים
 53 בתכשיטי הנשים — יש שהוא נעשה לעורר את-הטבעים
 54 לזנות, כמו שמפרסם אצל העמים, ויש שנעשה למיני
 55 עבודה זרה כמו שמפרש בספרים המיוחדים לכך. ופעמים
 56 רבות שמתנים בעשיית מקצת הקמעות ואומרים (שכדי
 57 שיצליחו הקמעות, ראוי): שאם המתעסק בזה הוא איש —
 58 ילבש בגדי נשים ויתקשט בזהב ומרגליות ודומיהם; ואם
 59 היא אשה — תלבש שריון ותחגור כלי זין. וזה מפרסם
 60 מאד אצל בעלי הענין הזה.
 61 המצוה הל"ט — האזהרה שהזהרנו גם-כן מללכת
 62 בדרך הכופרים במה שהנשים לובשות בגדי הגברים
 63 ומתקשטות בתכשיטיהם, והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה
 64 כלי-גבר על-אשה" (שם). וכל-אשה המתקשטת בתכשיט
 65 מתכשיטי הגברים, שידוע באותו המקום שתכשיט זה
 66 מיחד לגברים — לוקה.
 67 המצוה המ"א — האזהרה שהזהרנו מלרשום בגופו בצבעי
 68 הפחול והסקרא (צבע בגון ירוק אדום) וזולתם, כדרך שעושים
 69 עובדי עבודה זרה במפרסם אצל בני מצרים עד היום.
 70 והאזהרה על כך, הוא אמרו יתעלה: "ויכתבת קעקע לא תתנו
 71 בכם" (ויקרא יט, כח); העובר על לאו זה — חיב מלקות, וכבר
 72 נתבאר דיני מצוה זו בסוף מסכת מכות.
 73 המצוה המ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשרוט את-עצמנו,
 74 כדרך שעושים עובדי עבודה זרה, והוא אמרו יתעלה:
 75 "לא תתגדדו" (דברים יד, א). וכבר נכפל לאו זה בלשון
 76 אחר, והוא אמרו: "ושרט לגפש לא תתנו בבשרכם" (ויקרא
 77 יט, כח). וכבר נתבאר בגמרא יבמות (יג): שגופיה
 78 דקרא (עיקר הפסוק) "לא תתגדדו" מבטי ליה (נצרך) לגופיה
 79 (למשמעותו הראשונית) דאמר רחמנא: (התורה אומרת) לא
 80 תעשו חבורה על מת (לאות אבל). ובגמרא מכות (כא).
 81 אמרו: "שריטה וגדידה אחת היא". ושם נתבאר ששל
 82 המת בין ביד בין בפלי — חיב; ועל עבודה זרה, בפלי
 83 חיב, ביד פטור, כמו שפא בספרי הנביאים: "וייתגדדו
 84 במשפטם בחבורות ובקמחים" (מלכים-א יח, כח) — (מכאן
 85 שדרך השריטה לעבודה זרה היא רק בבלי). וכבר אמרו (יבמות
 86 יג): שבכלל לאו זה, גם האזהרה מפלוג העם ומחלקת
 87 הרבים ואמרו: "לא תתגדדו — לא תעשו אגדות
 88 אגדות"; אבל גופיה דקרא הוא כמו שבארנו ואמרו: "לא
 89 תעשו חבורה על המת", וזה מעין דרש. וכן אמרם
 90 (סנהדרין קי): "כל-המתחזק במחלקת עובר בלאו, שנאמר:
 91 ולא-יהיה קלח וקצתו" (במדבר יז, ה), שגם הוא על דרך
 92 הדרש; אבל גופיה דקרא הרי הוא איים, כמו שבארנוהו

יִתְעַלֶּה: "דָּבָר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ
מִכָּל-חֲטָאֹת הָאֲדָם וְגו' וְהִתְדוּ אֶת-חֲטָאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ"
(במדבר ה, וז), וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא בְּפִרוּשׁ פְּסוּק זֶה: "לִפִּי
שָׁנְאַמִּר: '[וְהָיָה כִּי-יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאלֹהִי] וְהִתְדָּה אֲשֶׁר
חָטָא' (ויקרא ה, ה) — יִתְדָּה עַל חָטָא אֲשֶׁר חָטָא; 'עֲלֶיהָ'
— עַל הַחֲטָאֹת כְּשֶׁהִיא קַיִמָּת, לֹא מְשַׁנְשֶׁחֶתָּה. אֵין
בְּמִשְׁמַע שְׂיִתְדָּה הִיחִיד אֶלָּא עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. לִפִּי
שִׁפְסוּק זֶה, כְּלוּמַר אָמְרוּ יִתְעַלֶּה "אֲשֶׁר חָטָא עֲלֶיהָ" (שם)
נֶאֱמַר בְּפִרְשַׁת וִיקְרָא בְּמִטְמֵא מִקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוּ וְהִנְזַכְרִים
עֲמֹ (קבוצת חטאים שחייבים עליהם קרבן חטאת, עולה ויורד)
כְּמוֹ שֶׁכָּבַד בְּאֶרְנוֹ (מצוה עב — שיעור קצ), לִפִּיכָּךְ אָמַר כָּאֵן
בְּמִכְלָתָא, שֶׁלֹּא הֵינּוּ לְמִדִּים מִפְּסוּק זֶה אֶלָּא חֵיבוֹ הַיּוֹדֵי
לְמִטְמֵא מִקְדָּשׁ (קבוצת החטאים מאותו סוג בלבד); "מִנֵּין
אַתָּה מְרַבֵּה שָׁאֵר כָּל-הַמִּצְוֹת? אָמַר (פסוק נוסף בחומש
במדבר): דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְדוּ. וּמִנֵּין אַף מִיתוֹת
וּכְרָתוֹת? אָמַר: חֲטָאתָם, כָּל-חֲטָאתָם — לְרַבּוֹת מִצְוֹת
לֹא-תַעֲשֶׂה; כִּי יַעֲשׂוּ — לְרַבּוֹת מִצְוֹת עֲשֶׂה". וְשֵׁם אָמְרוּ
עוֹד: "מִכָּל-חֲטָאֹת הָאֲדָם" — מִמָּה שֶׁבִּינוּ לְבִין חֲבֵרוֹ:
עַל הַגְּנוּבוֹת וְעַל הַגְּזֻלוֹת וְעַל לִשׁוֹן הָרַע; 'לְמַעַל' —
לְרַבּוֹת הַנִּשְׁבָּע בְּשֵׁם לִשְׁקֵר וְהַמְקַלֵּל; 'וְאֲשֶׁמָּה הַנֶּפֶשׁ' —
לְרַבּוֹת כָּל-חֵיבֵי מִיתוֹת שְׂיִתְדוּ. יָכוֹל אַף הַנִּהְרָגִין עַל-פִּי
זוֹמְמִין? לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא 'וְאֲשֶׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא' כְּלוּמַר
שְׂאִינוּ חֵיב לְהִתְדוּת אִם יָדַע שֶׁלֹּא חָטָא, אֶלָּא הֵעִידוֹ עָלָיו
עַדִּי שֶׁקָּרָא. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁעַל כָּל-סוּגֵי הַחֲטָאִים
הַחֲמוּרִים וְהַקָּלִים וְאֶפְלוּ עַל מִצְוֹת עֲשֶׂה חֵיבִים עֲלֵיהֶם
וְדִי, וְלִפִּי שָׁנְאַמִּר הַצּוּרִי הַזֶּה, כְּלוּמַר "וְהִתְדוּ", יַחַד עִם
חֵיבוֹ הַקָּרְבָּן, הִנֵּה יָכוֹל לַעֲלוֹת בְּדַעַתְנוּ, שְׂאִין הַיּוֹדֵי לְבָדוֹ
מִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה אֶלָּא הִיא מֵהִנְזַכְרִים אַחֵר הַקָּרְבָּן,
לִפִּיכָּךְ הִצְרַכּוּ לְבָאֵר אֶת-זֶה בְּמִכְלָתָא בְּלִשׁוֹן זֶה: "יָכוֹל
בְּזִמָּן שֶׁהֵם מְבִיאִין (קרבן) מִתְדוּדִין; וּמִנֵּין אַף בְּזִמָּן שְׂאִין
מְבִיאִין? אָמַר: דָּבָר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְדוּ (בכל מצב). אֵין
בְּמִשְׁמַע וְדִי אֶלָּא בְּאֶרֶץ; מִנֵּין אַף בְּגֻלוֹת? אָמַר: וְהִתְדוּ
אֶת-עֲוֹנָם וְאֶת-עֲוֹן אֲבֹתָם" (שם כו, מ). וְכֵן דְּנִיָּאל אָמַר:
"לָךְ אֲדִנִּי הַצָּדִקָה וְלָנוּ בִּשְׁתַּת הַפָּנִים" (דניאל ט, ז). הִנֵּה
נִתְבָּאֵר לָךְ מִכָּל מַה-שֶׁהִזְכַּרְנוּ, שְׂהִיָּדֵינוּ מִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה
וְחוּבָה עַל הַחוּטָא עַל אֵיזָה חָטָא שֶׁחָטָא, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין
בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, בֵּין שֶׁהִבִּיא קָרְבָּן וּבֵין שֶׁלֹּא הִבִּיא קָרְבָּן,
חֵיב לְהִתְדוּת כְּמוֹ שְׂאֵמֵר יִתְעַלֶּה: "וְהִתְדוּ אֶת-חֲטָאתָם
אֲשֶׁר עָשׂוּ". וְלִשׁוֹן סִפְרָא (ויקרא טז, כא, פֶּרֶשׁת אַחֲרֵי מוֹת)
גַּם כֵּן: "וְהִתְדָּה — זֶה וְדִי דְּבָרִים". וְכָבַד נִתְבָּאֵרוּ דִּינִי
מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק אַחֲרוֹן מִפְּפִירִים (פז).

חֲכָמִים שֶׁהוּא שְׁלִילָה, לֹא אֶזְהָרָה, לִפִּי שֶׁהֵם בְּאֶרֶץ שְׁעָנִין
דָּבָר זֶה: שֶׁה' מוֹדִיעַ שֶׁהַחֹלֶק עַל הַכֹּהֲנִים וְטוֹעֵן לַעֲצָמוֹ
אֶת הַכֹּהֲנָה בְּדוּרוֹת הַבָּאִים לֹא יֵאָרַע בּוֹ מַה שְׂאֵרַע לְקַרֵּחַ
וְלֹא יִהְיֶה עֲנָשׁוֹ, הַבְּלִיעָה (כְּמוֹ שֶׁנַּעֲשׂוּ קֶרַח וְעֵדֻתוֹ), אֶלָּא
יִהְיֶה עֲנָשׁוֹ "כְּאֲשֶׁר דָּבָר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ" (שם), כְּלוּמַר:
הַצָּרַעַת, בְּאֶמְרוֹ יִתְעַלֶּה לְמֹשֶׁה: "הַבֹּא-נָא יָדְךָ בַּחֲזִיקָךְ
וְגו'" (שמות ד, ו), וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּעִזָּה (דברי הימים ב כו)
— (שֶׁנַּעֲשׂוּ בַצָּרַעַת בְּכָל חֵייו בְּגֻלָּל שֶׁחִלַּק עַל הַכֹּהֲנִים). אֶחָזֹר
לַעֲנִין הַמִּצְוָה וְאָמַר, שֶׁכָּבַד נִתְבָּאֵרוּ דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף
מִכּוֹת (כ.). וְהַעֲבֹר עַל לֹאוֹ זֶה — לִזְקָה.

הַמִּצְוָה הַקַּע"א — הַאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְתַּלֵּשׁ שְׁעַר
הָרֹאשׁ עַל הַמֵּתִים בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁים הַסִּכָּלִים, וְהוּא אָמְרוּ:
"וְלֹא-תִשְׁמְרוּ קֶרֶחַה בֵּין עֲנִיִּים לְמֵת" (דברים יד, א). וְכַפֵּל
לֹאוֹ זֶה בַּכֹּהֲנִים וְאָמַר: "לֹא-יִקְרָחַה קֶרֶחַה בְּרֹאשָׁם" (ויקרא
כא, ה), כְּדִי לְהַשְׁלִים הַדִּין, לִפִּי שֶׁמִּמָּה-שְׂאֵמֵר "בֵּין
עֲנִיִּים" הֵינּוּ אוֹמְרִים שֶׁרַק מִפְּאֵת פָּנִים בְּלִבְדֵּי אֶסוּר —
לִפִּיכָּךְ בְּאֵר וְאָמַר: "לֹא יִקְרָחַה קֶרֶחַה בְּרֹאשָׁם" לְחֵיב עַל
כָּל-הָרֹאשׁ כְּבִין הַעֲנִיִּים. וְגַם אִלּוּ אָמַר: "לֹא יִקְרָחַה קֶרֶחַה
בְּרֹאשָׁם" בְּלִבְדֵּי, הֵינּוּ אוֹמְרִים: בֵּין עַל הַמֵּת בֵּין שֶׁלֹּא עַל
הַמֵּת — לִפִּיכָּךְ בְּאֵר שֵׁם "לְמֵת". וְכָל-הַמִּגְלָה (הַקּוֹרָח)
כְּגִרִּים מְשַׁעַר רֹאשׁוֹ בְּתִלְיִשָּׁה עַל הַמֵּת דּוֹקָא — לִזְקָה,
בֵּין שֶׁהוּא כֶּהֱן גְּדוֹל אוֹ יִשְׂרָאֵל לִזְקָה עַל כָּל-קֶרֶחַה וְקֶרֶחַה
מִלְּקוֹת אַחַת. וְכֵן מַה-שֶׁכָּפַל בַּכֹּהֲנִים: "וּפְאֵת זָקֵנָם לֹא
יִגְלַחוּ וּבִבְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרֻטָּת" (שם) לֹא בָּא אֶלָּא
לְהַשְׁלִים תּוֹרַת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוּף מִכּוֹת (כא.).

יום חמישי י"א אדר ה'תשע"ג

יום שישי י"ב אדר ה'תשע"ג

יום שבת קודש י"ג אדר ה'תשע"ג

מצות עשה עג.

הַמִּצְוָה הַע"ג — הוּא הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהוֹדוֹת בַּחֲטָאִים
שֶׁחָטָאנוּ לְפָנָיו יִתְעַלֶּה (לְהִתְדוּת עֲלֵיהֶם) בְּדָבוּר, כְּשֶׁנִּשְׁבָּח
מֵהֶם — וְזֶה הַיּוֹדֵי וְעֲנִינוּ, שְׂאֵמֵר: "אֲנִי הַשֵּׁם! חֲטָאִיתִי,
עוֹיִתִי, פֶּשַׁעִיתִי וְעִשְׂתִּיתִי כָּךְ וְכָךְ". וְיִרְחִיב אֶת-הַדָּבוּר וּיְבַקֵּשׁ
כְּפָרָה בְּעֲנִין זֶה כְּפִי צָחוֹת לְשׁוֹנוֹ. דַּע, שֶׁאֶפְלוּ הַחֲטָאִים
שֶׁחֵיבִים עֲלֵיהֶם מִיָּנִי הַקָּרְבָּנוֹת הָאֵלֶּה שֶׁנִּזְכְּרוּ מִקְדָּם,
שֶׁבִּהֶם אָמַר יִתְעַלֶּה, שְׂמִי שְׁמִקְרִיבִים נִתְכַּפֵּר לוֹ — צְרִיךְ
עַל-כָּל-פָּנִים גַּם לְהִתְדוּת בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּתָם. וְהוּא אָמְרוּ

מלכים א ח סד-סו

ח סד ביום ההוא קדש המלך את-תוך החצר אשר לפני בית-יהוה פיעשה שם את-העלה ואת-המנחה ואת חלבי השלמים פרימזבח הנחשת אשר לפני יהוה קטן מהכיל את-העלה ואת-המנחה ואת חלבי השלמים: סה ויעש שלמה בעת-ההיא את-החג וכל-ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד-נחל מצרים לפני יהוה אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום: סו ביום השמיני שלח את-העם ויברכו את-המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל-הטובה אשר עשה יהוה לדוד עבדו ולישראל עמו:

מלכים א ט א-ג

א ויהי בכלות שלמה לבנות את-בית-יהוה ואת-בית המלך ואת כל-חשק שלמה אשר חפץ לעשות: ב וירא יהוה אל-שלמה שנית באשר נראה אליו בגבעון: ג ויאמר יהוה אליו שמעתי את-תפלתך ואת-תחנונך אשר התחננתה לפני הקדשתי את-הבית הזה אשר בנתה לשום-שמי שם עד-עולם והיו עיני ולבי שם כל-הימים:

רש"י

לחבירו: ננס פלוני ופסול לעבודה (שם נט ב):
 (סה) מלבוא חמת. שהיא בצפונה של ארץ ישראל:
 עד נחל מצרים. שהיא כנגדו בדרומה, באלה מסעי
 (במדבר לד פסוקים ח ה): שבעת ימים. של חינוך: ושבעת
 ימים. חג הסוכות, נמצא שאכלו ושתו ביום הכיפורים
 (מועד קטן ט א): (סו) לדוד עבדו. להודיע שמחל לו
 עונותיו, כדאיתא במועד קטן (שם): בשעה שבקש
 שלמה להכניס הארון לבית קדשי הקדשים, דבקו
 שערים זה בזה: ולישראל עמו. שמחל להם על עון
 יום הכפורים, ויצתה בת קול ואמרה: כולכם מזומנים
 לחיי העולם הבא (שם):
 (ג) והיו עיני ולבי. תרגום יונתן: ותהי שכנתי שריא
 ביה אם רעותי מתעבדא. יהא עיני שם, אם לבי וחפצי
 שם:

(סד) את תוך החצר. דברים ככתבן, דברי רבי
 יהודה. קדש את רצפת העזרה בקדושת מזבח, להקטיר
 על הרצפה (זבחים נט א): כי מזבח הנחשת. מזבח
 האבנים שעשה תחת מזבח הנחושת: קטן מהכיל את
 העולה ואת המנחה. שהרבו להביא. אמר לו רבי
 יוסי: והלא כבר נאמר (לעיל ג ד): אלף עולות יעלה
 שלמה על המזבח, שעשה משה, וכשאתה מגיע
 לחשבון אמות ולמנין עולות, זה של אבנים גדול משל
 משה, שמזבח משה מקום מערכתו אמה על אמה, וזהו
 היה מקום מערכתו עשרים וארבע על עשרים וארבע,
 הרי של שלמה חמש מאות שבעים ושש כשל משה
 (זבחים נט ב). אם כן מהו קידש המלך את תוך החצר,
 שקבע בו מזבח של אבנים מחובר ברצפה (שם סא):
 קטן מהכיל. בשל משה הוא אומר, כאדם שאומר

מצודת דוד

(סד) קדש המלך. בקדושת המזבח: תוך החצר. רצפת חצר
 הכהנים: כי עשה שם. על הרצפה ההיא: מזבח הנחשת. אשר
 עשה שלמה, כמו שנאמר בדברי הימים (ב ז ט): כי מזבח
 הנחושת אשר עשה שלמה וכו', רצה לומר: מזבח אבנים תחת מזבח נחושת שעשה משה במדבר: קטן מהכיל וכו'. היה קטן
 מלהחזיק כל הקרבנות המרובים: (סה) את החג. חנוכת הבית נקרא גם הוא חג, בהיותו קרוב אל החג. או נקרא חג בעבור
 רבוי הקרבנות, כמו (תהלים קי ח כז): אסרו חג, ורצה לומר אסרו קרבן: מלבא חמת. מן המקום שבאים בה לחמת, והיא בפאת
 הצפונית: עד נחל מצרים. שהוא בפאת הדרומי: שבעת ימים וכו'. בתחילה עשו שבעת ימי חנוכת הבית, ואחרי זה שבעת ימי
 החג, והרבו בהם בהקרבנות בעבור חנוכת הבית: ארבעה עשר יום. ללמד שהיו רצופים: (סו) ביום השמיני. מימי החג, הוא
 שמיני העצרת: שלח את העם. רצה לומר: נטלו ממנו רשות ללכת, כי לא הלכו ביום טוב, וביום המחרת טרם הלכו חזרו
 ליטול רשות, ולזה נאמר בדברי הימים (שם פסוק י) בכ"ג בחודש שלח את העם, והוא היום שאחר החג: לדוד עבדו. שקיים לו
 בהטחתו, אשר בנו היושב על כסאו בנה הבית: ולישראל עמו. על כי ראו אשר שרתה השכינה בהבית הבנוי:
 (ב) כאשר וכו'. רצה לומר: באופן מראה הנבואה שנראה אליו בגבעון: (ג) לשום שמי. לחול בה שמי, להיות בית ה': עיני
 ולבי. רצה לומר: השגחתי:

מצודת ציון

(סד) מהכיל. מהחזיק, כמו (לעיל ז כו) אלפים בת יכיל:
 (א) חשק. ענין תאוה:

הנחושת אשר עשה שלמה וכו', רצה לומר: מזבח אבנים תחת מזבח נחושת שעשה משה במדבר: קטן מהכיל וכו'. היה קטן
 מלהחזיק כל הקרבנות המרובים: (סה) את החג. חנוכת הבית נקרא גם הוא חג, בהיותו קרוב אל החג. או נקרא חג בעבור
 רבוי הקרבנות, כמו (תהלים קי ח כז): אסרו חג, ורצה לומר אסרו קרבן: מלבא חמת. מן המקום שבאים בה לחמת, והיא בפאת
 הצפונית: עד נחל מצרים. שהוא בפאת הדרומי: שבעת ימים וכו'. בתחילה עשו שבעת ימי חנוכת הבית, ואחרי זה שבעת ימי
 החג, והרבו בהם בהקרבנות בעבור חנוכת הבית: ארבעה עשר יום. ללמד שהיו רצופים: (סו) ביום השמיני. מימי החג, הוא
 שמיני העצרת: שלח את העם. רצה לומר: נטלו ממנו רשות ללכת, כי לא הלכו ביום טוב, וביום המחרת טרם הלכו חזרו
 ליטול רשות, ולזה נאמר בדברי הימים (שם פסוק י) בכ"ג בחודש שלח את העם, והוא היום שאחר החג: לדוד עבדו. שקיים לו
 בהטחתו, אשר בנו היושב על כסאו בנה הבית: ולישראל עמו. על כי ראו אשר שרתה השכינה בהבית הבנוי:
 (ב) כאשר וכו'. רצה לומר: באופן מראה הנבואה שנראה אליו בגבעון: (ג) לשום שמי. לחול בה שמי, להיות בית ה': עיני
 ולבי. רצה לומר: השגחתי:

תהלים עד א-ח

עד. א מִשְׁפִּיל לְאֶסֶף לָמָּה אֱלֹהִים זָנַחַת לִנְצַח יַעֲשֶׂן אַפְּךָ בְּצִיאַן מִרְעִיתֶךָ: ב זָכַר עֲדַתְךָ | קָנִיתָ קָדָם
 גְּאֻלַּת שְׁבֵט נַחֲלַתְךָ הִרְצִיּוֹן זֶה | שְׁכָנַת בּוֹ: ג הִרְיָמָה פְּעָמֶיךָ לְמִשְׁאֹת נִצַּח פְּלִי־הֶרַע אוֹיֵב בְּקֶדֶשׁ:
 ד שְׁאֲנוּ צִרְיֶיךָ בְּקֶרֶב מוֹעֶדְךָ שְׁמוֹ אוֹתָתָם אוֹתוֹת: ה יוֹדַע כְּמִבְּיָא לְמַעַלָּה בְּסִבְךָ-עֵץ קִרְדָּמוֹת: ו (כתיב
 ועת) וְעַתָּה פְתוּחִיָּה יָחַד בְּכִשְׁלִי וְכִילְפוֹת יִהְלָמוֹן: ז שְׁלַחוּ בָּאֵשׁ מִקֶּדֶשְׁךָ לְאַרְץ חֲלָלוּ מִשְׁכַּן-שְׁמֶךָ:
 ח אָמְרוּ בְלִבָּם נִינֵם יָחַד שָׂרְפוּ כָל-מוֹעֲדֵי-אֵל בְּאַרְץ:

רש"י

מסבך ואוחז את הקרדומות וכולען כמו שאמרו
 רבותינו כולוהו בלעתניהו חד תרעא דירושלים, בסבך
 עץ קרדומות לשון נאחז בסבך (בראשית כ"ב), העץ סובך
 אותם והם נסבכין בו: (ו) ועתה. אע"פ שהיה רואה
 שלפני הקב"ה קשה לא נמנע מלהלום כל פתחיה וכל
 שעריה יחד: בכשיל וכלפפות. כלי משחית של נגרים
 הם ובקרדומות באו לה תרגום יונתן בכשיליא, כילפות
 לשון ערבי הוא כך פירש דונש והוא מכלי הנגרים:
 יהלומון. האויבים: (ח) אמרו בלבם נינם יחד. נינם
 מושליהם וכן (לעיל ע"ב) ינון שמו, ואחריתו יהיה מנון
 (משלי כ"ט) כל מושליהם מחשבה א' להם הראשונים
 כאחרונים להזדווג לפטרונם של ישראל תחלה ואח"כ
 יזדווגו להם. ותדע שהרי שרפו כל מועדי אל שהיו
 בארץ כל בתי וועד שלו, פלשתים החריבו שילה
 נבכנדאצר החריב בית ראשון ואחרים החריבו בית
 שני:

(עד) (א) יעשן אפך. כל הכועס נחיריו מוציאין
 עשן: **(ב) קנית קדם.** לפני בריית עולם שנאמר (לקמן
 צ') מעון אתה היית לנו בטרם הרים יולדו: זה שכנת
 בו. תקון לשון הוא כמו (ישעיה מ"ב) זו חטאנו לו והוא
 כמו אשר שכנת בו: **(ג) הרימה פעמך למשואות**
 נצח. הגבה פעימות ובהלות שלך שיהו לאויביך
 למשואות נצח על כל אשר הרע האויב בבית המקדש,
 כן חברו מנחם עם ותפעם רוחו, למשואות לשון חורבן
 כמו שא"ה (שם ר'), תשאה שממה (סא"א): **(ד) מועדך.**
 הוא בית המקדש אשר נאמר בו ונועדתי לך שם: שמו
 אותותם. כשגברה ידם להחריבו אז שמו להם את
 אותות קסמיהם שהם אותות אמת ומה הם הקסמים
 קלקל בחצים שאל בתרפים: **(ה) יודע כמביא**
 למעלה בסבך עץ קרדומות. יודע האויב כשהיה מכה
 בשערי פתחי המקדש שהוא כמביא מכותיו למעלה
 ברקיע ומנין היה יודע שהרי היה רואה שהיה העץ

מצודת ציון

(א) זנחת לנצח. עזבת כמו זנח ה' מזבחו (איכה ב): יעשן. הוא ענין
 כעס כי ע"י חמום הכעס נראה יוצא מהנחירים כמו עשן ואמר
 בלשון הנופל באדם כדי לשבר את האוזן: **(ג) פעמך.**
 הרגלים שפוסעין בהן וכן פעמי דלים (ישעיה כ"ו): למשואות.
 ענין חושך: **(ד) שאגו.** צעקו: מועדך. מל' וועד ואסיפה:
(ה) בסבך. הענף נקרא סבך ע"ש שמסתבכים ונאחזים זה
 בזה כמו נאחז בסבך (בראשית כ"ב): קרדומות. גרזנים:
(ו) פתוחיה. ענינו החתירה והחקיקה של צורות ודקלים כמו
 פתוחי חותם (שמות כ"ח): בכשיל וכלפפות. שמות כלים עשויים
 לשבר בהם אבנים: יהלומון. ענין הכאה ושכירה כמו יהלמני
 צדיק (לקמן קמ"א): **(ז) שלחו.** ענין הצתה והבערה: חללו. מל'
 חולין: **(ח) נינם.** ענין שררה כמו ינון שמו (לעיל ע"ב):

מצודת דוד

(א) זנחת לנצח. למה עזבת את ישראל זה זמן רב עד שנראה
 כאלו כן יהיה לעולם: יעשן. למה יעשן אפך בישראל שהמה
 הצאן שאתה רועם: **(ב) קנית קדם.** אשר קנית לך לעם מזמן
 קדום מאז גאלתם ממצרים והבאתם אל הר ציון ששכנת בו
 והוא מקרא קצר: **(ג) הרימה פעמך.** הרם רגליך ללכת
 להחשיך עד נצח את כל האויב העושה הרעה בבהמ"ק והוא
 הפוך כמו כל אויב הרע בקדש וכן כל תשא עון (הושע יד)
 ומשפטו כל עון תשא: **(ד) בקרב מועדך.** בתוך בה"מ מקום
 שהיו נועדים שם כל ישראל והשכינה עמהם: שמו אותותם
 אותות. אמרו שהאות שלהם הוא אות אמת כי עד לא הלך
 נ"נ על ירושלים עשה אותות לדעת אם יצלח כמ"ש שאל
 בתרפים ראה בכבד (יהזקאל כא) ובא לו האות ללכת ואחר
 שכבשה אמר שיש ממשות באלה האותות: **(ה) יודע וכו'.**
 כל מי שהביא קרדומו בסבך עצי הלבנון לחטוב ארזים

להביאם לבנין בה"מ היה נודע לו כאלו מביא למעלה לפני כסא הכבוד כי למצוה רבה היה נחשב בעיניו: (ו) ועתה. בעת
 החורבן כל פתוחי הזהב שעל הקירות היו הצרים הולמים ומשברים בכשיל וכלפפות: **(ז) שלחו באש מקדשך.** כמו שלחו אש
 במקדשך: לארץ. מקום שכינת שמך חללו והשפילו עד לארץ: **(ח) נינם יחד.** כל שריהם בעצה אחת: כל מועדי אל. כל
 המקומות המיועדות לה' בהכ"ג ובהמ"ד:

פרק שני

א כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה? הבהמה מועדת להלך בדרך ולשבר; היתה מבעטת, או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים – משלם חצי נזק. דרסה על הפלי ושברתו, ונפל על פלי אחר ושברו – על הראשון משלם נזק שלם, ועל האחרון משלם חצי נזק. התרנגולים מועדין להלך בדרך ולשבר; היה דליל קשור ברגליו, או שהיה מהדס ומשבר את הכלים – משלם חצי נזק.

ב כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה? הבהמה מועדת לאכול פרות וירקות; אכלה פסות, או פלים – משלם חצי נזק. במה דברים אמורים? ברשות הגזק; אבל ברשות הרבים – פטור; ואם נהנית – משלם מה שנהנית; כיצד

פירוש ברטנורא

ב א כיצד הרגל מועדת. כלומר, באיזה דבר הרגל מועדת. ומשני, לשבר בדרך הלוכה. בכך היא מועדת שמשברת כלים דרך הלוכה: הבהמה מועדת. רישא תנא אבות, רגל ממש, שדרסה ברגליה. וסיפא תנא תולדות, שבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר בגופה ובשערה ובשליף שעליה דרך הלוכה: היתה מבעטת. שינוי הוא זה, ותולדה דקדק, הלכך חצי נזק ותו לא: או שהיו צרורות מנתזין. אע"ג דלאו שינוי הוא אלא אורחיה הוא, אע"פ כן חצי נזק ותו לא, דהלכתא גמירא לה. וברשות הניזק קאמר, דברה"ר פטור, דצרורות תולדה דרגל ניהו לפטורם ברה"ר: ונפל על פלי אחר. ראשון נזק רגל הן ומשלמת נזק שלם. והאחרון על ידי צרורות נשבר, הלכך חצי נזק: דליל קשור ברגלו. כל דבר הנקשר ברגל התרנגולת קרוי דליל. ואית דגרסי דליל: מהדס. מוקד. ואית דמפרשי, חופר ברגליו בארץ, בדרך התרנגולים: משלם חצי נזק. דליל היינו צרורות, דבאותו דליל אריינהו לצרורות על הכלים. והידוס נמי כגון שהתו ואותן צרורות שברו הכלים: **ב כיצד השן מועדת.** באיזה דבר היא מועדת. ומשני, לאכול את הראוי לה: משלם חצי נזק. דמשונה הוא: בד"א וכו'. אאכלה פירות או ירקות קאי, דברה"ר

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

פרק זה בא ללמד פרטי הלכות בענין המועדים, ששינוי במשנה הקודמת (א, ד). וכשם שהפרק הקודם מתחיל ברגל, כמו שבארנו שם: "השור" היינו רגל, אף פרקנו פותח ברגל (המאירי).

כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה – כמו ששינוי במשנה הקודמת? **הבהמה מועדת להלך בדרך ולשבר** – כלים, אגב הלוכה, ברגלה או בגופה וכדומה (תוספות: "מלאכת שלמה" בשם ח"י יהושע). ברם, רוב המפרשים מבארים: כיצד הרגל מועדת – כלומר במה הרגל מועדת? לשבר בדרך הלוכה – שמשברת כלים אגב הלכה (וש"י; ברטנורא); ולא רק הרגל עצמה אלא אף תולדות הרגל מועדות בכך, שכן הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר – בגופה או בשערה או במשא שעליה (גמרא); לפיכך חייבים הבעלים לשלם נזק שלם. במה דברים אמורים? כששברה ברשות הניזק, אבל אם שברה ברשות הרבים, הבעלים פטורים, שכל אדם צריך לשמור שם על כליו. היתה מבעטת – ברגלה והזיקה, או שהיו צרורות – קסמים ואבנים קטנות, מנתזין מתחת רגליה – בדרך הלוכה, ושברה את הכלים – כלומר שהצרורות שניתזו נפלו על כלים ושיברום, משלם – בעל הבהמה, חצי נזק – שכן המבעטת אינה מהלכת כדרכה, וכיון ששיתתה מתוך כוונה להזיק, אין זו תולדה של רגל אלא תולדה של קרן, הלכך אין הבעלים חייבים אלא חצי נזק; ובצרורות שהיו מנתזין מתחת רגליה, אף על פי שהן תולדה של רגל, שהרי מהלכת היא כדרכה, מכל מקום, הואיל ולא הזיקה ברגליה או בגופה אלא מכוחה, אין בעל הבהמה משלם אלא חצי נזק; דין זה הלכה מפי הקבלה היא (גמרא); ודווקא כשהזיקה ברשות הניזק כדין נזקי הרגל. ברם, במבעטת, אפילו ברשות הרבים חייב, שהרי זו תולדה של קרן (ואם בעטה והתזיה צרורות דרך ביעוטה – בעייה היא בגמרא, תוך דיון בפירוש משנתנו, אם משלם חצי נזק או רבע נזק; עיין בבא קמא יט. א. ועיין רמב"ם הל' נזקי ממון ב. ה-י). **דרסה על הפלי** – דרך הלוכה, ברשות הניזק, ושברתו – ושברה את הכלי, ונפל – הכלי השבור, על פלי אחר ושברו – ונמצא שהכלי הראשון נשבר בדריסת רגלה, והשני מכוח רגלה, על ידי צרורות הראשון; הלכך על הראשון משלם נזק שלם – כדין נזקי רגל, ועל האחרון משלם חצי נזק – כדין צרורות. משנתנו באה להשמיע, שאף על פי שדרסה בחזקת כל כך שניתה השבר על כלי אחר ושברו, אין אנו אומרים ששיתתה מדרכה ומן הסתם להזיק נתכוונה, אלא אין זה שינוי, ונזקי רגל הם (תוספות). ויש מפרשים, שהמשנה באה להשמיענו, שיש לפעמים חיוב של נזק וחצי נזק על

מעשה אחד (נימוקי יוסף). התרנגולים מועדין להלך בדרך ולשבר – כלומר אף התרנגולים, וכן כל העופות, מועדים הם מתחלת לנזקי רגל, והוא הדין לנזקי שן (נימוקי יוסף). הנה דליל – היינו חבל או חוט, קשור ברגליו – של התרנגול (כל דבר הנקשר ברגל התרנגול נקרא "דליל" – רש"י), או שהיה מהדס – מקפץ; ויש מפרשים: חופר ברגליו בארץ (רמב"ם). ומשבר את הכלים – בזריקת הדליל עליהם, או בצרורות שניתזו על ידי ההידוס, משלם – בעל התרנגול, חצי נזק – כדין צרורות. ברם, אם הזיק התרנגול בדליל דרך הלוכה, הריהו משלם נזק שלם, שדבר המחובר לגופו כגופו הוא (הרא"ש; נימוקי יוסף).

במפרשים מבואר (על פי הגמרא), שמדובר במשנתנו בדליל של הפקר שנקשר מאליו ברגל התרנגול, או בדליל של בעל התרנגול, שהצניעו בביתו, ומצאו התרנגול ונסתבך בו, והרי בעל התרנגול אנוס הוא, שבכגון זה אם התרנגול שבר כלים בזריקת הדליל, אינו חייב אלא חצי נזק כדין צרורות. אבל אם נקשר התרנגול בדליל של בעליו שלא הצניעו כראוי, אף על פי ששבר את הכלים על ידי זריקת הדליל, חייב לשלם נזק שלם, כדין אבנו וסכיניו ומשאו שהניחום בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו (תוספות: הרא"ש; י"ט של שלמה").

באור משנה ב

כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה – כמו ששינוי לעיל (א, ד); **הבהמה מועדת לאכול פרות וירקות** – והוא הדין לחיה ולעופות ("מלאכת שלמה"). ברם, רוב המפרשים מבארים: כיצד השן מועדת – כלומר במה השן מועדת? לאכול את הראוי לה: כגון הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות – ולפיכך חייבים בעליה לשלם נזק שלם; ונקטה המשנה בתחילה: "לאכול את הראוי לה" לרבות חיה (וש"י; ברטנורא; "תוספות יום טוב"). בגמרא מובאת ברייתא, שאפילו אוכלים שהבהמה אוכלת על ידי הדחק הם בכלל "אוכל הראוי לה", וחייב עליהם נזק שלם. כן מובא בגמרא, שאם הבהמה שברה את הסל שהפירות בתוכו כדי לאכול את הפירות, בעליה משלמים נזק שלם לא רק על הפירות אלא אף על הסל, לפי שזו היא דרכה (בבא קמא יט. ב. ועיין רמב"ם הל' נזקי ממון ג. ו-ח). אכלה פסות, או פלים – היינו דברים שאין דרכה לאכלם, משלם חצי נזק – שהואיל ושינתה מדרכה, לפיכך דינה כקדן. במה דברים אמורים – שאם אכלה פירות וירקות משלם נזק שלם? ברשות הגזק – שאכלתם ברשות הניזק, שנאמר בנזקי שן (שמות כב, ד): "ובער בשדה אחר"; והוא הדין לנזקי רגל, שאין חייבים עליהם אלא ברשות הניזק, כמו שבארנו

מִשְׁלָם מַה שְׁנֵהֲנִיתָ? אֲכָלָה מִתּוֹךְ הָרֶחֱבָה – מִשְׁלָם מַה שְׁנֵהֲנִיתָ; מִצְדִּי הָרֶחֱבָה – מִשְׁלָם מַה שְׁהִיָּקָה. מִפְּתַח הַחֲנוּת – מִשְׁלָם מַה שְׁנֵהֲנִיתָ; מִתּוֹךְ הַחֲנוּת – מִשְׁלָם מַה שְׁהִיָּקָה.

ג. הַכֶּלֶב וְהַגִּידִי שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגֶּג וְשִׁפְרוּ אֶת הַכֶּלִים – מִשְׁלָם נֹזֵק שָׁלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹעֲדִין. הַכֶּלֶב שֶׁנִּטְלָה חֲרָרָה וְהָלַךְ לַגִּידִשׁ, אֲכָל אֶת הַחֲרָרָה וְהִדְלִיק אֶת הַגִּידִשׁ – עַל הַחֲרָרָה מִשְׁלָם נֹזֵק שָׁלֵם, וְעַל הַגִּידִשׁ מִשְׁלָם חֲצִי נֹזֵק.

ד. אֵיזָה הוּא תָם, וְאֵיזָה הוּא מוֹעֵד? מוֹעֵד – כָּל שֶׁהִעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים; וְתָם – מִשְׁיָחֹזֵר בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים; דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: מוֹעֵד – שֶׁהִעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה פְעָמִים; וְתָם – כָּל שֶׁהָיוּ הַתִּינוּקוֹת מְמַשְׁמָשִׁין בּוֹ וְאֵינוֹ נֹגֵחַ.

פירוש ברטנורא

פסוק דבעינן ובעיר בשדה אחר. אבל אכלה כסות וכלים אפילו ברה"ר חייב חצי נזק, דעבדי אנשי דמנחי כסות וכלים ברה"ר לפי שעה, והוי קרן ברה"ר וחייב: **משלם מה שנהנית**. לאו תשלומין מעלייתא, אלא אם אכלה דבר שדמיו יקרים רואים אותו כאילו הן שעורים, ואינו משלם אלא דמי שעורים בכול, שהוא שליש פחות ממה שהם נמכרים בשוק. ואם אכלה דבר שדמיו פחותים מן השעורים, משלם דמי אותו דבר שאכלה בכול. ואם אכלה דבר שהזיק לה, כגון שאכלה חטים, הואיל ולא נהנית פטור: **מצדי הרחבה משלם מה שהזיקה**. אם הלכה ועמדה בצדי הרחבה במקום שאין דרך שוורים ללכת שם, לאו ברה"ר דמי, ומשלמת מה שהזיקה:

ג מפני שהן מועדין. לקפוץ. וברשות הניזק קאמר, דתולדה דרגל היא: חררה. עונה שנאפיל על גבי גחלים: **על חררה משלם נזק שלם**. דהוי שן ברשות הניזק: **ועל הגדיש משלם חצי נזק**. דהוי כמו צרורות, דהלכתא גמירי לה שמשלם חצי נזק:

ד משיחוזר בו שלשה ימים. שרואה שוורים ואינו נוגח, חוזר לתמותו: **שלשה פעמים**. ואפילו ביום אחד. ואין הלכה כרבי [מאיר]. דלא הוי מועד עד שיעידו בו שלשה ימים: **ממשמשים בו**. מושכים אותו ומשחקים בו ואינו נוגח. ובהא הלכה [כר"מ] שאין שור מועד חוזר לתמותו עד שיהו תינוקות משחקים בו:

משניות מבוארות – קהתי

שם, בקפיצתם עליהם, **משלם נזק שלם** – כדין נזקי רגל, **מפני שהן מועדין** – לקפוץ, שדרכם בכך, והרי זה תולדה של רגל. **הכלב שנטל חררה** – עונה הנאפית על גבי גחלים, והיתה גחלת דבוקה בה, **והלך את החררה, לגדיש** – של בעל החררה, **אכל את החררה והדליק את הגדיש** – על ידי הגחלת, **על החררה משלם** – בעל הכלב, **נזק שלם** – כדין נזקי שן ברשות הניזק, שכן דרכו של כלב לאכול חררה, אף על פי שגחלים עליה, **ועל הגדיש משלם חצי נזק** – משום שדומה ל"צרורות". ויש מפרשים הטעם, לפי שהנזק משונה, שאין דרכו של כלב להדליק אש (והרמב"ם בפירושו למשנתנו).

בגמרא נחלקו אמוראים במהות חיובו של אדם על נזקי אש: לדעת רבי יוחנן "אשח משום חיציו", כלומר שאדם חייב על האש משום שהיא באה מכוחו, כאילו בידי הזיק, ודומה לזורק חץ ומוזיק את חברו. ולדעת ריש לקיש "אשח משום מוטו", כלומר שהתורה חייבה את האדם על נזקי האש משום שהאש נעשה כממונו, כשם שהוא חייב על נזקי שורו ובורו. והלכה כרבי יוחנן שאשח משום חיציו. ברם, בענין הגדיש שבמשנתנו האש באה על ידי הכלב, היינו שחיצו הכלב הם, והרי זה דומה ל"צרורות", הלכך חייב על הגדיש חצי נזק. כן מבואר בגמרא, שלדעת ר' יוחנן מדובר כאן כשהניח הכלב את הגחלת על הגדיש כדרכו, שבכגון זה חייב בעל הכלב על מקום הגחלת נזק שלם, ורק על שאר הגדיש חייב חצי נזק כדין צרורות (עיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ד

משנתנו באה לפרש מה ששינוי לעיל בפרק א משנה ד: "ושור המועד".

אֵיזָה הוּא תָם, וְאֵיזָה הוּא מוֹעֵד – כלומר איזה שור נקרא "מועד" לנזקי קרן, ואימתו הוא חוזר להיות תם לאחר שנעשה מועד? **מועד** – שור מועד הוא: **כָּל שֶׁהִעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים** – שנגח שלוש פעמים בשלושה ימים ולאחר כל נגיחה התרו בבעליו בפני בית דין שישמרנו, הרי זה נעשה מועד מכאן ואילך לחייב את בעליו נזק שלם. אבל אם נגח שלוש פעמים ביום אחד, אף על פי שהתרו בבעליו לאחר כל נגיחה, אינו מועד; **וְתָם** – וחוזר השור להיות תם, לאחר שנעשה מועד, **מִשְׁיָחֹזֵר בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים** – משראה שוורים שלושה ימים ולא נגחם; **דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: מוֹעֵד** – הוא השור, **שֶׁהִעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה פְעָמִים** – שנגח שלוש פעמים אפילו ביום אחד והתרו בבעליו לאחר כל נגיחה שישמרנו, **וְתָם** – וחוזר הוא להיות תם, **כָּל שֶׁהָיוּ הַתִּינוּקוֹת מְמַשְׁמָשִׁין בּוֹ וְאֵינוֹ נֹגֵחַ** – שמושכים אותו ומשחקים בו ואינו נוגח. והלכה כרבי יהודה ב"מועד" וכרבי מאיר ב"תם".

לפי הרמב"ם ההלכה היא כרבי מאיר, שאין שור מועד חוזר לתמותו עד שיהו

במשנה הקודמת. **אֲכָל בְּרִשׁוֹת הָרֶבִים** – אם אכלתם ברשות הרבים, **פָּטוּר** – מלשלם. ברם, אם אכלה כסות וכלים אפילו ברשות הרבים חייב לשלם חצי נזק. ואף על פי שיש לומר: הואיל והניזק עשה שנינו, שהניח כסותו וכליו ברשות הרבים, הרי ההלכה היא, שכל המשנה ובא אחר ושינה (היינו שהזיקו בשינוי) פטור, מכל מקום אין אומרים כן, לפי שדרך בני אדם להניח כסותם וכליהם ברשות הרבים עד שינוחו מעט, הלכך דינו כקרן. **וְאִם נִהְנֶיתָ** – אם נהנתה הבהמה מהפירות והיזקות שאכלה ברשות הרבים, שאין בעליה צריכים להאכילה עוד, **מִשְׁלָם מַה שְׁנֵהֲנִיתָ** – ולא מה שהזיקה, שאם אכלה פירות שדמיהם יקרים, רואים אותם כאילו הם שעורים, כגון אם אכלה עשר ליטראות תמרים, ישלם בעל הבהמה דמי עשר ליטראות שעורים (ורמב"ם); ואינו משלם אלא דמי שעורים בכול, היינו פחות שליש ממה שהם נמכרים בשוק. ואם אכלה דבר שדמיו פחותים מן השעורים, משלם דמי אותו הדבר שאכלה בכול. ברם, אם אכלה דבר שהזיק לה, הואיל ולא נהנתה, פטור (ורמב"ם; ברטנורא). ויש מפרשים: משלם מה שנהנית – כפי שהיה צריך ליקח שעורים למאכלה (ורש"י), כגון אם הוא רגיל להאכילה קב שעורים בכל לילה, ואכלה סאה שעורים של חברו, משלם מכל מקום דמי קב שעורים (החמאירי). ויש סוכרים (בגמרא). שאין אומדים בשעורים אלא בעמיר, היינו בתבן ובקש (ורש"י), כלומר שאפילו אכלה שעורים אינו משלם אלא דמי עמיר. **פִּיֶּצֶד מִשְׁלָם מַה שְׁנֵהֲנִיתָ** – כלומר אימתו אינו משלם ברשות הרבים אלא מה שנהנית? **אֲכָלָה מִתּוֹךְ הָרֶחֱבָה** – מן הפירות שהיו מונחים בתוך הרחבה, והוא מקום שדרכן של בהמות ללכת שם, **מִשְׁלָם מַה שְׁנֵהֲנִיתָ** – כמו שבארנו לעיל; **מִצְדִּי הָרֶחֱבָה** – אבל אם אכלה מן הפירות שהיו מונחים בצדי הרחבה, היינו במקום שאין דרך בהמות לילך שם, ואין דינו כרשות הרבים, **מִשְׁלָם מַה שְׁהִיָּקָה** – נזק שלם, כמו ברשות הניזק, ודווקא כשעמדה בצדי הרחבה, אבל אם עמדה ברחבה והחזירה ראשה ואכלה מצדי הרחבה, משלם מה שנהנית (דעת שמואל בגמרא; ורמב"ם הל' נזקי חסון 4, ט). **מִפְּתַח הַחֲנוּת** – אם אכלה הבהמה מן הפירות שהיו מונחים בפתח החנות, **מִשְׁלָם מַה שְׁנֵהֲנִיתָ** – שמקום זה דינו כרשות הרבים; **מִתּוֹךְ הַחֲנוּת** – אבל אם אכלה מהפירות שהיו מונחים בתוך החנות, שהיא רשות הניזק, **מִשְׁלָם מַה שְׁהִיָּקָה** – דמי כל הנזק.

באור משנה ג

הַכֶּלֶב וְהַגִּידִי שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגֶּג – שהניחום בעליהם בראש הגג הסמוך לחצרו של שכנם, וקפצו לתוך החצר, **וְשִׁפְרוּ אֶת הַכֶּלִים** –

ה שור המזיק ברשות הנזק, ביצד? נגח, נגף, נשך, רבץ, בעט; ברשות הרבים – משלם חצי נזק; ברשות הנזק – רבי טרפון אומר: נזק שלם, וחכמים אומרים: חצי נזק. אומר להם רבי טרפון: ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים, שהוא פטור, החמיר עליהם ברשות הנזק לשלם נזק שלם – מקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים לשלם חצי נזק, אינו דין שנחמיר עליה ברשות הנזק לשלם נזק שלם? אמרו לו: דיו לבא מן הדין להיות כנדון, מה ברשות הרבים חצי נזק, אף ברשות הנזק חצי נזק. אומר להם: אינו לא אדון קרן מקרן; אינו אדון קרן מרגל; ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים, החמיר בקרן – מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הנזק, אינו דין שנחמיר בקרן? אמרו לו: דיו לבא מן הדין להיות כנדון, מה ברשות הרבים חצי נזק, אף ברשות הנזק חצי נזק.

פירוש ברטנורא

ה נגח נגף וכו'. כולן תולדות קרן הן: דיו לבא מן הדין להיות כנדון. קרן ברשות הנזק שאתה מביא מדין קרן ברה"ר. דקאמרת קרן שהחמיר עליה ברה"ר אינו דין שנחמיר עליה ברשות הנזק. דיו להיות כנדון, בקרן ברה"ר, ולא יהיה חייב ברשות הנזק אלא חצי נזק כמו שהוא חייב ברה"ר: **אני לא אדון קרן מקרן.** כדאמרו לעיל, אלא קרן מרגל. מקום שהחמיר עליו בשן ורגל אינו דין שנחמיר בקרן: **דיו לבא מן הדין.** דסוף סוף אי לאו קרן ברשות הרבים לא משכחת צד קל וחומר. ורבי טרפון אע"ג דבעלמא אית ליה דיו, דמדאורייתא הוא, דכתיב (במדבר יב) הלא תכלם שבעת ימים, קל וחומר לשכניה י"ד יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, הלכך תסגר שבעת ימים ותו לא. מ"מ הכא לית ליה דיו, דסבירא ליה לר' טרפון דכי אמרינן דיו הויא דלא מפרך קל וחומר, כגון התם דשבעת ימים דשכניה לא כתיבי, אתא קל וחומר אייתי ארביסר, אתא דיו אפיק שבעה, ואוקי שבעה, אשתכח דאתי קל וחומר להני שבעה דאוקימנא ולא אפרך לגמרי. אבל הכא חצי נזק כתיב בין ברה"ר בין בחצר הנזק, ואתא קל וחומר ואייתי חצי נזק אחרינא ונעשה נזק שלם, אי דרשת דיו ותוקמיה אחצי נזק כדמעיקרא, אפרך ליה קל וחומר ולא אתי ולא מדי. ורבנן סברי דאפילו הויא דמפרך קל וחומר אמרינן דיו. והלכך כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

ברשות הניזק, אינו חייב לשלם אלא חצי נזק. **אמר להם** – רבי טרפון לחכמים: **אני לא אדון קרן מקרן** – קרן ברשות הנזק מקרן ברשות הרבים, כמו שדנתי לעיל, **אני אדון קרן מרגל** – קרן ברשות הנזק משן ורגל ברשות הנזק: **ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל, היינו ברשות הרבים, החמיר בקרן** – כלומר ומה רשות הרבים, שהקל בה הכתוב על שן ורגל להיות פטור, החמיר בה הכתוב בקרן לשלם חצי נזק, **מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הנזק** – כלומר רשות הנזק שהחמיר בה הכתוב על השן ועל הרגל לשלם נזק שלם, **אינו דין שנחמיר בקרן** – לשלם נזק שלם? **אמרו לו** – חכמים לרבי טרפון: **דיו לבא מן הדין להיות כנדון** – אף "קל וחומר" זה אינך דן אלא על יסוד קרן ברשות הרבים, שאילולא החומרה שהחמירה התורה בקרן ברשות הרבים לשלם חצי נזק, לא היית יכול לדון את הקל וחומר, ונמצא שעיקר הנידון הוא קרן ברשות הרבים, הלכך דיו לבא מן הדין להיות כנדון: **מה ברשות הרבים חצי נזק, אף ברשות הנזק חצי נזק** – בגמרא מבואר שאף רבי טרפון סובר "דיו לבא מן הדין להיות כנדון", שכן כלל זה נלמד מן התורה, שנאמר בפרשת מרים (במדבר יב, יד): "ואביה ירוק ירק בפניה, הלא תכלם שבעת ימים, תסגר שבעת ימים", ופירוש הדברים: אילו היה אביה כועס עליה וירוק בפניה לשם נזיפה בה, הלא היתה בושה ונכלמת שבעה ימים, קל וחומר כשהקדוש ברוך הוא כעס עליה ונזף בה, שתהא בניזיפתה ארבעה עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, ולכן "תסגר שבעת ימים": מכל מקום בענייננו אין רבי טרפון סובר "דיו", שלדעת רבי טרפון אין אומרים "דיו" אלא במקום שאין הקל וחומר מופרך על ידי "דיו", כגון במרים, שעצם ההסגר אינו כתוב במפורש אלא נלמד בקל וחומר, וכיון שאפשר היה לדון מקל וחומר, שתיסגר ארבעה עשר יום, בא הכתוב ללמד: דיו לבא מן הדין להיות כנדון, ולא תיסגר אלא שבעה ימים; אבל כאן על חצי נזק אין צורך בקל וחומר, שהרי מפורש הוא בתורה, אלא באים אנו לדון בקל וחומר שיהא נזק שלם ברשות הנזק, ואם אומרים "דיו", היינו שאינו חייב אלא חצי נזק, נמצא הקל וחומר מופרך לגמרי. הלכך ככגון זה אין אומרים "דיו". ומה שהשיב רבי טרפון לחכמים, שלא ידון קרן מקרן אלא קרן מרגל, לא השיב אלא לדבריהם של חכמים, שסוברים כאן "דיו", אבל לדעתו אפשר גם לדון קרן מקרן, כמו שדן בתחילה. וחכמים סוברים, שאומרים "דיו" אפילו במקום שזה מפרך את הקל וחומר, שכן לדעתם אף בפרשת מרים מופרך

התינוקות משחקים בו, ואפילו חזר בו שלושה ימים, אבל יש סוברים, שאפילו כשהתינוקות משחקים בו הוא חוזר לתמותו, ומכל שכן כשחזר בו שלושה ימים (הרא"ש, ש"י של שלמה).

באור משנה ה

שור המזיק ברשות הנזק – ששינינו לעיל (א, ד), שהוא מועד מתחילתו, **ביצד** – כלומר באיזה נזק מדובר ולדעת מי הוא מועד? **נגח** – השור בקרניו, **נגף** – בגופו, **נשך** – נעץ שיניו בבהמה בכוונה להזיקה, **רבץ** – על כלים בכוונה לשברם, **בעט** – ברגליו, בכוונה להזיק; כל שהזיק באחד מהאופנים הללו, שהם קרן ותולדותיה, **ברשות הרבים** – והשור הוא תם, **משלם** – בעל השור, **חצי נזק** – מגופו, כמו ששינינו בסוף פרק א; **ברשות הנזק** – ואם הזיק באחד האופנים האמורים, ברשות הנזק, **רבי טרפון אומר: נזק שלם** – אף על פי שהשור הוא תם, מכל מקום הואיל והזיק ברשות הנזק, חייב בעל השור לשלם נזק שלם. וזהו ששינינו לעיל (א, ד), ששור המזיק ברשות הנזק הוא מועד מתחילתו (לדעת רבי טרפון), כמו שבארנו שם. **וחכמים אומרים: חצי נזק** – שאין הבדל בנזקי קרן בין רשות הרבים לרשות הנזק, ואפילו הזיק ברשות הנזק, אם שור תם הוא, אין בעליו משלמים אלא חצי נזק בלבד. **אמר להם רבי טרפון** – לחכמים: והרי "קל וחומר" הוא שקרן ברשות הנזק משלמת נזק שלם: **ומה במקום שהקל** – הכתוב – **על השן ועל הרגל, היינו ברשות הרבים, שהוא פטור** – כלומר: ומה שן ורגל, שברשות הרבים הקל הכתוב עליהן להיות פטור, **החמיר עליהם** – הכתוב – **ברשות הנזק לשלם נזק שלם** – כמו שלמדנו לעיל (משניות א-ב בפרקנו), **מקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים לשלם חצי נזק, אינו דין שנחמיר עליה ברשות הנזק לשלם נזק שלם** – כלום אינו קל וחומר? **אמרו לו** – חכמים לרבי טרפון: **דיו לבא מן הדין להיות כנדון** – דבר הנלמד ב"קל וחומר" דיו שיהא דינו כדבר המלמד עליו, כלומר הואיל ואתה דן קרן ברשות הנזק מקרן ברשות הרבים, שהרי אמרת: "קרן שהחמיר עליה ברשות הרבים אינו דין שנחמיר עליה ברשות הנזק", לפיכך דיה לקרן ברשות הנזק שיהא דינה כקרן ברשות הרבים: **מה ברשות הרבים חצי נזק, אף ברשות הנזק חצי נזק** – כשם שאם נגח או נגף שור תם ברשות הרבים, אינו משלם אלא חצי נזק, כך גם אם נגח או נגף

ו אדם מועד לעולם, בין שוגג, בין מזיד, בין ער, בין ישן. סמא את עין חברו ושפר את הכלים – משלם נזק שלם. פרק שלישי

א המניח את הפד ברשות הרבים, ובא אחר ונתקל בה ושברה – פטור. ואם הזק בה – בעל החבית חב בנזקו. ושבירה פדו ברשות הרבים, והחלק אחר במים, או שלקה בחרסיה – חב. רבי יהודה אומר: במתכונ – חב; באינו מתכונ – פטור.

פירוש ברטנורא

ו בין ער בין ישן. אם היה ישן ובא אחר וישן בצדו, והזיק שני לראשון, חייב. ואם הזיק ראשון לשני, פטור. ואם שכבו יחד, כל אחד מהם שהזיק את חברו חייב. לפי ששניהם מועדים זה לזה: סימא את עין חברו. אפילו בשוגג חייב בנזק. אבל לא בארבעה דברים, דלא מחייב בארבעה דברים אלא מויד, או קרוב למויד: ג א המניח את הכד וכו' ושבירה פטור. לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: ואם הזק בה בעל החבית חייב. ואפילו הפקירה, שכל המפקיר נזקיו שלא היה לו רשות מתחלה לעשותו, כאילו לא הפקיר: או שלקה בחרסיה חייב. דסבר נתקל פושע הוא ולא אונס הוא, ולכך חייב: במתכונ חייב. אם נתכונ לזכות בחרסיה ובמים אחר שנשברה כדו, חייב בהזיקו, דהוי ליה בורו שהזיק. ואם לא נתכונ לזכות בהו, הואיל ועיקרו אנוס הוא, דסבר נתקל לאו פושע הוא, הרי החרסים והמים הפקר לאחר שנאנס, ולפיכך פטור. והלכה כר' יהודה דנתקל לאו פושע הוא. ומאחר דאנוס הוא ולא נתכונ לזכות בחרסיה ובמים, הוי כאילו לא היו מעולם שלו ופטור על נזקיהם:

משניות מבוארות – קהתי

ידי שנכשל בכד נפל ונפצע, או שהזק על ידי שברו הכד, בעל החבית – כלומר בעל הכד, שכן בלשון המשנה "היינו כד היינו חבית" (גמרא). חבית בנזקו – ואפילו הפקיר את הכד, שהמפקיר נזקיו במקום שאין לו רשות לעשותם מתחילה, חייב, כאילו לא הפקירם: ואף על פי שהחייב הוא מדין "בור", והרי בנזקו בור נאמר (שמות כא, לג): "ונפל שמה שור", ודרשו: "שור" ולא אדם, לא נאמר כן אלא לענין מיתתו, שאם נפל לתוכו אדם ומת, בעל הבור פטור מכופר, אבל אם הזק בו אדם, הריהו חייב (גמרא נח, ב). ושבירה פדו ברשות הרבים – כגון שנתקל בעל הכד, ונפלה ממנו כדו שהיתה מלאה מים, ונשברה, והחלק אחר במים – שפצע בחרסי הכד שנשברה, חב – בעל הכד בנזקו. ואף על פי שבעל הכד נתקל, סובר התנא שנתקל פושע הוא, כלומר הואיל ונתקל בעל הכד מחוסר זהירות (ולא מחמת תקלה), הרי זו פשיעה ולא אונס, הלכך חייב. רבי יהודה אומר: במתכונ – אם נתכונ בעל הכד לזכות בחרסים ובמים לאחר שנשברה כדו, חב – בנזקיהם, כדן בורו ברשות הרבים; באינו מתכונ – ואם לא נתכונ לזכות בהם, הואיל ואנוס הוא, שכן לדעת רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא, הרי החרסים והמים הפקר שלאחר נפילת אונס, וכאילו לא היו מעולם שלו, הלכך פטור – על נזקיהם (ברטנורא). ברם, לדעת תנא קמא הסובר נתקל פושע הוא, אף על פי שהפקיר את החרסים והמים, מכל מקום חייב, שהמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה חייב.

בארנו (כפי הרב מברטנורא ו"תוספות יום טוב") בכגון שהזק אדם במים או בחרסים לאחר נפילת הכד, היינו שהיתה לבעל הכד שהות לסלק את השברים או ליישב את המים, וסובר רבי יהודה, שאם הפקיר בעל הכד את החרסים והמים, הריהו פטור, לפי שנתקל אנוס הוא, והמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור. ואילו תנא קמא סובר שהוא חייב, לפי שלדעתו נתקל פושע הוא, והמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה חייב. ובגמרא מבואר, שתנא קמא ורבי יהודה נחלקו אף בכגון שהזק אדם בשעת נפילת הכד, שעדיין לא היתה שהות לבעל הכד לסלק את התקלה, שלדעת תנא קמא חייב, הואיל ונתקל פושע הוא, ולדעת רבי יהודה מתכונ חייב – כלומר אם בעל הכד שבר את כדו בכוונה, כגון שהפילה כדי שלא יינזק בה ("נימוקי יוסף"). אף על פי שנתקל, מכל מקום חייב. אבל באינו מתכונ פטור – כלומר אם לא נתכונ לשבור את הכד אלא להורידה מכתפו, ונתקל ונשברה, הואיל ובעל הכד אנוס הוא, שהרי לדעת רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא, לפיכך הוא פטור. מכל מקום לדעת ר' יוחנן עוסקת משנתנו בעיקרה בלאחר נפילה, והיא באה להשיענו, שלדעת רבי יהודה דווקא בכגון שהפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס הריהו פטור, אבל המפקיר נזקיו סתם הריהו חייב. ויש דעה אחרת בגמרא, והיא דעת אביי, שמשנתנו עוסקת בשני המקרים: בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה, שכן מדייק הוא ממה שנקטה המשנה שתי דוגמות של נזקים: "והחלק אחר במים או שלקה בחרסיה". שכוונת המשנה בדוגמה הראשונה להזיק שבשעת נפילה, ובדוגמה השנייה – להזיק שלאחר נפילה; אלא שנחלקו המפרשים בדעתו של אביי, אם בהזק לאחר נפילה מפרש הוא מכל מקום את מחלוקת התנאים כר' יוחנן, או שפרש בדרך

הקל וחומר על ידי "דיו", שהרי כתוב שם פעמיים על ההסגר של שבעת ימים: א. "תסגר שבעת ימים" (במדבר יב, יד); ב. "ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים" (שם שם, טו); וסוברים חכמים, שבפסוק ראשון מפורש ענין ההסגר לשבעת ימים, ולא בא הקל וחומר אלא ללמד על ארבעה עשר יום, ולפיכך בא הפסוק השני ללמד דין "דיו". ומכאן שאומרים "דיו" אפילו כשמופקר הקל וחומר. ברם, רבי טרפון סובר ששני הפסוקים – "תסגר שבעת ימים", "ותסגר שבעת ימים" – אינם באים אלא ללמד דין דיו: האחד באותו קל וחומר המפורש במרים; והשני, שבכל קל וחומר אומרים "דיו" שכן אפשר היה לומר: דווקא משום כבודו של משה נאמר שם "תסגר שבעת ימים", אבל בקל וחומר אחר אין אומרים "דיו", הלכך בא הכתוב השני להשיענו שדין "דיו" נוהג בכל מקום.

באור משנה ו

אדם – ששנינו לעיל (א, ד) שהוא מועד מתחילתו, מועד לעולם – שהוא משלם נזק שלם בכל נזקיו, בין שוגג – כשהזיק בשוגג, בין מזיד, בין ער, בין ישן – שאפילו הזיק כשהוא ישן, חייב. בירושלמי מבואר, כגון מי שהיה ישן ובא חברו לישון בצידו והזיקו, הרי הוא חייב. אבל אם הזיק הראשון לשני, הריהו פטור. ואם שכבו שניהם כאחד, כל המזיק את חברו חייב, לפי ששניהם מועדים זה לזה (ומב"ט). וכן מי ששכב לישון במקום שהיו מונחים כלים ושיברם תוך השינה, הרי הוא חייב. אבל אם הניחו שם כלים לאחר שכבר ישן ושברם, הריהו פטור. סמא את עין חברו ושפר את הכלים – או שיבר כלים של חברו, משלם נזק שלם – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה ללמד, שאם אדם סימא את עין חברו בשוגג דינו כמי ששיבר את כלי חברו, שאינו משלם אלא נזק בלבד; אבל שאר התשלומים של החובל בחברו, שהם צער רפיו שבת וכושת (מכבואר להלן פרק ח), אינו חייב אלא אם כן היה מזיד או קרוב למזיד (וש"י; ברטנורא; "נימוקי יוסף").

באור משנה א

פרק זה מוסיף ללמד באדם המזיק, ששנינו עליו במשנה הקודמת, שמועד הוא לעולם. משנתנו דנה במי שהניח או עשה תקלה ברשות הרבים, אלא שהיא תקלה שדרך בני אדם לעשותה.

המניח את הפד ברשות הרבים – כגון שהיה עיף והניח את כדו שם כדי להינפש (המאירי), ובא אחר ונתקל בה ושברה – ועבר אדם ונכשל בכד ושבר אותה, פטור – הנתקל מלשלם, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים כשהם מהלכים, מרוב מחשבותיהם וטרדות ענייניהם (גמרא; "נימוקי יוסף; המאירי). והיה לו לבעל הכד לשמור כדו שלא ייכשל בה אדם. ואם הזק בה – הנתקל, כגון שעל

ב השופך מים ברשות הרבים, והזק בהן אחר – חיב בנזקו. המצניע את הקוץ ואת הזכוכית, והגורר את גדרו בקוצים, וגדר שנפל לרשות הרבים, והזקו בהן אחרים – חיב בנזקו.

ג המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים, והזק בהן אחר – חיב בנזקו; וכל הקודם בהן זכה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל המקלקלן ברשות הרבים, והזיקו – חיבין לשלם; וכל הקודם בהן זכה. ההופך את הגלל ברשות הרבים, והזק בהן אחר – חיב בנזקו.

ד שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשו – הראשון חיב בנזקי השני. ה זה בא בבחינתו, וזה בא בקורתו; נשברה פדו של זה בקורתו של זה – פטור, שפלוה רשות להלך ולזה רשות להלך. ה'ה פעל הקורה ראשון, ובעל החבית אחרון; נשברה החבית בקורה – פטור פעל הקורה; ואם עמד בעל הקורה – חיב; ואם אמר לבעל החבית: עמד! – פטור. ה'ה פעל החבית ראשון, ובעל הקורה אחרון; נשברה החבית הקורה – חיב; ואם אמר לבעל החבית: עמד! – פטור. ה'ה פעל החבית ראשון, ובעל הקורה אחרון; נשברה החבית

פירוש ברטנורא

ב השופך מים ברה"ר. אע"פ דברשות קעבד, כגון בימות הגשמים שמותר לשפוך מים ברה"ר אפילו הכי אם הזק בהן אחר, חיב בנזקו: המצניע את הקוץ וכו'. וכגון שהצניע ברה"ר. וכן הגורר גדרו בקוצים והפריחן לרה"ר. אבל המצמצם בתוך שלו והזק בהן אחר, פטור. שאין דרך בני אדם להתחבך בכתלים:

ג לזבלים. שירקבו התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: כל הקודם בהן זכה. דקנסיהו רבנן: כל המקלקלים ברה"ר. ואפילו עושים ברשות, כגון בשעת הוצאת זבלים. אם הזיקו חייבים: היה הופך את הגלל. צואת בקר:

ד הראשון חיב בנזקי שני. וכגון שהיה יכול לעמוד ולא עמד, דפושע הוא. אבל לא היה יכול לעמוד, פטור, דהא קיימא לן נתקל לאו פושע הוא: ה היה בעל קורה ראשון וכו' פטור. שזה מהלך בדרכו וזה מיהר ללכת:

משניות מבוארות – קהתי

אחרת, וחולק על ר' יוחנן אף לגופה של ההלכה לדעת רבי יהודה (עיי' תוספות: הרי"ף: הרא"ש: ועיי' תוספות רבי עקיבא איגר).

הופך אותו כדי לזכות בו, והזק בהן אחר, חיב בנזקו – שהואיל ונתכוון לזכות בו, הריחו שלו, וחייב בנזקו.

באור משנה ד

שני קדרין – עושי קדרות של חרס, שהיו מהלכין זה אחר זה – בדרך, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשו – והזק, הראשון חיב בנזקי השני – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהראשון יכול היה לקום קודם שנתקל בו השני, וכיון שלא קם, הרי מחמת פשיעתו נתקל בו חברו, הלכך חייב הוא בנזקו; אבל אם לא היה יכול לקום, פטור, שהרי נתקל, וההלכה היא שנתקל אינו פושע אלא אנוס; ואף על פי שיכול היה להזהיר את השני, מכל מקום פטור, לפי שטורד היה בנפשו (דעת ר' יוחנן בגמרא: וכן פוסקים הרי"ף והרמב"ם). ויש דעה בגמרא, שאם יכול היה להזהיר, אף על פי שלא היה יכול לקום, הריחו חייב (דעת רב נחמן בר יצחק; ועיי' הרא"ש ותוספות רבי עקיבא איגר). ומכל מקום אינו חייב אלא כשהזק גופו של שני; אבל אם הזקו כליו, פטור, שאין החיוב כאן אלא משום נזקי בור, שכל תקלה תולדת בור היא, ואין אדם חייב על הכלים בבור (ורמב"ם הל' נזק ממון יג, ט).

באור משנה ה

זה בא בבחינתו, וזה בא בקורתו – היה אחד נושא חבית ובא אחר כנגדו כשהוא נושא קורה, ופגעו זה בזה; נשברה פדו של זה בקורתו של זה – כד וחבית היינו הך, כמו שכבר בארנו לעיל (משנה א), פטור – בעל הקורה, שפלוה רשות להלך ולזה רשות להלך – שלשניהם רשות להלך ברשות הרבים, והיה לו לבעל החבית להזהיר שלא יזקק בקורה. ה'ה פעל הקורה ראשון, ובעל החבית אחרון – שהיו מהלכים זה אחר זה; נשברה החבית בקורה, פטור בעל הקורה – שהיה לו לבעל החבית להזהיר שלא יתקרב לקורה שלפניו; ואם עמד בעל הקורה – כגון שעמד לנוח מכובד משאו (גמרא: ורמב"ם), ובעל החבית לא הרגיש בעמידתו, והמשיך בדרכו, ונשברה חביתו בקורתו של זה, חיב – בעל הקורה לשלם, שהיה לו להזהיר את בעל החבית המהלך אחריו, שיעמוד אף הוא, וכיון שלא הזהירו, הרי זה כאילו הזיקו בידי (ינימוקי יוסף); ואם אמר לבעל החבית: עמד! – שהזהירו בעל הקורה בעוד מועד שיעמוד, פטור – מלשלם נזק החבית. בגמרא מבואר, שאם עמד בעל הקורה לתקן

באור משנה ב

השופך מים ברשות הרבים – אפילו בזמן שרשאי לעשות כן, כגון בימות הגשמים, שמותר לשפוך מים ברשות הרבים, והזק בהן אחר – כגון שהוחלק במים ונפל, חיב בנזקו – מדין נזקי בור. המצניע את הקוץ ואת הזכוכית – ברשות הרבים, ולא הצניעם כראוי שלא יזיקו, והגורר את גדרו בקוצים – ובלטו לצד רשות הרבים, וגדר שנפל לרשות הרבים – ולא הפקירו, וכגון שהיה לו פנאי לפנותו ולא פניהו (ינימוקי יוסף). והזקו בהן אחרים – בקוץ או בזכוכית או בקוצים או במפולת הגדר, חיב בנזקו – כרם הגורר את גדרו בקוצים ומצמצם אותם בתוך שלו, אם הזק בהם אחר, פטור, שאין דרך בני אדם להתחבך בכתלים.

באור משנה ג

המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים – שירקבו התבן והקש וייעשו זבל לזבל את השדות, והזק בהן אחר – כגון שהחליק בו, חיב בנזקו – כדין בורו שהזיק; וכל הקודם בהן – הבא ונוטל אותם, זכה – שקנסוהו חכמים והפקירו את תבנו ואת קשו, כדי שלא יניחם ברשות הרבים. ואף על פי שהם כהפקר, מכל מקום אם הזק בהם אדם או בהמה, הרי המוציא חייב לשלם, שהמפקיר נזקיו שלא באונס חייב (תוספות יוס' טו). רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל המקלקלן ברשות הרבים – ואפילו עושים ברשות, כגון בשעת הוצאת זבלים לרשות הרבים (דמ"א; ברטנורא), כמו ששנו בברייתא: "בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים וצוברו כל שלושים יום, כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה, שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ"; והזיקו – מכל מקום אם הזיקו, חיבין לשלם – מה שהזיקו; וכל הקודם בהן זכה – בתוספות מבואר, שפיסקה זו אינה מוסבה על מה שמבואר לעיל: אפילו עושים ברשות. שהרי אם עושים ברשות, אין מקום לקנסם, אלא דין אחר הוא, ופירושו: וכל הקודם בהן – בזמן שמונחים ברשות הרבים שלא ברשות, כגון לאחר שלושים יום, זכה – בהם, מהטעם שבארנו לעיל, שקנסום חכמים, כדי שלא יקלקלו ברשות הרבים. ההופך את הגלל – צואת הבקר, ברשות הרבים – שהגלל הוא הפקר, וזה

בְּקוֹרָה – חֵיב; וְאִם עָמַד בְּעַל הַחֵבִית – פְּטוּר; וְאִם אָמַר לְבַעַל הַקּוֹרָה: עֲמֹד! – חֵיב. וְכֵן זֶה בְּאֵי בְּנֵי, וְזֶה בְּפִשְׁתָּנוּ. וְשֵׁנִים שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים; אֶחָד רִץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ, אִם שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִים, וְהָיָה זֶה אֶת זֶה – שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין.

ז הַמְּבַקֵּעַ בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וְהָיָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים; בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וְהָיָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד אַחֵר – חֵיב.

ח שְׁנֵי שְׁנָרִים תָּמִים שֶׁחָבְלוּ זֶה אֶת זֶה – מְשַׁלְּמִים בְּמוֹתָר חֲצִי נֹזֵק. שְׁנֵיהֶם מוֹעֲדִים – מְשַׁלְּמִים בְּמוֹתָר נֹזֵק שְׁלֵם. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד; מוֹעֵד בְּתָם – מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר נֹזֵק שְׁלֵם; תָּם בְּמוֹעֵד – מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר חֲצִי נֹזֵק. וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים

פירוש ברטנורא

ו אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אחד רץ ואחד מהלך בערבי שבתות וימים טובים, או שהיו שניהם רצים בשאר ימות השנה, שניהם פטורים. דבערבי שבתות וימים טובים מי שרץ רץ ברשות, שהולך לדבר מצוה להכין לצרכי שבת ויו"ט, ומשום הכי פטור. ובשאר ימות השנה כששניהם רצים, הואיל ושניהם משנים, שניהם פטורים:

ז המבקע. עצים: והזיק ברשות היחיד. של אחרים: ברשות היחיד. שלו: והזיק ברשות היחיד אחר. של אחרים: חייב. ואע"ג דברשותה קעביד ולא שכחו רבים שם דנימא הוה ליה לענין, אפילו הכי חייב:

ח במותר חצי נזק. שמן מה הזיקו של זה ויותר על נזקו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר, את החצי: מועד בתם משלם במותר. כלומר אם הוא

משניות מבוארות – קהתי

מצויים שם, היינו ברשות היחיד, הריהו חייב, שאדם מועד לעולם.

המבקע – עצים, ברשות היחיד – שלו, כגון בחצרו, אף על פי שברשות מבקע שם, והזיק ברשות הרבים – שניתזה בקעת לרשות הרבים והזיקה שם, ברשות הרבים – או שהיה מבקע ברשות הרבים, והזיק ברשות היחיד – של אחרים, אף על פי שאין רבים מצויים שם, ברשות היחיד – או שהיה מבקע ברשות היחיד שלו, והזיק ברשות היחיד אחר – של אחרים, אף על פי שבכגון זה היה מבקע ברשות, ואף אין רבים מצויים במקום הנזק, ולא עלה על דעתו שזיק במעשהו זה, בכל אלו חייב – לשלם בעד הנזק, לפי שאדם מועד לעולם, והיה לו להעלות על דעתו שעלול הוא להזיק על ידי בקעות שיינתזו, ולעשות מעשהו תוך זהירות יתירה.

באור משנה ח

משנתנו דנה: א. בשוורים שהזיקו זה את זה; ב. באנשים שחבלו זה בזה; ג. באדם ושור שהזיקו זה את זה.

שני שְׁנָרִים תָּמִים שֶׁחָבְלוּ זֶה אֶת זֶה – כגון שורו של ראובן ושורו של שמעון הזיקו זה את זה, ושניהם היו תמים, מְשַׁלְּמִים בְּמוֹתָר – במה שהזיק אחד את חברו יותר ממה שחברו הזיק אותו, חֲצִי נֹזֵק – כלומר מחצית ההפרש שבין ערך נזיקתם, כגון אם הזיק שורו של ראובן את שורו של שמעון במאה זוז, ושורו של שמעון הזיק את שורו של ראובן בארבעים זוז, משלם ראובן לשמעון שלושים זוז, שהם מחצית המותר, הואיל ואין התם משלם אלא חצי נזק, כמו ששינוי בסוף פרק א. שְׁנֵיהֶם מוֹעֲדִים – היו שני השוורים, שחבלו זה את זה, מועדים, מְשַׁלְּמִים בְּמוֹתָר נֹזֵק שְׁלֵם – את ההפרש כולו שבין נזיקתם, היינו ראובן משלם לשמעון שישים זוז, שהם המותר כולו, הואיל ומועד משלם נזק שלם. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד – היה שור אחד תם ושור אחד מועד: מוֹעֵד בְּתָם – אם הזיק המועד את התם יותר ממה שהתם הזיק אותו, כגון ששורו של ראובן היה מועד, ושורו של שמעון היה תם, ונמצא שהזיק המועד את התם במאה זוז, והתם את המועד בארבעים זוז, מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר נֹזֵק שְׁלֵם – חייב ראובן לשלם את ההפרש כולו שבין נזיקתם, היינו שישים זוז (מאה פוזות ארבעים): תָּם בְּמוֹעֵד – ואם הזיק התם את המועד יותר, כגון ששורו של ראובן היה תם ושורו של שמעון מועד, מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר חֲצִי נֹזֵק – חייב ראובן לשלם לשמעון את מחצית ההפרש, היינו שלושים זוז. כך מפרש הרא"ש את משנתנו. ולפי פירוש זה לשון "במותר" משמעו: במותר החבלה; ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שחייב תשלומו של התם בפני עצמו אינו אלא חצי נזק, מכל מקום כשתם ומועד הזיקו זה את זה כאחד, משלמים (נזק שלם או חצי נזק) במותר

משאו עליו, הואיל וכך דרכם של נושאי משא, היה לו לבעל החבית להרגיש בכך, לפיכך פטור בעל הקורה בנוקי החבית, ואפילו לא הזהירו שיעמוד, מפני שהוא טרוד בדרכו (בבא קמא לא, א; המאיד; רמב"ם הל' חובל ומזיק, ח). הִיָּה בְּעַל הַחֵבִית רֹאשׁוֹן, וּבְעַל הַקּוֹרָה אַחֲרָיו; וְנִשְׁפָּרָה הַחֵבִית בְּקוֹרָה, חֵיב – שלעולם על האחרון להיזהר שלא יתקרב לראשון ולא יפגע בו, וכיון שלא נזהר הרי זה כאילו הזיקו בידים בכוונה. וְאִם עָמַד בְּעַל הַחֵבִית – לנוח, פְּטוּר – בעל הקורה, לפי שלא הרגיש בעמידתו, וזה לא הזהירו שיעמוד, כמו שבארנו לעיל; וְאִם אָמַר לְבַעַל הַקּוֹרָה: עֲמֹד! – שהזהירו בעוד מועד שיעמוד, חֵיב – בעל הקורה. ברם, אם עמד בעל החבית לתקן משאו, אף על פי שלא הזהיר לבעל הקורה, הרי הוא חייב, כמו שבארנו לעיל. וְכֵן זֶה בְּאֵי בְּנֵי, וְזֶה בְּפִשְׁתָּנוּ – ונשרפה פשתנו של זה בנרו של זה, דינם כדין "זה בא בתביתו וזה בא בקורתו", ואין אומרים שהואיל והזיק זה מצוי, על בעל הנר להיזהר ביותר, או להיפך על בעל הפשתן להיזהר ביותר, אלא לעולם המהלך אחרון צריך להיזהר, ובלבד שהראשון לא יעמוד פתאום מבלי להזהירו.

באור משנה ו

משנתנו דנה באנשים שפגעו זה בזה תוך ריצה ברשות הרבים.

שְׁנֵיהֶם שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים – זה כנגד זה: אֶחָד רִץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ, אִם שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִים, וְהָיָה זֶה אֶת זֶה – כלומר שהזיקו זה בזה, שלא בכוונה (רש"י: וחספוט), שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין – שכל אחד גרם לעצמו חבלה זו (וחספוט). ויש מפרשים משנתנו כפשוטה, שאפילו הזיקו זה את זה ממש, אלא שלא התכוונו להזיק, הואיל ושניהם עשו מעשה, הרי הם פטורים (י"ם של שלמה: הגהות הגר"א בשם הרמ"ח). בגמרא מבואר, שמה ששינוי במשנתנו: "אחד רץ ואחד מהלך" היינו דווקא בערבי שבתות וימים טובים (הרמב"ם בפירושו למשנתנו: ברטנורא). שאף הרץ רץ ברשות, שמן הסתם רץ להכין צרכי שבת, או שמדובר בערב שבת בין השמשות, ואפילו כשהוא רץ לשאר עסקיו, הריהו רץ ברשות, שממהר הוא לגמור עסקיו מחמת כניסת השבת (רמב"ם הל' חובל ומזיק, ו, ט); הלכך אף הרץ פטור בנזקו של המהלך. אבל בשאר ימות השנה הרץ חייב, הואיל והוא שינה. ברם, אם היו שניהם רצים, והזיקו זה בזה, אפילו בשאר ימות השנה שניהם פטורים, הואיל ושניהם שינו.

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד במבקע עצים שהזיק, שבין שהיה מבקע ברשותו, בין שלא ברשותו, ובין שהזיק במקום שהרבים מצויים שם, היינו ברשות הרבים, בין במקום שאין הרבים

שְׁחָבְלוּ זֶה בָּזָה – מְשַׁלְמִים בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם. אִדָּם בְּמוֹעֵד וּמוֹעֵד בְּאִדָּם – מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם. אִדָּם בְּתָם וְתָם בְּאִדָּם; אִדָּם בְּתָם – מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם; תָּם בְּאִדָּם – מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר חֲצֵי נֶזֶק. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִף תָּם שְׁחָבְל בְּאִדָּם – מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם.

פירוש ברטנורא

הזיק את התם יותר ממה שהזיקו תם: אדם בתם משלם במותר נזק שלם. דאדם מועד לעולם: ותם באדם משלם במותר חצי נזק. דכתיב (שמות כ"א) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם, מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם, אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם: ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם. דרדוש כמשפט הזה, לדינא דסליק האי קרא מיניה, דבשור מועד מייר. והכי קאמר קרא, כמשפט הזה של שור מועד שמשלם נזק שלם. יעשה לו לכל שור שנגח את האדם ואפילו הוא שור תם. ואין הלכה כר"ע:

משניות מבוארות – קהתי

בתם יותר ממה שהתם חבל בו, מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם – כמו שבארנו לעיל בדין "מועד בתם", שהאדם מועד לעולם; תָּם בְּאִדָּם – אם התם הזיק את האדם יותר ממה שהאדם הזיק אותו, מְשַׁלֵּם – בעל התם, בְּמוֹתֵר חֲצֵי נֶזֶק – כמו שבארנו לעיל בדין "תם במועד". רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִף תָּם שְׁחָבְל בְּאִדָּם, מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם – שרבי עקיבא סובר: תם שנגח את האדם משלם נזק שלם. בגמרא מבואר טעם מחלוקתם של תנא קמא ורבי עקיבא, שנאמר (שמות כ"א, לא): "או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו", ומפרש תנא קמא: כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם, מה משפט שור שחבל בשור – תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם, כך שור שחבל באדם – תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם. ורבי עקיבא מפרש: כמשפט הזה – כדין שור המועד האמור בסוף הענין שלפני כן, שכן בשני הפסוקים האחרונים (שם שם, כ"ג-כ"ד) מדובר בשור המועד. ומוסיפה התורה ללמד (בפסוקנו), שאם שור הזיק אדם – "כמשפט הזה" של שור מועד, שמשלם נזק שלם, יעשה לו לכל שור הנוגח את האדם, ואפילו הוא תם, שישלם נזק שלם. ומכל מקום אף לדעת רבי עקיבא אין התם משלם אלא מגופו, שרבי עקיבא דורש: "יעשה לו" – מגופו. והלכה כתנא קמא, שתם החובל באדם אינו חייב לשלם אלא חצי נזק.

החבלות, היינו בהפרש שבין ערכם של נזקי התם והמועד, ולא בהפרש שבין חיובי תשלומיהם (עיי' "תוספות יום טוב"). אבל הרמב"ם מפרש: במותר חיוב התשלומים, שכן לדעתו: אם שורו של ראובן היה מועד ושורו של שמעון היה תם, היינו שהזיק המועד את התם במאה זוז והתם את המועד בארבעים זוז (כדוגמה שהבאנו לעיל). משלם ראובן לשמעון שמונים זוז, וזהו ששינו במשנתנו: "מועד בתם משלם במותר נזק שלם" – כלומר ראובן (בעל המועד) משלם לשמעון נזק שלם בניכוי חצי הנזק, שמגיע לו משמעון, היינו מאה פחות עשרים. ואם שורו של ראובן היה תם ושורו של שמעון היה מועד, היינו שהזיק התם את המועד במאה זוז והמועד את התם בארבעים זוז, משלם ראובן לשמעון עשרה זוזים בלבד, וזהו ששינו: "תם במועד משלם במותר חצי נזק" – כלומר שראובן (בעל התם) משלם לשמעון חצי נזקו בניכוי הנזק שחייב לו שמעון, היינו חמישים פחות ארבעים (רמב"ם הל' נזקי ממון ט. יד). וכן שְׁגִי אֲנָשִׁים שְׁחָבְלוּ זֶה בָּזָה, מְשַׁלְמִים בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם – כמו שבארנו לעיל במועדים שהזיקו זה את זה, שכן אדם מועד לעולם. אִדָּם בְּמוֹעֵד – אדם שחבל בשור מועד, וּמוֹעֵד בְּאִדָּם – ושור מועד שחבל באדם, מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם – כדין שני מועדים שהזיקו זה את זה. אִדָּם בְּתָם וְתָם בְּאִדָּם – אדם שחבל בשור תם, והתם חבל באדם: אִדָּם בְּתָם – אם האדם חבל

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

1 לְתַשְׁעָה, כיון שלא ידוע אם נולד ביום או בלילה שלאחריו, ומספק
2 יש למולו ביום התשיעי שהוא שמיני ליום שלמחרת. נולד בִּין
3 הַשְּׁמִשׁוֹת שֶׁל עֶרֶב שָׁבַת נִימּוֹל לַעֲשֶׂרָה, כיון שיש ספק אם נולד ביום
4 שישי או בשבת, על כן אין למולו בשבת שמא נולד ביום שישי ועתה
5 בשבת הוא היום התשיעי ומילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת,
6 לכן מלים רק ביום ראשון שהוא היום העשירי. ובאותו אופן שנולד
7 בין השמשות של ערב שבת, אם חל יום טוב לְאַחַר הַשְּׁבִיט שְׁמִילָה
8 שלא בזמנה אינה דוחה גם את יום טוב, נִימּוֹל לְאַחַר עֲשָׂרָה. ואם חלו
9 לאחר השבת שני ימים שֶׁל רִאשׁ הַשָּׁנָה, נִימּוֹל לַשְּׁנַיִם עֲשָׂרָה. קָבֵן
10 הַחֹלָה ואי אפשר למולו ביום השמיני, אֵין מוֹהֲלִין אוֹתוֹ עַד
11 שִׁיבְרִיא.

12 נִמְרָא
13 שנינו במשנה, שאם התינוק חולה אין מוהלין אותו עד שיבריא.
14 הגמרא דנה האם ניתן למולו מיד כשיבריא: אָמַר שְׁמוּאֵל, היה
15 התינוק חולה וקודם מחומו, כאשר חֲלָצְתוֹ תִּקְּחָה – המחלה עברה וירד
16 חומו, אין מלים אותו מיד אלא גוֹתִינִין לוֹ כָּל שָׁבָעָה לְהַכְרֹתוֹ –
17 שבעה ימים להתחזק, וביום השמיני מלים.
18 אִיבְעִיָא לָהּ, כאשר יש להמתין שבעה ימים, מִי בְּעִינִי – האם צריך
19 שיעברו שבעה ימים מֵעַתָּה לְעַתָּה, כגון שבחצות היום חלצתו חמה,
20 נמצא שבחצות אותו יום בשבוע הבא יושלמו שבעה ימים ורק לאחר
21 חצות יהיה ניתן למולו. תָּא שְׁמַע, דְּתַנִּי לִדְאָא (שם חכם) יום

22 הַבְּרִיאָתוֹ – היום שבו הבריא הקטן ממחלתו, דינו כְּיוֹם הַיּוֹלָדוֹ, וכשם
23 שמונים מיום הולדו שבעה ימים ומלים בשמיני, אף ביום הבראתו
24 מונים שבעה ימים ומלים ביום השמיני. מֵאִי לָאָ – האם אין הכוונה
25 שֶׁמָּה יוֹם הַיּוֹלָדוֹ – כשם שמונים שבעה ימים מיום לידתו וְלֹא בְּעִינִי
26 מֵעַתָּה לְעַתָּה, וביום הולדו בשבוע הבא ניתן למולו, אִף יוֹם הַבְּרִיאָתוֹ
27 לֹא בְּעִינִי מֵעַתָּה לְעַתָּה, ומיד בתחילת אותו יום בשבוע הבא ניתן
28 למולו. דוחה הגמרא: לֹא – אין זו כוונת הברייתא, אלא הדמיון הוא
29 רק לענין זה שיש להמתין לאחר יום הבראתו שבעה ימים כיום
30 הולדו, אבל לענין מעת לעת, יתכן שְׁעָרָהּ (חמור) יוֹם הַבְּרִיאָתוֹ
31 מִיּוֹם הַיּוֹלָדוֹ, דִּאִילּוּ יוֹם הַיּוֹלָדוֹ לֹא בְּעִינִי מֵעַתָּה לְעַתָּה וְאִילּוּ יוֹם
32 הַבְּרִיאָתוֹ בְּעִינִי מֵעַתָּה לְעַתָּה.

33 מִשְׁנָה
34 משנתנו דנה בפסות עור שנשארו מהערלה האם צריך לחזור
35 ולחותכם: אִילוּ הָיוּ צִיצִין – רצועות עור שנשארו מן הערלה הַמְּעַבְבִין
36 אֶת הַמִּלָּה – שאם לא יחתכם לא קיים מצות מילה, בְּשָׁר הַחוּפָּה
37 אֶת רוֹב הַעֲטָרָה – רצועת עור שמכסה את השפה הגבוהה המקיפה
38 את הגיד. וכל שלא חזר וחתך ציצין אלו, דינו כערל וְאִינוֹ אוֹכֵל
39 בְּתֵרוּמָה אם היה אביו כהן. וְאִם הוֹסֵר עוֹר הָעֵרְלָה כְּרָאוּי אֵלָּא
40 שְׁהִיָּה הַתֵּינוֹק בְּעַל בְּשָׁר – שמן ונראה כאילו עור הערלה עדיין חופה
41 את העטרה. מִתְקַנּוּ – חותך את העור עד שתתגלה העטרה, מִפְּנֵי
42 מְרִאִית הָעֵין שלא יראה כערל.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

אי גמר מלא מלא. מה קומץ בירוצו אינו נקטר אף חפינה בירוציה פסולין: **היינו הק.** דבעינן לעיל מהו שיעשה מדה לחפינה דהני תרוייהו חדא טעמא הוא דבירוצין ומדה לקומץ מקומצו נפקא לן כדאמרינן לעיל בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ וגבי בירוצין נמי תנינא לעיל יכול מבורך ת"ל בקומצו ואי אפשט לן דמייתנין לחפינה דרשה דבקומצו בגזירה שוה כאילו כתיב בחפניו תרוייהו מיפשטי מינה: **רב פפא הכי בעי.** להא בלא גזירה שוה דמלא מלא איכא למיבעיא להא אי נמי לא מיייתי בחפניו לגבי חפינה אבל ההיא דלעיל לעשות מדה לחפינה ליכא למיבעיא אלא מגזירה שוה דמולקח לא שמעינן שלא יעשה מדה לקומץ דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה במסכת סוכה (דף לז.): **והא ליכא.** שמאילוי נכנס לבין הבינים והוא לא נתכוון: **ברקמצי אינשי.** צידו של אצבעותיו למטה: **בראשי אצבעותיו.** פס ידו למטה ותחב אצבעותיו בסלת וקמץ קומץ שלם עד שמילא כל אורך פס ידו: **מלמטה למעלה.** שהפך גב ידו למטה והעלה הקומץ בראשי אצבעותיו לתוך פס ידו: **מן הצד.** כלומר שלא כדרך הקומצין גב ידו למטה ולא תחב אצבעותיו בסלת אלא מוליך על גב ידו בדוחק והסלת נכנס בפס ידו דרך אצבעותיו: **כדחפני אינשי.** חודה של פס היד למטה: **דבקה לקומץ בדופניה דמנא.** קיי"ל במסכת מנחות (דף כו.) שהקומץ טעון מתן כלי וקומץ מתוך כלי זה ומקדשו לתוך כלי אחר ואם לא נתנו בשוליו ונתנו בדופניו ודבקו מהו:

הקטורת לחפניו דרך הצד שבין אגודל לאצבע **מהו.** ועוד הסתפק: **הפן** בידו זו בפני עצמה ובידו זו בפני עצמה: **ואחר כך קרְבָּן זו אצל זו, מהו.** וכל ספיקות אלו לא נפשטו ונשאר בתיקון.

מביאה הגמרא ספק נוסף בענין קמיצה: **בעי**

דף מח עמוד א **רב פפא,** מקובל בידינו להלכה, שצריך ליתן הקומץ בכלי שרת לקדשו אחר הקמיצה, ואם לא הניחו בשולי הכלי אלא דבקה לקומץ בדופניה דמנא - הדביק את הקומץ בדופן הכלי מבפנים מאי, האם תוך כלי בעינן, והא איכא, שהקומץ נמצא בתוך הכלי, או דילמא דווקא הנחה בתוכו בתחתית הכלי בתקנו - כדרך הנחה בכלי בעינן, והא ליכא, תיקון.

דף מז עמוד ב: שואלת הגמרא: **מאי קא מבעיא ליה,** אם נאמר שספיקו הוא אי גמר גזירה שוה 'מלא' 'מלא' מההם - מקמיצה, שכשם שבקמיצה אין מקטירים את בין הבינים, אף בחפניו הדין כך, או שמא לא למד גזירה שוה, ובחפינה אפשר להקטיר את בין הבינים. אין לומר שזהו ספיקו, שהלא היינו תך - זהו הספק לעיל (ע"א) מהו שיעשה מידה לחפינה, האם לומדים גזירה שוה מקמיצה שלא יעשה לה מידה כבקמיצה, או לא לומדים גזירה שוה, וזה ממש ספיקו של רב פפא כאן, ששני דינים אלו גבי קמיצה, שלא יהא מבורך ושלא יעשה לה מידה, שניהם נלמדים מתיבת 'בקמצו', ואם לומדים גזירה שוה מקמיצה לחפינה, הרי שאת שני הדינים יש לנו ללמוד. מתרצת הגמרא: אין הספק תלוי בדין קמיצה, ואף אם ודאי לא נלמד חפינה מקמיצה עדיין קיים הספק, דרב פפא הכי בעי ליה, בענין חפינת הקטורת נאמר (ויקרא טז יב) 'ולקח מלא הפיחה גחלי אש וגו' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת'. והסתפק רב פפא, האם 'מלא חפניו והביא בעינן' - מה שנאמר בסוף הפסוק 'והביא' אינו אלא המשך על הנאמר קודם 'ומלא חפניו קטורת סמים', והא איכא - ומתקיים הכתוב אף אם יביא להקטיר גם את בין הבינים, שאין לנו מקור למעט בין הבינים, או דילמא 'ולקח והביא בעינן' - מה שנאמר בתחילת הפסוק 'ולקח' עולה גם על המשך הפסוק, וכך פירוש הפסוק, ולקח מלא המחתה גחלי אש, וכן יקח מלא חפניו קטורת ואת שניהם יביא מבית לפרוכת, ולקחה נחשבת דווקא מה שלוקח הכהן בכוונה, אך לא בין הבינים שנכנס מאליו, ואם יביא ויקטיר גם את בין הבינים הא ליכא - לא מתקיים מה שהתורה אמרה 'ולקח והביא', דהיינו שיביא מה שלוקח, שהרי מביא גם מה שלא לקח אלא מאליו עלה בידו. מסיימת הגמרא: **תיקון.**

ספק נוסף בענין קומץ: **אמר רב פפא, פשיטא לי מלא קמצו** האמור בתורה, אופן הקמיצה הוא בדרך דקמצי אינשי, דהיינו שמכניס ידו לתוך הסולת כשצידו אצבעותיו למטה והקמח נכנס בידו וקומץ. **בעי רב פפא, קמץ בראשי אצבעותיו** - שהניח ידו כשכף ידו כלפי הקמח והתחיל לקמץ בראשי אצבעותיו ונטל בהם כשיעור שממלא את כף ידו, והמשיך וקירב ראשי אצבעותיו עם הקמח ומילא את כף ידו, ונמצא עכשיו בידו קומץ כתיקונו, מהו - האם נחשב דרך קמיצה באופן זה וכשירה הקמיצה, או לא. עוד הסתפק: קמץ מלמטה למעלה - שהניח גב ידו כלפי הקמח ולקח מהקמח בראשי אצבעותיו והעלה לתוך כף ידו, מהו. ועוד הסתפק: קמץ מן הצדדין - שהניח גב ידו על הקמח ולא קמץ באצבעותיו, אלא הוליך ידו ודחק בה על הקמח עד שנכנס הקמח לתוך ידו מהצדדים, מהו. מסיימת הגמרא: כל ספיקות אלו תיקון.

ספק נוסף בענין חפינה: **אמר רב פפא, פשיטא לי מלא חפניו** - קטורת של כהן גדול, אופן החפינה הוא כדחפני אינשי - כמו שדרך האנשים לחפון בידיהם, דהיינו שממלא את שתי ידיו יחד כשצידו הידים כלפי מטה [מצד הזרת]. **בעי רב פפא, חפן בראשי אצבעותיו** - שתחב ראשי אצבעותיו בתוך הקטורת והכניס הקטורת בחפניו מעט מעט עד שמילאם, מהו - האם נחשב דרך חפינה באופן זה וכשירה החפינה, או לא. עוד הסתפק: חפן מלמטה למעלה - שהניח גב ידו למטה כלפי הקטורת והעלה הקטורת בראשי אצבעותיו לתוך חפניו עד שמילאם, מהו. ועוד הסתפק: חפן מן הצד - שהכניס

הקטורת לחפניו דרך הצד שבין אגודל לאצבע **מהו.** ועוד הסתפק: **הפן** בידו זו בפני עצמה ובידו זו בפני עצמה: **ואחר כך קרְבָּן זו אצל זו, מהו.** וכל ספיקות אלו לא נפשטו ונשאר בתיקון.

1 ברייתא זו נשנתה בתורת כהנים, וְהָתָם סָפְרָא – סתם ברייתא בתורת
2 כהנים, שלא נתפרש בה מי אמרה, בשיטת רבי יהודה נאמרה, ומוכח
3 שרבי יהודה סובר שאנדרוגינוס אינו נחשב לזכר ודאי. אָמַר רַב
4 נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, אֵף אֵנָּה נִמְי תְּנִינָא – גם אנו שנינו כן במשנה (פ"ה
5 פ"ה מ"ד), הַכֹּל בְּשָׂרִים לְקֹדֶשׁ מִחֻטָּאת עַל יְדֵי נְתִינָת אִפְרָה אֲדוּמָה
6 בָּהֶם, חוּץ מִחֲרַשׁ שׂוּמָה וְקָטָן. רַבִּי יְהוּדָה מְבַשֵּׁיר בְּקָטָן וּפּוֹסֵל
7 בְּאִשָּׁה וְאֲנִדְרוֹגִינוֹס, שְׂמַע מִינָהּ שִׁלְדַּעַת רַבִּי יְהוּדָה גַּם לַעֲנֹן קִידוּשׁ
8 מִי חֻטָּאת אֲנִדְרוֹגִינוֹס אֵינוֹ נִחְשָׁב לְזָכָר. שׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וּמֵאֵי שְׂנָא –
9 בַּמָּה שׁוֹנֶה מִצּוֹת מִיֵּלָה שֶׁלֹּפִי רַבִּי יְהוּדָה דִּינוּ כְּזָכָר. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא:
10 מִשּׁוּם דְּכֻתִּיב (בראשית יז ט) 'הַמּוֹלֵל לְבָבָּם כָּל יוֹמָם', וְתִיבַת 'כָּל' בָּאָה
11 לְרַבּוֹת גַּם אֲנִדְרוֹגִינוֹס.

משנה

12 משנתנו עוסקת במי ששגג ומל בשבת תינוק שזמנו היה בערב שבת
13 או שזמנו היה למחרת ביום ראשון: מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת, אֶחָד
14 לְמוֹל אַחֵר הַשָּׁבֶת וְאֶחָד לְמוֹל בַּשָּׁבֶת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל אַחֵר
15 הַשָּׁבֶת בַּשָּׁבֶת, חֵיִיב חֻטָּאת, לִפִּי שֶׁלָּא קִיִּים בְּכָךְ מִצּוֹת מִיֵּלָה וְעִשָּׂה
16 חֲבוּרָה בַּשָּׁבֶת. אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת, אֶחָד לְמוֹל בַּעֲרֵב שָׁבֶת
17 וְאֶחָד לְמוֹל בַּשָּׁבֶת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל עֵרֵב שָׁבֶת בַּשָּׁבֶת, רַבִּי
18 אֱלִיעֶזֶר מַחֲיִיב חֻטָּאת, כִּיּוֹן שִׁמְיָלָה שֶׁלָּא בִּזְמַנָּה אֵינָה דוּחָה שֶׁבֶת.
19 וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר, כִּיּוֹן שְׁהִיָּה טְרוּד לְמוֹל אֶת זֶה שְׁנוּלֵד בַּשָּׁבֶת,
20 וּמִתּוֹךְ כִּךְ טַעָה וּמָל אֶת זֶה שְׁנוּלֵד בַּעֲרֵב שָׁבֶת, וְאִף עִשָּׂה בִּזְמַנָּה, מִצּוּרָה,
21 שְׁהִיָּה הִגִּיעַ זְמַנּוֹ כִּבְר מֵאֲתָמוּל, וְהִטְעִיָה בְּדַבֵּר מִצּוּרָה וְעִשָּׂה מִצּוּרָה
22 פְּטוּר מִחֻטָּאת.

גמרא

24 במשנה הובאו שתי הלכות, ההלכה הראשונה נשנתה בסתם, משמע
25 שהכל מודים בה, ובהלכה השנייה נחלקו התנאים. הגמרא מביאה
26 מחלוקת אמוראים בגירסת המשנה: רַב הוּנָא מַתְנִי – שנה ברישא
27 של המשנה, שכח ומל של אחר השבת בשבת, חֵיִיב חֻטָּאת כְּגִירָסָא
28 שלפניו, והתנאים נחלקו בשכח ומל של ערב שבת בשבת. אולם רַב
29 יְהוּדָה מַתְנִי – שנה ברישא של המשנה, שכח ומל את של ערב שבת
30 בשבת פְּטוּר מִחֻטָּאת, והתנאים נחלקו בשכח ומל של אחר השבת
31 בשבת.

32 הגמרא מבארת שהתנאים בברייתות כבר נחלקו באיזה אופן לבאר
33 את מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, ורב הונא גרס במשנתנו
34 כברייתא אחת ורב יהודה כברייתא השנייה: רַב הוּנָא מַתְנִי חֵיִיב,
35 שֶׁכֶּךְ שִׁנְיָנוּ בְּבִרְיָתָא, דְּתִנְיָא, אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, לֹא נִחְלָקוּ
36 רַבִּי (אֱלִיעֶזֶר) [אֱלִיעֶזֶר] וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת,
37 אֶחָד לְמוֹל בַּשָּׁבֶת וְאֶחָד לְמוֹל אַחֵר הַשָּׁבֶת וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל
38 אַחֵר הַשָּׁבֶת בַּשָּׁבֶת, שְׁהוּא חֵיִיב חֻטָּאת, וְאִף שְׁהִיָּה טְרוּד לְמוֹל אֶת
39 זֶה שְׁנוּלֵד בַּשָּׁבֶת וּמִתּוֹךְ כִּךְ טַעָה וּמָל אֶת זֶה שְׁנוּלֵד אַחֵר הַשָּׁבֶת, מִכָּל
40 מְקוֹם כִּיּוֹן שֶׁבִּסּוּפּוֹ שֶׁל דָּבָר לֹא עִשָּׂה מִצּוּרָה שְׁהִיָּה עֵדִיין לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ,
41 הִרִי הוּא חֵיִיב חֻטָּאת. עַל מֶה נִחְלָקוּ, עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת,
42 אֶחָד לְמוֹל בַּעֲרֵב שָׁבֶת וְאֶחָד לְמוֹל בַּשָּׁבֶת וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל עֵרֵב
43 שָׁבֶת בַּשָּׁבֶת, שְׂרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחֲיִיב חֻטָּאת וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר.
44 וְשִׁנְיָנָהּ לֹא לְמִדּוּהָ אֱלֵא מַעֲבֹדָת
45 בּוֹכְבִּים, לִפִּי שֶׁהוֹקְשׁוּ כָּל חֻטָּאוֹת שֶׁבִּתּוּרָה לְחֻטָּאת עֲבוּדָה זָרָה,
46 וּמִשּׁוּם לְמִדִּים מֶה הֵם הַתְּנָאִים לְחִיּוּב חֻטָּאת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר
47 שִׁמְיָלָה שׁוּמָנָה בַּעֲרֵב שָׁבֶת שֶׁנַּעֲשָׂתָה בַּשָּׁבֶת, הִרִי הִיא בַּעֲבֹדָת
48 בּוֹכְבִּים, כְּלוּמַר מִתְקִימִים בָּהּ הַתְּנָאִים הַנִּלְמָדִים מִחֻטָּאת שֶׁל עֲבוּדָה
49 זָרָה, מֶה – כִּשֶּׁם שֶׁבִּתּוּרָת בּוֹכְבִּים אָמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד – אִמְרָה
50 תּוֹרָה לֹא תַעֲשֶׂה, וְכִי עֲבִיד מִיֵּחִיב – וְאִם עִשָּׂה מִתְחִיב חֻטָּאת, הָקָא
51 נִמְי לֹא שְׂנָא – גַּם כֵּאֵן לֹא שׁוֹנֶה דִּינוֹ וְחִיּוּב חֻטָּאת.

52 וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר שֶׁלֹּא מִתְקִימִים בָּהּ הַתְּנָאִים הַנִּלְמָדִים מִחֻטָּאת שֶׁל
53 עֲבוּדָה זָרָה, הֵתָם – שֶׁם בַּעֲבֹדָה זָרָה חֵיִיב חֻטָּאת, דְּלֹא מִצּוּרָה – לִפִּי
54 שֶׁבַעֲבִירָתָהּ הִלָּא לֹא קִיִּים כָּל מִצּוּרָה, אֲבָל הָקָא בְּמֶלֶךְ שֶׁל עֵרֵב שָׁבֶת

56 בשבת, בַּמַּעֲשֶׂה הָעֵבֶרָה וְשֶׁל עִשְׂיָת חֲבוּרָה קִיִּים הַמּוּחַל מִצּוּרָה,
57 וְכִיּוֹן שֶׁאֵינוֹ דּוּמָה לְעֲבוּדָת כּוֹכְבִּים אֵין לְחִיּוּב חֻטָּאת.
58 רַב יְהוּדָה מַתְנִי – שנה ברישא של המשנה, שכח ומל של ערב שבת
59 בשבת, פְּטוּר וְלִכְל הַדְּעוּתָן מִחֻטָּאת, שֶׁכֶּךְ שִׁנְיָנוּ בְּבִרְיָתָא, דְּתִנְיָא,
60 אָמַר רַבִּי מֵאִיר, לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שֶׁהָיוּ
61 לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת אֶחָד לְמוֹל בַּעֲרֵב שָׁבֶת וְאֶחָד לְמוֹל בַּשָּׁבֶת וְשָׁכַח
62 וּמָל אֶת שֵׁל עֵרֵב שָׁבֶת בַּשָּׁבֶת שְׁהוּא פְּטוּר, כִּיּוֹן שִׁטְעָה בְּדַבֵּר מִצּוּרָה
63 וְעִשָּׂה מִצּוּרָה. עַל מֶה נִחְלָקוּ, עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת אֶחָד
64 לְמוֹל אַחֵר הַשָּׁבֶת וְאֶחָד לְמוֹל בַּשָּׁבֶת וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל אַחֵר
65 הַשָּׁבֶת בַּשָּׁבֶת, שְׂרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחֲיִיב חֻטָּאת וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר.
66 וְשִׁנְיָנָהּ לֹא לְמִדּוּהָ אֱלֵא מַעֲבֹדָת בּוֹכְבִּים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר
67 שִׁמְיָלָה שׁוּמָנָה אַחֵר הַשָּׁבֶת שֶׁנַּעֲשָׂתָה בַּשָּׁבֶת, הִרִי הִיא בַּעֲבֹדָת
68 בּוֹכְבִּים, כְּלוּמַר מִתְקִימִים בָּהּ הַתְּנָאִים הַנִּלְמָדִים מִחֻטָּאת שֶׁל עֲבוּדָה
69 זָרָה, מֶה עֲבֹדָת בּוֹכְבִּים אָמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד וְכִי עֲבִיד מִיֵּחִיב,
70 הָקָא נִמְי לֹא שְׂנָא – לֹא שׁוֹנֶה דִּינוֹ וְחִיּוּב חֻטָּאת. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סוֹבֵר
71 שֶׁאֵין לְלַמּוֹד זֹאת מִחֻטָּאת עֲבוּדָה זָרָה, מִשּׁוּם שֶׁהָתָם – בַּעֲבֹדָה זָרָה
72 לֹא מְרִיד מִצּוּרָה – אֵינוֹ טְרוּד לְקִיִּים מִצּוּרָה וְלִכְךָ מִתְחִיב חֻטָּאת, אֲבָל
73 הָקָא כִּשְׁטַעָה וּמָל אֶת שֵׁל אַחֵר הַשָּׁבֶת בַּשָּׁבֶת, מְרִיד מִצּוּרָה – הִלָּא
74 עִשָּׂה כֵּן מִחֻטָּאת שְׁהִיָּה טְרוּד בְּמִצּוֹת מִילַת תִּינוּק שׁוּמָנָה בַּשָּׁבֶת, וְכִיּוֹן
75 שֶׁאֵינוֹ דּוּמָה לְעֲבוּדָת כּוֹכְבִּים לֹא נִיתֵן לְחִיּוּב חֻטָּאת.

76 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בָּהּ נִשְׁנָה דְּבִרִּי רַבִּי מֵאִיר בְּאֻפְּן שׁוֹנֶה: תְּנִי
77 רַבִּי חִיָּיא, אָמַר הָיָה רַבִּי מֵאִיר, לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
78 עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת אֶחָד לְמוֹל בַּעֲרֵב שָׁבֶת וְאֶחָד לְמוֹל
79 בַּשָּׁבֶת וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל עֵרֵב שָׁבֶת בַּשָּׁבֶת שְׁהוּא חֵיִיב, לִפִּי שֶׁאִף
80 הַטְּעָה בְּדַבֵּר מִצּוּרָה וְעִשָּׂה מִצּוּרָה חֵיִיב חֻטָּאת. עַל מֶה נִחְלָקוּ, עַל מִי
81 שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת אֶחָד לְמוֹל אַחֵר הַשָּׁבֶת וְאֶחָד לְמוֹל בַּשָּׁבֶת
82 וְשָׁכַח וּמָל שֵׁל אַחֵר הַשָּׁבֶת בַּשָּׁבֶת, שְׂרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחֲיִיב חֻטָּאת
83 וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר.
84 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל בְּרִייתָא זוֹ: הַשָּׁתָא – מַעֲתָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ בְּדַעַת רַבִּי
85 יְהוֹשֻׁעַ, אִם בְּסִפָּא כִּשְׁמַל שֶׁל אַחֵר הַשָּׁבֶת בַּשָּׁבֶת, דְּלֹא קָא עֲבִיד
86 מִצּוּרָה – אִף שֶׁלָּא עִשָּׂה בְּכָךְ מִצּוּרָה, הוּא פּוֹטֵר מִחֻטָּאת כִּיּוֹן שְׁהִיָּה
87 טְרוּד בְּמִצּוּרָה, בְּרִישָׁא שְׁמַל שֶׁל עֵרֵב שָׁבֶת בַּשָּׁבֶת דְּקָא עֲבִיד מִצּוּרָה –
88 שְׁקִיִּים בְּמִילָתוֹ מִצּוּרָה, הָאִם יִתְכֵּן שְׁהוּא מַחֲיִיב.

89 מִתַּרְצָת הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּי רַבִּי יֵאֵא, בְּרִישָׁא שְׁחִיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶת
90 הַמֶּל שֶׁל עֵרֵב שָׁבֶת בַּשָּׁבֶת, מְדוּבָר בְּגוֹן שְׂקָדָם (הַקְדִּים) וּמָל אֶת שֵׁל
91 שָׁבֶת בַּעֲרֵב שָׁבֶת, דְּלֹא נִיתְּנָה שָׁבֶת לְיִדְחוּת – עֵתָה בַּשָּׁבֶת אֵין לוֹ
92 תִּינוּק שִׁמְיָלָתוֹ דּוּחָה שָׁבֶת, נִמְצָא שֶׁאֵינוֹ טְרוּד בְּקִיּוֹם מִצּוֹת מִיֵּלָה
93 בִּזְמַנָּה, וְלֹא הִיָּה לוֹ לְטַעוֹת וּלְמוֹל שֶׁל עֵרֵב שָׁבֶת בַּשָּׁבֶת. אִלּוּם בְּסִפָּא
94 כִּשְׁמַל שֶׁל אַחֵר הַשָּׁבֶת בַּשָּׁבֶת, הִלָּא נִיתְּנָה שָׁבֶת לְיִדְחוּת, כְּלוּמַר
95 הִיָּה לִפְנֵי תִינוּק שִׁמְיָלָתוֹ דּוּחָה שָׁבֶת, וְלִפִּי שְׁהִיָּה טְרוּד בְּקִיּוֹם מִצּוּרָה
96 בִּזְמַנָּה טַעָה וּמָל אֶת שֵׁל אַחֵר הַשָּׁבֶת, וְלִכְךָ פְּטוּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִחֻטָּאת.
97 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּי לִיָּה רַב אֲשִׁי לָרַב פְּהֻלָּא, הִלָּא בְּרִישָׁא נִמְי
98 נִיתְּנָה שָׁבֶת לְיִדְחוּת לְנִבִּי תִינוּקוֹת דְּעֻלָּמָא – גַּם בְּרִישָׁא שֶׁאֵין לִפְנֵי
99 בִּשְׁעַת הַמִּיָּלָה תִּינוּק שִׁמְיָלָתוֹ דּוּחָה שָׁבֶת, מִכָּל מְקוֹם יִשְׁנֵם תִּינוּקוֹת
100 רַבִּים בְּמִקּוּמוֹת אַחֲרִים שׁוּמָנִים הַיּוֹם וּמִילָתָם דּוּחָה שָׁבֶת, וּמִתּוֹךְ
101 שְׁהוּתָרָה הַמִּיָּלָה לֵאלּוֹ שׁוּמָנִים בַּשָּׁבֶת טַעָה וּמָל אֶת זֶה שֶׁאֵין זְמַנּוֹ
102 הַיּוֹם. נִמְצָא שֶׁטַעוּתוֹ נּוֹבַעַת מִמִּצּוּרָה הַדּוּחָה שָׁבֶת וִישׁ לְפִטְרוּ
103 מִחֻטָּאת. מִתַּרְצָת הַגִּמְרָא: לְהָא נִכְרָא מִיָּהָא לֹא אִיתִיָּהּ – לֵאמֹר
104 אִדָּם עַל כָּל פָּנִים לֹא נִיתְּנָה שָׁבֶת לְיִדְחוּת, וְלֹא הִיָּה טְרוּד בְּמִצּוֹת
105 מִיָּלָה בִּזְמַנָּה, אִם כֵּן הִיָּה עֲלֵיו לַעֲיִן הֵיטֵב, וְדִינוּ כִּכֵּל שׁוֹגֵג שְׁחִיב
106 חֻטָּאת.

משנה

107 משנתנו דנה בדחיית המילה מחמת ספק בזמן הלידה וחולי התינוק:
108 קָטָן נִימּוֹל לְשִׁמְנָה, לְתַשְׁעָה וְלַעֲשָׂרָה וְלֵאחֵר עֲשָׂר וְלִשְׁנַיִם עֲשָׂר,
109 לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. מִבִּאֲרַת הַמִּשְׁנָה, הָא פִּצְרָה, בְּדִרְבָּה – בְּדִרְבָּה
110 כָּלל, נִימּוֹל לְשִׁמְנָה. נִזְלָד לְבִין הַשְּׁמִשּׁוֹת בִּימּוֹת הַחוּל, נִימּוֹל

וְהָאֵת סָפְרָא הוּא, דְּבִתְרוֹת כְּהֻנִּים תִּנְיָא לָהּ, וְסָתֵם סָפְרָא רַבִּי יְהוֹדָה: לְקַדְשׁ. מִי
חֲסִאתָ, לְתַת אֶפְרַע עַל הַמִּים: מְכַשִּׁיר בְּקָטָן וּפּוֹסֵל בְּאִשָּׁה. טַעְמִיהָ מִפְּרֵשׁ בְּסֹדֶר יוֹמָא
כַּפִּי: וְכַאֲדִירוּגִינֻס. שְׁמַע מִנְּהָ דְרַבִּי יְהוֹדָה כַּאֲשֶׁה מְשׁוּי לִיה: כֹּל זָכָר, רִיבּוּיָא הוּא:
מִתְנִי' וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל אַחֵר הַשֶּׁבֶת בְּשֶׁבֶת חֵיִיב. דְּטַעְמָה בְּדַבְרָא מִצְוָה וְלֹא עֲשֵׂה
מִצְוָה הוּא, וְעֵבֶד לִיה חֲבוּרָה שְׁלֹא לְצוּרָה.
וְהָאֵת אֶפְרַע רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדֵה: אַחֵר לְמוֹל
בְּשֶׁבֶת וְאַחֵר לְמוֹל בְּעִ"ש וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל
ע"ש בְּשֶׁבֶת ר"א מְחִיב חֲסִאתָ. דְּמִילָה שְׁלֹא
בּוֹמְנָה אֵינָה דוֹחָה שְׁבֶת, וְאֵע"ג דְּטַעְמָה בְּדַבְרָא
מִצְוָה, שְׁהֵיָה טְרוּד בְּאוֹתוֹ שֶׁל שְׁבֶת וּמִתּוֹךְ כֶּךָ
טַעַם בְּהוּ, וְאֵף בְּהוּ עֲשֵׂה מִצְוָה – שְׁהֵי רָאִי
הוּא לְמוֹל, אֲלֵא שְׁאִינוּ דוֹחָה שְׁבֶת – סִיל
לִרְא: טַעַם בְּדַבְרָא מִצְוָה, וְעֲשֵׂה מִצְוָה שִׁישׁ
בָּהּ חֵיב חֲסִאתָ – חֵיב, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר,
דְּסִיל: טַעַם בְּדַבְרָא מִצְוָה וְעֲשֵׂה מִצְוָה – פְּטוּר:
גַּמְ' רַב הוּנָא מִתְנִי. בְּמִתְנִיחִין, בְּרִישָׁא חֵיב
לְדַבְרֵי הַבֵּל, בְּדִתְנִינִין לָהּ אָנּוּ: וְרַב יְהוֹדָה
מִתְנִי בְּרִישָׁא פְּטוּר. דְּמוֹקֵי לָהּ בְּשָׁכַח וּמָל אֶת
שֵׁל ע"ש בְּשֶׁבֶת, וּפְלוּגָתָא הִיא בְּשֵׁל אַחֵר
הַשֶּׁבֶת בְּשֶׁבֶת: שְׁהוּא חֵיב, דְּאֵע"ג דְּטְרִיד
בְּמִצְוָה וְטַעַם בָּהּ, כִּיּוֹן דְּלֹא מִצְוָה, שְׁעָדִין
לֹא הִגִּיעַ זְמַנָּה לְמוֹל – חֵיב: אֲלֵא מַעֲיָ.
שְׁהוּקֵשׁוּ כָּל חֲסִאתָ שְׁבִתְהוּרָה לְחֲסִאתָ ע"ז,
דְּכֹתִיב "וְהָיָה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם" וְגו', בְּפִרְשָׁת
שֶׁלַח דָּף אֲנָשִׁים גְּבִי קָרְבֵן ע"ז: וְר' יְהוֹשֻׁעַ
הֵתֵם, עוֹבֵד עֲבוּדָה וְרָה לֹא עֲשֵׂה מִצְוָה: ה"נ:
רַב יְהוֹדָה מִתְנִי פְּטוּר, דְּתִנְיָא: אֲמַר ר"מ, לֹא
נִחְלָקוּ ר"א וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל שְׁהֵי לֹא שְׁנֵי
תִּינוּקוֹת אַחֵד לְמוֹל ע"ש כו': ה"ג וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
הֵתֵם לֹא טְרִיד בְּמִצְוָה הֵתֵם טְרִיד בְּמִצְוָה.
טְרִיד לְהַתְּעֵשֶׂק בְּמִצְוָה גְּמוּרָה, שְׁהֵי אַחֵד
מִהֵם זְמַנָּה הַיּוֹם, וְטְרִיד לְבֹא לְמַהֵר וּלְעֲשׂוֹת.
וּמִתּוֹךְ טְרִיד טַעַם, וּמָל אֶת זֶה שְׁאִין בּוֹ מִצְוָה
כָּלל: וְשָׁכַח וּמָל שֵׁל ע"ש בְּשֶׁבֶת שְׁהוּא חֵיב.
לְקַמְיָה מִתְרַץ לָהּ: דְּלֹא נִתְקַח שְׁבֶת לִידְחוּת.
שְׁאִין לֹא תִינוּק שִׁיחָא זְמַנָּה הַיּוֹם, הִלְכָּהּ לֹא
הִיָּה טְרוּד הַיּוֹם בְּמִצְוָה, שְׁלֹא הִיָּה מוֹטֵל עֲלִיו
כָּלל: לְעֲשׂוֹת, וְלֹא הִיָּה לֹא לְטַעְוֹת: **מִתְנִי'**
גוֹלֵד בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת נִימּוֹל לִמ', שְׁהֵי לִיּוֹם
שְׁמִינִי שֶׁל מִקְרָא הוּא נִימּוֹל, וְשָׁמָּה בֵּין
הַשְּׁמִשׁוֹת יוֹם הוּא וְנִימּוֹל לִט': הִיָּה הַיּוֹם
ע"ש. א"א לְמוֹל בְּשֶׁבֶת הַבָּאָה דְּשָׁמָּה ט'
הוּא, וְהָיָה לִיה מִילָה שְׁלֹא בּוֹמְנָה וְאֵינָה
דוֹחָה שְׁבֶת, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד לְאַחֵר הַשֶּׁבֶת
שְׁהוּא עֲשִׂיר: חֵל יו"ט לְהִיָּת אַחֵר הַשֶּׁבֶת.
אִין מִילָה שְׁלֹא בּוֹמְנָה דוֹחָה אוֹתוֹ, וְנִימּוֹל
לִי"א: **גַּמְ' חֲלִצְתוֹ חֲסֵה.** נִשְׁלַח מִמֶּנּוּ הַחוּלִי
וְצָא גּוֹפּוֹ: דְּתִנִּי לִיָּדָא. שֶׁם חֲסֵה: יוֹם
הַבְּרָאָתוֹ בְּיוֹם הַחֲלוּל, מִמִּתְנִינִין לֹא בְּיוֹם
הַחֲלוּל: מָאֵי לֹא. יוֹם הַחֲלוּל דְּיוֹקָא קְאָמֵר,
דְּלֹא בְּעִינֵי מַעַת לַעֲת: לֹא. "בְּיוֹם הַחֲלוּל"
דְּקִתְנִי – לְמִיָּתֵב לִיה ז'. מִיָּה, עֲדִיף יוֹם
הַבְּרָאָתוֹ מִקְרָא, דְּבְּעִינֵי מַעַת לַעֲת, וּמִקְרָא
לִקְבָא לְמִשְׁמַע מִיָּד: **מִתְנִי' צִיצִין.** רְצוּעוֹת
שֶׁל בֶּשֶׂר שְׁנִשְׁאָרוֹ מִן הַעֲרָלָה: עֲטָרָה. הִיא פֶּסֶה גְבוּהָ הַמְּקַפֶּת אֶת הַגִּיד סָבִיב, וּמִמֶּנָּה מִשְׁפַּע יוֹרֵד לְרֹאשׁוֹ: וְאֵינוֹ אוֹכֵל בְּתִרְוּמָה. אִם כֵּתוּב הוּא, דְּחִלְפִין בִּיבְמוֹת (דף עז.) שְׁעָרַל
אֲסוּר בְּתִרְוּמָה: וְאִם הִיָּה בַּעַל בֶּשֶׂר. שְׁהֵיָה שְׁמֹן, וְנִרְאָה בֶּשֶׂר שְׁלִמְעֵלָה מִעֲרָלָתוֹ לְאַחֵר שְׁנִשְׁלַח עֲרָלָה בּוֹלָה, כַּאֲלוֹ אוֹתוֹ בֶּשֶׂר חָזוֹר וְחוֹפֶה אֶת הַגִּיד: מִתְקַנָּה. וּמִשְׁפַּע בְּאִימָל
מֵאוֹתוֹ עוֹבֵי: סָפְנִי מִרְאִיתָ הַעֵין. שְׁלֹא יִהְיֶה נִרְאָה בְּעָרַל:

טוֹמְטוֹם שְׂרָאָה לִזְבֹּן וְאוֹרֵם מִבֵּיתָא מְקַדֵּשׁ: וכו': מִשּׁוֹם דְּאִיכָא קְרֵא יִתְרָא (ב) דְּדִרִישׁ לָהּ
לְטוֹמְטוֹם, דְּכֹתִיב "מִזְכֹּר וְעַד נִקְבָה תִּשְׁלַח", וְאִי לְמַעֲטֵי אַנְדְּרוּגִינֻס גִּירָדָא – לֹא הִיל
לְמִיכְתָּב אֲלֵא זָכָר – לֹא הִיא, דְּאִי לֹא כָתַב אֲלֵא זָכָר א"כ ה"א אִשָּׁה לֹא מְחִיבִי בְּבִיאת
מְקַדֵּשׁ, מִדְּכֹתִיב "זָכָר" וְלֹא כֹתִיב אָדָם. וְשָׁמָּה י"ל: דְּלִית לִיה לְרַב דְּר"ה, דְּאִיכָא אֲמוּרָא נָמִי
דְּפִלִּיג עֲלֵיהּ בְּבִכּוּרוֹת, וְאִתִּי: וְמֵאִי אֵיצְטְרִיךְ רַב
לְמַעֲטֵי אַנְדְּרוּגִינֻס? הָאֵת אִידוֹ סִיל בְּפִרְק
ה"עֲרַל" בִּיבְמוֹת (דף פג.) דְּאַנְדְּרוּגִינֻס סְפִיקָא
הוּא, (ג) וְאֵיצְטְרִיךְ קְרֵא לְמַעֲטֵי: סְפִיקָא! מִיָּה, הָא
לֹא קִשְׁיָא, דְּר"ה: כְּשִׂרָא לִזְבֹּן וְאוֹרֵם כֹּאחַת –
יִתְחַיִּיב מִמֶּנָּה. אֲבָל הָא הִתִּמָּה: כִּיּוֹן דְּסִבֵּר רַב
אַנְדְּרוּגִינֻס סְפִיקָא הוּא, אֲמַאי קָאמֵר רַב: מִזְכֹּר
וְעַד נִקְבָה, זָכָר וְדֹאִי נִקְבָה וְדֹאִית, וְאִם הוּא זָכָר
– יִמַּעַט אוֹתוֹ מִזְכֹּר, וְאִם הוּא נִקְבָה – יִמַּעַט אוֹתוֹ
מִנִּקְבָה: וּמִיָּה, י"ל: דְּמִשּׁוֹם טוֹמְטוֹם נִקְטִיָּה,
דְּפַעְמִים הוּי זָכָר, וּפַעְמִים הוּי נִקְבָה:
הַזֹּכֵר לֹא טוֹמְטוֹם וְאַנְדְּרוּגִינֻס. תִּימָה לְרַבִּי
דְּבִפְרָק "אֵלּוּ מוֹמִי" (בְּכּוּרוֹת דף מב.)
גְּבִי בְּכּוּר מִצְרִיךְ הַזֹּכֵר הַזֹּכֵרִים – לְמַעֲטֵי טוֹמְטוֹם
וְאַנְדְּרוּגִינֻס, מִשְׁמַע הֵתֵם דְּמִ"הוֹכֵר" לְחִדּוּדָה לֹא
הוּא מִמַּעַט לָהּ, וְהָא מִמַּעַטִּין לִיה מִ"הוֹכֵר"
לְחִדּוּדָה:

מל

בְּשֶׁבֶת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל ע"ש בְּשֶׁבֶת. שְׁר' אֲלִיעֲזוּר מְחִיב חֲסִאתָ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְשִׁנְיָהּ
לֹא לְמִדּוּהָ אֲלֵא מַעֲבֻדָּה זָרָה, ר' אֲלִיעֲזוּר סָבֵר: כַּעֲבֻדָּה זָרָה, מַה עֲבֻדָּה זָרָה אֲמַר רַחֲמָנָא "לֹא
תַעֲבִיד" וְכִי עָבִיד – מִיִּתְיִיב, ה"נ – לֹא שְׁנָא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ; הֵתֵם – דְּלֹא מִצְוָה, הֵתֵם – מִצְוָה.
רַב יְהוֹדָה מִתְנִי. "פְּטוּר" – דְּתִנְיָא, א"ר מֵאִיר: לֹא נִחְלָקוּ ר"א וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שְׁהֵי לֹא ב'
תִּינוּקוֹת אַחֵד לְמוֹל בְּע"ש וְאַחֵד לְמוֹל בְּשֶׁבֶת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל ע"ש בְּשֶׁבֶת – שְׁהוּא פְּטוּר.
עַל מִי שְׁהֵי לֹא ב' תִּינוּקוֹת, אַחֵד לְמוֹל אַחֵר הַשֶּׁבֶת וְא' לְמוֹל בְּשֶׁבֶת, וְשָׁכַח וּמָל
אֶת שֵׁל אַחֵר הַשֶּׁבֶת בְּשֶׁבֶת. שְׁר' מְחִיב חֲסִאתָ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְשִׁנְיָהּ לֹא לְמִדּוּהָ אֲלֵא
כַּעֲבֻדָּה זָרָה. ר"א סָבֵר: כַּעֲבֻדָּה זָרָה, מַה עֲבֻדָּה זָרָה אֲמַר רַחֲמָנָא "לֹא תַעֲבִיד", וְכִי עָבִיד –
מִיִּתְיִיב, ה"נ – לֹא שְׁנָא. וְר' יְהוֹשֻׁעַ; הֵתֵם – לֹא טְרִיד מִצְוָה, הֵתֵם – טְרִיד מִצְוָה. תִּנִּי ר' חִיָּיא,
אֲוִמֵר הִיָּה ר"מ: לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי אֲלִיעֲזוּר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שְׁהֵי לֹא ב' תִּינוּקוֹת א' לְמוֹל בְּע"ש
וְא' לְמוֹל בְּשֶׁבֶת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֵׁל ע"ש בְּשֶׁבֶת – שְׁהוּא חֵיב. עַל מִי שְׁהֵי
לֹא ב' תִּינוּקוֹת, א' לְמוֹל אַחֵר הַשֶּׁבֶת וְא' לְמוֹל בְּשֶׁבֶת, וְשָׁכַח וּמָל שֵׁל אַחֵר הַשֶּׁבֶת בְּשֶׁבֶת, שְׁר' אֵי
מְחִיב חֲסִאתָ וְר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. הַשְּׁתָּא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סִפָּא דְּלֹא קָא עָבִיד מִצְוָה – פּוֹטֵר, רִישָׁא
דְּקָא עָבִיד מִצְוָה מְחִיב? אֲמַרִי דְּבִי ר' יִנְאִי: רִישָׁא – בְּזוֹן שְׁקָדָם וּמָל שֵׁל שְׁבֶת בְּע"ש, דְּלֹא
נִתְנָה שְׁבֶת לִידְחוּת. סִפָּא – נִתְנָה שְׁבֶת לִידְחוּת. א"ל רַב אֲשִׁי לְרַב כְּהֵנָּא: רִישָׁא נָמִי, נִתְנָה
שְׁבֶת לִידְחוּת לְגַבִּי תִינוּקוֹת דְּעֵלְמָא! לְהֵאִי גְבָרָא מִיָּהָ לֹא אִיתְהֵיב. **מִתְנִי'** קָטָן נִימּוֹל לְשִׁמְנָה
לְתַשְׁעָה וְלַעֲשָׂרָה וְלֹא אַחֵד עֲשָׂר וְל"ב, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. הָא בְּצִיד: בְּדִרְכּוֹ – לְשִׁמְנָה, גוֹלֵד לְבִין
הַשְּׁמִשׁוֹת – נִימּוֹל לִמ', בִּיה"ש שֵׁל ע"ש – נִימּוֹל לַעֲשָׂרָה, יו"ט לְאַחֵר הַשֶּׁבֶת – נִימּוֹל לְאַחֵד עֲשָׂר,
ב' יָמִים שֶׁל ר"ה – נִימּוֹל לְשִׁנִּים עֲשָׂר. קָטָן הַחוּלָה – אִין מוֹהֲלִין אוֹתוֹ עַד שְׁכִיבְרָא. **גַּמְ' אֲמַר**
שְׁמוּאֵל: חֲלִצְתוֹ חֲסֵה – נוֹתֵנִין לוֹ כֹּל ו' לְהַבְּרוּתוֹ. אִיפְעָאִי לְהוּ: מִי בְּעִינֵי מַעַת לַעֲת? ת"ש: דְּתִנִּי
לִיָּדָא "יוֹם הַבְּרָאָתוֹ בְּיוֹם הַחֲלוּל". מָאִי לָאוּ, מַה יוֹם הַחֲלוּל – לֹא בְּעִינֵי מַעַת לַעֲת, אִף יוֹם הַבְּרָאָתוֹ
לֹא בְּעִינֵי מַעַת לַעֲת, לֹא, עֲדִיף יוֹם הַבְּרָאָתוֹ מִיּוֹם הַחֲלוּל. דְּאִילוֹ יוֹם הַחֲלוּל – לֹא בְּעִינֵי מַעַת
לַעֲת, וְאִילוֹ יוֹם הַבְּרָאָתוֹ – בְּעִינֵי מַעַת לַעֲת. **מִתְנִי'** אֵלּוּ הֵן צִיצִין הַמְּעַכְבִּין אֶת הַמִּוִּלָּה: בֶּשֶׂר
הַחוּפָּה אֶת רוֹב הָעֵטָרָה, וְאֵינוֹ אוֹכֵל בְּתִרְוּמָה. וְאִם הִיָּה בַּעַל בֶּשֶׂר – מִתְקַנָּה מִפְּנֵי מִרְאִיתָ הָעֵין.

מל

שְׁעָרַל
אֲסוּר בְּתִרְוּמָה: וְאִם הִיָּה בַּעַל בֶּשֶׂר. שְׁהֵיָה שְׁמֹן, וְנִרְאָה בֶּשֶׂר שְׁלִמְעֵלָה מִעֲרָלָתוֹ לְאַחֵר שְׁנִשְׁלַח עֲרָלָה בּוֹלָה, כַּאֲלוֹ אוֹתוֹ בֶּשֶׂר חָזוֹר וְחוֹפֶה אֶת הַגִּיד: מִתְקַנָּה. וּמִשְׁפַּע בְּאִימָל
מֵאוֹתוֹ עוֹבֵי: סָפְנִי מִרְאִיתָ הַעֵין. שְׁלֹא יִהְיֶה נִרְאָה בְּעָרַל:

פרע

קטז שבת. פרק תשעה עשר – רבי אליעזר דמיילה דף קלז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"

תוספות

מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל. תימה: אמאי איצטרך למיתני האי? כיון דכבר
תנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה, וכי לא פרע – עדיין רוב עטרה
מכוסה: **אבי** הבן אומר בו, רבינו שמואל גריס אבי הבן ברישא, והדר המל אומר. וכבר
הנהיג לעשות כן לברך אבי הבן קודם המילה, משום ד"להכניסו" – להבא משמע, כדאמרין
בפ"ק דפסחים (ד' ו'): ושם: ב"לבער" – כ"ע לא
פליגי דלהבא משמע. ועוד: דכל המצות מברך
עליהן עובר לעשייתן. ור"ת החזיר המנהג
לקדמותו, וגרס המל ברישא, והדר אבי הבן, כמו
שכתוב בכל הספרים. וכן מוכח כולה סוגיא
מדקאמר: העומדים שם אומרים: כשם שהכניסו
לברית. מכלל שכבר הכניסו. ועוד: דגבי גר
דבסמוך גרס ברישא המל בו, והדר המברך
אומר: אקב"ו למול את הגרים. ונראה הוא שזו
כנגד ברכת אבי הבן, והתם א"א לשנות הגירסא.
שיש באותה ברכה "להטות מהן דם ברית כו'
ברוך בורת הברית" – משמע דכל זה הוא אחר
המילה. ועוד: דהמברך מברך לעולם אחר
המילה, כמו במילת קטן. והדיא דפסחים ה"פ:
ב"לבער" כ"ע לא פליגי דלהבא משמע טפ'
מלשעבר, ומיהו: לשעבר נמי משמע. כי פליגי
ב"על ביעור", מר סבר: דמשמע מעיקרא טפי
מלהבא, ומר סבר: להבא נמי משמע כמו
מעיקרא. והא דאמרין דכל המצות מברך עובר
לעשייתן – ה"מ כשהמברך עצמו עושה המצוה:
ידיד מבטן. אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו.
שנקרא "ידיד", שגאמר "מה לידידי
בביתי" כדדרשין במנחות בפרק "כל המנות"
(ד' גג: ושם). ושלשת האבות נזכרים: "חוק'
בשאר שם" – הוא יצחק, ו"יצאצאיו חתם באות
ברית קדש" – הוא יעקב. ויצאצאיו הוא ובניו, כמו
שתרגם יונתן "היצאצאים והצפיעות" – בניא ובני
בניא, (אשעיה כב) כלומר: יוצאי יצאצאיו.
במצותיו רצונו למול את העבדים. שנאמר
"יליד בית ומקנת כסף" (בראשית יז):

הדרן עלך ר' אליעזר דמיילה

תולין. אבל נותנין לתלויה ביום טוב. וצריך
לפרש ולומר שאם היה ערשוד
מאתמול – לא היה טוב כל כך וחוק. והא דתניא
בפרקין דלעיל (ר' קלז. ושם) דאין מסננין את
החורל במסנת שלו ב"ט – אם היה ערשוד
מאתמול לא היה מתקלקל:
דרבי אליעזר עדיפא מדר"י. תימה: ולר"א
תיקשה ליה הנהו קראי דדרש בפ"ק
דמגילה (ד' ז) דקאמר: ורבי יהודה, כתיב "הוא"
וכתיב "לכם", ולא קשיא: כאן – במכשירין
שאפשר וכו'. וכי: ר"א הזה דריש "הוא"
לדרשה אחרינא – א"כ מנ"ל התם דרבי יהודה
הוא מפליג: לימא דרבי יהודה הוה דריש ליה
לדרשה אחרינא כר' אליעזר? ונראה דבדאורייתא
מודה ר' אליעזר דמכשירין דאפשר אסורים, וכי
שרי להו הבא – ה"מ באהל ערא, דאינו אלא
מדרבנן, גזירה אטו אהל קבע, כדאמרין בביצה
בפרק "המביא" (ד' לב). מיהו קשה: מנ"ל
דעדיפא? דילמא בהא מודה אפילו רבי יהודה!
אלא

מל ולא פרע את המילה – פאילו לא מל. **גמ'** אמר
רבי אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב: בשר החופה
את רוב גובהה של עטרה. "ואם היה בעל בשר וכו'".
אמר שמואל: קמן המסורבל בבשר, רואין אותו, כ"ו
שמתקשה ונראה מהול – אינו צריך למול, ואם לאו –
צריך למול. במתניתא תנא, רשב"ג אומר: קמן המסורבל
בבשר רואין אותו, כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול
– צריך למול, ואם לאו – אינו צריך למול. מאי בינייהו?
איכא בינייהו: נראה ואינו נראה. מל ולא פרע. "ת"ר:
המל אומר: "אקב"ו על המילה". אבי הבן אומר: "אקב"ו
להכניסו בבריתו של אברהם אבינו." העומדים אומרים:
כשם שזכנכם לברית כך יזכנכם לחופה ולמע"מ.
והמברך אומר: "אשר קידש ידך מבטן, חוק בשאר שם,
וצאצאיו חתם באות ברית קדש. על פן בשכר זאת, אל
חי חלקנו, צוה להציל ידירות שארנו משחת, למען בריתו
אשר שם בבשרנו בא"י פורת הברית". המל את הגרים
אומר: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו על
המילה". והמברך אומר "אקב"ו למול את הגרים ולהטות
מהם דם ברית, שאילמלא דם ברית לא נתקיימו שמם
וארץ שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמם
וארץ לא שמתי" בא"י פורת הברית". המל את העבדים
אומר: "אקב"ו על המילה", והמברך אומר "אקב"ו למול
את העבדים ולהטות מהם דם ברית שאילמלא דם ברית
חוקות שמם וארץ לא נתקיימו, שנאמר "אם לא בריתי
יומם ולילה חוקות שמם וארץ לא שמתי" בא"י פורת
הברית".

הדרן עלך רבי אליעזר דמיילה

רבי אליעזר אומר: תולין את המשמרת ב"ט, ונותנין לתלויה בשבת. וחכ"א: אין תולין את
המשמרת ב"ט, ואין נותנין לתלויה בשבת, אבל נותנין לתלויה ביו"ט. גמ' **השתא ר"א,**
אוספי אהל עראי לא מוסיפין, למיעבד לכתחלה שרי?! **מאי היא – דתנן, פקק החלון, ר"א**
אומר: בזמן שקשור ותלוי – פוקקין בו, ואם לאו – אין פוקקין בו. וחכ"א: בין כך ובין כך –
פוקקין בו. ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: הפל מוידים שאין עושין אהל עראי בתחלה ב"ט,
ואין צ"ל בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף, שר"א אומר: אין מוסיפין ב"ט, ואין צ"ל בשבת.
וחכ"א: מוסיפין בשבת, ואין צ"ל ביום טוב. ר"א סבר לה ברבי יהודה, דתניא: אין בין יום טוב
לשבת אלא אוכל נפש בלבד, רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש. אימר דשמעינן ליה
לר' יהודה – במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב, במכשירין שאפשר לעשותם
מעיו"ט מי שמעת ליה?! **דר"א עדיפא מדרבי יהודה. "וחכ"א. איבעיא להו: תלה מאי? אמר**
רב יוסף: תלה – חייב חטאת. א"ל אביי: אלא מעתה, תלא פוזא בסיתא הכי נמי דמיתייב?!
אלא

פרע. גילה: **גמ'** רוב גובהה. לא תימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה, אלא
אפילו רוב גובהה במקום אחד: **קמן המסורבל בבשר.** פלטר"ז, בלע"ז, ששמן ועב,
ולאחר שנימול נראה כמכסהו: **כל זמן שמתקשה.** ומתוך הקישור מתפשט בשרו.
בדשמואל גרסינן: ונראה מהול. במתניתא גרסינן: ואינו נראה מהול: **איכא בינייהו**
נראה ואינו נראה. לשמואל, נראה מהול –
הוא דאין צריך למולו: הא נראה ואינו נראה
– צריך. למתניתא, אינו נראה – הוא דצריך:
הא נראה ואינו נראה – אינו צריך: **אשר**
קידש ידך מבטן. יצחק קרי ידך, על שם
"אשר אהבת" (בראשית כב): **מבטן.** דקודם
שנולד נתקדש למצוה זו, דכתיב (שם יז)
"אבל שרה אשתך וגו' ונקימותי את בריתי
אתו", היינו מילה: **בשאר שם.** חק
של מילה: **וצאצאיו.** אחרי: **חתם באות.** זו
של ברית קדש: **צוה להציל ידירות שארנו**
נמשחת. מניהבם, דכתיב "גם את בדם בריתך
שלחתי אסירך מבור אין מים בו" (זכריה ט):

הדרן עלך ר' אליעזר דמיילה

תולין את המשמרת. שמשננין בה שמר
זין, ומותנן פיה לכל צד בעגול.
ונעשה כאהל על חלל הכלי שקורין
אשטנד"א. ואע"ג דעביד אהל, שרי ב"ט,
דמקשר בגמרא, אבל בשבת – מיקלל
לכתחילה לא, אבל אם תלויה היא – נותנין
לתוכה שמרים ומסנן, דאין דרך בורר בכך:
גמ' **פקק החלון.** כגון ארובת הגג: **אלא**
להוסיף. כגון פקק זה שאינו אלא תוספת
עראי על האהל: **סבר ליה ברבי יהודה.**
הלךר הכא שרי, דמכשירי אוכל נפש הוא:
שאי אפשר לעשותו מע"ט. כגון שפוד
שנרצם ב"ט: **עריפא.** חוקה, דהוא שרי אפילו
מכשירין שאפשר מעיו"ט: **תלה פוזא**
בסיתא. תלה כלי קטן כמגוד: **ח"ל דמיתייב.**
וחכא מאי חיובא איכא באהל עראי כגון
גמור לא הוי, ומדרבנן הוא דמיתייב:
אלא

פרק עשרים – תולין

בפרק זה יתבארו שני עניינים: א. דברים האסורים לעשותם בשבת
מדרבנן. ב. דברים המותרים אף על פי שהם דומים למלאכה.

משנה

המשנה מבארת את דין תליית המשמרת על גבי כלי, ואת דין סינון
היין בשבת וביום טוב: רבי אליעזר אומר, תולין את המשמרת –
מסנת שמסננים בה שמרי יין [שמותחה סביב הכלי לכל צד בעיגול]
ביום טוב, אף על פי שנעשית אהל על חלל הכלי, אך בשבת אין
תולין אותה. גותנין לתלוייה בשבת, כלומר שאם היתה תלויה
מערב שבת מותר לתת לתוכה שמרים כדי לסננם. ואף על פי שהוא
בורר בכך את היין מהשמרים, אין איסור בזה, מכיון שאין דרך בורר
בכך. והכמים אומרים, אין תולין את המשמרת על גבי הכלי ביום
טוב, וכן אין גותנין שמרים אף למשמרת שהיתה תלויה מבעוד יום,
בשבת, אבל גותנין לתלוייה ביום טוב, משום שזה צורך אוכל
נפש.

גמרא

הגמרא מקשה על דברי רבי אליעזר המתיר תלות את המשמרת
ביום טוב. מקשה הגמרא: השתא – מעתה יש לתמוה, הלא לדעת
רבי אליעזר, אוסופי – להוסיף על אהל עראי לא מוספין – אסור
להוסיף, כפי שיתבאר להלן, ואילו למיעבד – לעשות אהל עראי
לבתחלה, כגון תלות את המשמרת ביום טוב שרי – הוא מתיר,
כיצד אפשר לומר כן.

הגמרא מבארת היכן מצינו שרבי אליעזר אוסר להוסיף על אהל
עראי. מבררת הגמרא: מאי היא – היכן מצינו שרבי אליעזר סובר כן.
מבארת הגמרא: מצינו כן במשנה, דתנן (לעיל קכח) פקק תחלון – לוח
שסותמים בו את החלון, כגון ארובת הגג, נחלקו התנאים האם מותר
לסתום בו את החלון בשבת וביום טוב, רבי אליעזר אומר, בזמן
שהוא קשור לחלון ותלוי – שאינו נגרר על הארץ, פוקקין
[סותמים] בו את החלון בשבת וביום טוב, שמאחר והוא מתוקן
ועומד מבעוד יום לפקק בו את החלון, אינו בונה בכך אהל ואינו
מוסיף על האהל, ואם לאו – שאינו קשור, או שהוא קשור אך אינו
תלוי אלא נגרר על גבי הארץ, אין פוקקין בו, כיון שמוסיף הוא על
האהל. והכמים אומרים, בין כך ובין כך – בין אם הוא קשור ותלוי
ובין אם אינו קשור ותלוי, פוקקין בו את החלון בשבת וביום טוב.
הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן בביאור מחלוקתם, ומדבריו
מתבאר שרבי אליעזר אוסר להוסיף על אהל עראי: ואמר רבה בר
רבי חנה אמר רבי יוחנן, הכל – בין רבי אליעזר ובין חכמים מודים
שאין עושין אפילו אהל עראי בתחלה – בתחילת עשייתו, כגון
לפרוס מחצלת על ארבע יתדות או ארבע מחיצות לצל ביום טוב,
ואין צריך לומר שאסור לעשות כן בשבת, ולא נחלקו אלא לענין
להוסיף על אהל עראי, וכגון שהיתה המחצלת פרוסה על היתדות
מערב שבת, אך לא היתה פרוסה לגמרי אלא מגולגלת במקצתה,
ורוצה לפושטה לגמרי בשבת, שרבי אליעזר אומר שאסור לפושטה,
משום שאין מוספין על אהל עראי ביום טוב, ואין צריך לומר
בשבת, והכמים אומרים שמותר לפושטה, משום שמוסיפין על
אהל עראי בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב. ואף פקק החלון
כשאינו קשור ותלוי אינו אלא תוספת עראי על האהל, ולדעת רבי
אליעזר אסור לפקק בו את החלון, משום שהוא מוסיף על אהל
עראי, ונראה כבונה, ולדעת חכמים מותר. הרי מפורש כאן שרבי
אליעזר אוסר אפילו להוסיף על אהל עראי, ואם כן ודאי שלפי
שיטתו יש לאסור לעשות אהל עראי מתחילה בשבת וביום טוב,
והיאך התיר תלות את המשמרת ביום טוב.

גמרא

ממשיכה המשנה: מל – חתך את הערלה ולא פָּרַע את המילה – לא
גילה את העטרה על ידי הסרת העור המכסה אותה, הרי זה כְּאִילוּ
לא מל.

הגמרא מבארת מהו שיעור הציצין המעכבים את המילה. שנינו
במשנה: אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב
העטרה. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֲבִינָא אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא
אָמַר רַב, אין כוונת המשנה שעור הערלה שנשאר מכסה את רוב
היקפה של העטרה, אלא אף אם נשאר בָּשָׂר [עור] החֹפֶה אֶת רֹב
גִּבְהָתָהּ שֶׁל עֲטֶרְהָ אפילו רק במקום אחד הרי זה מעכב.

הגמרא מבארת את ההלכה בענין קטן בעל בשר. שנינו במשנה: וְאִם
הָיָה בָּעַל בָּשָׂר וְכוּ', ועקב כך חזר הבשר אחר המילה וחפה את
העטרה, מתקנו מפני מראית העין, שלא יהא נראה כערל. מבארת
הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, קָטַן הַמְּסוּדָּבֵל [המרוּפֵּד] בְּבָשָׂר, רֹאִין
אוֹתוֹ – בודקים אותו, אם מבחינים שֶׁבָּל וְזֵמַן שֶׁהָאֵבֶר מִתְּכַסֶּה הַבָּשָׂר
מתפשט ונראה מהול, אֵינּוּ צָרִיךְ לְמַלּוֹל וּלְתַקֵּן את הבשר שחופה את
העטרה כשאינו מתקשה, וְאִם לֹא צָרִיךְ לְמַלּוֹל.

בְּמִתְנִיתָא תָנָא – בברייתא שנינו, רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר,
קָטַן הַמְּסוּדָּבֵל בְּבָשָׂר, רֹאִין אוֹתוֹ, כִּל זֵמַן שֶׁמִּתְכַּסֶּה וְאֵינּוּ נִרְאָה
מהול צריך למולו, וְאִם לֹא אֵינּוּ צָרִיךְ לְמַלּוֹל. רבן שמעון בן
גמליאל ושמואל אמרו דין אחד אך באופן שונה, רבן שמעון מזכיר
קודם את האופן שאין נראה מהול וצריך למול שוב, ושמואל מזכיר
תחילה את האופן שנראה מהול ואין צריך למולו. מבררת הגמרא:
מַאי בְּיִנְיָהּ – מה ההבדל ביניהם להלכה ובמה נחלקו. משיבה
הגמרא: אִיכָא בְּיִנְיָהּ נִרְאָה וְאֵינּוּ נִרְאָה, כלומר נחלקו באופן
שכאשר האבר מתקשה חלק מהעטרה מגולה וחלקה מכוסה, לדעת
שמואל דווקא אם נראה מהול אין צריך למולו, אבל נראה ואינו
נראה מהול צריך למולו, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל דווקא אם
אינו נראה מהול צריך לחזור למולו, אבל בנראה ואינו נראה אין
צריך למולו.

שנינו במשנה: מל ולא פָּרַע כאילו לא מל. הגמרא מביאה את נוסח
הברכות שיש לומר בשעת המילה: תָּנּוּ רַבִּנָּן בְּבִרְיֵיתָא. הֵמָּל אָמַר,
אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה. אָכִי הֵבֵן אֹמֵר, אֲשֶׁר
קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בְּכִרְתּוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם אֲבִינוּ.
והעומדים אומרים, בָּשָׂם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית כִּד וְיָגַם לְתוֹרָה לְחוּפָה
וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְהַמְכַרְךָ אָמַר, בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשׁ יָדֶיךָ מִכֶּטֶן חֹק בְּשָׂאָרוֹ שֶׁם וְצִאֲצִאֵינוּ חֶתֶם פְּאוֹת בְּרִית
קִדְּשׁ, עַל כֵּן בְּשֹׁכֵר זֹאת אַל חֵי חֻלְקֵנוּ [צוּרֵנוּ] צֹוֶה לְהַצִּיל יְדֵידוֹת
שְׂאִירֵינוּ מִשַּׁחַת לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׁם בְּבִשְׂרֵנוּ, בְּרוּךְ אַתָּה ה'
בֹּרֵת הַבְּרִית.

הֵמָּל אֶת הַגֵּרִים אֹמֵר, בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה. וְהַמְכַרְךָ אֹמֵר, אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְמַלּוֹל אֶת הַגֵּרִים וְלְהַשִּׁיף מֵהֶם דָּם בְּרִית, שְׂאִילְמָלָא
דָּם בְּרִית לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁמִים וְאֶרֶץ שְׁנֵאֵמַר (ירמיה לג כח) אִם לֹא
בְרִיתִי וְיִמָּם וְלִילָה חֻקוֹת שְׁמִים וְאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי, בְּרוּךְ אַתָּה ה' בֹּרֵת
הַבְּרִית.

הֵמָּל אֶת הָעֶבְרִים אֹמֵר, אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה.
וְהַמְכַרְךָ אֹמֵר, אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְמַלּוֹל אֶת הָעֶבְרִים
וְלְהַשִּׁיף מֵהֶם דָּם בְּרִית, שְׂאִילְמָלָא דָּם בְּרִית חֻקוֹת שְׁמִים וְאֶרֶץ
לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁנֵאֵמַר (שם) אִם לֹא בְרִיתִי וְיִמָּם וְלִילָה חֻקוֹת שְׁמִים
וְאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי, בְּרוּךְ אַתָּה ה' בֹּרֵת הַבְּרִית.

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

אביי חולק על רב יוסף. **אָלָא אָמַר אַבְיִי**, תלית המשמרת בשבת
וביום טוב לדעת חכמים **מְדַרְבְּנָן הֵיא** אסורה, וטעם האיסור הוא
שֶׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֹל. מה שאין כן תלית כוזא
בסיכתא, אין בזה אפילו איסור דרבנן, משום שאינו נראה כעובדין
דחול.

הגמרא מביאה כמה פסקי הלכה שליקט אביי: **מְנַקְיָם** – מלקט היה
אַבְיִי חוֹמְרֵי מִתְּנִיתָא – כללים של דינים שמצא בברייתות מפורות,
וְתָנִי – היה שונה אותם יחד, הפטורים אך אסורים בכלל אחד,
והמותרים לכתחילה בכלל אחד. ובתחילה שנה אביי את הדברים
שהעושה אותם פטור אבל אסור, **הִגִּיד** – נוד העשוי מעור, ותפור
בשפתו, ופיו רחב מאד וחוטאים תלויים בו, והולכי דרכים ממלאים
אותו יין או חלב, ובמקום שתוקעים אהליהם ללון מותחים פיו
וקושרים אותו בחוטים על גבי ארבע יתדות שנועצים בארץ, והרוח
עוברת מתחתיו ומצננת את היין או החלב שלא יתקלקל, והרי הוא
דומה לאהל לאחר שנמתח. **וְהַמְשַׁמְרָת** – מסגרת שמסגין בה שמרי
יין, **וְהַכִּילָה** – סדין שפורסים מעל גבי המטה ומסביבה על ארבע
מוטות שיוצאים מקצותיה, ויש בגגה טפת, **וְכִסָּא גָלְיָן** – כסא שהיו
משתמשים בו במקום ששמו 'גלין', והיה עשוי מחוליות, וכשעומדים
ממנו מפרקים אותו ונושאים אותו עמדם, וכשרוצים לישב עליו
מחזירים ומחברים אותו, את כל אלו ומתיחת הגוד, תלית המשמרת,
פריסת הכילה ונטיית כסא גליון **לֹא יַעֲשֶׂה בשבת, וְאֵם עֹשֶׂה פְטוּר,**
אָבֵל אָסוּר לעשות כן לכתחילה.

כעת שונה אביי את מה שאסור מדאורייתא: **אָהֳלֵי קָבַע לֹא יַעֲשֶׂה,**
וְאֵם עֹשֶׂה בשוגג חַיִּיב חֲטָאת.

כעת שונה אביי את הדברים שמותר לעשותם לכתחילה: **אָבֵל מְטָה**
המחוברת ועומדת, והיא זקופה או מוטת על צידה, והוא רוצה
לנטותה וליישבה על רגליה, **וְכִסָּא מְרַקְקָל** – כסא שמושב מעור,
שכשרוצה לישב עליו פותחו ונוטתו על ארבע רגליו, וכשעומד ממנו
סוגרו ומקפלו וסומכו על הכותל, **וְאִסָּלָא** – עשוי כעין כסא טרסקל
אלא שהעור הפרוס עליו נקוב באמצעותו לבית הכסא, **מוֹתֵר**
לְגִמְוִיתָן ולהעמידם על רגליהם בשבת לכתחילה, ואף שמאחיל בכך,
מאחר ועשויים ועומדים הם, והוא אינו אלא פושטם כדי לישב
ולשכב עליהם.

שנינו במשנה: וחכמים אומרים וכו' **וְאִין נִוְתְּנִין שמרים אף לַמשמרת**
שהיתה תלויה מבעוד יום, **בַּשַּׁבָּת**. הגמרא דנה האם איסור זה הוא
מן התורה: **אִיבְעִינָא לְהוּ, אִם שִׁמְרֵי** – נתן שמרים לתוך המשמרת:
וסיק, **מֵאֵי** – מה דינו לדעת חכמים, האם עבר על איסור דאורייתא
וחייב, או אינו אלא איסור מדרבנן ופטור. פושטת הגמרא את הספק:
אָמַר רַב בְּהֵנָּא, אִם שִׁמְרֵי בשבת בשוגג, לדעת חכמים הרי עשה
מלאכה דאורייתא וְחַיִּיב חֲטָאת.

הגמרא מקשה על דברי רב כהנא: **מִתְּקִיף לָהּ רַב שֵׁשֶׁת, מִי אִיכָּא**
מִיָּד – וכי יש דבר כזה דְרָבְנָן אוסרים מן התורה וּמִחַיִּיבֵי חֲטָאת,
וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שָׂרִי לְבִתְחִילָה, הרי לא מסתבר לומר שיחלקו בסברות
רחוקות כל כך.

רב יוסף מקשה על קושיית רב ששת: **מִתְּקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף על קושיית**
רב ששת, אֱלִמָּה לֹא – מדוע אתה אומר שלא שייך שיחלקו בסברות
רחוקות כל כך, הֲרֵי מצינו כן לגבי יציאה לרשות הרבים בתכשית
הנקרא 'עיר של זֶהב', דְרָבִי מֵאִיר מְחַיֵּב חֲטָאת, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שָׂרִי
לְבִתְחִילָה.

הגמרא מביאה את מקור המחלוקת. מבררת הגמרא: **מֵאֵי הֵיא** – היכן
מצינו מחלוקת תנאים בזה. מבארת הגמרא: **דְתַנְיָא** (לעיל נט), **לֹא**
תַצָּא אִשָּׁה מִרְשוּת הַיָּחִיד לִרְשוּת הָרַבִּים בשבת בְּעִיר שֶׁל זֶהב, וְאֵם
יִצְאָה בשוגג חַיִּיבֵת חֲטָאת, משום שתכשית זה נחשב 'משא', דְרָבִי
רַבִּי מֵאִיר. וְחַכְמִים אומרים, לֹא תַצָּא בתכשית זה מדרבנן, שְׁמָא
תְּסִירֵנוּ לְהִרְאוֹת לְחִבְרָתָהּ, וְתִשְׁכַּח וְתִטְלַטְלוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוֹת
הָרַבִּים, וְאֵם יִצְאָה פְטוּרָה, משום שתכשית הוא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אומר,
יִצְאָה אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זֶהב לְבִתְחִילָה, ולא גזרו בזה, מאחר ורק

אשה חשובה יוצאת בעיר של זהב, ואשה חשובה אין דרכה להסיר
תכשיטה כדי להראותם לחברותיה. ונמצא שיש מחלוקת תנאים
באופן זה, שלדעה אחת הדבר אסור מדאורייתא וחיובים עליו
חטאת, ואילו לדעת תנא אחר הדבר מותר לכתחילה. ואם כן מדוע
הקשה רב ששת שלא שייך שיחלקו בסברות רחוקות כל כך.
אביי מתרץ את קושיית רב יוסף על רב ששת: **אָמַר לִי אַבְיִי לרב**
יוסף, מִי כְּסָבֵר שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר שמתיר לכתחילה לצאת בעיר של זהב
אֲדַרְבֵּי מֵאִיר קָאֵי – מתייחס בדבריו לדברי רבי מאיר דְאָמַר חַיִּיבֵת
חֲטָאת, אין הדבר כן, אלא אֲדַרְבֵּנָן קָאֵי, דְאָמַרִי פְטוּר אָבֵל אָסוּר,
וְאָמַר לָהּ אִיהוּ – רבי אליעזר שהדבר מותר לכתחילה. ונמצא
שחכמים חולקים על רבי מאיר (המחייב חטאת) וסוברים שפטור אבל
אסור, ורבי אליעזר חולק על חכמים וסובר שמותר לכתחילה. ואין
זה דומה לכאן שרבי אליעזר חולק על חכמים (המחייבים חטאת)
והוא מתיר לכתחילה.

התבאר במשנה לדעת חכמים שאסור לשמר שמרי יין במשמרת
בשבת, וחדש רב כהנא שאם שימר חייב חטאת. הגמרא דנה משום
איזה אב מלאכה חייב המשמר. שואלת הגמרא: המשמר בשבת
מְשׁוּם מֵאֵי מְתַרְיִין בִּיה – משום איזה אב מלאכה מתרים בו.
מבארת הגמרא: נחלקו האמוראים בזה, **רַבָּה אָמַר מתרים בו מְשׁוּם**
מלאכת בִּזְרִי, והיינו שמלאכת השימור היא תולדת 'בורר', שהרי
אף משמר בורר הוא את היין מהשמרים. רַבִּי יוֹרָא אָמַר מְשׁוּם
מְרַקְדִּי.

רבה מוכיח כשיטתו: **אָמַר רַבָּה, בְּנוֹתֵי יִידִי מְסַתְבָּרָא** – כפי שיטתי
מסתבר, שמתרים בו משום בורר, שכן **מָה דְרָבִי שֶׁל בִּזְרִי, כגון בורר**
קטנית, נוטל את האוכל וּמִנִּיהַ הַפְּסוּלָת, **אָף הָכָא נָמִי במשמר, הרי**
הוא נוטל את האוכל – היין שיוצא מהמשמרת למטה, וּמִנִּיהַ **את**
הַפְּסוּלָת – שמרי היין שנשארים במשמרת.

רבי יורא מוכיח כשיטתו: **אָמַר רַבִּי יוֹרָא, בְּנוֹתֵי יִידִי מְסַתְבָּרָא**
שמתרים בו משום מרקד, שכן **מָה דְרָבִי שֶׁל מְרַקְדִּי, שבשעה שמנפה**
את הקמח הרי הפסולת מְלַמְעָלָה – על גבי הנפה, **וְהָאוֹכֵל** – (הקמח)
מְלַמְעָלָה, אָף הָכָא נָמִי במשמר, הפסולת – שמרי היין מְלַמְעָלָה
נשארים על גבי המשמרת, **וְהָאוֹכֵל** – היין יוצא מְלַמְעָלָה, ואינו דומה
לבורר קטנית שהפסולת נשארת למטה והאוכל נמצא למעלה.

הגמרא חוזרת לדון בדיני אהל עראי: **תָּנִי** – (שנה) **רַבִּי בְרִי יוֹחָנָאֵל**
בברייתא, **מְלִית בְּפֻלָּה לֹא יַעֲשֶׂה** – אסור מדרבנן לשטוח בשבת
טלית על גבי ארבע יתדות כדי לישן תחתיה, וראשיה משתלשלים
ותמקפלים בצדדים לצד הארץ, והם משמשים ככתלים להגן מן
החמה. משום שהוא אהל עראי, **וְאֵם עֹשֶׂה כן פְטוּר, משום שאין זה**
אלא אהל עראי, אָבֵל אָסוּר לעשות כן לכתחילה. ואם נתנה על
המוט (שמעל המיטה) מבעוד יום כשהיא מקופלת, **וְהָיָה כְּדִרְךָ עָלֶיהָ**
חֹטֵא אוֹ מְשִׁיחָה – (חבל) כדי למשכה בהם ולפורסה לצדדים, **מוֹתֵר**
לְגִמְוִיתָהּ – (לפורסה) בשבת לכתחילה, מכיון שאינו אלא מוסיף על
אהל עראי, ואינו כעושה אהל מתחילה.

הגמרא מביאה נידון נוסף בענין אהל עראי: **בְּעָא מִינֵיהּ רַב בְּהֵנָּא**
מְרַב, בִּילָה מְהוּ, כלומר האם כל הכילות מותרות לפורסם בשבת.
אָמַר לִי רַב, אָף מְטָה יש שְׁאִסוּרָה – אסור להעמידה. שוב שאל,
מְטָה מְהוּ, כלומר האם כל המיטות אסור להעמידם בשבת. אָמַר
לִי אָף בִּילָה יש שְׁמוֹתָרָת. שוב שאל, מאחר ואין אתה מחלק
ביניהם, בִּילָה וּמְטָה מְהוּ, כלומר האם הם שוים בדינם לגמרי,
ובמקום שאסור בזה אסור כנגדו אף בזה. אָמַר לִי בִילָה אָסוּרָה
וּמְטָה מוֹתֵרָת, כלומר אינם שוים.

הגמרא מבארת את דברי רב שלא כהורה נראים כסותרים זה את זה. זה
המבארת הגמרא: **וְלֹא קִשְׁיָא** – אין להקשות סתירה בדברי רב, משום
שכוונתו לכמה אופנים שונים. **הָא דְקָאָמַר 'אָף מְטָה אָסוּרָה',**
כוונתו לאופן שהמיטה עשויה **בְּרַקְנָא מְנָא** – כמו שהיו עושים
'קרמנאי' – (אנשי אותו מקום שכך שמו), שהמיטות שלהם היו
עשויות מחוליות והיו מפרקים ומחזירים אותם, ואסור לעשות כן, כפי

שבת. פרק עשרים – תולין דף קלח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיט
רש"י
תוספות

1 **אֵלָא אִמְר אַבְי מְדַרְבְּנָן.** קאָסרי לה חכמים דמתניתין, דלא שבקינן ליה למיתליה, 1
2 למיעבד עובדא דחול: מְנַקֵּיט: מְלָקֵט: חוּמְרִי מְתַנִּינָא. כָּלְלוֹת שֶׁל בְּרִיּוֹת: חוּמְר 2
3 = קָשֶׁר. כָּלְלוֹת: כָּלְלוֹת שְׁמָעָא בְּבְרִיּוֹת, בְּגוּד לְבָדָה, וּבְמִשְׁמַרְתָּ לְבָדָה, וּבְכִילָה 3
4 לְבָדָה, וּבְכַסָּא גַלְיָן לְבָדָה – וְשָׁנְאָן בּוֹלָן: הַפְּטוּרִין אָבָל אֲסוּרִין בַּחוּמְרָא אַחַד, וְהַחוּמְרִים 4
5 לְכַתְּחִילָא בַּחוּמְרָא אַחַד: הַגּוֹד. הוּא עוֹר שֶׁל 5
6 בְּתִמְתָּה תְּפִירָה, וְפִי רָחֵב שְׁמָד וְיֵשׁ לוֹ שְׁנָצִים, 6
7 וְעוֹבְרֵי דָרְכִים מִמְּלָאֵן אוֹתוֹ יֵין אוֹ חֶלֶב 7
8 בְּמִקְוֵם שֶׁתּוֹקַעֲן שֶׁם אֲהֵלִיָּהִם לָלוֹן, וְשׁוֹטְחִין 8
9 אוֹתוֹ וְפִי מִתְּחַן ע"ג יְחִידוֹת, וְהִירוֹחַ עוֹבֶרֶת 9
10 מִתְּחִיתוֹ וּמִצְטָנן שֶׁלֹּא יִתְקַלְקַל הַיֵּין, וְהָיָה 10
11 דְּמוֹה לֵאחֵל לֵאחֶר שְׁנִמְתָּה: כִּילָה, שִׁישׁוֹא 11
12 בְּגָהָה סָפּוֹ: וְכַסָּא גַלְיָן. כְּמוֹ מִטָּה גַלְגְּלִינָא 12
13 דִּיכִירָהּ (לַעֲלֹל דָּף מִזֵּה), וְהוּא שֶׁם מִקְוֵם, 13
14 וּמִפְּרָקִין מִסּוּתִיתִין וְכַסָּאוֹתִין וְטוֹעֲנִין אוֹתָן 14
15 עֲמֻקָּה, וְחוֹרְרִין וּמְחִירִין אוֹתָן: לֹא יַעֲשֶׂה. 15
16 דְּאֵחֵל עָרָא יִנְהֹה, וְכַסָּא גַלְיָן נִמְי, גִּזְרָה שְׁמָא 16
17 יִתְקַע בַּחוּצָה: אָבָל מִטָּה. שִׁלְנָה הַמְּחוּבֶּרֶת 17
18 וְעוֹמֶדֶת, אִם הָיְתָה זְקוּפָה אוֹ מוּטָה עַל צִדָּהּ 18
19 – מוֹתֵר לְנִטְוָה לְיִשְׁבָּה עַל רַגְלֶיהָ. וְאֵעִיג 19
20 דְּהִשְׁתָּא עֲבִיד אַחַל – שָׂרִי, דְּלֹא מִיִּדִּי עֲבִיד 20
21 אֵלָא לִיתְּוָבָא בְּעִלְמָא: כַּסָּא מְרַסְקֵל, קָר שְׁמוֹ 21
22 וּבִלְעָה פְּלוֹד־שְׁטוּיִיל". וְעִלְיוֹנוֹ שֶׁל עוֹר, 22
23 וּמִקְפָּלִין אוֹתוֹ, וּבִשְׁמִסְלָקִין אוֹתוֹ סוֹמְכִין אוֹתוֹ 23
24 לְכּוֹתֵל, וּבִשְׂרוּצָה לִישֵׁב עֲלֵיו נוֹטָהוּ וְיוֹשֵׁב עַל 24
25 ד' רַגְלִים: וְאִסְלָא. עָשׂוּ כַּעֲשֵׂן כַּסָּא מְרַסְקֵל. 25
26 אָבָל עוֹר הַפִּרְשֵׁי עֲלֵיו נִקְוֵב לְבֵית הַכֶּסֶּא – 26
27 מוֹתֵר לְנִטְוָה לְכַתְּחִילָה, דְּהָא עֲבִיד וְקָא: 27
28 שִׁיִּר. נִתֵּן שְׁמֵרִים לְתַלְמִידָה, וְסִינָן: חֵיבָתָה 28
29 חֲטָאָתָה. דְּלֹא תִכְשֵׁשׁ וְהוּא, אֵלָא מִשּׁוּ: כַּסָּוִי. 29
30 דְּתִכְשִׁישׁ הוּא, וּלְכַתְּחִילָה אֲסוּר דִּילְמָא 30
31 שִׁלְפָא וּמְחִירָא: יוֹצֵאָה אִשָּׁה. דְּמָאן דִּרְכָּה 31
32 לְמִפְּקֵי בְּעִיר שֶׁל זָהָב – אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, וְאִשָּׁה 32
33 חֲשׁוּבָה לֹא שִׁלְפָא וּמְחִירָא: מִשּׁוּם מָאִי 33
34 מְתַרְנִין בֵּיהּ. לְמִשְׁמֵר: מִשּׁוּם בּוֹרֵר. דְּהָאִי נִמְי 34
35 בּוֹרֵר הוּא: כְּוֹנֵתִי יְדִיד מִסְּתַבְרָא. דָּאִי אֲתֵרִי 35
36 בֵּיהּ מִשּׁוּם בּוֹרֵר, הִתְרָאָה הִיא: דְּנִטְוֵל אוֹכֵל 36
37 מִיִּנְיָה פְּסוּלָה. וְלִרְכָּא דִּיהָ נִמְי דָּאִי אֲתֵרִי בֵּיהּ 37
38 מִשּׁוּם מִרְקָד הָיְתָה הִתְרָאָה, אָבָל לְרִבִּי יוֹרָא, 38
39 אִי אֲתֵרִי בֵּיהּ מִשּׁוּם בּוֹרֵר – לֹא הִתְרָאָה 39
40 הִיא, דְּלֹא דְּמִי לְבוֹרֵר, שְׁהֵאֻכַּל לְמִטָּה 40
41 וּפְסוּלָה לְמַעַלָּה, מִה שְׁאֵין כֵּן בַּבוֹרֵר קִטְנִית, 41
42 שֶׁהַפְּסוּלָה לְמִטָּה: מִלִּית כְּפִילָה לֹא יַעֲשֶׂה. 42
43 לְשִׁטּוֹחַ טְלִיתוֹ עַל גִּבִּי אֲרֵבֶה יְחִידוֹת לִישֵׁן 43
44 תַּחְתִּיתָה, וְרָאִישׁוֹ מִתְּכַפְּלִין לְכָאן וּלְכָאן לְצֵד 44
45 שְׁפוֹרְקָה וּמְחִירָה, וְהוּא שֶׁם מְקוֹם. לְשׁוֹן אַחֵר: קְרַמְנָא – מוֹכֵרִי בְּגֵי פִּשְׁתֵּן מוֹכְרִין 45
46 דְּהָיָה אֲהֵלָה: כִּרְךְ עֲלֶיהָ. מִבְּעוֹד יוֹם: חוֹט אוֹ 46
47 מִשְׁחָתָה. וְתַנְהָה עַל הַנֶּס שֶׁל הַקֶּנֶף כְּשֶׁהִיא 47
48 מְכּוּפָּלֶת, וְכָרֵךְ עֲלֶיהָ חוֹט לְמִשְׁכָּה בּוֹ לְפִוְרִסָּה 48
49 לְכָאן וּלְכָאן – מוֹתֵר לְמוֹשְׁכָּה בּוֹ בִּשְׁבֶּת, 49
50 דְּמוֹסִף עַל אֵחֵל עָרָא הוּא, וְאִינוּ כְּעוֹשֶׂה לְכַתְּחִילָה: כִּדְרַמְנָא. הֵינּוּ גַלְגְּלִינָא, 50
51 שְׁפוֹרְקָה וּמְחִירָה, וְהוּא שֶׁם מְקוֹם. לְשׁוֹן אַחֵר: קְרַמְנָא – מוֹכֵרִי בְּגֵי פִּשְׁתֵּן מוֹכְרִין 51
52 עֲלֵיהֶן: כִּרְךְ עֲלֵיהָ חוֹט: כִּדְרִינָא. מִטָּה שְׁחִיחָה זְקוּפָה, וְהוּא מוֹשְׁכָּה עַל 52
53 רַגְלֶיהָ: דְּמִאֲוֶרְתָּא נִגְדִי וּמִצְפָּרָא חֲבִיטָא. בְּלִילִי שֶׁבֶת רָאִיתִים פְּרוֹסוֹת, וְלִבְקֵר 53
54 רָאִיתִים מוֹשְׁלָכִים לְאַרְצֵן. אֵלְמָא: מוֹתֵר לְפִוְרִקָּה, וְהִנֵּי מוֹתֵר לְנִטְוָה: וִילּוֹן, מִקֵּץ 54
55 שְׁכַנְגָּה הִפְתָּה: מוֹתֵר לְנִטְוָה. שְׁאֵין אֵחֵל אֵלָא מִי שְׁעָשֵׂה כַּעֲשֵׂן גַּג: 55
כִּילָת

1 **אֵלָא אִמְר אַבְי מְדַרְבְּנָן.** ואף על גב דתלמיא כחא בסיכתא אפילו איסור דרבנן ליכא – 1
2 במילי דרבנן שייך שפיר לחלק, אבל אי במשמרת מדאורייתא אסור – אין שייך 2
3 לחלק, מיר: **כסא** גליון, לא כפי הקונטרס מטה גללניא דשיליח כירה, ואסור משום 3
4 שמא יתקע, דכולה שמעתא איירי באיסור אהל, אלא היינו ובעין מטה שפורסין עליה עור, 4
5 ואסור משום אהל כשמושיב תחילה המטה ואחר 5
6 כך פורש העור, והיו מטהה למעלה ואסור. 6
7 כדאיתא בבבצה בפ' "המביא כדי יין" (ר' לג.) 7
8 דפריא אסור מלמטה למעלה, מיר: 8
9 **כסא** טרסקל, יש בהן עור, וכשרוצה לישב 9
10 עליו נטוה העור וישוב על ד' רגלים, 10
11 כדפירש בקונטרס, וכגון שהוא קבוע בכסא, דאם 11
12 לא כן היה אסור לנטוה, כדאמר בפ' "המביא" 12
13 (שם דף נ"ב) אמר רב יהודה, האי מדורחא, 13
14 מלמעלה למטה – שרי, פירוש: כשנותנין עצים 14
15 מכאן ומכאן, ונותנין עליהם עצים ארוכים ארכן 15
16 לרחב של אלו, ובמביא תחילה עצים שנותן 16
17 למעלה ואחרי כן עצים שמכאן ומכאן – אינו כן 17
18 דרך עשיית אהל לעשות הגג תחילה ואחרי 18
19 הדפנות, ושרי, ובה"ג קרי מלמעלה למטה. 19
20 מלמטה למעלה – אסור, וכן ביעתא, פירוש: 20
21 כשנותנין ביצים ע"ג האסכאל שקורין גרדייל, 21
22 וכשנותנין הביצים תחילה, ואוחז בהן בידו עד 22
23 שמביא הכלי תחתיו – שרי, דהיינו מלמעלה 23
24 למטה, וכן קידרא שמושיבה על שתי תביות, 24
25 שצריך לאוחזה בידו ואחר כך לסדר תחתיה 25
26 החביות, וכן חביתא – תביות שמוסריש באוצר, 26
27 ומושיבין אחת על גבי שתים, וכן פריא – לפרוס 27
28 העור תחילה באוצר, ואח"כ להביא המטה 28
29 תחתיו, ומיהו, יש לפרש דך דשמעתא באינו 29
30 קשור, ומיירי כגון שעושה מלמעלה למטה, אבל 30
31 משמע דבכל ענין מיירי, מיר, וכל הנהו דאסרינן 31
32 בבבצה אמר ר"ה: דדווקא דברים שיש להם 32
33 מחיצה עד לארץ, אבל להושיב הקדרה על 33
34 טרפיד ביט – שרי אפילו מלמטה למעלה, 34
35 להביא הטרפיד תחילה ואחר כך להושיב 35
36 הקדרה, וכן להושיב השולחן על גבי ספסלין, 36
37 וביעתא וקידרא וחביתא ופריא – י"ל שיש להם 37
38 מחיצה, מיר: 38
39 **מי** סברת דר' אליעזר קאי אדר"מ כו', לא 39
40 ידע רבי מאי קמשני: **מה** דרכו של בורר. 40
41 לא תקשה אהדיא דשיליח "כלל גדול" 41
42 (לעיל דף ע"ד), כמו שפי' שם (בד"ה בורר 42
43 ואובל): 43
44 **כרך** עליה חוט או משיחה מותר לנטוה. 44
45 כגון ששייר בה טפח, דבענין אחר לא היה 45
46 שרי, כדאשכחן בפרק בתרא דעירובין (דף קכ.) 46
47 כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פושטת, 47
48 דמוסוף על אהל עראי הוא, אי נמי: כריכת חוט 48
49 או משיחה מועלת בלא שירי בה טפח: 49
50 **בעא** מיניה רב כהנא מרב כו', וראה לר"י ששאל לו סתם בכל כילות אם הם מותרות. 50
51 אמר ליה: אפילו מטה יש מון אסורות. הדר בעא: אם כל מטות אסורות. אמר 51
52 ליה: אף כילות מותרות. אמר ליה: כיון שאין אתה מחלק בשניהם, מהו להשוותן כילה 52
53 ומטה, ובמקום שאסור בזה כנגדו אסור בזה? א"ל: כילה אסורה ומטה מותרת, וכן יש לפרש 53
54 ההיא דפרק "אלו טרפות" (תולין דף נ"ג), יש דרוסה לחתול: א"ל: אף לחולדה יש דרוסה, 54
55 יש דרוסה לחולדה? א"ל: אף לחתול אין דרוסה. לחתול ולחולדה יש דרוסה או אין להם 55
56 דרוסה? א"ל: לחתול יש דרוסה ולחולדה אין דרוסה, ומפרש התם דבגריים וטלאים יש 56
57 דרוסה, וכן מצי למימר כי ההיא דשנינו בסמוך לכילי דבי רב הונא, וי"ל: כדרמי בר יוחנאל: 57
58 שאזל אם יש דרוסה לחולדה, וכן כולם, מיר: **אף** כילה מותרת כדרמי בר יוחנאל. 58

שאין בשיפועה טפה. הרבה יש תימה איך יתכן זה; דאיכ, למה הוא ראו אם לכל השיפוע אין טפה? ויש לפרש: כגון שהסדין שפרום על הכילה מונח על גבי קנים מרובים, ולא פשוט הסדין היטב, ומונח ונופל בין קנה לקנה כעין שורות, ויש עכשיו בין כל קנה שיפוע ואין באותו שיפוע טפה, ודחוק. וי"מ: שאין בשיפוע טפה בגובה י', דכשיצא השיפוע טפה אין משם עד למטה גובה י', ולא

חשיב אהל. כדאשכחן בפ"ק דסוכה (דף י.)
דבכילה כי דף מותר לישן בסוכה. דאמר רב יהודה אמר שמואל: מותר לישן בבילת חתנים אע"פ שיש לה גג, והוא שאינה י' טפחים. ואין נראה לר"י, ודאי נזהר בגבי סוכה לא חשיב אהל, וכן לגבי ק"ש כדאינתא התם (דף י.) מידו לגבי שבת חשיב, ואסירי. שהרי משמרת וביעתא וקידרא וחכיתא אסירי משום אהל, ולא משמע שיש בגובה י' טפחים. ג"ר. ועוד קשה: מרלקמן גבי כפיפה מצריח, ובשם רבינו שמואל פי' דל"ג להאי לישנא כלל שיפועי אהלים כאהלים דמו, דבסוף פ"ק דסוכה (דף יט) מסקינן דשיפוע אהלים לאו כאהלים דמו. ואי משום הא – לא איריא, ויש לפרש דהתם באין בשיפועו טפה, והבא – כשיש בשיפועו טפה:

הא דמחוק. פירש ר"ח: שאינו נכפף, דאו נראה כעין אהל. דלא מחוק – שהוא נכפף, ואז אין נראה כעין אהל:

דבר ה' זה הקץ. דכתיב גבי גלות שבועים "לכלות דבר ה' מפי ירימיה" (עזרא א.) מר:

ולישלח

ב' בני אדם – אסור, אי אפשר דלא מימתא פורתא. איךד מאי היא – דתניא: ("כירה שגשגמטה אחת מיככותיה – מותר לטלמלה, שמים – אסור". רב אמר: אפילו חד גמי אסור, גזירה שמוא יתקע. תורה, דאמר רב: עתידה תורה שתשתבח מישראל, שגאמר "והפלא ה' את מכתד", הפלאה זו איני יודע מהו, כשהוא אומר "לכן הגני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא" הוי אומר: הפלאה זו תורה. ת": כשנכנסו רבותינו לפרס ביבנה אמרו: עתידה תורה שתשתבח מישראל, שגאמר "הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'" וכתיב "ונועו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו". "דבר ה'" – זו הלכה, "דבר ה'" – זה הקץ, "דבר ה'" – זו גבוהה. ומאי "ישוטטו לבקש את דבר ה'" – אמרו: עתידה אשה שתפול פה של תרוימה ותחזור בבתי בגסות ובבתי מדרשות, לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא, ואין מבין. אם טהורה היא ואם טמאה היא?! ביהדי פתיב ביה: "מכל האוכל אשר יאכל" אלא: לידע אם ראשונה היא ואם שניה היא. ואין מבין. הא גמי מתניתין היא, ברתנן: השרץ שגמאצא בתנור – הפת שבתוכו שניה, שהתנור תחילה. מסתפקא לחו הא דאמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא: ליתוויי האי תנורא כמאן דמלי טומאה, ויתוויי פת ראשונה! א"ל: לא אמרינן ליתוויי האי תנורא כמאן דמלי טומאה. דתניא: יכול יהו כל הפלים מיטמאין באויר פלי חרס – ת"ל "כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל", אוכלין – מטמאין באויר פלי חרס, ואין פלים מיטמאין באויר פלי חרס. תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר: חס ושלום שתשתבח תורה מישראל, שגאמר "כי לא תשכח מפי זרעו". אלא מה אני מקיים "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו" – שלא ימצאו

בילת חתנים. לא דמקא לשאר כילות. ששאר כילות פרוסות על גבי קינוף, שהיא לד' רגלים ויש לה גג, דהוי אהל. ושל חתנים – על גבי נקליטין, שאינם אלא שנים באמצעות המטה. וקנה נתון עליהם והבגד נתון עליו, ונופל לבא ולקאן, ואין לה גג טפה – הלכך לאו אהל הוא: בפחות מג'. שהיא הולכת ומתפשטת למטה: ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפה. שאין כל צד וצד נפשו למטה להתרחק טפה ממנה אמצעותו, דהיינו שאין קרובו למטה טפחים. וכילת חתנים אינה עשויה לישן תחתיה: אבל נהא טפוריא טפה. והוא טפה הוה קיר לאהל, והמטה נעשית לו גג: סימא. כובע של לבד פלטרין. אסור. לצאת בו בשבת, ולקמיה מפרש ואזיל: הא דאית ביה טפה. שהוא מתפשט לחלץ מראשו טפה – אסור משום אהל: אלא מעתה שרביב בגליפיה טפה. הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף, והרדיקה לחלץ מראשו טפה: אלא, טעמא לאו משום אהל הוא. אלא משום שלא יגביהו הרוח מראשו, ואתי לאתויי ארבע אמות. הלכך: מיהדק בראשו שפיר – שרי, לא מיהדק אסור: תרתי בשבת וחדא בתורה. שהיית רגיל לומר שני דברים משום בהלכות שבת, ואחת בתורה כדלקמן: גוד בבסינא. גוד ברצועותיו, ומונח על מקום קבוע שלו: מותר למנות בשבת. והא דאמרן לעיל פטור אבל אסור – היכא דלא הוי מתוקן בבסינן: בב' בני אדם. לא מיקמת ליה שפיר: באדם אחד – ממתח ליה שפיר, שמתוח על יתר זו וקושרו בה, וחוזר ומותחו על זו וקושרו בה. כך פירשו רבותי, וכן מקצאתי בתשובת הגאונים, ואיני יודע מהו: איךד. דשבת מאי היא: מירכותיה. פטופים שלה, כעין רגלים: שמו יתקע. כשמתברר לה הרגל יתקעה בחוץ והוי בונה. אבל תי"ק היכא דלא נשמטה אלא אחת – לא תישי למתקע כולי האי: הפלא ופלא. סיפא דקרא – "ואבדה חקמת חכמיו: בפרס. על שם שהיו יושבין שורות שורות ככרם: זו הלכה. כדכתיב (דברים ה) "ולתגיד לבסוף את דבר ה'", דהיינו תורה: זו גבוהה. כדכתיב (הושע א) "דבר ה' אשר היה אל הושע" וגו': זה תקין. לא ידענא מהיכא: ביהדי בתיב. ותורה שבתבב חרי בתובה ומנוחה, קראו ויראו: שהתנור תחלה. שנטמא מן האויר, כדכתיב (ויקרא יא) "אל תוכו", והוא חוזר ומטמא אוכלין שבתוכו מן האויר: כמאן דמלי טומאה. כשנפל השרץ באוירו, דהא בלא נגיעה מטמא. והלכך, כמאן דמלי טומאה הוא, ותתיו פת ראשונה: לא ס"ד. למידיה כמאן דמלי טומאה: דתניא יכול יהו כל הפלים טמאין באויר פלי חרס. שאם היה כלי אחר בתוכו שישטמא מחמת השרץ שבאויר החיצון, או מחמת שישטמאנו אויר כלי החיצון שהוא טמא: תלמוד לומר

הלכה

כל אשר בתוכו יטמא. וסמיק ליה "מכל האוכל אשר יאכל". אוכלין. ומשקין שבתוכו טמאים. ולא פלים. שמע מינה תרתי: חדא, דלא אמרינן חזייה כמאן דמלי טומאה. דאם כן, אם כלי שטף הוא הפנימי, שמשטמא מגבו, יהא טמא. דהא נגע בטומאה. אלא לא אמרינן: "חזייה כמאן דמלי טומאה", ואוכלין ומשקין שבחיצון הוא דמשטמא מחמת הכלי, שהכלי ראשון והם שניים. אבל פלים – לא, דהואיל דאין טומאה זו באה אלא מחמת הכלי, אשמעינן האי קרא שאין כלי שאינו אב הטומאה מטמא כלי: הלכה

שבת דף קלח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכא

שֶׁלַח לִיה רַב הוּנָא לרמי בר יחזקאל, ההלכה הראשונה שאמר רב
בהלכות שבת, היא לענין הָא דִּתְנִינָא, גֹּדַר – נוד העשוי מעור, ופיו
רחב מאד וחוטים תלויים בו, והולכי דרכים ממלאים אותו יין או
חלב, ובמקום שתוקעים אהליהם ללון מותחים פיו על גבי יתדות
שנועצים בארץ, והרוח עוברת ממתחיו ומצננת את היין או החלב
שלא יתקלקל, והרי הוא דומה לאהל לאחר שנמתח, אם הוא
בְּכִסְנָא – ברצועותיו, ומונח על מקומו הקבוע מערב שבת, מוֹתֵר
לְנִמּוּתָה בְּשִׁבְתָּהּ. ועל דין זה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שְׁמוּתָר אֱלָא בְּאוֹפֵן
שֶׁשֶׁנִּי בְּנֵי אֲדָם מוֹתְחִים אֶת הַנּוֹד, שֶׁאֵין אִינוּ נִמְתָּח טוֹב, אֲכָל בְּאֲדָם
אַחֵר אָסוּר לְמוֹתְחוֹ, שֶׁמִּכּוּן שְׁמַתְחִילָה הוּא מוֹתְחוֹ עַל יְתֵד אַחַת
וְקוֹשֶׁר בָּהּ, וְאַחֲרַי מִכָּן חוֹזֵר וּמוֹתְחוֹ עַל יְתֵד הַשְּׁנִיָּה וְקוֹשֶׁר בָּהּ,
בְּאוֹפֵן זֶה הוּא נִמְתָּח הַיֵּטֵב.
הַגְמָרָא מְבַאֵר דִּין הַכִּילָה בְּזֶה: אָמַר אֲבִי, וְכִילָה, אֲפִילוּ בְּעֶשְׂרָה
בְּנֵי אֲדָם אָסוּר לְנִשְׁתּוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין אֲפֻשֶׁר דְּלֹא מִיִּתְחַתֵּא פוֹרְתָא
– שֶׁלֹא תִימָתַח מֵעַט.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת הַדִּין הַשְּׁנִי שֶׁאִמַּר רַב בְּעֵינֵן שֶׁבֶת. מְבַרֵּר הַגְמָרָא:
אֲדִיךְ – הַהִלְכָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁאִמַּר רַב בְּעֵינֵן שֶׁבֶת מֵאִי הִיא. עוֹנָה
הַגְמָרָא: לְעֵינֵן בְּרִייתָא זֹאת, דִּתְנִינָא, בִּירָה – כְּעֵין תֵּנוֹר, וְעוֹשִׂיהָ
מִמַּתְכָּת, וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע רִגְלִים שֶׁנִּשְׁמָטָה אַחַת מִיְּרִכּוֹתֶיהָ – כְּעֵין
רָגְלִים שֶׁלֹּהָ, מוֹתֵר לְמַלְמְלָה בְּשֶׁבֶת, שֶׁמֵּאֲחֵר וְנִשְׁאָרוּ בָּהּ שֶׁלֹּשׁ
רִגְלִים, הִרִי הִיא עוֹמֶדֶת בְּכָךְ וְאֵין לָחֹשׁ שֶׁמֵּא יַחֲבֵר בְּשֶׁבֶת אֶת הָרֵגֶל
שֶׁנִּפְלָה. אֲבָל אִם נִשְׁמָטוּ שְׁתֵּי מִיְּרִכּוֹתֶיהָ, אָסוּר לְטַלְטֵלָה בְּשֶׁבֶת,
שֶׁמֵּאֲחֵר וְאִינָה יִכּוֹלָה לְעִמּוֹד כֶּךָ, יֵשׁ לָחֹשׁ שֶׁמֵּא יַחֲבֵר בְּשֶׁבֶת אֶת
הָרֵגֶל שֶׁנִּפְלָה. וְעַל דִּין זֶה רַב חֲלָק וְאָמַר, אֲפִילוּ חֹד נָמִי – אֲפִילוּ אִם
נִשְׁמָטָה רֵגֶל אַחַת אָסוּר לְטַלְטֵלָה, גְּזֵירָה שֶׁמֵּא יִתְקַע אֶת הָרֵגֶל
לְכִירָה בַּחוּץ וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנָה.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת מַה שֶׁאִמַּר רַב בְּעֵינֵן תוֹרָה: מוֹסִיף רַב הוּנָא, דְּבַר
הָאֲגָדָה שֶׁאִמַּר רַב בְּעֵינֵן תוֹרָה הוּא זֶה, דְּאָמַר רַב, עֲתִידָה תוֹרָה
שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים כח נט) 'וְהַפְלֵא ה' אֶת מְכֹתָיו'.
'וְהַפְלֵא' זֶה אֵינִי יוֹדֵעַ מִהוּ פִּירוּשׁוֹ, וְכִשְׁחֹא אֹמַר (ישעיה כט יד) 'לִבִּי
הִנְנִי יוֹסִיף לְהַפְלִיא אֶת הַקֶּץ הַזֶּה הַפְלֵא וְאֶפְלֵא וְאֶגְדֵּה חֻכְמָתָהּ
חֻכְמִי וְיִסְדֵּי נִבְנִי תִּסְתַּתֵּר', הִנֵּי אֹמַר שֶׁ'הַפְלֵא' זֶה תוֹרָה שֶׁהִיא
חֻכְמָת חֻכְמִי וְיִסְדֵּי נִבְנִי, וְאֵין כּוֹנֵן הַפְסוֹק 'וְהַפְלֵא ה' אֶת מְכֹתָיו'
הִיא לְתוֹרָה, וּמִלְּמִדּוֹ הַכְּתוּב שֶׁתִּשְׁתַּכַּח תוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל.
הַגְמָרָא מְבַאֵר בְּרִייתָא נוֹסֶפֶת בְּעֵינֵן זֶה: הִנֵּנוּ רַבְּנָן, בְּשִׁנְכֻנְסוֹ
רְבוּתֵינוּ לְכַרֵּם – לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּיִבְנָה אֲמָרוּ, עֲתִידָה תוֹרָה
שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר (עֲמוֹס ח יא) 'הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֵם ה'
אֱלֹהִים, וְהִשְׁלַחְתִּי רָעַב בָּאָרֶץ, לֹא רָעַב לָחֶם, וְלֹא צָמָא לַמַּיִם,
כִּי אִם לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבַר ה'', וְכַתִּיב (שם ח יב) 'נִנְעִי – וְנִנְעוּ' מִיָּם עַד
יָם, וּמִצְפּוֹן וְעַד מוֹרָה, יִשְׁטוּטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמָּצְאוּ'.
וְיֵשׁ לְדַרְשׁוֹ, שֶׁמֵּא שֶׁנִּאֵמַר 'יִשְׁטוּטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה'', זֶה הַלְכָּה,
שֶׁעֲתִידָה לְהִשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, וְעוֹד יֵשׁ לְדַרְשׁוֹ, 'דְּבַר ה' זֶה הַקִּיָּן,
שֶׁלֹא יִדְעוּ מִתִּי קֶץ הַגְלוּת, וְעוֹד יֵשׁ לְדַרְשׁוֹ, 'דְּבַר ה' זֶה נְבוּאָה
שֶׁתִּפְסֵק מִיִּשְׂרָאֵל.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת עֵינֵן שֶׁכַּחַת הַתוֹרָה הַמְּבֹאֵר בַּפְּסוּק, מְבַאֵר
הַגְמָרָא: וּמֵאִי 'יִשְׁטוּטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמָּצְאוּ', אֲמָרוּ
חֻכְמִים, עֲתִידָה אִשָּׁה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח לְבַקֵּשׁ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סֶפֶק אִם
נִטְמָא אוֹ לֹא, וְתִתְחַזֵּר – וְתִסְתַּבֵּחַ בְּכַתִּי בְּנִסְיוֹת וּבְכַתִּי מִדְּרָשׁוֹת
לְשֹׁאֵל אֶת הַחֻכְמִים כְּדִי לִידַע אִם טָמֵא הִיא וְאִם טְהוֹרָה הִיא,
וְאֵין מִכָּן – לֹא יִהְיֶה מִי שֶׁמִּבְּיָן לְהוֹרוֹת לָהּ אִם טְהוֹרָה הִיא וְאִם
טָמֵא הִיא. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהִלָּא דְּבַר זֶה בְּהִדְרֵא בְּתִיב בִּיה (וְיִקְרָא
י"ב, ל"ד) 'וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלֶיךָ מִיָּם – מִשְׁמוֹנֵת הַשְּׂרָצִים' בְּמִתָּהּ וְגו'.
מִכָּל הָאוֹכֵל אֲשֶׁר יִאֲכַל אֲשֶׁר יִבֹּא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא, וְהִינֵנו שֶׁכֵּל
אוֹכֵל שֶׁבָּאוּ עָלָיו מִיָּם הוֹכֵשׁ לְקַבֵּל טוֹמָא, וּבִפְסוּקִים אֵלּוּ מְפֹרֵשׁ
מִתִּי נַעֲשֶׂה אוֹכֵל טָמֵא, וְתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב הִרִי כְּתוּבָה וּמוֹנַחַת, וְאֲפֻשֶׁר
לְרִאוֹת מִה כְּתוּב בָּהּ.
הַגְמָרָא מְבַאֵר בְּאוֹפֵן אַחֵר. מְבַאֵר הַגְמָרָא: אֱלָא הַפְּסוּק מְדַבֵּר

בִּילַת חֲתָנִים, מוֹתֵר לְנִמּוּתָה מֵעַל גְּבִי הַמִּיטָה בְּשֶׁבֶת, וּמוֹתֵר
לְפֹרְקָהּ, שֶׁמִּכּוּן שֶׁאֵין לָהּ גֹּג [כְּפִי שִׁיתְבָּאָר לְחֵלְקָן], אִינָה נַחֲשֶׁבֶת
אֹהֶל.
הַגְמָרָא מְגַבִּילָה הִיתֵר זֶה בְּכַמָּה תְּנָאִים: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרִיה דְּרַב
אִירִי, לֹא אָמְרִן שְׁמוּתֵר לְפִרוֹס כִּילַת חֲתָנִים בְּשֶׁבֶת וּלְפֹרְקָהּ, אֱלָא
בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין בְּגִנָּה רֹחַב טֶפַח, אֲכָל אִם יֵשׁ בְּגִנָּה רֹחַב טֶפַח, אֲסוּרָה,
מִכּוּן שֶׁבְּאוֹפֵן זֶה נַחֲשֶׁבֶת הִיא אֹהֶל עֲרָאִי שֶׁאִסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת.
וְכִי אֵין בְּגִנָּה טֶפַח נָמִי – גַּם בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין בְּגִנָּה רֹחַב טֶפַח, לֹא אָמְרִן
לְהִתֵּר אֱלָא בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טַפְחִים כְּמוֹךְ לְגִנָּה טֶפַח,
כְּלוּמֵר שֶׁכְּשֶׁמוֹדִידִים אֶת רֹחַבָּהּ [וְשִׁבְיָן שְׁתֵּי הִירִיעוֹת שֶׁנּוֹפְלוֹת מִכָּאן
וּמִכָּאן] בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים הַסְמוּכִים לְגִנָּה, אֵין שֵׁם רֹחַב טֶפַח,
שֶׁבְּאוֹפֵן זֶה מֵאֲחֵר וְהִירִיעָה עוֹשִׂיהָ בְּשִׁפּוּעַ חֹד, נַחֲשֶׁבֶת כּוֹלָה כְּדוֹפֵן
[עַד לְמַעֲלָה] בְּלֹא גֹג, וְאֵין כָּאן אֹהֶל, אֲכָל אִם יֵשׁ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה
טַפְחִים כְּמוֹךְ לְגִנָּה טֶפַח, נַחֲשֶׁבֶת הַכִּילָה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ בְּגִנָּה טֶפַח וְאִסוּר
לְנִשְׁתּוֹתָהּ וּלְפֹרְקָהּ.
וְלֹא אָמְרִן שְׁמוּתֵר וְאִם אֵין בְּגִנָּה טֶפַח וְאֵין רֹחַב טֶפַח בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה
טַפְחִים הַסְמוּכִים לְגִנָּה, אֱלָא בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין בְּשִׁפּוּעָה טֶפַח,
כְּלוּמֵר שֶׁשְׁנֵי צִדֵּי הִירִיעָה הַפְּרוּסָה אֵינִם מְרוּחָקִים בְּשִׁפּוּעֵם טֶפַח
מִכְּנֶגֶד אֲמִיעַז הַגִּג, וְהִינֵנו שֶׁאֵין בְּרַחְבָּהּ לְמִטָּה שְׁנֵי טַפְחִים, שֶׁאֵין
נַחֲשֶׁבֶת כּוֹלָה כְּדוֹפֵן בְּלֹא גֹג וְאֵין כָּאן אֹהֶל כָּלָל, אֲכָל אִם יֵשׁ
בְּשִׁפּוּעָה טֶפַח, שֶׁכֵּל צֶד מְהִירִיעָה הַרְחִיב בְּאַלְכֻסּוֹנוֹ טֶפַח, אִזִּי
נַחֲשֶׁבֶת שְׁנֵי הַצִּדִּים מְהִירִיעָה כֹּאֵהֶל אֵף עַל פִּי שֶׁמְשׁוּפָּעִים הֵם
וְאֵינִם עוֹשִׂיִים כִּגֵּג, מִשּׁוּם שֶׁשְׁפּוּעֵי אֱהָלִים בְּאֱהָלִים דְּמוֹ – אֹהֶל
הַעֲשׂוֹי רַק מִירִיעוֹת הַמְשׁוּפָּעוֹת, אֵף בְּלֹא גֹג, אִם יֵשׁ בְּשִׁפּוּעֵם רֹחַב
טֶפַח, נַחֲשֶׁבֶת הַדֵּבֵר לְאֹהֶל.
וְלֹא אָמְרִן שְׁמוּתֵר וְאִם אֵין בְּגִנָּה טֶפַח, וְאֵין רֹחַב טֶפַח בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה
טַפְחִים הַסְמוּכִים לְגִנָּה, וְאֵין בְּשִׁפּוּעָה טֶפַח, אֱלָא בְּאוֹפֵן דְּלֹא נָחִית
מִפּוֹרְיָא טֶפַח – שֶׁאֵין הִירִיעָה יוֹרֶדֶת מִצִּדֵּי הַמִּיטָה טֶפַח, אֲכָל אִם
נָחִית מִפּוֹרְיָא טֶפַח, אָסוּר לְנִשְׁתּוֹתָהּ וּלְפֹרְקָהּ, מֵאֲחֵר וְטַפַּח זֶה נַעֲשֶׂה
כְּקִיר לְאֹהֶל, וְהַמִּיטָה עֲצֻמָּה נַעֲשִׂית גֹּג לְאֹהֶל.
הַגְמָרָא דִּנָּה הָאֵם מוֹתֵר לְצֵאת כְּבוּבָה לְבֶד בְּשֶׁבֶת: וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת
בְּרִיה דְּרַב אִירִי, הֵאֵי סִיאָנָא – כּוּבָה שֶׁל לְבַד, שָׂרִי – מוֹתֵר לְצֵאת
בּוּ בְּשֶׁבֶת. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהִיאִיתֵר שְׁכִיאָנָא אָסוּר לְצֵאת בּוּ בְּשֶׁבֶת.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: לֹא קִשְׂיָא, הֵאֵ – מַה שֶׁלְּמִדְּנֵנו שֶׁאִסוּר לְצֵאת בּוּ,
מְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּאִית בִּיה – שִׁישׁ בּוּ טֶפַח, כְּלוּמֵר שֶׁשֶׁפֶת הַכּוּבָה בּוֹלֵט
וְיוֹצֵא חוּץ לְרֹאשׁוֹ טֶפַח, וְאִסוּר מִשּׁוּם אֹהֶל, וְהֵאֵ – מַה שֶׁאִמַּר רַב
שֶׁשֶׁת בְּרִיה דְּרַב אִירִי שְׁמוּתֵר לְצֵאת בּוּ, וְזֶה בְּאוֹפֵן דְּלִית בִּיה – שֶׁאֵין
בּוּ טֶפַח.
הַגְמָרָא מִקְשָׁה עַל בִּיאור זֶה. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אֱלָא מַעֲתָה, וְכִי אִם
שְׂרָפִיב בְּגִלְיָמָא טֶפַח – הִנֵּחַ טְלִיתוֹ עַל רֹאשׁוֹ כְּשֶׁהוּא מִתְעַטֵּף בָּהּ
וּפְשֻטָּה חוּץ לְרֹאשׁוֹ טֶפַח, הֵכִי נָמִי דְּמִיתִיב מִשּׁוּם אֹהֶל.
הַגְמָרָא מְבַאֵר בְּאוֹפֵן אַחֵר אֶת הַטַּעַם לְאִסוּר כּוּבָה לְבַד בְּשֶׁבֶת,
וּמִיִּשְׁבֶּת אֶת הַסִּתְרָה. מִסִּיקָה הַגְמָרָא: אֱלָא אֵין טַעַם הָאִסוּר כְּבוּבָה
לְבַד מִשּׁוּם אֹהֶל, אֲלֹא הָאִסוּר הוּא לְצֵאת בּוּ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, מִפְּנֵי
שְׁגוּרֵי חֻכְמִים שֶׁמֵּא תִּגְבִּיהֵנו הָרוּחַ מִרֹּאשׁוֹ, וְאִזִּי יוֹאֵל לְהַעֲבִירוֹ אַרְבַּע
אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים כְּשֶׁהוּא בִידּוֹ, וְמֵה שֶׁמִּצִּינוּ לְעִיל סִתְרָה בְּדִין זֶה,
לֹא קִשְׂיָא, הֵאֵ – מַה שֶׁהִתֵּיר רַב שֶׁשֶׁת בְּרִיה דְּרַב אִירִי לְצֵאת כְּבוּבָה
שֶׁל לְבַד בְּשֶׁבֶת, מְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּמִיתֵרְךָ – שֶׁהַכּוּבָה מְהוּדָק הֵיטֵב
בְּרֹאשׁוֹ, וְקוֹשׁוֹר בְּרִצּוּעָה תַּחַת צוּרָא, וְאֵין הָרוּחַ יִכּוֹלָה לְהַעֲבִירוֹ
מִמֶּנּוּ, וְהֵאֵ – מַה שֶׁאִסְרוּ לְצֵאת בּוּ, מְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּלֹא מִיתֵרְךָ –
שֶׁאִינוּ מְהוּדָק הֵיטֵב בְּרֹאשׁוֹ. וְלִגְבִי טְלִית אֵין לְאִסוּר מִשּׁוּם שֶׁלֹא
שִׁיךְ 'שְׁמַא תִּגְבִּיהֵנו רֹחַח', שְׁהָרִי הִיא נֶאֱחָזֶת בְּגוֹפּוֹ.
הַגְמָרָא מְבַאֵר אֶת דְּבַר רַב בְּעֵינֵן גֹּג עֲרָא, וּבְעֵינֵינִים נוֹסְפִים:
שֶׁלַח לִיה רַמִּי בְּרִי יִחְזָקָא לְרִב הוּנָא, אִימָא לָן – אִמּוֹר לֵנו אִיזִי
[וְרִיעִי וְאוֹהֲבִי] אֶת הַנֶּגֶד מִיָּלִי מַעֲלִיָּתָא – אֵלּוּ הַדְּבָרִים הַמְעוּלִים
דְּאִמְרַת לָן מִשְׁמִיָּה דְּרַב, תִּרְתִּי – שְׁנֵי דְּבָרִים בְּהִלְכּוֹת שְׁבֶת, וְתִרָא
– וְדִבֵּר אַחַד שֶׁל אֲגָדָה בְּעֵינֵן תוֹרָה.

הַלֵּכָה בְּרוּרָה בטעמיה, שאין חולקים בה, וּמִשְׁנָה בְּרוּרָה אפילו לא
בְּמָקוֹם אֶחָד מכל המקומות שנזכרו בפסוק.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת מפני מה באות צרות לעולם: תִּנְיָא,
רַבִּי יוֹסִי בֶן אֱלִישֶׁע אָמַר, אִם רֵאִיתָ דוֹר שֶׁצָּרוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת
עָלָיו, צֵא וּבְדוּק בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל אִם הַגּוֹנִים הֵם, שֶׁכָּל פּוֹרְעָנוֹת
שֶׁבָּאָה לְעוֹלָם, לֹא בָּאָה אֵלָּא בְּשִׁבְלִי – [בגלגל] דִּינֵי יִשְׂרָאֵל שאינם
הַגּוֹנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (מִכְבָּד ג ט-א) 'שִׁמְעוּ נָא וְזֹאת רֵאשִׁי בֵּית יַעֲקֹב וְקִצְיֵי
בֵּית יִשְׂרָאֵל, הַמִּתְעַבִּים מִשִּׁשָּׁט – מִמַּאסִּים אֶת הַמִּשְׁפָּט וְאֶת כָּל
הַיִּשְׁרָה יַעֲקֹשׁוּ – מַעֲוֹתִים אֶת הַדֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָה, בְּנֶה צִיּוֹן בְּדָמִים – כֵּל
אֶחָד בּוֹנֵה אֶת בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם מִמִּמּוֹן שֶׁנִּטְלוּ עַל יְדֵי שְׂפִיכַת דָּם,
וִירוּשָׁלַיִם בְּעוֹלָה – וְכֵן הָיוּ בּוֹנִים אֶת בֵּיתָם בִּירוּשָׁלַיִם עַל יְדֵי עוֹשֶׁק
וְאוֹנָא, רֵאשִׁיָּה בְּשֶׁחֶד יִשְׁפְּטוּ – הַדִּינִים הַשּׁוֹפְטִים מִזְכִּים אֶת הַנוֹתֵן
שׁוֹחַד, וְכִתְּנִיהַ בְּמַחֲוִיר יוֹדוּ – הַכֹּהֲנִים שֶׁמִּמּוֹנִים עַל הַהוֹרָאָה מוֹרִים
עַל פִּי הַמַּחֲוִיר, שְׂמִי שְׁנוֹתָן לָהֶם כֶּסֶף פּוֹסְקִים לוֹ כְּרִצּוֹנוֹ, וְנִבְיֵיהָ
בְּכֶסֶף יִקְבְּמוּ – נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר קוֹסְמִים וּמִתְנַבְּאִים עַל פִּי הַכֶּסֶף
שְׁנוֹתֵנִים לָהֶם, וְעַל ה' יִשְׁעֵנוּ וְגו' לֵאמֹר הֲלוֹא ה' בְּקֶרְבָּנוּ לֹא תְּבֹא
עָלֵינוּ רָעָה, כְּלוֹמֵר מַעֲזִים פְּנִיָּהם לומר שודאי לא יחריב הקדוש
ברוך הוא את מקום משכנו.
מבארת הברייתא: רִשְׁעִים הֵן, אֵלָּא שֶׁתָּלוּ בְּמַחֲוֹנִם בְּמֵי שְׂאֵמֶר וְהָיָה
הַעוֹלָם שְׂלֵא עֵינֵשׁ, לְפִיכָךְ – מִכּוּיִן שֶׁעָבְרוּ עַל שְׁלֹשׁ הָעֵבִירוֹת
הָאֵל, דְּהֵינּוּ נִטְלָת כֶּסֶף עַל יְדֵי הַדִּינִים, הַכֹּהֲנִים, הַדְּנִבָּאִים, מְבִיא
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶן שְׁלֹשׁ פּוֹרְעָנוֹת, בְּנִגְדֵי שְׁלֹשׁ עֲבִירוֹת
שֶׁבִידֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם א יב) 'לִבְּנֵי בְּגִלְלָתָם צִיּוֹן שְׂדֵה תַחֲרֹשׁ – הָאוֹיֵב
יַחֲרִיבֶנָּה וְתִהְיֶה כְּשֵׁדָה שֶׁנַּחֲרָשָׁה, וִירוּשָׁלַיִם עֵינֵי תִהְיֶה – תִּיהַפֵּךְ
לַעֲיִים [וְחֹרְבוֹת], וְהָרַחֵק לְבָמוֹת יַעֲרֵי'.
הברייתא מוסיפה מאמר נוסף בענין דינים שאינם הגונים: וְאֵין
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁרָה שְׂכִינֹתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיִּכְבְּלוּ שׁוֹפְטִים
וְשׁוֹמְרִים רָעִים מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה א כב) 'וְאִשִּׁיכָה יְדִי עָלֶיךָ
לְהַכּוֹתָךְ מִכָּה אַחֵר מִכָּה, וְאַצְרֶךְ כְּבֹד סִינֶיךָ – אֲסִיר מִמֶּךָ אֶת
הַפְּסוּלֹת כִּמוֹ שֶׁמִּסִּירִים אֶת כְּתָמֵי הַבְּגֵד עַל יְדֵי הַבוֹרִית, כְּלוֹמֵר
שֶׁאֵכָלָה מִמֶּךָ אֶת הַפּוֹשְׁעִים וְהַמּוֹרִדִּים, וְאַסִּירָה – אֲסִיר מִמֶּךָ אֶת כָּל
בְּדִילֶיךָ – בְּדִיל הַמַּעֲרֵב בִּכְסֵי, כְּלוֹמֵר אֶת הַרְשָׁעִים שֶׁבְּךָ, וְעוֹד יֵשׁ
לְפָרֵשׁ מִלְשׁוֹן הַבְּדִלָּה, שֶׁהִקְבִּי יִסִּיר אֶת הַרְשָׁעִים הַמְּבִדִּילִים בֵּין
יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם שֶׁבִּשְׂמִים עַל יְדֵי שְׁקִירָהּ וּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְלֵאחֲרַי
מִכָּן נֶאֱמַר (שֵׁם א כב) 'וְאִשִּׁיכָה שִׁפְטֶיךָ בְּכִרְאֻשׁוֹנָה וְיַעֲצִיךָ בְּתַתְּחָלָה
וְגו', אַחֲרַי כֵּן יִקְרָא לָךְ עֵיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה לְשֵׁרוֹת בַּהּ הַשְׂכִּינָה.
הַגְּמָרָא דּוֹרֶשֶׁת אֶת הַמִּשְׁךָ הַכְּתוּב שֵׁם: אָמֵר עוֹלָא, אֵין יִירוּשָׁלַיִם
נִפְדָּה – [נִפְדִּית] אֵלָּא בְּזִכּוֹת הַצֶּדֶקָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם א כב) 'צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט
– עַל יְדֵי שִׁיעֲשׂוּ בַּהּ מִשְׁפַּט הַתִּפְּרָה, וְשִׁבְיָהּ – עַם יִשְׂרָאֵל יִשׁוּבוּ אֵלֶיהָ
בְּזִכּוֹת הַצֶּדֶקָה'.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּרֹשָׁה נּוֹסֶפֶת עַל הַפְּסוּקִים שֶׁהוּבָאוּ לַעֲלִי: אָמֵר רַב
פַּפָּא, אִי בְּטָלִי יוֹחִיר – גְּסִי הָרוּחַ מִיִּשְׂרָאֵל, בְּטָלִי אֲמֻנָשִׁי – יִבְטֹלוּ
הַכּוֹפְרִים שֶׁמִּסִּיתִים וּמִדִּיחִים אוֹתָנוּ לְעַבְדוּתָהּ זָרָה וּמִשְׁנִיאִים אוֹתָנוּ עַל
הַקֶּבֶ"ה. אִי בְּטָלִי מִיִּשְׂרָאֵל דִּינֵי – הַדִּינִים הַרְשָׁעִים שֶׁמִּטִּים אֶת הַדִּין,
בְּטָלִי גְּזִירָפְטִי – יִבְטֹלוּ שׁוֹטְרֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַחוּבְטִים אֶת יִשְׂרָאֵל
בְּמַקְלוֹת.
רַב פַּפָּא מְבַאֵר כִּיצַד נִדְרַשׁ הַדָּבָר מִהַפְּסוּק. מְבַאֵר רַב פַּפָּא: אִי בְּטָלִי
יֹחִירִי בְּטָלִי אֲמֻנָשִׁי, נִיתֵן לְלַמּוֹד כֵּן מִדְּבָרֵיכָם (שֵׁם א כב) 'וְאַצְרֶךְ כְּבֹד
סִינֶיךָ', וְלֵאחֲרַי מִכָּן נֶאֱמַר (שֵׁם) וְאַסִּירָה כָּל בְּדִילֶיךָ, דְּהֵינּוּ אַחֲרֵי
שֶׁאֲסִיר מִמֶּךָ אֶת גְּסִי הָרוּחַ שֶׁמִּגְדִּילִים עֲצֻמָּם, אֲזִי וְאַסִּירָה כָּל בְּדִילֶיךָ,
אֵלּוּ הַמְּבִדִּילִים אֶת יִשְׂרָאֵל מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאִי בְּטָלִי דִּינֵי בְּטָלִי
גְּזִירָפְטִי, נִיתֵן לְלַמּוֹד כֵּן מִדְּבָרֵיכָם (צִפְנִיָּה ג טו) 'הִסִּיר ה' מִשְׁפָּטֶיךָ פִּנְהָ
אִיבָה', דְּהֵינּוּ כְּשִׁיסִיר ה' שׁוֹפְטִיךָ, דְּהֵינּוּ הַשּׁוֹפְטִים הַרְשָׁעִים
וְהָרָעִים, יִפְנֶה אֶת הָאוֹיִבִים הַמְּכִים אֶת יִשְׂרָאֵל.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּרֹשָׁה נּוֹסֶפֶת בַּעֲנֵן דִּינִים שֶׁאֵינֶם הַגּוֹנִים: אָמֵר רַבִּי
מִלָּאִי מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מָאִי דְּכִתְּבִיב (ישעיה יד ה) 'שֶׁכֶּר

ה' מִשּׁוֹם רִשְׁעִים שֶׁכָּתַב מִשְׁלִים', 'שֶׁכֶּר ה' מִשּׁוֹם רִשְׁעִים' אֵלּוּ הַדִּינִים
הַרְשָׁעִים שֶׁנֶּעֱשׂוּ מִקָּל לְחֻזְקָהּ, כְּלוֹמֵר שְׁנוֹתֵנִים יָד לְשִׁמְשִׁיהֶם
וּמַחְזִקִים אוֹתָם בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, שֶׁהַשְׂמִשִּׁים אוֹמְרִים לְתוֹבֵעַ לֹא
אוֹהִיָּה שְׁלִיחַ לְחֻזְמִין אֶת הַנִּתְבַּע לְבֵית דִּין אִם לֹא תִרְבֶּה לִּי שֶׁכֶר עַל
זֶה, וְכֵן לֵאחֲרַי פֶּסֶק דִּין אֵינֶם רוֹצִים לְגַבּוֹת מִהַחֲזִיב אֶת הַכֶּסֶף אִם לֹא
מִשְׁלָמִים לָהֶם, וְהַדִּינִים מַחְזִקִים אֶת יָדָם בַּזֶּה. 'שֶׁכֶּר מִשְׁלִים' אֵלּוּ
תְּלָמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּמִשְׁפָּחוֹת הַדִּינִים הַרְשָׁעִים, שֶׁהֵם מִשְׁמִשִּׁים
כְּמִקְל וְכֵאגְרוֹף בִּיד הַמּוֹשְׁלִים – [הַדִּינִים], שַׁעַל יְדֵי אוֹתָם תְּלָמִידֵי
חֲכָמִים מֵינָא אֶת הַדִּינִים הַרְשָׁעִים, וְהֵם מַחְפִּים עַל פְּסִיקָהּ וּמִצְדִּיקָהּ
אוֹתָם, אָף כְּשֶׁאֵינֶם נִכְוָנִים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה פִּירוּשׁ נּוֹסֶף לַפְּסוּק זֶה: מָר זִמְרָא אָמַר, מַה שֶּׁנֶּאֱמַר
'שֶׁכֶּר מִשְׁלִים', אֵלּוּ תְּלָמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמִּלְמִדִּים הִלְבּוֹת צִיּוֹר
לְדִינֵי בּוֹר, כְּלוֹמֵר שֶׁתְּלָמִידֵי חֲכָמִים אֵלּוּ מוֹרִים לְמִנּוֹת דִּינִים בּוֹרִים,
וּמִבְטִיחִים שֶׁהֵם יִלְמְדוּ אוֹתָם כִּיצַד לְדוֹן בְּהַלְכוֹת הַנוֹגְעוֹת לְצִיּוֹר,
וּבַהֲרַבָּה דִּינִים אוֹתָם הַדִּינִים אֵינֶם שׁוֹאֲלִים אֶת פִּיהֶם וּמִטִּים אֶת הַדִּין
מִתּוֹךְ בּוֹרוֹתָם.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּרֹשָׁה נּוֹסֶפֶת בַּעֲנֵן עֲשִׂית דִּין שֶׁאֵינֶה הַגּוֹן: אָמַר רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר בֶּן מִלָּאִי מִשּׁוֹם רִישׁ לְקִישׁ, מָאִי דְּכִתְּבִיב (שֵׁם ג ט) 'כִּי כְּפִיכֶם
נִנְאֵלוּ' – [נִטְפְּרוּ וְהִתְלַכְּכוּ] בְּרָם, וְאַצְבָּעוֹתֵיכֶם בְּעִיּוֹן, שִׁפְתוֹתֵיכֶם
דְּבִירֵי שֶׁכֶּר, לְשׁוֹנְכֶם עוֹלָה תִּהְיֶה, 'כִּי כְּפִיכֶם נִנְאֵלוּ בְּרָם' אֵלּוּ
הַדִּינִים שֶׁשּׁוֹשְׁטִים אֶת כְּפִיהֶם לְקַבֵּל שׁוֹחַד מִמֶּינִי אֶת הַדִּין וְנוֹטְלִים
מִמּוֹן מִן הַבְּעֵלִים שֶׁלֹּא כְדִין, שְׁהוּא כֵאֵילוּ נּוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ.
'וְאַצְבָּעוֹתֵיכֶם בְּעִיּוֹן' אֵלּוּ סוֹפְרֵי הַדִּינִים שְׁכּוֹתִבִים שְׁטוֹת שֶׁל רִמְיָה.
'שִׁפְתוֹתֵיכֶם דְּבִירֵי שֶׁכֶּר' אֵלּוּ עוֹרְבֵי הַדִּינִים – אֲנָשִׁים הַמְּלַמְּדִים אֶת
בְּעֵלֵי הַדִּינִים כִּיצַד לְטַעוֹן בְּדִין, וּמְלַמְּדִים אוֹתָם לְטַעוֹן טַעֲנוֹת שֶׁכֶּר.
'לְשׁוֹנְכֶם עוֹלָה תִּהְיֶה' אֵלּוּ בְּעֵלֵי דִינֵי, שִׁידוּעִים שֶׁבַעַל הַדִּין
שֶׁכֶּנְגְּדָם זְכָאִי וּבְכָל זֹאת טוֹעֵנִים טַעֲנוֹת שֶׁכֶּר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּרֹשָׁה נּוֹסֶפֶת שֶׁל רַבִּי מִלָּאִי: וְאָמַר רַבִּי מִלָּאִי מִשּׁוֹם
רַבִּי יִצְחָק מִגְּדִלְאָה, מִיּוֹם שֶׁפִּירְשׁ יוֹסֵף מֵאֲחִיו כְּשֶׁמְכֹרְהוּ
לִישְׁמַעְיָאֵל לֹא מַעֲסָם מַעֲסָם יָין עַד לַיּוֹם שֶׁהִבְיָאוּ עִמָּם אֶת בְּנִימִין
לְמַצְרַיִם, דְּכִתְּבִיב בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב לְיוֹסֵף (בְּרָאשִׁית מ ט כב) 'וְלִקְרֹךְךָ גִּזְרִי
אֲחִיו', וּמִתִּיבַת 'זִוִּר' יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁהוּא אֶת עֲצֻמּוֹ מִן הָיִין. רַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, אֵף הֵן – [הַשְׁבִּטִים] לֹא מַעֲסָם מַעֲסָם יָין מֵאוֹתוֹ יוֹם,
דְּכִתְּבִיב בְּיוֹם שֶׁהִבְיָאוּ הָאֲחִים אֶת בְּנִימִין עִמָּם לְמַצְרַיִם (שֵׁם מִג לז)
'וְיִשְׁתּוּ וְיִשְׁכְּרוּ עִמּוֹ', וּמִכָּן שֶׁנֶּאֱמַר 'עִמּוֹ' מְבָלָל – מִשְׁמַע דְּעַד
הַאֲדִינָא – עַד זִמְנָא זֶה לֹא [תְּהִי שִׁיבְרִית] שְׁתּוּ יִין.
הַגְּמָרָא מְבַאֵר אֶת דַּעַת רַבִּי מִלָּאִי שֶׁאֵינֶה סוֹבֵר כֵּן. מְבַאֵר הַגְּמָרָא:
וְאִידָךְ – רַבִּי מִלָּאִי שֶׁאֵמַר שֶׁרַק יוֹסֵף לֹא טַעַם טַעַם יִין, סָבַר שֶׁמִּהַפְּסוּק
וְיִשְׁכְּרוּ עִמּוֹ יֵשׁ לְדִיק דְּשִׁיכְרוֹת הוּא דִּלָּא תְּהִי – רַק שִׁיכְרוֹת לֹא
הִיָּה אֲצֵל הַשְּׁבִטִים מֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁפִּירְשׁ מִדָּם, אֲבָל שְׁתִּיָּהּ שֶׁל יִין מִיָּהָ
תְּהִי – אֲכֵן הִתִּיהָ אֲצֵל.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּרֹשָׁה נּוֹסֶפֶת שֶׁל רַבִּי מִלָּאִי: וְאָמַר רַבִּי מִלָּאִי, בְּשֶׁכֶר
שְׂקִים אֵבֶרן הַכּוֹהֵן אֶת מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יד יד) 'וְרִאֲךָ וְשִׁמְחָ בְּלִבְךָ',
כְּלוֹמֵר שֶׁלֹּא נִתְקַנָּה בְּמַשָּׁה כְּשֶׁאֵמַר לוֹ שְׁנִתְגַּלָּה אֵלָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּשִׁבְלִי לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אֲלֵא שִׁמְחָ בְּלִיבּוֹ, וְכָה
לְחֻשֵׁן הַמִּשְׁפָּט הַמוֹנֵחַ עַל לְבָו.
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְדִין נְטִיית כִּילָה, וּמְבִיאָה כְּמָה שֶׁאֵלּוֹת בְּהַלְכָּה,
שֶׁאֲחַת מִהֶן עוֹסֶקֶת בַּעֲנִינִיהָ: שְׁלָחוּ לִיָּה בְּנֵי הָעִיר בְּשֶׁכֶר – [שֵׁם מְקוֹם]
לְלֹאִי שֶׁלֹּשׁ שֶׁאֵלּוֹת לְהַלְכָּה בַּעֲנִינִים שׁוֹנִים: א. כִּילָה – [סִדִּין שְׁפּוֹרְסִים
סָבִיב הַמַּטָּה עַל אֲרַבְעָה מוֹטוֹת שִׁיּוּצִאִים מִקְצוֹתֶיהָ, וִישׁ בְּגַגָּה טַפְחָן]
מָהוּ – מַה דִּינָה בִּשְׁבֹת, הָאֵם יֵשׁ בַּהּ מִשּׁוֹם אֲסִיּוֹר עֲשִׂית אוֹהֵל. ב.
בְּשִׁיּוּאָה בְּכִרְבָּמָא – כִּישוֹת – [צִמְח הַגְּדֵל עַל קוֹצִים, מִשְׁלִים אוֹתוֹ
לְשִׁכְרָ] בְּכִרְבָּם מָהוּ, הָאֵם הוּא נֶחֱשֵׁב כִּירָק וְאֲסוּר לְזוֹרְעוֹ בְּכִרְבָּם מִשּׁוֹם
אֲסִיּוֹר כְּלָאִים, אוֹ שְׁמָא דִּין אֵילָן לוֹ מוֹתֵר. ג. מֵת בְּיוֹם מוֹזַב מָהוּ,
הָאֵם מוֹתֵר לְהַתְעַסֵּק בּוֹ וּלְהִבְיָאוּ לְקַבּוּרָה. מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא: אֲדִאֲוִיל
– עַד שֶׁהִלָּךְ הַשְּׁלִיחַ לְעִירוֹ שֶׁל לֹא, נָתַן נְפִשָּׁיָהּ דְּלֹאִי – [לֹאִי נִפְטָר] וְלֹא

ולישלח להו כר"ט. הא לא פריך לישלח להו כר' יאשיה – דאמר: אינו חייב עד שיוע
חטה ושעורה וחרצן במפולת. יד דשמן הם לא שאלו כשואת בכרמא מהו,
אלא היכא שעשה כדון איסור כלאים ג' מינים כאחד. ועוד: שמא לא ס"ל כר' יאשיה.
ואע"ג דק"ל כר' יאשיה בספיק דקדושין (דף לט.) א"ל: לא צהריתו, ולא ק"ל כר' יאשיה.

ואמר נמי בברכות פרק "מי שמתו" (דף כב.) נהוג
עלמא בתלת סבי, כר' אליעזר בראשית הגז, כרבי
יאשיה בכלאים, כר' יהודה בן בתירא בדברי
תורה. מיהו, י"ל: שלא היו סבורין כן, דהא קאמר
נמי נהוג כרבי יהודה בדברי תורה, ואפ"ה פליגי
עליה אמוראי טובא בשענתא דהתם. וקאמר
נמי כרבי אליעזר בראשית הגז, דאמר אינו נהוג
אלא בארץ – ואפ"ה אמרין בחולין, בשילחי פ' דלא
הורונו" (דף קלב.) אמר רב חסדא: האי טבא
דלא מפרשי מתנתא – ליהוי בשמתא דה' אלוה
ישראל. ואמר נמי דרבא קניס אטמא. ואפילו רב
נחמן גופיה דאמר נהוג עלמא בתלת סבי – אמר
התם דקניס גלימא. וא"ת: נהי דלא ס"ל כר'
יאשיה, מ"מ לישלח להו כרבי יאשיה, דכל
המיקל בארץ הלכה כמותו בחור"ל וי"ל: דלא
שייך למימר הכי אלא במין של איסור, דהמתירו
חשובו מין היתר בארץ – הלכה כמותו בחור"ל.
אבל בדבר שאינו תלוי אלא בוריעה – חטה
ושעורה וחרצן במפולת יד, בהא לא אמר הלכה
כמותו בחור"ל. מ"ר:

רב עמרם חסידא מנגיד עלה בר משרשיא
יהיב ליה פריטה לגוי כר'. קשיא ליה אמאי
הא אמרין לעיל דהלכה כר"ט דמיקל בחור"ל
וצריך לומר: בדמקומה לא היו בני תורה:
וליתן ליה לתניוק ישראל. אמר רבי
שקבלה הוא בדינו שזה המקשה רב
אחא בר יעקב. והיינו דאמר בעירובין
בשילחי "כל מערבין" (דף מ ושלם) בגי ברכת
זמן על הכוס ביהו"כ, דמפרש התם דלא אפשר,
דהכי לעיבד כר' ליתביה לתניוק – לית הלכתא
כרב אחא בר יעקב, דילמא אתי למיסרך. ולא
מצינו במקום אחר דאית ליה לרב אחא האי
סברא. וי"מ: דהוא ההוא דפ' בתרא דנדה (דף
סז) דאתקין ביממא דתמנאי משום נגבי, ולא
חיששין לסרך ביה במקום צורך. ולא נהירא
דמאי שנא דנקיט טפי רב אחא בר יעקב מכל
שאר אמוראי דהתם: ועל הדיא דהתם אמר
ר"ת שמונת ליתן לתניוק לשנות כוס של ברכה
כי מיקלע מילא ביהו"כ, ולא חיששין דילמא אתי
למיסרך – כיון שאין זה מנהג (ובקבוע) ולא דמי
לכוס ביהו"כ דאי הוה יחיב ליה אתי למיסרך אף
כשיהיה גדול – כיון שעושין מנהג לשנות בכל
שנה ושנה ביהו"כ:

יום

דכתיב "ולקדקד נזיר אחיו". ר' יוסי בר' חנינא אמר: אף הן לא טעמו טעם יין, דכתיב
"וישתו וישכרו עמו" מכלל דעד האידנא לא (הוה) שיכרות. ואידך – שיכרות הוא דלא הוה, שתייה מיהא הוה. ואמר רבי
מלאי: בשכר "וראך ושמוח בלב" וכה לחשן המשפט על לבו. שלחו ליה בגי בשכר ללוי: כילא מהו? בשותא בכרמא מהו?
מת ב"ט מהו? אדאזיל, נח נפשיה דלוי. אמר שמואל לרב מנשיא: אי חפית – שלח להו. שלח להו: "כילא" – חורנו על
כל צידי כילא ולא מצינו לה צד היתר. ולישלח להו בדרמי בר יחזקאל? לפי שאין בני תורה. "בשותא בכרמא – עירובא".
ולישלח להו בדר"ט? דתניא: בישות, ר' טרפון אמר: אין כלאים בפרם, וחקמים ואומרים: כלאים בפרם. וק"ל: כל המיקל
בארץ – הלכה כמותו בחור"ל! לפי שאין בני תורה. מכריו רב: האי מאן דבצי למיזער בשותא בכרמא – לזיזע. רב עמרם
חסידא מנגיד עילויה, רב משרשיא יהיב ליה פריטה לתניוק גוי וזרע ליה. וליתן ליה לתניוק ישראל! אתי למיסרך. וליתן ליה
לגדול גזיו אתי לאיחלוף בישראל. "מת". שלח להו: מת לא יתעסקו ביה לא יהודאין ולא ארמאין, לא ביום טוב ראשון ולא
ביום טוב שני. איני? והאמר רבי יהודה בר שילת אמר רבי אסי: עובדא הוה בבי כנישתא דמקעון ביום טוב הסמוך לשבת,
ולא

הלכה בדידה. בטעמים שלא יאה בה מחלוקת: ג' עבירות. "בשחד ויפוטור", "במחיר
יורו, ורביאיה בקספי יקסמו: ג' פורעניות. שדה תחרש עין תהיה ולקמות יער: ויזעזע
בבתחלה. ואחר כך יקרא לך עיר הצדק לשרות בה שכינה: אי בטלי יהירי. וישראל
מתיהירים בכלורית ובמבלושי והירות כפרשים הללו: בטולי אמגושי. ויטלו מסייתים
ומדייתים המשינאים אותנו: סניד. הסי הרוח

שמןדלין עמקן. לשון "שנה מאד" (איוב ח).
ואח"כ "ואסירה כל בדיקלך" – אלו אותם
המבדילים שונאי ישראל מן הקב"ה בשקריהם
ובפחזותם: בטלי דייני. רשעים ממשאל
שטנין דין: בטלי. מעל ישראל: גזירפטי.
נוגשי שוטרי גוים: שגעשו מפל לחניהם.
לשמשיתו נותנין יד, והיוצין לתן לחוק. לומר:
לא אהיה שליח ואומן את פלוני לבד אם
לא תרבה שקר, ואחר פסק דין לא ארדנו
ליכנס למשכנו: שבט מושלים. מקל אגרופין
של מושלים, היינו דיינים רשעים שת"ח
שבמשפחותם להם למקל ולאגרוף. שעל
ידיהם היו מעמידין אותן, ומחפין עליהם,
ועושין סניגורין לדבריהם: לדיני בור.
שבבטחת אותן ת"ח מעמידין דייני בור לדון
את כל הקא, והרבה דייני שאין נמלכים בתן
ומשין אותן: כפיכס נגואלו בדם אלו הדייני.
שבפיתן שטנין לקבל שוחד, ומשין את הדין.
ונטלין ממון מן הבעלים שלא כדון ונותנו
לשכנגדו, והרי הוא כנטול נשמתו: סופרי
הדיינין. שכותבין פטורות של רמיה: עורכי
הדיינין. מלמדן את בעלי דינין לטעון עמו.
מכלל דעד השתא לא: וכה לחשן המשפט.
שכנגד חלב. שהיה גדול ממנו, וקודם למשה
נגלית שכינה על אהרן, בדכתיב (שמואל א
ב) "הנגלה נגלית אל בית אביר". ונאמרה לו
נבואה של מצרים הכתובה (ביחזקאל ב) עד
"וימרו ב"י, ואעפ"כ לא נתקנא בו בזאת: בני
בשכר. שם מקום: כילא מהו. לנטותה בשבת:
בשותא. הימלון שגדל על ההקא. מהו
בכרמא? ירק הוא – וכלאים בפרם. או אילן
הוא – ואינו כלאים בפרם: ולישלח להו. צד
היתר מהו: בדרמי בר יחזקאל. כפר עליה חוט
או מדינה: ומשני לפי שאין בני תורה.
ומקילי טפי: עירובא. כלאים: וק"ל.
בברכות. בפרק "כיצד" גבי ערלה. והיה
לכלאים, שאף היא מצוה התלויה בארץ,
ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ: ויהי
פרישה לתניוק גוי. קסבר בחזן לארץ שרי
ומיהו, כל כמה דאפשר – משני, שלא ילמדו
להקל:

ולא

דכתיב "ולקדקד נזיר אחיו". ר' יוסי בר' חנינא אמר: אף הן לא טעמו טעם יין, דכתיב
"וישתו וישכרו עמו" מכלל דעד האידנא לא (הוה) שיכרות. ואידך – שיכרות הוא דלא הוה, שתייה מיהא הוה. ואמר רבי
מלאי: בשכר "וראך ושמוח בלב" וכה לחשן המשפט על לבו. שלחו ליה בגי בשכר ללוי: כילא מהו? בשותא בכרמא מהו?
מת ב"ט מהו? אדאזיל, נח נפשיה דלוי. אמר שמואל לרב מנשיא: אי חפית – שלח להו. שלח להו: "כילא" – חורנו על
כל צידי כילא ולא מצינו לה צד היתר. ולישלח להו בדרמי בר יחזקאל? לפי שאין בני תורה. "בשותא בכרמא – עירובא".
ולישלח להו בדר"ט? דתניא: בישות, ר' טרפון אמר: אין כלאים בפרם, וחקמים ואומרים: כלאים בפרם. וק"ל: כל המיקל
בארץ – הלכה כמותו בחור"ל! לפי שאין בני תורה. מכריו רב: האי מאן דבצי למיזער בשותא בכרמא – לזיזע. רב עמרם
חסידא מנגיד עילויה, רב משרשיא יהיב ליה פריטה לתניוק גוי וזרע ליה. וליתן ליה לתניוק ישראל! אתי למיסרך. וליתן ליה
לגדול גזיו אתי לאיחלוף בישראל. "מת". שלח להו: מת לא יתעסקו ביה לא יהודאין ולא ארמאין, לא ביום טוב ראשון ולא
ביום טוב שני. איני? והאמר רבי יהודה בר שילת אמר רבי אסי: עובדא הוה בבי כנישתא דמקעון ביום טוב הסמוך לשבת,
ולא

יום טוב שני יתעסקו בו ישראל. ובביצה (ד' ו') מסקין בחר הך מילתא אמר רבינא: האידנא דאיכא חברי – חיישין. פירוש: ולא יתעסקו בו ישראל פן יצאו עליהם חברי לעשות מלאכה ביו"ט, כיון שרואין שעושין בשביל מת. ומעשה היה והולכי מת חוץ לתחום ביו"ט, והלכו אחריהם בסוסים להתעסק במת, וכעס ר"ת אף על ההולכים ברגל בלא סוסים. ושמע רבי דטעמו משום דמסקי רבינא

האידיא דאיכא חברי. ולדין אע"ג דליכא למיחש – יש לאסור כיון דמסקי הכי. גם יש לראות פן יצאו השרים להתעסק במלאכתן ולכתוב מה שהם רוצים. ושלח להם ר"ת: בני בשכר אינם בני תורה, בני מלאך (ו) (אזרח העיר) בני תורה: **ציצית** חשיבי ולא בטלי. שאינם מבטלין לפי שחשובים הם בעיניו, ודעתו ליתן בטלית ציצית ורביעית, כך פי' ר"ח: הא לא חשיבי ובטלי. על זה סמך רבי להניח באבנטו רצועות התלויות בו. ויש שקושרים בהם בתי שוקים דבטלי, דלא חשיבי כולי האי: **מאי** שנא מהא דתניא כו'. פי' וס'ל כרבי יוסי בר' יוחנן דאמר מערימין, לעיל בפ' "כל תבאי" (דף קצ"ז): **תלא** דבישראל כו'. לא כפירוש הקונטרס דפי' בשר מליח שתלו ליבשו, דהל'ל הא בפרק "מפנין" דמה שייך הכא? ועוד: למה מוזכר תלא? ועוד: מוכח לעיל בפרק "מפנין" (דף קכ"ה) דרג מליח מן חזי לאומצא. ועוד: הדבא בטלול איירי, ואמרין לעיל דרב במוקצה טלטל סבר לא כר' שו' ונראה כפי הערוך: דמשום תלא נקטיה, ובבא בשר. אלא תלא דבשרא לא ממאס, ושרי לטלטול, ושל דגים – מאס, והוי מוקצה מחמת מיאוס. והשתא אתי שפיר באיסור תלא כעין כישא דירקא. וד' פ' נה: דלתלא דבשרא רגיל להיות בו תורת כלי, אבל של דגים לא, ולא משום מוקצה מחמת מיאוס, דלא איירי שמעתין במוקצה מחמת מיאוס. מר': אבל

ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה, ואתו לקמיה דרבי יוחנן. ואמר להו: יתעסקו ביה עממין. ואמר רבא: מת ביו"ט ראשון – יתעסקו בו עממין, ביום טוב שני – יתעסקו בו ישראל, ואפילו ביו"ט שני של ראש השנה, מה שאין פן בביצה. לפי שאין בני תורה. א"ר אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא: מתעסקין אדם בבילה ובכספסיה ויוצא לרה"ר בשבת, ואינו חושש. מ"ש מדרב הונא, דאמר רב הונא אמר רב: היוצא בטלית שאינה מצויצת פהילכתה בשבת – חייב חטאת. ציצית לגבי טלית – חשיבי, ולא בטלי. הני לא חשיבי – ובטלי. אמר רבה בר רב הונא: מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים, ותולה בה שמרים. אמר רב אשי: והוא דתלה בה רמונים. מאי שנא מהא, דתניא: מפילין שכר במועד לצורך המועד, שלא לצורך המועד – אסור. אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים. אע"פ שיש להן יין – מערים ושותה מן החדש. התם לא מוכחא מילתא, הכא – מוכחא מילתא. אמרו ליה רבנן לרב אשי: חזי מר האי צורבא מרבנן, ורב הונא ב"ר חיון שביה, ואמרו ליה רב הונא בר' חלון שביה, דשקל ברא דתומא ומנח בכרזא דרנא. ואמרי: לאצנועיה קמפינונא. ואילו ונאים במכרא, ועבר להך גיסא סויר פויר, ואמרי: אנא למינם קמפינונא. אמר להו: הערמה

קאמרת? הערמה בדרבנן היא, וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה. מתני' נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו. ומסננין את היין בפסודין, ובכפיפה מצרית. ונותנין ביצה במסננת של חרדל, ועושין אנומלין בשבת. ר' יהודה אומר: בשבת – בפוס, ביו"ט – בלגין, ובמועד – בכתית. רבי צדוק אומר: הכל לפי האורחין. גמ' אמר זעירי: נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש. אבל עכורין – לא. מיתבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: מורד אדם חבית של יין, ינה ושמריה, ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש! תרנמה זעירי: בין הגיתות שנו. "מסננין את היין בפסודין". אמר רב שימי בר חיאי: ובלבד שלא יעשה גומא. "ובכפיפה מצרית". אמר רב חיאי בר אשי אמר רב: ובלבד שלא יגביה מן הקרעיתו של כלי טפה. אמר רב: האי פרונקא, אפליגיה דכוכא – שרי, אפליגיה כוכא – אסור. אמר רב פפא: לא ניהרד איניש צינייתא בפומיה דכוכא דחביתא, משום דמיתחו במשמרת. דבי רב פפא שאפו שיכרא ממנא למנא. אמר ליה רב אחא מדיפתא לרבינא: האפא ניצוצות! ניצוצות לבי רב פפא לא חשיבי. "ונותנין ביצה במסננת". תני יעקב קרחיה: לפי

ולא ידענא אי מלפניה. אם קל י"ט בע"ש ומת בו ביום, ומפני שלא יוכלו להתעסק בו למחר התיירו לקוברו ע"י עממים: אי מלאחריה. והוא מת בשבת, ומפני שנשתתא כבר וקהי מסרית. התיירו: מת ביו"ט ראשון כו'. מת שנשתתא, כגון שמת בשבת ולמחר היה יו"ט: מה שאין פן בביצה. דאין ר"ה שנה למינם טובים של גליות. דאילו ר"ה חמיר יו"ט שני דיליה, ונולדה קזה אסורא ביה: מתעסקין אדם בשבת. שהוא כסדין. ומהעטף בה דרך מלבושי: ובכספיה. רצועות התלויות בה, ולא אמרינן הך רצועות לאו לצורך עטוף ניהו וקזה משאויהו שעתא. שאין כיסבסין עשוין אלא לנטותה בהל: חייב חטאת. ואילו לא היה מצינוץ כלל לא מיתבי, דהא לבושה הוא. אלקמא הציצות הקיין לו משאויה, והוא ואין כמצותו אין צריכין לה. ומן הבגד ממש אין דליחשבין קוותיה: חשיבי. משום דשל תכלת הן, ולא בטלי. והווי בה משוי: מערים אדם על המשמרת ביו"ט. לרבנן, דאמרי אין תולין את המשמרת ביום טוב, ואוקימנא דטעמא לא משום אהל אלא משום עובדא דחול – מערים ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין דחול ניהו, ומסנן בה שמרים הואיל ונתלית. דהא אמרינן: נותנין לתלוקה ביו"ט: והוא דתלי בה רמונים. ברישא, ומוכח מילתא דמעקרא לאו לשמרים תליה: מטיילין ברישוי' בלע"ז: במועד. בחולו של מועד: מערים ושותה מן החדש. אלא בלא שום הוכחה מותר להערים: התם לאו מוכחא מילתא. דמילתא דאיסורא הוא. דהיוואה אומר לצורך המועד הוא. שאין הכל יודעין שיש לו מן היין. הכא מוכחא מילתא לאיסור – דסתם תולה משמרת לשמרים הוא תולה, ואי לא יתבי בה רימונים ברישא להצניע בעלמא, כי יתבי בה שמרים – מוכח דלהכי תליה: ברא דתומא. צלע של שום: ומנח בכרזא דרנא. מקום שיש בו נקב בחבית והיין יוצאבו, נותנו שם בשבת לסתום. והוי כמתקן, ומערי' לכתחילה: ואמרי לאצנועיה. להאי ברא דתומא מכיניא. ועוד עבדי אחרית: אול נאים במכרא – בספינה רחבה העשויה לעבור הפנים, והיא של גוי, יודע הוא שעבירה הגוי לצד האחר: וסויר פויר. ומשמר שם פירות פרמו. ונמצא שהגוי מעבירו במים בשבת: הערמה בדרבנן היא. ד"ג: הך הערמה לאו באיסורא דאורייתא הוא. אלא באיסורא דרבנן. דא"נ עבדי ממש בלא הערמה – אדרבנן הוא דעבר. הלכך, כיון דצורבא מרבנן הוא – לא אחרירו עליה. דהוא לא אתי למעבד לכתחילה להדיא בלא הערמה, לעבור שם לפני הכל: מתני' נותנין מים.

בשבת ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום: כדי שיצולו. שיהו צלולין (לזוב) את היין מפני הקמחים שקורים י"ט: בפסודין ובכפיפה מצרית. העשויה מצוירי דקל: כפיפה: סל: ונותנין ביצה במסננת. שהחרדל נתון בה להסתנן, וקולטת את הפסולת. ואף הביצה החלמון שלה נוטה ומסתנן עמו. וקזה ליה לחרדל למראה, ותחלובן שהוא קשור נשאר למעלה. ורבינו הלוי פירש: סינונה של ביצה לתוך תבשיל היא, ולא לתוך חרדל. ובמסננת של חרדל הוא דשרי משום שינוי, ויורד לתוך הקערה שהוא כלי שני, ומתלבן התבשיל: אינומלין. פשוטין: לגין. גדול מכוס וקטן מחבית: גמ' מורד. מערבב: בין תחתות שנו. שקל הניעות עכורין. ושותין אותן בשמריהם. הלכך, אין כאן תיקון. דבלא הכי משתתי: שלא יעשה גומא. מן הסודר כפי הכלי כי עובדא דחול. אי נמי – אתי ליד' סחיטה: שלא יגביה. הכפיפה מן הקרעית כלי התחתון טפה, נמדת אהל: פרונקא. בגד ששוחטין על גית יין לכסותה: אפליגא דכוכא שרי. דלאו אהולא הוי: לא ניהרד איניש צינייתא בפומא דכוכא דחביתא. כלי חרס קטן שמערי' בו יין מחבית, לא יתן בפיו קשין וקסמים בחוקה. לפי שאין לך מסננת גדולה מזו: שפ' שיכרא. כל היכא דתני לשון שפוי – בנחת הוא. והפסולת נשאר בשולי הכלי: והאיכא ניצוצות. קטנות הניצוצות באחרונה מתוך הפסולת, שקורין ברי"ש. וקזהו מוכחן דבורר הוא: ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי. (ה) שיוקני מטיל שכר וקהי. כדאמרינן בבבא מציעא (דף ס"ה) ובפסחים (דף ק"ג). הלכך אינו מקפיד לניצוצות כל כך, ובשמגיע לניצוצות – משליך הן ופסולתן לחוץ. ותחילת שפיתן (ו) מן הפסולת ניגר דלאו בורר הוא: לפי

שבת דף קלט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכה

ר' חיון שמייה ו-שמו, ואמר ליה ויש אומרים שר' הונא בר' 58
חלון שמייה, דשקל פרא דתומא – שנטל שן של שום בשבת, ומנח 59
בפרוא דרנא – ומניחו בנקב חבית לסותמו שלא ייטוף יינה, שאסור 60
לעשות כן לפי שדומה למתקן, ואמר לאצנועיה קמיפוינא – כוונתי 61
להצניע שם השום, והנקב נסתם מאליו. ועוד נהג להערים, דאזיל 62
ונאים בנקרא – הולך וישן בספינת נכרי העוגנת בשפת הנדר 63
ועומדת לחצות את הנהר, ועבר לנהר נכא – ועובר עמה את הנהר, 64
וכי מצד הערמה אתם מלינים עליה, הרי הערמה זו פאסור דרנא 65
היא, ומאחר וצורכא מרנא – תלמיד חכם לא אתי למיעבד 66
לכתחילה – לא יבוא לעשות כן לכתחילה בלי הערמה, לא אסור 67
עליו חכמים לעשות זאת דרך הערמה.

משנה

משנתינו מונה פעולות שונות הדומות לברירה שמותר לעשותם 74
בשבת: נותנין מים בשבת על גבי השקרים של היין הנתונים במסנת 75
מערב שבת, בשביל שיצולו – כדי שישתנו ויזוב מהם היין שעדיין 76
בלוע בהם, על ידי שימשך אחר המים. ומסננין את היין מהקמחים 77
שבו ופוסלת לבנה הנגרמת על ידי עיפוש היין בסודרין – בבגד, 78
ובכפיפה מצייר – או בסל העשוי מנצרי דקל, שמניחים אותם בפי 79
הכלי, ושופכים עליהם את היין כדרך ששופכים על מסנת. 80
דין נוסף: נותנין ביצה במסנת של חרדל, כלומר, מסנת שנתן בה 81
חרדל מערב שבת כדי לסננו, מותר ליתן בה ביצה בשבת כדי 82
שהחלמון ירד עם החרדל ויצבענו. ואף שהחלמון יורד למטה עם 83
החרדל והחלבון שהוא עב נשאר למעלה עם הפסולת, אין בזה 84
איסור בורר. 85
דין נוסף בענין טירחא בשבת: ועושין אנזולין ו-מין משקה בשבת, 86
ללא הגבלה. רבי יהודה אומר, בשבת מותר רק בפוס, כלומר 87
כשיעור כוס, אך לא יותר משום טירחא, ביום טוב בלגין – כד, שהוא 88
גדול מכוס וקטן מחבית, ובמועד – בחול המועד מותר אף בהכבית. 89
רבי צדוק אומר, הכל לפי האורחין, אם אורחיו מרובים, עושה 90
הרבה ואפילו בשבת, ואם אורחיו מועטים, עושה מעט ואפילו בחול 91
המועד. 92

גמרא

הגמרא דנה באיזה אופן מותר לסנן יין או מים: אמר זעירי, נותן אדם 94
יין צלול ומים צלולים לתוך המשפרת ו-מסנת בשבת, ואינו 95
חושש משום איסור בורר, כיון שראויים הם לשתות אף בלא הסינון. 96
אבל עבדיו, לא יתן לתוך המשמרת, משום איסור בורר. 97
הגמרא מקשה על זעירי שאוסר ליתן יין עבור לתוך משמרת: מיתבי 98
– הקשו בני הישיבה על דברי זעירי, שנינו בברייתא, רבן שמעון בן 99
נמליאל אומר, מותר – מערבב אדם חבית של יין, יינה ושמייה, 100
ונותן לתוך המשפרת בשבת כדי שישתנו ואינו חושש משום בורר, 101
הרי מוכח בברייתא זו שאפילו יין עבור מותר לסנן במשמרת. 102
מתרצת הגמרא: תרנקה וביאר – העמיד וביאר את דברי הברייתא, 103
בין היתדות שני – הברייתא עוסקת בתקופת דריכת הענבים בגת, 104
שכיון שכל היינות עכורים או ושותים אותם בשמריהם, אין כאן 105
תיקון, שהרי אף בלא הסינון שותים אותם, ונחשבים הם כצלולים 106
שמותר ליתנם לתוך המשמרת. 107
שנינו במשנה: מסננין את היין בסודרין. הגמרא מגבילה את ההיתר: 108
אמר רב שימי בר חייא, וכלבד שלא יעשה גומא ו-שקע 109
באמצעית הסודר כדי לעשות בית קיבול ליין, כדרך שהוא עושה 110
בחול, אלא ישפוך עליו את היין והגומא תיעשה מעצמה. 111
שנינו במשנה: ובכפיפה מצייר – מותר לסנן את היין בסל העשוי 112

המשך בעמוד קמג

ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה – ואינו יודע אם היה זה ביום 1
טוב שחל בערב שבת או במוצאי שבת. ואתו לקמיה דרבי יוחנן – 2
ובאו לפני רבי יוחנן לשאלו אם מותר לקברו, ואמר ליה ו-להם, 3
יתעסקו ביה עמין – יתעסקו בו גויים לקוברו. 4
הגמרא מוסיפה להקשות: ועוד, שהרי אמר רבא, מת שנשתהה 5
ומוטל לקוברו, ביום טוב ראשון יתעסקו בו עמין ו-גויים 6
בקבורתו, אך ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל, ואפילו ביום טוב 7
שני של ראש השנה החמור יותר, מה שאין בן בכיזה, שאם נולדה 8
ביום ראשון של ראש השנה אסורה באכילה ביום השני, ובשאר ימים 9
טובים אם נולדה ביום הראשון מותרת בשני. הרי שמותר לקבור את 10
המת ביום טוב ראשון על ידי גויים, וביום טוב שני אפילו על ידי 11
ישראל, ומדוע אסר זאת רב מנשיא. 12
מתרצת הגמרא: לפי שאינן בני תורה, ויש לחשוש שיבואו להקל 13
אף באופנים שאינם מותרים על פי הדין. 14
אגב שהוכרה כילה לגבי אהל, דנה הגמרא בענין הוצאתה לרשות 15
הרבים: אמר רב אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא, 16
מתעמף אדם בכילה ו-סדין הנפרש כאהל על גבי המיטה 17
ובכפיפה ו-רצועות התלויות בה ויוצא לרשות הרבים בשבת, 18
אף שאינו זקוק לרצועות בעיטופו, ואינו חושש מאיסור הוצאה. 19
מקשה הגמרא: מאי שניא – מה שונה דין זה מדרך הונא, דאמר רב 20
הונא אמר רב, אדם היוצא לרשות הרבים בטלית שאינה מצויה 21
בחיבתה בשבת, חייב חטאת, שכיון שאין חוטי הציצית עשויים 22
כמצותם, אינם יכולים לשמש למצוה להיחשב כחלק מהבגד, והרי 23
הם כחוטים בעלמא וכממשא האסור בטלטול והוצאה מרשות 24
לרשות. ואף לגבי כילה היה לנו לומר שכיון שאינו זקוק לרצועות 25
בהתעטפו בה, הרי הן נחשבות למשא. 26
מתרצת הגמרא: ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי – חוטי הציצית 27
חשובים הם לעומת הטלית, ואינם בטלים להיחשב כחלק ממנה, הני 28
– אך רצועות הכילה לא חשיבי ובטלי – אינן חשובות בפני עצמן 29
ובטלות הן לגבי הכילה. 30
שנינו במשנה (לעיל קלז) בדעת חכמים שאין פורסים משמרת ו-מסנת 31
על גבי כלי ביום טוב, לפי שהוא עובדא דחול ו-מעשה של חול, אך 32
נותנים שמרים במשמרת התלויה מבעוד יום. הגמרא מביאה אופן 33
שניתן אף לדעתם לפרוס משמרת ביום טוב: אמר רבא בר רב הונא, 34
מערים אדם על המשמרת ביום טוב ומותחה על הכלי לתלות בה 35
– להניח על גבה רמונים, שתלייתה לצורך הנחתם אינה מעשה חול, 36
ולאחר שהמסנת תלויה ועומדת תולה בה שמרים ומסננם, שהרי 37
מותר ליתן שמרים על מסנת תלויה. אמר רב אשי, והיתר זה הוא 38
דווקא באופן דתלה בה רמונים בפועל קודם נתינת השמרים, והוכיח 39
בכך שפרסה לצורך רימונים. 40
מקשה הגמרא: מאי שניא דתניא – מדוע שונה דין זה ממה 41
שנינו בברייתא (מ"ק יב), מטילין – מבשלים ומכינים שכר בחול 42
המועד לצורך המועד, אבל שלא לצורך המועד אסור, אחד שכר 43
העשוי מתמרים, ואחד שכר העשוי משעורים, ואף על פי שכבר 44
יש להן שכר יין לשתות ממנו ביום טוב, מערים ומבשל שכר נוסף 45
לצורך המועד. ושויתא מן החדש, מוכח מכאן שהערמה מותרת אף 46
כשבעת עשייתה אין כל הוכחה שאינו עושה איסור, ומדוע הצריך 47
רב אשי שיתלו רימונים מתחילה להוכיח שפרסה לצורכם. 48
מתרצת הגמרא: היתם – בהטלת השכר לא מוכחא מילתא – אין 49
מוכח שעושה דבר איסור, שהרואה אינו יודע שיש לו שכר יין, 50
ואומר שצורך המועד הוא. אבל הכא – בתליית משמרת, אם 51
יקדים ויתלה בה שמרים, מוכחא מילתא – מוכח ממעשה זה 52
שעושה דבר איסור, שסתם תליית משמרת לצורך סינון שמרים 53
היא, לכן צריך שיניח בה רימונים מתחילה, והיא ניכר שתלאה 54
לצורכם. 55
הגמרא מביאה מעשה בענין הערמה: אמר רבי רבן לרב אשי, חזי 56
מר האי צורכא מרנא – יראה רבינו תלמיד חכם זה, ורב הונא בר 57

לפי שאין עושין אותה אלא לגון – למראה, כלומר, אף שהחלבון נשאר למעלה ואינו עומד לאכילה, והחלבון מתערב עם המאכל ועומד לאכילה, מכל מקום אינו חשוב כבורר פסולת מתוך אוכל, כיון שאף החלבון שהוא מסנן מתוך החלבון אינו בשביל אכילה, אלא רק כדי ליפות מראה החרדל, ושניהם חשובים אוכל.

הגמרא דנה במין מאכל העשוי מחרדל, באיזה אופן מותר להכינו בשבת: איתמר – נאמר בבית המדרש, חרדל שלשו מערב שבת, למחר בשבת, כשרוצה להכינו, אמר רב, ממחו בפיד – מערבו במים או בין על ידי בלי, כגון בכף או כיוצא בו, אבל לא פיד. וטעם הדבר, כיון שעירוב החרדל והמשקים חשובים כלשהו, צריך לעשות שינוי, וכשמערב על ידי בלי, אינו יכול לערב ולמחות היטב, ונחשב שינוי, אבל אם מערב ביד, הרי מערבו היטב ואסור משום לש.

שמואל תמה על דברי רב וחולק עליו: אמר ליה שמואל, היתכן לאסור פיד, אמו כל יומא ממחו ליה פיד – וכי כל יום (בימות החול) ממחים אותו ביד, הרי באופן זה מאכל חמורים הוא. אלא אמר שמואל, ממחו פיד, כיון שאין הדרך בחול לערבו ביד, ונחשב שינוי, ואינו ממחו בפיד.

הגמרא מביאה דעות נוספות בזה: איתמר – נאמר בבית המדרש, רבי אלעזר אמר, אחד זה ואחד זה, כלומר בין ביד בין בכלי, אסור. ורבי יוחנן אמר, אחד זה ואחד זה מותר. אביי ורבא דאמרי תרנויהו – אמרו שניהם על מחלוקת זו, אין הלכה כרבי יוחנן שמתיר בין ביד בין בכלי.

לאחר שרבי יוחנן ורבי אלעזר נחלקו כאמור, קם רבי יוחנן בשמיטתיה דרבי אלעזר – חזר בו רבי יוחנן ועמד בשיטתו של רבי אלעזר שאסור בשניהם, וקם רבי אלעזר בשמיטתיה דשמואל – וחזר בו רבי אלעזר ועמד בשיטתו של שמואל שביד מותר ובכלי אסור. כיון שחזר רבי יוחנן מדבריו, אביי ורבא דאמרי תרנויהו – אמרו שניהם על מחלוקת זו, הלכה כרבי יוחנן, שאסור ללוש בין ביד בין בכלי.

הגמרא מביאה כמה עובדות בענין זה: אימיה דאביי – אומנתו של אביי, עבדא ליה – עשתה לו חרדל בשבת, ולא אכל, וכפי שפסק שאסור לערבו בין ביד בין בכלי. דביתיה דזעירא – אשת זעירא עבדא ליה – עשתה חרדל לרב חייה בר אשי, ולא אכיל. אמרה ליה אשתו של זעירא לרב חייה בר אשי, לרפך עבדי ליה ואכל, ואת לא אכלת – הרי לזעירי רבך עשיתי חרדל בשבת ואכלו, והיתכן שאתה לא תאכלנו. אמר רבא בר שבא, הוה קאמינא קמיה דרבינא – הייתי עומד ומשמש לפני רבינא, ונכחי ליה בשופתא דתובא – בחשתי וערבתי לו את החרדל בקלח האמצעי של שום, ואכל.

פסק הלכה בענין: אמר מר זוטרא, לית הלכתא בכל הני שמעתתא – אין הלכה ככל אלו השמועות, אלא כי הא דאיתמר – כפי שנאמר בבית המדרש, חרדל שלשו מערב שבת, למחר בשבת, ממחו – מערבו במים או בין, בין פיד בין בפלי, ונותן לתוכו דבש, ולא ימרוף – לא יערב בנח כדרך שמערבים ביצה בקערה בכף, אלא מערב בנחת.

כיוצא בזה: שחליים – מין עשב ששחקן במים מערב שבת, למחר בשבת נותן לתוכו שמן וחומץ, וממשיך – ונותן לתוכו תבלין ששמו אמיתא, ולא ימרוף בכח אלא מערב בנחת. כיוצא בזה, שום שרפסקו מערב שבת, למחר נותן לתוכו פול וגריסין, ולא ישחוק, אלא מערב.

הגמרא מבארת מהו אמיתא: נאמר לעיל 'וממשיך את אמיתא לתוכו'. ושאלת הגמרא: מאי אמיתא. משיבה הגמרא: נינייא – מינסא. אמר אביי, שמע מינה, האי נינייא מעליא לתחלי – מוכח מכאן, שמינסא טובה לעירוב עם שחליים.

שנינו במשנה: ועושין אנומלין בשבת. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, עושין אנומלין בשבת, מפני שהוא משקה לצמאים,

ומאכל בריאים הוא, ואין עושין אלוניות – מין משקה שעשוי להקר את היוצא מבית המרחץ, ודומה הוא לתרופה שאסור לעשות בשבת. ואיזו היא אנומלין, ואיזו היא אלונית. אנומלין עשויה מין ודבש ופלפלין אלוניות עשויה מין ישן ומים צלולין ואפרסמון, דעברי לבי מסותא למיקר – שעושים כדי לצנן את היוצא מבית המרחץ.

מעשה בענין אלוניות: אמר רב יוסה, וימנא חדא עליה פתח מר עוקבא לבי באבי – פעם אחת נכנסתי אחר מר עוקבא לבית המרחץ, כי נפקי אתאי – וכשיצאתי ובאתי, אשקיין חמרא חד כסא – השקה אותי כוס אחד אלונית, וחשי מבינתא דראשי ועד מופתא דברעי – והרגשתי בצינתו משערות ראשי עד צפרני רגלי. ואי אשקיין כסא אחרינא – ואם היה משקה אותי עוד כוס והייתי נשאר בין החיים, הווי מסתפינא דלמא מנכו לי מוכותא דעלמא דאתי – הייתי מפחד שמו יכבו מכויותי לעולם הבא.

מקשה הגמרא: והא מר עוקבא דשתי כל יומא – והרי מר עוקבא היה שותה כל יום אלונית ולא היה מייקו. משיבה הגמרא: שאני מר עוקבא דדש ביה – שונה הדבר במר עוקבא, שהיה רגיל בכך, ולכן לא הזיקו.

משנה

משנתנו מוסיפה ללמד על פעולות שונות שחלקן אסורות משום מלאכה בשבת וחלקן דומות למלאכות ומותרות: אין שורין את החילתית במים פושרין בשבת. אבל נותן אותו לתוך החומץ ומטביל בו את מאכלו.

ואין שולין את הכרשינין – אין נותנים מים על הכרשינין כדי שתצוף פסולתן למעלה ויוכל לשלותן, משום בורר. ולא שפין – אין משפשפין אותן ביד כדי להסיר מהן את הפסולת, משום בורר. אבל נותן את הכרשינין לתוך הכברה או לתוך הפלפלה – ואלף על פי שפעמים שהפסולת נופלת דרך נקבי הכברה או הסל והפסולת נבררת מאליה.

אין פוקרין את התבן בכברה כדי שיפול ממנו המוץ שלא יזיק לבהמה האוכלת אותו. ולא יתננו על גבי מקום גבוה בשביל שהרוח תורה אותו ויירד המוץ, משום מרקד. אבל נוטל הוא את התבן בכברה ונותן לתוך האריכים שתאכל ממנו הבהמה אף שעל ידי כך נופל המוץ מאליו.

גמרא

שנינו במשנה: אין שורין את החילתית בפושרין בשבת. הגמרא דנה אם הוא אסור מן התורה או מדרבנן: איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה, אם שגג ושרה חילתית בפושרין, מאי – מה דינו, האם הוא חייב חטאת או לא.

תרנא – פירש רב אדא נרשאה קמיה – לפני דרב יוסה, אם שרה חייב חטאת, משום שעבר על איסור תורה.

אמר ליה אביי לרב אדא, אלא מעתה, אם שרה אומצא במינא – בשר חי במים, הכי נמי דמיחייב – האם גם בזה חייב חטאת, והרי אין לומר כן, שודאי שריית בשר חי במים אינה מלאכה. אלא אמר אביי, איסור שריית חילתית הוא מדרבנן, שגזרו שלא לעשות כן כדי שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול.

הגמרא דנה אם מותר לשרות חילתית בצונן: כעא מיניה – שאל רבי יוחנן מרבי ינאי, מהו לשרות את החילתית בצונן. אמר ליה רבי ינאי לרבי יוחנן, אסור.

מקשה רבי יוחנן: והא אנן תנן – והרי שנינו במשנתנו, אין שורין את החילתית בפושרין, ומשמע שדווקא בפושרין אסור, הא – אבל בצונן מותר.

אמר ליה רבי ינאי לרבי יוחנן, אם בן שאיני יודע לפרש את המשנה

לפי שאין עושין אותה אלא לגנון. למראה, שהחלמון יפה לגנון ולא החלבו, הלכך אידי ואידי אוכל הוא, ואין כאן ברירה פסולת מאוכל: ממהו. דרש"י פירש"ל בלע"ז, במים או
בין: ממהו בכלי. משמע: זהו שינוי שלו: ואינו ממהו ביד. דממהו ליה שפיר טפי: אלא אמר שמואל ממהו ביד. שאין זה דרכו בחול: קם ר' יוחנן בשיטתיה דר"א. תור בו
ואסר: אבי ורבא דאמרי תרונותיה חלבה ביד יוחנן. דאסר: לרבך. לזעירי: בשופתא דתוקמא. אמצעי של שום: ולא יסרוף. כדרך שטורפין ביצים בקערה בכף, דרך טריפה שמכה
בבה: שחלים. כרישין, וקרו שוחקין אותם במים: ממשיד. נותן: אמיתא. מניט"א בלע"ז: מעליא לתחלי. לערב עם שחלים: ואין עושין אלונימית. שאינה למשקה צמא. אלא לצנן
לאחר המרקין, ודוגמת רפואה: וחשי מבינתא
דרישא. הרגשתי בצינתי משערת ראשי עד
צפרני רגלי: מנבו לי מבינתי. אם הייתי ניצול
ממנו שלא אמות: שתי כל יומא. ולא היה
מיוק: דדש ביה. רגיל בו: מתנני' חילתית.
חלט"ש בלשון ישמעאל, ובלע"ז לור"א.
ושוין אותו בפושרין, ושותין אותו הפנים
לרפואה: אבל נותן, החלית: בתוך החומין.
ומטבל בו מאכלו. ולקמיה מפרש אמאי אין
שורין: ואין שולין את הפרשנין. מציק עליהם
מים בכלי לברור פסולת, כדתנן במסכת ביצה
(דף ד:) אף מדיח ושולה: ולא שפין אותו. ביד
להסיר פסולת, דהוה ליה בורר: אבל נותן
לתוך הכברה. ואע"פ דפגענים שהפסולת נופל
דרך נקבי הכברה, ונמצא נתקבר מאליו: תבן.
הוא שעושין מן השם, מחתכין אותו במורגין
ועושה כל זבב השבולת תבן: מוץ. הוא מזון
השבולת העליון, ואינו ראוי למאכל, ובכורין
אותו בכברין שפול המור: אבל נוטל בכברה.
ליתן בתוך האבוס, ואע"פ שהמוץ נופל מאליו
– כר"ש. דאמר: דבר שאין מחתכין מותר: גמ'
שרה. חלית בפושרין, מאי? אומצא. בשר חי:
שלא יעשה בו, לא שבעה רבנן למעבד עובדי
דחול: אם בן, דלא דענא לפרושי מתני' טפי
מינך, מה בין לי ולך? מתניתין ויחדא היא.
ור' יוסי אמרה, אבל לרבנן – אף בצונן אסור:
ליקרא דליבא. שלבו כבד עליו: תלתא תקלי'
חילתתא. משקל ג' זהובים: שאיל בי מדרשא.
מה יעשה בשבת: לשותות לא קמיבעיא לי.
דכלא רפואה משקה הוא, ותנן: כל המשקין
שוקה (לעיל דף קט): לשותות. דתנן מתניתין:
אין שורין: כמאן דשרי. בעיא הוא, הך דרב
לימא כרבי יוסי דשרי בצונן, אבל לרבנן –
אסור: עיילינא. הכניסני. ואיש זמן יהיה:
לכספוס בניתנא. חלוק בתונת של פשתן
שנתבססה, והרי היא קשה, ומשפשה בין שתי
ידיו והיא מתרכבה, ואף הליבן שלה מצהיל
על ידי השפשוף: אולודי חיוורא. הליבן
מצהיל: התם מיחיו באולודי חיוורא. שמקפיד
על ליבונת וצוהרו של סודר יותר מבינתא:
משלפא

לפי שאין עושין אותה אלא לגנון. איתמר, חרדל שלשו מע"ש, למחר, אמר רב: ממהו בכלי,
אבל לא ביד. א"ל שמואל: ביד, אטו כל יומא ממהו ליה ביד? מאכל חמוצים הוא! אלא אמר
שמואל: ממהו ביד, ואינו ממהו בכלי. איתמר, ר"א אמר: אחד זה ואחד זה – אסור, ורבי יוחנן
אמר: אחד זה ואחד זה – מותר. אבי ורבא דאמרי תרונותיה: אין חלבה כרבי יוחנן. קם רבי
יוחנן בשיטתיה דר"א, קם רבי אלעזר בשיטתיה דשמואל. אבי ורבא דאמרי תרונותיה: חלבה כרבי
יוחנן. אימיה דאבי עבדא ליה ולא אכל, דבייתו דועירא עבדא ליה לרב חייא בר אשי ולא
אכיל, א"ל: לרבך עבדי ליה ואכל, ואת לא אכלת? אמר רבא בר שפא: הוה קאמינא קמיה
דרכינא ובחשי ליה בשופתא דתוקמא, ואכל. אמר מר זוטרא: לית הלכתא ככל הגני שמעתתא,
אלא פי הא דאיתמר: חרדל שלשו מע"ש, למחר ממהו בין ביד בין בכלי, ונותן לתוכו דבש. ולא
יסרוף אלא מערב. שחלים ששחקן מע"ש, למחר – נותן לתוכן שמן וחומין, וממשיך לתוכן
אמיתא, ולא יסרוף אלא מערב. שום שריסקו מע"ש, למחר – נותן לתוכו פול וגריסין, ולא
ישחוק אלא מערב, וממשיך את אמיתא לתוכן. מאי אמיתא? נינייא. אמר אביי: ש"מ – האי
נינייא מעליא לתחלי. "ועושין אנומלין בשבת". ת"ר: עושין אנומלין בשבת, ואין עושין אלונימית.
ואיזו היא אנומלין ואיזו היא אלונימית? אנומלין – יין ודבש ופלפלין, אלונימית – יין ושן ומים
צולוין ואפרסמון, דעבדי לבי מפותא למיקר. אמר רב יוסף: וימנא חדא עלית בתר מר עוקבא
לבי באני, פי נפקי אתאי אשקין חמרא חד קסא – וחשי מבינתא דראשי ועד טופרא דכרעי.
ואי אשקין קסא אחרנא – הוא מסתפינא דלמא מנבו לי מזכותא דעלמא דאתי. והא מר
עוקבא דשתי כל יומא! שאני מר עוקבא דדש ביה. מתנני' אין שורין את החלית בפושרין,
אבל נותן לתוך החומין. ואין שולין את הפרשנין, ולא שפין אותו, אבל נותן לתוך הכברה או
לתוך הפלפלה. אין בוכרין את התבן בכברה ולא ותננו על גבי מקום גבוה בשביל שיירד המוץ,
אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האבוס. גמ' איבעיא להו: שרה מאי? תרנמא רב אדא
נרשאה קמיה דרב יוסף: שרה – חייב חטאת. א"ל אביי: אלא מעתה שרה אומצא במיא, הכי נמי
דמיתייב? אלא אמר אביי: מדרבנן, שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול. בעא מיניה רבי יוחנן
מר' ננאי: מהו לשרות את החלית בצונן? א"ל: אסור. והא אנן תנן: "אין שורין את החלית
בפושרין" הא בצונן – מותר! א"ל: א"כ, מה בין לי ולך? מתניתין ויחדא היא, דתנא: אין
שורין את החלית לא בחמין ולא בצונן, רבי יוסי אומר: בחמין – אסור, בצונן – מותר. למאי
עבדי ליה – ליוקרא דליבא. רב אחא בר יוסף חש ביוקרא דליבא, אתא לקמיה דמר עוקבא.
א"ל: זיל שתי תלתא תיקלי חילתתא בתלתא יומי. אזל אישתי חמשא בשבת, ומעלי שבת.
לצפרא אזל שאל בי מדרשא, אמרו ליה: תנא דבי רב אדא, ואמרי לה – תנא דבי מר בר רב
אדא: שותה אדם קב או קביים – ואינו חושש. אמר להו: לשותות – לא קמיבעיא לי, פי קא
מבעיא לי – לשרות, מאי? אמר להו רב חייא בר אבין: בדידי הוה עובדא, ואתאי שאילתיה
לרב אדא בר אהבה, ולא הוה בדידה. אתאי שאילתיה לרב הונא, ואמר: הכי קאמר רב "שורה
בצונן ומניח בחמה". כמאן דשרי? אפילו למאן דאסר, ה"מ – היבא דלא אישתי כלל, אבל הכא בין דאישתי חמשא ומעלי שבתא, אי
לא שתי בשבת – מיסתמין. מיסתמין ואזיל רב אחא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה, א"ל: פי מנינן לבי רב ספרא
– עיילינא, פי מנו – עייליה. בעא מיניה: מהו לכספוס בניתנא בשבתא? לרבוכי בניתנא קא מיפיון – ונשפיר דמי, או דילמא:
לאולודי חיוורא קמיפיון, ואסרי? א"ל: לרבוכי קא מיפיון, ונשפיר דמי, פי נפק אתא, א"ל: מאי בעא מר מיניה? א"ל: בעי מיניה: מהו
לכספוס בניתנא בשבתא, ואמר לי: שפיר דמי. ותבעי ליה למר סודרא? סודרא לא קא מיבעיא לי, דבעי מרב הונא ופשיט לי.
ותיפשיט ליה למר מסודרא! א"ל: התם – מיחיו בי אולודי חיוורא, הכא – לא מיחיו באולודי חיוורא. אמר רב חסדא: האי בניתנא,

משלפא לדידה מקניא. כששוחטין אותה לנגבה תוחבים קנה מבית יד לבית יד, וכשנוטלה בשבת ישלפנה מן הקנה ולא הקנה ממנה, דלא חזי לטלטולי, דלהקסה קאי: ואם כלי קניא היא. קנה של אורגים, דתורת כלי עליו שרי: תליא דבשרא. בשר מליח התלי לבישול, ומלא החבל קרי תליא: שרי. דנאכל חי באומצא: דכונן. אין נאכלין חיין: באמצע מטה. שאיש ואשתו רגילין בה לישון: באילו עומד בו. דמהרהר: לזבין אריבא. אגודה ארוכה של כרוב ארוך ושל כרישין ארוכים: בישא. כביש. שכל אגודות הגזן שוות בעובקן, שכלבון מדה אחת לחבל שהוא אגוד בו: ואורבא ממילא. כלומר ארכו של זה שהוא ארוך מחבירו, הוא משתבר בו: קניא. חבילי קנים לעצים: לא ליכול ירקא.

ירק חי, כרישין צירפול ונשחלים: משום דגריר. ליבא. ומאכלו להם הרבה ואין לו: לא ליבצע בצועי. מורשילוניט בלע"ז. לא יאכל עכשיו מעט פת שימצא לו, ולאחר שעה מעט – מפני שאין לו דרך שביעה, אלא יצטרף ויאכל יחד: מעיקרא. קודם שנתעשרתי: עד דשראי ידו כבולא קנא. כשהייתי ממשמש בסל ומוצא בו פת הרבה, הייתי מקבץ המוצא: דלית ליה משהא. שהיו סבין זידון שמן קודם מים אחרונים, להעביר את ההוצא: כמא דהריצ. הנקדים יחד, וגדל עליהם וקרקוית עבה ונחתה כשמן: אונקא. צואר: תלתא מיני בשרא. יטעום בו מיני מטעמים, שמן וכחוש וגיד הצואר: סדנהר אבא. מאתו מקום שפשתנו יפה: דמפטיא ליה תריסר ירחי שתא ואנא ערבא. אני ערב בדבר שתתקיים לו שנה שלימה, ותפסידה, שלא יצטרך לקנות חלוק: כיתא נחא. בת נאה, ראיה להושיב בעליה בכת נאה: אציפתא חתא. מחצלת חדשה של גמי לז, ולחלוותי הגמי מבלה הקברים: לאושפיה. לפונדקית שלו לא ישלח חלוקו ללבן: דילמא חתא. בחו. קרי ומגניא עליה: לא תיכלון נהמא באפי גבריכו. פועמים תאכל הרבה ותתנגה עליו: לא תיכלון ירקא בלילא. מפני ריח הפה: שיכרא ותמרי. משלשין ומביאין לידי הפחה: חיבא דמפני גבריכו. בגילוי בפניהם בשדות, ואפילו לפנים שבניהם. שמכיר מקומו ומקומכם, ונמאסת' לו בזכר: לא תימרן מני. מי הוא, לשון זכר. לא תרגילו לשונכם לדבר עם זכרים: אלא מני. מי היא: נקיש סרגינתא בחדא ידיה וכוורא בחדא ידיה. כשבצעליך ממשמש ביד, להתאוות לך לתשמיש, ואותו הדדים בקדו אחת והתאוות עד אותו מקום: סרגינתא אחיו ליה. הדין המציא לו, שתתרגה תאווה. ומקום תשמיש אל תמציא לו מזה, כדי שתתרגה תאווה וחיבתו ויצטער, וזה אחיו ליה: בורא. לשון כור צורפין (לעיל דף עט), לשון אחר: בור, לשון בור שוחה: פתגמתי. דקתני אגל נותנין לתוך הכברה: מתנא' גורפין מלפני הפסם. שור שמפסמין אותו גורפין אבוס שלפניו בשבת לתת לתוכו חתון והשעורין, ולא יתערב בהן עפירותין ויקרן במאכלו: וימסלקין תבן שלפניו לצדדיו כשהוא רב, כדי שלא ידרסנו ברע: ותקמים אוסרין. מק' בגמ' אהא: ונוטלין מלפני בהמה זו, שעורין ותבן,

אבל באיבוס של קרקע דברי הכל אסור. אע"ג דמרבץ שריתן לרבי שמעון ולעיל דף צה, הבא רגילות הוא להתכוין לאשווי גומות, וחישישן טפי שמא יתכוין: הקש

תליא, דבשרא – שרי לטלטולי, דכונן – אסיר. אמר רב קטינא: העומד באמצע המטה – באילו עומד בכריסה של אשה, ולא מילתא היא. ואמר רב חסדא: בר בי רב דבין ירקא – לזבין אריבא, בישא כי בישא, ואורבא ממילא. ואמר רב חסדא: בר בי רב דבין קניא – לזבין אריבא, טונא כי טונא, ואורבא ממילא. ואמר רב חסדא: בר בי רב [דלא נפישא ליה ריפתא] – לא ליכול ירקא, משום דגריר. ואמר רב חסדא: אנא לא בענייתי אכלי ירקא, ולא בעתירותי אכלי ירקא. בענייתי – משום דגריר, בעתירותי – היכא דעיל ירקא ליעול בשרא וכוור. ואמר רב חסדא: בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא – לא ליבצע בצועי. ואמר רב חסדא: בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא – לא ליבצע, מ"ט – דלא עבדי בעין יפה. ואמר רב חסדא: אנא מעיקרא לא הואי בצענא עד דשראי ידי ככולי מנא ואשפיה [ביה כל צרפי]. ואמר רב חסדא: האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחישי – קעבר משום "כל תשחית". ואמר רב פפא: האי מאן דאפשר למיחשי שיכרא ושתי חמרא – עובר משום "כל תשחית". ולא מילתא היא, כל תשחית דגופא עדיף. ואמר רב חסדא: בר בי רב דלית ליה משהא – נימשי כמא דהריצ. ואמר רב חסדא: בר בי רב דזבין אונקא, דאית ביה תלתא מיני בשרא. וא"ר חסדא: בר בי רב דזבין פיתונתא – לזבין מונהר אבא, וניתווהר כל תלתין יומין, דמפטיא ליה תריסר ירחי שתא, ואנא ערבא. מאי פיתונתא – פיתא נאה. וא"ר חסדא: בר בי רב לא ליתב אציפתא חתא, דמכילא מאניה. וא"ר חסדא: בר בי רב לא לישדר מאניה לאושפיה לחווריה ליה, דלאו אורח ארעא, דילמא חזי ביה מדי ואחי למגניא. אמר להו רב חסדא לבנתיה: תיהיו צניעותא באפי גבריכו, לא תיכלון נהמא באפי גבריכו, לא תיכלון ירקא בלילא, לא תיכלון תמרי בלילא, ולא תשתון שיכרא בלילא, ולא תיפגון היכא דמפני גבריכו. וכי קא קארי אבבא איניש לא תימרן "מנו" אלא "מנו". נקיש מרגינתא בחדא ידיה, וכוורא בחדא ידיה. מרגינתא – אחיו להו, וכוורא לא אחיו להו, עד דמיצטערן, והדר אחיו להו. "אין שולין את הכרשינין". מתני' דלא כי האי תנא: דתניא, ר"א בן יעקב אומר: אין משיגין בכברה כל עיקר. מתנא' גורפין מלפני הפסם, ומסלקין לצדדיו מפני הרעי, דברי רבי דוסא. ותקמים אוסרין. נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת. גמ' איבעיא להו: רבנן ארישא פליגי, או אסיפא פליגי, או אתרווייהו פליגי? ת"ש: דתניא, ותקמים אוסרין: אחד זה ואחד זה – לא יסלקנו לצדדיו. אמר רב חסדא: מחלוקת באיבוס של קרקע, אבל באיבוס של כלי – דברי הכל מותר. ואיבוס של קרקע מי איפא למאן דשרי? הא קא משיג גומות! אלא, אי איתמר הכי איתמר: א"ר חסדא מחלוקת באיבוס של כלי, אבל באיבוס של קרקע – דברי הכל אסור. "נוטלין מלפני בהמה". תנא חדא: נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה, ונותנין לפני בהמה שפיה רע. ותניא אידי: נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה! אמר אביי: אידי ואידי חמרא לקמי תורא – שקלינן, מקמי תורא לקמי חמרא – לא שקלינן. והא דקתני "נוטל מלפני בהמה שפיה יפה" – בחמור, דלית ליה רירי. "ונוטלין לפני בהמה שפיה רע" – בפרה,

דאית

ונותנין לפני זו, ולא אמרינן לטול דלא חזי הוא, אלא ודאי חזי הוא, דאין בהמה קצה במאכל הניטל מלפני חבירתה: גמ' ארישא פליגי. גורפין, ואסרי לגזון. משום דפגמים שהאבוס של קרקע וקא מכרין לאשווי גומות שלא יפלו השעורים לתוכו: או אסיפא פליגי. ומשום דלא חזי שיש בו שנמאס במדרס רגליו: תא שמע. דאתרווייהו פליגי: אחד זה ואחד זה. אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו. לא יסלקנו לצדדיו: של קרקע. בעין שעושין גדר קטן לפני בהמה ונותנין מאכל לפניו ממנו. דאיכא למיחש לאשווי גומות. מחלוקת באבוס של כלי. וגזרו רבנן גזרה אטו של קרקע: שפיה יפה. לקמיה מפרש: אידי ואידי. שתיהן המשניות סבירא להו: מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן. שאינו מטיל רירין, ואין מה שלפניו נמאס, וראוי לתת לפני שור: מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן:

הגמרא מביאה מאמר אחר מענין המאמר הקודם שאמר רב חסדא: **וְאָמַר רַב פַּפָּא, הָאֵי מַאן דְּאִפְשָׁר לְמִישְׁתִּי שִׁיכְרָא** – מי שאפשר לו לשותות שיכר, וְשִׁתִּי חֲמֵרָא – ושותה יין, עֹבֵר מְשֻׁם בַּל תִּשְׁחִית, שדמיו יקרים יותר ומוציא הוצאות שלא לצורך. אומרת הגמרא: וְלֹא מִלְתָּא הִיא – דברי רב פפא ורב חסדא לענין בל תשחית אינם נכונים, בַּל תִּשְׁחִית דְּנוּפָא – (של גופו) עֲדִיף מבל תשחית של ממונו, וכשאוכל פת חטים ושותה יין, שהם בריאים יותר מפת שעורים ושיכר, אין זה מוציא הוצאות שלא לצורך. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּלִיתָ לִיה מִשְׁחָא – תלמיד חכם שאין לו שמן לסוך ידיו קודם נטילת מים אחרונים כדי להעביר הזוהמה מעל ידיו, נִמְשִׁי בְמִיָּא דְחֵרִיצִי – ירחץ ידיו במים שנקוו בחריצים וגדל עליהם ירקרקות עבה ונוחה בשמן. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּזִבִּין אֹמְצָא – תלמיד חכם הקונה בשר חי, לְזִיבִין אֹמְצָא – יקנה את צואר הבהמה, דְּאִית בִּיה תִּלְתָּא מִיָּנִי בִישְׁרָא – שיש בו טעם של שלשה מיני בשר, בשר שמן, בשר כחוש, וגיד הצואר. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּזִבִּין בִּיתוּנִיתָא – תלמיד חכם הקונה כתונת פשתן, לְזִיבִין מְדַנְהָר אָבָא – יקנה אותה ממקום הנקרא 'נהר אבא', שפשתנו יפה, ונִתְחַוְוָה בַּל תִּלְתִּין יִזְמִין – ויכבסנה אחת לשלושים יום ולא יותר, דְּמִפְתָּא לִיה תִּרְסֵר יִתְחִי שְׁתָּא – כדי שיפטר מלקנות כתונת חדשה שנים עשר חודש, כלומר, אם יקנה כתונת כזו שפשתנה יפה ויכבסנה פעם בשלושים יום, ולא יותר, תתקיים לו זמן רב, וְאֵנָּה עֲרָבָא – ואני ערב לו שתתקיים בידו. הגמרא מבררת את המקור של המילה 'כיתוניתא', שואלת הגמרא: מֵאֵי בִיתוּנִיתָא – מדוע כתונת קרויה 'כיתוניתא'. משיבה הגמרא: מלשון בִּיתָא נָאָה – כת נאה, כלומר ראויה היא להושיב את בעליה בין אנשים חשובים. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב לֹא לִיתִּיב אֲצִיפְתָּא חֲדָתָא – תלמיד חכם לא ישב על מחצלת חדשה של גמי לח, דְּמִכְלִיא מְאֻנְיָה – שהלחלוחית שבה מבלה את הבגדים. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב לֹא לִישְׁדֵּר מְאֻנְיָה לְאֻשְׁפִּיזִיה לְחַוְוִרִיה לִיה – תלמיד חכם לא ישלח את בגדיו לבעלת האכסניא שלו שתכבסם, דְּלֹא אִזְרָח אֲרָעָא – שאינו דרך ארץ, דִּלְמָא חַוִּי בִּיה מִיָּד וְאִתִּי לְמִנְיָא – שמא תראה בו כתם של קרי ויתגנה עליה. אָמַר לְהוּ רַב חֲסָדָא לְבִנְתִּיה – לבנותי, תִּיתִי צִנִּיעִתָּן בְּאִפִּי גְבִרְיָכו – תהיו צנועות בפני בעליכן, לֹא תִיכְלוּן נְהָמָא בְּאִפִּי גְבִרְיָכו – אל תאכלו לחם בפני בעליכן, שפעמים שתאכלו הרבה ותתגנו עליהם. לֹא תִיכְלוּן יִרְקָא בְּלִילִיא – אל תאכלו ירק בלילה, מפני ריח הפה. לֹא תִיכְלוּן תַּמְרֵי בְּלִילִיא – אל תאכלו תמרים בלילה, וְלֹא תִשְׁתּוּן שִׁיכְרָא בְּלִילִיא – ואל תשתו שיכר בלילה, שדברים אלו משלשלים ומביאים לידי הפחה. וְלֹא תִשְׁפְּנוּ הֵיכָא דְּמִפְנֵי גְבִרְיָכו – ולא תפנו במקום שרגילים בעליכן להיפנות שם, לא בגילוי בפניהם בשדות, ואפילו שלא בפניהם, שמכיר מקומו ומקומו, ומתוך כך נמאסת בעיניו. וְכִי קָא קָאֲרִי אֲבָבָא אִינִישׁ – וכשקורא אדם בדלת, לֹא תִיכְרוּן מְנוּ – אל תאמרו 'מי הוא' בלשון זכר, אֱלָא תאמרו מְנֵי – 'מי היא' בלשון נקבה, שלא תרגילו לשונכן לדבר עם זכרים. וכשבבעליכן ממשמשים בכן קודם תשמיש, וְנָקִים מְרִנְיָתָא בְּחֵדָא יִידִיה – ואוחז את המרגלית (ו-דדים) בידו אחת, וְכִדְרָא בְּחֵדָא יִידִיה – ואת הכור (או-תו) בידו אחרת, מְרִנְיָתָא אִתְּוִי לְהוּ – את המרגלית המציאו לו כדי שתתרבה תאותו, וְכִדְרָא לֹא אִתְּוִי לְהוּ – ואותו מלוקם אל תמציאו לו מחר, עַד דְּמִיַּצְמַעְרֵן – עד שתתרבה תאותו ויצטער, וְחֵדֵר אִתְּוִי לְהוּ – ואז תמציאו לו. שנינו במשנה: אֵין שוֹלִין אֶת הַכֶּרְשִׁינִין [וכו'] אבל נותנם לתוך הכברה או לתוך הכלכלה (ו-סל). ואף על פי שפעמים שהפסולת נופלת דרך נקבי הכברה או הסל והפסולת נבררת מאליה. הגמרא מבררת שמשנתנו אינה שנויה כדברי הכל. אומרת הגמרא: מִתְּנִיתִין

מִשְׁלָפוֹ לְיִידִיה מְקַנְיָא – לשלוף אותה מהקנה שָׁרִי – מותר, אבל קַנְיָא מְמַנָּה – להוציא את הקנה ממנה אֲסוּר, שהקנה עומד להסקה והוא מוקצה. אָמַר רַבָּא, וְאֵם כָּלִי קִינִיא הוּא – ואם קנה של אורגים הוא, מותר להוציא את הקנה מהכתונת, שהוא כלי ואינו מוקצה בשבת. הגמרא מביאה הלכות נוספות בענין טלטול מוקצה: אָמַר רַב חֲסָדָא, הָאֵי בִישְׁתָּא דִּירְקָא – אגודה של ירק שאינה ראויה למאכל אדם, אֵי חַוְיָא – אם ראויה היא לְמֵאכֵל בְּהֵמָה, שָׁרִי לְטַלְטוּלִי – מותר לטלטלה בשבת, וְאֵי לֹא – ואם אינה ראויה למאכל בהמה, אֲסוּר – אסור לטלטלה בשבת. אָמַר רַב תִּימָא בַר אֲשִׁי אָמַר רַב, הָאֵי תִלְתָּא דְּבִשְׁרָא – מלא החבל של בשר מלוח, שָׁרִי לְטַלְטוּלִי – מותר לטלטלו, שראוי לאכול חי, דְּכִוּוֹרִי – אבל מלא החבל של דגים, אֲסוּר אֲסוּר לטלטלו, שדגים אינם נאכלים חיים. הגמרא מביאה מאמר בענייני דרך ארץ: אָמַר רַב קַמְיָא, הָעוֹמֵד בְּאִמְצַע הַמִּטָּה שאיש ואשתו רגילים לישן בה, הרי זה כְּאִילוּ עוֹמֵד בְּכִרְסֵיהָ שֶׁל אִשָּׁה, שמביא אותו לידי הרהור. דוחה הגמרא: וְלֹא מִלְתָּא הִיא – ואין זה נכון, שאין איסור לעמוד שם. הגמרא מביאה מאמרים נוספים משמו של רב חסדא בענייני דרך ארץ: וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּזִבִּין יִרְקָא – תלמיד חכם הקונה ירק, לְזִיבִין אֲרִיכָא – יקנה אגודה ארוכה של ירק, כיון שפִּישָׁא בִּי בִישָׁא – אגודת ירק אחת שזה לאחרת, כלומר כל אגודות הירק שוים בעוביין, וְאִזְרָבָא מְמִילָא – ומה שאגודה זו (שהוא לוקח) ארוכה מאגודות אחרות הוא משתכר. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּזִבִּין קַנְיָא – תלמיד חכם הקונה חבילת קנים להסקה, לְזִיבִין אֲרִיכָא – יקנה חבילת קנים ארוכה, מִינָּה מִינָּה – שחבילה אחת שזה לאחרת, כלומר כל החבילות שוות בעוביין, וְאִזְרָבָא מְמִילָא – ומה שחבילה זו (שהוא לוקח) ארוכה מהאחרות הוא משתכר. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּלֹא נִפְיָשָׁא לִיה רִיפְתָּא – תלמיד חכם שאין לו הרבה לחם, לֹא לִיכּוֹל יִרְקָא – לא יאכל ירק חי, מְשֻׁם דְּנִירִיר – שמושך ומגדיל את התיאבון, וירצה לאכול הרבה לחם ואין לו. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, אָנָּא – אני, לֹא בְּעִינִיתִי אֲכָלִי יִרְקָא – לא בעיניתי אכלתי ירק, וְלֹא בְּעִינִיתִי אֲכָלִי יִרְקָא – ולא בעשיריתי אכלתי ירק. בְּעִינִיתִי לֹא אכלתי, מְשֻׁם דְּנִירִיר – שמושך ומגדיל את התיאבון, וּבְעִינִיתִי – בעשיריתי לא אכלתי, דְּאִמְיָא – שאמרתי, הֵיכָא דְּעִיָּיל יִרְקָא לִיעוֹל בְּשָׂרָא וְכוּוֹרִי – תחת שיכנס ירק יכנסו במקומו בשר ודגים. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּלֹא נִפְיָשָׁא לִיה רִיפְתָּא – תלמיד חכם שאין לו הרבה לחם, לֹא לִיבְצַע בְּצוּעִי – לא יבצע פרוסות, כלומר לא יאכל עכשיו את המעט שיש לו, ולאחר זמן כשימצא עוד פת יאכל עוד, אלא ימתין עד שיהיה לו שיעור הראוי לשבוע בו יאכל, שאין אדם שבע כשאוכל מעט מעט. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּלֹא נִפְיָשָׁא לִיה רִיפְתָּא – תלמיד חכם שאין לו הרבה לחם, לֹא לִיבְצַע – לא יבצע על הלחם לחלקו למסובים עמו, מֵאֵי מְעִמָּא – מה הטעם, דְּלֹא עָבִיד בְּעוֹן יָפָה – משום שאינו מחלק למסובים בעין יפה. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, אָנָּא – אני, מְעִינְרָא – מתחילה קודם שנעשיתי עשיר, לֹא הוּא בְּצַעָנָא – לא הייתי בוצע על הלחם, עַד דְּשִׁדְרָא יְדִי בְּכֹבֵל מְנָא – עד שהייתי ממשמש בכל הסל של הלחם וְאִשְׁפְּתִי [בִּיה] בַּל צָרִיכִי – ומצאתי בו פת כדי כל צרכי. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, הָאֵי מַאן דְּאִפְשָׁר לִיה לְמִיכַל נְהָמָא דְּשַׁעְרֵי – מי שאפשר לו לאכול לחם העשוי משעורים, וְאִכְל דְּחִיפִי – ואוכל לחם העשוי מחטים, קַעֲבֵר – עובר מְשֻׁם בַּל תִּשְׁחִית, משום שדמיו יקרים יותר ומוציא הוצאות שלא לצורך.

וקראו לפיה רע משום דאית לה ריירי – שמטילה רירים במאכלה,
והאוכל שלפניה נמאס ואינו ראוי לתיתו לפני החמור. והא דקתני –
ומה ששינוי בברייתא השניה 'נומלין מלפני בהמה שפיה רע', היינו
משום שמדובר בהמה, וקראו לפיו רע משום דלא דייק ואכיל –
שאינו מדקדק במאכלו ואוכל גם קוצים וברקנים, ומה ששינוי
באותה ברייתא 'ונותנין לפני בהמה שפיה יפה' היינו משום
שמדובר בפירה, וקראו לפיה יפה משום דדייקא ואכילה – שמדקדקת
במאכלה.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר דיני טלטול מוקצה בשבת: הקש – זנבות
השיבולים שהוא החלק שנקצר עמהם שמונח על גבי המטה שאינה
עומדת לשכיבה, ורוצה לשכב עליו, והוא עשוי כמו חל – (ערימה)
ואינו נוח לשכב עליו, לא יגענו בידו כדי שיהא צף ורך ומסודר
כמחצלת, ויהא רך ונוח לשכיבה, מפני שסתם קש עומד להסקה
האסורה בשבת, ומוקצה הוא ואסור בטלטול בשבת. אלא מנענו
בגופו, כלומר בכתפיו, שטלטול מן הצד (שאינו בידים) הוא ומותר.
ואם היה הקש עומד למאכל בהמה, שאינו מוקצה, או שהיה עליו
בר או קדין, שבכך גילה דעתו שהקצהו לשכיבה, מנענו אף בידו
לרככו לצורך שכיבה, מפני שתורת כלי עליו.

המשנה מביאה הלכה נוספת שהיא מגזירת חכמים: מכבש – כלי
שכובשים בו בגדים לאחר כיבוסם, עשוי משני לוחות ארוכים
ובבדים זה על זה, ומניחים את הבגדים על הלוח התחתון, ומורידים
עליהם את הלוח העליון כדי ליישרם ולעשותם נאים ללבישה, אם
הוא של בעלי בתים, שאין לוחותיו מהודקים כל כך, אלא רק
צמודים, ומונחים ביניהם בגדים, מתירין את המכבש, כלומר
מפרידים את הלוחות בשבת כדי לטול את הבגדים, מפני שהוא
לצורך השבת, אבל לא פושטין בו בגדים, מפני שהוא טורח לצורך
חול. ומכבש של פושטין – אומנים במלאכת הכביסה, לא יגע בו אף
להתירו, כיון שלוחותיו מהודקים יותר, מפני שהוא מכבש של
אומנים העשוי לתקן בגדים ולהחליקם לאחר כביסתם, ולכן התרתו
והפרדת לוחותיו דומה לסתירה. רבי יהודה אומר, אף מכבש של
כובסים, אם היה מותר – אם היו הלוחות נפרדים מעט כבר מערב
שבת, מתיר את כולו, כלומר מפריד את הלוחות לגמרי, ושומטו –
ושומט את הבגד ממנו, שזה אינו נראה כסתירה.

גמרא

הגמרא מביאה הלכה בענין טלטול מן הצד: אמר רב נחמן, האי
פוגל – צנן זה שטומנים בקרקע כדי שיתקיים ולא ירקב, ורוצה
לחולצו מן הקרקע בשבת, מלמעלה למטה, דהיינו שראשו העליון
שהוא החלק העבה נמצא למעלה, וחולץ הצנן מראשו, ועוקצו
הצר שנמצא למטה נמשך אחריו, שרי – (ומותר), משום שבאופן זה
הגומא שבקרקע למעלה רחבה, ואינו מזוז עפר כשמוציאו. אך
לחולצו בשבת מלמטה למעלה, דהיינו שעוקצו הצר נמצא למעלה,
וחולצו מעוקצו וראשו העבה נמצא למטה ונמשך אחריו, אסור –
(אסור), כיון שבאופן זה הגומא שבקרקע צרה, וכשמוציא את הצנן
מזוז עפר ומטלטלו, ואף שטלטול מן הצד הוא ואינו מטלטלו בידים,
נחשב טלטול ואסור.

הגמרא מוכיחה שלא כדברי רב נחמן ממשנתה: אמר רב אבהו
אבהו, אמרי בי רב – אמרו בני ישיבתו של רב, הנינא – שינוי
במשנתנו דלא פרב נחמן, שהרי כך נאמר במשנה, הקש שעל גבי
המטה לא יגענו בידו, כיון שסתם קש להסקה הוא עומד ומוקצה
הוא, אבל מנענו בגופו מפני שטלטול מן הצד הוא, ואם היה הקש
עומד למאכל בהמה, או שהיה עליו בר או קדין מערב שבת, שאז
גילה דעתו שהקצהו לשכיבה, מנענו בידו. ושמע מינה – יש
להוכיח ממה שבכל אופן מותר לנענו בגופו, שטלטול מן הצד

שאינו בידים לא שמיא מלטול – אינו נחשב לטלטול האסור בשבת.
ולפי זה מותר להוציא צנן מן הקרקע גם מלמטה למעלה, אף אם
מזוז עפר בכך, ושלא כדברי רב נחמן. מסיקה הגמרא: שמע מינה –
אכן יש להוכיח כן.

הגמרא מביאה הלכה נוספת בהלכות שבת שהתירו בה על ידי שינוי:
אמר רב יהודה, הני פלפלי – פלפלים אלו, מידק חדא חדא ברתא
דסבינא שרי – מותר בשבת לכתוש אחד אחד מהם בקת הסכין (שבו
אוחזים את הסכין), כיון שזו רק טחינה בלאחר יד, כלומר בשינוי,
שטוחן כל אחד בפני עצמו בכלי שאינו מיוחד לכך, ולכן אין בכך
איסור משום מלאכת טוחן, אך תרתי אסיר – שנים יחד אסור
לכתוש, שכיון שדרכו בכך יש בזה משום מלאכת טוחן.

הגמרא מביאה דעה החולקת בזה: רבא אמר, בין דמשיני – שהוא
משנה בכך שכותש בקת הסכין, שלא כדרכו לכתוש בריחים או
במדוכה, אפילו מוכא נמי – מותר לו לכתוש אף פלפלים רבים יחד.
הגמרא מביאה כמה הלכות נוספות בהלכות שבת: אמר רב יהודה,
מאן דקסיי במוא – מי שרוחץ במים או נהר, לא יצא ואחר כך ינגב
את עצמו, אלא בעוד רגליו במים לינגב נפשיה ברישא והדר
לפליק – ינגב את עצמו עד לרגליו בתחילה ואחר כך יעלה מהמים,
שאם ישארו עליו המים ביציאתו יש לחשוש דילמא אתי לאתויי –
שנא יבוא לטלטלם אפי' אמות בברמלית, ששפת הים או הנהר
דינה כברמלית, ועבור על איסור דרבנן של טלטול ארבע אמות
בברמלית.

מקשה הגמרא: אי הכי, הרי כי קא נחית נמי – גם כשהוא יורד
למים קא דחי בחו ארבע אמות – הוא דוחף בכחו את המים ארבע
אמות, ואסיר, והיה צריך להחמיר להכנס למים בנחת, כדי שלא
יורקו ניצוצות המים אל מחוץ לארבע אמות מחמת כחו.

מתרצת הגמרא: על טלטול על ידי בחו בברמלית לא גזרו חכמים.
הלכה נוספת שנאמרה בהלכות שבת: אמר אביי, ואיתימא – ויש
אומרים שאמר זאת רב יהודה, מיט שעל גב – (כפן) רגלו, מקנחו –
מקנח את רגלו פקרקע להוריד הטיט, ואין מקנחו בפותל.

מביאה הגמרא קושיא על הלכה זו: אמר רבא, מאי מעמא – מה
הטעם שבפותל לא יקנח, משום דמיהוי בבוה – שגראה כמסוף
על בנין הכותל ומחזקו על ידי הטיט שמניח עליו, הא בנין תקללא
הוא – והרי בנין של שדה הוא, ואין דרך בנין של בתים בכך, ואף
כשמתכוין לכך אסור רק מדרבנן, וכאן שאינו מתכוין יהא מותר
לגמרי כיון שאין נראה כלל כבוה.

רבא סובר שההלכה בנידון זה הפוכה: אלא אמר רבא, אדם שיש
טיט על רגלו מקנחו בפותל ואין חשש שגראה כבוה כאמור, ואין
מקנחו פקרקע, כיון שיש חשש דילמא אתי לאשוויי גומות – שמא
יבוא להשוות גומות, שכן דרך אדם לחזר אחר מקום גומא כדי לקנח
את רגלו, כיון שבמישור אינה מתנקה היטב, וכשיהא עסוק לקנח את
רגלו יסבך ששבת היום, ויבוא להתכוין בקינחו להשוות את
הגומות, ואם יעשה כן בבית יעבור על מלאכת 'בוה', ובשדה יעבור
על מלאכת 'חורש'.

הגמרא מביאה דעות נוספות בהלכה זו: איתמר – נאמר בבית
המדרש, נחלקו בזה אמוראים, מר בריה – (בנו) דרבינא אמר, אחר
זה ואחר זה – בין לקנח רגל המלוכלכת בטיט בכותל ובין לקנחה
בקרקע, אסור, בכותל אסור משום שגראה כמסוף על הבנין,
ובקרקע אסור שמא יבוא להשוות גומות. ורב פפא אמר, אחר זה
ואחר זה – בין לקנח בכותל ובין בקרקע, מותר, כיון שאין דרך האדם
המתכוין לבנין או להשוות הגומות לקנח שם טיט ברגליו אלא עושה
כן בידיו.

שואלת הגמרא: לשיטת מר בריה דרבינא שאסור לקנח את רגלו מן
הטיט בין בקרקע ובין בכותל, במאי מקנחי ליה – במה יקנחוהו.
משיבה הגמרא: מקנחי ליה פקורה – יקנחוהו בקורת עץ המוטלת
על הקרקע.

דאית לה ריבי. ואימאמיס, והא דקרי לה הכא פיה קפה והקא פיה רע – כדמפרש ואזיל:
פיה קפה – דלית ליה ריבי; פיה רע – דלא דייק ואכיל, שאוכל קוצים וברקנים: **מתני'**
הקש שעל המטה. וסתמא להסקה, ומוקצה הוא. ובא לשכב עליה, ומנענעו כדי שיהא
עף ורך לשכב: לא ינענעו בידו. דמוקצה הוא: אבל מנענעו בגופו. בכתפיו, וטלטול

מן הצד הוא. דלא שמייה טלטול: או שהיה
עליו בר או סדין. דגלי דעתיה דאקצייה
לשכיבה, מעתה תורת כלי עליו: מכבש.
פריש"א, שני לוחים ארוכים וקבדים, וסודרין
בגדים על התחתון, ומורידין העליון עליו.
ובכובשים את הבגדים על ידי יתדות. שיש
עמודים קבועים מנוקבין בארבע הפאות של
התחתונות. והעליונה מנוקבת בארבע ניוותיה,
ועולה ויורדת בעמודים. וכפי מה שהוא רוצה
לכבוש מורידה, ותוחב יתד בנקב העמוד,
ואינה יכולה לגלות: מתירין את המכבש,
שנוטל את היתד והוא נותר, דהיינו צורך שבת.
שנוטל את הכלים: אבל לא בובשין. דהיינו
צורך חול: ושל בובשין לא יעב בו. מפני שהוא
עשוי לתקן הבגדים, ותוחבו בחוקה ומיהדרק.
ותקרה שלו דומה לסתירה: גמ' היא פוגלא.
צנן שטומנין בפקרע להתקיים, בשבא לחלצו
מלמעלה למטה – שרי אם היה ראשה
מלמעלה ועוקצה מלמטה, וחולצה מראשה
העבה תחילה ועוקצה נמשך אחריה – מותר
לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואין מוין
הקרקע כשהוא שומטה. אבל אם חולצה
מלמטה למעלה, שתחתונה נתון למעלה
וראש עליונה שהוא עב נתון למטה, והוא
שומטה מסופה לראשה – אסור. לפי שהגומא
קצרה מלמעלה, וכשהוא חולצה מזוי העפר
ומטלטל. ואע"ג דטלטול מן הצד הוא – שמייה
טלטול, ואסור: תניא דלא בר"ג. דאילו
ממתניתין שמעינן דלא שמייה טלטול, דקתני
מנענעו בגופו. מידק. דייק: תדא תדא. לאו תחת
הוא. אלא כלאחר יד: דקמשני. שלא ברחים
ושלא במדוכה: לאתווי ד' אמות. מים שעליו:
קא דחי בחו. את המים ד' אמות: אחד זה ואחד
זה אסור. זה משום בונה, וזה משום אשווי
גומות: אחד זה ואחד זה מותר. אין דרך מתכין
בקר, וקרי' כרשי: פקודה. בעץ המושל על
הקרקע: אפומא דלחייא. של מבו, דליכא
הפירא: אודרא. מוכין שסותמין בהן פי הפך:
שישא. פך: מכבסם. משפשו: מכבסין. דלא
מוכחא מילתא לאיתחויי כמלבן, ומלבן ממש
לא הוי, דאין נותן שם מים: כסבס. דמי
למכבס: אבל לא יאן. שוקלפו, והוי ממחך:
במה

דאית לה ריבי. והא דקתני "נוטלין מלפני בהמה שפיה רע"
– בהמור דלא דייק ואכיל, "וגותניו לפני בהמה שפיה יפה"
– בפרה דדייקא ואכילה. **מתני'** הקש שעל גבי המטה
– לא ינענעו בידו, אלא מנענעו בגופו. ואם היה מאכל
בהמה, או שהיה עליו בר או סדין – מנענעו בידו. מכבש
של בעלי בתים – מתירין, אבל לא בובשין. ושל בובסין –
לא יעב בו. ר' יהודה אומר: אם היה מותר מע"ש – מתיר
את כולו ושוטמו. גמ' אמר רב נחמן: האי פוגלא, מלמעלה
למטה – שרי, מלמטה למעלה – אסור. אמר רב אדא
בר אבא, אמרי בי רב: תניא דלא פרב נחמן "הקש שע"ג
המטה – לא ינענעו בידו, אבל מנענעו בגופו. ואם היה
מאכל בהמה, או שהיה עליו בר או סדין – מנענעו בידו".
ש"מ: טלטול מן הצד – לא שמייה טלטול, ש"מ. אמר רב
יהודה: הני פלפלי מידק תדא תדא פקתא דסבינא – שרי,
תרתיה – אסור. רבא אמר: כיון דמשני – אפילו טובא נמי.
אמר רב יהודה: מאן דסחי במיא – ליגבי נפשיה ברישא,
והדר ליסליק, דילמא אתי לאתווי ד' אמות בכרמלית. אי
הכי, כי קא נחית נמי, קא דחי בחו ד' אמות, ואסור! בחו
בכרמלית לא גזרו. אמר אבוי ואיתמא רב יהודה: טיט
שע"ג רגלו מקנחו פקרקע, ואין מקנחו בפותל. אמר רבא:
מ"ט בפותל לא משום דמחיו פבונה, הא בגין חלקלה
הוא! אלא אמר רבא: מקנחו בפותל, ואין מקנחו פקרקע,
דילמא אתי לאשווי גומות. איתמר, מר בריה דרבינא אמר:
אחד זה ואחד זה אסור, רב פפא אמר: אחד זה ואחד
זה – מותר. למר בריה דרבינא במאי מקנחי ליה? מקנחי
ליה פקודה. אמר רבא: לא ליתבי איניש אפומיה דלחייא,
דילמא מינגדרא ליה חפץ ואתי לאתווי. ואמר רבא: לא
ליצדד איניש פוקא, דילמא אתי לאשווי גומות. ואמר
רבא: לא ליהדוק איניש אודרא בפומא דשישא, דילמא
אתי לידו סחויטה. אמר רב פהנא: טיט שע"ג בגדו מכבסם
מכבסין ואין מכבסם מבחוץ. מיתבי: טיט שע"ג מנעלו
– מנגרו בגב סבין, ושעל בגדו – מנגרו בצפורן, ובגד
שלא יכבסם. מאי לאו – שלא יכבסם כלל! לא, שלא
יכבסם מבחוץ, אלא מכבסין. א"ר אבהו א"ר אלעזר אמר ר' ינאי: מנגרין מנעל חדש, אבל לא ישן.

במה

הקש שע"ג המטה. בריש פרק "כירה" (דף לו) פ"י מה הוא קש: הני פלפלי מידק חדא
כו. פירש ר"ת בשאלות דרב אחאי, בפרשת "אמור אל הכהנים" מפרש: דביט
מיירי. וקשה לר' דהוה ליה לפרש בהדיא, כיון דבמכילתין לא מיירי אלא בשבתו ועוד:
הכי אסר רב יהודה כולי האי בפלפלין? הא אפילו מלת שרינא בפ"ק דביצה (ד' יד.) במדוך
של עץ! אלא נראה לרבי דהבא בשבת איירי,
ואגב דאיירי בטלטול ע"י שניו – מיתני ליה הכא.
ובכולה שמעתא נמי מיתני מילי דשבת טובא,
אע"ג דלא שייכן הכא כולי האי. אבל בי"ט נראה
לרבי דשרי בלא שניו, אפי' במדוך של אבן
כשאר תבלין. דתנן בפ"ק דביצה (שם) ב"ה
אומר: תבלין נזכין במדוך של אבן, והמלח
במדוך של עץ. ואמרי בגמרא: דכ"ע מלח בעי
שניו, מיטב רב הונא ורב חסדא. חד אמר: כל
הקדרות כולן צריכות מלח, ואין כל הקדרות
צריכות תבלין. וחד אמר: כולן מפיגין טעמן,
ומלח אין מפיגה טעמא. מאי בנייהו איכא
בנייהו דידע מאי בעי בשולי אי נמי: מוריקא.
פירשו: מוריקא אינה מפיגה טעמא. למד' משום
הפגת טעם – אסור. ולמד' משום כל הקדרות כי
– שרי. א"כ פלפלין דהבא – נמי שרי, דאין כל
הקדרות צריכות פלפלין. וא"כ (ס"א ואי נמי)
למד' נמי משום הפגת טעם – פלפלין שרי.
דצריך לומר נמי שמפיגין טעמן, מולא קאמר
איכא בנייהו פלפלין. ומידו, אומר רבי: דאין זה
דקדוק, שצריך לפרש שם בע"א דקדרות למד'
דשרי מוריקא משום דאין כל הקדרות צריכות
מוריקא, א"כ יתא מותר לקצרו ולחכותו מן
המחזור: אע"כ צריך לפרש, יש בו הפגת טעם.
ולא כשאר תבלין – להכי שרי, למד' אין כל
הקדרות כו' כיון דאיכא נמי קצת הפגת טעמא.
והשתא אתי שפיר דלקצור אסור. ומהשתא אע"כ
ראיה להתיר פלפלין, דשטא אין בהם הפגת טעם
כלל. ומידו, אומר ר"י: דכ"כ הם מפיגין טעמן,
דתנן בפ"ק דביצה (ד' כג.) ג' דברים רבי אלעזר
בן עזריה תתיר והבמים אוסרין: שחוקין את
הפלפלין ברחים שלהן, והכי הוה שרי רבי
אלעזר בן עזריה אי לא מפיגין טעמא: ואין סברא
לומר דהבא פליגי רבי אלעזר בן עזריה ורבנן,
דמר סבר דמפיגין טעמא ומר סבר אין מפיגין
טעמא. אלא, מדרשי ר' אלעזר בן עזריה – ש"מ
דמפיגין טעמא. ורבנן דאסרי – משום דברחים
שלהם מיהו טפי כי עובדא דחול. ועוד: תניא
בהדיא בתוספתא דביצה, בתר פלוגתא דבית
שמיא ובית הלל: הפלפלין כתבלין. על כן נראה
לרבי דמותר לבכוש פלפלין ביום טוב, אפילו
במדוך של אבן. ומידו, היכא דידע מאי קדרה
בעי בשולי – אסור במדוך של אבן, דלא ידענא
כמאן הלכתא, ואולין לחומרא. ולא שייך
למימר בשל סופרים חלק אחר המילק היכא
דאם הוא קולא בדבר אחד וחומרא הוא בדבר

אחר. מידו, במדוך של עץ מנ"י שרי, אפי' במדוכה של אבן כעין שלנו שקורין מורטייר. כיון שהמדוכה של עץ דלא אסרין התם היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אלא בלא שניו, ושומין
הנזכרים ביט – נראה לר' דשרי, אפי' ידע מאי קדרה בעי בשולי, לפי שמפיגין טעמן יותר מדאי ושרי. מידי דהוי אשוחט ומבשל, דשרי לכ"ע אפילו ידע מאי קדרה בעי בשולי, דנראה
הוא דהפגת טעם היינו שתש כח התבלין, ואינם חזין כל כך ויכול לתקן הדבר כשמרבה התבלין. אבל הפגת טעם שומין – אין יכול לתקן, מידי דהוה אשוחט ואופה ומבשל. וגם רוח רעה
שורה עליון ונדה (ז.) אם דבן מערב י"ט, אפילו במדוך של אבן או של ברזל שרי. ועוד: דאין נראה שיהו בכלל תבלין, דלא מיקרי תבלין אלא ירקות כעין כמון, אבל שומין ובצלם –
אינם בכלל תבלין. **דילמא** אתי לאשווי גומות. אע"ג דרבא ס"ל בסוף פ"ב דביצה (ד' כג.) בדבר שאין מתכין כר"ש – גורין – הכא כשהוא נסוק לקנח רגלו ישב שבת, ויתכין
לאשווי גומות. כעין שמצינו בפ' בתרא דעירובין (ק"ד.) דנשים המשחקות באגוזים ובתפוחים – אסור, דילמא אתי לאשווי גומות. כלומר: במתכין, שמשכחת שבת מחמת שחוק שלוק:
אודרא אפומא דשישא. פי' בפ' "ח' שריצים" (לעיל ד' קא) [בד"ה האי מסוכרייתא שם ע"א]:

במנעל

מרופס כר' ואם חלצה חליצתה כשרה. וא"ת: אמאי גזרין בפרק "מצות חליצה" (יבמות דף קב.) מנעל אטו מנעל מרופס כיון דרדיעבד חליצתה כשרה: ואומר ר"י: דגזרין אטו מרופס יותר מדאי, שאינו חופה רוב רגלו, דאם חלצה בו – אין חליצתה כשרה. מ"ר: **ההיא** דרבי יהודה משום דרבי אליעזר היא. מכאן ראה דרבי יהודה שרי דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו, כמו שפירשתי בסוף פרק "בבוא" מדליקין (דף לה) ד"ה הא ר"י:

הדרן עלך תולין

נוטל. רבא כרבי נתן ס"ל. פירש' בפ' "המצניע" (לעיל ד' צד):
תינוק מת וכיס תלוי בצוארו פטור. דאגב מרריה מבטיל ליה לכיס. א"ר תינוק דח הוא צריך לכיס לטיל בו התינוק, אבל תינוק מת – מה צריך לכיס? והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ופטור, שלא הוציא כדרך המוציאין: **אי** הכי מאי איריא אבן אפי' דינר נמי. אי אמרת בשלמא דתרווייהו מבטיל להו, בין אבן ובין דינר, ואין כאן טלטול מוקצה כלל – היינו דנקט אבן. משום דאי נפיל – לא אתי אבדה לאתווי. אבל דינר, אי נפיל אתי אבדה לאתווי – לא. אלא אי אמרין דתרווייהו לא בטלי, ואפ"ה שרינן איסור מוקצה בשמטלטל התינוק עם האבן משום יגיעועין – בדינר נמי לשתורי. דלא שייך למימר דילמא אתי אבדה לאתווי, דמאי נפקא לן מינה דהשתא נמי דאיכא איסור מוקצה שרינן ליה משום יגיעועין? ומשנ' דאע"פ שיש איסור מוקצה בשמטלטל התינוק עם האבן, ושרינן ליה משום יגיעועין – מיהו יש לנו להחמיר במוקצה יותר כשמטלטלי בידים משמטלטלו אגב תינוק. אף על גב דבהדא שעתא נמי איכא מוקצה – הלכך גזרין דילמא נפיל בדינר, ואתי אבדה לאתווי. כך פירש רבינו שמואל: ותשדינהו

25 **מוותר, לצורך מקומו – אסור, שפיר. אלא לרבא, דאמר: בין לצורך גופו בין לצורך מקומו – מותר, מאי איריא רפוי? אפי' לא רפוי נמי! והוי – דרבי יהודה משום דרבי אליעזר הוא; דתנאי,**
26 **ר' יהודה אומר משום רבי אליעזר: אם היה רפוי – מותר.**

הדרן עלך תולין

28 **נוטל אדם את בנו והאבן בידו, וכלפלה והאבן בתוכה. ומטלטלין תרומה טמאה עם**
29 **הטהורה ועם החולין. רבי יהודה אומר: אף מעלין את המדומע באחד ומאה. גמ'**
30 **אמר רבא: הוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו – חייב משום פיס. תינוק מת וכיס תלוי לו**
31 **בצוארו – פטור. "תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו" – חייב משום פיס" וליחייב נמי משום**
32 **תינוק! רבא פרבי נתן סבירא ליה, דאמר: חי נושא את עצמו. וליפטר פיס לגבי תינוק, מי**
33 **לא תנן: את החי במטה פטור אף על המטה, שהמטה טפילה לו! מטה לגבי חי – מבטלי**
34 **ליה, פיס לגבי תינוק – לא מבטלי ליה. "תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו – פטור" וליחייב**
35 **משום תינוק! רבא כר"ס, דאמר: כל מלאכה שא"צ לגופה – פטור עליה. תנן: נוטל**
36 **אדם את בנו והאבן בידו. אמרי דבי רבי ינאי: בתינוק שיש לו גיעועין על אביו. אי הכי,**
מאי

אמרין מתקן הוא. ובגמרא מפרש טעמא: **גמ'** חייב משום פיס. ולא משום תינוק, בדמפרש ואזיל. משום פיס מיהו חייב, ולא אמרין איהו לא מפי' ליה אלא תינוק קא מפי' ליה. ולקמיה פריך לה ממתניתין: **פטור.** לגמרי, בדמפרש ואזיל: מטה לגבי חי מבטל לה. להיות טפילה לו, שהרי צריך לה: **מלאכה שאינה צריכה לגופה.** ומוציא מת לקורבו – מלאכה שא"צ לגופה היא, בדאמר "המצניע". וכיס שהיה תלוי בצוארו לשחק בו – אגב מרריה מבטל ליה לגבי תינוק שמת, ולא חשיב ליה להיות שעתא: **והאבן בידו.** מדשרי ליה בטלטול בחצר – ש"מ לאו כמאן דנקיט לה איהו לאבן דמי, ולגבי פיס היכי מחייבת ליה? בתינוק שיש לו גיעועין על אביו. שאם לא יטלו תולה, ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה, ואע"ג דלאו סכנת נפש גמורה אלא סכנת חולי:

1 **במה מנדרו? א"ר אבהו: בגב סבין. א"ל ההוא סבא: סבין**
2 **דיך מקמי הא דתני רבי חיאי: אין מנדרין לא מנעל חדש**
3 **ולא מנעל ישן, ולא יסוד את רגלו שמן והוא בתוך המנעל**
4 **או בתוך הסנדל, אבל סך את רגלו שמן ומניח בתוך**
5 **המנעל או בתוך הסנדל. וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג**
6 **סמבליא ואינו חושש. אומר רב חסדא: לא שנו אלא לצחצחו,**
7 **אבל לעבדו – אסור. "לעבדו" פשיטא! ותו: לצחצחו, מי**
8 **איכא מאן דשרי? אלא, אי איתמר הכי איתמר, אומר רב**
9 **חסדא: לא שנו אלא שיעור לצחצחו, אבל שיעור לעבדו**
10 **– אסור. ת"ר: לא יצא קטן במנעל גדול, אבל יצא הוא**
11 **בחלוק גדול. ולא תצא אשה במנעל מרופס, ולא תחלוץ**
12 **בו. ואם חלצה – חליצתה כשרה. ואין יוצאין במנעל חדש.**
13 **באיזה מנעל אמרו – במנעל של אשה. תני בר קפרא:**
14 **"ש אלא שלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום, אבל**
15 **יצאה בו מע"ש" – מותר. תני חרא: שומטין מנעל מעל**
16 **גבי אימוס, ותניא אידך: אין שומטין! לא קשיא: הא –**
17 **ר' אליעזר, הא – רבנן. דתנן: מנעל שעל גבי אימוס, רבי**
18 **אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים. הניחא לרבא, דאמר:**
19 **דבר שמלאכתו לאיסור, בין לצורך גופו בין לצורך מקומו**
20 **– מותר, שפיר. אלא לאביו, דאמר: לצורך גופו – מותר,**
21 **לצורך מקומו – אסור, מאי איכא למימר? הכא במאי**
22 **עסקינן – ברפוי. דתנאי, רבי יהודה אומר: אם היה רפוי**
23 **– מותר. טעמא – דרפוי, הא לא רפוי – לא. הניחא**
24 **לאביו, דאמר: דבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו –**
25 **מותר, אלא לרבא, דאמר: בין לצורך גופו בין לצורך מקומו –**
26 **מותר, מאי איריא רפוי? אפי' לא רפוי נמי! והוי – דרבי יהודה משום דרבי אליעזר הוא; דתנאי,**
27 **ר' יהודה אומר משום רבי אליעזר: אם היה רפוי – מותר.**

הדרן עלך תולין

28 **נוטל. והאבן בידו, בחצר, ולא אמרי**
29 **דמטלטל לאבן: עם הטהורה. אגב**
30 **הטהורה, ואגב חולין, אבל טמאה באפי**
31 **נפשה – לאו בת טלטול הוא: אף מעלין את**
32 **המדומע. סאה תרומה שפלה לק של חולין.**
33 **דקיל דעולה – מותר להעלותו לסאה**
34 **תרומה מזה בשבת, ויהיו החולין מותרין, ולא**
35 **אמרין מתקן הוא. ובגמרא מפרש טעמא: ליה אלא תינוק קא**
36 **מפי' ליה. ולקמיה פריך לה ממתניתין: פטור. לגמרי, בדמפרש ואזיל: מטה לגבי חי מבטל לה. להיות טפילה לו, שהרי צריך לה: מלאכה שאינה צריכה לגופה. ומוציא מת לקורבו – מלאכה שא"צ לגופה היא, בדאמר "המצניע". וכיס שהיה תלוי בצוארו לשחק בו – אגב מרריה מבטל ליה לגבי תינוק שמת, ולא חשיב ליה להיות שעתא: והאבן בידו. מדשרי ליה בטלטול בחצר – ש"מ לאו כמאן דנקיט לה איהו לאבן דמי, ולגבי פיס היכי מחייבת ליה? בתינוק שיש לו גיעועין על אביו. שאם לא יטלו תולה, ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה, ואע"ג דלאו סכנת נפש גמורה אלא סכנת חולי:**

שבת דף קמא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלג

הגמרא מקשה סתירה בין שתי ברייתות בענין טלטול מנעל בשבת: **תני תנא** – שנינו בברייתא אחת, **שומטין** – מותר להסיר מנעל בשבת מעל גבי האימוס – דפוס תבנית שעליו מתקנים את המנעל, כיון שמנעל זה מותר בטלטול, ונתניא איך – ושנינו בברייתא אחרת, אין שומטין מנעל מעל גבי האימוס, כיון שהוא אסור בטלטול. וקשה, ששתי ברייתות אלו סותרות.

מתרצת הגמרא: **לא קשיא, הא** – הברייתא האוסרת שנייה כדעת **רבי אליעזר, והא** – הברייתא המתירה שנייה כדעת **רבנן**, וכפי שיבואר. **דתנן** – ששנינו במשנה (כלים פכ"ו מ"ד), **מנעל שעל גבי אימוס, רבי אליעזר מטהר אותו**, שאינו מקבל טומאה, שכן שעדיין לא נגמרה מלאכתו, שעדיין לא הסירו מן האימוס, אינו נחשב כלי, ו**הכמים מטהרים אותו**, כיון שאינו חסר מלאכה שצריך אומן לעשותה, אלא אף אדם שאינו אומן יכול להסירו מעל גבי האימוס, ולכן נחשב כלי ומקבל טומאה. ונמצא, שלרבי אליעזר הסובר שאינו נחשב כלי לענין קבלת טומאה, גם אסור לטלטלו בשבת, ולחכמים הסוברים שנחשב כלי לענין קבלת טומאה, מותר לטלטלו בשבת ככל כלי.

מתירין הגמרא עולה, שלחכמים מותר לשמוט את המנעל מעל האימוס בשבת. אמנם, כאשר שומט את המנעל צריך לשם כך לטלטל מעט את האימוס, שהוא כלי שמלאכתו לאיסור לתקן מנעלים. ונמצא, שלחכמים מותר אף לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור. הגמרא מקשה על כך: **הניחא** – מובן הדבר **לרבי, דאמר** (לעיל קכב) **שדבר שצריך מלאכתו בחול הוא לאיסור, בין להשתמש בו לצורך גופו במלאכה היתר, ובין אם אינו צריך להשתמש בו אך רוצה לטלטלו לצורך מקומו** – מפני שצריך להשתמש במקום שהדבר מונח שם, מותר לטלטל את הדבר אם נחשב כלי, **שפיר** – מיושב התירין שהברייתא המתירה לשמוט מנעל מעל גבי האימוס בשבת, נשנתה לדעת חכמים שהמנעל נחשב כלי ומקבל טומאה, ולכן גם מותר לטלטלו בשבת מעל גבי האימוס, ואף שבכך מטלטל גם את האימוס, אין זוהא איסור, כיון שגם האימוס שהוא כלי שמלאכתו לאיסור מותר בטלטול בשבת לצורך מקומו, וכשרוצה להסיר ממנו את המנעל, מטלטלו לצורך מקומו דיינו כדי להסיר את המנעל שנתן עליו, **אלא לאבני דאמר** (לעיל שם) **שכלי שמלאכתו לאיסור, דווקא להשתמש בו לצורך גופו במלאכה היתר מותר לטלטלו, אך אם אינו רוצה להשתמש בו אלא לטלטלו לצורך מקומו** – כשצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם, **אסור, מאי איכא למימר** – כיצד נבאר את דברי הברייתא המתירה לטלטל מנעל מעל האימוס, הרי אף שהמנעל מותר בטלטול לדעת חכמים משום שנחשב כלי, מכל מקום האימוס, שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, אסור בטלטול, שכן אינו צריך אותו לגופו להשתמש בו במלאכה היתר, אלא צריך את מקומו דיינו את המנעל הנתון בו, ולצורך זה הרי הוא אסור בטלטול, וכיצד התירו לטלטל את המנעל, והרי בכך מטלטל אף את האימוס.

הגמרא מתרצת את הברייתא אף לשיטת אביי: **הכא כמאי עסקינן** – כאן, בברייתא, במה המדובר, **באופן שהמנעל רפוי ונשטמ מאליו**, ויכול להסירו מעל גבי האימוס מבלי לטלטל את האימוס, ונמצא שאינו מטלטל כלל כלי שמלאכתו לאיסור, **דתניא** – ששנינו בברייתא, **רבי יהודה אומר, אם היה המנעל שעל גבי האימוס רפוי, מותר להסירו מעל האימוס**.

הגמרא מקשה מברייתא זו על רבא: מדויק מדברי רבי יהודה, **דמטמא** – שהטעם שמותר להסיר את המנעל מעל האימוס הוא, משום **דרפוי** הוא ואינו צריך לטלטל את האימוס, **הא** – אך אם המנעל לא רפוי, לא, ומוכרח שהטעם הוא, משום שבאופן זה צריך לטלטל אף את האימוס שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, ומבואר, שאסור לטלטלו לצורך מקומו דיינו המנעל הנתון בו. ואם כן, **הניחא** – מובן הדבר **לאבני, דאמר שדבר שמלאכתו לאיסור דווקא לצורך גופו מותר לטלטלו, אך לצורך מקומו אסור, שפיר** –

שואלת הגמרא: **כמה מנעל** למנעל החדש שמותר לגררו. משיבה הגמרא: **אמר רבי אבהו, גב סבין, אך לא בחלק החד שבסבין**.

הגמרא מביאה דעה החולקת בזה: **אמר ליה ההוא סבא** – זקן אחד לרבי אבהו, **סבי דידך** – מחוק את ההלכה שאמרת בשם רבי ינאי שמותר לגרר מנעל חדש, **מקמי הא דתני** – מלפני מה ששנה רבי תנאי ברייתא, **אין מנעלין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן**, ואף גב הסבין אסור, שאף שכוונתו רק להסיר את הטיט, כיון שודאי יקלוף בכך את המנעל, אסור.

הגמרא מביאה את המשך דברי הברייתא ששנה רבי חייה: **ולא יסוד את רגלו שמן והוא** – כשהרגל נתונה בתוך המנעל או בתוך הסנדל החדשים, כיון שאף המנעל מקבל מן השמן, ונמצא שמעבדו ועובר בכך על מלאכת 'מעבד'. **אבל סך** – מותר לסוך את רגלו בשמן כשהיא מחוץ למנעל, ו**מניח את רגלו שסכה בשמן בתוך המנעל או בתוך הסנדל, וכן סך** – יכול אדם לסוך את כל גופו בשמן, ו**מתענג על גבי קמחליא** – והאדם מתגלגל על גבי עור שלוק-מבושל ואינו חושש משום איסור מעבד, כיון שבעת הסיכה אין השמן נוגע במנעל ובעור.

הגמרא מגבילה היתר זה: **אמר רב חסדא, לא שנו שמותר לסוך רגלו בשמן וליתנו בתוך המנעל, או לסוך את כל גופו בשמן ולהתגלגל על העור, אלא כשמתכוין בכך רק לצחצחו** – לנקות את המנעל או העור, **אבל כשמתכוין לעבדו אסור**.

מקשה הגמרא: הרי האיסור במתכוין לעבדו, **פשיטא, ותו** – ועוד קשה, **לצחצחו מי איכא מאן דשרי** – וכי יש מי שמתיר לסוך בשמן כשמתכוין לצחצחו, הרי ודאי יש לגזור ולאסור זאת שמא יתכוין לעבדו, וכיצד ניתן לפרש את דברי הברייתא שמתירה כשמתכוין לצחצחו.

מתרצת הגמרא: **אלא, אי איתמר הכי איתמר** – מה שנאמר בשם רב חסדא ודאי כך נאמר, **אמר רב חסדא, לא שנו שמותר לסוך רגלו בשמן וליתנה בתוך המנעל, או לסוך את גופו בשמן ולהתגלגל על העור, אלא כשיש בשמן שעל גופו שיוצא מגופו ומשתפשף על העור רק כשיעור הראוי לצחצחו, שהוא מועט מכדי שהעור יתעבד ממנו, אבל אם יש בו שמן כשיעור הראוי לעבדו, אסור להניח רגלו במנעל או גופו על העור, אף אם אינו מתכוין לעבדו**.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בהלכות השייכות במנעל, לגבי יציאה בו בשבת ולגבי חליצה: **תנו רבנן בברייתא, לא יצא בשבת קמן** – אדם שמדות גופו קטנות **במנעל גדול** ממדת רגלו, שמא יפול המנעל מרגלו ויבוא להעבירו ברשות הרבים, **אבל יצא הוא בחלוק גדול ממדת גופו, כיון שאין חשש שהחלוק יפול ממנו, שכן כחפיו נושאים את הבגד, ולא תצא אשה במנעל מרופט** – קרוע מלמעלה, משום שגנאי הוא לה, ויש לחשוש שמא כשילעגו עליה מחמת מנעל זה תסיר אותו, ולא תשליכנו אלא תעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים. **ולא תחלוץ בו** – במנעל מרופט לכתחילה כשצריכה לקיים מצות חליצת נעל, משום שמנעל מרופט אינו נעל ראוי, **ואם עברה וחלצה בו חליצתה כשרה**.

הברייתא מבארת את ההלכה בענין יציאה בשבת במנעל חדש: **ואין יוצאין במנעל חדש בשבת, ובאיזה מנעל חדש אמרו שאסור לצאת בו, במנעל של אשה, שכן באשה יש חשש שמא לא יהא מכון למדת רגלה, ותקפיד על כך משום שהמנעל נחשב אצלה כמו תכשיט שמקפידה על יפיו. אך לאיש מותר לצאת במנעל חדש, כיון שאינו מקפיד על כך**.

הגמרא מביאה אופנים שמותר לצאת אף במנעל חדש: **תני** (ו-שנה) **בר קפרא, לא שנו שאסור לאשה לצאת במנעל חדש, אלא כשלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום, ובתחילה כשיצאת בו בשבת, עדיין אינה יודעת אם הוא מכון למדתה, אבל אם יצאה בו מערב שבת, מותר לה לצאת בו, כיון שכבר הכירה שהוא מכון למדתה, ואף אם אינו מכון למדתה, כבר גילתה את דעתה שאינה מקפידה על כך**.

מאי אריא – מדוע שנה התנא דין זה דווקא כשאבן בידו, הלא
אפילו כשדינר בידו נמי – וגם כן יש להתיר ליטלו מטעם זה. ואם
תאמר ששנה התנא אבן בידו והוא הדין דינר בידו שמותר ליטלו,
אם כן, אלא – (מדוע) אמר רבא, לא שנו – לא נשנה דין זה
במשנתנו שנטול את בנו, אלא רק כשאבן בידו, אבל כשדינר בידו
אסור ליטלו. מתרצת הגמרא: יש חילוק בין אבן לדינר, משום שאבן
אין לה ערך, ולכן אי נפלה לה – אם היא תיפול מיד בנו, לא אתי
אכזה לאיתוי – לא יבוא אביו להביאה בידו, אבל דינר, מכיון שיש
לו ערך, אי נפיל אתי אכזה לאיתוי – אם יפול מיד בנו יש לחשוש
שיביאו בידו, ונמצא מטלטל מוקצה בידים, ולכן אסור ליטלו כשדינר
בידו אף כשיש לו געגועים, מכיון שאין בזה סכנת נפשות אלא רק
סכנת חולי.

הגמרא מוכיחה מברייתא כדברי רבא, שהמוציא תינוק וכיס בצוארו
נחשב כמוציא את הכיס. אומרת הגמרא: תניא פותיה דרבא –
שנינו בברייתא כדברי רבא, שהמוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו
חייב על הרצאת הכיס, המוציא את כליו – (בגדיו) מרשות היחיד
לרשות הרבים כשהם מקופלים ומונחים לו על כתפו, שלא כדרך
מלבוש, וכן המוציא את סנדליו וטבעותיו בידו – (בקומצו), שלא
כדרך מלבוש, תיב חטאת על הרצאתם, ואם בשעה שהוציאם היה
מלבוש בידו, והוציאם כדרך מלבוש, פטור מחטאת, מפני שהם
טפלים לו. המוציא מרשות לרשות את האדם, וכליו – (ובגדיו) של
העליון עליו כדרך מלבוש, וסנדליו בגדיו, וטבעותיו בידיו
– (באצבעותיו) כדרך מלבוש, פטור התחתון על הרצאה זו, שעל
הרצאת האדם פטור לפי שהחי נושא – (מיקל) את עצמו, ועל הרצאת
מלבושיו של העליון פטור לפי שהם טפלים לו, ואילו הוציאן כמות
שהן, שאזו העליון את מלבושיו בידיו שלא כדרך מלבוש, וכך
הוציאו התחתון עם מלבושיו, תיב התחתון על הרצאת מלבושיו.
שבאופן זה אינם טפלים לו. מוכח כדברי רבא, שהמוציא אדם נחשב
כמוציא את מה שעליו, ואף המוציא תינוק וכיס בצוארו, נחשב
כמוציא את הכיס וחייב עליו.

שנינו במשנתנו (לעיל קמא): נוטל אדם פלפלה – (סל) והאבן מונחת
בתוכה – (בתוך הסל). הגמרא מבררת מדוע הסל עצמו אינו אסור
בטלטול. מקשה הגמרא: ואמאי – ומדוע מותר ליטול את הסל, אמנם
הותר לטלטל את האבן שבתוכו טלטול שלא בידים, מכל מקום
תייה פלפלה – יחשב הסל עצמו פסים – (מושב) לדרך האסור,
כלומר לאבן האסורה בטלטול, ואף הוא אסור בטלטול כמותה, ואת
הסל הלא הוא מטלטל בידים. מתרצת הגמרא: אמר רבה בר רב
חנה, אמר רבי יוחנן, אכן סל שבתוכו אבן אסור בטלטול מטעם זה,
והאבן – (וכאן, במשנתנו שהתירה לטלטל את הסל) פלפלה מלאה
פירות עסקין – מדובר בסל מלא בפירות מלבד האבן שבו, והם
חשובים יותר מהאבן, ולכן הסל משמש בעיקר כמושב שלהם ולא
של האבן, ואינו בכלל פסים לדרך האסור ומותר בטלטול.

הגמרא מוסיפה להקשות על משנתנו שהתירה לטלטל אבן אגב הסל
והפירות. מקשה הגמרא: מדוע מותר לטלטל את האבן אגב הסל
והפירות, והלא יש לו עצה שלא לטלטל את האבן, לישדינהו לפירי
– שישליך את הפירות מהסל לארץ, וישידי לאבן – וישליך אף את
האבן מתוכו, ויניקטינהו בידים – וילקט בידיו את הפירות מהארץ
ויחזירם לסל, ויטלטלו עם הפירות בלי האבן, וכיון שיכול לעשות כך,
אין להתיר לטלטל את האבן אגב הסל והפירות. מתרצת הגמרא:
אכן מטעם זה אסור לטלטל את האבן אגב הסל והפירות, ומשנתנו
שהתירה יש להעמידה כדברי אלעי אמר רב – כפי שהעמיד להלן
רבי אלעי בשם רב את המרשן משנתנו, שמדובר בפירות המיטנפין
– בשלים ורכים מאד, כגון תאנים ותותים וענבים, שאם ישליכם
לארץ יטנפו ויפסדו, הלא נמי – גם כאן בסל עם פירות ואבן יש
להעמיד שמדובר בפירות המיטנפין – בשלים ורכים מאד, שאם
ישליכם לארץ יטנפו ויפסדו, ולכן התירו לו לטלטל את האבן אגב
הסל והפירות.

מקשה הגמרא: אף בפירות המיטנפים, והלא יש לו עצה שלא לטלטל
את האבן, לישדינהו נעורי – שינער את הסל עד שיתלקו הפירות
מן האבן לצידו של הסל, ואז יוכל להשליך את האבן לבדה בניעור,
וכיון שאפשר לעשות כך אסור לטלטל את האבן אגב הסל והפירות.
מתרצת הגמרא: אמר רב תייה בר אשי אמר רבא, אכן מטעם זה
אסור לטלטל אבן אגב הסל והפירות, והאבן – (וכאן, במשנתנו
שהתירה) פלפלה פחותה עסקין – בסל שניקב דופן או תחתיתו
אנו עוסקים, דאבן גופה – שהאבן עצמה נעשית דופן פלפלה,
שהיא סותמת את הנקב, ואם ישליכנה לא יוכל לשאת את הפירות
בסל.

שנינו במשנתנו (לעיל קמא): מטלטלין תרומה וכו' טמאה שהיא
מוקצה עם תרומה טהורה שאינה מוקצה. הגמרא מבארת באיזה
אופן מדובר: אמר רב חסדא, לא שנו – לא נשנה דין זה במשנתנו,
שמטלטלים תרומה טמאה עם הטהורה, אלא באופן שהתרומה
הטהורה מונחת למטה – (בתחתית הכלי), והתרומה המטמאה מונחת
למעלה – (מעליה), והוא צריך את הטהורה, וכשבא ליטלה אינו יכול
להסיר מעליה את הטמאה בידים, לפי שהיא מוקצה, לפיכך מותר
לטלטל את הכלי עם שתיהן עד השולחן, וישליך הכל עליו, ויטול
את הטהורה. אבל באופן שהתרומה המטהרה מונחת למעלה,
והתרומה המטמאה מונחת למטה – (בתחתית הכלי), שקיל ליה
לטהורה ושביק ליה למטמאה – נוטל את הטהורה ומניח את הטמאה,
שכיון שיכול לעשות כך לא התירו לטלטל את הטמאה אגב
הטהורה.

מקשה הגמרא: ואף כי – (כאשר) המטהרה מונחת למטה – (בתחתית
הכלי) נמי – (גם כן), מדוע מותר לטלטל את הטמאה אגב הטהורה,
לישדינהו – ישליך הכל לארץ, ולינקטינהו – וילקט את פירות
הטהורה בידו וישביעם לכלי ויטלטל את הטהורה לבדה. מתרצת
הגמרא: אמר רבי אלעי אמר רב, אכן מטעם זה אסור לטלטל את
הטמאה אגב הטהורה אף כשהטהורה למטה, ובמשנתנו שהתירה,
בפירות המיטנפין עסקין – אנו עוסקים בפירות מבושלים ורכים
מאד, כגון תאנים ותותים וענבים, שאם ישליכם לארץ יטנפו ויפסדו,
ולכן התירו לו לטלטל את הטמאה אגב הטהורה.

הגמרא מקשה על דברי רב חסדא מברייתא: מיתבי – הקשו בני
הישיבה על דברי רב חסדא, שנינו בברייתא, מטלטלין תרומה
מטמאה שהיא מוקצה עם המטהרה שאינה מוקצה, וכן מטלטלים
תרומה טמאה עם החולין, בין באופן שהטהורה מונחת למעלה
ומטמאה למטה – (בתחתית הכלי), ובין באופן שהמטמאה מונחת למעלה
ומטהרה למטה – (בתחתית הכלי). תויבכתא דרב חסדא – ברייתא זו
היא פירכא לדברי רב חסדא שאסר לטלטל את התרומה הטמאה
באופן שהטהורה למעלה. מתרצת הגמרא: אמר לך רב חסדא – רב
חסדא ישיב לקושיא זו, שמשנתנו מדברת בברייתא לא מדברת באופן
אחד, אלא מתניתין – משנתנו מדברת במטלטל לצורך גופו – גוף
התרומה הטהורה כדי לאוכלה, ובאופן זה אם הטהורה למעלה מן
הטמאה לא התירו לטלטל עמה את הטמאה, מפני שיכול ליטלה
בידו ולהביאה לשולחן לאכול ללא טלטול הטמאה, ואילו
הברייתא מדברת במטלטל לצורך השימוש במקומו, ולצורך כך
עליו לטלטל את הכלי, ולכן אין חילוק בידי מונחות התרומות, ואף
כאשר הטהורה למעלה התירו לו לטלטל את הטמאה אגב הטהורה.
מקשה הגמרא: כיון שבצריך למקומו מודה רב חסדא שאף אם
הטהורה למעלה מותר לטלטל עמה את הטמאה, כפי ששנינו
בברייתא, מאי דוחקיה דרב חסדא – מה דחוק לרב חסדא לפרש
שבמשנתנו מדובר דווקא כשהמטמאה למעלה, ולאוקמי מתניתין –
להעמיד משנתנו דווקא כשהמטמאה למטה, גופו – גוף התרומה
הטהורה, הלא הוא יכול להעמיד בצריך למקומו, ובכל אופן שבו
מונחות התרומות. מתרצת הגמרא: אמר רבא, רב חסדא אמר כן
משום דמתניתין פותיה דרבא – במשנתנו מדויק כדבריו, שמדובר
בצורך גופו, דתקני ספא – שכן שנינו בספא של משנתנו (להלן ע"א),

ונשדינהו לפירי ונשדיה לאבן. ואם תאמר: גבי קטן נמי, נשדיה לאבן מידו, ואמאי שרי לטלטלי עם האבן? ויל: אם ישליכו מידו – יצעק התינוק ויבהב. ואית: מ"ש דלא שרינן לטלטל תינוק אלא כשיש לו גיעגועין, תיבטל אבן אבן תינוק כמו שהיא בטלה אבן בכללה מלאה פירות? ויל: דמינו צריך כל כך טלטול התינוק. ואית: אפילו אין הכלכלה מלאה פירות תיבטל האבן אגבה, כי הכי דבטלי פ"ב דביצה (דף כא) שוירי הכוס אגב הכוס, אי לא דאיסורי הנאה ניהו? ויל: שאני שוירי, דגריעי יותר מדאי, ובטלו טפי. וכן צ"ל מתוך שמעתא גופה דביצה, כמו שפירשתי לעיל בסוף "כרית" (דף מג. ב"ה דהה):

ונשדינהו לפירי ונשדיה לאבן בר. ואית: מכל מקום ניקטנינהו לפירי בידים, ויניח האבן בכלכלה. והא ממינן לקמן: לא שנו אלא שטורה למטה וטמאה למעלה, אבל טורה למעלה וטמאה למטה – שקיל לה לטורה ושביק לה לטמאה. והיינו על ברוך בידו, דאי זריק לה בכלי – א"כ גם בטמאה למעלה יכול לזרוקה בכלי. אלא שמע מינה דשקיל לה בידו, וא"כ הכי נמי לישקלינהו לפירי בידו? ויל: דמיירי שפי הכלכלה צר הוא, ואינו יכול להכניס שם ידיו. אי נמי, י"ל דההיא דלקמן מיירי בתרומה שהיא בכלים קטנים בתוך הקופה, שאין דרך להניח טמאה וטורה בידו, אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפ"ע. ולהכי מצי שקיל לטורה שהיא למעלה בידו, אבל לכלכלה דהבא – אין כאן כלים. ולא מצי נקט להו בידו פן יפול לארץ. והשתא לא צריכנא לשינויא קמא דפירות המיטנפין, דהא כיון דאבן עצמה הוי דופן לכלכלה, אפי' הוי שרי לפירות ולאבן, וחדר שקיל לפירי ושבק לאבן – לא הוי ליה במאי לאנחינהו, כיון שהכלכלה פחותה שהאבן נעשה לה דופן. והא דלא אקמר "אלא" – לפי שלא הוזכר אמורא לעיל. א"נ השתא יש להעמיד נמי בפירות המיטנפין, דאליכ נוכל להשליך הסל בקרקע ולהזיק בכלכלה מעט מעט במה שתוכל להחזיק עד מקום הפחת. מ"ר: **הבא** בפירות המיטנפין. ואית: אחי נשלם בידו ויניחם בתוך כלי אחר, או גבי גבי טבלא או ע"ג סודר בדמוכב בסמוך גבי תרומה. דאמר רב חסדא: לא שנו אלא שטורה למטה וטמאה למעלה, אבל טורה למעלה וטמאה למטה – שקיל לטורה ושביק הטמאה. ואע"ג דמוקמינן נמי בפירות המיטנפין? ויל: דהתם מיירי כגון שטורה מונחת בסלים קטנים בפני עצמה, וכן הטמאה, ואותם סלים מונחים בתוך כלי אחד גדול. והוי סלים של טורה למעלה מסלים של טמאה, דיכול ליקח סלי טורה ולהניחם ע"ג קרקע. אבל אם מונחת זו על גב זו בלא שום כלי, כי הבא, שהפירות מונחים ביחד – בהא ודאי לא אמר שביק לה לטמאה ושקיל לה לטורה. מ"ר:

שנפלה לפחות מ' חולין. מכאן משמע דתרומה עולה באחד ומאה עם האיסור, ורש"י לא פירש כן בפרק "גיד הנשה" (חולין דף עט) גבי כל איסורין שבתורה במאה, דלפירי שיתנו לא אתי' מסקנא הכי: שאובל

אתי לאתוי' וטעמא לאו משום טלטול הוא, דאפילו לאוהו בידו והתינוק מהלך ברגליו אסר ליה רבא. דילמא נפיל ואתי לאתוי'. וכיון דלאו סכנת נפש היא לא שרי ביה טלטול: **תניא** בנותיה דרבא. דכי נקט לה עליון, כמאן דאפקא תחתון גופיה דמי, ומיתייב: **וסנדרליו** ו**סנדרליו** בידו. בקומצו, שלא בדרך מלבש: **המוציא ארס** וכליו עליו. מלוכש בן: **וסנדרליו** בידו.

באצבעותיו. מילא תנא בידו, בדקט רישא: **פטור**. דבגדיו בטלי לבגיה. ועליו הוא פטור כרבי נתן: **ואילו הוציאן כמות שהן**. שהיה אותו עליון אחוז בהן ולא מלוכש – חייב הנושא, והיינו כרבא: **יתיהו בלפלה בסיס**. והיא עצמה תיאסר: **מליאה פירות**. דעקר נעשית בסיס לפירות. הלכך אבן מישלטל אבן כלי ופירות. שהוא מותר: **וניקטנינהו בידים**. וילקטם מעל הארץ בידיו. ויחזיקה לבלבלה ויטלטל, ולמה התירו אבן לטלטל אבן כלי ופירות? **בפירות המיטנפין**. בפירות מבושלין ורובן מאד, כגון תאנים ותותים וענבים, שאם ישליכם לארץ יטנפו: **ולנערינהו נעור**. עד שיתטלו הפירות מן האבן לתוך הכלכלה לצדדין, וישלך האבן לבדה בנעורתה: **פחותה**. שנפחת דופנה או שוליה: **וטמאה למעלה**. והוא צריך לטורה, ואינו יכול לטול הטמאה בידים לפי שהיא מוקצה. לפיכך יטלטל הכל עד השלחן וישליך הכל עליו. ויטול הטורה: **לישדינהו**. לארץ כולן: **ולנערינהו**. לטורה ביד. ויחזיקה לכלכלה: **מתני' לצורך גופו**. שצריך לטורה לגופה לאוכלה. הלכך, אי לאו שטורה למטה – לא שרי ליה לטלטולי לטמאה, אלא שקיל לטורה וממשי לה לשלחן: **בפירות** לצורך מקומו. שצריך למקום הכלי, וע"כ כולו הוא צריך לטלקו משם, ושרי ליה רבנן לטלטל האי אטו האי: **ומאי דוחקיה בו**. דאיצטרך למימר לא שנו אלא שטמאה למעלה, לשבקי בדרסיה. בין שטמאה למעלה בין שטמאה למטה, ולוקמי בצריך למקומו: **אלא לצורך גופו**. שצריך לבר לשבב עליו שם ולא לטלקו, לפיכך לא התירו לו לטול עם המעות, אלא מנערו במקומו. אבן צריך למקום הכר – מטלטל הכל ביחד: **ומדיספא בו**. רישא נמי לצורך גופו. הלכך, אי הוי טורה למעלה – לא הוי שרי ליה לטלטלי טמאה, כדקתני גבי מעות: **מנערו ונפלות**. ומטלטל היתרא לחדיה: **הא קמתן**. שמיבאה לידי היתר, ונגזר ביה אטו תיקון שעי' מלאכה: **בר"א דאמר תרומה**. הואיל וניתנה להעלות אחת שריצה, בעינא מחתא – כאילו מונחת לבדה ואינה מעורבת. הלכך לא קמתן מידי: **מדמעת**. זה שנפרד משם, ואוסר צ"ש של חולין כאילו היא תרומה ודאי: **וחב"א** הן **המדומע מדמע**. חולין אחרים אלא לפי חשבון התרומה שבמדומע, כגון: אם תחלתו נדמע ס' של חולין ע"י סאה תרומה, וחזרה סאה ממנו ונפלה לתוך אחרים – לא חשבינן תרומה אלא ס' שבסאה זו, ומדמע עד צ"ש שבגדו. ואם יניח חולין יותר מן בגדו – עולה: **אימר דשמעת ליה**. לריא דאמר תרומה כמאן דמתא בעינא: **לחומרא**. לדמעה בתרומה ודאי: **לקולא**. דלא ליהוי המעלה אותה בשבת כמתן: **מי אמר**. הא ודאי מתן הוא ע"כ. הוא **דאמר**. רבי יהודה דמתני' כרבי שמעון דאמר: לקולא נמי כמאן דמתא בעינא דמאי: **למאה**. וראיה להעלותה. ותכשרו החולין: **עד שנפלה אחרת**. ועכשיו אין זה חולין כדי להעלותה באחד וק: **ר"ש מתיר**. קס"ד משום דס"ל קמיתא כמאן דמתא בעינא דמאי. ונמצאת אחרונה זו נופלת בתוך ק' של חולין: **כפל בק'**. והוה להו ככוליה חולין. ומיהו, כיון דצריך להעלותה ע"כ המעלה מתקנו: **נתן עיניו**. במדומע בצד זה, להעלותו לתרומה, ואוכל בצד אחר. הלכך, הואיל ובלא העלאה מתחיל ואוכל – אין תיקון בהעלאה:

– ע"כ המעלה מתקנו: **נתן עיניו**. במדומע בצד זה, להעלותו לתרומה, ואוכל בצד אחר. הלכך, הואיל ובלא העלאה מתחיל ואוכל – אין תיקון בהעלאה: **ר"ש**

שאובל מרובה על הפסולת. פי' בקונטרס: משום דהשתא הוי טרחא יתירא למישקליה לאוכל. ואינו נראה לר"י: דאי משום טרחא הוי – מאי קאמרי בסמוך הכא נמי כיון דאי בעי למישקל לא מישתקיל ליה עד דשקיל ליה לאבן, כפסולת מרובה על האוכל דמי. היכי הוי משום האי טעמא כפסולת מרובה על האוכל? ולכך הוצרך רש"י לפרש דל"ג עד דשקיל ליה לאבן. על כן נראה לר"י:

דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת. הוה פסולת בבטל לגבי רובו, ומותר לטול מן האוכל ולזרוק. אבל פסולת מרובה על האוכל – לא בטיל ליה פסולת לגבי אוכל. והשתא אתי שפיר גירסת הספרים: דגבי חבית נמי, כיון דאי בעי למישקל לא מישתקיל ליה עד דשקיל ליה לאבן – כפסולת מרובה על האוכל דמי. דכיון שאין יכול כלל לטול מן היין בלא נטילת האבן – לא חשית בבטיל לגבי האוכל, כיון שהאוכל אינו ניכר כלל, ואינו יכול לטול והימנו כשהאבן על פי החבית. מ"ד. והא דמוקי לה בספ"ק דביצה (ר' יד: ושם) כגון דנפיש בטרחא חוטר בשיעורא – אאובל קאי, ולא אפסולת. ולפירש"י, קאי אפסולת ולא אאובל ווע"כ לא ירור הפסולת דנפיש בטרחא:

לא שנו אלא בשבת. וא"ת: תרתי דרב למה לי? וי"ל: חדא מכלל חבירתה איתמר. והא לא תקשה תרתי מתני' למה לי דהוה אמינא אבן ודאי שרי בשבח שנראה טפי בכיסוי החבית אבל מעות שעל גבי הכר אפילו בשבח ד"א דאסיר: התם

מרובה על הפסולת דמי! הכא נמי, כיון דאי בעי למישקל לא מישתקיל ליה יין עד דשקיל לה לאבן – כפסולת מרובה על האוכל דמי. היתה בין החביות מגביה. תניא, רבי יוסי אומר: היתה החבית מונחת באוצר, או שהיו בלי וכו' מונחת תחתיה – מגביה למקום אחר, ומטה על צדה והיא נופלת. ונוטל הימנה מה שצריך לו, ומחזירה למקומה. "מעות שעל הכר". אמר רב חייא בר אשי אמר רב: לא שנו אלא בשוכת, אבל במניח – נעשה בסיס לדבר האסור. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: לא שנו אלא לצורך גופו, אבל לצורך מקומו – מטלטלו ועודן עליו. וכן תני חייא בר רב מדיפת: לא שנו אלא לצורך גופו, אבל לצורך מקומו – מטלטלו ועודן עליו. "מעות שעל הכר מנער וכו'". א"ר אושעיא: שכח ארנקי בחצר – מניח עליה כפר או תינוק, ומטלטלה. אמר רב יצחק: שכח לבינה בחצר – מניח עליה כפר או תינוק, ומטלטלה. אמר רבי יהודה בר שילא אמר ר' אסי: פעם אחת שכחו דסקיא מלאה מעות בפסטיא, ובאו ושאלו את ר' יוחנן, ואמר להן: הניחו עליה כפר או תינוק וטלטלוה. אמר מר זוטרא: הלכתא ככל הני שמעתתא בשוכת. רב אשי אמר: אפילו שכח נמי [לא], ולא אמרו כפר או תינוק אלא למת בלכד. אביי מנח כפא אביי. רבא מנח סבינא אבר יונה ומטלטלה. אמר רב יוסף: כמה חריפא שמעתתא דדרדקי! אימר דאמור רבנן בשוכת, לכתחילה מי אמור? אמר אביי: אי לאו דאדם חשוב אנא, כפא אביי למה לי? הא חזו למיזא עליהו! אמר רבא: אנא, אי לאו דאדם חשוב אנא – סבינא אבר יונה למה לי? הא חזו לי לאומצא! מעמא – דחזו לאומצא, הא לא חזו לאומצא – לא. למימרא דרבא ברבי יהודה סבינא ליה? והאמר רבא לשמעיה: מווי לי בר אוווא, ושדי מייעה לשונרא! התם

רד"י: הניחו עליה כפר או תינוק. דלישתרי לטלטלה אנביהו תוך ד' אמות, וטלטלוה פחות פחות מד' אמות, או במחיצה של בני אדם, כדאמר' בעירובין (דף מג:). בשוכת. אבל במניח מדעת מערב (יום) שבת – לא התירו לו לטלטלה ע"י כפר או תינוק: אלא למה. משום כבוד הכריות, כשמוטל בחמה: אביי מנח כפא אביי. מניח תרוד על העומרים, לטלטל אנב תרוד: אבר יונה. די (בלא מליח: חריפא שמעתתא דדרדקי. סבורים הם שהם חריפים: אימר דאמור רבנן. בארנקי ודסקיא מניח עליה כפר או תינוק – בשוכת, ובמקום התורפה, ומשום הפסד ממון: אמר אביי. אנא שפיר מטלטלנא ביפי, ואפילו בלא תרוד: אי לאו דאדם חשוב אנא. ואנא מחמיר על עצמי שלא ילמדו ממני להקל באסורין: כפא אביי למה לי. בלאו כפא נמי שרי לטלטלנהו, דהא חזו למיזא עליהו: לאומצא. לאוכלו די בשבת. שיש בני אדם שדעתן ופה ואוכלים בשר חי, וקרו לה אומצא: הא לא חזו לאומצא לא. ואע"ג דחזו לשונרא, דאמרינן: מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים: כר' יהודה. במסכת ביצה (דף ע:). מווי לי בר אוווא. ביום טוב: ושדי מייעה לשונרא. אלמא: מטלטל להו משום שונרא. ואע"ג דדאידינא לא חזי לאדם, דלאו אורח ארעא למיכלא ביום טוב. ומיהו, מאתמול לאדם הווי קיימי: התם

והא מיפליג פליג עילויה; דתניא, רבי יהודה אומר: מעלין את המדומע באחד ומאה, רבי שמעון בן אלעזר אומר: נותן עניו בצד זה ואוכל בצד אחר! דרבי יהודה עריפא מדר"ש בן אלעזר. מתני' האבן שע"פ החבית – מטה על צדה והיא נופלת. היתה בין החביות – מגביה, ומטה על צדה והיא נופלת. מעות שעל הכר – מנער את הכר והן נופלות. היתה עליו לשלש – מקנחה בפסטיא, והיא של עור – נותנין עליה מים עד שתכלה. גמ' אמר רב הונא אמר רב: לא שנו אלא בשוכת, אבל במניח – נעשה בסיס לדבר האסור. [היתה בין החביות כו'].

מאן תנא דכל היכא דאיפא איפרא והיתרא – בהיתרא מרחינן, באיפרא לא מרחינן? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: רשב"ג היא, דתנן: הבורר קמנית ביו"ט, ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל, וב"ה אומרים: בורר בדרבן בחיקו ובתמחו. ותניא, אמר רשב"ג: כמה דברים אמורים שהאוכל מרובה על הפסולת, אבל פסולת מרובה על האוכל – דברי הכל בורר אוכל. והא הכא, דכי אוכל מרובה על הפסולת דמי! הכא נמי, כיון דאי בעי למישקל לא מישתקיל ליה יין עד דשקיל לה לאבן – כפסולת מרובה על האוכל דמי. היתה בין החביות מגביה. תניא, רבי יוסי אומר: היתה החבית מונחת באוצר, או שהיו בלי וכו' מונחת תחתיה – מגביה למקום אחר, ומטה על צדה והיא נופלת. ונוטל הימנה מה שצריך לו, ומחזירה למקומה. "מעות שעל הכר". אמר רב חייא בר אשי אמר רב: לא שנו אלא בשוכת, אבל במניח – נעשה בסיס לדבר האסור. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: לא שנו אלא לצורך גופו, אבל לצורך מקומו – מטלטלו ועודן עליו. וכן תני חייא בר רב מדיפת: לא שנו אלא לצורך גופו, אבל לצורך מקומו – מטלטלו ועודן עליו. "מעות שעל הכר מנער וכו'". א"ר אושעיא: שכח ארנקי בחצר – מניח עליה כפר או תינוק, ומטלטלה. אמר רב יצחק: שכח לבינה בחצר – מניח עליה כפר או תינוק, ומטלטלה. אמר רבי יהודה בר שילא אמר ר' אסי: פעם אחת שכחו דסקיא מלאה מעות בפסטיא, ובאו ושאלו את ר' יוחנן, ואמר להן: הניחו עליה כפר או תינוק וטלטלוה. אמר מר זוטרא: הלכתא ככל הני שמעתתא בשוכת. רב אשי אמר: אפילו שכח נמי [לא], ולא אמרו כפר או תינוק אלא למת בלכד. אביי מנח כפא אביי. רבא מנח סבינא אבר יונה ומטלטלה. אמר רב יוסף: כמה חריפא שמעתתא דדרדקי! אימר דאמור רבנן בשוכת, לכתחילה מי אמור? אמר אביי: אי לאו דאדם חשוב אנא, כפא אביי למה לי? הא חזו למיזא עליהו! אמר רבא: אנא, אי לאו דאדם חשוב אנא – סבינא אבר יונה למה לי? הא חזו לי לאומצא! מעמא – דחזו לאומצא, הא לא חזו לאומצא – לא. למימרא דרבא ברבי יהודה סבינא ליה? והאמר רבא לשמעיה: מווי לי בר אוווא, ושדי מייעה לשונרא! התם

רד"י: הניחו עליה כפר או תינוק. דלישתרי לטלטלה אנביהו תוך ד' אמות, או במחיצה של בני אדם, כדאמר' בעירובין (דף מג:). בשוכת. אבל במניח מדעת מערב (יום) שבת – לא התירו לו לטלטלה ע"י כפר או תינוק: אלא למה. משום כבוד הכריות, כשמוטל בחמה: אביי מנח כפא אביי. מניח תרוד על העומרים, לטלטל אנב תרוד: אבר יונה. די (בלא מליח: חריפא שמעתתא דדרדקי. סבורים הם שהם חריפים: אימר דאמור רבנן. בארנקי ודסקיא מניח עליה כפר או תינוק – בשוכת, ובמקום התורפה, ומשום הפסד ממון: אמר אביי. אנא שפיר מטלטלנא ביפי, ואפילו בלא תרוד: אי לאו דאדם חשוב אנא. ואנא מחמיר על עצמי שלא ילמדו ממני להקל באסורין: כפא אביי למה לי. בלאו כפא נמי שרי לטלטלנהו, דהא חזו למיזא עליהו: לאומצא. לאוכלו די בשבת. שיש בני אדם שדעתן ופה ואוכלים בשר חי, וקרו לה אומצא: הא לא חזו לאומצא לא. ואע"ג דחזו לשונרא, דאמרינן: מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים: כר' יהודה. במסכת ביצה (דף ע:). מווי לי בר אוווא. ביום טוב: ושדי מייעה לשונרא. אלמא: מטלטל להו משום שונרא. ואע"ג דדאידינא לא חזי לאדם, דלאו אורח ארעא למיכלא ביום טוב. ומיהו, מאתמול לאדם הווי קיימי: התם

מהפסולת ואוכל, והפסולת תשאר בכלי, ובית הלל אומרים, אינו
 חייב לעשות כן, אלא בורר בדרבנן, כלומר, בורר את הפסולת
 והאוכל ישאר בכלי, אך לא יברור אלא פטלית הפרוסה על חיקו
 ויתמחוי – או בקערה גדולה, ולא בכלים שנראה בהם כבורר לימים
 רבים. ותניא – ושנינו על כך בברייתא, אמר רבן שמעון בן גמליאל,
 במה דברים אמורים שלבית הלל יכול לברור פסולת מאוכל, באופן
 שהאוכל מרובה על הפסולת, ויש יותר טירחה האוכל
 המרובה, אבל אם הפסולת מרובה על האוכל, שיש יותר טירחה
 בנטילת הפסולת, לדרבנן, אבל – אף לבית הלל, בורר את האוכל
 מתוך הפסולת, ולא להיפך, שבין שיכול לברור את האוכל שהוא
 מותר בטלטול, ואין בזה תוספת טירחה, לא התירו לו לברור את
 הפסולת שהיא מוקצה. וכן במשנתנו, סובר רבן שמעון בן גמליאל,
 שיש לטרוח בטלטול החבית שהיא היתר ולא בטלטול האבן שהיא
 מוקצה.
 מקשה הגמרא: והא הך – והלא כאן במשנתנו, באבן שעל פי
 החבית, דבי אוכל מרובה על הפסולת דמי – שהוא דומה לאוכל
 מרובה על הפסולת, שאמר רבן שמעון בן גמליאל שיכול לטול את
 הפסולת אף שהיא מוקצה, משום שבטלטול האוכל יש טירחה
 מרובה יותר, ואף כאן הלא יש טירחה מרובה יותר בנטילת החבית
 עם האבן מבנטילת האבן לבדה, ומדוע לא יטול את האבן בידיה.
 מתרצת הגמרא: הך נמי – כאן במשנתנו גם כן, כיון דאי בעי
 למישקל לא משתקיל ליה יז עד דשקיל לה (לאבן) – כיון שאם
 ירצה להוריק גם את היין שבשולי החבית, יצטרך להגביה את החבית
 ולהטותה, לכן בפסולת מרובה על האוכל דמי, שאסר רבן שמעון
 בן גמליאל את טלטול הפסולת משום הטיחה שיש בנטילת הפסולת
 המרובה, ואף כאן גם אם יטול את האבן לבדה יצטרך לבסוף גם
 להגביה את החבית ונמצא שהוא טורח יותר, ולכן יטה את החבית
 ולא יטול את האבן בידיה.
 שנינו במשנה, היתה החבית בין החביות, מנביה את החבית ומטה
 על צדה והאבן נופלת. הגמרא מביאה ברייתא ששנינו כן: תניא
 בברייתא, רבי יוסי אומר, היתה החבית שאבן על פיה מונחת
 באוצר של חביות, וחושש שמא כאשר יטה אותה תיפול האבן על
 החביות שאצלה ותשברם, או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה
 – ותחת החבית – וירא שמא תשברם האבן כשתיפול, מנביה את
 החבית ומסלקה למקום אחר, ומטה שם על צדה, והיא – והאבן
 נופלת, ונופל הימנה – מן החבית – מה שצריך לו, ולאחר מכן
 מחזירה למקומה.
 שנינו במשנה: מעות שעל חפר, מנער את הכר והן נופלות. הגמרא
 מבארת באיזה אופן מדובר: אמר רב הונא, אמר רב הונא
 שני – לא נשנה דין זה במשנתנו, שמותר להטות חבית
 שאבן מונחת על פיה, אלא פשוט – ששכח שם את האבן בכניסת
 השבת, אבל במניח מדעת, נעשה החבית 'בסם' – (מושב) לדרב
 האסור, ואסור להטותה, משום שהיא עצמה מוקצה.
 [שנינו במשנה, היתה החבית שאבן על פיה מונחת בין החביות כו'
 מגביה את החבית ומוציאה משם ולאחר מכן מטה על צדה והאבן
 נופלת]. הגמרא מבררת מי התנא ששנה הלכה זו: מאן תנא – מי
 התנא ששנה את משנתנו, וסובר דכל הך דאבא איסורא
 והיתרא – שכל מקום שיש לפניו דבר איסור ודבר היתר, בהיתרא
 מרחינן באיסורא לא מרחינן – יטרח בטלטול ההיתר ולא בטלטול
 האיסור, ולכן אמר שיטול את החבית עם האבן ולא אמר שיטול את
 האבן לבדה בידיה, אף שגם עתה כשמטלטל את החבית נחשב
 כמטלטל את האבן.
 משיבה הגמרא: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, רבן שמעון
 בן גמליאל היא – התנא ששנה את משנתנו הוא רבן שמעון בן
 גמליאל, שאמר כן לשיטת בית הלל. והיכן מצאנו שאמר כן, דתני –
 ששנינו במשנה (ביצה יד), הבורר קמנית ביום טוב, שמעורב בו
 פסולת, בית שמאי אומרים, בורר – (מוציא) את האוכל – (הקטנית)

והא מיפליג פליג עליוהי – והלא הוא חולק עליו, וסובר שאסור
 להעלות את המדומע בשבת, דתניא – ששנינו בברייתא, רבי יהודה
 אומר, מעלין בשבת את המדומע – מהתערובת כשיעור התרומה
 שהתערבה להחזיר את השאר באכילה, באופן שהתערובת היא אחר
 ומאה – שיש בחולין מאה כנגד התרומה, רבי שמעון בן אלעזר
 אומר, נותן את עיניו בצד זה של התערובת, ומייחד בדעתו
 שהפירות המונחים שם יהיו לתרומה, ואוכל מצד אחר של
 התערובת, שבמחשבתו הותרה התערובת אף שלא העלה, אבל אינו
 מעלה את המדומע בשבת, מכיון שיכול להחזיר על ידי נתינת עיניו.
 הרי שרבי שמעון בן אלעזר עצמו חולק על רבי יהודה, וסובר
 שבהעלאת התרומה יש משום מתקן, ובודאי לא סבר רבי יהודה
 כרבי שמעון בן אלעזר, ואם כן שוב קשה מדוע לרבי יהודה המעלה
 אינו נחשב מתקן. מתרצת הגמרא: דרבי יהודה צריף מדרבי
 שמעון בן אלעזר – רבי יהודה מוסיף על דברי רבי שמעון בן אלעזר
 להקל, שהוא סובר כשיטתו שמותר לאכול בנתינת עינים, ומוסיף
 שלפיכך אף כשמעלה אינו מתקן כלום (כפי שהתבאר), ובהוספה זו
 חלק עליו רבי שמעון בן אלעזר.

משנה

משנתנו מוסיפה לדון בנוטל דבר שאינו מוקצה שמונח עליו מוקצה:
 האבן שמונחת על פי החבית, והוא צריך לטול מהיין שבתוכה,
 אסור לטול את האבן בידיה ולהסירה, מפני שהיא מוקצה, אלא
 מטה – (את החבית) על צדה, והיא – (האבן) נופלת. היתה החבית
 מונחת בין החביות, וירא להטותה ולהפיל את האבן מעליה, שמא
 תיפול על שאר החביות ותשברן, מנביה את החבית עם האבן
 ומוציאה מבין החביות, ולאחר שהוציאה מטה – (את החבית) על
 צדה והיא – (האבן) נופלת. מעות שמונחות על חפר ורוצה
 להשתמש בכר, מנער את חפר, והן – (המעות שעליו) נופלות.
 המשנה מוסיפה מדיני כיבוס בשבת: היתה עליו – (על הכר) לשלשת
 – דבר מאוס, כגון רוק או צואה, מנקה – (מסיר את השלשלת)
 בפסוקו – (חתיכת בגד בלוי), אבל לא יתן על השלשלת מים,
 שנתנית מים על בגד מלוכלך נחשבת כיבוס. היתה השלשלת על כר
 של עור, נותנין עליה – (על השלשלת) מים עד שתבילה, מפני
 שנתנית מים על עור אינה נחשבת כיבוס.

גמרא

שנינו במשנתנו, האבן שעל פי החבית, מטה על צדה והיא נופלת.
 הגמרא מבארת באיזה אופן מדובר. אומרת הגמרא: אמר רב הונא
 אמר רב, לא שנו – לא נשנה דין זה במשנתנו, שמותר להטות חבית
 שאבן מונחת על פיה, אלא פשוט – ששכח שם את האבן בכניסת
 השבת, אבל במניח מדעת, נעשה החבית 'בסם' – (מושב) לדרב
 האסור, ואסור להטותה, משום שהיא עצמה מוקצה.
 [שנינו במשנה, היתה החבית שאבן על פיה מונחת בין החביות כו'
 מגביה את החבית ומוציאה משם ולאחר מכן מטה על צדה והאבן
 נופלת]. הגמרא מבררת מי התנא ששנה הלכה זו: מאן תנא – מי
 התנא ששנה את משנתנו, וסובר דכל הך דאבא איסורא
 והיתרא – שכל מקום שיש לפניו דבר איסור ודבר היתר, בהיתרא
 מרחינן באיסורא לא מרחינן – יטרח בטלטול ההיתר ולא בטלטול
 האיסור, ולכן אמר שיטול את החבית עם האבן ולא אמר שיטול את
 האבן לבדה בידיה, אף שגם עתה כשמטלטל את החבית נחשב
 כמטלטל את האבן.
 משיבה הגמרא: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, רבן שמעון
 בן גמליאל היא – התנא ששנה את משנתנו הוא רבן שמעון בן
 גמליאל, שאמר כן לשיטת בית הלל. והיכן מצאנו שאמר כן, דתני –
 ששנינו במשנה (ביצה יד), הבורר קמנית ביום טוב, שמעורב בו
 פסולת, בית שמאי אומרים, בורר – (מוציא) את האוכל – (הקטנית)

מתרצת הגמרא: אמנם רבא סובר כרבי יהודה, ודווקא הָהֵם [שם]
התיר להשליך מעיו של האוחז לחתול, כִּינן דְּמַסְכָּה – שמכיון שאם
יצניעם עד לאחר יום טוב יסריחו ויתקלקלו, דַּעְתִּיהָ עֵלְיָהּ מֵאֵתְמֹל
– כבר מערב יום טוב היתה דעתו להשליכם לחתול, והיו מוכנים
לבעלי חיים, ולכך אף לרבי יהודה אינם מוקצה.

הגמרא מוכיחה שרבא סובר כרבי יהודה. מוסיפה הגמרא: הָכִי נָמִי
מִסְתַּבְּרָא – כך גם מסתבר לומר, דְּרַבָּא בְּרַבִּי יְהוּדָה כְּסִירָא לִיה –
שרבא סובר כרבי יהודה בענין זה, משום דְּרִישׁ רַבָּא, אִשָּׁה לֹא
תִבְנֶה בְּיוֹם טוֹב לְבִית [לְאוֹצָר] הַעֲצִים כְּדִי לִיפּוֹל מִהֶן [מִהַעֲצִים]
אוֹד [שפוד עץ, מקל עץ ארוך] לחתות בו בגחלים שבתור, מפני
שהעצים מן הסתם עומדים להסקה ולא לחתות בהם, ואסור
לטלטלם לדבר שאינם עומדים לו. וְעוֹד דְּרִישׁ רַבָּא, אוֹד [שפוד עץ]
שהיה מתוקן כדי לחתות בו את הגחלים שבתנור, שְׁנִשְׁבֵּר בְּיוֹם טוֹב,
אִסוּר לְהַסִּיקוֹ [להסיק בו אש] בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שְׁמִסְקִין בְּיוֹם טוֹב
רַק בְּבָלִים שאינם מוקצה ומותרים בטלטול, וְאִין מִסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי
בָלִים שנשברו היום, שמכיון שבכניסת יום טוב הם היו כלים, וביום
טוב נולד בהם שימוש חדש, לכן הם מוקצה ואין להשתמש בהם.
שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח מכאן שרבא סובר כרבי יהודה, שהוא האוסר
באופנים אלו, ואילו רבי שמעון מתיר.

משנה

המשנה דנה בענין הסרת שיירי מאכל מהשולחן: בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים, מַעֲבִירִין – מותר להעביר בידים מעל השִׁלְחָן, עֲצָמוֹת
קשים שאינם ראויים למאכל כלב, וקִלְיָפִין – קליפות של אגוזים
שאינן ראויות למאכל בהמה, שאין אסור לטלטל מוקצה. וְבֵית הֵלֵל
אוֹמְרִים, אסור להעבירם בידים, שאסור לטלטל מוקצה, אלא מִסְלָק
אֶת הַמִּכְלָא בִּזְלָה – את כל הלוח שעל גבי השולחן שעליה מונחים
העצמות והקליפות וּמִנְעֵרָה, כיון שנחשבת כלי ואינה מוקצה.

המשנה מביאה הלכה בענין טלטול דברים שאינם ראויים למאכל
אדם: מַעֲבִירִין (מלפני) [מעל] השִׁלְחָן פִּירוּרִין של פת אף שהם
בשיעור פָּחוֹת מִפְּזֵית, וכן מעבירים שַׁעַר שֶׁל אַפּוֹנִין – שרביטים
[תרמילים] של קטניות הנקראות 'אפונים' וּשְׁעָר – תרמילים של מין
שקטיות ששמן עָרִשִׁים, והטעם שכל אלו מותרים בטלטול מִפְּנֵי
שֶׁהוּא – הפירושים או השער של האפונים או של הערשים ראו
למאכל בְּהֵמָה.

המשנה מבארת דין ספוג לענין קינוח טבלת השולחן, טלטולו בשבת
וקבלת תומאה: סָפֹג – צמר שנעשה כדי להניחו בשפת הים, לספוג
את המים שלא יעברו ליבשה, כשהוא טבול במים שמקנחים בו את
טבלת השולחן לנקותה, אִם יֵשׁ לוֹ עוֹר בֵּית אַחִיזָה – בית אחיזה של
עור שיאחזו בו, מְקַנְחִין בו את טבלת השולחן, וְאִם לֹא – אם אין
לספוג בית אחיזה אִין מְקַנְחִין בו, כיון שצריך לאוחזו בעת הקינוח,
ואז נסחט בין אצבעותיו. (וְהַכֵּימִים אוֹמְרִים) בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – בין
אם יש לו בית אחיזה של עור ובין אם אין לו בית אחיזה, נִיפֵל – מותר
לטלטל בְּשִׁבְרֵת לצורך גופו או מקומו, כשהספוג יבש ואין חשש
שיסחטנו, מפני שנחשב כלי, ודינו ככל כלי שמלאכתו לאיסור, ולא
גזרו בו משום ספוג רטוב, וְאִם הוּא כְּלִי אִינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה, שלא
נאמרה טומאה בתורה אלא בכלי עץ או בגד או עור או שק או
מתכת.

גמרא

שנינו במשנה: בית שמאי אומרים, מעבירין מעל השולחן עצמות
וקליפין. ובית הלל אומרים, מסלק את הטבלה כולה ומנערה.
גירסא הפוכה במחלוקת זו: אָמַר רַב נְחֻמִּי, אִנּוּ אִין לָנוּ – אין אנו
סומכים על משנתנו כמו שהיא שנויה, אֵלָּא שמענו מרביתינו
שמוחלת שיתתה ויש לגרוס את המחלוקת להיפך, שְׁבִית שְׁמַאי
סוברים בְּרַבִּי יְהוּדָה שאסר טלטול מוקצה, ולא יעביר בידים את

העצמות והקליפות, אלא יסלק את טבלת השולחן וינערה, וְבֵית
הֵלֵל סוברים בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שהתיר טלטול מוקצה, ויכול להעביר את
העצמות והקליפות בידים מעל השולחן.

שנינו במשנה: מַעֲבִירִין (מלפני) [מעל] השִׁלְחָן פִּירוּרִין שאין בהם
כוית וכו' מפני שהוא מאכל בהמה.

מוכיחה הגמרא: דִּין זֶה מִסְנִיעַ לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
פִּירוּרִין שְׁאִין בְּהֵן בְּיַת אִסוּר לְאִבְדָּן בְּיַד בּוֹרִיקְתָּם, אלא יעבירם
בדרך כבוד, שהרי נאמר דווקא 'מעבירין מעל השולחן פירוורין שאין
בהם כוית', ולא נאמר 'זורקים פירוורין שאין בהם כוית'.

שנינו במשנה: מעבירים מעל השולחן וכו' וּשְׁעָר שֶׁל אַפּוֹנִין ושער
עדשים מפני שהוא מאכל בהמה.

הגמרא דנה כפי איזו שיטה בענין טלטול מוקצה נשנית הלכה זו.
מקשה הגמרא: מָנִי – כדעת מי שנויה משנתנו, ודאי כשיטת רַבִּי
שְׁמַעוֹן הִיא, דְּלִית לִיה – שלא סבר לאסור טלטול מוקצה, ולכן

מותר לטלטל שרביטים של אפונה ושל עדשים, אך לרבי יהודה
אסור לטלטלם כיון שלא עמדו למאכל בהמה מערב שבת, שהרי

האוכל היה עמדם ועמד למאכל אדם, ואילו היום האוכל נלקח מהם
והם עומדים רק למאכל בהמה, ונחשבים כנוולד שהוא מוקצה ואסור

בטלטול, ואם כן אִימָא סִיפָא – אמור וברא את מה שנאמר בסיפא
של המשנה, סָפֹג לַח, אִם יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה, מְקַנְחִין בו את

השולחן, וְאִם לֹא, אִין מְקַנְחִין בו, הרי זה אֶתְאָן – בא ללמד לפי
שיטת רַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר (לעיל מה) שְׁדָרָא שְׁאִין מְתַבְּנִין אִסוּר, ולכן

ספוג לֹח שאין לו בית אחיזה, אסור לקנח בו אף שאינו מתכוין
לסחוט. ונמצא שהרישא נשנתה כרבי שמעון והסיפא כרבי יהודה,

ואין זה דרך המשנה.

מתרצת הגמרא: המשנה כולה נשנתה כשיטת רבי שמעון, וְכֵהָ –
לגבי קינוח בספוג לֹח שאין לו בית אחיזה בשבת, אִפִּילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן

מוֹדָה שאסור, דְּאָפִי וְרַבָּא דְּאָמְרֵי תְרִיּוּהוּ – שאמרו שניהם, מוֹדָה
רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפִסְקֵי רִישִׁיהּ וְלֹא יוֹמַת – באופן שודאי יעשה האיסור,

כגון שחותר ראשו של בהמה בשבת ואומר שאינו מתכוין שתמות,
אלא חותכו לצורך אחר, שכיון שאי אפשר שלא תמות, הרי זה

כמתכוין להמיתה ואסור, וגם כאן המקנה בספוג שאין לו בית אחיזה
ודאי סוחטו בכך, ואסור אף שאינו מתכוין לכך.

דין טלטול גרעיני תמרים בשבת: הֲנִי גִרְעִינִין דְּתַמְרֵי אֶרֶמִייתָא –
גרעינים אלו של תמרים ארמיים, שהם תמרים רעים שאין האוכל

שעליהם נפרד מהם, ולכן הם עומדים למאכל בהמה בגרעיני
התמרים, שְׂרִי לְמַטְלוּלִינְהוּ – מותר לטלטלם בשבת, הוֹאִיל וְתוּיִין

אֲנֵה אֲמֵן – כיון שכבר מערב שבת היו ראויים למאכל בהמה, אֲנֵה
אימם דהיינו התמרים עצמם, הראויים למאכל בהמה. וְדַפְרִסְיִיתָא –

וגרעינים של תמרים פרסיים, שהם תמרים טובים העומדים למאכל
אדם, ואין מאכילים אותם לבהמה, אִסוּר לטלטלם בשבת, כיון

שמערב שבת לא עמדו למאכל בהמה, שהרי התמרים עצמם
הראויים למאכל אדם היו עמדם, ועתה בשבת נשתנו ונעשו ראויים

למאכל בהמה, ונהיו מוקצה שאסור בטלטול בשבת.

הנהגות האמוראים בטלטול גרעיני התמרים בשבת: שְׁמוּאֵל כשהיה
אוכל תמרים בשבת היה מְטַלְטֵל לָהּ – את גרעיניהם אֲנֵה רִיפְתָא

– עם כבר לחם, אך לא היה מטלטלם בפני עצמם.
(שרנ"ם שפ"ו סימן).

הטעם שהשתמש שמואל בפת העומדת לאכילה: שְׁמוּאֵל שטלטל
את גרעיני התמרים עם הלחם, עשה כן לְטַעְמִיהּ [לשיטתו], דְּאָמַר

שְׁמוּאֵל (לעיל ב' עמוד), עוֹשֶׂה אֲדָם אֶת כָּל צָרְכּוֹ בְּפֶת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אִף
להמחותה בתבשיל, ואין בזה משום בזיון לפת, כיון שאינה נמאסת

בכך ויכול לאוכלה.

המשך הנהגות האמוראים בגרעיני התמרים שאכלו: רַבָּה כשהיה
אוכל תמרים בשבת היה מְטַלְטֵל לָהּ – את גרעיניהם אֲנֵה לְקַנָּא

דְּמִיָּא – עם ספל של מים, שזרק את הגרעינים מפיו לתוך הספל
וטלטלו.

התם פִּינָן דְּמַסְפָּרָה. מַעֲיָא, אִי מַצְנֵג לִיה עַד אוֹרְתָא: מֵאֲתָמוּל דְּעֵתִיה עָלִיה. לְשׁוּנְרָא, וּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת נִמְי מוֹכֵן לְכַהֲמָה דְּהוּ: אוֹד. פּוֹרְגוֹן דְּסֻתָּה עֲצִים לְהַסְקָה נִיתְנָה, וְלֹא לְטַלְטוֹל כְּלִי: וְאוֹד שְׁנַשְׁבֵּר. בְּיוֹט: בְּשִׁבְרֵי כְלִים. שְׁנַשְׁבְּרוּ הַיּוֹם, דְּהוּ לְהוּ נוֹלַד: ש"מ. דְּכַרְבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לִיה, דְּאֵית לִיה מוֹקְצָה: מַתְנִי מַעֲבִירִין. בְּיָדִים מַעַל הַשְּׁלָחָן: עֲצָמוֹת. קָשִׁין, שְׁאִין רֵאוּיִן לְכָלְב: וְקִלְפִּין.

התם פִּינָן דְּמַסְפָּרָה – דְּעֵתִיה עֵלְיוּה מֵאֲתָמוּל. הָכִי נִמְי מַסְפָּרָא, דְּרָבָא פִּר' יְהוּדָה סְבִירָא לִיה. דְּדִרְש רָבָא: אִשָּׁה לֹא תִפְגַּם לְבֵית הָעֲצִים לִיטוֹל מִקֵּץ אוֹד, וְאוֹד שְׁנַשְׁבֵּר – אֲסוּר לְהַסְפִּיק בְּיוֹם מוֹב, לְפִי שְׁמִפְסִיקוֹן בְּכָלִים וְאִין מַסְפִּיקוֹן בְּשִׁבְרֵי כְלִים. שְׁמַע מִיָּה. מַתְנִי ב"ש אוֹמְרִים: מַעֲבִירִין מַעַל הַשְּׁלָחָן עֲצָמוֹת וְקִלְפִּין, וּב"ה אוֹמְרִים: מַסְלֵק אֶת הַטְּבֵלָא פּוֹלָה וּמִנְעֶרָה. מַעֲבִירִין מַלְפְּגֵי הַשְּׁלָחָן פִּירוּרִין פְּחוֹת מַכּוֹת, וְשַׁעַר שֶׁל אֲפוֹנִין, וְשַׁעַר עֲדָשִׁים – מַכּוֹת שֶׁהוּא מֵאֲכָל בְּהֵמָה. סְפּוֹג, אִם יֵשׁ לוֹ עוֹר בֵּית אֲחִיזָה – מַקְנָחִין בּוֹ, וְאִם לֹא – אִין מַקְנָחִין בּוֹ. (וְהַכְּמִים אוֹמְרִים): בֵּין קֶד וּבִין קֶד נִיטֵל בְּשֵׁשֶׁת, וְאִינוּ מַקְבֵּל טוֹמְאָה. גְּמִ' אָמַר רַב נַחֲמָן: אֲנִי אִין לֵנו אֵלָא ב"ש בְּרַבִּי יְהוּדָה, וּב"ה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. "מַעֲבִירִין מַלְפְּגֵי הַשְּׁלָחָן פִּירוּרִין". מַסְנֵיע לִיה לִר' יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פִּירוּרִין שְׁאִין פְּהֵן בְּיָת – אֲסוּר לְאֶבְדֵּן בֵּיד. "שַׁעַר שֶׁל אֲפוֹנִין". מַנִּי? ר"ש הִיא, דְּלִית לִיה מוֹקְצָה. אִימָא סִיפָא: סְפּוֹג, אִם יֵשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה – מַקְנָחִין בּוֹ, וְאִם לֹא – אִין מַקְנָחִין בּוֹ. אֲתָאן לִר' יְהוּדָה, דְּאָמַר "דְּכַר שְׁאִין מַתְכִּין – אֲסוּר!" בְּהָא אֲפִילוּ ר"ש מוֹדָה, דְּאֲבִין וְרָבָא דְּאֲמִירִי תַרְוִיחֵיהוּ: מוֹדָה ר"ש בְּפִסִּיק רִישִׁיה וְלֹא יָמוּת. הִנֵּי גִרְעִין דְּתַמְרִי אֲרַמִּיתָא שְׂרוּ לְמַלְטוֹלִינְהוּ, הוּאִיל וְחֻזִּין אֲגַב אֲפִין. וּדְפַרְסִיתָא – אֲסוּר. שְׂמוּאֵל מַטְלֵטֵל לְהוּ אֲגַב רִיפְתָּא. (שְׂרָג"ם שפ"ו סִימָן). שְׂמוּאֵל לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר שְׂמוּאֵל: עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צָרְכּוֹ פֶּת. רַבָּה מַטְלֵטֵל לְהוּ אֲגַב לֶקְנָא דְּמִנְיָא. רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ עֲבִיד לְהוּ כְּנָרְף שֶׁל רִיעִי. א"ל רַב אִשִּׁי לְאֲמִימִר: וְכִי עוֹשִׂין גִּרְף שֶׁל רִיעִי

לְכַתְּחִילָה? רַב שֶׁשֶׁת זָרִיק לְהוּ בְּלִישְׁנִיה. רַב פֶּאָ זָרִיק לְהוּ אַחוּרִי הַמְּסָה. אֲמָרוּ עָלֵיו עַל רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אֲבָקוּלָם שְׁהִיה מַחֲזִיר פִּנּוּי אַחוּרִי הַמְּסָה וְזוֹרְקָן.

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

הדרן עלך נוטל האדם את בנו

התם כִּיּוֹן דְּמַסְרָח. וּמִתְקַלְקֵל, וְאִין רֵאוּי לְמַאכֵל אָדָם מֵאֲתָמוּל – דְּעֵתִיה עֵלְיוּה לִיתְנָה לְכַהֲמָה. אַע"ג דְּבַשְׁעַר שֶׁל אֲפוֹנִין וְשֶׁל עֲדָשִׁים אֲסִירִין לְרַבִּי יְהוּדָה, אַע"ג דְּחוּז לְמַאכֵל בַּהֲמָה. וְכֵן גִּרְעִין דְּלַעִיל, בְּפֶרֶק "בְּמָה מְדִלִיקִין" (דף כט.), דְּאֲמִירִין לְרַבִּי יְהוּדָה, אַבְלָן – אִין מַסְסִיק בְּגִרְעִין, מ"מ הָכָא שְׂרִי, כְּדַפִּי הַתָּם: לִיטוֹל מִקֵּץ אוֹד. נִרָא לִרִית כְּפִירוֹש ה"ג. דְּאֲסִירִי מִשּׁוּם תִּיקוּנִי מִנָּא. דְּלִפְרִיר זֶה דְּאֲעִיג דְּלֹא מִתְקַצָּא לִיה – גּוֹרִין שְׁלֹא יָבֹא לִידֵי תִיקוֹן כְּלִי: עֲצָמוֹת וְקִלְפִּין. לֹא כְּפִירוֹש הַקְּנוֹטֶרֶס דְּפִירֶש אֲפִילוּ קָשִׁין וְאִין רֵאוּיִן לְאִבְלוֹת כְּלָבִים. דְּהֵאֵי תָנָא אֲמִירִין בְּגִמְרָא דְּכַרְבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא לִיה, וְר"ש בְּעֵי לְכָל הַפְּחוֹת רֵאוּיֹת לְמַאכֵל בַּהֲמָה. דְּקֹתְנִי: מַעֲבִירִין מַעַל הַשְּׁלָחָן פִּירוּרִין כּו' מַפְנִי שְׁהוּא מַאכֵל בַּהֲמָה, וּמוֹקְמִין בְּגִמְרָא כּוֹתוּחִי: אֲנִי אִין לֵנו אֵלָא ב"ש כְּר"י כּו'. בְּמַסְכַּת עֵדִית לֹא מִיתְנֵא בְּהִיד קוֹלִי ב"ש חוֹמוּרִי ב"ה, וְהִידֵּינוּ כְּרַב נַחֲמָן. וְהֵא דְּלֹא מִיתִיב סִיעֵתָא מַחֲתָם – מִשּׁוּם דְּמֵאֵי אוֹלָמָא דְּהֵא מַחֲתָא: פִּירוּרִין שְׁאִין בְּהוֹן כּוֹת אֲסוּר לְאֶבְדֵּן בִּיד. פ"י בְּקוֹטֶס: מַקְתְּנִי "מַעֲבִירִין" וְלֹא קֹתְנִי "חוֹרְקִין". וְקֹשֶׁה לְרַבִּי: דְּבִרְשָׁא נִמְי קֹתְנִי "מַגְבִּיהִין מַעַל הַשְּׁלָחָן עֲצָמוֹת וְקִלְפִּין" וְלֹא קֹתְנִי "חוֹרְקִין" אַע"פ שְׁמוֹתֵיהּ לְאֶבְדֵּן בִּיד. וְעוֹד, דְּאֲמִירִין בְּבִרְכוּת, בִּרְשִׁי "אֵלֹו דְּבִרִּים" (דף נב:.) וְכִי אֲמִירִים, אִם מִשַׁת ת"ח הוּא נוֹטֵל פִּירוּרִין שִׁיש בְּהוֹן כּוֹת. וְנִמְנִיחַ פִּירוּרִין שְׁאִין בְּהוֹן כּוֹת. וְנִסְיֵיע לִיה לִר' יוֹחָנָן, דְּאָמַר: פִּירוּרִין שְׁאִין בְּהוֹן כּוֹת מוֹתֵר לְאֶבְדֵּן בִּיד. וְאִי אֲפִשֵׁר לִגְרִיס הַתָּם אֲסוּר. וְנִרָא לִר' דְּהָכָא גִרְסִי מוֹתֵר, וְדִיק מִדְּאֲצֻטְרִין לְמִיתְנֵי "מַפְנִי שְׁהוּא מַאכֵל בַּהֲמָה" דְּהִידֵּינוּ מִשְׁמַע דְּלֹא חוּי לְאָדָם, וְהוּוּ כְּשֹׂאֵר מַאכֵל בַּהֲמָה וּמוֹתֵר לְאֶבְדֵּן. מִדִּ: וְאִם לֹא אִין מַקְנָחִין בּוֹ. אֵית סְפִירִים דְּגִרְסִי: וְחִכָּא בִין כֶּךָ וּבִין כֶּךָ מַקְנָחִין בּוֹ. וְלֹא יִתְכֵן, דְּאָמַר בְּגִמְרָא דְּבִאָן לֹא עוֹר בֵּית אֲחִיזָה – אֲפִילוּ ר"ש מוֹדָה דְּאֲסוּר, מִשּׁוּם דְּפִסִּיק רִישִׁיה הוּא. וְהִיד יִצְחָק מִדְּלִפְרָא גִרְס: בִּין כֶּךָ וּבִין כֶּךָ אִין מַקְנָחִין בּוֹ, כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר דְּבַר שְׁאִין מַתְכִּין אֲסוּר. וְאִין נִרָא לִרִי, דְּדָמָא: דְּהֵא בְּגִמְרָא מִשְׁמַע דְּבִרְשָׁא מוֹדָה ר' יְהוּדָה, דְּאָמַר: אִימָא סִיפָא, סְפּוֹג אִם יֵשׁ לוֹ עוֹר בֵּית אֲחִיזָה מַקְנָחִין בּוֹ, וְאִם לֹא – אִין מַקְנָחִין בּוֹ. אֲתָאן לְרַבִּי יְהוּדָה. אִם כֵּן, בִּין כֶּךָ וּבִין כֶּךָ אִין מַקְנָחִין בּוֹ – לֹא רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא ר' שְׁמַעוֹן, אֵלָא וְדֵאִי לֹא גִרְסִין לִיה כָּלָל. מִדִּ:

שמואל

גב דכר"ש סבירא ליה, דשרי לקמן בפרק בתרא (דף קנז) גבלה שנתגבלה בשבת – מיהו מחמיר היה, משום דהוה אדם חשוב, כאביי ורבא דלעיל. ר"ת: רבא מטלטל ליה אגב לקנא דמיא. ואם תאמר: והא רבא סבר לעיל כר"י דאית ליה מוקצה, ואנודא לקנא דמיא היכי שרי לכתחילה? ויש לומר: דשני לן בין היכא דאפשר למיעבד האי טלטול מאתמול, להיכא דלא אפשר. דכפין ובר יונה היו מאתמול בידה, והיה יכול לטלטלם. אבל הני גרעיני תמרה – לא אפשר. ושרי אפילו לרבי יהודה, ואף לאדם חשוב. דאמר בבבא פרק "ז"יט" (דף כא:) דאמר ליה אביי לרב יוסף: הני סופלי לחיותא היכי שדין ביזמא טבא? לרבי יוסי דאמר לכם ולא לכלבים חזין להסקה, כו' בשבת מאי איכא למימרא? מטלטלין לאו דהו ריפתא כדשמואל. אלמא דאפילו רב יוסף דלא בעי למישרי לעיל אגב כפא וסבינא אפילו דבר הראוי לאדם – שרי ההם גרעיני תמרה אגב ריפתא:

הדרן עלך נוטל

לְכַתְּחִילָה? רַב שֶׁשֶׁת זָרִיק לְהוּ בְּלִישְׁנִיה. רַב פֶּאָ זָרִיק לְהוּ אַחוּרִי הַמְּסָה. אֲמָרוּ עָלֵיו עַל רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אֲבָקוּלָם שְׁהִיה מַחֲזִיר פִּנּוּי אַחוּרִי הַמְּסָה וְזוֹרְקָן.

חבית. ובלבד שלא יספוג. אפילו יש לו עור בות אחיזה, דליכא חשש סחיטה – אסור, כדמפרש בגמרא: שלא יעשה כדרך שעושה בחול: **מלקט** על יד על יד ואוכל. נראה דל"ג "ואוכל", מדרקתני סיפא: אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה. משמע, הך דדוקא אסירי משום עובדא דחול, אבל לתוך כפו שרי: **ורבי** יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר פירות. בריש מסכת ביצה (דף ג.

ושם) רבי יוחנן רמי דר' יהודה אורבי יהודה, תנן: ר"י אומר אם לאוכלין היוצא מן מותר, אם למשקין כו'. אלמא: כל לאוכלין אוכלא דאיפרת הוא. ורמינהו: ועוד אמר ר"י, מתנה אדם על הכלכלה של פירות בייט ראשון ואוכלה בשני, וכן ביצה שנולדה בראשון אוכלה בשני. בשני אין, בראשון לא. ואמר רבי יוחנן: מוחלפת השיטה. וצריך לומר דהוא דמתנה אדם מחליף, דאי מתני' מחליף – אם כן במאי דנקט הכא ר' יהודה הוה ליה למינקט רבנן, וה"ל למימר הלכה כרבנן בשאר פירות. מ"ר. ולי נראה דאפילו אפי' מתני' אתי שפיר, כעין שמצינו בבב' בפרק "הגולוג" קמא (דף צה) דתנן: גול בהמה והוכחשה, עבדים והוקינו – משלם כשעת הגולה, ר"מ אומר: בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. ואמר בגמרא, אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רבי: הלכה כר"מ. ופריך: ורב שביק רבנן ועבדי כר"מ כו'. עד דמסיק: דרב מתניתין איפכא אתנא'. אלמא, אע"פ שהיה שונה במתניתין "וחכאי" בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך, וה"ל למימר השתא הלכה כחכמים – אפי' נקט ר"מ – לפי מה שהאחרים שונים המשנה. ה"ג נקט רבי יוחנן "רבי יהודה" בשמעתין, וכן נמי מצינו בשילהי פ"ק דסוכה (דף יט) דתנן: העושה סוכתו כמין צריך, ר"א פוסל וחכמים מכשירין. ואמרין בגמרא, אביי אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה. א"ל: במאן, כר"א? א"ל: שבתך רבנן ועבדת כר"א? אמר ליה: ברייתא איפכא תניא. השתא היה לו להשיב רב יוסף כרבנן, ולא כר"א. כיון דאיהו איפכא תני, אלא כן דרך הש"ס בכל מקום. נראה ל"י:

הלכה כר' יהודה בשאר פירות. אע"ג דבריש ביצה (ד' ג) גזר ר' יוחנן ביצה שנולדה בייט משום משק שזבו, וחכא לא גזר בשאר פירות – ה"ל דשיק טפי לגזור בבירה, לפי שהיא עומדת ליסחט מן התרגולות ודרך לגומעה חיה. אבל שאר פירות אין עומדים ליסחט כלל. מ"ר:

שמשך מהן שמן כו'. פי' בקונס: שמשך – זב מאליו, כמו נהרות המושכין. ולפירושו צריך לומר: הכניסו בין לאוכלין כו' היינו: הכניסו מתחילתן, ואין הלשון משמע כן. ועוד קשה לר"י: דאי משך מאליו קאמר, גבי תותים שמשך מהם מים – ה"ל למימר "שמשכר"

או "שנמשכר". דמיס בכל מקום לשון רביס ועוד קשה לר"י: אם כן, הך ברייתא הוה תיובתא דרב ורבי יוחנן, דאמרי לעיל חלוק היה רבי יהודה ביותים וענבים. דהבא משמע דביותים וענבים מודחו אלא נראה לר"י: דמשך – אדאם קאי, וסחטן תחילה ושבו הכניסו. והשתא לרב ורבי יוחנן דסבירי חלוק היה רבי יהודה ביותים וענבים – נקט דוקא משך, ואיכא לממש טפי דילמא יחייב דעתיה לסחוט משקה אחר שהכניסו נמי לאכילה, מאחר שסחטן תחילה להוציא מן משקה. הא לא משך – לא. ולשמואל דאמר מודה רבי יהודה ביותים וענבים – נקט משך משום רבותא דתותים ורמונים, דאפילו משך, הכניסו לאוכלין – היוצא מן מותר. מ"ר: **חלב** האשה מטמא לרצון, ושלם לרצון, אף על פי שאין תחלתו לרצון – מכשיר. לא דמי רצון דהתם לרצון דהבא: דהתם מיירי בשעת נפילתו על הורעים שיזא לרצון, דבעינן "יותן" דומיא "דכי יתן", מה יתן דניחא ליה, אף יתן דניחא ליה. אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה: **לרצון** ושלם לרצון. כדמפרש בסמוך טעמא. משום דם נגפתה טמא וחלב ודם חד הוא, דדם נעבר ונעשה חלב. ולא צריכין למה שפי' בקונס' משום דאיכא משקה, שנאמר "ותפתח את נאד החלב ותשקוהו". ונראה לר"י: דהא דאיצטרך לפרש האי טעמא בפ' "דם נדה" (נדה דף נה) גבי חלב האשה – הנימ' לרבי עקיבא דשמעתין, דלית ליה טעמא 0 דפרישה. או למאן דלית ליה דם נעבר ונעשה חלב. אבל לרבנן דשמעתין – לא צריך, כדפרישית לחלב האשה, אלא דוקא לטמא חלב בהמה לרצון. מ"ר:

חבית שנשברה מצילין הימנה מוון שלש סעודות, ואומר לאחרים: באו והצילו לכם, ובלבד שלא יספוג. אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין, ואם יצאו מעצמן – אסורין. ר' יהודה אומר: אם לאוכלין – היוצא מהן מותר, ואם למשקין – היוצא מהן אסור. חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן – אסורין, ורבי אליעזר מתיר. גמ' תנא: לא יספוג ביין, ולא יטפח בשמן, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ת"ר נתפשו לו פירות חצצר – מלקט על יד על יד ואוכל. אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. "אין סוחטין את הפירות". אמר רב יהודה אמר שמואל: מודה היה רבי יהודה לחכמים ביותים וענבים. מ"ט – בין דלסחיטה ניהו יחייב דעתיה ועולא אמר רב: חלוק היה ר' יהודה אף ביותים וענבים. ורבי יוחנן אמר: הלכה כרבי יהודה בשאר פירות, ואין הלכה כרבי יהודה ביותים וענבים. אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: מודה היה רבי יהודה לחכמים ביותים וענבים, ומודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות. א"ל רבי ירמיה לרבי אבא: אלא במאי פליגי? א"ל: לכו תשבתה. אמר רב נחמן בר יצחק: מסתברא, בתותים ורמונים פליגי. דתניא: יותים שמשך מהן שמן, וענבים שמשך מהן יין, והכניסו בין לאוכל בין למשקין – היוצא מהן אסור. תותים שמשך מהן מים, ורמונים שמשך מהן יין, והכניסו בין למשקין – היוצא מהן אסור. וסבר רבי יהודה סתם אסור? והתנן: חלב האשה מטמא לרצון, ושלם לרצון חלב בהמה אינו מטמא אלא לרצון. אמר ר' עקיבא: קל וחומר הוא, ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים – מטמא לרצון ושלם לרצון, חלב הבהמה שמייוחד בין לקטנים בין לגדולים – אינו דין שמיטמא בין לרצון ובין שלא לרצון? אמרו לו: אם טמא חלב האשה שלא לרצון – שדים מגופתה טמא, וטמא חלב הבהמה שלא

שלא

רש"י

חבית. מצילין הימנה מוון ג' סעודות. ואפילו בכלים הרבה, דאילו בחד מנא – אמר' ב"קל פתבי הקדש" (לעיל דף קכ). דכמה דבגי מציל: לכם. כל אחד מוון ג' סעודות: ובלבד שלא יספוג. שלא ישים ספוג במקום היין לתזור ולהטיפו בכלי, גזירה שמא יסחוט: אין סוחטין את הפירות. דהוה ליה מפרק, תולדה דיישה: אסורין. גזירה שמא יסחוט: לכתחילה: רבי יהודה אומר אם לאוכלין. הם מכונסין אותם פירות – היוצא מהן מותר, דלא נתיא ליה במה שזבו, וליכא למגור בהן שמא יסחוט: ואם למשקין. מכונסין – אסורין, דניחא ליה במאי דנקטא מיניהו, ונתקיימה מחבתה, ואיכא למיגור שמא יסחוט. והכי אמר' בבב' דה, דטעמא דמשקין שזבו משום שמא יסחוט הוא: חלות דבש. מאחר שמרוסקין, הדבש זב מאליה מתוך השערה, ואין דרך לסחוט. הלכך, רבי אליעזר מתיר, וחכמים אסורין – גזירה אשו שאינן מרוסקין, דילמא מרסק להו: גמ' ויטפה. מכניסו בו כפו והזמין נדבך בה, ומקנחו בשפת הכלי. ואסוריה משום עובדין דחול: מודה ר' יהודה ביותים. דאע"ג דהכניסו לאוכלין, היוצא מהן אסור. דכיון דרובן לסחיטה קיימא, כי אתו לידי משקה – יחייב דעתיה למיחוי נתיא ליה בהכ"י: אפי' ביותים וענבים. והאיל והני לאוכלין נכנסו: מסתברא ביותים ורמונים פליגי. דאיכא דבעו להו למשקין, הלכך משו: להו רבנן ביותים וענבים, ור' יהודה פליגי עליהו. אבל שאר פירות – ליכא דבעי להו למשקין, הלכך מודה רבנן בהם: שמשך. זב מאליו, כמו "נהרות המושכין" (לעיל דף קכא). והכניסו, מתחילתן, בין לאוכלין בין למשקין כו'. דרמונים קרי מן משום דאית להו קיוהא: וחכ' כו'. והא דנקט רב נחמן לישנא דמסתברא, ולא אמר בהדיא דבתותים ורמונים פליגי – משום דאיכא למימר פליגי בתותים ורמונים, ודח' לשאר פירות, ולהודיע דכו דרבי יהודה נקט להו. ואי משום ברייתא דלקמן, דשמעינן מיהא דמודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות – לאו בהדיא שמעינן לה, דאיכא למימר רבי יהודה היא. כדפרישין עלה: וסבר רבי יהודה סתם. שלא פירש לאוכל ולא למשקה, הוי המשקה הזב מהן אסור: והתנן חלב האשה מטמא. מכשיר: לרצון ושלם לרצון. בין שזבא ממנה לרצון, בין שזבא שלא לרצון, שהחלב קרי משקה, שנאמר "ותפתח את נאד החלב ותשקוהו" (שופטים ד). חלב הבהמה אינו מטמא אלא אם כן יצא לרצון. ואי לא – לא חייב משקה, ואם נגע בו שרץ – אינו מקבל טומאה, וטעמא מפרש לקמיה:

שרם

הוא "שנמשכר". דמיס בכל מקום לשון רביס ועוד קשה לר"י: אם כן, הך ברייתא הוה תיובתא דרב ורבי יוחנן, דאמרי לעיל חלוק היה רבי יהודה ביותים וענבים. דהבא משמע דביותים וענבים מודחו אלא נראה לר"י: דמשך – אדאם קאי, וסחטן תחילה ושבו הכניסו. והשתא לרב ורבי יוחנן דסבירי חלוק היה רבי יהודה ביותים וענבים – נקט דוקא משך, ואיכא לממש טפי דילמא יחייב דעתיה לסחוט משקה אחר שהכניסו נמי לאכילה, מאחר שסחטן תחילה להוציא מן משקה. הא לא משך – לא. ולשמואל דאמר מודה רבי יהודה ביותים וענבים – נקט משך משום רבותא דתותים ורמונים, דאפילו משך, הכניסו לאוכלין – היוצא מן מותר. מ"ר: **חלב** האשה מטמא לרצון, ושלם לרצון, אף על פי שאין תחלתו לרצון – מכשיר. לא דמי רצון דהתם לרצון דהבא: דהתם מיירי בשעת נפילתו על הורעים שיזא לרצון, דבעינן "יותן" דומיא "דכי יתן", מה יתן דניחא ליה, אף יתן דניחא ליה. אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה: **לרצון** ושלם לרצון. כדמפרש בסמוך טעמא. משום דם נגפתה טמא וחלב ודם חד הוא, דדם נעבר ונעשה חלב. ולא צריכין למה שפי' בקונס' משום דאיכא משקה, שנאמר "ותפתח את נאד החלב ותשקוהו". ונראה לר"י: דהא דאיצטרך לפרש האי טעמא בפ' "דם נדה" (נדה דף נה) גבי חלב האשה – הנימ' לרבי עקיבא דשמעתין, דלית ליה טעמא 0 דפרישה. או למאן דלית ליה דם נעבר ונעשה חלב. אבל לרבנן דשמעתין – לא צריך, כדפרישית לחלב האשה, אלא דוקא לטמא חלב בהמה לרצון. מ"ר:

מחמיר

פרק שנים ועשרים – חבית

משנה

משנתנו עוסקת בחבית שהכילה מזון שנשברה בשבת, באיזה אופן ניתן להציל את המזון שבה: חבית שהכילה מזון שנשברה בשבת, מצילין הימנה מזון בשיעור הנצרך לשלש סעודות ואפילו באמצעות הרבה כלים. וכן אומר לאחרים באו והצילו לכם כל אחד מזון שלש סעודות, ובלבד שלא יספוג, כלומר, אם החבית שנשברה הכילה משקה, לא יספוג את המשקה באמצעות ספוג כדי לחזור ולהטיפו לכלי, מחשש שמא יסחוט.

המשנה דנה בשתיית משקים שזבו מעצמם מפירות בשבת וגזירת 'משקים שזבו': אין סוחטין את הפירות בשבת כדי להוציא מהן משקין, כיון שסחיטת פרי היא תולדה של מלאכת דש. ואם יצאו המשקים מעצמן אסורין בשתיה באותה שבת, גזירה שמא יסחוט. רבי יהודה אומר, אם לאוכלין – אם הפירות מיועדים לאכילה, משקה היוצא מהן מותר, לפי שאין בעליהם מרוצה שהמשקים יצאו מהם, ואין חשש שיבוא לסחוט את הפירות בידים. ואם למשקין – ואם הפירות מיועדים לסחיטה, היוצא מהן אסור, כיון שהבעלים מרוצה שהמשקה יצא שהרי לכך הוא עומד, ויש חשש שיבוא לסחוט בידים.

המשנה דנה באופן שניתן להוציא דבש מהכוורת בשבת: חלות דבש שרפסן מערב שבת כדי שהדבש יזוב מהם, ויצאו מעצמן – ובשבת יצא הדבש מעצמו מהחלות המרוסקות, אסורין – אסור הדבש באכילה באותה שבת, גזירה שמא יקח חלות שאינם מרוסקות וירסקם כדי להוציא מהם דבש, ורבי אליעזר מתיר לפי שאינו חושש לכך. ולכל הדעות, לא אסרו את הדבש מחשש שיסחוט את החלות המרוסקות בידים להוציא מהם דבש ויעבור על איסור מפרק, שכיון שהחלות כבר מרוסקות והדבש זב מאליו, אף בחול אין הדרך לסחוטן.

גמרא

שנינו במשנה, בענין חבית של משקים שנשברה, שלא יאסוף את המשקים באמצעות ספוג. מוסיפה על כך הברייתא: תנא, לא יספוג ביו, ולא יטפח את ידיו בשמן כדי לקנחם אחר כך בשפת כלי, שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול.

הגמרא מביאה ברייתא שעוסקת באיסוף פירות שהתפורו בשבת: תנו רבנן, נתפורו לו פירות בחצר, מלקט אותם על יד על יד – מעט מעט ואוכל, אבל לא ילקט אותם לתוך הפל ולא לתוך תקופה, שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול.

שנינו במשנה: אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין, ואם יצאו מעצמן אסורין. רבי יהודה אומר אם הפירות עומדים לאוכלין, היוצא מהן מותר, ואם הפירות עומדים למשקין, היוצא מהן אסור. הגמרא דנה באילו פירות נחלקו: אמר רב יהודה אמר שמואל, מודה היה רבי יהודה לחכמים ביותם וענבים שאף אם הכניסם לאוכלים, משקה היוצא מהם בשבת אסור בשתיה. מאי טעמא – מה הטעם שרבי יהודה מודה בהם, ביון דלסחיטתה ניהו יתיב דעתיה – כיון שרוב היותם והענבים עומדים לסחיטה, יש חשש שכאשר יראה את המשקה זב מהם ימלך בדעתו ויחליט שנוח לו במשקה, ויבוא לידי סחיטה. ועולא אמר בשם רב, חלוק היה רבי יהודה על חכמים אף ביותם וענבים, שמאחר שהם עומדים לאכילה אין חשש שיתחרט ויבוא לסחוטם. ורבי יוחנן אמר, אמנם חלוק היה רבי

יהודה אף בזיתים וענבים, אולם חלקה ברבי יהודה רק בשאר פירות שאם עומדים לאכילה המשקה הזב מהם מותר, ואין חלקה ברבי יהודה ביותם וענבים, ואפילו עומדים לאכילה, המשקה הזב מהם אסור.

אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל, מודה היה רבי יהודה לחכמים ביותם וענבים שאף אם הם עומדים לאכילה, משקה הזב מהם אסור, שכיון שרוב היותם והענבים מיועדים לסחיטה, יש חשש שיסחוט. ומזדים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות, שאם הם עומדים לאכילה משקה הזב מהם מותר, שכיון שרובם עומדים לאכילה לא גזרו בהם שמא יסחוט.

מקשה הגמרא: אמר ליה רבי ירמיה לרבי אבא, לדברי רבה בשם שמואל, אלא כמאי פליגי – במה הם כן חולקים. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבי אבא לרבי ירמיה, לבי תשכח – כשתעיין בענין תמצא במה הם חולקים. מבארת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, מסתברא שרבי יהודה וחכמים בתותים ורימונים העומדים לאכילה פליגי. כלומר לדעת חכמים כיון שיש שסוחטים פירות אלו למשקים, נתנו להם דין של זיתים וענבים והם בכלל גזירת משקים שזבו האסורין, ולדעת רבי יהודה כיון שהם עומדים לאכילה אין חשש שיסחוט. אבל בשאר פירות שאינם עומדים לסחיטה כלל, לכל הדעות משקה הזב מהן מותר.

הגמרא מביאה ראיה שרבי יהודה וחכמים נחלקו בתותים ורימונים: דתניא, זיתים שמשוך – שזבו מהן שמן, וענבים שמשוך – שזבו מהן יין, ומתחילה חכמים – ליקטם בין לאוכל – על מנת לאוכלם בין למשקין, משקה היוצא מהן אסור, שמא יסחוטם בידים. אולם תותים שמשוך – שזבו מהן מים, ורימונים שמשוך – שזבו מהן יין, והכניסן לאוכלין, משקה היוצא מהן מותר. הכניסם למשקין, ולסתם, כלומר, או שלא החליט אם לאוכלם או לסחוטם, היוצא מהן אסור, דברי רבי יהודה, וחכמים אומרים, בין הכניסן לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור. הרי מבואר בברייתא שמחלוקתם בתותים ורימונים.

הגמרא דנה בדברי רבי יהודה בברייתא שאם הכניס תותים ורימונים סתם, משקה היוצא מהם אסור. מקשה הגמרא: וסבר רבי יהודה סתם אסור, והתנן (מכשירין פ"ו מ"ח), חלב האשה נחשב למשקה ומטמא – מבשיר את האוכלים לקבלת טומאה, בין אם יצא לרצון האשה ובין שלא לרצון האשה, אולם חלב בהמה סתמו אינו נחשב למשקה ואינו מטמא – אינו מבשיר את האוכלים לקבלת טומאה, אלא אם כן יצא לרצון בעליה. אך אם נטף החלב מהבהמה שלא לרצון הבעלים, אין החלב נחשב למשקה ואף הוא עצמו אינו מקבל טומאה אם נגע בו שרץ.

רבי עקיבא חולק על תנא קמא בענין חלב בהמה: אמר רבי עקיבא, הלא קל וחומר הוא שחלב בהמה יטמא אף שלא לרצון, ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים, אף על פי כן מטמא לרצון ושלא לרצון, חלב בהמה שמיוחד בין לקטנים בין לגדולים ומסתבר שהוא יותר נחשב משקה מאשר חלב אשה, אינו דין שיטמא בין לרצון ובין שלא לרצון. אמרו לו חכמים, אין ללמוד דין חלב של בהמה מדין חלב של אשה, שאף אם מצינו שטמא חלב האשה שלא לרצון, אין זה אלא משום שמצינו שדם מנפחתה – היוצא ממכה שקיבלה טמא, וחלב האשה דינו כדם מכותה כיון שמקור החלב בדמה, וכשם שדם מכה שמן הסתם יוצא שלא לרצון, מבשיר, אף חלב האשה מבשיר אף אם יצא שלא לרצון, ואין נלמד מכך שיטמא חלב בהמה.

1 הגמרא מתרצת את הקושיא. מתרצת הגמרא: אף על פי שבתליית
2 המשמרת יש איסור דרבנן, מכל מקום רבי אליעזר מתיר, משום
3 שהיא בכלל 'מכשירי אוכל נפש', ורבי אליעזר קבר לה ברבי יהודה
4 המתיר לעשות מלאכת 'מכשירי אוכל נפש' ביום טוב. דתניא (ביצה
5 כח), אין חילוק בין יום טוב לשבת, אלא לענין מלאכת אוכל נפש
6 בלבד, רבי יהודה מתיר לעשות ביום טוב אף מכשירי אוכל נפש,
7 כלומר לתקן את הכלים שבהם עושים אוכל נפש. ותליית המשמרת
8 הרי היא מכשירי אוכל נפש, ולכן התיר זאת רבי אליעזר אף על פי
9 שעושה בזה אהל עראי.
10 מקשה הגמרא: אימר - מה שיכולים אנו לומר דשמעין ליה
11 לרבי יהודה שמתיר, זהו דווקא במכשירין שאי אפשר לעשותם
12 מערב יום טוב, כגון שפוד שנשבר ראשו ביום טוב עצמו, שמותר
13 לתקנו ביום טוב, אך במכשירין שאפשר לעשותם מערב יום
14 טוב, כגון שפוד שנשבר ראשו מערב יום טוב מי שמעת ליה -
15 וכי שמענו מדבריו להתיר, והלא בזה אף רבי יהודה סובר שאסור
16 לתקנו ביום טוב, והוא הדין שאסור לתלות את המשמרת מאחר
17 ואפשר לעשות כן מערב יום טוב. מתרצת הגמרא: שיטתו דרבי

18 אליעזר עדיפא היא יותר משיטתו דרבי יהודה, שרבי יהודה
19 מתיר רק מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב,
20 ואילו רבי אליעזר מתיר אפילו מכשירי אוכל נפש שאפשר
21 לעשותם מערב יום טוב, ולכן התיר לתלות את המשמרת ביום
22 טוב.
23 שנינו במשנה: וחקמים אומרים אין תולין את המשמרת ביום טוב
24 (וכל שכן בשבת). הגמרא דנה אם איסור זה מן התורה הוא: איבעיא
25 להו, אם תלה את המשמרת על גבי הכלי בשבת, מאי, האם איסורו
26 מדאורייתא וחייב חטאת, או שמא איסורו מדרבנן ופטור. פושטת
27 הגמרא: אמר רב יוסף, אם תלה בשוגג חייב חטאת, והיינו שהיא
28 מלאכה האסורה מדאורייתא.
29 אביי מקשה על דברי רב יוסף: אמר ליה אביי, אלא מעתה - לדברין
30 [יש בזה איסור דאורייתא] יש לתמוה, וכי אם תלה ביוזא - כלי קטן
31 בסיבתא - על גבי יתד, הוי נמי דמיתניב - האם גם בזה יתחייב
32 חטאת, הרי ברור הדבר שלא, שהרי אין זה אהל קבע אלא אהל
33 עראי, והוא הדין בתליית המשמרת, מאחר ואין זה בנין גמור אלא
34 אהל עראי, ברור הדבר שאינו אסור אלא מדרבנן.

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

1 שהתבאר לעיל. והא דקאמר ליה 'אף בילה מותרת', בדרמי בר
2 יחזקאל - כוונתו לאופן שהכילה עשויה כפי ששנה רמי בר יחזקאל
3 לעיל, שאם כרך עליה חוט או משיחה מבעוד יום מותר לנטותה. ומה
4 שאמר לו 'בילה אסורה ומטה מותרת', כוונתו לכילה ומטה
5 העשויות בדיקון - כשלנו, שהמטה מחוברת ועומדת, אלא שזקופה
6 היא, והוא מושיבה על רגליה, ומותר לעשות כן. והכילה עשויה
7 באופן שיש בגגה טפה, ולא כרך עליה חוט או משיחה, שבאופן זה
8 אסור לנטותה.
9 רב יוסף מביא מעשה בענין אהל עראי: אמר רב יוסף, חזינא להו
10 לבילי דבי רב הונא - ראייתי את הכילות שהיו בביתו של רב הונא,

11 דמאורחא נגידו - שבילי שבת היו משוכות (פרוסות), ומצפרא
12 חביטא רמיא - ובבוקר היו מושלכות לארץ, ומוכח שמותר
13 לפורקם בשבת, ומאחר שמותר לפורקם בשבת, מותר אף לנטותם
14 בשבת.
15 הגמרא מבארת את דין פריסת הוילון בשבת: אמר רב משום רבי
16 חייא, וילון שכנגד הפתח, מותר לנפותו - להניחו על מקומו כנגד
17 הפתח בשבת, וכמו כן מותר לפתקו - להסירו ממקומו, כיון שאין
18 נחשב אהל אלא אם עשוי כעין גג.
19 הגמרא מבארת את דין כילת חתנים בשבת: ואמר שמואל משום
20 (בשם) רבי חייא

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

1 באופן שנפל שרץ לתוך תנור העשוי מחרס, והיתה בתוך התנור כיכר
2 של תרומה, ונטמאה, ויבקשו לידע אם ראשונה לטומאה היא ואם
3 שניה לטומאה היא, ואין מביין.
4 מקשה הגמרא: הא נמי מתינתין היא, ברתנן (כלים פ"ח מ"ה), השרץ
5 שנמצא בתנור חרס, ולא נגע בפת שבתנור, הפת שבתוכו שניה
6 לטומאה, מפני שהתנור עצמו תחילה - ראשון לטומאה הוא, שהרי
7 הוא קיבל טומאה מהשרץ (שהוא אב הטומאה), וחזר ומטמא את
8 הפת ועושה אותה שניה לטומאה. הרי מבואר במשנה שהפת שניה
9 לטומאה, ומדוע לא ידעו זאת, והלא המשניות לא ישתכחו.
10 מתרצת הגמרא: מסתפקא להו בהא דאמר ליה רב אדא בר אבהה
11 לרבא, שהקשה לו, מדוע הפת נחשבת 'שניה לטומאה', ליתויה האי
12 תנורא כמאן דמלי טומאה - נראה את התנור כאילו כולו מלא
13 טומאה כשנפל השרץ לאוירו, שהרי הוא מטמא את האוכל בלא
14 נגיעה (אלא באוירו), הרי שהתורה מחשיבה את השרץ כאילו הוא
15 ממלא את כל תוכו של כלי החרס, ולכן נטמא האוכל שבכלי החרס
16 גם כשלא נגע בשרץ כאילו נגע בו, וממילא תיהו - תהיה הפת
17 ראשונה לטומאה, שהרי נחשבת היא כנוגעת בשרץ, מאחר והיא
18 נוגעת באוירו הטמא של התנור. ואמר ליה רבא לרב אדא בר אבהה,
19 לא אמרינן ליתויה האי תנורא כמאן דמלי טומאה - אין אנו
20 אומרים שראויים את התנור כאילו הוא מלא טומאה, אלא התנור
21 עצמו נטמא מחמת השרץ ונעשה 'ראשון לטומאה', וכן אויר התנור

22 נחשב 'ראשון', והפת נטמאת מחמת אויר התנור ונעשית 'שניה
23 לטומאה'. והראיה לזה, דתניא, מכיון שמבואר בתורה שדבר הנופל
24 לתוך אויר כלי חרס טמא, נטמא, כמו שנאמר (ויקרא י"א ל"ג) 'כל אשר
25 בתוכו יטמא', וכול הייתי לומר לומר שיהו אף כל הכלים [שאינם של
26 חרס] מיטמאין באויר כלי חרס, כלומר שאם נפל שרץ לתוך כלי
27 חרס, ובאותה שעה היה כלי אחר בתוך הכלי חרס, ייטמא הכלי
28 הפנימי מגבו מחמת השרץ שנפל לאויר החיצון, תלמוד לומר (שם)
29 'כל אשר בתוכו יטמא' וסמך לו נאמר (שם י"א ל"ד) 'מכל האוכל אשר
30 יאכל וגו' וכל משקה אשר ישתה וגו', ולמדנו מזה שרק אוכלין
31 [ומשקין] מיטמאין באויר כלי חרס, ואין בליים מיטמאין באויר כלי
32 חרס. ומבחייתא זו מוכח שאין רואים את כל התנור כאילו הוא מלא
33 טומאה, שאם אומרים כן, יהיה הדין שגם כלי יטמא מאויר כלי חרס
34 שהרי כאילו נגע בשרץ. ועתידים ישראל לשכוח ברייתא זו שממנה
35 מוכח שאין רואים את כל התנור כאילו הוא מלא טומאה, ויראה
36 להם כסברת רב אדא בקושייתו שהפת צריכה להיות ראשונה
37 לטומאה, ולא ידעו תשובה לזה.
38 התבאר לעיל בדברי רב ובברייתא שעתידיה תורה להשתכח
39 מישראל. הגמרא מביאה דעה החולקת על כך: תניא, רבי שמעון בן
40 יוחי אומר, חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר (דברים לא
41 כ"א) 'כי לא תשכח מפי דעו', אלא מה - איזה פירוש אני מקיים
42 בפסוק 'שונטמו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, שלא ימצאו

1 מנצרי דקל. הגמרא מגבילה את ההיתר: **אמר רב חייא בר אשי**
2 **אמר רב, ובלבד שלא יגביה את הסל מן הקעיתו של בלי התחתון**
3 **(ושהין ניצק לתוכו) טפה, שאם יש חלל טפח בין שולי הכפיפה**
4 **לקרקעית הכלי, הרי זה אהל עראי שאסור לעשותו בשבת.**
5 הגמרא מביאה דין בענין כיסוי חבית: **אמר רב, האי פרוקא – בגד**
6 **זה ששוחטים אותו על גבי גיגית יין כדי לכסותה, כך הוא דינו,**
7 **אפליגה דכוכא – על חצי פי הגיגית, שרי – מותר לשטוחו, משום**
8 **שאין זה חשוב אהל, אך אפליגה פוכא – על כל הגיגית, אסור**
9 **לשטוחו, משום שעושה אהל בכך.**
10 דין נוסף בענין סינון יין בשבת: **אמר רב פפא, לא יתדק איניש**
11 **צינייתא פפומיה דכונני דחביתא – לא יתדק אדם בחזקה קשים**
12 **וקסמים בפי כלי חרס קטן שמוציאים בו יין מזהחבית, כדי לסנן את היין**

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

1 יותר ממך, מה בין לי ולך? – במה אני גדול ממך, **מתניתין יתירא**
2 **היא – משנתנו כדעת יחיד היא שנויה, דתנא בברייתא, אין שורין**
3 **את החלתית לא בחמין ולא בצונן, רבי יוסי אומר, בחמין אסור**
4 **בצונן מותר, ומשנתנו כדעת רבי יוסי המתיר בצונן, אך ההלכה היא**
5 **כחכמים האוסרים אף בצונן.**
6 הגמרא מבארת לאיזה צורך שורין את החילתית במים. מבררת
7 הגמרא: **למאי עבדי ליה – לצורך מה שורין את החילתית במים.**
8 משיבה הגמרא: **ליוקרא דליבא – לכובר הלב.**
9 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **רב אחא בר יוסף חש ביוקרא**
10 **דליבא – הרגיש כובד הלב, אתא לקמיה ר' – ובא לפני דמר עוקבא,**
11 **אמר ליה מר עוקבא לרב אחא בר יוסף, זיל שתי תלתא תיקלי**
12 **חילתתא – לך ושתה משקל שלשה זהובים של חילתית שרויה במים,**
13 **בתלתא יומי – במשך שלשה ימים. אזל אישתי חמשא בשבת**
14 **ומעלי שבת – הלך ושתה ביום חמישי בשבת ובערב שבת, לצפרא**
15 **אזל שאל בי מדרשא – בבוקר של יום השבת הלך ושאל בבית**
16 **המדרש מה יעשה בשבת, אמרו ליה – אמרו לו בבית המדרש, תנא**
17 **דבי רב אדא – שנו בבית מדרשו של רב אדא, ואמרי ליה תנא דבי**
18 **מר בר רב אדא – ויש אומרים ששנו כן בבית מדרשו של מר בנו של**
19 **רב אדא, שותה אדם קב או קפיים של חילתית שרויה במים, ואינו**
20 **חושש. ולפי ברייתא זו מותר לך לשתות חילתית בשבת. אמר להו**
21 **רב אחא בר יוסף, לשתות לא קמיבעיא לי – לא הסתפקתי אם מותר**
22 **לשתות חילתית בשבת, וזהו פשוט לי הדבר להיתר, שהרי גם**
23 **הבראים שותים אותו, ומשקה שהבראים שותים אותו מותר**
24 **לשתותו אף לרפואה, בי קא מיבעיא לי לשרות מאי – אלא**
25 **הסתפקתי בדין ששנינו במשנתנו שאין שורין חילתית בשבת, האם**
26 **לצורך רפואה מותר. אמר להו רב חייא בר אבין, גדידי הוה**
27 **עוקבא – בי היה מעשה כזה, ואתאי שאילתיה – ובאתי ושאלתי לרב**
28 **אדא בר אהבה אם מותר לי לשרות חילתית בשבת, ולא הוה בידיה**
29 **– ולא היה בידי להשיב לי, אתאי שאילתיה – ובאתי ושאלתי לרב**
30 **הונא, ואמר לי רב הונא, הבי קאמר – כך אמר רב, שורה בצונן**
31 **ומניח בחמין כדי לחממו.**
32 שואלת הגמרא: **כמאן דשרי – האם רב שהתיר לשרות בצונן הוא**
33 **משום שהוא סובר כרבי יוסי בברייתא לעיל שהתיר לשרות חילתית**
34 **בצונן, אבל לחכמים אסור לשרות בצונן. משיבה הגמרא: אפילו**
35 **למאן דאמר – רב התיר לשרות חילתית בצונן אפילו לדעת חכמים**
36 **האוסרים לעשות כן, הני מילי – דברים אלו שאסרו חכמים לשרות**
37 **בצונן אינם אלא היבא דלא אישתי בלל – במקום שעדיין לא שטה**
38 **מהם כלל, אבל הקא – כאן במקרה שבא לפנינו, בין דאישתי**
39 **חמשא ומעלי שבתא – כיון שכבר שטה ביום חמישי ובערב שבת,**
40 **אי לא שתי בשבת מיסתבן – אם לא ישתה גם בשבת יבא לידי**
41 **סכנה, שהרי צריך לשתותו שלשה ימים רצופים, הלכך מותר לו אף**

13 שעובר דרכו, משום דמיתווי במשמרת – מפני שנראה כמשמרת.
14 עוד בענין בורר: **דבי – אנשי ביתו של רב פפא, שאפו שיקרא ממנא**
15 **למנא – היו שופכים שבר מכלי לחבירו בנחת, כדי שהפטולת תשאר**
16 **בשולי הכלי ולא תשפך יחד עם היין. אמר ליה רב אחא מדיפתי**
17 **לרבינא, האיכא ניצוצות – הרי יש טיפות קטנות המטפטפות מבין**
18 **הפטולת כשהקילו פוסק, והן מוכיחות שכוונתו לברור את השכר**
19 **מהפטולת שבשולי הכלי. תירץ לו רבינא, ניצוצות לבי רב פפא לא**
20 **השיבי – טיפות אלו לא היו חשובות בבית רב פפא ולא הקפידו**
21 **עליהן כל כך, וכשהפסיק השכר לקלח והגיעו לטיפות הסמוכות**
22 **לפטולת, היו משליכים אותן לחוץ עם הפטולת.**
23 שנינו במשנה: **ונותנין ביצה במסננת של חרדל. הגמרא מביאה**
24 **ברייתא המבארת למה אין בזה משום בורר: תני יעקב קרחה,**

1 לשרות את החילתית בצונן.
2 מאחר והובא מעשה מרב אחא בר יוסף הנוגע לסוגייתנו, מביאה
3 הגמרא מעשה נוסף שאירע עמו בשבת: **מיסתמיך ואזיל רב אחא**
4 **בר יוסף אכתפיה – פעם אחת היה רב אחא בר יוסף נסמך בהליכתו**
5 **על כתפיו דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה – בן אחותו, אמר ליה רב**
6 **אחא בר יוסף לרב נחמן בר יצחק, בי קמינן לבי רב ספרא עיילינא**
7 **– כשנגיע לביתו של רב ספרא הכניסני לשם. בי קמו עייליה –**
8 **כשהגיעו לביתו של רב ספרא הכניסו רב נחמן בר יצחק. בעא מיניה**
9 **שאל רב אחא בר יוסף מרב ספרא, מהו לבסבובי ביהתייתא**
10 **בשבתא – האם מותר לשפשף בשבת בגד פשתן שנתכבס, שלאחר**
11 **הכביס נעשה הבגד קשה ועל ידי השפשוף נעשה רך, ושפשוף זה**
12 **מועיל גם להלבין את הבגד. וצדדי הספק הם, האם לרבוכי**
13 **ביתיתא קא מיכין – כוונתו בשיפשוף לרכך את הבגד, ונפשי דמי**
14 **– ומותר לעשות כן בשבת, או דילמא לאולודי חיוורא קמיכין –**
15 **שמא כוונתו להוליד בו לובן – נקיון, ואסיר – ואסור לעשות כן**
16 **בשבת. אמר ליה רב ספרא לרב אחא בר יוסף, לרבוכי קא מיכין**
17 **ונפשי דמי – כוונתו לרכך את הבגד ומותר לעשות כן.**
18 **בי נפק אתא – כשיצא ובא רב אחא בר יוסף מביתו של רב ספרא,**
19 **אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב אחא בר יוסף, מאי בעא מר מיניה**
20 **מה שאל מר ממנו – מרב ספרא אמר ליה רב אחא בר יוסף, בעי**
21 **מיניה מהו לבסבובי ביהתייתא בשבתא – שאלתי אותו האם מותר**
22 **לשפשף בשבת בגד פשתן שנתכבס, ואמר לי שפשי דמי – מותר.**
23 **הקשה רב נחמן בר יצחק לרב אחא בר יוסף, מדוע הסתפק רק לענין**
24 **בגד פשתן, ותבעי ליה למר סודרא – ויסתפק מר האם מותר לשפשף**
25 **סודר בשבת. השיב רב אחא בר יוסף, סודרא לא קא מיבעיא לי –**
26 **בסודר לא הסתפקתי, דבעי – שכבר שאלתי כן מרב הונא ופשיט לי**
27 **– ופשט לי את שאלתי.**
28 **שאל רב נחמן בר יצחק, ותיפשיט ליה למר מסודרא – ותפשט**
29 **את שאלתך לענין בגד פשתן מתשובתו של רב הונא לענין סודר.**
30 **אמר ליה רב אחא בר יוסף, אינו דומה כתונת שנתכבסה לסודר**
31 **שנתכבס, התיס – שם בסודר שנתכבס, מיתו בי אולודי חיוורא –**
32 **נראה כמוליד לובן, ואילו הקא – כאן בכתונת של פשתן**
33 **שנתכבסה, לא מיתו באולודי חיוורא – אינו נראה כמוליד לובן,**
34 **שאדם מקפיד על ליבון של הסודר יותר ממה שמקפיד על ליבון**
35 **הכתונת, הלכך אף שלגבי סודר פשט לי רב הונא שאסור, עדיין**
36 **הסתפקתי מה הדין בכתונת, ופשט לי רב ספרא שאכן דין הכתונת**
37 **שונה מדין הסודר ומותר, כיון שעיקר שפשוף הכתונת הוא כדי**
38 **לרכך את הבגד.**
39 הגמרא דנה עוד בענין כתונת של פשתן שנתכבסה: **אמר רב הונא,**
40 **האי ביהתייתא – כתונת של פשתן שנתכבסה, ושטחיה על הקנה**
41 **מערב שבת ליבשה, ורוצה ליטלה בשבת,**

מַעוֹת (שהן מוקצה) שמונחות על גבי הַכֶּרֶךְ, אסור לטלטלן עם הכר, אלא מִנְעֵר אֶת הַכֶּרֶךְ וְהָן (ו-המעות) נִפְלֹת מעליה, ועל כך אָמַר רַבֵּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ – לא נשנה דין זה, שאסור לטלטל את הכר כשהמעות עליה, אֲלָא לְצוּרֶה גּוֹפּוֹ – באופן שהוא צריך להשתמש בגוף הכר, אֲבָל לְצוּרֶה מְקוּמוֹ – באופן שהוא צריך לטלטלו משם כדי לפנות את מקומו, מִטְּלָלּוּ וְ-לכר) למקום אחר וְעוֹדֵן – בעוד המעות מונחות עָלָיו, ואינו צריך לנערם תחילה. וּמִדְּסִיפָא – ומכיון שהתבאר שבסיפא מדובר שמטלטל את הכר לְצוּרֶה גּוֹפּוֹ, רִישָׁא (וכלומר, משנתנו) נָמִי וְ-גם כן) מדובר שמטלטל את התרומה הטהורה לְצוּרֶה גּוֹפּוֹ – גוף התרומה הטהורה, שיש לפרש את הרישא והסיפא באופן דומה. ולכן הוצרך רב חסדא לומר שהטמאה למעלה, שאם הטהורה למעלה אסור לטלטל את הטמאה עמה, אלא נוטל את הטהורה לבדה ומניח שם את הטמאה. שנינו במשנה (לעיל קמא): רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אֵף מְעַלִּין וכו' את המדומע כאשר התערבה סאה תרומה במאה סאין של חולין. הגמרא מבררת מדוע אין בזה משום איסור מתקן. מקשה הגמרא: וְאִמָּא – ומדוע מותר להעלות כשיעור התרומה המעורבת, הֲאֵא קָא מְתַקֵּן – הלא בכך הוא מתקן את שאר הפירות ומתירם לאכילת זר, ויש לגזור שמא יבוא לעשות תיקון על ידי מלאכה. מתרצת הגמרא: רַבִּי יְהוּדָה שהתיר להעלות, בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לֵיהּ וְ-הוא סובר, דְּאָמַר, תְּרוּמָה שהתערבה בחולין, בְּעֵינָא מְחַתָּא – נחשבת כמונחת בפני עצמה ואינה מעורבת בחולין. והיכן מצאנו שכך סובר רבי אליעזר, דְּתַנּוּ – ששנינו במשנה (תרומות פ"ה מ"ז), סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לַפְּחוֹת מִמָּאָה סאין חולין והתערבה בהם, וְנִדְמָעִי – ונעשית התערובת 'מדומע', ולאחר מכן חזר ונִפְלַח מִן הַמְדוּמָע – מתערובת זו לְמָקוֹם אַחֵר – לחולין אחרים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, הנופל מהתערובת הראשונה מְדַמָּעַת – אוסר את התערובת השניה, כִּאִילוּ היא תְּרוּמַת וְדָאִי, ואם אין בתערובת השניה מאה חולין כנגד כולה, כל התערובת אסורה. וְחֻכְמִים אֲמִירִים, אֵין הנופל מִהֶמְדוּמָע וְ-התערובת הראשונה) מְדַמָּע – אוסר חולין אחרים כאילו כולו תרומה, אֲלָא רק לְפִי חֻשְׁבוֹן התרומה שבמדומע, וכגון, אם בתערובת הראשונה התערבה סאה תרומה בשישים סאין חולין, ושוב התערבה סאה מתערובת זו בחולין אחרים, אין אומרים שסאה זו נחשבת כתרומת ודאי לאסור בתערובת השניה עד שיהיה בה מאה סאין חולין, אלא רק אחד משישים ממנה נחשב תרומה, ואם יש בחולין שבתערובת השניה מאה כנגד האחד משישים, מעלה מהתערובת כשיעור זה והשאר מותר, ככל תרומה שהתערבה במאה חולין. וטעם מחלוקתם, שרבי אליעזר סובר שבכל מדומע נחשבת התרומה כמונחת בפני עצמה ואינה מעורבת בחולין, וכאשר נפל מהתערובת למקום אחר אנו חוששים שהתרומה המונחת היא שנפלה, ולכן היא מדמעת בתערובת השניה כתרומת ודאי. וחכמים סוברים, שהתרומה נחשבת כמעורבת בכל ואינה מונחת בפני עצמה, והנופל מהתערובת למקום אחר יש בו תרומה רק לפי חשבון התרומה שבתערובת הראשונה. ובמשנתנו סובר רבי יהודה כרבי אליעזר, שהתרומה המעורבת מונחת לבדה, וכשיש בחולין מאה כנגדה ומעלה כשיעור התרומה, נחשב שנוטל את התרומה המונחת והשאר חולין כבתחילה ואינו מתקן, ולכן מותר להעלות בשבת. דוחה הגמרא: אין תליות את דברי רבי יהודה בשיטת רבי אליעזר, משום דְּאִמְרִי דְּשִׁמְעֵת לֵיהּ – אימתי שמעת שלרבי אליעזר נחשבת התרומה כמונחת בפני עצמה, דווקא לְעֵנִין חוּמְרָא, לאסור את

התערובת השניה, אבל לְעֵנִין קוּלָּא, שאינו נחשב מתקן, מִי שִׁמְעֵת לֵיהּ – האם שמעת שיאמר כך. הגמרא תולה את דברי רבי יהודה בשיטת רבי שמעון. אומרת הגמרא: אֲלָא, הוּא – רבי יהודה שהתיר להעלות בשבת שיעור תרומה מהתערובת, דְּאָמַר – אמר את דבריו בְּשִׁיטַת רַבִּי שִׁמְעוֹן הסובר שאף לקולא אנו דנים את התרומה המעורבת כמונחת בפני עצמה, ולכן בהעלאתו אינו מתקן את השאר. והיכן מצאנו שכך היא שיטת רבי שמעון, בְּדִתָּנּוּ – כמו ששנינו במשנה (תרומות פ"ה מ"ח), סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ מִאָּה סאין חולין והתערבה בהם, שהדין הוא שנוטל סאה אחת מהתערובת והשאר מותר לזר, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַגְבִּיהּ את אותה סאה עַד שֶׁנִּפְלָה לתערובת זו עוד סאה אַחֶרֶת של תרומה, הָרִי תַּעֲרֹבֵת זוּ אֲסוּרָה לזר, אף אם יעלה ממנה כשיעור התרומה שנפלה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְתִיר תַּעֲרֹבֵת זוּ בהעלאת שיעור התרומה. וטעם מחלוקתם, שתנא קמא סובר שהתרומה המעורבת אינה כמונחת בפני עצמה אלא מעורבת בכל, וכשנפלה סאה נוספת הן מצטרפות יחד, ואין בחולין מאה כנגד כל התרומה, שהרי יש שתי סאין תרומה ומאה סאין חולין, ולכן התערובת אסורה. ורבי שמעון סובר, שהתרומה הנופלת היא כמונחת בפני עצמה, והחולין עומדים בפני עצמם, והסאה השניה נפלה למאה חולין ובטלה בהם, ואינה מצטרפת עם הראשונה, ולכן התערובת מותרת לזר לאחר שיעלה ממנה כשיעור התרומה. אם כן, סובר רבי שמעון שאף לקולא נחשבת התרומה כמונחת בפני עצמה, וכשיטתו אמר רבי יהודה את דבריו במשנתנו. דוחה הגמרא: וּמָאָה – ומנין שזהו טעמו של רבי שמעון, דִּילָמָּא – שמא אינו כן, אלא הָתֵם – שם במשנה בְּהָא קְמִיפְלִיגִי – בטעם זה נחלקו תנא קמא ורבי שמעון, דְּתַנּוּ קָמָא שאסר סָבֵר, אֵף עַל גַּב דְּנִפְלּוּ שתי הסאין בְּזֶה אַחֵר זֶה, בְּמָאָה דְּנִפְלַ בְּבֵת אַחַת דְּמִי – נחשב כמו שנפלו בבת אחת, וְהָא – וסאה זו הראשונה לְחֻמְשִׁין – לחמישים סאין של חולין נִפְלָה, וְהָא – וסאה זו השניה לְחֻמְשִׁין – לחמישים סאין של חולין הנוספים נִפְלָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן שהתיר סָבֵר, מכיון שלא נפלו ביחד, קְמִיפְלִיגִי – סאה ראשונה בְּמִטְלָה בְּמָאָה – בטילה במאה סאין של חולין, וְהָא – וסאה זו השניה הַיִּמְכִּיל בְּמָאָה וְחַד – תתבטל במאה ואחד סאין של חולין, שאף הסאה הראשונה נעשית חולין ומצטרפת לבטל את התרומה הנופלת לתוכם, ולכן התערובת מותרת לזר. ומכל מקום, אף לרבי שמעון, אינה מותרת עד שיעלה ממנה כשיעור התרומה שנפלה, והמעלה בשבת נחשב מתקן, ואם כן, אין לומר שרבי יהודה אמר את דבריו בשיטת רבי שמעון. מבארת הגמרא בדרך אחרת את שיטת רבי יהודה. אומרת הגמרא: אֲלָא, הוּא – רבי יהודה שהתיר להעלות בשבת, דְּאָמַר – אמר את דבריו בְּשִׁיטַת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, דְּתַנּוּ בְּבִרְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר, תרומה שהתערבה במאה של חולין, שהתערובת אסורה לזר עד שיעלה ממנה כשיעור התרומה, נִזְתֵּן את עֵינָיו בְּצַד זֶה של התערובת ומייחד בדעתו לתרומה מהפירות המונחים שם, ולאחר מכן אוֹבֵל מִצַּד אַחֵר של התערובת, אף שעדיין לא העלה. ולפיכך המעלה בשבת אינו מתקן את השאר, שהרי מותר לאכול אף קודם שמעלה על ידי נתינת עיניים, ומותר להעלות בשבת. הגמרא מקשה על מה שהעמדנו שרבי יהודה אמר את דבריו כרבי שמעון בן אלעזר, שמצאנו שרבי שמעון בן אלעזר עצמו חולק עליו בענין זה. מקשה הגמרא: וְיָמִי סָבֵר לֵיהּ בְּוֹתִיָּה – וכי רבי יהודה סובר כרבי שמעון בן אלעזר בענין זה, שהתיר להעלות בשבת,

נמרא

מיושבים דברי רבי יהודה בברייתא שמותר לשמוט את המנעל רק באופן שהוא רפוי על האימוס, אלא לרבא דאמר שבלי שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו מותר לטלטלו, מאי אריא – מדוע נקט רבי יהודה שדווקא מנעל רפוי מותר להסירו מעל האימוס, הרי אפילו אם המנעל לא רפוי נמי – גם מותר, שהרי אין איסור לטלטל את האימוס בצריך למקומו שהוא המנעל הנתון עליו. מתרצת הגמרא: לדברי רבא, תריא – הברייתא שהביאה את דבריו דרבי יהודה שהתיר להסיר מעל האימוס רק מנעל רפוי, אינה משום שאסור לטלטל את האימוס לצורך מקומו, אלא משום שיטתו דרבי אליעזר הוא, שאמר במשנה שהובאה לעיל שמנעל שעל גבי האימוס אינו מקבל טומאה, כיון שאינו נחשב כלי, משום שעדיין לא נגמרה מלאכתו כל זמן שלא הוציאו מעל האימוס, ומסתעם זה סבר שגם לענין שבת אינו נחשב כלי, ולכן מוקצה הוא ואסור לטלטלו, ולשיטתו השמיענו רבי יהודה, שדווקא כשאין המנעל רפוי על האימוס נחשב מחוסר הוצאה ממנו, אך אם הוא רפוי אינו נחשב מחוסר הוצאה ומותר לטלטלו, דתניא – שהרי כך שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר, מנעל שעל גבי האימוס, אם היה רפוי מותר להסירו.

הדרן עלך תולין

פרק אחד ועשרים – נוטל אדם את בנו

הפרק שלפנינו עוסק באיסור 'מוקצה', שאסרו חכמים לטלטל בשבת דבר המוקצה מדעתו של אדם. ויבואר בו, האם מותר לטלטלו אגב דבר שאינו מוקצה. עוד יבואר בפרק זה, דבר הראוי למאכל בהמה, האם הוא נחשב מוקצה.

משנה

משנתנו עוסקת באדם הנוטל דבר שאינו מוקצה, ועמו מטלטל את המוקצה: נוטל [נושא] אדם את בנו, והאבן אחוזה בידו של בנו, ואין אומרים שהאב מטלטל את האבן שהיא מוקצה. וכן נוטל אדם בידו בלילה [סל], והאבן מונחת בתוכה [בתוך הסל], ואין אומרים שהוא מטלטל את האבן שהיא מוקצה. וכן מטלטלין [ומותר לטלטל] תרומה טמאה שהיא מוקצה מפני שהיא אסורה באכילה, יחד עם התרומה תהורה שאינה מוקצה, וכן מותר לטלטלה יחד עם פירות החולין.

תרומה שהתערבה בחולין אינה בטילה ברוב, וכל התערובת אסורה לזר כתרומה. אך אם יש בחולין מאה כנגד התרומה, כגון שהתערבה סאה תרומה במאה סאין חולין, נוטל סאה אחת מהתערובת (כשיעור התרומה שהתערבה) ונותנה לכהן כתרומה, והשאר מותר לזר ככל חולין. משנתנו דנה האם מותר לעשות כן בשבת: רבי יהודה אומר, אף מעלין – מותר להעלות בשבת את הקדומע – תרומה שהתערבה בחולין, שנוטל כשיעור התרומה שהתערבה ומתיר את שאר התערובת לזר, כאשר היא מעורבת פאחד ומאה [שהחולין שבתערובת הם מאה כנגד התרומה], ואין אומרים שאסור לעשות כן מפני שהוא מתקן את השאר.

הגמרא עוסקת במוציא תינוק לרשות הרבים וכיס תלוי לו בצוארו, האם חייב חטאת משום מלאכת הוצאה: אמר רבא, הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים תינוק חי, וכים [וארנק] תלוי לתינוק בצוארו לשחק בו, תיב חטאת משום הוצאת הכיס. אבל אם הוציא תינוק מת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכים [וארנק] תלוי לו [לתינוק המת] בצוארו, פטור מחטאת על הוצאה זו. הגמרא דנה בדברי רבא. מביאה הגמרא מדבריו: הוציא תינוק חי, וכים תלוי לו [לתינוק] בצוארו לשחק בו, תיב חטאת משום הוצאת הכיס. מקשה הגמרא: מדוע חייב רק משום הוצאת הכיס, וליחייב נמי [ויתחייב גם] משום הוצאת התינוק. מתרצת הגמרא: רבא שאמר כן, בדת רבי נתן סבירא ליה – הוא סובר, דאמר (לעיל צד), המוציא את התינוק מרשות היחיד לרשות הרבים פטור, מפני שהוא נושא ומיקל את עצמו, ולכן אינו חייב משום הוצאת התינוק החי. מקשה הגמרא: הואיל והוא פטור על הוצאת התינוק הנושא את עצמו, וליבטל [ויתבטל] הכיס לנבי התינוק, שהוא טפל אליו, ופטור אף על הוצאתו. מוכיחה הגמרא שיש לומר כן: מי לא תני – וכי לא שנינו (לעיל צד), המוציא את האדם החי כשהוא פטור, הואיל והוא פטור על הוצאת האדם הנושא את עצמו, פטור אף על הוצאת הפטור, מפני שהפטור טפילה לו [לאדם שעליה]. מתרצת הגמרא: אין להוכיח ממוציא את החי במיטה למוציא תינוק וכיס בצוארו, מפני שפטור לנבי אדם חי שעליה, מפטיל ליה – אנשים מבטלים אותה אליו, כיון שהוא צריך להשתמש בה, ולכן היא טפילה לו ופטור על הוצאתה, ואילו כים לנבי התינוק הנושא אותו לא מפטיל ליה – אין אנשים מבטלים אותו אליו, מפני שאינו צריך להשתמש בו אלא רק למשחק, ולכן המוציא חייב. הגמרא דנה בהמשך דברי רבא: עוד אמר רבא, הוציא תינוק מת, וכים תלוי לו [לתינוק המת] בצוארו, פטור מחטאת. מקשה הגמרא: מדוע פטור, וליחייב – ויתחייב משום הוצאת התינוק המת. מתרצת הגמרא: רבא שאמר כן, דרבי שמעון סבירא ליה – הוא סובר, דאמר (לעיל צד), כל מלאכה שהעושה אותה אינו צריך לגופה של המלאכה, הוא פטור עליה. ואף המוציא תינוק מת, אינו צריך את גוף ההוצאה, שהרי אינו צריך שיהיה בחוץ, אלא בא לסלקו מעליו. הגמרא שבה לתחילת דברי רבא, שהמוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום הוצאת הכיס, ומקשה עליו ממשנתנו: תני – שנינו במשנתנו, נוטל אדם את בנו בחצר, והאבן אחוזה בידו של בנו, ואינו נחשב כמטלטל את האבן שהיא מוקצה. ומכך יש ללמוד, שאף המוציא תינוק וכיס בצוארו אינו נחשב כמוציא את הכיס, וקשה על רבא שאמר שחייב על הוצאת הכיס. מתרצת הגמרא: אמר רבי [אמר] בבית מדרשו של רבי ינאי, אכן הנוטל תינוק בידו נחשב שמטלטל את מה שביד התינוק, וגם לענין מוקצה אסור ליטלו כשאבן בידו, ומשנתנו שהתירה דיברה בתינוק שיש לו געגועין על אביו – עיצבון כשאינו עם אביו, שאם לא יטלנו בידו יחלה, וכיון שאינו אוזח את המוקצה בידי ממש לא גזרו בו במקום סכנה. הגמרא דנה במה שהעמידו את משנתנו בתינוק שיש לו געגועים. מקשה הגמרא: אי תיב – אם כן משנתנו דיברה בתינוק שיש לו געגועים על אביו, ולכן התירו ליטלו כשאבן בידו אף שאביו נחשב כמטלטל אותה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג ומפל מקום לא אסרו אלא לאדם אחד בלבד אבל שנים קורין ביחד^ז שאם יבא האחד להטות ויפירו חברו
- 2 והוא שקורין בענין אחד שאז משגיח האחד במה שחברו עושה אבל אם זה קורא בענין זה וזה קורא בענין
- 3 זה אף על פי ששני הענינים הם בדרך אחד הרי כל אחד ואחד מרוד בענינו ואין משגיח במעשה חברו ולפיכך
- 4 אסורים לקרות.
- 5 ואפלו בשקורין ענין אחד אלא שזה קורא בספר אחד וזה קורא בספר אחר הרי כל אחד מרוד בספרו ואינו
- 6 משגיח במעשה חברו ולכך אסורים לקרות ולכן אסור לומר פיוטים בבית הפנסת בלילי יום טוב שחל להיות
- 7 בשבת^ח לפי שכל אחד קורא בספרו ויש אומרים שאין חלוק בין ספר אחד לספרים הרבה כל שקורין בענין אחד
- 8 מתיר והמנהג כסבא הראשונה:

חלק ב סימן ערה דברים האסורים לעשות בשבת לאור הנר סעיף ג

הלכתא רבתא

- ז קורין ביחד - אפילו קורין בדברי הרשות¹⁰.
- ח שחל להיות בשבת - אבל שאר התפילה יכולים לומר לאור הנר¹¹.

ציונים והוספות

- 10 להלן סעיף ד משמע שגם בדברי הרשות (לפלות הבגד) ואפילו כשאחר משמרו, ובדוחק (שלא להלכה) ניתן לדייק גם אם שניהם עושים באותו מקום - מותר, כיון שהם משגיחים בסעיף ד לחלק בין דבר מצוה לדבר הרשות.
- 11 מפני ששגורה בפייהם, כדלהלן סעיף י. ולהעיר שלנוסח סידור רבינו אין אומרים כלל פיוטים בליל יו"ט מלבד בליל יו"כ שנתבאר להלן סעיף ט.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- ג וטוב לבשל בשר או דבר אחר במוצאי שבת לכבוד סעודה זו ובזמננו שמאחרין כל כך סעודה ג' שאין יכולים לאכול במוצאי שבת יכולים לקיים סעודה זו בפירות (ואין צריך להקדים סעודה ג' בשביל שיאכלו סעודה זו כראוי שסעודה זו אינה חובה כל כך אלא מצוה מן המובחר בלבד):
- ד יש מהמדקדקים שהיה לו טלית (מיוחד) של מצוה מיוחדת לשבת ובכל מוצאי שבת היה קופלה כדי להתעסק במצוה מיד:
- השלמה לתחלת הסימן:

חלק ב סימן ש שיסדר שלחנו במוצאי שבת ובו ד' סעיפים

- א אם תשיב משבת רגלך וכו' וכבודו מעשות דרכיך וגו' שלא
- 2 יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול לפיכך אסור לרוץ בשבת
- 3 או לקפץ דהיינו לעקור שתי רגליו בבת אחת או לדלג דהיינו
- 4 לעקור רגלו השניה קודם שנייה הראשונה או לפסוע פסיעה גסה
- 5 דהיינו כל שיש בה יותר מאמה מראש גודל רגל זו עד ראש
- 6 גודל רגל השניה אם אפשר לו בפחות דהיינו שאין שם רפש
- 7 וטיט או אמת המים כמו שיתבאר ואף בחול אין לפסוע פסיעה

- 8 גסה מפני שנוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם:
- ב במה דברים אמורים בהולך לדבר הרשות אבל אם (חסר):
- 10 עד כאן מצאנו:

חלק ב' סימן שא האין יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו סעיפים א"ב

- א אף על פי שנאמר בתורה סתם לא תעשה כל מלאכה ולא
- 12 נתפרש בה איזה עשייה נקראת מלאכה ואיזה עשייה אינה
- 13 נקראת מלאכה ומצד הסבא שההוצאה וההכנסה מרשות
- 14 לרשות אינה נקראת בשם מלאכה כלל אעפ"כ ממה שסמכה
- 15 תורה פרשת שבת למלאכת המשכן ללמוד שאין מלאכת המשכן
- 16 דוחה את השבת מכאן אנו לומדים שכל מלאכה שהיתה חשובה
- 17 במשכן נקראת מלאכה לענין שבת וההוצאה היתה ג"כ מלאכה
- 18 חשובה במשכן שנאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה
- 19 לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא הא למדת שההבאה שהיו
- 20 מביאים מביתם שהוא רשות היחיד אל משה העומד במחנה לויה
- 21 שהיא רשות הרבים נקראת הבאה זו מלאכה.
- 22 ומניין כל המלאכות שהיו במשכן הן ל"ט והן נקראות אבות

מלאכות שיש עור תולדות שלמדו מפי השמועה שלא אותן
המלאכות בלבד שהיו במשכן נקראו מלאכות אלא כל מלאכה
הדומה למלאכה שהיתה במשכן היא נקראת ג"כ בשם מלאכה
כמותה והרי היא בכלל לא תעשה כל מלאכה כגון הכנסה
מרשות הרבים לרשות היחיד היא תולדת ההוצאה מרשות
היחיד לרשות הרבים (שהיא דומה לה ממש[1]).

ואפילו כל מלאכה הדומה במקצת למלאכה שהיתה במשכן הרי
היא תולדתה אע"פ שאינה דומה לה ממש כגון הטוחן הוא אב
מלאכה שהיתה במשכן בשחיקת סממני הצבע והמחתך הירק
דק דק הוא תולדת הטוחן שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו
לגופים דקים הרבה וכל העושה דבר הדומה לזה היא תולדת
הטוחן אע"פ שאינה דומה לו לגמרי שהטוחן משנה את גוף
הראשון לגמרי מה שאין כן המחכת אף על פי כן הואיל ודומה
לו בהעשיתה גופים רבים מגוף אחד הרי זו תולדתו וכן יש
בשאר כל המלאכות (ומתוך הצעה זו יתבאר לך טעם כל
הדברים שאמרו עליהם שהם אסורים בשבת מן התורה כמו
שיתבאר כל אחד ואחד במקומו):

ב כל המלאכות כולן אינן אסורין בשבת מן התורה אלא
לעשותן בשבת כדרךן שעושה אותן בחול אבל אם עושה
אותן בשינוי מדרך החול שאין דרך בחול לעולם לעשותן כן
מלאכה זו פטור מן התורה אבל אסור לעשותן כן מדברי סופרים
שנא יבא לעשותה כדרכה בחול כיצד כגון שהוציא חפץ לאחר
ידו או ברגליו או בפיו או בין אצילי ידיו או במנעלו וכל כיוצא
בזה שאינן דרך להוציא כן בחול הרי זה פטור אבל אסור
ואוכלין שהוציאן בפיו חייב שזה ג"כ דרך הוצאתן בחול.

וכל דבר אינו חייב עליו אלא אם כן הוציאו דרך משוי אבל אם
הוציאן דרך מלבוש שלבשו והוציאו או אפילו לא לבשו אלא
תלאו במלבושיו לתכשיט או שתלאו באחד מאיבריו לתכשיט
אע"פ שדרך להוציאו כן בחול פטור מן התורה ויש מהם דברים
שמותרים אפילו מדברי סופרים ויש מהם דברים שאסורים
מדברי סופרים לאשה ולא לאיש והם כל תכשיט שאפשר לה
לשלפה ממנה להראות נזיה לחברתה כדרך הנשים ויש דברים
שאסורים אף לאיש והם כל תכשיט שהוא רפוי עליו שאפשר
לו בקל ליפול מעליו מאליו וכמו שיתבאר:

ג וכל דבר שאוחזו בידו והוציאו חייב עליו בכל ענין אע"פ
שהוא תכשיט או מלבוש שדרך ללבושו או להתקשט בו
באחד מאיבריו מכל מקום דרך הוא ג"כ להוציאו בידו לפעמים.
ויש דברים שאפילו לא אחזו בידו אלא תלאו במלבושיו או
באחד מאיבריו חייב עליהם אם דרך להוציאן כן בחול לפעמים
כגון איש היוצא בסייף החגורה לו במתניו או בקשת או במגן
או ברומח התלויין עליו במקום שדרך לתלותן שם בחול
לפעמים הרי זה חייב כיון שהוציאן כדרך הוצאתן בחול והן
אינן לא מלבוש ולא תכשיט שאם היו תכשיט לא היו בטלין
לעתיד לבא שנאמר וכתתו חרבותם לאתים וגו'.

אבל אם יצא לבוש בשריון או בכובע של ברזל או באנפלאות
של ברזל העשויות למלחמה הואיל והן דרך מלבוש הרי זה
פטור אבל אסור מדברי סופרים משום שנראה כיוצא למלחמה
בשבת.

וכן אם יצא לבוש בתפילין פטור אבל אסור מדברי סופרים
אפילו אם הוא בענין שאין איסור בלבישתן משום כל תוסף
כגון שאינו מתכוין לשם מצות תפילין כמו שנתבאר בסי' כ"ט
ול"א מכל מקום אסור לצאת בהן מדברי סופרים גזירה שמא
יצטרך ליכנס לבית הכסא ויסירן מעליו וישכח ויביאן בידו ד'
אמות ברשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד כדי
להצניען.

וכן לא יצא אדם קטן במנעל שהוא גדול ממדת רגליו שמא
יפול מעל רגלו וישכח ויביאנו בידו אבל יוצא הוא בחלוק גדול
שאינו לחוש שמא יפול מעליו וכן לא יצא אדם במנעל אחד
ברגלו אחת ורגלו השנית בלי מנעל כי שמא ישחקו עליו על
שהולך במנעל אחד ויסירו מעל רגלו וישכח ויביאנו בידו ואם
יש לו מכה ברגלו השניה שאי אפשר לו לנעול בה מנעל מותר
לו לצאת במנעל שברגלו האחת שאין בה מכה שאין לחוש
שמא ישחקו עליו לפי שמכתו מוכחת עליו שאי אפשר לו לנעול
בה (וכל איסורים שנתבארו ושיתבארו בסי' זה אם אסורים ג"כ
בחצר ובבית יתבאר בסימן ש"ג):

חלק ב סימן שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ובאיזה מהם אסורים
טעמים א"ג

תורה אור

[ועתה חוזר לענין ראשון - הרמז בשם "מרדכי" לענין
הביטול:]

והנה מרדכי שנק' מירא דביא היינו שהוא מקור
הביטול, שהוא בחינת יסוד אבא, שחכמה היא כח
מ"ה.

ומעתה יובן הקשר בין שם מרדכי (על שם מירא
דכ"א) - לענין הביטול. דהנה ענין "מקור הביטול"
בספירות עליונות היא בחינת "יסוד אבא".

פירוש:

"אבא" היא ספירת החכמה, שענינה של ספירת
החכמה הוא - ביטול, "חכמה" אותיות "כ"ח מ"ה",
דמ"ה פירושו ביטול, כמו "ונחנו מה", וחכמה הוא
כח של ביטול.

והנה ידוע דכל אחת מעשר הספירות כלולה
מכולן, ולדוגמא בספירת החכמה - יש חכמה
שבחכמה, בינה שבחכמה וכו' עד מלכות שבחכמה,
ו"יסוד אבא" הוא "יסוד שבחכמה". וספירת ה"יסוד"
ענינה - ההתקשרות וההתחברות של המשפיע אל

1 הזולת, ולכן נקרא "יסוד", כי מידה זו היא היסוד
2 והמקור של ההשפעה לזולת.

3 ונמצא שתוכן הענין ד"יסוד אבא" הוא - מקור
4 [=יסוד] הביטול [=חכמה], היינו שממנו נשפע
5 הביטול למדרגות שלמטה ממנו.

6 ובחכמה אתברירו. ולכן נקרא איש יהודי דוקא.
7 וזהו שמרדכי הוא מקור הביטול, כי מקור נשמת
8 מרדכי הוא מספירת "יסוד אבא", ולפיכך נקרא "איש
9 יהודי" כנ"ל. וזוהי גם השייכות של ענין הביטול לשם
10 מרדכי שהוא על שם "מירא דכיא", שהוא בושם
11 לקטורת שנעשה מדם ח"י טמאה שנהפך לקדושה, כי
12 הכח "לברר" ולהפך ממירורו למתקא (מקליפה
13 לקדושה) הוא מספירת החכמה, כדאיתא בזהר
14 "בחכמה אתברירו" (פירוש, בירור הקליפות הוא על
15 ידי ספירת החכמה).

16 והנה המן הי' לעומת זה של בחינה זו דוקא, כמו
17 שאמר למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני,
18 שהיה יש ודבר בעיניו.

19 זהו גם התוכן הפנימי דשנאת המן את מרדכי, כי
20 המן הי' ה"לעומת זה" (הניגוד) דמרדכי, דמרדכי ענינו
21 ביטול כנ"ל, והמן ענינו גאוה וגסות הרוח, וכדברי
22 המן "למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני", שהי'
23 יש וחשוב מאד בעיני עצמו.

24 ונפרד מאחדותו ית' לומר אני ואפסי עוד.
25 ובמילא הי' נפרד מאחדותו יתברך, לומר "אני
26 ואפסי עוד", דאחדותו יתברך ע"פ חסידות היא,
27 ש"אין עוד מלבדו", היינו לא רק שאין אלקה מלבדו
28 אלא שאין שום מציאות בלעדו יתברך כי אין שום דבר
29 נפרד ממנו יתברך, והמן הי' ההיפך ממש, דלא זו
30 בלבד שלא הכיר באחדותו יתברך האמיתית הנ"ל דאין
31 עוד מציאות מלבדו, אלא אמר "אני ואפסי עוד".

32 כי היה מזרע עמלק וכתוב ראשית גוים עמלק, כי
33 ז' אומות הכנעני והחתי כו' שכפסוק הם ז' מדות
34 רעות תאות ורציחה כו', ועמלק הוא גסות הרוח,
35 והוא ראשית להם, כי גסות הרוח היא שרש כל
36 המדות רעות.

37 זהו גם מה שהמן הי' מזרע עמלק דוקא, דהנה
38 כתיב ראשית גוים עמלק, שעמלק הוא הראשית
39 והמקור לכל הגוים. והענין הוא, דז' האומות (שבני"י
40 נצטוו ללחום עמהם ולכבוש את ארצם) הם כנגד ז'

41 מדות רעות, דכמו שיש ז' מדות דקדושה (מחסד עד
42 מלכות), כך יש ז' מדות רעות (כמו תאוות (חסד
43 דקליפה), רציחה (גבורה דקליפה) וכו'). אמנם,
44 השורש ומקור לכל המדות רעות הוא גאוה וגסות
45 הרוח - ד"לפי שהוא יש בעיניו על כן הוא בעל תאוה
46 הכל לעצמו וכיוצא, משא"כ אם הוא [מרגיש את
47 עצמו] כ"מותר" [דבר המיותר] בעולם, למה לו
48 להתאוות".

49 וזהו ענינו של קליפת עמלק, שלכן נקרא "ראשית
50 גוים". והמן שהי' יש בעיני עצמו כנ"ל הי' מזרע
51 עמלק.

52 ולכן המן שהוא בחינת גסות רצה להשמיד ולהרוג
53 את כל היהודים שהם בבחינת בטול הפך היש
54 והגסות.

55 זהו גם הטעם שהמן גזר להשמיד ולהרוג את כל
56 היהודים, שהדיוק כאן - יהודים דוקא, דלהיות שהמן
57 ענינו ישות וגסות הרוח לכן לא הי' יכול לסבול את
58 תכונת הביטול שבבני ישראל שבשביל זה נקראים
59 "יהודים".

60 ואם היו כופרים ח"ו לא היו עושים להם כלום,
61 שהרי לא גזר רק על היהודים, אך כולם כאחד לא
62 עלה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו ומסרו נפשם על
63 אחדותו ית'. וזהו בחינת בטול הנ"ל.

64 תכונת הביטול שבבני ישראל (שבגללה נקראים
65 יהודים) נתגלתה בפועל בעת גזירת המן, במסירת
66 נפשם שלא לכפור בה' אחד, דהנה גזירת המן היתה
67 רק על היהודים, דשם יהודי פירושו מי שכופר
68 בעבודה זרה, ונמצא דכל גזירת המן היתה רק על בני"י
69 שכפרו בעבודה זרה, ואם כן, אם היו כופרים ח"ו לא
70 הי' המן עושה להם כלום, ומכל מקום לא עלתה על
71 דעתם של ישראל מחשבת חוץ ח"ו ומסרו נפשם על
72 אחדותו יתברך, והיא בחינת ביטול הנ"ל.

73 וישנו בכח בכל אחד מישראל, ואפילו קל שבקלים
74 יכול למסור נפשו בפועל ממש שלא ליפרד
75 מאחדותו ית' בשום אופן בעולם.

76 ובאמת, בחינת ביטול זה ד"יהודים" ישנה בכח
77 עכ"פ בכל אחד ואחד מישראל, גם אצל קל שבקלים,
78 וכפי שרואים שגם קל שבקלים כשבא לידי נסיון בדבר
79 אמונה בה' אחד יכול למסור נפשו בפועל ממש על
80 קידוש השם שלא לעבוד עבודה זרה ולא ליפרד
81 מאחדותו יתברך בשום אופן שבעולם.

14 שאינו נעשה נפרד מהקב"ה ע"י סתם עבירות, ועודנו
15 ביהדותו כיון שבכלל הרי הוא יהודי שומר תורה
16 ומצות, הלוכש ציצית ומניח תפילין כו'.

17 דרך כשבא לידי נסיון בדבר אמונה שאז אין מקום
18 לטעות שאם יעבור ח"ו לא יעשה נפרד מאחדותו ית'
19 אזי גדול כוחו של ביטול זה הטבוע בנפשו למסור את
20 נפשו שלא ליפרד מאחדותו, משא"כ בשאר עבירות
21 אפשר לטעות ולחשוב שגם אם עובר על עבירה ההיא
22 לא נפגמה עי"ז אמונתו בה' ונשאר נאמן לאלקיו ולא
23 נעשה נפרד מאחדותו ית'.

24 אך האמת היא שגם על ידי כל עבירה קלה נעשים
25 נפרד מהקב"ה כמו בעבודה זרה ממש.

ד"ה חייב איניש פרק ה

1 ומה שעובר שאר עבירות היינו מפני הרוח שטות
2 שמטעהו לחשוב שאינו נפרד מהקב"ה על ידי
3 עבירה ההיא, כיון שלוכש ציצית ומניח תפילין.
4 מה שביטול זה שבנפשו אינו מועיל לו שלא
5 יעבור על שאר עבירות (ועד שהוא קל שבקלים), הרי
6 זה מצד ה"רוח שטות" שבו, כמאמר רז"ל אין אדם
7 עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, דרוח שטות
8 זו מטעה אותו לחשוב שאינו נעשה נפרד מהקב"ה על
9 ידי עבירה ההיא.

10 ויתרה מזה: אף אצל שומר תורה ומצוה אין
11 "ביטול" זה הטבוע בנפשו מתגלה (בדרך ממילא)
12 אלא בשעת נסיון על קידוש השם, ולא בנסיון בשאר
13 עבירות, כי גם אצלו קיימת ה"רוח שטות" המטעתו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

21 דבר מה אין זה בא מכח ההשתלשלות דבחי' ממלא כו'
22 אלא מבחי' סובב דוקא ע"כ נמצאת החכמה מאין ליש
23 במציא' יש עכ"פ וכן בכל העלולים המסתעפים מחכמה
24 ולמטה עד התהוות דצ"ח כל מה שבא הדבר במציאות יש
25 הוא נמשך מבחי' סובב שלא בדרך השתלשלות דממלא
26 כלל אלא בדרך דילוג וע"כ שוה ומשוה ראש וסוף וכמ"ש
27 בע"ח שמקיף ד' עולמות בשוה ממש אצי' ועשי' כו'
28 רוחניות וגשמיות שוין קמיה כמ"ש כחשיכה כאורה כו'
29 כי אין הפרש לגבי בחי' הארת הסובב בין התהוות יש
30 בראשית דחכמה להתהוות יש הגשמי' דדצ"ח מן
31 הרוחניות שנק' סוף שמקיף לכולם בשוה ממש מפני
32 שההארה וההמשכה מבחי' סובב זה אינה באה בבחי'
33 התלבשות והשתלשלות כהתלבשות השכל במדות וכה"ג
34 אלא בבחי' סובב ומקיף מלמעלה בבחי' ההעלם והאין כו'
35 וזהו שכל בריאה נקראת בריאה מאין ליש ואין הכוונה על
36 בחי' ממלא אלא על בחי' סובב שנק' אין האמתי והיינו
37 יש מאין ממש שלא בדרך השתלשלות אלא בדרך דילוג
38 כמ"ש קול דודי כו' מדלג כו' והיינו מה שנתהווה כל
39 בריאה בבחי' יש ממש דוקא שזה נמשך מבחי' אין ממש
40 דבחי' סובב דוקא כנ"ל וד"ל:

1 (ד) וזהו הכלל בכל ההשתלשלות מריש כל דרגין שהוא
2 בחי' חכמה ראשית הגלוי הנ"ל עד סוף כל
3 דרגין שבסוף עולם העשיי' בהתהוות הגשמיות דדצ"ח מן
4 הרוחניות דהנה ודאי א"א לומר שהתהוות הגשמיות מן
5 הרוחניות היא באה דרך כל עו"ע שיש ערך ויחוס לעלול
6 עם העילה שהרי אין ערך כלל לגשמיות העשב לגבי
7 רוחניות דכח הצומח. וכה"ג בחלק החי בהתהוות מהות
8 חיות גופנית דגוף הבהמה גם שרשה הוא מבחי' פני
9 שור שבמרכבה היינו בחי' רוחניות האור והחיות שלה
10 אבל גוף הבהמה וגוף כל בע"ח שהוא גשם יש גמור איך
11 נתהווה מבחי' הרוחנית כו' וכן בכל עו"ע העליונים גם
12 שנתהווה העלול מן העילה היינו בחי' אור הרוחנית שלו
13 אבל בחי' גשמיות וחיצוניות שלו מה שנראה יש ודבר
14 במציא' הוא מבחי' סובב מלמעלה מכל ההשתלשלות ולא
15 מכח העילה שלו כלל עד גם בראש ומקור כל
16 ההשתלשלות שהוא בחי' החכמה שמאין תמצא כנ"ל יש
17 הפרש זה דמה שיש שרש ומקור לחכמה בבחי' אור וחיות
18 רוחני מבחי' האין כמ"ש והחכמה מאין תמצא ה"ז בא
19 בבחי' השתלשלות דבחי' ממלא רק שנק' ראשית הגלוי
20 כנ"ל באריכות אבל מה שהחכמה היא בבחי' יש במציא'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

אך לכאור' אינו מובן מהו המעלה שיהי' הנשמות דוקא
בגופים מהנשמות הגבוהות שהם יותר משלשה
אלפים שנה בג"ע כמו נשמת האבות ומשה שהם משיגים
השגות עד אין קץ וכמ"ש וקדושים בכ"י יהללך סלה בלי
הפסק כלל ילכו מחיל אל חיל וירדו בגופים דוקא ולכאור'
היא ירידה גדולה ולמה ירדו בגופים, אלא ודאי שהוא
ירידה צורך עלי'. ולהבין מהו העלי' יותר גדולה מג"ע.
והנה להבין זה י"ל ההפרש שבין משכן לבהמ"ק שהמשכן
הי' מארזים כמ"ש עצי שטים עומדים והמכסה הי'

מיריעות עזים ועורות אלים מאדמי' ועורות תחשים כו'
ובהמ"ק הי' מאבנים ועפר דוקא, שאסור לעשות בו עץ
בולט כו' ואכסדראות של עץ כמ"ש הרמב"ם פ"א מהלכות
בית הבחירה כו' וע' בס' החינוך מצוה תצ"ב, רק שהי'
כלונסאות של ארזים בתקרת האולם, וצ"ל מפני מה
במשכן הי' הארזים עיקר בבנין והעפר הי' רק בקרקע
המשכן למטה, ובמקדש נהפוך הוא שהי' האבנים והעפר
העיקר שאפי' הגג הי' מהן ולא הי' עצים רק כלונסאות
של ארז הנ"ל שהי' טפלים לעיקר הבנין.

ויגש אליו יהודה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

אך זהו בימי משה ויהושע, שמשה לא קיבלו ויהושע
שקיבלו היינו מיט"ט ביו"ד. אבל על זמא"ג כתיב
ונתתי נערים שריהם שעכשיו מקבלים נש"י ע"י שרו של
עולם כי אומות העולם מקבלים מע' שרים אבל נש"י
מקבלים ע"י שרו של עולם שהוא הכללות מהע' שרים,
וזהו נערים שני בחי' נער מיט"ט ומט"ט, והוא ע"ד
ההפרש בין אתון וברבין ובינונים וזעירין שהרי התמונה
של אות קטן הוא כמו תמונת אות גדול עם כל הקוצין
אלא ההפרש שבאות קטן הוא בצמצום גדול, כמו למשל
קטן שיש לו כל תמונת האברים כמו בגדול אלא שהוא
בקטנות, כן ההפרש בין אתון וזעירין וברבין, ושני בחי'
מט"ט הם ממש כמו אתון וזעירין ובינונים וזהו נערים
לשון רבים.

אך מ"מ כשנש"י מתעלים, מתעלים על ידם גם
המלאכים, כי הנשמה ירדה למטה להתלבש בגוף
ונה"ב ירידה צורך עלי' שע"י קיום התומ"צ וברור נה"ב
נתעלית למעלה מעלה משרשה כי נש"י עלו במחשבה,
ולכאורה מהו השבח הלא מחשבה היא לבוש כמו שאנו
רואים כשנצרך לומר איזה שכל נתלבש תחלה באותיות
המחשבה, אך הענין כי הנה איתא בזהר מחשבה ויובלא

לא אתפריש לעלמין, ויובלא הוא בינה וא"כ מחשבה הוא
חכמה, ושרש נש"י הוא מחכמה ועלייתה הוא לכתר, והענין
כי הנה כתיב כי על כל כבוד חופה כי כבוד הוא ל"ב נ"ח
ויש שני בחי' כבוד, כבוד עילאה חכ"ע דאצי', וכבוד
תתאה מל', ולכל כבוד יש חופה המקיף ויש מקיף המקיף
לשני הבחי' כבוד בשוה, ולשם מתעלית הנשמה. ואפי'
לפי הפי' ששרש נש"י הוא מח"ס חכמה שבכתר שזהו
לשון עלה, העלי' הוא הגבה ממנה לכתר שבכתר. וזהו
חתנים מחופתם חתן הוא מלשון חות דרגא שהוא ירידת
הנשמה, והעלי' הוא לחופה שהוא המקיף, וע"י מתעלים
גם המלאכים כמ"ש סולם מוצב ארצה כו' והנה מלאכי
אלקים עולים ויורדים, סולם הוא נש"י שנשפלה למטה
ושרשה למעלה, ומלאכי אלקים עולים כפי' הפשוט שקאי
על מלאכים וכשנש"י הם בעילוי גם המלאכים מתעלים
וכשהם בירידה כמו בזה"ג שהם בתכלית השפלות
המלאכים הם ג"כ בירידה, הגם שנש"י מקבלים ההשפעה
ע"י המלאכים מ"מ הרי אין להם תומ"צ ולא בשבילם הי'
הכוונה מבריאת עולמות כ"א בשביל נשמות ישראל, לכן
מתעלים על ידם.

ד"ה קול מצהלות

בס"ד, על החתונה פ' בא, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

1 דוקא ה"מכנה המשותף" יוצר את ה"באין-ערוך"
2 בסוגריים שלפנינו מבאר הרבי נ"ע כי היחס ש"באין-ערוך"
3 בין האור המתלבש בכלי לאור שלמעלה מהתלבשות, וכן
4 בין החכמה סתימאה שבכתר לחכמה עילאה שבאצילות,
5 הוא דוקא בגלל ששניהם בגדר חכמה. כי דוקא בגלל שגם
6 החכמה שבכתר היא בגדר חכמה לכן היא יכולה להתלבש
7 בכלי ולהתאחד איתו ממש, שאז האור משתנה ממהותו
8 ומקבל את גדר הכלי. ומכיון שאור וכלי בעצם הם באין
9 ערוך אחד לשני, לכן האור שהתלבש בכלי וקיבל את גדריו
10 הופך גם הוא להיות באין-ערוך לשורשו ומקורו.
11 (ונראה הענין הזה בעומק יותר דבחינת אור החכמה להיות
12 שגם בשרשו הוא בבחינת חכמה שהיא החכמה סתימאה
13 שבכתר על כן ההארה הנמשכת ממנו להאיר בכלי החכמה
14 הרי היא בבחינת התלבשות והתאחדות בכלי החכמה להיות
15 בערך מהות הכלי עד שאינו בערך שרשו ומקורו בו -
16 כלומר אם האור היה פשוט בתכלית הרי גם בירידתו לכלי
17 לא היה מתאחד עם הכלי לגמרי, ורק בגלל שגם בשרש יש
18 לו איזה גדר של חכמה הרי כשיוורד לכלי החכמה הוא
19 מתאחד איתו לגמרי, וזהו ענין שחכמה עילאה שבאצילות
20 אינו בערך לגבי חכמה סתימאה שבכתר בו, כלומר: דוקא
21 בגלל שגם החכמה שלמעלה מהתלבשות היא בגדר חכמה,
22 זה נותן לה את האפשרות להתלבש בכלי ולהתאחד איתו,
23 ואז נוצר המרחק של "אין ערוך" ביניהם, כיון שהאור נהיה
24 בגדר הכלי.
25 וכמו המשל משכל אנושי דהיינו השכל שבמוח של האדם
26 שאינו בערך השכל והחשנה שבנשמה מצד עצמה לפני
27 התלבשותה במוח שהיא - השכל של הנשמה לפני
28 התלבשותה בגוף - למעלה מן השכל לגבי השכל שבמוח,
29 אחרי התלבשות במוח הגשמי.
30 והסיבה לזה הוא מפני שגם השכל שבנשמה היא בבחינת
31 שכל על כל פנים על כן הארתה שנמשך במוח נעשה
32 בבחינת שכל כמהות המוח הגשמי לתפוס רק מהות דבר
33 גשמי ובדבר רוחני תופס רק המציאות לבד בו. אבל אם
34 בנשמה לא היה בחינה של שכל כלל לפני התלבשותה
35 בגוף, הרי לא היתה יכולה להתאחד ממש עם המוח שבגוף
36 וממילא לא היתה באין-ערוך אל שורשה.
37 כלומר, יש את הנשמה עצמה, יש את השכל שבנשמה, ויש
38 את השכל אחרי התלבשותו במוח הגשמי. והסיבה שיכולה
39 להיות התלבשות של השכל שבנשמה במוח הגשמי, כיון
40 שגם בהיותה למעלה מהתלבשות היא בבחינת שכל על כל
41 פנים.

42 והיינו העובדה מה ששרשו ומקורו הוא גם כן בבחינת שכל
43 וזה הסיבה שההארה בהתלבשותה בכלי הרי היא נעשית
44 כמהות הכלי ואינה בערך שרשה ומקורה בו - דוקא זה
45 שיש בהם איזה שהוא מכנה משותף, ששניהם בבחינת
46 חכמה, זה נותן את האפשרות לירידה הגדולה של ההארה
47 שנעשית כמהות הכלי ממש, ואז אינה בערך למקורה,
48 שלמעלה מהתלבשות בכלי.
49 (וכמו שנתבאר לעיל בפרק הקודם בהשגת שמאי וחלל
50 שנעשה אצלם הסברא בבחינת חסד וגבורה ממש שהסיבה
51 לזה שתיתכן אפשרות שאצלם זה חסד וגבורה ממש הוא
52 מפני בחינת החסד וגבורה בהעלם שיש בשורש של הסברא
53 - בסברת הרב בו).
54 וכן הוא בחכמה עילאה של אצילות לגבי חכמה סתימאה
55 שבכתר בו, וכמו ששורש ומקור החכמה עם היותו גם כן
56 חכמה הרי הוא בבחינת פשיטות לגבי החכמה הגלויה וכמו
57 שהובא לעיל בתחילת הפרק אמירת הקדוש ברוך הוא
58 למשה שתוק כך עלה במחשבה בו שאין לזה מקום כלל
59 בחכמה הגלויה בשכלו של משה, הגם שבחכמה סתימאה
60 יש על זה מעם והוא מפני שהמעם והחכמה דחכמה
61 סתימאה היא למעלה מהמעם לגבי חכמה הגלויה בו, בנוכר
62 לעיל.
63 כמו כן בחינת האור דחכמה עם היות שבהתלבשותו בכלי
64 הוא בגדר החכמה של הכלי, מכל מקום בעצם האור כמו
65 שהוא הוא בבחינת בלי מ"ה (מהות) והוא בפשיטות לגבי
66 הכלי, מפני שענין החשנה של האור בעצם מהותו היינו מצד
67 שרשו ומקורו הוא בבחינת פשיטות היינו - דוגמא לכך -
68 כמו היחס בין למעלה מן השכל והשנה לגבי ענין החשנה
69 של הכלי, אחרי שהשכל שבנשמה מתלבש במוח הגשמי,
70 רק על ידי הכלי - המוח - נקנה בה השנה כזו - השנה
71 גשמית.
72 (עם היות שסיבת הדבר שהאור יכול להתלבש בכלי החכמה
73 הוא מה שבשרשה ומקורה הרי זה גם כן שכל בנוכר לעיל,
74 מכל מקום לולא הכלי היתה החכמה באופן שרשה ומקורה
75 שהיא בבחינת פשיטות בערך לכלי ורק על ידי הכלי נעשה
76 באופן השנה כזאת שאינה בערך ללפני התלבשותה בכלי
77 בו), ועל כן האור בעצם הוא בבחינת פשיטות לגבי הכלי
78 שהכלי אינו בערך האור בו.
79 ומוכן דענין באין-ערוך דהכלי לגבי האור הוא הרכה יותר
80 מהאין-ערוך דהאור המתלבש בכלי לגבי שרשו ומקורו -
81 כלומר אם היינו יכולים לנתק ולהפריד בין הסברא שנמצאת
82 בתוך המוח, למוח עצמו, הרי היא יותר קרובה למקורה

1 מאשר מה שהיא קרובה לכלי, שהרי הכלי הוא מוח גשמי,
2 והסברא היא סברה רוחנית. ולמרות זאת בגלוי היא
3 מתלבשת בתוך הכלי ומתאחדת איתו, דבחהאור המתלבש
4 בכלי הרי מה שהוא בגדר ענין השגת הכלי הרי זה רק מצד
5 ההתלבשות בחבלי בו' (וזאת גופא שיכול להתלבש בכלי
6 הוא לפי שגם בשרשו הוא בבחינת החכמה והאור המתלבש
7 הוא רק הארה ממנו בו'). אבל בעצם ענין ההשגה של האור
8 מבלי להתייחס להתלבשותו בכלי הוא כמו ההשגה בשרשו

9 ומקורו בו'. ולעומת זאת ענין אין-ערוך דהכלי לגבי האור
10 הוא שבעצם ענין ההשגה והחכמה דהכלי אינו במהות
11 החכמה של האור שהרי זה כלי שהוא גדר של גבול, וזה
12 אור ששרשו ממקום של בלי גבול בו'.
13 עד כאן זה היה מאמר המוסגר באופן ה"באין ערוך" שבין
14 החכמה סתימאה שבכתר לחכמה עילאה שבאצילות, וביחס
15 שבין האור המתלבש בכלי, לאור לפני התלבשותו בכלי.

יום ב' דחג השבועות תער"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 שאלה: מדוע אומר ועתה, שמשמעו חידוש שלא היה קודם. תפלת דניאל על חורבן בית
2 המקדש וגלות השכינה, חורבן גשמי. שממה – חורבן רוחני. והאר פניך – גילוי הארת פנים
3 העליונים, ויתקנו כל הפגמים ותהיה ישועה לכל ישראל

4 "וְעַתָּה * שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנוּנָיו,
5 וְהָאֵר פְּנֶיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמַיִם לְמַעַן אֲדַנִּי".
6 הִנֵּה כָּל לִשׁוֹן "וְעַתָּה" מוֹרָה עַל חֲדוּשׁ דְּבָר וְשֵׁנוּי מִכְמוֹ
7 שֶׁהִיָּה קֶדֶם, דְּזָהוּ תִּכְן נֹשֵׂא הַפְּנִימִי דְּתִיבַת "וְעַתָּה",
8 דְּפִרְשׁוּ וּבִאֲוִירוֹ הוּא דְּעִכְשָׁיו אֵינוֹ כְּמוֹ קֶדֶם לְזֶה, וּכְמוֹ
9 "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל, מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂאֵל מַעֲמֶךָ, כִּי אִם לִירָאָה"
10 וְגו', דְּפִרְשׁ "וְעַתָּה" הוּא חֲדוּשׁ דְּבָר וְשֵׁנוּי מִהַקְדָּם,
11 דְּפִסּוּק "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל" קָאֵי אֲדִלְעִיל מִגִּי'ה^א, "וַיֹּאמֶר ה' קוּם
12 לֵךְ לְמִסְעַ לְפָנַי הָעַם, וַיִּבְאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
13 לְאַבְרָם לְתַת לָהֶם", וּפִרְשׁ רַש"י: "אֵף עַל פִּי שֶׁסָּרַתָּם
14 מֵאַחֲרָיו וַיַּעֲשִׂתָם בְּעֶגְלָה, אָמַר לִי (שְׁמוֹת ל"ב) לֵךְ נַחֵה אֶת
15 הָעַם". "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל", פִּרְשׁ רַש"י, "אֵף עַל פִּי שֶׁעֲשִׂיתָם
16 כָּל זֹאת, עוֹדְנִי רַחֲמֵי וְחַבְתִּי עֲלֵיכֶם, וּמִכָּל מַה שֶׁחֲטַאתֶם
17 לְפָנָיו אֵינוֹ שׂאֵל מִכֶּם כִּי אִם לִירָאָה", דְּזָהוּ "וְעַתָּה",
18 שֶׁהוּא חֲדוּשׁ דְּבָר, דְּאַחַר שֶׁשָּׁעוּ בְּעֶגְלָה וְחֲטְאוּ הִיָּה רֵאוּי
19 שִׁיִּדְרֵשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הָעֲבֹר,
20 וּמִכָּל מְקוֹם הִנֵּה מִכָּל מַה שֶׁחֲטְאוּ לְפָנָיו אֵינוֹ שׂאֵל מִכֶּם
21 כִּי אִם לִירָאָה, דְּזָהוּ הַנּוֹשֵׂא דְּתִיבַת "וְעַתָּה", כְּאֹמֶר דָּאָף
22 גַּם אִם אָמַת הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּחֲלָה לֹא הִיָּה אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה דְּבָר
23 זֶה, אָבֵל עֲכָשׁוּ אֵינוֹ קֶדֶם, וּבְכָר הוֹסְרָה הַמִּנְיָעָה וְרֵאוּי
24 שִׁיְהִיָּה מַה שֶּׁלֹּא הִיָּה תַּחֲלָה. וְצָרִיךְ לְהַבִּין אֵיזֶה חֲדוּשׁ דְּבָר

25 יֵשׁ כָּאֵן שֶׁאֹמֶר "וְעַתָּה שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל
26 תַּחֲנוּנָיו". אֵף הָעֵנִין הוּא, דְּהִנֵּה תְּפִלַּת דְּנִיָּאל הִיא תְּפִלַּת
27 הַגְּלוּת, דְּדִנִּיָּאל הִיָּה בְּגוֹלָה וּבְכָה כְּמֹר נִפְשׁוֹ עַל חֲרָבֵן בֵּית
28 הַמִּקְדָּשׁ, גְּלוּת הַשְּׁכִינָה וְגְלוּת יִשְׂרָאֵל בְּכָל אַרְצוֹת
29 פְּזוּרֵיהֶם, דְּכֵן הוּא מְבָאֵר בְּהַמְשָׁךְ תְּפִלָּתוֹ וּמִתְחַנֵּן אֶל ה'
30 לֵאמֹר: "הִטָּה אֱלֹהֵי אֲזִנִּי וְשָׁמַע, פָּקַח עֵינַיִךְ וַיִּרְאֵה
31 שְׁמִמִּיתִינוּ וְהָעִיר אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמֶךָ עָלֶיהָ" וְגו', דְּעֵנִין
32 הַשְּׁמֵמָה הוּא עוֹד יוֹתֵר מֵעֵנִין הַחֲרָבֵן רַחֲמָנָא לְצִלָּן,
33 דְּבַחֲרָבֵן יֵשׁ כְּמָה דְּרִגּוֹת, וּכְמוֹ בֵּית וְעִיר חֲרָבָה הֵינּוּ
34 שְׁנֵשְׁבֵּרָה וְנִחְרָבָה, עַם אִיזוּ צוּבְרָאֲכֵן אִין
35 אוּיִסְגַּעֲטְרִיקֵעֲנֵט^ב, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב "וְנִהַר יִחַרֵּב וַיִּבְשׁ", דְּעֵנִין
36 הַחֲרָבֵן הוּא שְׁנֵאֲבָד וְכָלָה, אָבֵל עֵנִין הַשְּׁמֵמָה הוּא עוֹד
37 יוֹתֵר מִחֲרָבֵן, וּכְמוֹ אָדָם הַחֲלוּשׁ וּמִדְּכָא בְּיִסּוּרִים וְעֵנִי וּמִלֵּא
38 מְכֹאֲבִים רַחֲמָנָא-לְצִלָּן הוּא אָדָם חָרֵב שְׁנִחְרַב וּנְדָכָא גּוּפּוֹ
39 שְׁאִין בּוֹ מָתָם, פָּצַע וְחַבְרָה, וַיֵּשׁ אָדָם בְּרִיא בְּכָל אֲבָרָיו
40 וַיֵּשׁ לוֹ שְׂכָל וּבַעַל מְדוּתָה אָבֵל הוּא אָדָם שְׁמֵם, אִיזוּסְטֵעַר
41 מֵעֲנִשׁ, שֶׁהוּא רִיק מְכָל, אִיזוּסְטֵעַר מֵעֲנִשׁ, שְׁאִין לוֹ תוֹף,
42 עַר הָאֵט נִיט קִיין^ג פְּנִימִיּוֹת כָּלָל, כִּי הוּא מְמַלָּא בְּרִיקוּת,
43 עַר אִיזוּ צוּ פּוֹסְטְעוּעֵט אִין צוּ וּוִיִּסְטֵעֵט^ד, וְכֵן בְּבִית וְעִיר
44 שְׁמֵמָה אִין זֶה שְׁהַבִּית אוֹ הָעִיר הֵם חֲרָבִים וְנִשְׁבָּרִים, כִּי
45 אִם הַבִּית הוּא טוֹב וְשָׁלֵם בְּחֲדָרִים יָפִים עַם כָּלִי בֵּית, וְכֵן

(*) נדפס בספר המאמרים – קונטרסים חלק ב עמוד 550 ואילך. שלשת המאמרים הבאים נדפסו יחד בקונטרס כד, "קונטרס ב' ניסן, תרצ"ד", ללומדם ברבים, והם 'המשך' אחד.

מקדשך השמים", דגלוי הארת פנים העליונים היא הרפואה
 כללית שהיא ישועה כללית, דכאשר ימשך הארת פנים
 העליונים בגלוי אלקות, דזהו "והאר פניך על מקדשך
 השמים", ימשך ישועה כללית לכללות ישראל ולעיר
 הקדש, פרוש דכאשר יתמלאו כל המחסורים הרוחניים
 ויהיה הגלוי דאור האלקי בעולם, דזהו ענין "והאר פניך",
 גלוי פנים העליונים, הנה ממילא יתקנו כל המחסורים
 הגשמיים בכללות ישראל ובגלוי הקדש.

שבת קודש פ' בא, תרצ"ד

העיר היא שלמה בבנינים אלא שהם שוממים מאין יושב,
 וכמאמר "והשוממה מאין יושב בה כראוי לה", וזהו
 "וראה את שממתינו והעיר אשר נקרא שמך עליה", הן
 השמות רחמנא-לצלן בישראל בכל ארצות פזוריהם, והן
 השמות של העיר אשר נקרא שמך עליה, דבכללות הוא
 החרבן רוחני רחמנא-לצלן הן בישראל בגולה והן בעיר
 הקדש, דקשה הרבה יותר באין-ערוב מפרט החרבן גשמי,
 ואשר על כן דניאל מתפלל ומתחנן "והאר פניך על

לקוטי דיבורים

במסורתם של זקני החסידים, סיפור מעשה שאירע
 בימיהם בשנותיו הצעירות של רבנו הזקן.
 בויטבסק חי למדן מסויים בשם ר' אלישע גאון
 הגאונים, חברו המובהק של ר' אברהם זלמן
 מביעשנקוביץ'. לר' אלישע זה היה מוקשה קושיא
 חמורה באחת מפסקאות רש"י במסכת עירובין. כל
 למדני העיר התניעו רבות בפירוק הקושיא, כל אחד
 הביע את סברתו ואילו הרבי הזקן אמר את סברתו ורוב
 הלומדים הסכימו לה.
 ר' אלישע היה דודו-זקנו של ר' ליב סגל, ואחד מאלה
 שבחנו את הגאון מליאזנא, הרבי הזקן, בגיל ארבע
 עשרה שנה בשעה שר' ליב סגל, הנגיד הויטבאסקאי
 הגדול ביותר, רצה להשתדך עם ר' ברוך מוויסוקוואליק.
 ר' ברוך חי בחוות הנדוניה שלו, בקרבת מקום
 לליאזנא. כשהיה הרבי הזקן בגיל שש שנים ישב ולמד
 עם אחיו ר' מרדכי בגן הפירות, את הפסוק³⁵ "אלה בני
 שעיר החורי יושבי הארץ" עם פירוש רש"י. ר' מרדכי
 לא יכל להבין כיצד אפשר לדעת איזו קרקע טובה יותר
 לזריעתם של פירות מסויימים. הסביר לו אחיו הרבי את
 הדבר והמחיש לו בראיה ניצחת, שכן, אפשר לשמוע איך
 מעיינות המים זורמים באדמה, ומתחת לתל האבנים
 הלבן - אמר לו הרבי הזקן - עובר מעיין מים חזק.
 במשך הזמן פרץ המעיין דרך תל האבנים הלבן ונתהווה
 בריכת מים גדולה שכעבור מספר שנים, בשעה שפרצה
 מגיפת הבהמות, הביאה בריכה זו ברכה טובה רבה לכל
 העיירות בסביבה, וקראו לבריכה בשם "המעין הלבן"
 (ביעלי רוטשעין).

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

העשירים המנצלים את עשירותם בהתאם לכוונה
 האלקית, על תורה וצדקה - הם זוכים ומזכים את
 הרבים. ואילו העשירים שאינם מנצלים עשירותם
 בהתאם לכוונה האלקית, הנם חוטאים ומחטיאי הרבים,
 את כספם הם נותנים לחדרים המסוכנים בהם מחללים
 קדושת התורה, בהם המלמדים הם אפיקורסים שאינם
 לובשי ציצית, לועגים מדרשות חז"ל, עושים את החומש
 הקדוש לסיפורי סבתא ר"ל ומהנביאים הקדושים -
 לספר של לימוד שפה ר"ל.
 המלמדים של החדרים המסוכנים והמלמדים של
 חברת מפיצי השכלה עוקרים את האמונה מילדי ישראל
 ונוטעים בהם שנאה לתורה וליהדות. אותם תלמידי
 החדרים המסוכנים בבתי הספר של חברת מפיצי
 השכלה יהיו עוכרי הדת וצוררי ישראל במדה מרובה
 יותר מאשר הפוגרומיסטים המסוכנים ביותר.
 עשירות, היא אחת מהדברים שיש בהם אושר מחד
 גיסא ואסון מאידך גיסא, שברא הקב"ה בעולמו, ומהווה
 הנסיון הגדול לאדם. כשיודעים מה לעשות בעשירות
 ומשתמשים בה להחזקת התורה ולצדקה שעל פי תורה
 - אשרי לו בזה ובבא, ואילו כשלא יודעים מה לעשות
 בעשירות ומשתמשים בה למה שאסור על פי תורה - אוי
 ואבוי לו.
 אותו דבר גם ביחס ללמדן ולגאון המחדש חידושים,
 לאחר הביטול הכללי יש לברר את הטוב והרע שישנם
 בלומדות ובגאונות ולהבהיר שעיקר ידיעת התורה הוא
 לדעת שהתורה היא חכמתו ורצונו יתברך ולזכור תמיד
 את נותן התורה.

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 תעתועי שמעון העליבו את מכבדיו בעדת המתנגדים בכלל ואת הגאון ר' אברהם בן הגר"א בפרט
2 והניחו כתר שחור על העסקן החרוץ הגביר ר' יוסף פּעסעלעס בתור חבר משכילי ברלין אשר היו
3 לשמצה בקהל עדת ישראל.
- 4 מצב בריאותו של הגר"א הוגרע מיום וימי החג – תקנ"ז – לא הי' יכול לשבת בסוכה.
5 תלמידיו המובהקים ובראשם הגאון האדיר ר' חיים מוואלאָזין עשו משמרת מיוחדת לשמש את הגאון
6 אשר אחר החג הי' רוב הזמן מוטל במטה ועם זה הנה רוב היום הי' עטוף בטו"ת, עיניו כהו מראות
7 ומצד גודל חלישותו לא האמין לעצמו שהוא מתפלל התפלול על הסדר והי' מתחנן שיתפללו עמו
8 מלה במלה.
- 9 מבלי התחשב עם חולשתו הגדולה לא פסק פומי' מגירסא בכל השיעורים הקבועים שלו בנגלה
10 ובנסתר בעל פה, ותלמידיו הגאונים החזיקו במשמרת הקדש איש איש במועדו כפי שעלה בגורלו.
- 11 כשנודע מצבו של הגר"א בחלישות בריאותו נכנס הביד"צ ופרנסי הקהלה לטכס עצה ויחליטו
12 להכריז לקבוע בכל בתי הכנסיות שבווילנא ובגליל אמירת תהלים בצבור להתפלל שישלח השי"ת
13 רפואה להגאון ויאריך ימיו ושנותיו.
- 14 גם בבתי הכנסיות של חסידי חב"ד בווילנא והגליל קבעו אמירת תהלים ברבים בתפלה ובתחנונים
15 בעד שלום הגר"א, מה שלא מצא חן בעיני האדוקים בין המתנגדים ובראשם ועד הלוחם עם החסידים.
- 16 באחד מהימים נזדמן להגאון ר' חיים מוואלאָזין להשתתף בסעודת מצוה של אחד מתלמידיו ר'
17 שלמה דובנא ודרשתו של אבי הבעל-שמחה נחשבה בעיני הגר"ח בנטי²⁰⁸ למינות, בעת ההיא הי'
18 הרש"ד זקן אשר פג טעמו ובדרשותיו הי' מבאר מאמרי חז"ל ע"פ יסודות המחקר ובהם היו זרעוני
19 כלאים מאשר קבל מחבורת המשכילים כשישב בבית מענדעלסאָן, ולהיות שהגר"ח ואחיו הגרש"ז היו
20 מאלה שהסכימו על ביאורו של הרש"ד²⁰⁹ והפליגו בשבחו הי' הגר"ח בצער גדול מזה.

(209) ראה לעיל ע' 000. [ע' ט].

(208) אוצ"ל: כנטי.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תמוז תרפ"א

כבוד ידידי הנכבד ווי"ח אי"א מו"ה רפאל
[שמואל] אלי' שי'

- 1 שלום וברכה,
- 2 מכתבם המלא רגשי אהבה, ע"י ידידנו הנעלה ווי"ח אי"א
3 מו"ה אברהם סענדער שי' שו"ב, נכון הגיעני, ובקצרה עניתי
4 במכתב גלוי, למען שלא יתאחר בדרך, ומפני שעדיין לא
5 הסתדר מהלך הדואר מסרתי לאחד שיכתוב ג"כ לכבודו,
6 ואקוה אשר בטח יגיע אליהם.
- 7 והנה כבודו מתאון במכתבו הנ"ל אשר משנת תרע"ג
8 נסתם מאתם כל חזון, לידע מהנעשה אתנו בפרט ובכלל
9 ומהנהגת הישיבה תו"ת. מובן הדבר אשר אי אפשר הוא לבוא

- 10 בארוכה מכל העבר, בכמה עגמ"כ, וכן ברוב טובה תה"ל,
11 בהרבצת תורה ברבים, אשר רבים מהתלמידים יחיו, יסדו
12 להם ישיבות קטנות במקומות מושבותיהם, וכן רבו כמו רבו,
13 ת"ל, אז הבאים ללמוד בבית ד' בתומכי תמימים
14 בלויבאוויטש עד בוא משבר המדינה לרגלי המלחמה שעשתה
15 שמות בארץ, ונעשתה מדינתנו כמרקחת, רבתה הטלטול
16 ממקום למקום, וכל הענינים ה[ת]גלגלו באופנים מאופנים
17 שונים, וכל פנים קבצו פארור בגו"ר. עת צרה היתה ליעקב
18 בגזירות מגזיר[ו]נות שונות, עד כי בחסדי אל עליון, גם זרוע
19 רמה נשברה לרסיסים, ועם הקדש הנה יכול גם הוא לשאוף
20 אור צח, כמו כל אדם.

- 21 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נב"מ זי"ע, וב"ב
22 אנחנו כולנו באנו לפה ראסטאו בשנת תרע"ו בחדש מרחשוון

1 בסופו בתקוותינו בקיץ הבא לחזור למגורינו ליובאוויטש, וכה
2 הלך שנה אחר שנה. להאריך בכל העבר כבד במאד, ומעט
3 יודעו מהעתק המכתבים אשר שלחתי לכבודו, ולידידנו הרב
4 ר' אהרן ש"י אקסילרד, אשר בטח יבוא כבודו אתו עמו
5 בכתובים ויוכלו להתיישב ביניהם, ועם שאר ידידינו הנעלים
6 יחיו, להיות בעזרנו באופן היותר אפשר. וכל אשר ידרוש
7 להם דבר יוכלו לשאול אצל ידידינו וי"ח אי"א מו"ה שרגא
8 פיוויש ש"י זאלמאנאו ווארשא ואל ידידינו הנכבד מו"ה צבי
9 ש"י גאר ריגא, אשר בכל עת יוכלו לדרוש מהם, בכל אשר
10 יחפצו לדעת משלומינו ושלום התלמידים יחיו.
11 אמנם ידידינו, לא על הלחם בלבד] יחי האדם, ולא על
12 השקלים גם המרובים אשר ישקלו אנ"ש ש"י להחזקת
13 הלומדי יחי, או לצורכי החזקת בית מורס ורבים הרה"ק
14 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע נחי ולא זאת היא דרישת הוד קדושת
15 אבותינו רבותינו הקדושים, אשר בארץ החיים מעוררים
16 רחמים רבים על תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, כי יחוננו
17 את האלקים הטוב זמני ונצחי. עבודה דורשים רבותינו
18 מאתנו, אשר כל איש ואיש עבוד יעבוד, בעבודת העולם
19 בתורתו ית', כל אחד במה שיכול, בהגידם ברור אשר לא
20 המדרש עיקר כ"א המעשה בפועל באהבת רעים וקירוב
21 הלבבות לקבוע עתים לתורה ברבים באגודה בחול ובש"ק בכל
22 מקום ומקום לפי ערכו, בלימודי פרקי אבות, ושיעורי דא"ח,
23 בפנים או לחזור על פה, ואיש את רעהו יעוררו על הטוב
24 והמועיל בהנהגה טובה וישרה בעיני אלקים ואדם.
25 מה מאד נכספה נפשי לדעת משלום ידידינו היקרים יחיו.
26 שמעתי עוד מכבר הימים, אשר בבוא ידידינו הנעלים יחיו
27 במקומות ההם, אור חי' במושבותם בהתיסדות בתי כנסיות
28 בשם צמח צדק, חב"ד והדומה, אשר בטח דעתו דעת ישרה,
29 כדעת האומר אזלינן בתר שמיה, ובפרט כמבואר בתורת
30 החסידות השם אם שהוא באמת כנראה אינו ענין הניכר
31 (והראי' כמה מן האנשים נקראים בשם אחד כמו אברהם
32 יצחק כו', ועניניהם בשרש נפשם וחיותם, ודרך עבודתם
33 בבירורים, שונים המה זמ"ז), ומי"מ הרי עיקר המשכת החיות
34 הוא ע"י שם דוקא, ולכן נפנה לקוראיו בשמו, שכל עצמותו

35 של האדם יפנה ע"י השם, להיות השם כולל בתוכו הרבה
36 מאד. אשר לזאת קריאת שמות הבתי כנסיות הנ"ל, מלבד
37 שהם זכר טוב לאבות העולם, הנה בטח גם הרבה טובה ברוח
38 חופף בכותלי הבתי כנסיות באגודות לומדים והדומה, אשר
39 כזאת היתה רצונם הקדוש כאשר דרוש ידרשו בתורתם,
40 ברוממות העבודה, אשר עשי' לעילא.
41 והאחרון חביב לטובה ולברכה, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
42 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע המרבה לדבר בבקשת רחמים מאת
43 כל אנ"ש ש"י בענין זה בהרבה מכתבים כתובים ונדפסים וגם
44 קונטרסים שלמים, קונטרס התפלה, העבודה, קונטרס עץ
45 החיים, מלבד הדרושים הארוכים והערוכים בריבוי עניני
46 עבודה, המפורסמים פה המדינה, ואשר תקוותי חזקה לעזרתו
47 ית' שאוכל לפרסמם לכל אשר יחפוץ ויתאוה אליהם (אם
48 יעזור לני' השי"ת הנדרש לזה בהוצאה מרובה).
49 ועתה, אם כי כבד עלי הדבר במאד ונגד טבעי הוא, אבל
50 שליחותא דהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
51 קא עבידנא, אשר יצווה עלי מבלי התחשב עם כל מה שיהי
52 ולבוא בכתובים לכל ידידינו אנ"ש ש"י לעוררם על כל הענינים
53 בעבודה שבלב ובלימוד. ובאתי עם הספר להיות בעזרי, אשר
54 אוכל לקיים כאשר נצטויתי מאת פני קדש הקדשים,
55 ולהודיעני את מי אדברה בכל מקום ומקום מהידוע לכבודם,
56 בפרטי עניניהם בלימודי ועבודה, ומובן הדבר אשר לרגלי
57 הענין להודיע לי ממצביהם הרוחני היש להם חדרים, ישיבות,
58 ואיך הוא כלכלת כל הענינים הרוחניים.
59 והאל הטוב נותן התורה לעמו ישראל, ויצונו קיים מצותיו
60 ית', הוא יזכין[ן] לקיים מצות כיבוד אב לתכליתה, לקיים
61 רצונו הקדוש, לטובת אחינו ידידינו היקרים, וכל עם הקדש,
62 ד' עליהם יחיו, וזכותו הקדוש, וזכות כ"ק אבותינו רבותינו
63 הקדושים יעמוד לנו ולכל אוהבינו וידידינו המקושרים אליהם
64 והתאבים לקיים רצונם, שהוא רצון ה' ממש, להתברך בברכה
65 כפולה ומכופלת בבני חייא ומזונא רויחא. ועינינו תחזינה
66 בטוב עם הקדש בגו"ר.
67 והיו ברכה ושלום כאו"י והדו"ש.
68 אבקשם לפרוש גיני בשלום כל אנ"ש ש"י בן מורס.
אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

בי"ה, כ"ב שבט, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

בשמחה נודעתי אשר בתו מרת... תחי' נתארסה לב"ג הרב.. ואביע בזה ברכותי למזל טוב מזל טוב שיהי' הכל בשעה טובה ומוצלחת ויבנו ביתם על יסודי התורה והמצוה וכמו שנתבארו בתורת החסידות.

כן ת"ח על הודעתו בשורה טובה שנכדו... שי' נמלאו לו ג' שנים. ומוסג"פ קטע ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ע"ד מנהגן של ישראל לגזוז אז שערות הראש.

ויהי רצון שתמיד יבשר אך בשורות טובות בשלו ובשל בי"ב שיחיו וגם בעניי הכלל.

בברכת] מז"ט והצלחה בענייניו,

מנחם שניאורסאהן

בי"ה, כ"ו שבט, ה'תשי"א

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המודיע אשר מציעים לו שידוך ושם אבי המדוברת הוא אברהם ושואל דעתי בענין השמות.

יעויין בהגהות מקור חסד לצוואת ר"י החסיד שמציין להמצדדים להתיר בזה: חת"ס יו"ד סקל"ח ואה"ע ח"א סקט"ז, השיב משה סס"ט, דברי חיים אה"ע ס"ח, אמרי אש יו"ד ס"ס, טוט[ו] י"ד תליתאי סרס"ג, קנאת סופרים בהשמטות סכ"ו, יד שאול ח"ב סר"מ ס"ד, פ"ת אה"ע"ז ס"ב סק"ז וס"נ סק"י"ד ועוד.

ואנו אין לנו אלא פס"ד כ"ק אדמו"ר הצ"צ (שו"ת א[ה]ע"ז ח"א סקמ"ג, פסק"ד ליו"ד סקט"ז) שכיון ש"אין השמות שווין ממש אין שום חשש כלל וכלל" עיי"ש

אלא שיקבע שיעלה לתורה ויחתום וכו' לא רק בשם אברהם לבד, כ"א גם בשאר השמות שלו (השנים או אחד מהם עכ"פ).

בברכה,

מנחם שניאורסאהן

ל"י: הכח להוציא דבר חיובי ממאדע שלילי נובע מדוגמת 'יחידה', העצם של הנפש האלקית, שמקום משכנה בלב.

פרשת תצוה

כז ואתה תצוה | את־בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד: **כח** באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על־העדת יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד־בקר לפני יהוה חקת עולם לדורתם מאת בני ישראל: **ס כח** * ואתה תקרב אליך את־אהרן אחיך ואת־בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו־לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן: **ד** ועשית בגדי־קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: **ה** ואתה תדבר אל־כל־חכמי־לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את־בגדי אהרן לקדשו לכהנו־לי: **ו** ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי־קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו־לי: **ה** והם יקחו את־הזהב ואת־התבכלת ואת־הארגמן ואת־תולעת השני ואת־השש: **ז** ^(ל"ח) פ ועשו את־האפוד זהב תבכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר מעשה חשב: **ח** ושתִּי כתפת חבית יהיה־לו אל־שני קצותיו וחבר: **ט** וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תבכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר: **י** ולקחת את־שתי אבני־שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל: ^(י"א) **י** ששה משמתי על האבן האחת ואת־שמות הששה הנותרים על־האבן השנית פתולדתם: **י"ב** מעשה חרש אבן פתוחי חתם תפתח את־שתי האבנים על־שמות בני ישראל מסכת משבצות זהב תעשה אתם: **י"ג** ושמתי את־שתי האבנים על כתפת האפוד אבני זכרן לבני ישראל ונשא אהרן את־שמותם לפני יהוה על־שתי כתפיו לזכרן: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 198)

ולפי אומר לי, שהוא... כמין סינר... שחוגרות השדות (רש"י

כח, ד)

מספר, שפעם ראשונה רוככת על סוס כשהיא חגורה בסינר. בתחלה הצטער על כך שראה מראה כזה, אף כשכתב את פרושו נחה דעתו, כי זה סייע לו להבין את מעשה האפוד. ויש לומר שזהו שרמז רש"י "ולפי אומר

שני י' ועשית משבצת זהב: **י** ושתי שרשרת זהב טהור מנבלת תעשה אתם מעשה עבת ונתתה את־שרשרת העבתת על־המשבצת: **ס** **י"א** ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה אפוד תעשנו זהב תבכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר תעשה אותו: **י"ב** רבוע יהיה כפול זרת ארפו וזרת רחבו: **י"ג** ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברכת הטור האחד: **י"ד** והטור השני נפך ספיר ויהלם: **י"ה** והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: **י"ו** והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם: **י"ז** והאבנים תהיון על־שמות בני־ישראל שתים עשרה על־שמותם פתוחי חתם איש על־שמו תהיון לשני עשר שבט: **י"ח** ועשית על־החשן שרשרת נבלת מעשה עבת זהב טהור: **י"ט** ועשית על־החשן שתי טבעות זהב ונתתה את־שתי הטבעות על־שני קצות החשן: **כ** ונתתה את־שתי עבתת הזהב על־שתי הטבעת אל־קצות החשן: **כ"א** ואת שתי קצות שתי העבתת תתן על־שתי המשבצות ונתתה על־כתפות האפוד אל־מול פניו: **כ"ב** ועשית שתי טבעות זהב ושמת אתם על־שני קצות החשן על־שפתו אשר אל־עבר האפוד ביתה: **כ"ג** ועשית שתי טבעות זהב ונתתה אתם על־שתי כתפות האפוד מלמטה ממול פניו לעמית מחברתו ממעל לחשב האפוד: **כ"ד** וירפסו את־החשן כתיב מטבעתו קרי מטבעתיו אל־מטבעת האפוד בפתיל תבכלת להיות על־חשב האפוד ולא־יזהח החשן מעל האפוד: **כ"ה** ונשא אהרן את־שמות בני־ישראל בחשן המשפט על־לבו בבאו אל־הקדש לזכרן לפני־יהוה תמיד: **כ"ו** ונתת אל־חשן המשפט את־האורים ואת־התמים והיו על־לב אהרן בבאו לפני יהוה ונשא אהרן את־משפט בני־ישראל על־לבו לפני יהוה תמיד: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות 12 עמ' 151)

שְׁשֶׁה מִשְׁמַתֶּם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת (כח, י)

רָאשֵׁי תְבוֹת שְׁמַע, שְׁאֲמְרוּ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וגו' (בעל הטורים)

רְצוֹנוֹ לומר, שֶׁהַשְׁבָּטִים אָמְרוּ לַעֲקֹב "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל . . אֵין בְּלִבֵּנוּ אֵלָא אֶחָד", וְאִזּוּ פִּתַּח יַעֲקֹב וְאָמַר "בְּרוּךְ שֵׁם . . לְעוֹלָם וָעֶד" (פסחים נו, א). וְלִפִּי זֶה, שֵׁשֶׁת הַשְּׁמוֹת וְכ"ה הָאוֹתוֹת שֶׁל כֶּתֶף זְמִין הֵן לִגְדֵי שֵׁשֶׁת הַמַּלְאִים וְכ"ה אוֹתוֹת שֶׁל 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל'; וְשֵׁשֶׁת הַשְּׁמוֹת וְכ"ה אוֹתוֹת שֶׁל כֶּתֶף שְׁמַאל הֵן לִגְדֵי שֵׁשֶׁת הַמַּלְאִים וְכ"ה אוֹתוֹת שֶׁל 'בְּרוּךְ שֵׁם' (עם הַכוּלָל).

שְׁלִישִׁי לֹא וְעָשִׂיתָ אֶת־מַעֲלֵי הָאִפֹּדֶת כָּלִיל תְּכֵלֶת:
 + וְהָיָה פִּירְאָשׁוֹ בְּתוֹכָו שֶׁפָּה יִהְיֶה לְפָיו סָבִיב
 מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקְרַע: + וְעָשִׂיתָ
 עַל־שׁוּלְיוֹ רִמְנוֹי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־
 שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעַמָּנִי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב: + פַּעַמָּן זָהָב
 וְרִמְנוֹן פַּעַמָּן זָהָב וְרִמְנוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲלֵי סָבִיב:
 + וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשֵׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלֹ בְּבֹאוֹ אֶל־
 הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת: ס + וְעָשִׂיתָ
 צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ
 לַיהוָה: + וְשַׁמְתָּ אֹתוֹ עַל־פִּתְּיֹל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־
 הַמַּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פְּנֵי־הַמַּצְנֶפֶת יִהְיֶה: + וְהָיָה עַל־
 מִצַּח אַהֲרֹן וְנִשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־עֵנֶן הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר
 יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה
 עַל־מִצְחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה: + וְשַׁבְּצָתָ
 הַכֶּתֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מַצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה
 מַעֲשֵׂה רֶקֶם: + וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַעֲשֶׂה כֶּתֶת וְעָשִׂיתָ
 לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמוֹנֵפְעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד
 וּלְתִפְאָרֶת: + וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָד
 וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם
 וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנוּ־לִי: + וְעָשִׂה לָהֶם מִכְנָסִי־בָד
 לְכַסּוֹת בָּשָׂר עֲרוּהָ מִמִּתְּנִים וְעֵד־יִרְכִּים יִהְיוּ:
 + וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאֵם | אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
 אוֹ בְגִשְׁתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יִשְׁאוּ
 עֹן וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹא וְלִזְרַעוֹ אַחֲרָיו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות 10 עמ' 337)

וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ (כח, לה)

אָדָם שֶׁנֶּאֱבָק בִּ'יִּשְׁוֹת' שְׁלוֹ – עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּרַעַשׁ וּבִסְעָרָה,
 כְּבוֹרֶת מִפְּנֵי הַסְּכָנָה. זֶהוּ מֵה שְׁשׁוּלֵי הַמַּעֲלֵל, שְׂרוּמִזִּים לִיהוּדִי

שֶׁנִּמְצָא בְּדִרְגָּה פְּחוּתָה זוֹ, מִשְׁמִיעִים קוֹל. מֵה שְׁאֵין בֶּן אָדָם
 שֶׁהִגִּיעַ כְּבֹר לְכַטּוֹל גָּמוּר, עֲבוּדָתוֹ הִיא בִּ"קוֹל דְּמָמָה דְּקָה", "לֹא
 בְּרַעַשׁ ה'".

רְבִיעִי כַּטּ + וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לָהֶם לְקֹדֶשׁ
 אֹתָם לְכַתֹּן לִי לָקַח פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם
 תְּמִימִים: + וְלָחֶם מִצּוֹת וְחֹלֶת מִצַּח בְּלוּלָת בִּשְׁמֵן
 וְרִקְיָי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֶלֶת חֲטִיִּם תַעֲשֶׂה
 אֹתָם: + וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם
 בְּסֵל וְאֶת־הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילָם: + וְאֶת־אַהֲרֹן
 וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחִצְתָּ
 אֹתָם בַּמַּיִם: + וְלִקַּחְתָּ אֶת־הַבָּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־
 אַהֲרֹן אֶת־הַכֶּתֶת וְאֵת מַעֲלֵי הָאִפֹּדֶת וְאֶת־הָאִפֹּדֶת
 וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאִפְדַּת לֹא בַחֲשֵׁב הָאִפֹּדֶת: + וְשַׁמְתָּ
 הַמַּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרוֹ הַקֹּדֶשׁ עַל־
 הַמַּצְנֶפֶת: + וְלִקַּחְתָּ אֶת־שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל־
 רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: + וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם
 כֶּתֶת: + וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אַבְנֵי אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ
 לָהֶם מוֹנֵפְעוֹת וְהָיָה לָהֶם כֶּתֶת עוֹלָם
 וּמִלֵּאתָ יָד־אַהֲרֹן וְיָד־בָּנָיו: + וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי
 אֹהֶל מוֹעֵד וּסְמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
 הַפָּר: + וְשַׁחֲטָתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד: + וְלִקַּחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת
 הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יִסּוּד
 הַמִּזְבֵּחַ: + וְלִקַּחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת־
 הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַפִּלִּיֹת
 וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלִיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:
 + וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פֶּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף
 בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחָנֶה חֲטָאת הוּא: + וְאֶת־הָאֵיל
 הָאֶחָד תִּקַּח וּסְמַכּוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־
 רֹאשׁ הָאֵיל: + וְשַׁחֲטָתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמוֹ
 וּזְרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: + וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתֵּחַ
 לְנִתְחָיו וּרְחִצְתָּ קֶרְבּוֹ וּכְרַעָיו וְנָתַתָּ עַל־נִתְחָיו
 וְעַל־רֹאשׁוֹ: + וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ
 עֹלָה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:

חמישי יט וּלְקַחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשָּׁנִי וּסְמַךְ אֹהֶרֶן וּבְנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: כ וּשְׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל
וּלְקַחְתָּ מִדְּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־תִּנּוֹד אֹזֶן אֹהֶרֶן וְעַל־תִּנּוֹד
אֹזֶן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן
רִגְלָם הַיְמָנִית וּזְרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
כא וּלְקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְהַיִּיתָ עַל־אֹהֶרֶן וְעַל־בְּנָדָיו וְעַל־בְּנָיו
וְעַל־בְּנֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְנָדָיו וּבְנָיו וּבְנֵי
בְנָיו אֹתוֹ: כב וּלְקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה
וְאֶת־הַחֵלֶב | הַמִּכְסָּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֵת
הַכֹּהֵן וְאֵת | שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן
וְאֵת שֹׁק הַיָּמִין כִּי אֵיל מְלֵאִים הוּא: כג וּכְכֹר לָחֶם
אֶחָת וְחֹלֶת לָחֶם שְׁמֹן אֶחָת וְרִיקִק אֶחָד מִפֶּסֶל
הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: כד וּשְׁמַתָּ הַכֹּל עַל פְּפִי
אֹהֶרֶן וְעַל פְּפִי בְנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה: כה וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ
עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֻחַ לִפְנֵי יְהוָה אֱשֶׁה הוּא
לְיְהוָה: כו וּלְקַחְתָּ אֶת־הַחֹהֶה מֵאֵיל הַמְּלֵאִים אֲשֶׁר
לְאֹהֶרֶן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ
לְמִנְחָה: כז וְקִדַּשְׁתָּ אֵת | חֹהֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שֹׁק
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמְּלֵאִים
מֵאֲשֶׁר לְאֹהֶרֶן וּמֵאֲשֶׁר לְבְנָיו: כח וְהָיָה לְאֹהֶרֶן
וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה
הוּא וְתְרוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחִי
שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לְיְהוָה: כט וּבְנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
לְאֹהֶרֶן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּא־
בָּם אֶת־יָדָם: ל שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתֹיו

שִׁשִּׁי לֹא יְהוָה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמּוֹבֵחַ כְּבָשִׂים בְּנִי־שֵׁנָה
שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: ^לוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה
בַּבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְפִּים:
^מוּ וְעִשְׂרֵן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רִבְעֵה הֵחִין וְגִבֶּד
רְבִיעֵת הֵחִין יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד: ^{מא} וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְפִּים כַּמִּנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנֹסְכָהּ
תַעֲשֶׂה־לָּהּ לָרִית נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: ^{מב} עַל־תָּ תָּמִיד
לְדַרְתִּיכֶם פָּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד
לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם: ^{מג} וְנַעֲדַתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ כְּבֹדִי: ^{מד} וְקִדְשַׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־הַמּוֹבֵחַ וְאֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בְּנָיו אֶקְדָּשׁ לִכְתֹּן לִי:
^{מה} וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵייתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
^{מו} וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִשְׁכֵּנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 194)

לשכני בתוכם (כט, מו)

השכינה בישראל צריך הדיוט, ולא צריך גבוה (רמב"ן)

הרמב"ם והרמב"ן נחלקו לגבי בית המקדש – האם עיקר ענינו הוא הקרבת קרבנות או מנוחת השכינה. ונראה, שלכל הדעות (גם לדעת הרמב"ן) המקדש הוא בשביל ישראל, והפלוגתה היא האם הוא בשביל עבודתם או בשביל השקטת השכינה בתוכם. ויש להעיר מדברי הרמב"ן כאן (וראה גם רבנו בחיי כאן).

שביעי ל' ^א וְעָשִׂיתָ מִזֶּבַח מִקְטָר קִמְטָר עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: ^ב אֹמֶה אֲרָבֹ וְאֹמֶה רַחֲבֹ רְבֹועַ יְהִי וְאֹמֶתִים קִמְתֹּ מִמֶּנּוּ קִרְנָתָיו: ^ג וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירָתָיו סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתָיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: ^ד וְיִשְׁתִּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ | מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהִיָּה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֹתוֹ בַּהֲמָה: ^ה וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: ^ו וְנִתְתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־אֶרֶן הָעֵדוּת לִפְנֵי הַפָּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוּת אֲשֶׁר אֹעֲדָ לְךָ שָׁמָּה: ^ז וְהִקְמִיר עָלָיו אֹהֶרֶן קִמְטָר סָמִים בְּפָקָר בְּפָקָר בְּהִיטִיבֹ וְאֶת־הַנֶּגֶז יִקְטִירֶנָּה: ^ח וְבִהַעֲלֹת אֹהֶרֶן אֶת־הַנֶּגֶז בֵּין הָעֶרְפִּים יִקְטִירֶנָּה קִמְטָר תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ^ט לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קִמְטָר זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו:

וְכִפֹּר אֹהֶרֶן עַל־קִרְנָתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדֶּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לִיהוָה: פַּפֹּס

ק"א פסוקים, מיכאל סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 208)

ק"א פסוקים, מיכאל סימן

איתא בספרים, שבפרשתנו נעלם שמו של משה (ראה בעל הטורים ריש הפרשה), ולכן מספר פסוקיה הוא במספר אותיות המלוי של משה, הנעלמות במבטא - מם שין הא. והנה, מספר זה מורה על 'עצם', שלמעלה מ'שם' (ראה מהרש"א חגיגה ט, ב) לגבי השונה פרקו ק"א פעמים, שק' הוא 'נפש רוח ונשמה', וק"א הוא 'חלק אלקה ממעל'). וביום הסתלקותו של משה, ד' אדר, שחל סמוך לפרשתנו, התעלה לעצמיותו, שלמעלה מ'שם'.

♦ ♦ ♦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא כִרְעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעָנְלָא וּבְזִמְנֵי קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא. יִתְבָּרַךְ, יִתְבָּרַךְ, יִתְבָּרַךְ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא. יִתְבָּרַךְ, יִתְבָּרַךְ, יִתְבָּרַךְ וְיִתְנַפֵּא, וְיִתְנַפֵּא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

♦ ♦ ♦

קוראין בספר שני פרשת זכור (מפטיר)

אִיכִיד מִסְכִּיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זִכְרֹ* זָכַר עֲמָלֶךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

אומרים פעמים מילת זכר. הראשון זכר (בצורה) ובשני זכר (בסגול).

מפטיר ז' זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֶךָ בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ^א אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיַּזְגֵּב בְּךָ כֹּל־הַנַּחֲשִׁלִּים אַחֲרֶיךָ וְאֹתָהּ עִיף וַיַּגֵּעַ וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: ^ב וְהָיָה בְּהִנֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לְךָ מִכָּל־

קסא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְתִּים הָיָא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּינַגְעָם, וְכָל־נְתִיבֶתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִ חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתּוֹרָה, שֶׁמֶקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת זכור לקריאה בציבור ולשמו"ת

שמואל-א טו

טו בְּכָה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלְךָ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׁם לוֹ בְּדֶרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרַיִם: ג עֲתָה לֵךְ וְהַפִּיתָה אֶת־עִמָּלְךָ וְהִחַרְמָתָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מִעַלְל' וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׁה מִגָּמֶל וְעַד־חֲמוֹר: ד וְיִשְׁמַע שְׂאוֹל אֶת־הָעַם וַיִּפְקְדֵם בַּטָּלָאִים מֵאֲתָיִם אֶלְפֵי רִגְלֵי וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: ה וַיָּבֵא שְׂאוֹל עַד־עִיר עִמָּלְךָ וַיִּרֶב בַּנָּחַל: ו וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־הַקִּינִי לָכֹן פָּרוּ רְדּוּ מִתּוֹךְ עִמָּלְכִי פֶן־אֶסְפְּדָם עִמּוֹ וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר קִינִי מִתּוֹךְ

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

ג) וְהִחַרְמָתָם, וְהִחַרְתִּי. מִשּׁוֹר וְעַד שֶׁה וְגו', שְׁהוּ בְּעַלֵּי בְּשָׂפִים, וּמִשְׁנִים אֶת עֲצָמָם לְחַיֹּת דּוֹמִים לְכַהֲמָה. ד) וְיִשְׁמַע, עֲנֵן אֶסְפָּה עַל יְדֵי הַשְׁמָעַת קוֹל הַמֵּאֲסָף. וַיִּפְקְדֵם בַּטָּלָאִים, אָמַר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שִׁיקֵם מִלָּה מִצֵּאֵנוּ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאַחֵר כֶּךָ מִנָּה אֶת הַטָּלָאִים. לְפִי שְׂאֵסוֹר לְמִנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׂנֵאֲמַר בָּם "לֹא יִסָּפֵר מִרְבִּי" (בראשית לביב). רִגְלֵי, הוֹלְכֵי רֶגֶל. אֶת אִישׁ יְהוּדָה, אִשֶּׁר הָיָה מִשְׁבֵּט יְהוּדָה. (וַיִּתְּנֵן שְׁנֵיבָרִי לְבָדֶם מִתּוֹךְ שְׁנֵיבָרִים הָיוּ). ח) וַיִּרֶב בַּנָּחַל, וַיִּלָּחֶם בַּנָּחַל. וְרוֹ"ל אֲמָרוֹ, עַל עֶסְקֵי נַחַל רַב וְדָן אֶת עֲצָמוֹ, וְכֹה בְּשִׁבְלֵי נֶפֶשׁ אֶחָת אֲמָרָה תּוֹרָה עָרַף עֵנֶלָה בַּנָּחַל, בְּשִׁבְלֵי כָל הַנִּפְשׁוֹת הַלָּלוּ לֹא כָל שָׂפָן. אִם אָדָם חָטָא, בְּהִמּוֹת מִה חָטָאוֹ. יִצָּאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ, שְׂאוֹל, "אֵל תְּהִי צָדִיק תִּרְבֶּה" יוֹתֵר מִבְּרָאָה. ו) קִינִי, מִשְׁפַּחַת קִינִי, מִבְּנֵי יִתְרוֹ, שְׁהוּ יוֹשְׁבִים שָׁם. אֶסְפְּדָם, לְשׁוֹן בְּלִיָּו, כְּמוֹ "פֶן תִּסָּפֵה" (בראשית יטו). חֶסֶד עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵהֵנוּ מִסְּעוּדָתוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל,

עמלק: ז וַיֵּךְ שָׂאוֹל אֶת־עַמְלֶק מִחוּלָהּ בְּיָדוֹ שׁוֹר אֲשֶׁר
עַל־פָּנָיו מִצָּרִים: ח וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְלֶק חַי וְאֶת־
כָּל־הָעָם הַחֲרִים לְפִי־חֶרֶב: ט וַיַּחְמֹל שָׂאוֹל וְהָעָם עַל־
אַגַּג וְעַל־מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנֵים וְעַל־הַכֶּרִים
וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמִּלְאכָה נִמְכְּרוּ
וְנָמְסָם אֶתְּהָ הַחֲרִימוֹ: י וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל
לֵאמֹר: יא נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שָׂאוֹל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב
מֵאַחֲרַי וְאֶת־דָּבְרִי לֹא הָקִים וַיַּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק
אֶל־יְהוָה כָּל־הַלַּיְלָה: יב וַיִּשָּׁכֶם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׂאוֹל
בַּבֹּקֶר וַיִּגַּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שָׂאוֹל הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה
מֹצִיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל
אֶל־שָׂאוֹל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׂאוֹל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִּי
אֶת־דְּבַר יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה
בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ: טו וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל
מִעַמְלָקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מִיטֵב הַצֹּאן
וְהַבָּקָר לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֵר הַחֲרַמְנוּ:
טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׂאוֹל הֲרָף וַאֲגִידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר

וּמַעֲלָה עָלָיו כְּאִלּוּ עָשָׂה חֶסֶד עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
(ז) בּוֹאֵךְ שׁוֹר, עַד אֲשֶׁר תִּבּוֹא לְשׁוֹר.
(ט) וְהַמִּשְׁנֵים, הַבְּהֵמוֹת הַכְּרִיאוֹת וּכְפִילוֹת פִּי שְׁנַיִם
בְּעֶרְכָן. הַכֶּרִים, הַכִּבְשִׁים הַשְּׂמֹנִים. וְכָל
הַמִּלְאכָה, וְכָל הַמִּקְנֵה שֶׁשֶׁמֶשׁ לְמִלְאכָה. נִמְכְּרוּ
וְנָמְסָם, נָכְרוּ וְנִשְׁתַּח. (יב) מֹצִיב לוֹ יָד, מִכֵּין לוֹ
שֵׁם מְקוֹם לְהַחֲנוֹת אֵת הַחֵיל וּלְחַלֵּק אֵת הַכֹּהֵן.
(יג) אֵל שָׂאוֹל, אֵל הַגִּלְגָּל שֶׁהָיָה שָׁם שָׂאוֹל.
(טז) הֲרָף, עֹזֵב מְדַבְּרִיד. (יז) הִלֹּא אִם קָמָן אַתָּה
בְּעֵינֶיךָ וְגו', לִפִּי שֶׁאִמַּר לוֹ שָׂאוֹל "אֲשֶׁר חָמַל
הָעָם", כְּלוּמַר הָעָם חָמַל וְלֹא הוּא, וְלֹא רָצָה לְמַנְעַם.
אָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל, הֲלוֹא אִם קָמָן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ, כְּלוּמַר
אִף עַל פִּי שֶׁאַתָּה קָמָן בְּעֵינֶיךָ וְלֹא רָצִיתָ לְהַתְּנֵחַל עַל
הָעָם וּלְמַנְעָם, הֲלֹא רָאִשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וּלְפִיכָךְ
מִשְׁחָךְ ה' לְמֶלֶךְ עָלֵיהֶם לְהַנְהִיגָם עַל הַדְּרָךְ הַיְשָׁרָה
וּלְמַנְעָם מִהַעֲבֹרָה, וְאִךְ הִנֵּחְתָּ אוֹתָם לַעֲבֹר עַל דְּבַר
ה'. (יח) עַד כְּלוּתָם אוֹתָם, עַד שֶׁהָעָם אֲשֶׁר אַתָּה
יִכְלוּ אוֹתָם. (כ) אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי וְגו', כְּלוּמַר, לֹא
כִּפִּי שֶׁאַתָּה אוֹמֵר, אֲלֵא שֶׁמַּעְתִּי בְּקוֹל וכו'.
(כא) רֹאשִׁית הַחֶרֶם, מִיטֵב הַחֶרֶם. (כג) כִּי
חֲטָאת קָסָם מָרִי, כִּמּוֹ שֶׁחָטָא קָסָם הוּא חֲטָא
גָּדוֹל, כִּי הוּא מִסִּיר בְּחֻטְאוֹ מִהַקְב"ה וְשֵׁם מִבְּטָחוֹ
בְּקָסָם; כִּכָּה גָּדוֹל הוּא חֲטָא מָרִי, מִי שֶׁמִּכְרָה פִּי
ה' וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַה שֶׁצִּוָּה. וְאֲזַן וְתִרְפִּים הַפָּצָר,
וּכְמוֹ דְּבַר הַשֶּׁקֶר וְתַתְּחוּ שֵׁשׁ כְּתֻרָּפִים; כִּכָּה הוּא
הַפָּצָר, שֶׁהוּא רַבִּי הַדְּבוּרִים. (כו) וַיִּחְזֹק בְּכַנְף
מַעֲיָלוֹ וַיִּקְרַע, שָׂאוֹל אָחֻז בְּכַנְפוֹ מַעֲיָלוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל

דְּבַר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר: יז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָמָן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשַׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: יח וַיִּשְׁלַחֲךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחֲטָאִים אֶת־עַמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוּתָם אוֹתָם: יט וּלְמָה לֹא־שָׁמַעְתָּ
בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר
שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאַלְכֶּךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שַׁלַּחְנִי יְהוָה וְאָבִיא אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֶק
וְאֶת־עַמְלֶק הַחֲרַמְתִּי: כא וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית הַחֶרֶם לְזָבַח לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ בַּגִּלְגָּל: כב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפֵץ לַיהוָה בַּעֲלֹת וּזְבָחִים כְּשֶׁמַּעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה
שָׁמַעַ מְזִבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים: כג כִּי חֲטָאת־קָסָם מָרִי וְאֲזַן וְתִרְפִּים הַפָּצָר יַעַן
מֵאִסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךְ מִמֶּלֶךְ: כד וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל אֶל־שְׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי
אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יֵרָאֵתִי אֶת־הָעָם וְאֲשָׁמַע בְּקוֹלָם: כה וַעֲתָה שָׂא נָא
אֶת־חֲטָאתִי וְשׁוּב עִמָּי וְאַשְׁתַּחֲוֵה לַיהוָה: כו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׂאוֹל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי
מֵאִסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךְ יְהוָה מִתְּנוּת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: כז וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת

וַיִּחַזֵּק בְּכַנְף־מַעִילוֹ וַיִּקְרַע: כֹּה וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע
 יְהוָה אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם וּנְתָנָה לְרַעְיָךְ
 הַטּוֹב מִמֶּךָ: כֹּה וְגַם נָצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקֹר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי
 לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם: ל וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עָתָה כִּבְדֵּנִי נָא
 נֶגֶד זַקְנִי־עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמָּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ: לז וַיָּשֶׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרָי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁאוּל
 לַיהוָה: לח וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגֵּן מִלֶּךְ
 עַמְּלֶךְ וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגֵּן מִעֲדָנָת וַיֹּאמֶר אַגֵּן אֲכֹן סֹר
 מִרְ־הַמּוֹת: לט וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כְּאִשֶּׁר שִׁכְלָה נָשִׁים חֲרָפָךְ
 בֶּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּף שְׁמוּאֵל אֶת־אַגֵּן לִפְנֵי
 יְהוָה בְּגִלְגָּל: לד וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הֲרַמְתָּה וְשְׁאוּל עָלָה
 אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
 הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
 הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
 מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
 רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
 בְּרוּךְ אַתָּה יי. מִשְׁמַח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
 יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת
 כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
 מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

למנעו מללכת, ואז נקרא הקנף. ולפי מדרשו, ש
 אומרים ששמואל קרא במעיל שאול, ורמז לו שמי
 שיכרת את כנף מעילו ימלך תחתיו. ויש אומרים
 ששמואל קרא המעיל של עצמו לסימן אבילות.
 (כט) נצח ישראל, הקב"ה שהוא נצחוני של
 ישראל. לא ישקר ולא ינחם, כיון שפבר נתנה
 המלוכה לאחר, לא ישקר מהבטחתו ולא ינחם
 להפך מהשבה על זה. (ל) ויאמר חטאתי וגו',
 כלומר, אף על פי שחטאתי, כבדני נא וגו'.
 (לב) מעדנת, קשור בשלשלאות של ברזל. פרוש
 אחר, הלך אליו בשמחה ובתענוג, כי בחר מותו
 מחיו. סר מר המנות, סר וקרוב אליו מרירות
 המנות. (לג) כאשר שכלה נשים חרפה, כפי
 שפברך הרגת אנשים עם בניהם, והיו נשים
 שפולח מפעליהן ומבניהן. בן תשכל מנשים
 אמוך, פעין הנשים הן ודומה להן, תהיה אמוך
 שפולח ממוך. וישפף, כמו ויבסע. גבעת שאול,
 גבעת שאול.

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
באר שבע (ח)	6:11	6:17	8:32	8:28	9:04	9:01	10:01	17:33	17:37	17:57	18:02	17:17	18:11	
חיפה (ח)	6:11	6:18	8:32	8:28	9:04	9:00	10:01	17:30	17:35	17:55	18:00	17:05	18:09	
ירושלים (ח)	6:08	6:14	8:30	8:27	9:02	8:58	9:59	17:32	17:37	17:57	18:01	16:56	18:09	
תל אביב (ח)	6:13	6:19	8:32	8:29	9:05	9:02	10:02	17:31	17:36	17:56	18:00	17:15	18:11	
אוסטריה, וינה (ח)	6:43	6:54	8:58	8:52	9:29	9:24	10:22	17:24	17:33	17:54	18:03	17:14	18:16	
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:48	6:55	9:37	9:40	10:09	10:12	11:17	20:19	20:11	20:46	20:38	19:55	20:49	
אוקראינה, אודסה (ח)	6:45	6:55	8:59	8:53	9:31	9:26	10:24	17:28	17:37	17:57	18:06	17:17	18:10	
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:18	6:28	8:32	8:26	9:04	8:58	9:57	16:58	17:07	17:28	17:37	16:48	17:41	
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:41	6:30	8:43	8:37	9:15	9:10	10:08	17:07	17:17	17:38	17:47	16:57	17:51	
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:10	6:59	9:10	9:04	9:43	9:37	10:35	17:29	17:39	18:00	18:10	17:19	18:14	
אוקראינה, קייב (ח)	7:02	6:51	9:03	8:57	9:35	9:29	10:28	17:22	17:32	17:54	18:03	17:13	18:07	
איטליה, מילאנו (ח)	7:19	7:09	9:24	9:19	9:56	9:51	10:50	17:56	18:05	18:25	18:33	17:45	18:46	
אקוואדור, קיטו (ח)	6:17	6:16	8:50	8:50	9:20	9:20	10:23	18:39	18:38	19:00	18:59	18:20	19:03	
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:28	6:33	9:13	9:15	9:45	9:48	10:53	19:46	19:39	20:12	20:05	19:23	20:16	
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:06	7:14	10:00	10:03	10:30	10:34	11:40	20:51	20:42	21:19	21:09	20:25	21:13	
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:53	6:45	9:02	8:58	9:35	9:30	10:30	17:48	17:55	18:15	18:21	17:36	18:25	
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:43	6:35	8:53	8:48	9:25	9:20	10:20	17:37	17:44	18:04	18:11	17:25	18:22	
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:44	6:36	8:53	8:48	9:25	9:21	10:20	17:36	17:43	18:03	18:10	17:24	18:22	
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:22	7:13	9:30	9:25	10:02	9:57	10:57	18:11	18:19	18:39	18:46	18:00	18:57	
ארה"ב, היוסטון (ח)	6:56	6:50	9:11	9:08	9:44	9:40	10:41	18:15	18:19	18:39	18:43	18:01	18:52	
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:31	6:25	8:45	8:42	9:17	9:14	10:14	17:43	17:48	18:08	18:13	17:29	18:22	
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:52	6:47	9:09	9:06	9:41	9:39	10:39	18:18	18:22	18:41	18:45	18:03	18:54	
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:41	6:33	8:49	8:44	9:22	9:17	10:16	17:30	17:38	17:57	18:04	17:18	18:17	
ארה"ב, שיקאגו (ח)	6:38	6:30	8:48	8:43	9:20	9:15	10:15	17:31	17:38	17:58	18:06	17:19	18:16	
בוליביה, לה-פס (ח)	6:19	6:21	9:02	9:02	9:31	9:32	10:36	19:13	19:10	19:36	19:32	18:53	19:36	
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:49	7:37	9:48	9:42	10:21	10:15	11:13	18:04	18:15	18:36	18:46	17:55	19:02	
בלגיה, בריסל (ח)	7:48	7:36	9:48	9:42	10:20	10:14	11:12	18:06	18:17	18:38	18:48	17:57	19:03	
ברזיל, ס. פאולו (ק)	5:51	5:54	8:32	8:33	9:04	9:05	10:09	18:49	18:45	19:13	19:08	18:28	19:15	
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ק)	5:38	5:41	8:19	8:20	8:50	8:51	9:56	18:35	18:31	18:58	18:54	18:14	19:00	
בריטניה, לונדון (ח)	7:06	6:54	9:07	9:00	9:38	9:32	10:31	17:23	17:34	17:55	18:06	17:14	18:20	
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:20	7:07	9:17	9:11	9:49	9:43	10:41	17:27	17:39	18:00	18:12	17:19	18:28	
גרמניה, ברלין (ח)	7:15	7:03	9:14	9:07	9:46	9:40	10:38	17:26	17:37	17:59	18:10	17:17	18:14	
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:28	7:16	9:30	9:24	10:02	9:56	10:54	17:51	18:01	18:23	18:32	17:42	18:36	
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:47	5:51	8:32	8:34	9:02	9:04	10:09	18:56	18:51	19:20	19:14	18:34	19:18	
הודו, בומביי (ח)	7:04	7:00	9:23	9:21	9:56	9:54	10:55	18:42	18:44	19:04	19:06	18:26	19:10	
הודו, פונה (ח)	6:58	6:54	9:19	9:17	9:51	9:49	10:50	18:40	18:42	19:02	19:04	18:24	19:08	
הונגריה, בודפשט (ח)	6:43	6:32	8:46	8:41	9:18	9:13	10:12	17:13	17:22	17:43	17:52	17:03	17:56	
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:53	6:45	9:01	8:57	9:34	9:29	10:29	17:43	17:51	18:10	18:17	17:31	18:21	
יוון, אתונה (ח)	7:10	7:02	9:20	9:16	9:52	9:48	10:48	18:09	18:15	18:35	18:41	17:56	18:45	
מולדובה, קישינב (ח)	7:04	6:53	9:07	9:01	9:39	9:34	10:33	17:34	17:43	18:04	18:12	17:23	18:16	

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:53	6:56	9:19	9:21	9:49	9:51	10:49	10:51	18:47	18:45	19:07	19:09	18:29	19:13
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	6:59	6:51	9:46	9:42	10:19	10:15	11:27	11:24	20:25	20:34	21:03	20:53	20:13	20:57
נפאל, קטמנדו (ח)	6:28	6:34	8:50	8:53	9:21	9:24	10:20	10:22	18:06	18:02	18:26	18:29	17:47	18:33
סינגפור, סינגפור (ח)	7:13	7:14	9:41	9:42	10:13	10:14	11:15	11:16	19:23	19:23	19:45	19:44	19:05	19:48
פולין, ורשא (ח)	6:31	6:43	8:37	8:43	9:08	9:15	10:02	10:07	17:08	16:57	17:30	17:41	16:48	17:45
פרו, לימה (ח)	6:08	6:06	8:39	8:40	9:12	9:12	10:15	10:15	18:35	18:38	18:59	18:57	18:18	19:01
צרפת, ליון (ח)	7:26	7:36	9:36	9:42	10:08	10:13	11:03	11:07	18:23	18:14	18:43	18:51	18:03	19:04
צרפת, פריז (ח)	7:40	7:51	9:48	9:54	10:20	10:26	11:15	11:19	18:28	18:18	18:49	18:58	18:09	19:12
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:02	6:03	8:34	8:35	9:04	9:05	10:06	10:06	18:18	18:18	18:39	18:39	18:00	18:43
קנדה, טורונטו (ח)	7:00	7:09	9:11	9:16	9:43	9:48	10:39	10:43	18:02	17:54	18:22	18:30	17:43	18:42
קנדה, מונטריאול (ח)	6:39	6:49	8:49	8:55	9:21	9:27	10:17	10:21	17:36	17:28	17:57	18:05	17:17	18:18
קפריסין, לרנקה (ח)	6:21	6:28	8:39	8:39	9:12	9:12	10:05	10:08	17:37	17:31	17:56	18:02	17:18	18:06
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:56	9:10	11:06	11:06	11:38	11:38	12:24	12:29	19:11	19:23	19:45	19:57	19:03	20:01
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:30	8:44	10:34	10:41	11:12	11:12	11:58	12:03	18:56	18:43	19:19	19:31	18:36	19:47
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:10	8:20	10:18	10:23	10:50	10:56	11:45	11:49	19:00	18:50	19:20	19:29	18:40	19:33
שווייץ, ציריך (ח)	7:12	7:23	9:28	9:23	9:59	9:54	10:49	10:53	17:57	18:06	18:27	18:36	17:47	18:48
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:35	6:38	9:00	8:59	9:33	9:31	10:31	10:33	18:26	18:28	18:48	18:49	18:09	18:53

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משפחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00361
17/02/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב

